

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

*Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη*

Διπλωματική έρευνα με τίτλο:

“Στρατόπεδα συγκέντρωσης και αστικό τραύμα. Το παράδειγμα του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως συμβολικός τόπος τραυματικής μνήμης και η κοινοτική εικαστική δράση ως θετική πρόταση ιστορικής και κοινωνικής συν-διαμόρφωσης”.

Αλεξίου Αντιγόνη

Μεταπτυχιακή Διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για την μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Δια τμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη» των Τμημάτων Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου και Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας

Θεσσαλονίκη, 2020

Εγκριμένο από/Υπεύθυνος Καθηγητής: Χτούρης Σωτήρης
Για την καλλιτεχνική παρέμβαση Καθηγητής: Ζιώγας Γιάννης

“Στρατόπεδα συγκέντρωσης και αστικό τραύμα. Το παράδειγμα του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως συμβολικός τόπος τραυματικής μνήμης και η κοινοτική εικαστική δράση ως θετική πρόταση ιστορικής και κοινωνικής συν-διαμόρφωσης”.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publisher.

Εικόνα 1: Άνθρωποι-Τόπος-Τραύμα -Τ-όπως-Κοιν-ό(ντό)τητα-Τ-(ό)ρα(ύ)μα

Πρόλογος

Η έρευνα άπτεται των ερευνητικών εν-ορμίσεων και αναζητήσεων της φοιτήτριας και κοινωνικής λειτουργού, ως προς ζητήματα της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας, της κλινικής και συγκεκριμένα πολιτισμικής κοινωνιολογίας, της παρεμβατικής τέχνης στο δημόσιο χώρο και της έννοιας της κοινοτικής συμμετοχής.

Στηρίχτηκε σε δευτερογενή βιβλιογραφική έρευνα αλλά και σε πρωτογενή ποιοτική έρευνα ατομικών συνεντεύξεων, μιας εστιασμένης ομάδας και της θεωρητικής ανάλυσης του καλλιτεχνικού περιεχομένου με σκοπό να επιχειρήσει να αναδείξει μεθοδολογικά, πως το πρώην ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά προβάλλει, συμβολίζει και θεσμοθετεί το “αστικό” τραύμα, το κοινωνικό-πολιτισμικό τραύμα συγκεκριμένα των επιπτώσεων του αβάσταχτου φορτίου των γεγονότων του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου στο αστικό περιβάλλον της κοινότητας Παύλου Μελά και πως συνδέεται με το κοινωνικό εαυτό και το κοινωνικό κεφάλαιο της κοινότητα που ζει, εργάζεται και μεγαλώνει γύρω του αλλά και τέλος, την εξέχουσα σημασία της εξέλιξης της ιστορίας του για το παρόν της κοινωνικής πραγματικότητας, στην οποία ο αντί-ναζισμός αποτελεί αναγκαιότητα για την καταστολή της ύπαρξης νέο-ναζιστικών φωνών στην επικράτεια, τοπική και παγκόσμια. Αναλυτικότερα προσκλήθηκαν κυρίως ντόπιοι κάτοικοι της περιοχής, να μιλήσουν για το στρατόπεδο και να διερευνηθεί με ποιόν τρόπο τους επηρεάζει, ποιες ήταν οι σκέψεις τους για τη σύγχρονη παρουσία του στρατοπέδου και πως θα επιθυμούσαν αυτό να αξιοποιηθεί στο μέλλον. Ακολούθως, διερευνήθηκε με ποιους τρόπους, ο συγκεκριμένος τόπος σημαντικής ιστορικής σημασίας προκαλεί αστικό τραύμα σε μία κοινότητα σε Μάκρο επίπεδο και σε Μίκρο επίπεδο, πως το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά”, επηρεάζει την κοινότητα που ζει στη γύρω περιοχή του σε σχέση με το ατομικό και συλλογικό κοινωνικό κεφάλαιο, την υπάρχουσα συλλογική ταυτότητα και κοινότητα και την οικοδόμηση της ιστορίας του.

Εν συνεχεία, αναδείχθηκαν οι τομείς, στους οποίους εμπεριέχεται αστικό τραύμα λόγω της παρουσίας και ύπαρξης του στο τοπικό πεδίο, εντός αστικού περιβάλλοντος και διερευνήθηκαν τα λόγια των ανθρώπων που συμμετείχαν στην έρευνα προσφέροντας δώδεκα συνεντεύξεις και επιπλέον δύο συνεντεύξεις επισήμων που χρησιμοποιήθηκαν στη βιβλιογραφική τεκμηρίωση των δεδομένων, συντάχθηκε ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο το οποίο δε χρησιμοποιήθηκε λόγω απουσίας κοινοτικής συμμετοχής, ακόμη, σε μία εστιασμένη ομάδα και μία ομάδα ως εμπλεκόμενοι στις καλλιτεχνικές διαδικασίες, ως απόπειρα δημιουργικής κοινότητας παρεμβαίνοντας στο δημόσιο χώρο με σκοπό την έμπρακτη πολιτειακή αναγνώριση του ιστορικού τόπου και τη συμβολική διαχείριση του τραύματος. Στη συνέχεια της έρευνας επομένως, γεννήθηκε ένα έντονο ενδιαφέρον να αποκαλυφθεί αν μέσω της τέχνης και της επαφής με την διάθεση της γνώσης της υπάρχουσας έστω ιστορίας του στρατοπέδου πρωτίστως θα φορτιστεί η ομάδα συναισθηματικά και δευτερευόντως εάν θα προκύψουν αντιφασιστικά ιδεώδη μέσω της κινητοποίησης των πολιτών ώστε, να δημιουργηθούν χώροι και χρόνοι μνημόνευσης της ιστορίας του.

Απώτερος στόχος μέσω της διαδικασίας της δημιουργίας και σύστασης συλλογικότητας κοινωνικού χαρακτήρα με καλλιτεχνική προσέγγιση και προσκείμενη στην θεματολογία, ήταν να προκληθεί ένα θετικό πρόσημο στην τοπική ανάπτυξη του δήμου Παύλου Μελά και συγκεκριμένα της περιοχής γύρω από το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης, με μία κοινωνική διάσταση του ζητήματος και μιας στοχοθεσίας να επικοινωνήσει και να κινητοποιήσει έναν κοινωνικό διάλογο μεταξύ πολιτών και του αστικού συμβόλου του στρατοπέδου Παύλου Μελά. Διάλογο ως μοχλό πίεσης για την γέννηση ενδιαφέροντος ως προς την αξιοποίηση του στρατοπέδου στο σήμερα, ως παράγωγο μνήμης, ιστορίας και κοινωνικής υπενθύμισης. Ως μία κοινωνική δίοδο απόπειρας μικροσκοπικής αλλαγής των συνεπειών του κοινωνικού τραύματος, δια μέσου της κατάρριψής της λήθης που η σύγχρονη κοινότητα αντιμετωπίζει και σε τελική ανάλυση των αιτιών που το γεννούν και το ανά-γεννούν, ανά τους αιώνες στις μικρές ή μεγάλες περιοχές ανά τον κόσμο.

Η δημιουργία ύπαρξης χώρου και χρόνου να ακουστεί, να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί ομάδα των κατοίκων, για το σημαντικό σύμβολο-στρατόπεδο της περιοχής τους, επιλέχθηκε συνειδητά σε τόσο κρίσιμες εποχές, όπως αυτή της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας, με την αισθητή όπως προαναφέρθηκε άνοδο ναζιστικών φωνών, μέσα στις ελληνικές κοινότητες, λόγω της προσφυγικής και μεταναστευτικής, κοινωνικής και οικονομικής κρίσης. Η έρευνα, ενέπνευσε τον σχεδιασμό και μιας προσωπικών ενδιαφερόντων μελέτης, πέραν των ακαδημαϊκών και επαγγελματικών της φοιτήτριας.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται άκρως αναγκαίο να διευκρινιστεί πως η παρούσα έρευνα σε καμία περίπτωση δεν καλείται να συγκρίνει τα ιστορικά και κοινωνικό-πολιτικά γεγονότα που συνέβησαν στο στρατόπεδο την περίοδο της γερμανικής κατοχής και γνωρίζοντας τους διαφορετικούς ιστορικούς παράγοντες, πολιτικά σχέδια και αποτελέσματα είναι αδιαμφισβήτητη η διαφορά, ή ακόμη και να συγκρίνει τον πόνο και την εκ των βαθών ανθρώπινη θλίψη των ανθρώπων και των οικογενειών τους που τραυματίστηκαν σωματικά και ψυχολογικά σε σχέση με την αμάθεια ή αδιαφορία της πολιτείας και της κοινότητας και του πλάνου τους για τον σχεδιασμό της εξέλιξης της διαμόρφωσης κοινωνικής και ιστορικής μελλοντικά του στρατοπέδου Παύλου Μελά, από την κοινότητα σε σχέση με τις προσλαμβάνουσες της για τις πολιτικές εξανθρωπισμού, αλλά αντίθετα σκοπός είναι να φωτίσει τις σκέψεις και τα συναισθήματα της ίδιας της σύγχρονης κοινότητας γύρω από το στρατόπεδο, για το στρατόπεδο.

Αφορμή αποτέλεσε η συμβολή του κυρίου Χτούρη Σωτήρη στη θεματολογία αλλά κυρίως η παρουσία της ερευνήτριας στον χώρο της “Ανοιχτής δομής προσωρινής υποδοχής και φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών”, για 8 ώρες επί 5 ημέρες καθώς, της προκάλεσε ασφυκτικά, περιοριστικά και αισθήματα περιθωριοποίησης (το στρατόπεδο είναι γεωγραφικά τοποθετημένο μακριά από το κέντρο της πόλης).

Η πρώτη της σκέψη ήταν “πώς ζει/μαθαίνει να ζει/πώς αναγκάζεται να ζήσει κανείς έτσι” (οι αιτούντες άσυλο έχουν γεωγραφικό περιορισμό μετακίνησης, συγκεκριμένα χρονικά περιθώρια όταν μετακινούνται, στρατόπεδο ως τόπος στέγασης), παρόλο τον χαρακτηρισμό του στρατοπέδου ως πολιτική πράξη

ανθρωπισμού. Ταυτόχρονα, η σκέψη πως λόγω της, καθημερινώς και αδιαλείπτως ωμής υπενθύμισης πρώην στοιχείων στρατού, συνειρμικά οδηγείται κανείς σε σκέψεις που εμπεριέχουν πολεμικές συρράξεις, θάνατο, ματαιώση. Ενώ παράλληλα τα χαρακτηριστικά συναισθήματα που προκαλεί η αίσθηση εγκλωβισμού και περιορισμού, την οδήγησαν σχεδόν μηχανικά στο στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά”, στον τόπο του οποίου τα γεγονότα που συντελέστηκαν καταγράφηκαν γραπτώς από μη ιστορικούς ως κτηνωδίες, τραγικά εγκλήματα και θηριωδίες, και θα ήθελε να διερευνήσει με ποιους τρόπους και σε ποιους τομείς βιώνει η κοινότητα της γύρω περιοχής του, στη σημερινή εποχή, με την πλήρη πρόσβαση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, με διαδικτυακές πηγές και την γνώση ιστορίας ή και όχι, αστικό τραύμα από την παρουσία του στρατοπέδου.

Ολοκληρώνοντας, στον σχεδιασμό προβλεπόταν μία εκδήλωση με σκοπό την παραγωγή γνώσης και μετά-μνήμης, στην οποία θα γινόταν ξενάγηση στον τόπο του στρατοπέδου και διά δράσης με εκείνο από μέρος της κοινότητας πιο μαζικά, ως συνέχεια και του έργου της ομάδας της παραπάνω δράσης και ενδεχομένως και συνεργασία με επισήμους. Ωστόσο, η συγκεκριμένη στόχευση δεν κατέστη, εφικτό να υλοποιηθεί, λόγω της κήρυξης πανδημίας sars-covid 19, κατά την διάρκεια της οποίας από τον Μάρτιο του 2020 απαγορεύτηκαν συναθροίσεις και εκδηλώσεις σε δημόσιους και ιδιωτικούς χώρους. Για τον παραπάνω λόγο και για λόγους οικονομίας χρόνου, αποφασίστηκε η καταγραφή ως μελλοντικό σενάριο του καλλιτεχνικού και κοινοτικού project με τη μορφή εικαστικής παρέμβασης, μέσω της χρήσης εργαλείου επαυξημένης πραγματικότητας, για την μελλοντική κατασκευή ψηφιακού μουσείου, με αρχαικό και οπτικοακουστικό υλικό, συμβολικά ως ιστορική ταυτότητα και μνημείου αντί-φασισμού και ελευθερίας. Το εργαλείο επιλέχθηκε καθώς είναι ένα διαδικτυακού τύπου έργο, με σκοπό να ενισχυθεί και το αίσθημα σύνδεσης και επικοινωνίας της κοινότητας, και της υπόλοιπης παγκόσμιας κοινότητας, διότι το διαδίκτυο αποτελεί το μόνο τρόπο επαφής μαζικά, σε καταστάσεις εγκλεισμού αλλά και για να υποκαταστήσει το κενό μνημονικότητας της ιστορικής προσωπικότητας του τόπου.

Ευχαριστίες

Την κοινότητα Παύλου Μελά και τους ανθρώπους που στήριξαν με αυθεντικό ενδιαφέρον και ευγενή διάθεση για την υλοποίηση της παρούσας έρευνας επισήμων και ανεπισήμων, τον κύριο επιβλέποντα και διευθυντή του μεταπτυχιακού κυρίου Χτούρη Σωτήρη και τον επιβλέποντα του καλλιτεχνικού περιεχομένου κύριο Ζιώγα Γιάννη για την συμβολή και καθοδήγησή στην επίπονη και συνάμα ενδιαφέρουσα αναζήτηση της τέχνης και της γνώσης από την κοινωνία, για την κοινωνία.

Αφιέρωση

Σ' όσους και όσες αντιστάθηκαν στην καταστολή, στην αγωνία του θανάτου, στην απομόνωση μακριά από προσφιλή πρόσωπα και "έπεσαν" για την ελευθερία. Για αυτήν έξω από εμάς και για αυτήν μέσα μας.

Περίληψη

Η έρευνα δράσης πραγματοποιήθηκε κατά την διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος υπό την επιτήρηση του καθηγητή Κοινωνιολογίας και Διευθυντή του μεταπτυχιακού προγράμματος, κύριο Χτούρη Σωτήριο και καλλιτεχνικά υπεύθυνο τον κύριο Ζιώγα Γιάννη, από την φοιτήτρια Αλεξίου Αντιγόνη, του Πανεπιστημίου Αιγαίου και Δυτικής Μακεδονίας και συγκεκριμένα του τμήματος Κοινωνιολογίας, του δια-τμηματικού μεταπτυχιακού “Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη”, στο πλαίσιο της υλοποίησης της διπλωματικής εργασίας.

Η θεματική περιοχή της παρούσας έρευνας και συγκεκριμένα της μελέτης του αστικού κοινωνικού και πολιτισμικού τραύματος ανήκει σε τομείς σχετικούς της επιστήμης της κοινωνιολογίας και πιο συγκεκριμένα της κλινικής κοινωνιολογίας, της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας, της ψυχολογίας και των παρεμβατικών τεχνών.

Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η εξέταση και κατανόηση της επιρροής του κοινωνικού τραύματος, το τραύμα δηλαδή προερχόμενο από ανθρώπινες πράξεις, καταγεγραμμένες ιστορικά ως θηριωδίες, κατά την διάρκεια της Ναζιστικής περιόδου στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα στην περιοχή της Θεσσαλονίκης, με την χρήση του στρατοπέδου “Παύλου Μελά” την περίοδο της λειτουργίας του, ως στρατόπεδο συγκέντρωσης από τους Γερμανούς, χρησιμοποιώντας το περιβάλλον του, με τέτοιο τρόπο, για την υλοποίηση των πολιτικών γραμμών εξανθρωπισμού, κατά τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η έρευνα δράσης χρησιμοποιεί τη μεθοδολογία της ανάλυσης των εμπειρικών δεδομένων και της κατηγοριοποίησης τους σε πτυχές αστικού - κοινωνικού τραύματος και των πτυχών του, όπως της συλλογικής ταυτότητας, της κοινότητας και του κοινωνικού κεφαλαίου, ερευνώντας τους τομείς επιρροής του στρατοπέδου, στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα της κοινότητας, μέσα από την οπτική των περιοχών που εμπεριέχονται στον Δήμο Παύλου Μελά.

Τα εμπειρικά δεδομένα συλλέχθηκαν και επεξεργάστηκαν με την ποιοτικά προσανατολισμένη μέθοδο ανάλυσης του εμπειρικού διαλεκτικού ρεαλισμού, μέσω του εργαλείου των ημί-δομημένων συνεντεύξεων και της εστιασμένης ομάδας με ερευνώμενους και ερευνώμενες, από την περιοχή Παύλου Μελά και της φωτο-εκμείυσης κατά την διάρκεια της καλλιτεχνικής διαδικασίας.

Ως παράδειγμα έρευνας χρησιμοποιήθηκε η μεθοδολογία και το θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης “Τραυματική μνήμη και δημόσια ιστορία: 1944-2018, Παπανδρέου, Ζ. (2018)”, καθώς αποτελεί σημαντικό έργο καταγραφής κοινωνικού τραύματος, από τα ιστορικά δρώμενα κατά την περίοδο της Κατοχής και χαρακτηρίζει το Δίστομο ως συμβολικό τόπο συλλογικής τραυματικής μνήμης και συλλογικού πολιτισμικού τραύματος. Στην προαναφερθείσα μελέτη καταγράφηκε η θεωρητική παρουσίαση των σταδίων του κοινοτικού συστήματος έπειτα από το τραυματικό γεγονός, την άσκηση επιρροής του, το πένθος και την διαδικασία ολοκλήρωσης του πρώτου και αποκατάστασης της ζωής της κοινότητας. Συνεπώς, στην αντίστοιχη μελέτη προσδίδεται έμφαση στην κατανόηση των τρόπων αντίδρασης ενός

συστήματος στο κοινωνικό τραύμα και στα στάδια που χρειάζεται να ακολουθηθούν για την ατομική, κοινωνική, κοινοτική και πολιτική αποκατάσταση μέσω της δράσης των προαναφερθέντων επιπέδων.

Συνοψίζοντας, αξίζει να επισημανθεί πως στην περίπτωση της έρευνας της κοινότητας Παύλου Μελά, ως προς το ομώνυμο στρατόπεδο δεν πραγματοποιήθηκαν τα στάδια κοινωνικού τραύματος, όπως αυτά εξελίχθηκαν στο Δίστομο, καθώς η κοινότητα δεν έχει ωριμάσει κοινωνικά και πολιτικά επαρκώς για την μαζική διεκδίκηση της ιστορίας, και επομένως, τη διαχείριση του τραύματος αλλά αντίθετα την αγνοεί και βρίσκεται στο στάδιο “της ιστορικής λήθης”. Γεγονός που ενέπνευσε την ερευνήτρια να στοχεύσει πλέον στην ενίσχυση της κοινότητας μέσω του κοινωνικού διαλόγου και της διαλεκτικής μέσω της τέχνης, στην γνωστοποίηση ιστοριών, ανθρώπων που εγκλείστηκαν στο στρατόπεδο “Παύλου Μελά” μέσω της βασικής βιβλιογραφικής πηγής της έρευνας, ‘Το Ναζιστικό Στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ένας όμηρος, ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (Αριθμός Μητρώου Φυλακής 4436), Καφταντζής, Γ. (1999)¹, καθώς, για την ανάπτυξη αντί-ναζιστικών ιδεολογιών, προϋπόθεση είναι η ενίσχυση της κοινότητας μέσω της ύπαρξης της γνώσης της ιστορίας ενός συμβολικού τόπου όχι τραυματικής μνήμης αλλά συλλογικού τραύματος και αυτό είναι και το πρωτότυπο στοιχείο της έρευνας.

¹ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

Λέξεις κλειδιά

Στρατόπεδο συγκέντρωσης, εικαστική πορεία, περιπατητική, αστικό τραύμα, κοινωνικό κεφάλαιο, συνέντευξη, τόπος, μετά-μνήμη, τέχνη, φωτο-εκμαίευση, ιστορία, συλλογική ταυτότητα, κιμωλία.

Abstract

The research took place during the master program “Applied Clinical Sociology and art” under the supervision of the investigator and professor of the University of the Aegean at Sociology department and postgraduate program director, Mr. Sotiris Xtouris and under the supervision of the artist and professor of the University of the Western Macedonian at Applied arts department, Mr. Yannis Ziogas. The researcher who wrote the thesis, was the postgraduate student of the Universities of Aegean and Western Macedonia, Alexiou Antigoni.

The thematic area of the following research, and specifically urban trauma, traumatic history and community’s reaction includes parts and academic schools as clinical sociology, rizospatic social work, psychology and interventional arts. The aim of this research is to understand and examine the impact of man-made crises during Nazis period in Greece and specifically at Thessaloniki about using the urban environment for their unhuman ways of repressive politic lines as concentration camps like the concentration camp of World War 2 “Pavlos Melas”.

The investigation is achieved through the data analysis and categorization of social trauma and its impact and affect at the synchronous social community of Pavlos Melas area in Thessaloniki’s society. These data collected and examined qualitatively, from people’s interviews, individuals and focus groups from the area of Pavlos Melas cities at Thessaloniki and from the process of interventional art of the local community group.

The Research methodology uses the case studies approach: “Traumatic memory and public history: Distomo 1944-2018, Papandreou, Z. (2018)”. At this research, is written the theoretical presentation of the stages that a community system goes through afterwards: trauma, post-traumatic effect and two types of rehabilitation, commemoration and resilience, by the instruction of the researcher and writer Zeta Papandreou. Furthermore, at the corresponding research emphasis is given on understanding the ways that an urban system reacts to a crisis and deals with its social “trauma” and the post-traumatic levels and what steps need to be taken for its proper rehabilitation and recovery within the framework of individual, sociological, political and community action.

Concluding, at this research the issue was that there isn’t a dynamic and power sense of community and cultural identity and also a historical identity. Furthermore, there isn’t any serious at numbers, academic effort to research and white the history of the Pavlos Melas concentration camp, with the result the absence of the cultural mass memory and the causing of cultural urban trauma in a latent state. Therefore, the student tried to empower the community thru interventional art in public space, group sessions and the impact of the awareness of the historic parts about the Pavlos Melas consternation camp and the process and the result is the differentiating and enriching element of this specific research.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	14
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ.....	17
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	21
ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	23
Ο ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ.....	28
__1.1 Ο Β' Π.Π. και Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία.....	29
__1.1.1 Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος.....	29
__1.1.2 Η συμβολή της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας στο αντιφασιστικό κίνημα.....	34
__1.2 Πολιτισμική Κοινωνιολογία και Συλλογικό Τραύμα.....	37
__1.2.1 Πολιτισμική Κοινωνιολογία.....	37
__1.2.2 Συλλογικό Τραύμα.....	39
__1.3 Παρεμβατική Τέχνη, Δημιουργικές Κοινότητες και Περιπατητική.....	40
__1.3.1 Παρεμβατική Τέχνη.....	41
__1.3.2 Δημιουργικές Κοινότητες.....	41
__1.3.3 Περιπατητική.....	43
_____ Η ΜΕΤΑ-ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΤΡΑΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ.....	45
__1.4 Εισαγωγικό σημείωμα.....	45
__1.5 Άνθρωπος, Πολιτική και Τραύμα.....	46
__1.5.1 Συλλογική Ταυτότητα και τραύμα.....	48
__1.5.2 Το πολιτισμικό τραύμα.....	49
__1.6 Ιστορικός Τόπος?.....	54
__1.6.1 Ευρήματα αποδελτίωσης του βιβλίου “Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά” –Δοκιμακή μορφή 60	
__1.6.2 “Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά -4436”.....	61
__1.6.3 Τ-(ό)ρα(ύ)μα-Αντίστοιχη έρευνα συλλογικού τραύματος από ιστορικό τόπο τραυματικής συλλογικής μνήμης. Τόπος και Τραύμα.....	68
__1.6.4 Το χρονικό του τραυματικού γεγονότος.....	70
__1.6.5 Ιστορική συνείδηση και συλλογική μνήμη.....	70

1.6.6	Χρονικό ιστορικού-πολιτισμικού τραύματος.....	71
1.6.7	Η κοινοτική διαχείριση του πολιτισμικού τραύματος	71
___1.7	Πορίσματα	έρευνας 72
___1.8	Το ιστορικό πλαίσιο της περιοχής Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης την περίοδο 1912-1945. Το Ζέιτινλικ.....	74
___1.8.1	Η απουσία της ιστορικής συνείδησης ως αφετηρία	81
1.8.2	Η Συλλογική ταυτότητα της περιοχής ως απουσία συλλογικής ταυτότητας	84
___	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ	89
___1.9	Σκοπός και στόχοι της έρευνας.....	91
___1.10	Εμπειρικός Διαλεκτικός Ρεαλισμός.....	92
___1.10.1	Τα δεδομένα	94
___1.10.2	Κοινωνικό φαινόμενο ως κεντρική έννοια της κοινωνικής έρευνας.....	96
___1.11	Η ερευνητική Μέθοδος και οι Τεχνικές: Πολύ-μεθοδολογικό Υλικό	97
___1.12	Η ποιοτική έρευνα ως μεθοδολογικό εργαλείο	98
___1.12.1	Μέθοδος της συνέντευξης και της εστιασμένης ομάδας	100
___	ΣΥΛΛΟΓΗ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ-ΤΡΙΠΤΥΧΟ ΆΝΘΡΩΠΟΣ, ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑ	105
___1.13	Τα Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις	105
___1.14	Προσδοκώμενα αποτελέσματα.....	106
___1.15	Σχεδιασμός της έρευνας.....	108
___1.16	Η επιλογή του δείγματος.....	111
___1.17	Ποσοτική απεικόνιση δείγματος της έρευνας	112
___1.18	Ερευνητικά Εργαλεία.....	113
___1.19	Μέθοδοι επεξεργασίας ερευνητικών δεδομένων.....	113
___1.20	Ηθική και δεοντολογία έρευνας	113
___1.21	Θεματικός οδηγός συνεντεύξεων	114
___	ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ.....	121
1.21.1	Θεωρητικό υπόβαθρο -Θεωρία Κοινωνικού Κεφαλαίου	121

1.21.2	Θεωρία Ανθρωπίνου Κεφαλαίου.....	122
1.21.3	Θεωρία Πολιτισμικού Κεφαλαίου.....	122
1.21.4	Θεωρία Οικονομικού Κεφαλαίου.....	122
__1.22	Πορτραίτα συμμετεχόντων συνεντεύξεων. Οι άνθρωποι	123
__1.23	Η θεματική επεξεργασία και συζήτηση πορισμάτων	126
__1.24	Τα κοινωνικά φαινόμενα από τα κοινωνικά γεγονότα-άνθρωποι.....	165
__1.25	Τα κοινωνικά φαινόμενα από τα κοινωνικά γεγονότα-τόπος.....	172
__1.26	Τα κοινωνικά φαινόμενα που παράχθηκαν για τον τόπο:	174
__1.27	Τα κοινωνικά φαινόμενα που παράχθηκαν για το τραύμα- (κωδικός 3).....	181
__1.28	Παρατηρήσεις και συμπεράσματα για τις ατομικές συνεντεύξεις	186
__1.29	Τι σου προκαλεί η εικόνα του στρατοπέδου “Παύλου Μελά”;	189
__1.30	Η εστιασμένη ομάδα	192
1.30.1	Προσδοκώμενα αποτελέσματα.....	193
1.30.2	Θεματικός οδηγός εστιασμένων ομάδων	197
1.30.3	Πορτραίτα συμμετεχόντων εστιασμένης ομάδας : οι άνθρωποι	199
1.30.4	Παρουσίαση των κεντρικών θεμάτων της εστιασμένης ομάδας από την απομαγνητοφώνηση 202	
1.30.5	Τα πορίσματα της εστιασμένης ομάδας	206
__1.31	Συμπεράσματα της εστιασμένης ομάδας.....	217
	ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΩΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΤΡΑΥΜΑ	222
__1.32	Η καλλιτεχνική διαδικασία ως κοινοτική παρέμβαση-ωδή στην συμμετοχική έρευνα δράσης 225	
__1.33	Ωδή στην Συμμετοχική Έρευνα δράσης	228
__1.34	Θεωρία παρεμβατικής τέχνης στον δημόσιο χώρο-Η περιπατητική ως τέχνη	231
__1.35	Η περιπατητική ως τέχνη	233
__1.36	Θεωρία δημιουργικής κοινότητας	235
__1.37	Η ΤραυμΩΔΙΑ.....	236
__1.38	Σκοπός-manifesto	247

__1.39	Διαδικασία και Επιτέλεση-Ο πρόλογος.....	249
___1.39.1	Χρονικό δράσης, Υλικό και Μέσα.....	249
__1.40	Τέλος καλλιτεχνικής διαδικασίας-Κλείσιμο σκηνής.....	344
___	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ, ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣΜΕΝΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	346
__1.41	Συμπεράσματα καλλιτεχνικής διεργασίας για την έρευνα.....	358
___	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	363
__1.42	Εφαρμογές και περιορισμοί της έρευνας επιστημονικά και καλλιτεχνικά.....	363
__1.43	Οφέλη που αποκόμισε η ερευνήτρια από την εμπειρία της ως ερευνήτρια.....	366
__1.44	Προτάσεις για επόμενες έρευνες και καλλιτεχνικές δράσεις.....	366
1.44.1	Ich versuch zu denken an das was die anderen sollen nicht vergessen-To Μνημείο.....	366
___	ΤΟ ΜΗ ΤΕΛΟΣ.....	375
__1.45	Συμπεράσματα.....	375
__1.46	Ανα-στοχαστικό σημείωμα.....	376
__1.47	Αντί epilόγου.....	377
___	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	380
___	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	389
__1.48	Αυτούσια κείμενα ατομικών συνεντεύξεων και εστιασμένης ομάδας.....	389
1.48.1	Αυτούσιες ατομικές συνεντεύξεις.....	389
1.48.2	Αυτούσιο κείμενο της εστιασμένης ομάδας.....	444
1.48.3	Αυτούσιες Ατομικές συνεντεύξεις επισήμων.....	453
__1.49	Ενδεικτικό Λεξικό Κωδικών-Επιγραμματική Ανάλυση Κειμένου.....	476
__1.50	Επίσημα έντυπα που χρησιμοποιήθηκαν.....	483

Εικονογραφία

Εικόνα 1: Άνθρωποι-Τόπος-Τραύμα -Τ-όπως-Κοιν-ό(ντό)τητα-Τ-(ό)ρα(ύ)μα.....	4
Εικόνα 2: Χαρτογραφική αποτύπωση των στρατοπέδων συγκέντρωσης στην Ευρώπη. Φωτ. ερευνήτριας. Βερολίνο, 2020-Social Trauma.....	32

Εικόνα 3: Δυτικές συνοικίες. Προσφυγική Θεσσαλονίκη. Φωτ. ερευνήτριας. Θεσσαλονίκη-Στρατόπεδο Παύλου Μελά, 2020.....	79
Διάγραμμα 1: Περιγραμματική αποτύπωση των σταδίων έρευνας	112
Εικόνα 4: Entartete Kunst. Φωτ. της ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά-Θεσσαλονίκη, 2020...	231
Διάγραμμα 2: Ανθρώπινη αποτύπωση στα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας	
Εικόνα 5: Εξ-ερεύνηση Πεδίου. Φωτ. ερευνήτριας. Θεσσαλονίκη, 2020	251
Διάγραμμα 3:Χρονική αποτύπωση επιτέλεσης του ρεαλιστικού και του συμβολικού έργου τέχνης....	253
Εικόνα 10: Patho-τόπος2. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	258
Εικόνα 11: Η δια-Σταύρωση. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	258
Εικόνα 12: Ίχνη. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	259
Εικόνα 14: Ψυχό-Γεωγραφία. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	261
Εικόνα 15: Το ανθρώπινο Τρίγωνο. Μετά-Σχηματισμός του τοπίου. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	261
Εικόνα 16: Παρατηρ-ΌνΤας. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	262
Εικόνα 18: Η συνάντ-ΙΣΙ. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	263
Εικόνα 19: Η Κοιν-ό(ντό)τητα. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	264
Εικόνα 20: Βιο-Τοπος. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	265
Εικόνα 21: Η Επί-Σκεψη. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	266
Εικόνα 22: Περπατ-Όντας. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	267
Εικόνα 25:Ο Δ., ο Μ. και η Κ.. Άνθρωπος, Τόπος και Τραύμα. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	270
Εικόνα 26: Φιγούρα σε κίνηση. Εύρεση και αποτύπωση. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	271

Εικόνα 29: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου στο χώρο του στρατοπέδου. Φωτ. παραχώρηση καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Κ. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	277
Εικόνα 30: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου στο χώρο του στρατοπέδου Παύλου Μελά . Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	279
Εικόνα 31: Το Φως. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου του Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	280
Εικόνα 32: Το φως της σκιάς. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	282
Εικόνα 33: Μισό Μισό. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	283
Εικόνα 34: Οι πάνω και οι Κάτω. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	284
Εικόνα 35: Το στοιχείο του ωραίου. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	285
Εικόνα 36: ΑρχιτεΚΤΟΝΙΚΗ και Φυσική άποψη. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	286
Εικόνα 37: Νυχτερινά Αστικά τΟΠα. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	286
Εικόνα 38: Ιστορία και Λήθη. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	287
Εικόνα 39: Κεραμίδια και Λουλούδια. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.....	287
Εικόνα 40: Παιδι(κ)ά (Τραύματα). Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	289
Εικόνα 41: Η Ξηρασία. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	290
Εικόνα 42: Παράθυρα στους τοίχους!. Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρο του στρατοπέδου Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	291
Εικόνα 43: Παρά-Θυρα στους τοίχους!. Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρα του στρατοπέδου Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	292
Εικόνα 44: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρο και καρδιά του στρατοπέδου. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Α., Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	293
Εικόνα 45: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρο και δέντρο του στρατοπέδου. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Α., Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	294

Εικόνα 47: Ιδιωτικό και Δημόσιο!. Οπτική κτηρίου με παράθυρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	296
Εικόνα 48: Παλιό Φρέσκο. Οπτική κτηρίου με παράθυρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020	297
Εικόνα 51: ΚάγγΕΛΑ. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020.....	299
Εικόνα 52: ΚάγγΕΛΑ και Ασφαλ-τος. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020	300
Εικόνα 53: Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020	301
Εικόνα 54: Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020	302
Εικόνα 55: Pet-tr-is. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020	303
Εικόνα 56: Ζούγκλα και αρχιτεκτονικό τραύμα. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020	304
Εικόνα 57: Τοίχος στο ΔΕΝτρο. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020	305
Εικόνα 64:Ιστορική εικονική αποτύπωση. Στρατηγός. Μουσείο Σκρά, Ελλάδα 2020, φωτ. ερευνήτριας	313
Εικόνα 65: Εικόνα 64:Ιστορική εικονική αποτύπωση. Σκηνές. Μουσείο Σκρά, Ελλάδα 2020, φωτ. ερευνήτριας.....	314

Εισαγωγή

Η παρούσα έρευνα αποτελεί έρευνα δράσης καθώς, είναι θεμελιωμένη στην θεωρία και κατευθύνεται προς την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και την προαγωγή της κοινωνικής αλλαγής. Αξίζει να σημειωθεί πως η έρευνα αποτελεί απόπειρα συμμετοχικής δράσης² σε ένα κοινωνικό πεδίο μη επιφανειακής έντασης, αλλά υποβόσκουσας με τη ταυτόχρονη παρουσία σημαντικών κοινωνικών ζητημάτων.

Η έρευνα δράσης, όπως προαναφέρθηκε αποτελεί εγχείρημα ποιοτικού προσανατολισμού με τη χρήση της τεχνικής των ατομικών ημί-δομημένων συνεντεύξεων, της δημιουργίας εστιασμένης ομάδας και καλλιτεχνικής παρέμβασης και αντικείμενο μελέτης αποτελεί η ύπαρξη, σημασία και επιρροή του κοινωνικού-αστικού τραύματος στην κοινότητα της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” και συγκεκριμένα σε ποιο βαθμό και εάν- προκλήθηκε πολιτισμικό τραύμα, λόγω της υπενθύμισης της προβεβλημένης τραυματικής ναζιστικής ιστορίας από την ύπαρξη και παρουσία του στρατοπέδου συγκέντρωσης. Συνεπώς, εδράζεται στην ανάδειξη μιας συγκεκριμένης θεωρίας, την θεωρία της ύπαρξης αστικού τραύματος από συμβολικό τόπο ιστορικής και κοινωνικής σημασίας.

Μέσα από τη μελέτη των κοινωνικών τύπων και των κοινωνικών γεγονότων, επιχειρεί μια διείσδυση στην κοινωνική πραγματικότητα που δημιουργεί το κοινωνικό τραύμα σε ένα αστικό περιβάλλον, στον Δήμο Παύλου Μελά, στα αστικά πεδία της Θεσσαλονίκης λόγω της γνώσης ή όχι των ιστορικών γεγονότων, την μνήμη ή την λήθη των κοινωνικών και ιστορικών πράξεων που συνέβησαν μέσα στον τόπο του στρατοπέδου σε παρελθοντικό χρόνο από το επιπλέον τραυματικό περιεχόμενο των εκτελέσεων την περίοδο της Γερμανικής κατοχής αλλά και της παρουσίας και ύπαρξής του στο σήμερα. Η απουσία ιστορικής γνώσης, συλλογικής ταυτότητας και κοινότητας, παράγοντες απαραίτητοι σε ένα αστικό περιβάλλον για την εύρυθμη λειτουργία της κοινότητας θα διαδραματίσουν καίριο ρόλο στις προσλαμβάνουσες της κοινότητας σε σχέση με το αστικό τραύμα. Ακολούθως, η φοιτήτρια, ως ερευνήτρια της συγκεκριμένης έρευνας, επιχειρήσει να αναδείξει τις προσλαμβάνουσες της κοινότητας που ζει εργάζεται και κινείται γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”, να αναλυθεί εάν η ιδιότητα των ατόμων, το επάγγελμά τους συνθέτει το κοινωνικό τους κεφάλαιο τους γενικότερα και το πολιτισμικό σε σχέση με την συλλογική ταυτότητα και εκείνα με τη σειρά τους με ποιους τρόπους σχηματίζουν την κοινότητα και ποιοι είναι οι παράγοντες που σχετίζονται με την ύπαρξη αστικού τραύματος, από τη γνώση τμημάτων της υπάρχουσας προφορικής ιστορίας και τη μετά-μνήμη της και εάν επηρεάζει και τους τρόπους που το στρατόπεδο λειτουργεί ως χωροταξικό σύμβολο διαμορφώνει την ποιότητα της ζωής τους.

Ακόμη, εστιάζοντας στην κατανόηση του πλαισίου, της κοινότητας δηλαδή, στη γύρω περιοχή εάν κανείς επιδιώκει να αναπτύξει πιθανά συλλογικές πρωτοβουλίες και δράσεις που αποβλέπουν στην

² Χτούρης, Σ. (2019). Έρευνα δράσης και Πράξη. Παράδοση από απόσταση. ΔΠΜΣ ΕΚΚΤ, 21-4-2019.

κοινωνική της ένταξη και συμμετοχή στον κοινωνικό χώρο, ιδιαίτερα σε περιοχές και καταστάσεις όπου το αστικό τραύμα είναι ενεργό ή ανύπαρκτο σε σχέση με το ιστορικό στίγμα του.

Παραδείγματα αντίστοιχων μελετών αποτελούν: “Ψυχικοί τραυματισμοί σε παιδιά του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα και η εξέλιξή τους μέσα στον χρόνο”, Εκ των Υστέρων, Roudometof, V. (2007)”, και η έρευνα “Τραυματική Μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο (1944-2018)”, Παπανδρέου, Ζ. (2018). Στα οποία παραδείγματα ερευνών παρουσιάζονται οι συνέπειες του συλλογικού-πολιτισμικού τραύματος στους πιο άμεσα παθόντες εξαιτίας των τραγικών ιστορικών γεγονότων. Η τελευταία έρευνα επιλέχθηκε ως “φάρος” της ερευνητικής παρούσας προσέγγισης καθώς, ήταν η πλέον σχετική, η οποία θα μελετηθεί ως υπόδειγμα σε σχετικό κεφάλαιο.

Στη μελέτη³, παρατίθενται τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε προηγούμενη ερευνήτρια και η σύνθεση της βιβλιογραφίας περί αστικού τραύματος αναδεικνύει πως “ουσιαστικά εκείνο που χαρακτηρίζει το πολιτισμικό τραύμα είναι η διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού, των συλλογικών πλαισίων αναφοράς και των μηχανισμών αναπαραγωγής των κοινωνικών υποσυστημάτων ή και του κοινωνικού συστήματος στην ολότητά του, ακόμα και αν κάποιος εξαιρεθούν από τη διαδικασία αυτή, δεν παύει το πολιτισμικό τραύμα να υπάρχει και να παράγει μόνιμα αποτελέσματα (Παπανδρέου, 2018).” Όπως και σε αντίστοιχη πηγή, αναφέρεται πως το πολιτισμικό τραύμα, είναι αποτέλεσμα ως εκ τούτου εξουσιαστικών εξωτερικών μηχανισμών⁴ (Smelser, N., 2004). Συνοψίζοντας, δεν παρατηρήθηκαν ιδιαίτερες διαφορίες μεταξύ των ερευνητών σχετικά με το θέμα του αστικού τραύματος.

Οι παραπάνω μελέτες αποτελούν αντίστοιχα παραδείγματα έρευνας κοινωνικού-αστικού τραύματος ως προς την μεθοδολογία και το κοινό σημείο του θεωρητικού υποβάθρου, ωστόσο είναι συγκριτικά αντίθετες καθώς η παρούσα έρευνα για το στρατόπεδο Παύλου Μελά, καλείται να μελετήσει την κοινότητα στην γύρω περιοχή του στρατοπέδου που δεν αποτελεί απαραίτητα την μετά-γενεά των άμεσα παθόντων της τραυματικής ιστορίας ή των συγγενών τους και επιπλέον ο τραυματικό τόπος χρησιμοποιείται ως υποθετικό σύμβολο και όχι ως σταθερά και επιβεβαιωμένη αντίληψη τραύματος. Κατά την οπτική της φοιτήτριας ακριβώς αυτό είναι και το ειδοποιό χαρακτηριστικό που μετατρέπει την έρευνα επίκαιρη, ενδιαφέρουσα και αξιοσημείωτη καθώς στις αναφορές των ερευνητών δεν εντοπίζεται ως μεταβλητή με αποτέλεσμα να μην δύναται να ερευνηθεί η σχέση αυτή. Η μεταβλητή της σύγχρονης κοινότητας στην περιοχή της οποίας σε παρελθοντικό χρόνο διαπράχθηκαν και δια-τελεύτηκαν απεχθή γεγονότα και η γνώμη της οποίας, δεν έχει σε βάθος και σε πλήθος ερευνηθεί από προηγούμενους ερευνητές είναι και το χαρακτηριστικό εκείνο

³ Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα: Ταξιδευτής

⁴ Smelser, N. (2004). Psychological Trauma and Cultural Trauma: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press.

της παρούσας έρευνας που την μετατρέπει σε ένα ενδεχομένως ενδιαφέρον εγχειρίδιο αποτύπωσης του αστικού τραύματος. Μιας ερευνητικής καταγραφής από τις εμπειρίες των κατοίκων ενός τόπου ιστορικά καταγεγραμμένου ως τραυματικό και να φωτίσει εκείνες τις πτυχές των λεγομένων που θα ανακαλύψουν την ύπαρξη ή όχι τραύματος στις μετά-γενεές.

Παράλληλα η παρούσα έρευνα δεν αποτελεί ένα κράμα προφορικών ιστοριών ανθρώπων που βίωσαν τα ιστορικά γεγονότα ως τραυματικές αναπόφευκτα εμπειρίες, αλλά ένα σώμα απόψεων και εμπειριών κατοίκων της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας για το πρώην στρατόπεδο 'Παύλου Μελά' σε σχέση με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον του.

Επομένως, αξίζει να υπογραμμιστεί πως μελετάται με ποιους τρόπους η σημερινή κοινότητα προσλαμβάνει ή και βιώνει ή και όχι τραύμα, από την ύπαρξη του στρατοπέδου Παύλου Μελά, στην περιοχή της και πως μελετήθηκαν οι διαπιστώσεις για το παραπάνω θέμα σύμφωνα με τα αποτελέσματα που αναδύθηκαν από την ανάλυση του περιεχομένου των δώδεκα ατομικών ημί-δομημένων συνεντεύξεων και μίας εστιασμένης ομάδας μέσω της μεθοδολογίας του Εμπειρικού Διαλεκτικού Ρεαλισμού και των σημειώσεων της συμμετοχικής παρατήρησης της ερευνήτριας κατά την διάρκεια των καλλιτεχνικών διεργασιών. Κλιμακωτά οι αναγνώστες θα ανακαλύψουν την επιρροή που άσκησε η υλοποίηση της δημιουργικής κοινότητας στην ομάδα της περιοχής, γύρω από το στρατόπεδο "Παύλου Μελά" που συμμετείχε στην καλλιτεχνική διαδικασία και η επιρροή που προκλήθηκε από την διά δράση της κοινότητας (ομάδας) μεταξύ των κατοίκων και του στρατοπέδου "Παύλου Μελά" καθώς, επίσης και η διαφορά τους ή όχι στις απόψεις, σε συσχέτιση με τα όσα είπαν για τα βιώματά τους και τις σκέψεις τους, πρώιμα στις ατομικές τους συνεντεύξεις και αναφορικά με τα όσα ειπώθηκαν στην εστιασμένη ομάδα και στην διάρκεια της δράσης της δημιουργικής κοινότητας.

Ολοκληρώνοντας, η παρούσα έρευνα πλάθει και οικοδομεί ένα κράμα βιβλιογραφικής ανασκόπησης, ποιοτικής έρευνας και εφαρμοσμένης κοινωνιολογικής και καλλιτεχνικής θεωρίας και πράξης και εδράζεται στην ανάδειξη μιας συγκεκριμένης θεωρίας, την θεωρία της ύπαρξης αστικού τραύματος. Ειδοποιός διαφορά είναι η αντίληψη της ύπαρξης αστικού τραύματος από τόπο ιστορικής ή κοινωνικής σημασίας, δηλαδή το στρατόπεδο συγκέντρωσης.

Διάρθρωση της έρευνας

Όσον αφορά την διάρθρωση της έρευνας στο πρώτο κεφάλαιο έγινε η σύσταση της ραχοκοκαλιάς του θεωρητικού κόσμου ως ολότητα. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος υλοποιήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση σε σχέση με τις συνέπειες του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και έμφαση δόθηκε στα πιο τραγικά ιστορικά χωρικά και χρονικά σημεία του όπως οι εκτελέσεις και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης με σκοπό να αιτιολογηθεί η υπόθεση πρόκλησης πολιτισμικού τραύματος. Αναλυτικότερα, καταγράφηκε η

ορολογία των στρατοπέδων συγκέντρωσης και διερευνήθηκαν ως τόποι συμβολικοί που ανά-παραστούν πολιτικές εξανθρωπισμού και πολεμικών εγκλημάτων και επομένως αστικά πεδία κοινωνικού τραύματος στις κοινότητες γύρω τους αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Στη συνέχεια μελετήθηκε η Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία η οποία εμπεριέχει πρώιμες πτυχές αντί-φασιστικών αντιλήψεων και σχετίζονται άμεσα με το ξέσπασμα του Β. Παγκόσμιου Πολέμου. Η ερευνήτρια, ως κοινωνική λειτουργός, αποφάσισε την σύνθεση των ορολογιών των συνεπειών του πολεμικού τραύματος με την στάση, δράση και αντίδραση της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας, μέσω αντί-φασιστικών πρακτικών, με σκοπό να φωτίσει, τη μόνη λύση διαχείρισης του τραύματος, μέσω δηλαδή, της αναγνώρισής του, του ακόλουθου πένθους και απώλειας και στη συνέχεια της ανάπτυξης της αντί-ναζιστικής ιδεολογίας ως θεραπεία και κλείσιμο του ατέρμονου τραυματικού φαύλου κύκλου.

Στη συνέχεια, αναδύονται οι πτυχές της πολιτισμικής κοινωνιολογίας ως μήτρα του συλλογικού τραύματος. Η πολιτισμική κοινωνιολογία επιλέχθηκε ως ενδιαφέρουσα θεωρία κατά την ερευνήτρια και άμεσα σχετιζόμενη με την κλινική κοινωνιολογία η οποία μελετήθηκε κατά την διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος. Η έννοια του πολιτισμικού κοινωνικού τραύματος αποτελεί μία σύγχρονη έρευνα η οποία εστιάζει στις συνέπειες μεγάλων εθνικών και παγκόσμιων τραγωδιών και η ανάπτυξή της προσδίδει χαρακτήρα αξιοσημείωτο λόγω της αλτρουιστικής, ανθρωπιστικής και ειρηνικής διάθεσης της ανάπτυξής της.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναπτύχθηκε η δομή της θεωρίας του κοινωνικού-πολιτισμικού τραύματος, αναδύθηκαν τα ευρήματα της προηγούμενης αντίστοιχης μελέτης και τέλος αναπτύχθηκε το σύνολο των ορολογιών σχετικά με τη μετά- θεωρία του τραύματος σε σχέση με την κοινότητα λόγω του συμβολικού υποθετικού τόπου ιστορικής τραυματικής μνήμης με τους παράγοντες πρόκλησης, τους τομείς επιρροής του και τις έννοιες όπως το κοινωνικό κεφάλαιο, συλλογική ταυτότητα, η οικοδόμηση κοινότητας. Για να αναλυθούν οι παραπάνω έννοιες πραγματοποιήθηκε η καταγραφή της ιστορικής αναδρομής της περιοχής Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης την περίοδο 1912-1945. Το λεγόμενο “Ζέτινλικ”. Πραγματοποιήθηκε έρευνα και ιστορική αναδρομή σχετικά και με την ευρύτερη περιοχή, της Θεσσαλονίκης από τους Βαλκανικούς πολέμους έως την μετά κατοχική περίοδο και την τοπική ιστορία της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά με σκοπό να φωτιστούν οι πτυχές των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και ιστορικών περιόδων που βίωσαν διαχρονικά οι άνθρωποι της κοινότητας γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά και την συν-διαμόρφωσαν έως σήμερα Ακολούθως, καταγράφηκε η ιστορική αναδρομή του στρατοπέδου “Παύλου Μελά” με έμφαση στην ένταξή του στην Ναζιστική Κτηνωδία, από τα έως σήμερα ευρήματα προφορικής ιστορίας και οι λόγοι επιλογής του στρατοπέδου συγκέντρωσης Παύλου Μελά προς διερεύνηση του αστικού τραύματος, μέσω της σχετικής υπάρχουσας βιβλιογραφίας με στόχο την πληροφόρηση για το αντικείμενο προβολής της μελέτης.

Στο τελευταίο μέρος του κεφαλαίου θεωρήθηκε χρήσιμη η αποτύπωση της κοινωνική πραγματικότητα της σύγχρονης κοινότητας, της περιοχής Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης την περίοδο (Πολίχνη, Σταυρούπολη και Ευκαρπία) και των πολιτειακών προτάσεων και διεκδικήσεων για το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” την περίοδο 2010-2020. Σε αυτό το σημείο κρίθηκε απαραίτητη η σύνδεση του κοινωνικού κεφαλαίου με την έννοια του αστικού τόπου ως “αστικό κενό” με σκοπό να διερευνηθούν τα αίτια απουσίας συλλογικής ταυτότητας και μετά-μνήμης με αποτέλεσμα την απουσία κοινωνικού τραύματος.

Στο τρίτο κεφάλαιο, πραγματοποιήθηκε ενδεδειγμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση για την μεθοδολογική προσέγγιση της συγκεκριμένης έρευνας η οποία αποτελεί αποτέλεσμα βιβλιογραφικής ανασκόπησης και ποιοτικής έρευνας και εδράζεται στην ανάδειξη μιας συγκεκριμένης θεωρίας, την θεωρία της ύπαρξης αστικού τραύματος από τόπο ιστορικής ή κοινωνικής σημασίας, μέσω των λεγόμενων των κατοίκων με εργαλείο τον λόγο και την τέχνη. Η προσέγγιση στηρίχθηκε στην ανάλυση πρωτογενών ποιοτικών δεδομένων σε Μικρο-επίπεδο, τα οποία συλλέχθηκαν με τη μέθοδο των ατομικών συνεντεύξεων και της εστιασμένης ομάδας (Focus Group). Η θεωρία και η μεθοδολογία που βασίστηκε η έρευνα ήταν ο Εμπειρικός Διαλεκτικός Ρεαλισμός.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε αντλεί από τις παραδοχές του κριτικού ρεαλισμού και του εμπειρικού διαλεκτικού ρεαλισμού και η διαδικασία αυτή χρησιμοποιήθηκε κατά την διάρκεια ανάλυσης των εμπειρικών δεδομένων της έρευνας και συγκεκριμένα της ανάλυση σε σημαντικά κοινωνικά γεγονότα και σε μια ύστερη φάση συνδυαστικά από τα κοινωνικά γεγονότα εξάχθηκαν σε φαινόμενα από την επεξεργασία του ηχογραφημένου υλικού των συνεντεύξεων και της εστιασμένης συζήτησης για τη διεξαγωγή συμπερασμάτων σε σχέση με τα ερευνητικά ερωτήματα και τη καλλιτεχνική διαδικασία. Αναλυτικά, καταγράφηκαν τα πορίσματα από την συλλογή και ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων από τις ατομικές συνεντεύξεις στο πρώτο μέρος και συγκεκριμένα, ως προς την διερεύνηση των τρόπων που το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά” επηρεάζει την κοινότητα που ζει στη γύρω περιοχή του, των αιτιών πρόκλησης αστικού τραύματος και αν σημειώνονται κοινά σημεία μεταξύ των συμμετεχόντων της έρευνας και συγκεκριμένα την ανάδειξη των τομέων που εμπεριέχεται τραύμα λόγω της παρουσίας του, εντός αστικού περιβάλλοντος. Επιπροσθέτως, καταγράφηκαν τα πορίσματα από την συλλογή και ανάλυση των εμπειρικών δεδομένων από την εστιασμένη ομάδα στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου, η οποία, συγκεκριμένα δημιουργήθηκε από κατοίκους της περιοχής, προς διερεύνηση της μετατόπισης απόψεων για την επιρροή του στρατοπέδου ως προς το τραύμα εξαιτίας της ύπαρξης της γνώσης και της μετά-μνήμης της ιστορίας από συγκεκριμένους συμμετέχοντες και της γέννηση κοινωνικού διαλόγου με τον τόπο του στρατοπέδου αλλά και μεταξύ των κατοίκων. Ακόμη, της σχέσης του κοινωνικού κεφαλαίου, της καταγραφής της ιστορίας, της συλλογικής ταυτότητας και της έννοιας της κοινότητας ως

αλληλένδετες έννοιες. Το πολύ-μεθοδικό εργαλείο έδωσε τη δυνατότητα στην εξαγωγή περισσότερων κοινωνικών γεγονότων σε σχέση με το τρίπτυχο άνθρωπος- τόπος και τραύμα.

Η ερευνήτρια αποφάσισε τη δράση ως προς την κοινότητα για λόγους διαχείρισης του τραύματος ως τη μόνη λύση για να αναγνωριστεί σε πρώτο επίπεδο και αυτή καταγράφηκε στο επόμενο κεφάλαιο. Το κύριο μέσο, σκοπός και πρακτική αποτέλεσε η τέχνη μέσα από την εμπειρία συμμετοχής σε ομάδα. Η τέχνη λειτούργησε ως οδηγός, φως, ανακούφιση για το τραύμα και εμπνευστικό στοιχείο για την δημιουργίας της δομής της ομάδας και της καλλιτεχνικής δράσης. Ταυτόχρονα, επιλέχθηκε η Παρεμβατική Τέχνη καθώς οι έρευνες χρειάζεται να παίρνουν και κοινωνική θέση και στάση και το συγκεκριμένο είδος τέχνης λειτουργεί ως καταθέτης πολιτικού και κοινωνικού μηνύματος. Επομένως, επιλέχθηκε καθώς της συγκεκριμένης έρευνας το πολιτικό-κοινωνικό μήνυμα αποτελεί η ανάπτυξη του αντί-φασισμού. Ακόμη, χρησιμοποιήθηκε η έννοια της δημιουργικής κοινότητας και της χρήσης αυτής, της περιπατητικής καθώς η δεύτερη απελευθερώνει και η πρώτη ενώνει. Στο τραύμα η απουσία της ανθρώπινης φροντίδας και ελευθερίας είναι αυτή που καταγράφηκε και για αυτούς τους λόγους έγιναν οι παραπάνω επιλογές. Στο τέταρτο κεφάλαιο λοιπόν, στο πρώτο μέρος πραγματοποιήθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση της διαμόρφωσης κοινωνικού τύπου δια μέσου διαδικασιών, όπως η δημιουργία συλλογικοτήτων με συνδετικά εργαλεία καλλιτεχνικών προσεγγίσεων και συγκεκριμένα την παρεμβατική τέχνη σε δημόσιο χώρο καθώς κρίθηκε αναγκαία η ενίσχυση της αίσθησης της κοινότητας και του διαλόγου με την υπάρχουσα προφορική ιστορία. Για τον παραπάνω λόγο, υλοποιήθηκαν δράσεις εμπλοκής με τον κοινωνικό χώρο και συν-διαμόρφωση βιωμάτων έπειτα από την αναζήτηση και κατανόηση του θεωρητικού υπόβαθρο της Δημιουργικής κοινότητας. Καταγράφηκε το χρονικό της από τις σημειώσεις της ερευνήτριας κατά την διάρκεια παρατήρησης της ομάδας στο πεδίο καθώς επίσης και οι λόγοι, τα αποτελέσματα αι η αξιολόγηση της υλοποίησής της. Το στρατόπεδο, ο τόπος αποτέλεσε την “σκηνή” για τη δράση της ομάδας και, εν αγνοία της. Το χρονικό της καλλιτεχνικής δημιουργίας ως άλλη παράσταση μιας αρχαίας τραγωδίας αποτυπώνεται νοητά με αρχή, μέση και τέλος. Στην αρχή της ομάδας υπάρχει η άγνοια, η μέση μέσω της περιπατητικής η οποία νοητά απελευθερώνει αποκαλύπτεται στην ομάδα το τραύμα του τόπου και το τέλος έρχεται με την καλλιτεχνική δράση της κιμωλίας ως ανάγκη για δράση διαχείρισης του τραύματος, για να επέλθει η ειρήνη. Η κιμωλία τέλος χρησιμοποιήθηκε για να αποδώσει την ύπαρξη και την λήθη ταυτόχρονα, όπως στο στρατόπεδο Παύλου Μελά υπάρχει η ιστορία αλλά αυτή θα χαθεί την επόμενη μέρα που θα τελειώσει η καλλιτεχνική πράξη. Μέχρι η κιμωλία να γίνει ανεξίτηλος μαρκαδόρος για να ξανά γραφτεί η λέξη ελευθερία ως δίπολο πάνω στον τοίχο που επισφραγίζει τον εγκλεισμό και την εκτέλεση της ίδια της ζωής. Παρουσιάστηκε το φωτογραφικό ημερολόγιο του καλλιτεχνικού έργου της δημιουργικής κοινότητας και τα σχετικά κείμενα της λειτουργίας της ομάδας σε αυτό το κεφάλαιο. Ως τελική πράξη η ερευνήτρια επιθύμησε την δημιουργία ενός ψηφιακού μουσείου του στρατοπέδου εφόσον εκλείπει η ιστορική συνείδηση, η έννοια της μετά-μνημονικότητας και του τραύματος μέσω της επαυξημένης πραγματικότητας με σκοπό να

χρησιμοποιηθούν ιστορικές πληροφορίες και καλλιτεχνικά στοιχεία της δημιουργικής ομάδας, με τρόπο σύγχρονο και νεωτεριστικό, ώστε το στρατόπεδο να υπενθυμίζεται ως αντί-φασιστικό σύμβολο. Ωστόσο, λόγω της πανδημίας covid19 και της απαγόρευσης συναθροίσεων η συνέχεια της καλλιτεχνικής προσέγγισης υλοποιήθηκε δια μέσου της αποτύπωσης του προτασσόμενου εικαστικού και κοινοτικού project που η ερευνήτρια κατέγραψε ως σενάριο πρακτικής. Επομένως, το Link με το βιντεοσκοπημένο περιεχόμενο και το σενάριο του project-μουσείο “ιστό(ριο)ΤοΠος” θα ολοκληρωθεί έπειτα από την κατάθεση της παρούσας διπλωματικής.

Συνοψίζοντας, η έρευνα ολοκληρώθηκε με την καταγραφή της ηθικής και δεοντολογίας της αλλά και της αξιολόγησης της ποιότητάς της και των εφαρμογών και περιορισμών της επιστημονικά και καλλιτεχνικά.

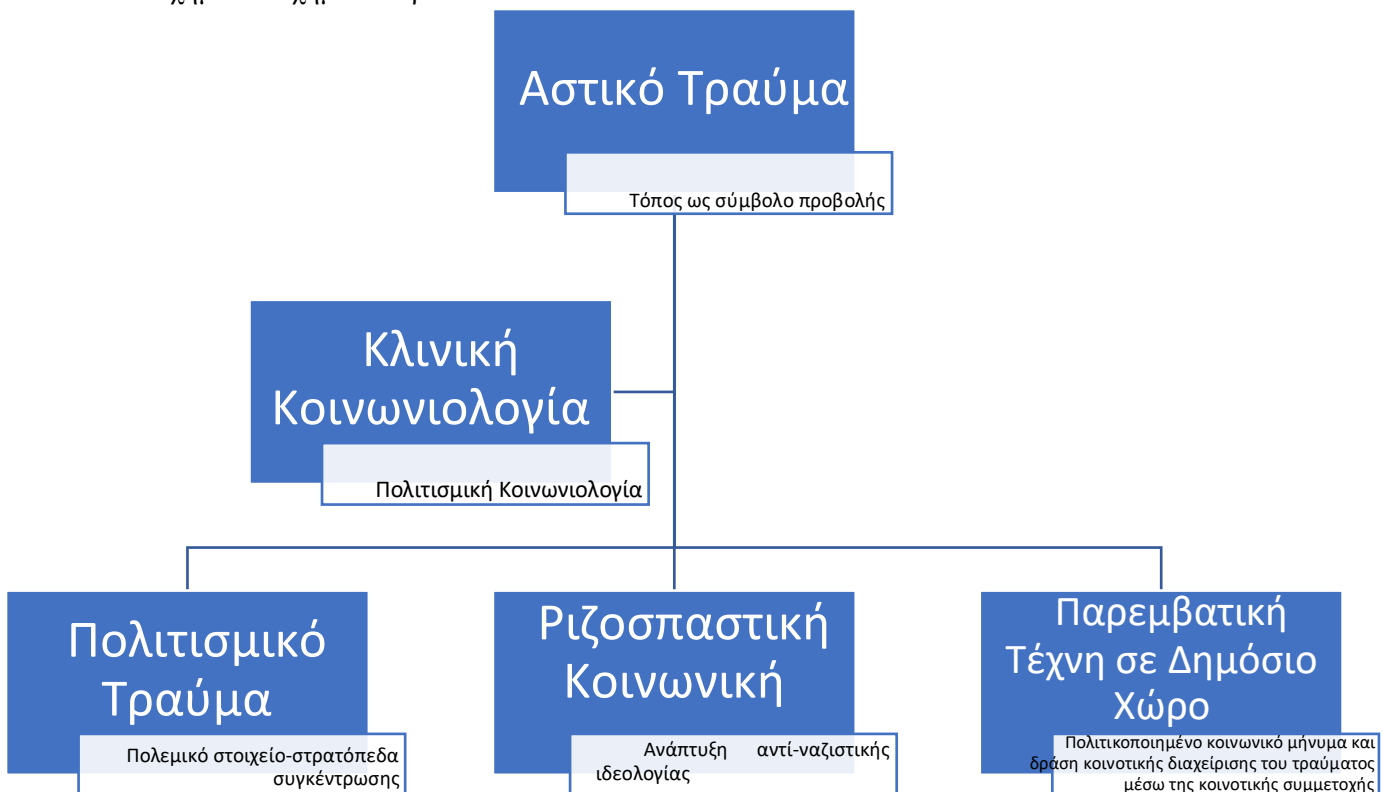
Παράλληλα, προτάθηκαν πτυχές της εργασίας για μελλοντικές έρευνες. Τέλος, αποτυπώθηκε η σύνθεση των συμπερασμάτων της όλης διαδικασίας και το ανά-στοχαστικό σημείωμα. Σημειώθηκε η προτεινόμενη και κύρια η βιβλιογραφία και το παράρτημα το οποίο εμπεριέχει τα αντούσια κείμενα των ατομικών συνεντεύξεων, της εστιασμένης ομάδας και των συνεντεύξεων των επισήμων έπειτα από την απομαγνητοφώνηση του ηχητικού υλικού και παρουσιάστηκαν τα επίσημα έντυπα που χρησιμοποιήθηκαν.

Ο θεωρητικός κόσμος

Για την ανεύρεση της βιβλιογραφίας της παρούσας έρευνας χρησιμοποιήθηκαν κατάλογοι βιβλιοθηκών ηλεκτρονικών και με φυσική παρουσία, βάσεις δεδομένων, μηχανές αναζήτησης στο διαδίκτυο και εγκυκλοπαιδικές εκδόσεις. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκαν και επεξεργάστηκαν αποσπάσματα από βιβλιογραφικές πηγές για το αστικό τραύμα σε τόπους ιστορικούς, συλλογικής τραυματικής μνήμης.

Η θεματική της παρούσας έρευνας ενυπάρχει στην πολιτισμική κοινωνιολογία καθώς εμπεριέχεται η έννοια του πολεμικού και συλλογικού τραύματος, της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας καθώς εμπεριέχεται ο αντί-φασισμός ως στάση και δράση αναγκαία, η δημιουργική κοινότητα και η παρεμβατική τέχνη στο δημόσιο χώρο ως έννοιες και λειτουργίες απαραίτητες στην απεικόνιση και εννοιολογική διατύπωση της παρούσας έρευνας. Αγώνια και οραματισμός της φοιτήτριας ήταν η σύνθεση των παραπάνω και η εξαγωγή μιας ποιοτικού περιεχομένου έρευνας με βασικό γνώμονα ωστόσο να υπηρετήσει τις αξίες και τις προσδοκίες του μεταπτυχιακού προγράμματος, οι οποίες εφάπτονται της εφαρμογής της θεωρίας περισσότερο από κάθε άλλο πρόγραμμα. Ακολουθεί επισκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας με αναφορές και παραπομπές σχετιζόμενες με της ορισμούς και της έννοιες του αστικού τραύματος.

Σχήμα 1.: Σχήμα Θεωριών

1.1 Ο Β' Π.Π. και Ριζοσπαστική Κοινωνική Εργασία

1.1.1 Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος

Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος είναι συνώνυμος με έννοιες όπως φασισμός, ναζισμός, θάνατος, εκτελέσεις, ολοκαύτωμα και στρατόπεδα συγκέντρωσης. Έννοιες άκρως αντίθετες από αυτές της κοινωνικής συνοχής, ευημερίας και δικαιοσύνης. Για τις προαναφερθείσες έννοιες, ιστορικές καταγραφές από καλλιτεχνική, ανθρωπολογική και κοινωνιολογική οπτική έχουν γραφτεί, ειπωθεί και αφηγηθεί αρκετά και αδιαμφισβήτητα αποτελούν τομείς προς περαιτέρω έρευνα. Στην παρούσα έρευνα ωστόσο, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος θα συμβολίζεται μέσα από την ορολογία του στρατοπέδου συγκέντρωσης. Θα γίνει απόπειρα να αποσαφηνισθούν οι πτυχές της ορολογίας των στρατοπέδων συγκέντρωσης καθώς, επιλέχθηκαν ως συμβολικοί τόποι οι οποίοι, πως λόγω της τραγικής ιστορίας που συντελέστηκε καθώς, χαρακτηρίζονται από την ερευνήτρια, ως σύμβολα τραυματικής συλλογικής μνήμης και πολιτισμικού τραύματος κωδικοποιώντας το κοινωνικό και συλλογικό αστικό τραύμα από την ναζιστική κτηνωδία.

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος λοιπόν, πέρα από οικονομικές καταστροφές, περιβαλλοντικές, αρχιτεκτονικές, καλλιτεχνικές επέφερε και κοινωνική ρήξη. Η άνοδος του ναζισμού και η τραγική εξέλιξη της άμβλυσε και εφηύρε νέες έννοιες όπως την Άρια φυλή, τον ρατσισμό τον σεξισμό και την εξόντωση όσων τους αφορούσε. Έννοιες όπως στρατόπεδα συγκέντρωσης, μαζικές εκτελέσεις και Ολοκαύτωμα έχουν κατασταλάξει νοητικά και ψυχό- συναισθηματικά στη σύγχρονη παγκόσμια κοινότητα και προκάλεσαν ένα δευτερογενές τραύμα σε όσες γενιές συνδέονταν συγγενικά ή λόγω καταγωγής με πρόσωπα που θυματοποιήθηκαν κατά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, (Levy, D. & N. Sznajder (2006)⁵, στη μεταπολεμική περίοδο συντελέστηκε η "παγκοσμιοποίηση" του ίδιου του ορισμού του Ολοκαυτώματος, από ένα ιστορικά συγκεκριμένο γεγονός σε μια εύκαμπτη έννοια. Η διαδικασία της κοινωνικής κατασκευής του πολιτισμικού τραύματος γεφυρώνει το χάσμα μεταξύ γεγονότος και αναπαράστασης μέσω της δημιουργίας συμβολικών παραστάσεων των γεγονότων του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος και αυτές οι παραστάσεις αποτελούν πλέον προτάσεις για την κοινωνική πραγματικότητα, τα αίτια της και τις ευθύνες συγκεκριμένων ομάδων ή ατόμων.

Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως το πολεμικό τραύμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου προσλαμβάνεται και αντιλαμβάνεται πλέον νοητικά και ψυχό- συναισθηματικά ως πολιτισμικό τραύμα για συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων. Οι εκφάνσεις και οι αναπαραστάσεις αυτού του τραύματος προβάλλονται στους τόπους που είναι οι πιο φορτισμένοι συναισθηματικά από το πολεμικό τραύμα. Τόποι ιστορικοί όπως το Δίστομο, το Άουσβιτς, η Καισαριανή, το Χαϊδάρι, το Μνημείο Ολοκαυτώματος του Βερολίνου, τα στρατόπεδα

⁵ Levy, D. & N. Sznajder (2006). *The Holocaust and Memory in the Global Age*, Philadelphia, PA: Temple University Press.

συγκεντρώσεις, τόποι μαζικών εκτελέσεων ολόκληρα χωριά και αστικά και μη πεδία αποτέλεσαν σημεία αναφοράς ανάπτυξης πολιτισμικού τραύματος και αντί-ναζιστικής ιδεολογίας. Αποτέλεσαν ιστορικούς τόπους συλλογικής τραυματικής μνήμης. Για το ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά δεν έχουν αποτυπωθεί ενδελεχώς ιστορικά τα τραγικά πεπραγμένα, οι εκτελέσεις, ο εγκλεισμός, τα βασανιστήρια, παρά μόνον αποσπασματικά και με αγωνία για τη συνέχιση των ερευνών για την καταγραφή της ολοκληρωμένης ιστορικής του διαδρομής. Είναι χρήσιμο επομένως να γίνει η ιστορικά καταγεγραμμένη αναφορά στην ορολογία που δόθηκε για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης για να αποσαφηνιστεί η υποθετική θεωρία της ερευνήτριας σχετικά με τη συσχέτιση αστικού τραύματος προερχόμενου από την εικόνα, ύπαρξη και παρουσία του στρατοπέδου δια μέσου του κοινωνικού του ασυνείδητου διαλόγου με την κοινότητα που ζει, εργάζεται και μεγαλώνει γύρω του.

Συνοψίζοντας, όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφική πηγή⁶ (Bernsand N, (2015)) οι ιστορικές εμπειρίες των Ευρωπαίων τον 20 αιώνα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τρομερές ανθρώπινες απώλειες και σκληρότητα. Το πολιτισμικό κοινωνικό τραύμα αναδύεται συμβολικά, από τους τόπους τους οποίους, τη σύγχρονη εποχή έχουν πρόσβαση οι άνθρωποι, που δεν σχετίζονται απαραίτητα συγγενικά με τα θύματα του Ολοκαυτώματος, τα πρώην στρατόπεδα συγκεντρώσεις και τα ιστορικά μνημεία των τραγικών ιστορικών γεγονότων. Οι τόποι αυτοί, είναι τόποι συλλογικής τραυματικής μνήμης και συμβολίζουν χωροταξικά το πολιτισμικό τραύμα του Ολοκαυτώματος, του πολεμικού τραύματος και των πολιτικών εξανθρωπισμού δια μέσου των εκτελέσεων. Η μνήμη προερχόμενη από τον τόπο, καταγράφηκε από την προφορική ιστορία θυμάτων και συγγενών και δια μέσου της οπτικής επαφής κατά την διάρκεια της επίσκεψης ενός ανθρώπου στο Auschwitz για παράδειγμα ή στο μουσείο Ολοκαυτώματος στο Βερολίνο. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτές οι αφηγήσεις αποτελούν μέρος των μηχανισμών συλλογικής αντιμετώπισης, οι οποίοι, με τη σειρά τους, αποτελούν συστατικό πολιτιστικών τραυμάτων σύμφωνα με τον Smeiser.⁷ (Smelser 2004)

1.1.1.1 Στρατόπεδα συγκέντρωσης

Για τον παραπάνω λόγο κρίνεται αναγκαίο χρήσιμο να γίνει μία ιστορικά καταγεγραμμένη αναφορά στην ορολογία που δόθηκε για τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, ως στρατιωτικές πολιτικές και πολεμικές ενέργειες και να αποκαλυφθεί η ιστορική αναδρομή του στρατοπέδου Παύλου Μελά και της περιόδου

⁶ Bernsand N, Narvselius E, Törnquist-Plewa B. (2015) Beyond Transition? Memory and Identity Narratives in Eastern and Central Europe. Centre of European Studies at Lund University.

⁷ Smelser, N. (2004). Psychological Trauma and Cultural Trauma: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press

ένταξής του σε στρατόπεδο συγκέντρωσης κατά την κατοχική περίοδο. Ακολουθεί αυτούσια ορολογία της έννοιας των στρατοπέδων συγκέντρωσης.

Το στρατόπεδο συγκέντρωσης ή στρατόπεδο κράτησης είναι τόπος όπου κρατείται μεγάλος αριθμός ανθρώπων, που εγκλείεται συχνά χωρίς νομικές πρακτικές και με συνοπτικές διαδικασίες. Οι κρατούμενοι συνήθως έχουν κοινή εθνική ή θρησκευτική ταυτότητα ή πολιτικά πιστεύω. Στρατόπεδα συγκέντρωσης λειτούργησαν σε πολλές χώρες στη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου καθώς, οι βιομηχανοποιημένες μέθοδοι πολέμου οδήγησαν και σε βιομηχανοποιημένες μεθόδους κράτησης σε στρατόπεδα μετά τον πόλεμο. Τα πιο γνωστά στρατόπεδα συγκέντρωσης είναι αυτά που οργάνωσαν οι Ναζί όταν ανέλαβαν την εξουσία στη Γερμανία, το 1933, και επαύξησαν κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η Γερμανική αυτή πολιτική ως σκοπό είχε την φυσική εξόντωση των Εβραίων της Ευρώπης αλλά και την κράτηση όλων των αντιτιθεμένων στο Ναζιστικό καθεστώς.

1.1.1.1.1 Τα ναζιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης

Την παρούσα έρευνα ενδιαφέρουν συγκεκριμένα τα στρατόπεδα συγκέντρωσης της ναζιστικής περιόδου καθώς, μεταφράζονται, ως σύμβολα τραύματος για την υπόθεση της ερευνήτριας. Σε αυτό το σημείο, αποτυπώθηκε η βιβλιογραφική ανασκόπηση και ενδελεχής πληροφόρηση για τα αντικείμενα προβολής της μελέτης, από την υπάρχουσα ιστορία έως και σήμερα υπό το πρίσμα της ορολογίας των στρατοπέδων συγκέντρωσης, με σκοπό να γίνει συσχετισμός με την πρόκληση, λόγω των παραπάνω λόγων, με το στρατόπεδο Παύλου ως συμβολικό τόπο γέννησης και επιρροής του αστικού τραύματος στην κοινότητα της περιοχής γύρω του. Η ιστορική αποτύπωσή τους ξεκινά πριν και κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου καθώς η Ναζιστική Γερμανία διατηρούσε στρατόπεδα συγκέντρωσης (Konzentrationslager) σε όλη την επικράτεια που βρισκόταν στον έλεγχό της. Τα πρώτα Ναζιστικά στρατόπεδα βρίσκονταν στο έδαφος της Γερμανίας και ήταν κυρίως στρατόπεδα εργασίας. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, στα εκατομμύρια των κρατουμένων των στρατοπέδων συγκέντρωσης περιλαμβάνονταν Εβραίοι, Πολωνοί, Σοβιετικοί, αιχμάλωτοι πολέμου, ομοφυλόφιλοι, Τσιγγάνοι, Μάρτυρες του Ιεχωβά και άλλοι. Εκατομμύρια κρατούμενοι των στρατοπέδων συγκέντρωσης έχασαν τη ζωή τους λόγω κακομεταχείρισης, ασθeneιών, ασιτίας και υπερβολικής εργασίας.

Εικόνα 2: Χαρτογραφική αποτύπωση των στρατοπέδων συγκέντρωσης στην Ευρώπη. Φωτ. ερευνήτριας. Βερολίνο, 2020-Social Trauma

Από το 1941 οι Ναζιστές άρχισαν να δημιουργούν τα στρατόπεδα εξόντωσης ή θανάτου με μόνο σκοπό την βιομηχανική δολοφονία των Εβραίων της Ευρώπης, μέσω της ‘Τελικής Λύσης’. Περισσότεροι από τρία εκατομμύρια Εβραίοι θανατώθηκαν στα στρατόπεδα εξόντωσης, κυρίως μέσω δηλητηριωδών αερίων στους ‘θαλάμους αερίων’, αν και πολλοί κρατούμενοι σκοτώθηκαν σε ομαδικές εκτελέσεις. Αυτά τα στρατόπεδα θανάτου, στα οποία περιλαμβάνονται και του Άουσβιτς-Μπίρκεναου, συνήθως αναφέρονται ως ‘στρατόπεδα συγκέντρωσης’, αν και οι ερευνητές του Ολοκαυτώματος κάνουν διαχωρισμό μεταξύ των στρατοπέδων συγκέντρωσης και των στρατοπέδων θανάτου. Μετά το 1939, με την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης έγιναν σταδιακά οι τόποι όπου όσοι θεωρούνταν εχθροί των Ναζί, περιλαμβανομένων των Εβραίων και των αιχμαλώτων πολέμου, είτε θανατώνονταν είτε υποχρεώνονταν σε καταναγκαστική εργασία είτε κρατούνταν σε συνθήκες υποσιτισμού και

βασανιστηρίων. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης για τους "ανεπιθύμητους" διεσπάρησαν σε όλη την Ευρώπη, δημιουργώντας νέα στρατόπεδα σε περιοχές πυκνά κατοικημένες από "ανεπιθύμητους", όπως οι περιοχές με μεγάλους πληθυσμούς Εβραίων, Πολωνικής ιντελιγκέντσια, κομμουνιστών ή Τσιγγάνων. Η μεταφορά των κρατουμένων γινόταν συνήθως κάτω από τρομερές συνθήκες με τη χρήση αμαξοστοιχιών για τη μεταφορά εμπορευμάτων, μέσα στα οποία πολλοί πέθαιναν πριν φτάσουν στον προορισμό τους. Στρατόπεδα συγκέντρωσης υπήρχαν και μέσα στη Γερμανία και, μολονότι δεν είχαν σχεδιαστεί με σκοπό τη συστηματική εξόντωση, πολλοί κρατούμενοι σε αυτά πέθαιναν εξαιτίας των σκληρών συνθηκών που επικρατούσαν ή των εκτελέσεων. Με την έναρξη εφαρμογής του σχεδίου της τελικής λύσης, δημιουργήθηκαν τα λεγόμενα "στρατόπεδα εξόντωσης". Σκοπός τους δεν ήταν ο εγκλεισμός και η καταναγκαστική εργασία, όπως στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, αλλά η συστηματική και χωρίς οίκτο εξόντωση όσων μεταφέρονταν σε αυτά. Τα στρατόπεδα εξόντωσης δημιουργήθηκαν εκτός Γερμανικού εδάφους, στο έδαφος της κατεχόμενης Πολωνίας.

Σε κάποιες περιπτώσεις τα στρατόπεδα συγκέντρωσης χρησιμοποιούνταν για τον εγκλεισμό σημαντικών κρατουμένων. Μετά το 1942 πολλά από τα μικρά παραρτήματα των στρατοπέδων συγκέντρωσης δημιούργησαν νέα εργοστάσια για να τα προμηθεύσουν με δυναμικό καταναγκαστικής εργασίας. Η IG Farben δημιούργησε μια βιομηχανική μονάδα συνθετικού ελαστικού το 1942 στο Άουσβιτς 3 (Μόνοβιτς) (Monowitz), ενώ άλλα στρατόπεδα στήριζαν εργοστάσια αεροναυπηγικής, ανθρακωρυχεία και εργοστάσια καυσίμων για πυραύλους, ενώ στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Ζάξενχαουζεν είχε την έδρα της η επιχείρηση παραχάραξης χαρτονομισμάτων (Μπέρνχαρντ).

Οι συνθήκες ήταν απάνθρωπες και οι κρατούμενοι οδηγούνταν συχνά σε θαλάμους αερίων ή εκτελούνταν αν δεν δούλευαν γρήγορα. Κατά τα τέλη του πολέμου τα στρατόπεδα έγιναν τόποι απάνθρωπων ιατρικών πειραμάτων. Σε διάφορα στρατόπεδα συγκέντρωσης γίνονταν πειράματα ευγονικής, κατάψυξης κρατουμένων για να προσδιοριστεί πώς επηρέαζε αυτό το φαινόμενο τους πιλότους σε περίπτωση κατάρριψής τους και παραμονής τους σε ψυχρό νερό καθώς και δοκιμές πειραματικών ουσιών και θανατηφόρων φαρμάκων σε κρατούμενους.

Τα στρατόπεδα απελευθερώθηκαν από τις Συμμαχικές δυνάμεις κατά τα έτη 1943-1945, συνήθως όμως ήταν πολύ αργά για να σωθούν οι εναπομείναντες κρατούμενοι. Για παράδειγμα, όταν οι Βρετανικές δυνάμεις έφτασαν στο Στρατόπεδο συγκέντρωσης Μπέργκεν-Μπέλζεν το 1945, 60.000 κρατούμενοι βρέθηκαν ζωντανοί αλλά οι 10.000 από αυτούς πέθαναν μέσα σε μία εβδομάδα μετά την απελευθέρωσή τους λόγω του τύφου και του υποσιτισμού. Στην Ανατολική Γερμανία κάποια στρατόπεδα συγκέντρωσης τέθηκαν και πάλι σε λειτουργία από τις Σοβιετικές κατοχικές δυνάμεις και χρησιμοποιήθηκαν για τη φυλάκιση πολιτικών αντιπάλων, που περιλάμβαναν από πρώην Ναζιστές μέχρι σοσιαλδημοκράτες. Δεκάδες χιλιάδες κρατούμενοι πέθαναν στο Ζάξενχαουζεν και στο Μπούχενβαλντ μεταξύ των ετών 1945-1950. Τα περισσότερα από τα στρατόπεδα αυτά καταστράφηκαν μετά τον πόλεμο, αν και παρέμειναν

μερικά (όπως το Νταχάου) ως μόνιμα μνημεία. Επίσης, δεν απελευθερώθηκαν όλοι οι κρατούμενοι από τις συμμαχικές δυνάμεις· οι ομοφυλόφιλοι κρατούμενοι δεν αφέθηκαν ελεύθεροι, αλλά υποχρεώθηκαν να εκτίσουν την ποινή τους σύμφωνα με την Παράγραφο 175 του προ-ναζιστικού Γερμανικού νόμου κατά της ομοφυλοφιλίας.

Συνοψίζοντας, αξίζει να υπογραμμιστεί πως στην παρούσα έρευνα θα διερευνηθεί το ενδεχόμενο τραύμα από το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά ως τέτοιο και με την ύπαρξη αναφορών για μαζικές εκτελέσεις. Ωστόσο, δεν παραλληλίζεται με το τραύμα του Ολοκαυτώματος, της μαζικής εξόντωσης πληθυσμών και των θαλάμων αερίων καθώς αποτελούσε σύμφωνα με τη βιβλιογραφία στρατόπεδο συγκέντρωσης και όχι στρατόπεδο θανάτου-εξόντωσης.

1.1.2 Η συμβολή της Ριζοσπαστικής Κοινωνικής Εργασίας στο αντιφασιστικό κίνημα

Οι ανατροπές των συνθηκών ζωής των ανθρώπων και η ανάγκη τους για υποστήριξη γίνονται διαχρονικά αντιληπτές από την επιστήμη της κοινωνικής εργασίας μέσω των απροσδόκητων και μη αναμενόμενων αλλαγών, όπως είναι οι οικονομικές κρίσεις, οι φυσικές καταστροφές αλλά και οι πόλεμοι και δευτερευόντως δια μέσου της κοινωνικής τους θέσης στα σύγχρονα συγκεκριμένα κοινωνικά περιβάλλοντα και κοινωνικές κατασκευές όπως είναι ο ρατσισμός, η ομοφοβία, η φτώχεια. Η κοινωνική εργασία στοχεύει στην κοινωνική δικαιοσύνη, την κοινωνική ευημερία και επιδιώκει την κοινωνική αλλαγή για την επίτευξη των παραπάνω. Οι αξίες και αγωνίες της ερευνήτριας με την παράλληλη επαγγελματική ταυτότητά της ως κοινωνική λειτουργό ήταν αυτές που έθεσαν την εναρκτήρια δομή για την ενασχόληση με το τραύμα του ναζισμού στις κοινότητες έπειτα από δεκαετίες και χωρίς να αφορά άμεσα κοινότητες αλλά ως ένα πανανθρώπινης σημασίας γεγονός. Αφετηρία και θεωρητική βάση αποτέλεσε η Κοινωνική Εργασία και συγκεκριμένα η Ριζοσπαστική Κοινωνική εργασία και για αυτό τον λόγο θα γίνει μία αναφορά στις θεωρήσεις της σε σχέση με το πολιτισμικό τραύμα.

Η Κοινωνική εργασία αποτελεί έναν σύγχρονο ακαδημαϊκό και επιστημονικό τομέα ο οποίος στοχεύει στην κοινωνική δικαιοσύνη, την κοινωνική αλλαγή και της κοινωνικής πρόνοιας. Η Κοινωνική εργασία έχει ως θεωρητικές μήτρες την ανθρωπολογία, δεινθή κοινωνική και κοινοτική ανάπτυξη, ιατρική, κοινωνιολογία, νομική, οικονομία, φιλοσοφία, ψυχολογία, πολιτικής επιστήμης και διαφοροποιήθηκε από άλλες κοινωνικές επιστήμες λόγω του εφαρμοσμένου χαρακτήρα της επιστήμης αλλά και της συνεχούς εξειδίκευσης των κοινωνικών επιστημών στις αρχές του 20ου αιώνα. Οι κοινωνικοί λειτουργοί ασχολούνται με τη φύση, την αιτιολογία και την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι κοινωνικά αποκλεισμένες ή καταπιεζόμενες ομάδες του πληθυσμού, ανεξάρτητα από την/ις κοινότητα/ες που ανήκουν, ενδιαφέρονται για την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων και την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών αποβλέποντας στην κοινωνική ευημερία και δικαιοσύνη.

Υπάρχει η θεωρία πως η Κοινωνική Εργασία πρώτοεμφανίστηκε λόγω της ανάγκης αντιμετώπισης των προβλημάτων επιβίωσης που αντιμετώπιζαν άτομα και ομάδες λόγω των πολεμικών συγκρούσεων, ωστόσο, καταγράφηκαν εμπειρίες κοινωνικής εργασίας και παλαιότερα. Ως εκ τούτου η κοινωνική εργασία σχετίζεται καθαρά με την πολιτική πράξη ως προς την εφαρμογή της και δύναται να αποσκοπεί πολλές φορές σε ριζικές, ριζοσπαστικές ή ακόμα και ανατρεπτικές αλλαγές προς όφελος των ανίσχυρων. Αξίζει λοιπόν να σημειωθεί η συμβολή της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας στον αντιφασιστικό αγώνα των δεκαετιών 1930-1940⁸ (Hering, 2003) καθώς, αν και δεν είναι ευρέως γνωστό, οι αντιφασίστες κοινωνικοί λειτουργοί, πειραματίστηκαν με καινοτόμες μορφές κοινωνικής εργασίας για να εφαρμόσουν το έργο τους, όπως για παράδειγμα με τις δημιουργικές τέχνες. Η πληροφορία αυτή οδήγησε μηχανικά στη σκέψη για την αναγκαιότητα ανάδειξης του τραύματος που επέφερε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος στους ανθρώπους, στους συγγενείς τους, στις κοινότητές τους, στις χώρες τους αλλά κυρίως σε παγκόσμιο επίπεδο δεκαετίες μετά επηρεάζοντας τις ζωές χιλιάδων ανθρώπων αλλά και υποβόσκοντας με τρόπο που ελλοχεύει κινδύνους σημαντικούς για την ανάπτυξη ναζιστικών ιδεολογιών.

Η ανάπτυξη του θεωρητικού ρεύματος της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας επηρέασε σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνεται τον εαυτό της ως “επάγγελμα δεσμευμένο στις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων” (Καλλιόπη, 2015))⁹

Σημαντική επομένως, εξέλιξη στην κοινωνική εργασία αποτέλεσε η ανάπτυξη του ριζοσπαστικού ρεύματος καθώς, ανάμεσα σε άλλα στοιχείοθετήθηκε και διερευνήθηκε ενδελεχώς ο πολιτικός και ιδεολογικός χαρακτήρας στις διεργασίες της ψυχικής υγείας, προσδίδοντας με τον τρόπο αυτό έμφαση στη δομική ανισότητα, στην παθολογικοποίηση του διαφορετικού και στη θεσμική καταπίεση. (Καλλιόπη, 2015))¹⁰

Ανάμεσα στα βασικά χαρακτηριστικά του θεωρητικού ρεύματος συγκαταλέγονται και η προσπάθεια συγκρότησης κοινωνικών συμμαχιών στη βάση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της κοινωνικής αλλαγής αλλά κυρίως, στην κριτική συνειδητοποίηση που οδηγεί σε αντί-καταπιεστική πράξη. Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί που αξιοποιούν τη συγκεκριμένη προσέγγιση, προσδίδουν έμφαση στη δομική

⁸ Hering, S. (2003). History of Social Work in Europe (1900-1960) 2003: Female Pioneers and Their Influence on the Development of International Social Organizations. Germany: Springer Fachmedien Wiesbaden

⁹ Καλλιόπη, Λ., Κούντη, Χ., Τζεδάκη, Μ., Πασσά, Μ., Παπαδημητρίου, Γ. (2015). Η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην ψυχιατρική θεραπευτική. Θεσσαλονίκη: Παρισιανού

¹⁰ Καλλιόπη, Λ., Κούντη, Χ., Τζεδάκη, Μ., Πασσά, Μ., Παπαδημητρίου, Γ. (2015). Η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην ψυχιατρική θεραπευτική. Θεσσαλονίκη: Παρισιανού

ανάλυση των κοινωνικών προβλημάτων, αξιολογώντας το πώς αυτά επηρεάζουν τα άτομα μιας κοινωνίας.¹¹ (Allan, J., Briskman, L., Pease, B. (2009)

Σύμφωνα με την οποία η αποκατάσταση, το μεθοδολογικό εργαλείο της προσέγγισης της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας, έχει ως αφετηρία πως το άτομο δε χρήζει αποκατάστασης των ηθικών βλαβών, του τραύματος αλλά και των ατομικών προβλημάτων, υπό μία έννοια λόγω ατομικών ψυχο-συναισθηματικών δυσλειτουργιών, αλλά, διαχείρισης και αντιμετώπισης του τραύματος προερχόμενου από εξωτερικούς παράγοντες και κοινωνικές συνθήκες και χρήζει ανακούφισης, ενδυνάμωσης, ενίσχυσης της εμπιστοσύνης και της κοινωνικής και κοινοτικής συμπερίληψης. Συνεπώς, προσδίδεται εξέχουσα σημασία στην έμφαση της κοινωνικής, πολιτικής, ταξικής και οικονομικής υπόστασης στον ρόλο που διαδραματίζει στον ψυχικό κόσμο του ατόμου και μιας κοινότητας πόσο μάλλον στην επιρροή που ασκείται στους προαναφερθέντες από πολιτισμικά τραύματα όπως, εθνικές τραγωδίες, πολέμους και γενικότερα, στη διάρρηξη ηθική ή και φυσική του σώματος της κοινωνικής συνοχής. Χρειάζεται να υπάρχει επομένως, αναγνώριση της κοινωνικής ρίζας και φροντίδα του ζητήματος από αυτήν για αυτήν καθώς, μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο το άτομο δύναται να φροντίσει όλους εκείνους τους τομείς της ζωής του που τον ενδιαφέρουν ή του προκαλούν αγωνία. Αξίζει να αναφερθεί πως εφόσον κοινωνία και άτομο αλληλοεπηρεάζονται δια μέσω της εμπειρίας που προσφέρει η αίσθηση συμμετοχικότητας και συν-παρουσίας, αν η παραπάνω διαδικασία βιωθεί θετικά προσκείμενα προς αμφότερες πλευρές τότε η δυναμική που αλλήλο-προσφέρεται επιφέρει στα άτομα μία ισχυρή αίσθηση ύπαρξης σε μια κοινότητα, με ένα κοινό όραμα και σκοπό, με μια συλλογική ταυτότητα και με ένα κλίμα εμπιστοσύνης αναγκαίο και θετικά προσκείμενο στο πλαίσιο της κοινωνικής ζωής για όλους. Επομένως, η εφαρμοσμένη ψυχοκοινωνική, ψυχολογική, κλινική, κοινωνιολογική παρέμβαση ως απόπειρα ερευνητικής προσέγγισης και η ισχυρή εικαστική συμβολή σε συνδυασμό με τις προσπάθειες δημιουργίας συλλογικοτήτων είναι οι "γενεσιουργοί τόποι" των δυνάμεων εκείνων που ωθούν τα άτομα να γνωριστούν, να συν-βιώσουν, να συνυπάρξουν, να συμπορευτούν και να συμπαρασταθούν σε ένα πρώτο στάδιο ο ένας στον άλλον για τις συνέπειες του τραύματος από το οποίο υποφέρουν.

Συνοψίζοντας, ουσιαστικά, η προαναφερθείσα προσέγγιση αναγνωρίζει και αναδεικνύει τη σημαντικότητα παρέμβασης σε μια πιο δημοκρατική, κοινοτική, συμμετοχική και αντί-καταπιεστική στάση και κατ' αυτόν τον τρόπο διαχωρίζεται και η θέση της σε εννοιολογικό και ιδεολογικό επίπεδο από τα υπόλοιπα επιστημονικά ρεύματα της κοινωνικής εργασίας. Σύμφωνα με τα παραπάνω αξίζει να αναδειχθεί η πληροφορία μέσω των επόμενων κεφαλαίων με σκοπό να διερευνηθεί στενότερα η έννοια της

¹¹ Allan J., Briskman L. and Pease B. (2009) Critical social work: Theories and practices for a socially just world. Crows Nest, NSW Australia: Allen & Unwin

τραυματικής θεωρίας, η οποία διαφαίνεται να ακμάζει τις τελευταίες δεκαετίες καθώς, χρειάζεται αρχικά να διερευνηθεί ως πρωταρχικός στόχος, και να αποσαφηνιστεί το δημόσιο σε σχέση με το ιδιωτικό βίωμα, όσον αφορά ψυχικές, θεραπευτικές και πολιτικές/κοινωνικές διαστάσεις με σκοπό να αποκαλύπτουν ενδελεχώς οι επεξηγηματικές δίοδοι της ιστορίας.

1.2 Πολιτισμική Κοινωνιολογία και Συλλογικό Τραύμα

1.2.1 Πολιτισμική Κοινωνιολογία

Η κοινωνιολογία αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε έως τη σημερινή επιστημονική μορφολογία της όταν στοχαστές της εντρύφουσαν στην επιστημονική διερεύνηση των κοινωνικών μετασχηματισμών και το αντικείμενό τους αποτελούσε τα κοινωνικά φαινόμενα, η δράση των κοινωνικών ομάδων, διαδικασιών και μετασχηματισμών. Η κλινική κοινωνιολογία συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Αναστασία Ζήση αντλώντας γνώσεις και τεχνικές από τις επιστήμες της ψυχολογίας, της κοινωνικής εργασίας και της κοινωνικής ψυχιατρικής συγκροτεί ένα σύνθετο επιστημονικό πεδίο με κύριο στόχο τη θετική κοινωνική αλλαγή¹². (Ζήση, Α. (2018). Ως ένα γνωστικό πλαίσιο ερμηνείας της κοινωνικής πραγματικότητας σκοπεύει να αποτελέσει ένα εργαλείο για το άτομο, τις ομάδες και τους θεσμούς προκειμένου να αναπτύξουν πρακτικές που θα αντιμετωπίσουν τα κοινωνικά προβλήματα.

Στόχος της, είναι να κατανοήσει τις ιδέες που διαμορφώνουν τους κοινωνικούς και συμβολικούς κόσμους των ατόμων οι οποίες τους δεσμεύουν διαμορφώνοντας τρόπους ύπαρξης και εγκαθιδρύοντας συγχρόνως συμβολικές αποστάσεις που κατασκευάζουν κοινωνικές κατηγορίες προκαλώντας σοβαρό αντίκτυπο στην ισότιμη και δίκαιη οργάνωση της κοινωνίας. Η δημιουργία μορφών συλλογικότητας, αμοιβαίας στήριξης και εμπύχωσης των πολιτών μεγαλύτερης ανάγκης αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για την κλινική διάσταση της κοινωνιολογίας. Είναι η βασική ψυχολογική αρχή που οργανώνει τη φιλοσοφία και την οργάνωση κοινωνικών παρεμβάσεων και στηρίζεται στην αναγνώριση της διαλεκτικής σχέσης ατόμου-περιβάλλοντος. Η ενδυνάμωση μέσω των συλλογικοτήτων, είναι η διαδικασία κατά την οποία τα άτομα και οι ομάδες αποκτούν τα μέσα εκείνα που τους επιτρέπουν να κερδίσουν τον έλεγχο όχι μόνο της ζωής τους αλλά και της δημοκρατικής και ενεργούς συμμετοχής στην ιδιωτική και δημόσια ζωή τους.¹³ (Zimmerman, M., Rappaport, J. (1988). Citizen) Για αυτόν τον λόγο και επιλέχθηκε συγκεκριμένα η πολιτισμική κοινωνιολογία ως ευρύτερο πεδίο του πολιτισμικού τραύματος και κατ' επέκταση της κλινικής κοινωνιολογίας, ως επιστημονικό πεδίο.

¹² Ζήση, Α. (2018). Εισήγηση: Βασικές έννοιες και βασικά θεωρητικά μοντέλα της κλινικής κοινωνιολογίας και τέχνης.

¹³ Zimmerman, M., Rappaport, J. (1988). Citizen participation, perceived control, and psychological empowerment

Η πολιτισμική κοινωνιολογία αποτελεί έναν από τους πλέον καταξιωμένους τομείς της κοινωνιολογίας, με πλήθος ερευνητών να την υπηρετούν την σύγχρονη εποχή και επιλέχθηκε καθώς, αποτελεί βασικό πυλώνα της κλινικής κοινωνιολογίας και πιο συγκεκριμένα της κοινωνιολογίας του τραύματος. Στο πλαίσιο αυτής της γενικότερης προβληματικής, δηλαδή της ενασχόλησης κοινωνιών και ατόμων με ζητήματα συγκεχυμένα με την σχέσης τους με το παρελθόν κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα εντάσσονται και οι σπουδές του τραύματος (trauma studies).

Το θέμα της παρούσας έρευνας συγκροτείται από τις πτυχές και τις διαστάσεις του πολιτισμικού και κοινωνικού τραύματος και συγκεκριμενοποιείται και διαχωρίζεται από τα υπόλοιπα πεδία της πολιτισμικής κοινωνιολογίας με σκοπό να αναδείξει την κοινωνική ρήξη από ένα τραυματικό γεγονός σε μία κοινότητα. Σύμφωνα με τον Alexander, θεωρείται πως τα συλλογικά συναισθήματα και οι συλλογικές ιδέες είναι καίριας σημασίας για τη συγκρότηση του κοινωνικού τραύματος. Συγκεκριμένα, η θεωρία του πολιτισμικού τραύματος [Cultural trauma theory]¹⁴ εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της πολιτισμικής κοινωνιολογίας και γεννιέται όταν τα μέλη μιας ομάδας έχουν υποστεί ένα τραυματικό γεγονός το οποίο αφήνει ανεξίτηλα σημάδια στη συνείδησή τους, σηματοδύοντας τις μνήμες τους για πάντα και αλλάζοντας αμετάκλητα τη μελλοντική τους ταυτότητα¹⁵. (Alexander 2003)

Η πολιτισμική κοινωνιολογία και ο τομέας του πολιτισμικού τραύματος συμπίπτει σε κοινά σημεία εννοιολογικά με την ορολογία που επιφέρει το επιστημονικό πεδίο της ψυχολογίας με το παράδειγμα αυτό του ψυχολογικού τραύματος και αρκετές ερευνήτριες και ερευνητές αποπειράθηκαν να σχηματοποιήσουν τις αλληλεπιδράσεις αυτές ανάμεσα στο επιστημονικό πεδίο της ψυχολογίας με αυτό της κοινωνιολογίας με σκοπό να αποσαφηνιστεί η θεωρία του και οι πτυχές του. Στο κλινικό όπως και στο κοινοτικό-πολιτισμικό τραύμα, το κοινωνικό σώμα που βάλλεται από κάποια απειλή όπως, και το άτομο που τραυματίζεται αναπτύσσει για τους λόγους του ενστίκτου επιβίωσης αμυντικούς μηχανισμούς αντιμετώπισης του τραύματος. Αυτοί είναι κοινοί όπως και η άρνηση, η προβολή, ο σχηματισμός εξ αντιδράσεως, και η αποπροσωποποίηση. Επιπροσθέτως, συνοδεύονται από αρνητικά συναισθήματα και προκαλούν συγκινησιακά ρίγη όπως για παράδειγμα είναι ο τρόμος, η αγωνία, ο φόβος, η ντροπή, η ταπείνωση, ο θυμός, η αηδία και η ενοχή έπειτα από τη ρήξη του κοινωνικού ιστού.

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία τα άτομα αποτελούν “τα υποκείμενα που γεννούν και διαιώνίζουν το τραύμα είναι τα ίδια τα άτομα, καθώς υποδέχονται την επίδραση των αλλαγών με αποτέλεσμα το τραύμα του Μάκρο-επιπέδου (πολιτισμικό τραύμα) να μεταφερθεί στο Μίκρο-επιπέδου

¹⁴ Alexander J., (2004). *Toward a Theory of Cultural Trauma*: J. Alexander et al., *Cultural Trauma and Collective Identity*, Berkeley: University of California Press.

¹⁵ Alexander, J. (2003). *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*, New York: Oxford University Press.

(ψυχικό ή προσωπικό και κλινικό, δηλαδή, τραύμα) αλλά και το αντίστροφο διότι τα συναισθήματα είναι κρίκοι που συνδέουν το συλλογικό με το ατομικό βίωμα, την κοινωνική ραχοκοκαλιά με την ατομική συμπεριφορά”¹⁶ (Barbalet 1998). Ωστόσο, αξίζει να υπογραμμιστεί πως εάν γίνει εστίαση μόνο στο ατομικό βίωμα ελλοχεύει ο κίνδυνος να υποβαθμιστεί το σώμα των κοινωνικών συνεπειών του τραυματισμού “τους κοινωνικούς, πολιτισμικούς και πολιτικό-οικονομικούς παράγοντες εκείνους που είναι υπεύθυνοι και που κυρίως αυτοί ενδέχεται να συμβάλλουν στην επούλωση”¹⁷ (Ehrenreich 2003)

Ολοκληρώνοντας, τα τραύματα αρχικά απωθούνται, ενυπάρχουν σε λανθάνουσα κατάσταση και αναδύονται εφόσον και όταν υπάρξουν οι κατάλληλες συνθήκες, εάν προκαλεστεί ένα νόημα για το υποκείμενο, όταν και εάν το υποκείμενο έρθει αντιμέτωπο με καταστάσεις που ενεργοποιούν απωθημένα αρνητικά συναισθήματα επομένως το ψυχικό τραύμα είναι μια ανακατασκευή, καθώς δεν προκύπτει εξ αρχής αλλά έπειτα από το τραυματικό γεγονός. Το υποκείμενο αισθάνεται το τραύμα όταν οι συγκυρίες το αναγκάσουν προς έκθεση, καθώς χαλαρώνουν οι μηχανισμοί άμυνας. Με τον ίδιο τρόπο το ατομικό ψυχικό τραύμα και το πολιτισμικό τραύμα είναι μια μεθύστερη εμπειρία, μια ανάμνηση και μια ανασυγκρότηση ενός αρνητικού βιώματος.

1.2.2 Συλλογικό Τραύμα

Σύμφωνα με τον Smelser (2004),¹⁸ εάν ένα πιθανό τραυματογενές συμβάν όπως, λόγω χάρη μια εθνική τραγωδία, μια εθνική ντροπή, μια εθνική καταστροφή, ένας πόλεμος, δεν συνοδεύεται από αρνητικό συναίσθημα δεν εκλαμβάνεται ως τραυματικό και δεν μπορεί να αποτελέσει πηγή πολιτισμικού τραύματος. Αναντίρρητα, η ύπαρξη αρνητικά φορτισμένων συναισθημάτων, η εναλλαγή τους και η αύξηση της έντασής τους εξ ατομικευμένα και με μαζικό τρόπο είναι απαραίτητη στη κατανόηση του νοήματος ενός τραυματικού γεγονότος. Τονίζει, πως “η διαδικασία της κοινωνικής κατασκευής είναι εκείνη που μετατρέπει επιλεκτικά μια κινδυνώδη και επιβλαβή συνθήκη σε “τραύμα” ως ορόσημο της κοινωνικής μνήμης και της συλλογικής ταυτότητας.” Το πολιτισμικό τραύμα επιφέρει αμετάκλητες αλλαγές στη συλλογική μνήμη και ταυτότητα όπως, το ψυχικό τραύμα επιφέρει παθογόνες επιπτώσεις διάρκειας στην ψυχική οργάνωση του υποκειμένου.

Συνοψίζοντας, αξίζει να υπογραμμιστεί πως δεν είναι όλες οι αρνητικές και τραυματικές καταστάσεις που οδηγούν σε τραύμα πολιτισμικό ή ψυχικό, ωστόσο, και με τις εξαιρέσεις από την επώδυνη αυτή διεργασία, δεν παύει το πολιτισμικό τραύμα να υπάρχει και να παράγει μόνιμα αποτελέσματα. “Ναι μεν

¹⁶ Barbalet, J. (1998). *Emotion, Social Theory, and Social Structure. A Macrosociological Approach*, Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁷ Ehrenreich, J. (2003). ‘Understanding PTSD: Forgetting “Trauma”’, *Journal of Social Issues*, 3(1): 15-28.

¹⁸ Smelser, N. (2004). *Psychological Trauma and Cultural Trauma: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity*, Berkeley: University of California Press.

για να υπάρξει πολιτισμικό τραύμα δεν είναι αναγκαίο να το έχουν βιώσει όλοι άμεσα, ακριβώς επειδή ορισμένοι το εγκοιλώνονται εμμέσως από την επιλεκτική συλλογική μνήμη, πλην όμως δεν προϋποθέτει ότι οι πάντες εμπλέκονται σε αυτό.¹⁹ (Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012).

1.3 Παρεμβατική Τέχνη, Δημιουργικές Κοινότητες και Περιπατητική

Εισαγωγικά εξέχουσα σημασία διαδραματίζει ο ρόλος και η συμβολή της τέχνης στην κλινική κοινωνιολογία με τρόπους ανακουφιστικούς, δραστικούς, παρεμβατικούς και προσδίδοντας επίγνωση και όραμα στην αναφερόμενη ‘κοινότητα σε κρίση’. Στην κλινική κοινωνιολογία η έννοια του τραύματος συσχετίζεται και παραλληλίζεται με το ατομικό ψυχικό τραύμα και όπως το δεύτερο απαιτεί προσοχή, αναγνώριση, αποδοχή και φροντίδα για λόγους επούλωσης, κατά τον ίδιο τρόπο, χρήζει φροντίδας και δράσης και το δεύτερο. Η τέχνη αποτελεί τον εναρκτήριο μοχλό, την εργαλειοποίηση με τρόπους συναισθηματικούς και βιωματικούς για την επίτευξη του παραπάνω στόχου και κυριότερα το μοναδικά δημιουργικό μέσο ύπαρξης αυτού του είδους της φροντίδας. Αποτελεί μέσο κινητοποίησης και απώτερο στάδιο της παρούσας έρευνας καθώς, μέσω αυτής το συλλογικό πολιτισμικό τραύμα δύναται να εντοπιστεί και να συμπονηθεί από τους ανθρώπους που τους αφορά.

Αποτελεί αναγκαιότητα η επεξήγηση καίριων εννοιών που τα εργαλεία και μέσα τους χρησιμοποιήθηκαν ως αφετηριακοί μοχλοί της δημιουργίας της δημιουργικής κοινότητας της καλλιτεχνικής της παρέμβασης, τεκμηριώνοντας κόσμους καλλιτεχνικών σχολών με μη σύγχρονες προσεγγίσεις αλλά και συγχρονικές, όπως η επιλογή, της παρεμβατικής τέχνης στο δημόσιο χώρο.

Αρχικά, επειδή η βιωματική τέχνη παρακινεί τον θεατή να χρησιμοποιήσει μέρος του σώματός του ή και όλο σε σχεδιασμένες δραστηριότητες και δράσεις και προσπαθεί να τον συνδέσει με το έργο, μέσω του προσωπικού και μοναδικού του βιώματος και ποικίλων τρόπων. Να προβληματίσει και να ενεργοποιήσει τον θεατή να είναι μέτοχος του έργου, να αλληλοεπιδράσει δημιουργικά με το περιβάλλον και τον διπλανό του με λεκτικές και μη μεθόδους και να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη που έχει προς τον εαυτό.

Το αντικείμενο έρευνας και καλλιτεχνικής δράσης είναι ο δημόσιος χώρος καθώς, και τα ζητήματα που αντλούνται από τη σημερινή εμπειρία. Πρακτικά όμως, είναι ένας χώρος που συνεχώς αλλάζει, εξελίσσεται αλλά και μετασχηματίζεται από τις αντιλήψεις που επικρατούν σε μια κοινωνία και τις δυνάμεις που διασταυρώνονται σε αυτόν. Οι συνεχείς εξελίξεις στο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον, όπως, η μετανάστευση, η τεχνολογία, το διαδίκτυο μεταξύ άλλων, επιδρούν στο δημόσιο χώρο είτε οπτικά

¹⁹ Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση απο το περιοδικό: Επιστήμη και κοινωνία: Τεύχος 28

είτε όχι. Σε αυτό το πλαίσιο, αποτελεί πλέον πραγματικότητα το γεγονός ότι η εικαστική μεθοδολογία διαμορφώνεται ανάλογα με αυτές τις συνθήκες²⁰.

Συνοψίζοντας, οι παραπάνω έννοιες εμπεριέχονται στο κύριο πεδίο τέχνης που επιλέχθηκε, με σκοπό τα άτομα να συνδιαλλαγούν ουσιαστικά με τον τραυματικό τόπο, να αναστοχαστούν με το νου και το σώμα τους και να δράσουν αλληλοσχετιζόμενα, τόσο με τους άλλους, τόσο με το πεδίο αλλά και τον εαυτό τους, παρεμβατικά.

1.3.1 Παρεμβατική Τέχνη

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, παρεμβατική τέχνη είναι ουσιαστικά «η παρεμβατική τέχνη είναι η καλλιτεχνική δραστηριότητα που έχει εστιασμένο πολιτικό και κοινωνικό στόχο και ενεργοποιείται για την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων»²¹. Με ιστορική κυρίως αναφορά σε σύγχρονες καλλιτεχνικές εικόνες που μεταφέρονται σε πολιτικές δράσεις, μεταφράζονται σε αντικείμενα καθημερινής χρήσης, θεωρίες και λέξεις ως πνευματικό υλικό, στον δημόσιο χώρο. Ο καλλιτέχνης δρα συλλογικά, ως μέτοχος της διαδικασίας με σκοπό την αφύπνιση, ευαισθητοποίηση και ενεργοποίηση του ευρύτερου κοινού. Για τον καλλιτέχνη η παραπάνω διεργασία αποτελεί στάση ζωής και όχι συγκυριακή και συγκεκριμένα χρονικά προσδιορισμένη ενέργεια. Ακολούθως, στην παρεμβατική τέχνη μπορεί να συνδυαστούν οι παραπάνω κόσμοι της καλλιτεχνικής διαδικασίας και ταυτόχρονα το καλλιτεχνικό στίγμα να διαφέρει παντελώς και μοναδικά από τις διακριτές διαφορές τους.

Συνοψίζοντας, στην συγκεκριμένη καλλιτεχνική δράση και έρευνα, πολιτικός στόχος αποτελεί η ανάπτυξη της αντί-ναζιστικής ιδεολογίας ως απάντηση, απόκριση και αντίσταση στα απάνθρωπα συστήματα και τέλος αναγνωρίζει το κοινωνικό πρόβλημα προς αντιμετώπιση, τη διαχείριση δηλαδή, του αστικού τραύματος που επιφέρει το στρατόπεδο Παύλου Μελά και το πιο διαδραστικό μέσο και σκοπός εμπλοκής για την κοινότητα, τον λαμβάνει η ίδια η διεργασία της τέχνης με την τέχνη.

1.3.2 Δημιουργικές Κοινότητες

Εξέχουσα σημασία όμως για την εμπλοκή με την τέχνη, τον τόπο και το τραύμα διαδραμάτισε η δημιουργία μιας δημιουργικής κοινότητας εντός της κοινότητας της περιοχής. Σύμφωνα, με τον Ζιώγα, οι δημιουργικές κοινότητες αποτελούν τις διαδικασίες εκείνες, μετασχηματισμού μιας συγκεκριμένης περιοχής σε κοινότητα. Οι συμμετέχοντες εισάγονται στη διαδικασία του πεδίου και αξιοποιούν τα θεωρητικά και καλλιτεχνικά εργαλεία με σκοπό να συντονίσουν, χωρίς ωστόσο, να καθοδηγήσουν απόλυτα

²⁰ Διαθέσιμο στη πηγή: The Rest Is Art (www.therestis.art.)

²¹ Ζιώγας, Γ. (2018). Εισήγηση: Εισαγωγή στην Παρεμβατική Τέχνη

μία ομάδα με έναν συγκεκριμένο σκοπό και στόχο. Η μεθοδολογία, η διαδικασία και το βασικό θεωρητικό εργαλείο αυτής της προσέγγισης, αποτελεί η βιωμένη εμπειρία και ο τρόπος που αυτή μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του περιβάλλοντος χώρου. Ο στοχαστής καλλιτέχνης πρέπει να καλλιεργήσει τα συναισθηματικά και πραγματολογικά εκείνα εφόδια που θα του επιτρέψουν να ανταποκριθεί στις, συχνά έντονες, απαιτήσεις της εργασίας στο πεδίο που ορίζει η κάθε κοινότητα²². (Ζιώγας, Γ. (2019).

²² Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 3β: *Το παράδειγμα της Εικαστικής Πορείας: μια διαδικασία δημιουργικής κοινότητας στην περιοχή των Πρεσπών*

1.3.3 Περιπατητική

Για να παραχθούν και να κινηθούν όμως, οι παραπάνω διαδικασίες χρησιμοποιήθηκε η τέχνη της περιπατητικής, ως βασική μεθοδολογική προσέγγιση, της δημιουργικής κοινότητας καθώς, το περπάτημα αποτελεί τον τρόπο, με τον οποίο, μετατρέπει εκείνον που βαδίζει σε ανιχνευτή πραγματικοτήτων και συλλέκτη συμβάντων²³. (Ζιώγας, Γ. (2019).

Σύμφωνα, με τον Ζιώγα ‘ανακαλύπτουμε τον εαυτό μας μέσω της ζωής, ανακαλύπτοντας ταυτόχρονα τον έξω κόσμο που μας διαμορφώνει και όμως πάνω του μπορούμε να επεμβούμε. Πρέπει να βρεθεί μια ισορροπία ανάμεσα σε αυτούς τους δύο κόσμους, τον εξωτερικό και τον εσωτερικό, καθώς, ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί το σώμα του ως εργαλείο επιτέλεσης, μέσο ανακάλυψης συναισθημάτων και νέων εμπειριών, μεταφοράς στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον και ανατροφοδότηση’ (ανακύκλωση βιωμένης εμπειρίας). Ταυτόχρονα ο ‘καλλιτέχνης’ επιδιώκει να “χρησιμοποιείται” από το σώμα καθώς, καλείται ο πρώτος να αντιμετωπίσει άγνωστες συνθήκες ζωής, που προκαλούν ένταση, επιθυμία, κόπωση, δυσφορία ακόμη και φόβο από τις αντίξοες συνθήκες.

Συνοψίζοντας, επιπρόσθετο λόγο επιλογής της περιπατητικής τέχνης αποτελεί ο συμβολισμός της πορείας ανθρώπων, ως πολιτική πορεία με μήνυμα ευκρινώς κοινωνικό και πολιτικό, ως ανάπτυξη αντί-ναζιστικής ιδεολογίας, αλλά και ως τέχνασμα ελευθερίας, αποδίδοντας συμβολικά και το νόημα της καλλιτεχνικής πράξης, ως αντίφαση στα ερευνητικά δεδομένα περί τραύματος.

²³ Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 4α,β: Μετασχηματισμός μιας περιοχής σε δημιουργική κοινότητα

“Δρόμοι παλιοί που αγάπησα και μίσησα ατελείωτα
Κάτω απ’ τους ίσκιους των σπιτιών να περπατώ
Νύχτες των γυρισμών αναπότρεπτες κι η πόλη νεκρή
Την ασήμαντη παρουσία μου βρίσκω σε κάθε γωνιά
Κάμε να σ’ ανταμώσω, κάποτε, φάσμα χαμένο του πόθου μου
Κι εγώ ξεχασμένος κι ατίθασος να περπατώ κρατώντας
Ακόμα μία σπίθα τρεμόσβηστη στις υγρές μου παλάμες
Και προχωρούσα μέσα στη νύχτα χωρίς
Να γνωρίζω κανένανε κι ούτε
Κανέναν να με γνωρίζει”²⁴

²⁴ Αναγνωστάκης, Μ. (1970). Πέντε μικρά Θέματα (Εποχές, 1945). Αθήνα: Κέδρος

Η μετά-θεωρία του Τραύματος και η σχέση του με την κοινότητα

1.4 Εισαγωγικό σημείωμα

Η επιλεγμένη μετά-θεωρία είναι σχετική με την πολιτισμική κοινωνιολογία και συγκεκριμένα με το πολιτισμικό τραύμα που δύναται να επιφέρει μία εθνική τραγωδία, όπως η ύπαρξη ενός ναζιστικού στρατοπέδου συγκέντρωσης και οι εκτελέσεις των τροφίμων του, σε μια κοινότητα. Την υπόθεση πως το στρατόπεδο Παύλου Μελά προκαλεί μνήμες και αναπαραστάσεις τραυματικές από το παρελθόν επέφερε η δειλή γνωστοποίηση των ιστορικών πεπραγμένων για το εσωτερικό του, τις προγενέστερες δεκαετίες. Αξίζει να αναφερθεί πως σύμφωνα με τα αρχικά ερευνητικά αντικείμενα η επιχειρηματολογία της θεωρητικής συλλογιστικής είχε βασιστεί στο με ποιόν τρόπο και σε ποιους τομείς το στρατόπεδο Παύλου Μελά συμβολικά ενέπνεε την ύπαρξη αστικού τραύματος, λόγω ιστορικής μνήμης. Η βιβλιογραφική επισκόπηση, αποσκοπούσε στην οριοθέτηση του υπό διερεύνηση αστικού τραύματος και στη βάση της συστηματικής μελέτης της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, στην οργάνωση και αποτίμηση του επιστημονικού κεκτημένου στο συγκεκριμένο πεδίο και στον εντοπισμό των ελλιπώς διερευνημένων ζητημάτων. Παρουσιάζονται ενδεικτικά: τα γενικά χαρακτηριστικά του υπό διερεύνηση ζητήματος και συγκεκριμένα το αστικό τραύμα, που παρουσιάζεται στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, οι επιμέρους διαστάσεις, επιμέρους στοιχεία, οι υπό-περιοχές έρευνας του εν λόγω ζητήματος και συγκεκριμένα το κοινωνικό, πολιτισμικό, συλλογικό τραύμα και οι διαστάσεις του στην πολιτική και κοινοτική προσέγγιση που συνθέτουν και συναποτελούν το αντικείμενο μελέτης.

Ωστόσο, από τα πρωτόλεια ακόμη δεδομένα που προέκυψαν αποτυπώθηκε πως δεν υφίσταται η ύπαρξη των εννοιών κοινότητα, συλλογική ταυτότητα, μνήμη, αρνητικά φορτισμένα συναισθήματα ως προς την ιστορία καθώς δεν υπάρχει ουσιαστική καταγραφή της ιστορίας στην κοινότητα και πληροφόρηση της ιστορικής πηγής στην νέα σύγχρονη κοινότητα Παύλου Μελά. Επομένως, τα ερευνητικά ερωτήματα αναδιατυπώθηκαν και η νέα μορφή τους αποτυπώθηκε στη σχηματοποίηση του για ποιους λόγους δεν υπάρχει αστικό τραύμα στην περιοχή και πως το στρατόπεδο ως χώρος αποτελεί μάλλον συμβολικό τόπο αστικού τραύματος για οικονομικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες που αποτυπώνουν το συνολικό αστικό τραύμα της περιοχής των δυτικών συνοικιών παράλληλα με το υποβόσκων πολιτισμικό τραύμα που βρίσκεται στο στάδιο της αποσιώπησης.

Ακολούθως, από τα πορίσματα των συνεντεύξεων και με επίσημους φορείς που ενασχολήθηκαν σοβαρά με την έρευνα και τη διεκδίκηση του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου, όπως τον κύριο Σπύρο Λαζαρίδη και την κυρία Παρασκευή Κούρτη, αλλά και οι διαδικτυακές και βιβλιογραφικές πηγές συνέθεσαν στο συμπέρασμα, πως η ιστορική γνώση και μνήμη εκλείπει. Οξύμωρα, από την άλλη πλευρά η ερευνήτρια οδηγήθηκε στο πόρισμα της νοηματοδότησης της υπόθεσης περί τραύματος, καθώς αυτό τοποθετείται ως λανθάνον τραύμα ακριβώς, επειδή εκλείπει γνώση των παρελθοντικών γεγονότων, από τη κοινότητα και

με αυτόν τον τρόπο επιφέρουν ένα δευτερογενές πολιτισμικό τραύμα από το προϋπάρχον πολεμικό ακόμη και αν δεν συνδέονται άμεσα και ευθέως γενεαλογικά και με τον καταγώγιο παράγοντα μαζί του.

Τέλος, από την εποπτεία του συλλεγμένου ερευνητικού υλικού αποφασίστηκε να επιλεγθεί η θεωρία του πολιτισμικού τραύματος και συγκεκριμένα το σημείο εκείνο που αναφέρει πως δε δύναται πάντα μία κοινότητα που έχει πληγεί να εμφανίσει συλλογικό τραύμα. Ο λόγος της συγκεκριμένης επιλογής αποτέλεσε η αγωνία ανάδειξης του τρίπτυχου συσχετισμού τόπου, κοινότητας και τραύματος. Ποια είναι επομένως, η σχέση και η αλληλεπίδραση των τριών και πως ο συμβολικός τραυματικός τόπος επηρεάζει τη κοινότητα εφόσον δεν συσχετίζεται με το συλλογικό τραύμα λόγω του σχετικά πρόσφατου ιστορικού παρελθόντος του; Η κοινότητα επηρεάζεται και επηρεάζει το τραύμα και το ανάποδο. Η ισχυρότερη απόρροια του συλλογικού τραύματος είναι η ρήξη κοινωνικής συνοχής και η αναγκαιότητα επούλωσης της κοινωνικής πληγής.

Συνοψίζοντας, το πολιτισμικό τραύμα επιφέρει ριζικές αλλοιώσεις, εκφυλιστικές απώλειες και πλήγματα στο κοινοτικό περιβάλλον και στο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και ανθρώπινο κεφάλαιο μιας κοινότητας και κατ' επέκταση μιας κοινωνίας. Ακολούθως το πολιτισμικό τραύμα είναι η “διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού, των συλλογικών πλαισίων αναφοράς και των μηχανισμών αναπαραγωγής των κοινωνικών υποσυστημάτων ή/και του κοινωνικού συστήματος στην ολότητά του”. Το πολιτισμικό τραύμα ουσιαστικά είναι ο κοινωνικός παραλληλισμός σε μεγέθυνση του ατομικού ψυχικού τραύματος καθώς κοινά γνωρίσματα αποτελούν η ανακατασκευή του βιώματος του τραύματος, τα αρνητικά φορτισμένα συναισθήματα, οι δομικές αλλοιώσεις και η ανάγκη επούλωσης με σκοπό τη συνέχεια της ζωής, ατομικής και κοινωνικής²⁵. (Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012)

1.5 Άνθρωπος. Πολιτική και Τραύμα

Στο προηγούμενο κεφάλαιο έγινε λόγος για τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ως πηγή πολιτισμικού τραύματος, καθώς ο πόλεμος είναι έμπρακτη εφαρμογή και άσκηση πολιτικής γραμμής και εξουσίας με αποτέλεσμα η ίδια η πολιτική να γεννά και να αναπαράγει τραύμα. Στις πολιτικές επιστήμες²⁶, σύμφωνα με (Sztompka 2004), το τραύμα χρησιμοποιείται μεταφορικά με της έννοιες ‘δυσλειτουργία, απρόβλεπτο και μη δημοκρατικό. Μια ιδιαιτερότητα των τραυματικών διεργασιών είναι ότι σίγουρα περιλαμβάνουν μια χρονική όψη και αυτό είναι ακριβώς το σημείο όπου η μνήμη και η μετά-μνήμη έρχονται στο προσκήνιο’. Η πολιτική μνήμη επομένως, αποτελεί τραυματικό στοιχείο για ανθρώπους που συγγενικά ή

²⁵ Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση απο το περιοδικό: Επιστήμη και κοινωνία: Τεύχος 28

²⁶ Sztompka, P. (2004). ‘The Trauma of Social Change. A Case of Postcommunist Societies’, στο J. Alexander et al., *Cultural Trauma and Collective Identity*, Berkeley: University of California Press.

ιδεολογικά συνδέονται με το ιστορικό γεγονός σε φανταστικό επίπεδο, καθώς σύμφωνα με την Radstone “η τραυματική μνήμη συνδέεται άρρηκτα με την ιστορία και τη φαντασία”²⁷. Radstone, S. (2000). Για παράδειγμα στο στρατόπεδο Παύλου Μελά οι κομμουνιστές που εκτελέστηκαν αποτελούν πολιτισμικό τραύμα για της πολιτικούς ακτιβιστές αριστερού φρονήματος σε σχέση με το στρατόπεδο και δεν αποτελεί τυχαίο το γεγονός πως οι τελετές μνήμης για της εκ τελεσθέντες υλοποιούνται από αριστερά πολιτικά κόμματα, καθώς συνδέονται ‘μνημονικά’ με αυτό, δίχως απαραίτητα να σημαίνει πως συνδέονται γενεαλογικά με τους εκ τελεσθέντες.

Στο σημείο αυτό, χρειάζεται να διευκρινιστεί πως καταγράφηκε ο όρος τραύμα και μνήμη για να αποσαφηνιστεί και να αναδυθεί, η έννοια της πολιτικής και τραύμα καθώς, ο πόλεμος αποτελεί πολιτική πράξη. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία τα στρατόπεδα συγκέντρωσης αποτέλεσαν εφαρμογή της ναζιστικής πολιτικής καθώς, ο Enzo Colloti, ανέφερε χαρακτηριστικά “δεν πρόκειται για εκφυλισμό, αλλά για δομικό στοιχείο του συστήματος”. Συνεχίζει επισημαίνοντας, πως τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και εξόντωσης ήταν “το μέσο του ναζισμού με το οποίο έγινε προσπάθεια εφαρμογής των σχεδίων αποικισμού και επιβεβαίωσης της φυλετικής υπεροχής, μέσω της βιολογικής εξόντωσης ολόκληρων πληθυσμών και εκατομμυρίων Εβραίων στα κατεχόμενα εδάφη.”²⁸ Υποδεικνύοντας, κατ’ αυτόν τον τρόπο την σημασία τους ως πολιτικά παράγωγα και την σημαντικότητά τους από την αντίθετη οπτική γωνία, καθώς η κατάργηση και η υπενθύμιση κατάργησης ύπαρξης στρατοπέδων συγκέντρωσης ως σύμβολα πολιτισμικού και πολεμικού τραύματος και ευρέως του πολεμικού στοιχείου ως σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα, επέρχεται από την ανάπτυξη της πολιτική ιδεολογίας του αντί-ναζισμού.

Τέλος, αποκαλύπτεται με αυτόν τον τρόπο η σημασία ανάπτυξης ιδεολογία αντί-ναζισμού με σκοπό την εξάλειψή του ίδιου του ναζισμού ως πολιτικό ρεύμα καθώς “ τα στρατόπεδα συγκέντρωσης αποτελούσαν οργανικό κομμάτι και έκφραση του ναζιστικού συστήματος ως μέθοδος που στηρίχθηκε και από την καλλιέργεια πειθαρχίας και στον ίδιο τον γερμανικό πληθυσμό”. Collotti, E. (1994) Συνοψίζοντας, οι επιπτώσεις του πολεμικού στοιχείου και κατ’ επέκταση του πολεμικού τραύματος από την άσκηση πολιτικής κατάχρησης εξουσίας επιφέρει σημαντικές κοινωνικές αλλαγές, διαρρήξεις και διατρήσεις στην ιστορική συνείδηση, συλλογική ταυτότητά και στην νοητή και όχι μόνο οικοδόμηση της κοινότητας ενός λαού ή μιας κοινωνικής ομάδας.

27 Radstone, S. (2000). Memory and methodology. Australia: Monash University

28 Collotti, E. (1994). Hitler e il Nazismo. Italy: Giunti Editore S.p.A.

1.5.1 Συλλογική Ταυτότητα και τραύμα

Η παρουσίαση του βασικού θεωρητικού περιβάλλοντος της μελέτης περιλαμβάνει της έννοιες της οικοδόμησης της κοινότητας, της συλλογικής ταυτότητας και της συσχέτισής της με αυτές της μνήμης και του τραύματος, καθώς αλληλοσυνδέονται και αλληλοεπηρεάζονται. Σύμφωνα με της βιβλιογραφικές πηγές φαίνεται να είναι άρρηκτος ο συνδετικός κρίκος που ενώνει την έννοια της ενιαίας συλλογικής ταυτότητας, της κοινότητας και της κοινής ιστορίας των προαναφερθέντων με την απόκτηση πολιτισμικού τραύματος από τραυματικά ιστορικά γεγονότα. Εάν υπάρξει ρήξη σε ένα από τα παραπάνω δεν δύναται η πρόκληση πολιτισμικού και κοινωνικού τραύματος στην κοινότητα που την αφορά, παρά μόνο η ανάπτυξη σε ατομικό επίπεδο μιας αίσθησης κοινωνιολογικού τραυματισμού σε άτομα με ανεπτυγμένη και εξελιγμένη εν συναίσθηση ως προς κοινωνικά ζητήματα ή με παρόμοιες εμπειρίες και κληροδοτούμενες ιστορίες από το οικογενειακό και παρεμφερές περιβάλλον. Πρωτίστως, λοιπόν, χρειάζεται να ‘χτιστεί’ σε πολυποίκιλους τομείς, η αίσθηση της ύπαρξης της συλλογικής ταυτότητας και η δημιουργία της κοινότητας με σκοπό να συν-διαμορφώνει ένα κοινωνικό σώμα. Ο Smeiser, ανέφερε χαρακτηριστικά στον συλλογισμό του περί συσχέτισης της συλλογικής ταυτότητας και του κοινωνικού τραύματος²⁹ πως (Smeiser (2004)) το κοινωνικό τραύμα μεταξύ άλλων είναι και απειλή μιας κουλτούρας, στην οποία τα άτομα ως μονάδες της συγκεκριμένης κοινωνίας πιθανά να ταυτίζονται της εαυτούς της με αυτό και πως αυτήν η προσέγγιση αποτελεί απειλή για τις προσωπικές της ταυτότητες. Επομένως, εάν δεν υφίσταται ενιαία συλλογική υπόσταση ταυτότητας μιας κοινότητας και η κοινότητα αυτή δεν συνεχίζει να “αναπνέει” στην πορεία του παγκόσμιου χρόνου, απώλεια δεν υπάρχει, γιατί δεν υπάρχουν άνθρωποι να την πενήσουν και να την διεκδικήσουν.

Ο Smeiser, συνεχίζει υπογραμμίζοντας πως υπάρχει αναντίρρητη σύνδεση της συλλογικής και παράλληλα της προσωπικής ταυτότητας με γεγονότα αρνητικά φορτισμένα για να καταλήξει στο σημείο μία κοινότητα σε κοινωνικό και εξατομικευμένο επίπεδο να παράγει και να αναπαράγει συναισθήματα συνυφασμένα με αυτά του ατομικού της τραύματος (καταστολή, επώαση, έννοια του αποδιοπομπαίου τράγου, αμφιβολία στην κρίση), για παράδειγμα ο φόβος μη ξανά συμβεί, η ντροπή που συνέβη σε εκείνους και που όλα αυτά μαζί συνδέονται με την έννοια του κοινωνικού τραύματος και βιώνονται ως απειλή για την συλλογική ταυτότητα μιας κοινωνίας.

Συνοψίζοντας, κυριότερο ρόλο για τη διαδικασία αντιμετώπισης αλλά και διαχείρισης του τραύματος, λαμβάνει, η συλλογική ταυτότητα της ομάδας που υφίσταται τροποποιήσεις. Επομένως, είναι σημαντικό να τονιστεί πως η θεωρία του κοινωνικού τραύματος, που κατασκεύασε ο (Alexander.)³⁰ δεν καταγράφεται

²⁹ Smelser, N. (2004). Psychological Trauma and Cultural Trauma: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press

³⁰ Jeffrey C.A. (2014). Trauma: A Social Theory. Cambridge: Polity Press

μόνο ως ριζική πληγή σε μία κολεκτίβα-κοινότητα, αλλά ταυτόχρονα εγκλωβίζει τη συνολική διαδικασία που ξεκινά με την άρθρωση του αισθήματος της πληγής-του τραύματος που συνοδεύεται και ακολουθείται από μία συμβολική πάλη και ολοκληρώνεται με την επούλωση που εμπεριέχει αλλαγές στην ταυτότητα. (Jeffrey C.A. (2014).

1.5.2 Το πολιτισμικό τραύμα

Η έννοια του τραύματος συναντάται για πρώτη φορά σε ιατρικούς όρους, όπου σύμφωνα με την βιβλιογραφία, τραύμα ορίζεται η χειρουργική πληγή, η ρήξη δέρματος ή προστατευτικού περιβλήματος του σώματος, με αποτέλεσμα την πρόκληση μιας καταστροφικής σφαιρικής αντίδρασης σε ολόκληρο τον οργανισμό.³¹ Leys, R., (2000). Μεταφορικά, χρησιμοποιήθηκε από πλήθος κοινωνιολόγων, ανθρωπολόγων, ψυχιάτρων, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργών με σκοπό να συμβολίσει την κοινωνική ασυνέχεια ή πληγή, από κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτικούς και πολιτισμικούς παράγοντες.

Σύμφωνα με της βιβλιογραφικές πηγές για να γίνει κατανοητή η μεταφορική και αφηρημένη έννοια του αστικού τραύματος, ως τραύμα που εμπεριέχει ιδιωτικό και δημόσιο βίωμα σε σχέση με της προσλαμβάνουσες και τον λόγο των κατοίκων μιας περιοχής στην οποία διαδραματίστηκε ένα παρελθοντικό τραυματικό γεγονός και που συμβολίζεται σε έναν τόπο σημαντικής ιστορικής και κοινωνικής σημασίας, θα χρειαστεί να διερευνηθούν έννοιες της, όπως το συλλογικό-κοινωνικό, πολιτισμικό και ψυχολογικό τραύμα, για να γίνει κατανοητή η μεταφορική και αφηρημένη έννοια του αστικού τραύματος, από την οπτική της πολιτισμικής κοινωνιολογία.

Το 1999 από τις εργασίες της ετήσιου σεμιναρίου που πραγματοποιήθηκε στο Centre for Advanced Studies in the Behavioral Sciences του Πανεπιστημίου Stanford, με τίτλο “Αξίες και κοινωνική διαδικασία” προκύπτει η δημιουργία του βιβλίου Cultural Trauma Theory and Applications, το 2001 από τους J. Alexander, R. Eyerman, B. Giesen, N. Smelser και P. Sztompka, το οποίο δημοσίευσαν και επανεκδόθηκε το 2004 με τον τίτλο Cultural Theory and Collective Identity. Το Κέντρο είχε προσκαλέσει κοινωνικούς επιστήμονες από διαφορετικές αλλά παρεμφερείς ειδικότητες, από τη παγκόσμια δημόσια σφαίρα και οι οποίοι ανά ομάδες συζητούσαν ένα συγκεκριμένο θέμα. Κοινή συνισταμένη των συζητήσεων εκείνων, υπήρξε η έννοια, καθώς, και η θεωρία του πολιτισμικού τραύματος, η οποία και πολιτογραφήθηκε στο σημασιολογικό πεδίο της πολιτισμικής κοινωνιολογίας (Cultural sociology).

Ο Jeffrey Alexander προσπάθησε να αποσαφηνίσει την έννοια του πολιτισμικού τραύματος μέσω του “ισχυρού προγράμματος” της πολιτισμικής κοινωνιολογίας και αποπειράθηκε να την επεξηγήσει μέσω της

³¹ Leys, R., (2000). Trauma: A genealogy. London: The University of Chicago Press

διάκρισης, των τριών βασικών πτυχών, του πολιτισμικού τραύματος, με τις οποίες μπορεί κανείς να κατανοήσει ή να απορρίψει την ύπαρξη πολιτισμικού τραύματος σε μία κοινότητα και αυτές είναι η “ταυτότητα”, το αρνητικά φορτισμένο “συναίσθημα” και η “μνήμη”.³² (Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012))

Το “μαύρο κουτί” του συλλογικού τραύματος του Jeffrey Alexander, στο οποίο, ο ίδιος αποστασιοποιήθηκε από την ψυχαναλυτική θεωρία του τραύματος και πρότεινε αντί αυτού την αποκαλούμενη “θεωρία του πολιτισμικού τραύματος”, ως τη “μεσαία θεωρία” του τραύματος, αναφέρεται ούτε ως ατομικό, ούτε ως συλλογικό τραύμα διότι, θεωρεί πως δεν δύναται να διαχειριστεί, εάν πρώτα δεν εξεταστούν οι μηχανισμοί κατασκευής του μέσω των διεργασιών και νοημάτων της κοινωνικό-πολιτιστικής κατάστασης. Αξίζει να σημειωθεί πως μπορεί να θεωρηθεί, ως μια κοινωνιολογική διαδικασία που ορίζει μια οδυνηρή βλάβη της συλλογικότητας, καθιερώνει το θύμα, αποδίδει ευθύνη και διανέμει της ιδανικές και υλικές συνέπειες, τα τραύματα βιώνονται με τον τρόπο που φαντασιώνονται και εκπροσωπούνται και η συλλογική ταυτότητα τα αναθεωρεί ως σημαντικά. Ως εκ τούτου, η θεωρία του πολιτισμικού τραύματος ορίζει ότι, αντίθετα από τα δεινά που μπορεί να είναι συγκεκαλυμμένα και λανθάνοντα, το τραύμα είναι αδιαχώριστο από την κοινωνική πραγματικότητα. Ακολούθως, δύναται να θεωρηθεί, ως μια μνήμη αποδεκτή και δημόσια, από μια σχετική ομάδα και να επισημανθεί ένα γεγονός ή μια κατάσταση, η οποία είναι είτε φορτισμένη με αρνητική επίδραση, είτε εκπροσωπούμενη ως ανεξίτηλη, είτε της απειλούν την ύπαρξη μιας κοινωνίας ή παραβιάζουν μία ή περισσότερες θεμελιώδεις πολιτισμικές προϋποθέσεις³³. (Smeiser 2004). Τέλος, επισημαίνει πως οι μηχανισμοί σε πολιτιστικό επίπεδο είναι κυρίως εκείνοι των κοινωνικών παραγόντων και των ομάδων που αγωνίζονται³⁴. (Smeiser 2004)

Επομένως, κάθε τραύμα είναι πολιτιστικό, τόσο σε συλλογικό όσο και σε ατομικό επίπεδο, καθώς κατασκευάζεται και αναπτύσσεται μέσω πολιτιστικών πλαισίων. Αξίζει επίσης, να επισημανθεί, πως η θεωρία του πολιτισμικού τραύματος, ακόμη και η σιωπή ή η απουσία ορατών συμπτωμάτων τραυματισμού πρέπει να θεωρηθεί ως ένα είδος αναπαράστασης, ως μάρτυρας με τη δική της ψυχολογική, ηθική και αισθητική αξία, η οποία δεν σημαίνει άρνηση της πραγματικότητας του ανθρώπινου πόνου, αλλά τη μετακίνηση της εστίασης από την οντολογική πραγματικότητα του τραύματος στην ασυνείδητη, λανθάνουσα κατάσταση του.

³² Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση απο το περιοδικό: Επιστήμη και κοινωνία: Τεύχος 28

³³ Smelser, N. (2004). Psychological Trauma and Cultural Trauma: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press

³⁴ Smelser, N. (2004). Psychological Trauma and Cultural Trauma: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press

Συνοψίζοντας, το πολιτισμικό τραύμα αποτελεί απόρροια της πολιτικής μνήμης και του πολιτικού τραύματος στην διάρρηξη της συλλογικής ταυτότητας της κοινότητας και στην γένεση πολιτισμικού τραύματος από τις ενδοσκοπικές ενεικονίσεις της.

1.5.2.1 Πολιτισμός και τόπος. Τόπος και μνήμη (τραύματος)

Η έννοια του πολιτισμού και της μνήμης μπορεί να συνδεθεί άμεσα με έναν τόπο που θα διαδραματίζει τον ρόλο του φορέα ιστορικής ταυτότητας και συνείδησης. Για παράδειγμα το Δίστομο αποτελεί τον ιστορικό τόπο που συμβολίζει το πολιτισμικό τραύμα της κοινότητας που εκτελέσθηκε μαζικά από τους ναζιστές. Η προσέγγιση αυτή δίνει βάρος στην κατασκευή του τραύματος μέσω κοινωνικών διαδικασιών, “το τραύμα δηλαδή είναι κάτι το οποίο “κατασκευάζεται” και βιώνεται ως τέτοιο μέσω της κοινωνικής του κατασκευής. Και τούτο διότι ένα βλαπτικό συμβάν μαζικής κλίμακας³⁵ να μεν μπορεί να επηρεάσει τα ανθρώπινα πράγματα (Weber 1978), πλην όμως είναι δυνατόν να στερείται υποκειμενικού νοήματος. Για να αποκτήσει νόημα πρέπει να συνδεθεί ως μέσο ή ως σκοπός με τη δομή της κοινωνικής δράσης. Ένα τραυματικό-τραυματογενές συμβάν, όπως είναι, λόγου χάρη, μία κοινωνική αποδιάρθρωση από μόνο του δεν αποτελεί πολιτισμικό τραύμα. Για να γίνει πολιτισμικό τραύμα πρέπει να υποστεί μια διαδικασία κοινωνικής νοηματοδότησης, να σημαθθεί δηλαδή και να γίνει κοινωνικά αποδεκτό ως “τραύμα”. Έτσι, το πολιτισμικό-κοινωνικό τραύμα συνεπάγεται τη συνειδητοποίηση μιας κοινής θέσης, πρέπει να ορισθεί κοινωνικά ως τέτοιο, να επηρεάσει τα συστήματα αναφοράς μιας ολόκληρης κοινωνίας ή έστω ενός σημαντικού τμήματός της, να αλλάζει κατεστημένους ρόλους, κανόνες και αφηγήσεις”. Για τις αφηγήσεις απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί ύπαρξη μετά-μνήμης.

Ολοκληρώνοντας, η σχέση πολιτισμού και τραύματος είναι απαραίτητη και αλληλο-εξαρτώμενη για την ύπαρξη διασύνδεσης μεταξύ, πολιτισμού και μνήμης, σύμφωνα με τη σχέση κοινωνιολογίας και πολιτισμού εν γένει. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, λόγω χάρη, ο ρόλος της μνήμης είναι καίριος σε αυτές τις διαδικασίες πολιτισμικού τραύματος και η συνολική σκεπτική αναδεικνύει τον κεντρικό ρόλο των πολιτιστικών διαδικασιών για τη διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης μιας ομάδας³⁶. (Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012)

Όσον αφορά τον κοινωνιολογικό τομέα, η ανάπτυξη της κοινωνιολογικής μελέτης του τραύματος σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη του επιστημονικού τομέα, της έρευνας της συλλογικής μνήμης, όπως προαναφέρθηκε. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία “ένας άλλος παρόμοιος αμυντικός μηχανισμός είναι η διπλή τάση ανάμνησης (αναβίωσης) και επιλησμονής, καθώς για το ίδιο τραυματικό γεγονός, ακριβώς διότι

³⁵ Weber, M. (1978). *Economy and Society*, Vol. I, Berkeley: University of California Press.

³⁶ Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση από το περιοδικό: *Επιστήμη και κοινωνία*: Τεύχος 28

συνιστά πεδίο επίδικων ερμηνειών και νοηματοδοτήσεων, από τη μια μεριά εκφράζεται το αίτημα “να τα αφήσουμε πια πίσω μας”, από την άλλη, όμως, διατυπώνεται η προτροπή “να διατηρήσουμε την ιστορική μας μνήμη. Ωστόσο, είτε με τον έναν τρόπο είτε με τον άλλον χρειάζεται το πολιτισμικό τραύμα να λειτουργήσει, ως ολικό κοινωνικό γεγονός και να μη συνιστά απλώς την αθροιστική έκφραση πολλών ατομικών οδυνηρών βιωμάτων”.³⁷ (Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012)

Τι συμβαίνει λοιπόν, με την μνήμη και το τραύμα; Χωρίς μνήμη μπορεί να υπάρξει τραύμα; Δύο έννοιες ταυτόσημες και παράλληλες όχι όμως, μοναδικά αλληλεξαρτώμενες. Είναι μία ειδική συνθήκη μνήμης που δεν σχετίζεται με την αναβίωση ενός γεγονότος αλλά συσχετίζεται και εμπεριέχει μία εξαιρετική συμφωνία από μία προσωπική φαντασιακή επένδυση και συναισθηματική ευαισθητοποίηση. Χρειάζεται αρχικά να διερευνηθεί η έννοια της συλλογικής τραυματικής μνήμης ως παράγοντας συσχέτισης με το τραύμα. Όπως αναφέρεται στην βιβλιογραφική πηγή (Bernsand N, (2015))³⁸ οι ιστορικές εμπειρίες των Ευρωπαίων τον 20 αιώνα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τρομερές ανθρώπινες απώλειες και σκληρότητα. Στο σημείο αυτό, αποκαλύπτεται πως ο τόπος, η κοινότητα και η ταυτότητα της Ευρώπης συνδέεται με το τραυματικό γεγονός του πολεμικού στοιχείου. Συνδέεται δηλαδή, ο τόπος συμβολικά, με το τραύμα.

Σαφώς, δεν είναι αρκετή μόνο η μνήμη για να προκαλέσει τραύμα καθώς, καίριο ρόλο διαδραματίζει και η συσχέτιση της ικανότητας φαντασίωσης ενός γεγονότος με την μνημόνευση της κοινωνικής πληγής. Σύμφωνα με (Alexander 2004)³⁹ υπάρχουν συνδέσεις μεταξύ ατομικού και συλλογικού-κοινωνικού-πολιτισμικού τραύματος ως προς τον παράγοντα της ικανότητας της φαντασίας καθώς, οι άνθρωποι ως μονάδες και ομάδες δύναται να τραυματιστούν από τα γεγονότα που στην πραγματικότητα συνέβησαν αλλά και από τα γεγονότα που πιστεύουν πως πραγματώθηκαν ή από αυτά που ενδεχομένως να συμβούν στο μέλλον, καθώς είναι στην ανθρώπινη ικανότητα να επιτρέπει την φαντασίωση και την δημιουργία αναπαράστασης του τραύματος. Η σημαντικότητα της φαντασίας και οι επιπτώσεις της κατασκευής κοινωνικού-πολιτισμικού τραύματος υποστηρίζει την οπτική μελετών, κοινωνικών παραγώγων όπως για παράδειγμα η λογοτεχνία, ο κινηματογράφος και ανθρωπολογικές-ανθρωπιστικές και κοινωνικές σπουδές

³⁷ Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση από το περιοδικό: Επιστήμη και κοινωνία: Τεύχος 28

³⁸ Bernsand N, Narvselius E, Törnquist-Plewa B. (2015) Beyond Transition? Memory and Identity Narratives in Eastern and Central Europe. Centre of European Studies at Lund University.

³⁹ Alexander J., (2004). Toward a Theory of Cultural Trauma :J. Alexander et al., Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press.

για το παρελθόν και αποτελούν απαραίτητα εργαλεία με σκοπό να γίνουν γνωστές οι πληροφορίες εκείνες για τον τρόπο με τον οποίο οι απελθόντες άνθρωποι μνημονεύονται⁴⁰. (Ρεπούση, Μ.)

Επιπροσθέτως, η ικανότητα της φαντασίας και της έννοια της εν συναίσθησης δύναται να προκαλέσουν δευτερογενές τραύμα καθώς, οι άνθρωποι διαθέτουν το συναισθηματικό δυναμικό και την ικανότητα να μπορούν να προσλάβουν ή και να βιώσουν συνέπειες από αληθινά γεγονότα, μπορούν ωστόσο και να βιώσουν το τραύμα από φαντασιακά κατασκευασμένες συνθήκες. Παραδείγματα της παραπάνω προσέγγισης είναι το φαινόμενο του δευτερεύοντος τραύματος, από εμπειρίες ανθρώπων που προσωρινά βίωσαν τραύμα διαβάζοντας ένα βιβλίο, παρακολουθώντας μία ταινία ή ακούγοντας ένα άλλο άτομο να μιλά για ένα τραγικό γεγονός ή και επισκέφθηκαν ένα μνημείο ή ιστορικό τόπο στον οποίον διαδραματίστηκαν, τραυματικά γεγονότα. Υπογραμμίζεται, λοιπόν και η σημαντικότητα του τόπου στη συμβολή δημιουργίας τραύματος καθώς, το μνημείο, ο ιστορικός τόπος, είναι οι 'εστίες' της γέννησής του, της διαδικασίας του ως ύπαρξη και μη και της επιστροφής σε αυτό ως τελικό στάδιο. Είναι ο 'τόπος του εγκλήματος, όπως έχει εύστοφα αποδοθεί ως λαϊκισμός, συμβολικά και πραγματολογικά.

1.5.2.2 Πολιτισμικό τραύμα και κοινότητα. Ο ιστορικός τόπος ως φορέας συλλογικής τραυματικής μνήμης. Ο Τόπος -Τ-όπως

Στο προηγούμενο κεφάλαιο διερευνήθηκε η σχέση πολιτισμικού τραύματος με τον τόπο, την κοινότητα και τη σχέση της με τη συλλογική ταυτότητα, την οικοδόμηση του κοινωνικού εαυτού και την ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου. Το πεδίο μελέτης της παρούσας έρευνας είναι η σχέση του Τόπου των Ανθρώπων και του Τραύματος που αφορά την εξέλιξη της διεργασίας καθώς, εδράζεται στο πολιτισμικό τραύμα που προέρχεται από πτυχές και επιπτώσεις του πολεμικού τραύματος, ως προβολή σε έναν πολιτισμικής χροιάς τόπο, σε ένα μνημειακό ιστορικό τοπόσημο. Η έννοια του Τόπου διαδραματίζει καίριο ρόλο καθώς, αποτελεί το κύριο πεδίο της ερευνητικής και καλλιτεχνικής διεργασίας και "γεφυρώνει" την κοινότητα με το μέλλον, το παρόν και το παρελθόν της ποιότητας ζωής της.

Σύμφωνα με τον Ζιώγα⁴¹, το Τοπίο είναι το αποτύπωμα της αρχικής αισθητηριακής ανάγνωσης του περιβάλλοντος ως ενός πρωταρχικού ερεθίσματος και μπορεί να αναγνωστεί κατά κύριο λόγο οπτικά και σχηματίζει εικόνες όταν καταγράφεται οπτικά στην αντίληψη του θεατή. Συνεχίζει, σημειώνοντας, πως ο Τόπος είναι τα Τοπία που έχουν διαμεσολαβήσει μια ή περισσότερες ερμηνείες, σχηματίζεται όταν ο θεατής με το σώμα του περιπλανάται στο τοπίο, μέσα από μια διάθεση ή ανάγκη του να το ερμηνεύσει με επιστημονικά, καλλιτεχνικά ή προσωπικά και βιωματικά κίνητρα. (Ζιώγας, Γ. (2015).

⁴⁰ Ρεπούση, Μ.. Οι έννοιες της ιστορίας από την ιστορική γνώση στην ιστορική κατανόηση.

⁴¹ Ζιώγας, Γ. (2015). Το field των Πρεσπων ή η originalite του πεδίου. Κείμενο στον κατάλογο της έκθεσης εικαστική πορεία προς τις Πρέσπες, Μια διαδικασία βίωσης του τοπίου 2007-2014 Θεσσαλονίκη

Στην συγκεκριμένη έρευνα , το στρατόπεδο Παύλου Μελά, χρησιμοποιείται, ως ο συμβολικός χώρος της αναπαράστασης του τραύματος στην κοινότητα Παύλου Μελά από τις εξελίξεις της ναζιστικής περιόδου στην Ελλάδα που “προβάλλονται” συμβολικά στον τόπο του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου συγκέντρωσης Παύλου Μελά. Από τα πεπραγμένα γεγονότα της ιστορίας για τον Β” Παγκόσμιο Πόλεμο, τα αστικά πεδία διαδραμάτισαν καίριο ρόλο στόχευσης του τραύματος αλλά και στην μετα-μνημόνευση της απώλειας και του πολεμικού τραύματος καθώς, σε σχέση με τα επαρχιακά περιβάλλοντα, ήταν οι φορείς της μαζικής πληροφόρησης και της σημαντικής οικονομικής και τεχνολογικής ανάπτυξης της περιόδου για την διάδοση και την μεταλαμπάδευση της ιστορίας. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία,⁴² (Παπαμιχελάκης, Γ. (2019) ‘οι πόλεις διαδραμάτισαν πρωτεύοντα ρόλο στους κύριους πολέμους του 20ου αιώνα καθώς, αποτέλεσαν πηγές διάδοσης της βίας και της συνέχειας στην μνημόνευση της απώλειας καθώς, υπάρχουν σύνθετοι πολιτικοί λόγοι, για τους λόγους που οι αστικές περιοχές αποτέλεσαν στόχους άσκησης της πολιτικής βίας και η σημασία των πόλεων στους πολέμους οδήγησε στην ανάπτυξη στοχοποίησης τους’.

Συνοψίζοντας, ο τόπος στην παρούσα έρευνα, του στρατοπέδου Παύλου Μελά, αποτυπώθηκε ως χωροταξικό σύμβολο ιστορικής μνήμης και ανάπτυξης κοινωνικού τραύματος και για να τεκμηριωθεί η συγκεκριμένη υπόθεση καταγράφηκε στο παρακάτω κείμενο η ιστορική αναδρομή του στρατοπέδου Παύλου Μελά, με έμφαση στην ένταξή του στη ναζιστική κτηνωδία, από τα έως σήμερα ευρήματα προφορικής ιστορίας.

1.6 Ιστορικός Τόπος?

Επιλέχθηκε η συγκεκριμένη χρονική περίοδος καθώς εμπίπτει στην υπό Γερμανική κατοχή περίοδο. Η πόλη της Θεσσαλονίκης επιλέχθηκε γεωγραφικά για πρακτικούς λόγους, καθώς αποτελεί τόπο κατοικίας και εργασίας της ερευνήτριας και το στρατόπεδο Παύλου Μελά καθώς αποτελεί έναν από τους πιο χαρακτηριστικούς τόπους των πιο σκοτεινών σημείων της Ελληνικής ιστορίας, καθώς η ιστορία του εμπερικλείει ολόκληρη σχεδόν την ιστορία της Θεσσαλονίκης. Για το ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά δεν έχουν αποτυπωθεί επαρκώς και ουσιαστικά τα ιστορικά τα τραγικά πεπραγμένα, οι εκτελέσεις, ο εγκλεισμός, τα βασανιστήρια. Βασικό ερευνητικό ερώτημα αποτελεί τι γνωρίζει η κοινότητα για το συγκεκριμένο στρατόπεδο, αν και πως την επηρεάζει και ποιο είναι το μέλλον που αποζητά και επιδιώκει για το στρατόπεδο ως μονοπάτι ιστορικής και κοινωνικής ανακούφισης και για τους παραπάνω λόγους επιλέχθηκε η κοινότητα γύρω από το στρατόπεδο, ως δείγμα και τράπεζα συμμετεχόντων καθώς θεωρείτο από την ερευνήτρια πως την αφορά πιο άμεσα αλλά παράλληλα και για λόγους οικονομίας χρόνου.

⁴² Παπαμιχελάκης, Γ. (2019). Η Παρουσία της Απουσίας στην Πόλη: Ερμηνεύοντας το αστικό κενό. Αθήνα: Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Το στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά”, στον τόπο του οποίου τα γεγονότα που συντελέστηκαν καταγράφηκαν γραπτώς από κάποιους ιστορικούς, ερευνητές και δια μέσου της προφορικής ιστορίας, ως κτηνωδίες, τραγικά εγκλήματα και θηριωδίες, αποτυπώθηκε στην έρευνα δράσης ως χωροταξικό σημείο αναφοράς ως προβολή της ιστορικής τραυματικής μνήμης και της πιθανής πρόκλησης αστικού τραύματος δια μέσου των εμπειριών και σκέψεων των κατοίκων της κοινότητας της γύρω περιοχής του, στη σημερινή εποχή. Ο κύριος λόγος επιλογής του συγκεκριμένου στρατοπέδου επομένως, ήταν η απουσία ιστορικής καταγραφής των γεγονότων που διαδραματίστηκαν στο εσωτερικό του και αυτό καθώς η ιστορική, κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική σημασία του.

Η ιστορική καταγραφή του βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο καθώς όπως χαρακτηριστικά ανέφερε, η Παρασκευή Κούρτη “κάνανε μια προσπάθεια, ήταν ένα πρόγραμμα που το χρηματοδοτούσε το Γερμανικό προξενείο και είχαν κάνει μια συνεργασία το πανεπιστήμιο Μακεδονίας και το πανεπιστήμιο το Α.Π.Θ.. Το τμήμα αρχαιολογίας στη μια περίπτωση και το Τμήμα Σλαβικών σπουδών στην άλλη. Ο κύριος Δορδάνας και ο κύριος Γιώργος Αντωνίου. Κάνανε ένα πρόγραμμα. Βρήκανε κάποια πράγματα. Δηλαδή κατάφεραν να ταυτοποιήσουν ξέρω εγώ κάποιους ανθρώπους που ήταν φυλακισμένοι. Κάπου 1300 άτομα νομίζω ταυτοποιήσαν. Και κάποια πράγματα για την ιστορία και την τοπογραφία αλλά ακόμα υπάρχει πάρα πολύ δουλειά να γίνει ας πούμε για το θέμα. Κατάλαβαν επίσης πως περίπου χειριζόταν ο γερμανικός στρατός το χώρο αλλά λείπουν ακόμα πάρα πολλές πληροφορίες. Οπότε πράγματι είναι κάτι το οποίο δεν είναι, δεν είναι γνωστό καθόλου”. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Ταυτόχρονα, επισημαίνει τη συμβολή τοπικών ιστορικών στην διαδικασία έρευνας παράλληλα με την ακαδημαϊκή ερευνητική ομάδα όπως αυτή, του Σπύρου Λαζαρίδη καθώς “Υπάρχουν αυτοί οι τοπικοί ιστορικοί που σε κάθε δήμο υπάρχει και ένας. Σε κάθε δήμο εδώ έτσι περιμετρικά υπάρχει και ένας άνθρωπος ο οποίος ας πούμε μελέτησε, προσπάθησε ας πούμε από το 80’ και μετά να μαζέψει ότι στοιχεία έβρισκε. Υπάρχει ένας στον Εύοσμο ένας στην Νεάπολη και τα λοιπά, οι περισσότεροι από αυτούς δεν είναι επαγγελματίες ιστορικοί. Δηλαδή, έχουνε κάποια άλλη δουλειά και κάνουνε ως χόμπι αυτό το πράγμα. Και συνήθως οι δήμοι τους χρηματοδοτούσαν για να εκδίδουν αυτά τα βιβλία και να συγκροτούν μέσω αυτών των λευκωμάτων μια αίσθηση τοπικότητας και μια αναφορά τοπικότητας. Υπάρχει βέβαια και, ειδικά ο ντόπιος μας εδώ ιστορικός έχει γράψει και κάποια πράγματα για το στρατόπεδο. Ό,τι μπορεί το μάζεψε ας πούμε. Βέβαια! Ο Σπύρος Λαζαρίδης, είναι πολύ γνωστός! Ο οποίος δεν συμφωνεί καθόλου με αυτά που κάνουμε αυτή τη στιγμή! (Σχόλιο) (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Σύμφωνα, με την ιστοσελίδα του δήμου περί το 1895, ο Οθωμανικός στρατός, στο πλαίσιο ενός εκτεταμένου εκσυγχρονιστικού προγράμματος, αγόρασε ένα αρχικό τμήμα γης 250 περίπου στρεμμάτων. Η γη αγοράστηκε από την Σαφιγιέ Χανούν, ιδιοκτήτρια και άλλων μεγάλων εκτάσεων στην δυτική πλευρά της πόλης. Η επιλογή αυτής της θέσης για την εγκατάσταση του στρατοπέδου πρέπει να σχετίζεται άμεσα με την ύπαρξη πόσιμου νερού από το ρέμα Egridere, παραχειμάρρου του Δενδροποτάμου, που βρισκόταν

στα νότια της έκτασης. Το κτιριολογικό πρόγραμμα του στρατοπέδου περιλάμβανε δύο παρόμοια κτήρια στρατωνισμού, ένα τζαμί, 4 στάβλους και ένα μικρό κτήριο διοίκησης και πρέπει να είχε κατασκευαστικά ολοκληρωθεί έως το 1905. Τα κτήρια στρατωνισμού, το τέμενος και το διοικητήριο έχουν όλα νεωτερίζοντα δυτικότροπα χαρακτηριστικά, ενώ τα κτήρια σταυλισμού είναι πανομοιότυπα μεταξύ τους και υπακούουν τυπολογικά στις λειτουργικές ανάγκες που έπρεπε να εξυπηρετούν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διάταξη των κτηρίων στο χώρο, καθώς τα δύο κτήρια στρατωνισμού είναι τοποθετημένα έτσι ώστε να σχηματίζουν μια ορθογώνια εσωτερική πλατεία στην οποία γινόταν η παράταξη του στρατεύματος. Ίχνη μιας διαγώνιας πορείας, που οδηγούσε από την είσοδο του στρατοπέδου στο εσωτερικό της πλατείας, εντοπίζονται ακόμη και σήμερα, ενώ το τέμενος έχει διαγώνια διάταξη ως προς το προηγούμενο ορθοκανονικό σχήμα αποκτώντας τον αναγκαίο προσανατολισμό προς τη Μέκκα. Για τα μορφολογικά όμως χαρακτηριστικά μπορούμε να πούμε ότι τα κτήρια διατηρούν συγγένειες με άλλα αντίστοιχα στρατιωτικά κτίσματα της εποχής, όπως αυτά του στρατοπέδου Κόδρα στην Καλαμαριά, καθώς και του στρατοπέδου Παπαλουκά στις Σέρρες.

Στο στρατόπεδο εγκαταστάθηκε το 1912 ο ελληνικός στρατός, ο οποίος κατέλαβε, το 1930 και εκτάσεις που βρίσκονταν βόρεια και δυτικά του αρχικού οθωμανικού στρατοπέδου. Οι εκτάσεις που καταλήφθηκαν αποτελούσαν τμήματα των εκατοντάδων στρεμμάτων, που με διαδοχικές αγορές είχε αποκτήσει στην περιοχή ο τραπεζίτης Σαούλ Μοδιάνο. Από φωτογραφίες των αρχείων του γαλλικού στρατού φαίνεται ότι τον χώρο του στρατοπέδου πρέπει να χρησιμοποιούσε και η γαλλική συμμαχική στρατιά στη διάρκεια των ετών 1915–1917. Το 1914 και κυρίως μετά το 1922 γύρω από το στρατόπεδο πύκνωναν οι προσφυγικοί συνοικισμοί του Λεμπέτ, του Καραϊσίν και της Νεάπολης.

Εικόνα 3: Φωτογραφία της ερευνήτριας από την επίσκεψή της στο Μουσείο Α' Παγκοσμίου Πολέμου Μάχης Σκρα. Σκρα, 2020

Το 1940 κατέλαβαν το στρατόπεδο τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής και ο χώρος μετατράπηκε σε τόπο μαρτυρίου για τους φυλακισμένους της εθνικής αντίστασης. Ως βασική βιβλιογραφική πηγή, χρησιμοποιήθηκε το βιβλίο “ Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436)⁴³” τόσο κατά την διάρκεια της κοινωνιολογικής έρευνας, όσο και κατά την διάρκεια της καλλιτεχνικής καθώς, αποτέλεσε τη βασική πηγή άντλησης ιστορικών πληροφοριών και της βάσης της υπόθεσης συμβολικού πολιτισμικού τραύματος. Επιλέχθηκε συνειδητά καθώς φαίνεται να υπάρχει άμεση σύνδεση με την γνώση που συλλέχθηκε από βιβλιογραφικές πηγές, άρθρα και σημειώσεις για τη θεωρία του πολιτισμικού τραύματος από έναν τόπο τραυματικής ιστορικής μνήμης. Το στρατόπεδο Παύλου Μελά. Στο συγκεκριμένο βιβλίο έγινε λόγος για την έννοια του στρατοπέδου συγκέντρωσης, του εγκλεισμού, του ναζισμού, της εκτέλεσης, του θανάτου και της μη ελευθερίας μέσα από τα λεγόμενα για τα βιώματα ενός εγκλειστού την κατοχική περίοδο. Του Λεωνίδα Γιασημακόπουλου.

⁴³ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

Στα ημερολόγιο του Γιασημακόπουλου γίνεται αντιληπτό πως το κοινωνικό τραύμα εξελίσσεται και διατηρείται καθώς απουσιάζει η κοινότητα για να το επουλώσει. Η απουσία ουσιαστικής κοινωνικής-συλλογικής ευθύνης, εν-συναίσθησης και συμπαράστασης σε αυτό το κομμάτι της κοινωνίας, η απουσία επικοινωνίας και επαφής με τον “έξω κόσμο” έχει προκαλέσει τραύμα. Ωστόσο, ο φόβος, η αδυναμία αντίστασης, η απειλή του θανάτου, της φτώχειας και του εξευτελισμού που επέφερε ο πόλεμος ήταν αδύνατον να αντιστρέψουν την κατάσταση. Η σημασία της ύπαρξης επαφής της κοινότητας με αυτήν μέσα στο στρατόπεδο είναι ιδιαίτερη, συγκινητική και ποιοτικά ζωντανή και αποκαλύπτεται στους εγκλείστους με τη μορφή των επισκεπτηρίων των οικείων τους.

Οι λέξεις στρατόπεδο συγκέντρωσης παραπέμπουν σε μνήμες και συνδέσεις με τόπους εκτελέσεων, εξαθλίωσης, βασανιστηρίων, θανάτου και ολοκαυτώματος. Χώροι με βαθιά τραυματική ιστορία που χαρακτήρηκαν στον παγκόσμιο ιστορικό ρου με ματωμένο μελάνι. Χώροι με ατμόσφαιρες συνώνυμες με την ανελευθερία, την ανασφάλεια, την ρητή και αδιάλειπτη εξαναγκασμένη προσαρμογή του ατόμου να μην υφίσταται και ταχτοποιείται ως άνθρωπος. Παρόλο που τα προαναφερθέντα ανήκουν στο παρελθόν, έχει ενδιαφέρον να αναδυθεί η ασυνείδητη κοινωνική πτυχή της συνέπειας των τραυματικών γεγονότων στη σύγχρονη κοινοτική πραγματικότητα.

Στο μάθημα “Κοινωνική Παρέκκλιση, Ομάδες Αποκλεισμού και Ψυχική Υγεία” αναπτύχθηκε και εδραιώθηκε η θεωρία περί κοινωνικού τραύματος. Κατά παρόμοιο τρόπο και στο βιβλίο εμφανίζεται η παραπάνω θεωρία καθώς, υπάρχει κοινωνικό τραύμα στην ζωή κοινοτήτων με την μορφή φυλακών και στρατοπέδων συγκέντρωσης εφόσον απουσιάζει η επικοινωνία της έξω-κοινότητας με την ιδρυματοποιημένη-έγκλειστη και πιθανά μελλοθάνατη σε τελική ανάλυση, ένδο-κοινότητα.

Οι κοινότητες των στρατοπέδων συγκέντρωσης, είναι με τέτοιους τρόπους διαμορφωμένες ώστε, οι έγκλειστοι να μη δύνανται να βιώσουν ομαλά σε αυτές καθώς, είναι έγκλειστοι και ταυτόχρονα τα ολοπαγή ιδρύματα διαμορφώνουν διαφορετικές κοσμικές-κοινωνικές πραγματικότητες, μέσα στις ήδη υπάρχουσες κοινότητες με συνέπεια να μην ζουν και να υπάρχουν ολοκληρωτικά οι έγκλειστοι σε καμία από τις δύο πραγματικότητες, αυτήν εντός και εκείνη εκτός στρατοπέδου-που πλέον δεν υφίσταται, να ζουν με την αγωνία του θανάτου, την καταπάτηση των (ανθρωπίνων) δικαιωμάτων τους και την εξευτελιστική υποταγή.

Επιπροσθέτως, αξίζει να σημειωθεί πως, “το ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά” αποτελεί ίσως το μοναδικό και μοναδικά ιδιαίτερο υπόδειγμα τεκμηρίωσης της παραπάνω εκδοχής-του πολιτισμικού τραύματος καθώς, από τον τίτλο αντιλαμβάνεται κανείς ευθέως από την πρώτη στιγμή πως το στρατόπεδο αποτελούσε και αποτελεί τόπο τραυματικής μνήμης, τόπο τραύματος και τόπο που αξίζει της μνημόνευσης και της ανάπτυξης αντί-ναζιστικής ιδεολογίας. Λόγος επιλογής του στρατοπέδου ως υπόθεση συμβολικού τραύματος και γεγονός τεκμηρίωσης που ο τόπος εμφανίζεται και θεωρητικοποιείται ως σύμβολο τραυματικής μνήμης αποτελεί ο ίδιος ο συμβολισμός των τόπων και των φαινομένων τους στην παράδοση

της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Χτούρη, ο συμβολισμός⁴⁴ εμπεριέχει ουσιαστικά την παράδοση της κοινωνίας, κρυπτογραφημένη σε επαναλαμβανόμενες θεσμικές και διοικητικές πρακτικές. Στην πηγή αναφέρεται η αξία και η σημασία κοινωνιολογικά του συμβολισμού για το σώμα της κοινωνίας. Ο ερευνητής και συγγραφέας συνεχίζει αναφέροντας πως ο συμβολισμός πιάνεται από τη φύση και πιάνεται από την ιστορία (αυτό που ήδη υπάρχει) και συμμετέχει στην ορθολογικότητα. (Χτούρης, Σ. (2004) Επομένως, οι τόποι γίνονται σύμβολα της μνήμης και κατ' επέκταση του τραύματος είτε υπάρχει, είτε αποσιωπάται είτε και προκαλεί δευτερεύον τραύμα.

Αξίζει λοιπόν να επισημανθεί πως στην παρούσα διαδικασία κρίθηκε αναγκαίο να γίνει μία σύνθεση των εννοιών του Τόπου, του συμβόλου και του τραύματος της κοινότητας με σκοπό να αποκαλυφθεί η διαδικασία διαλόγου των προαναφερθέντων και οι προκλήσεις στην προβολή τους στην κοινότητα και ο τρόπος να αμφιταλαντεύεται ως προς τον χαρακτηρισμό του ως ιστορικό ή και όχι.. Ο Χτούρης, ανέφερε στο έργο του “Συμβολικά δίκτυα”⁴⁵ πως “το μοντέρνο μπορεί εύκολα να διαγράψει από την ιστορία του τα τραγικά αποτελέσματα ορισμένων εγκληματικών προσπαθειών εναρμόνισης του πολιτισμικού στοιχείου, όπως το Ολοκαύτωμα, που αποτελεί παράδειγμα αποτυχημένης προσπάθειας, διατήρησης σε μία συλλογική μνήμη ως βαθιά τραυματική εμπειρία του μοντέρνου κόσμου, στάση που επικράτησε στον δυτικό κόσμο μετά τον Β” Παγκόσμιο Πόλεμο. (Χτούρης, Σ. (2004) Συνεχίζει σημειώνοντας, πως σε κάποιες περιοχές η τοπική ιστορία η οποία εμπεριέχει κτηνωδίες, προκαλείται πολιτισμικό τραύμα, ενώ σε άλλες όχι (Χτούρης, 2004)⁴⁶. Ακριβώς, για τον παραπάνω λόγω αναδύθηκε η ανάγκη να αποκαλυφθεί αν και στην κοινότητα στη γύρω περιοχή του στρατοπέδου Παύλου Μελά, η σύγχρονη εικόνα και αναπαράστασή του προκαλεί αστικό τραύμα από το πολεμικό που ενυπήρχε, στην σύγχρονη κοινότητα ή αποτελεί άλλο ένα παράδειγμα μη διατήρησης της συλλογικής μνήμης ως τραυματική εμπειρία. Ο (van Genner (1960) and Turner (1966), επεσήμανε πως οι άνθρωποι υποδεικνύουν και συμβολικά κατασκευάζουν κοινωνικά και μεμονωμένα σημαντικά γεγονότα που περιλαμβάνουν οντολογική διαλεκτική της ζωής και του θανάτου, την απώλεια και την αποζημίωση. Ως αποτέλεσμα, μια κοινότητα συμβολικά επαναφέρει τους δεσμούς αλληλεγγύης και εμπιστοσύνης και κατά αυτόν τον τρόπο συνεχίζει την ύπαρξή της ως «ανακτημένο» κοινωνικό σώμα.

⁴⁴ Χτούρης, Σ. (2004). Ορθολογικά Συμβολικά Δίκτυα: Global States και εθνικά χόμπι. Αθήνα: Νήσος

⁴⁵ Χτούρης, Σ. (2004). Ορθολογικά Συμβολικά Δίκτυα: Global States και εθνικά χόμπι. Αθήνα: Νήσος

⁴⁶ Χτούρης, Σ. (2004). Ορθολογικά Συμβολικά Δίκτυα: Global States και εθνικά χόμπι. Αθήνα: Νήσος

1.6.1 Ευρήματα αποδελτίωσης του βιβλίου “Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά” –Δοκιμαϊκή μορφή

Στην Ελλάδα οι Γερμανοί, σύμφωνα με την βιβλιογραφική πηγή, (Καφταντζής, 2001)⁴⁷ ίδρυσαν την περίοδο της Κατοχής 36 στρατόπεδα συγκέντρωσης, ως όργανα πολιτικής τρομοκρατίας στα οποία εκτελέστηκαν συνολικά 48.000 άνθρωποι και εγκλείστηκαν 100.000 μεταξύ τους και 66.031 Ισραηλίτες. Ένα από αυτά ήταν και το στρατόπεδο Παύλου Μελά που ιδρύεται το 1941 (Καφταντζής, 2001)⁴⁸.

Το στρατόπεδο την περίοδο 1941-1944 χρησιμοποιούνταν από τους Γερμανούς ως τόπος εγκλεισμού και μηχανισμός εκτελέσεων. Οι Γερμανοί σύμφωνα με την Παρασκευή Κούρτη “όταν κατείχαν το στρατόπεδο το είχαν χωρίσει στη μέση. Και το μισό το είχαν στρατόπεδο συγκέντρωσης και το άλλο μισό είχαν τις δυνάμεις τους. Το είχαν κανονικό δικό τους στρατόπεδο. Και φτιάζανε μια πισίνα. Καταλαβαίνετε τώρα την ειρωνεία; Δηλαδή ‘φτιάζαν μια πισίνα. Δίπλα σκότωναν κόσμο. Τώρα καταλαβαίνετε; Δηλαδή και έχουμε φωτογραφίες από αυτή τη φάση που την κατασκευάζανε την πισίνα. Και κάνανε να δροσιζονται το καλοκαίρι οι άνθρωποι”. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Οι άνθρωποι που ζούσαν στο στρατόπεδο κατάγονταν από την Ελλάδα (αντιστασιακοί στο καθεστώς), την πρώην Γιουγκοσλαβία, την Αλβανία, Εβραίοι, Άγγλοι, Πολωνοί, Ρώσοι, Γάλλοι και Βούλγαροι, Ιταλοί και Γερμανοί που χαρακτηρίζονταν λιποτάκτες όταν ανακαλυπτόταν πως πωλούσαν τρόφιμα ή και στρατιωτικά είδη⁴⁹. (Καφταντζής, 2001) Η πρώτη εκτέλεση έγινε στις 17/12/1941 και η τελευταία 16/09/1944 με θύματα δύο νέους ηλικίας 18 και 20 ετών⁵⁰. (Καφταντζής, 2001)

Ωστόσο, όσον αφορά τη συνολική ιστορική αποτύπωσή του, εκείνη δεν υπάρχει ολοκληρωμένα όπως αναφέρει η επίσημη ερευνώμενη Παρασκευή Κούρτη καθώς “Το στρατόπεδο είναι.. το ότι αυτό ήτανε πάντα ένα κομμάτι της πόλης περιχαρακωμένο. Και τώρα της αποδίδεται κατά κάποιο τρόπο, δηλαδή υπάρχει μια σχετική προσδοκία. Θετική και αρνητική. Με την κριτική της μαζί δηλαδή για το ότι θα γίνει πάρκο και θα αποδοθεί στον κόσμο επειδή έλειπε αυτό το κομμάτι. Αλλά την ιστορία όχι δεν την ξέρουμε

⁴⁷ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

⁴⁸ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

⁴⁹ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

⁵⁰ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

(η κοινότητα). Εδώ δεν την ξέρουμε εμείς, τώρα ερευνάται. Δηλαδή το τι συνέβη στο στρατόπεδο ειδικά την περίοδο της κατοχής. Το τι συνέβη στην Οθωμανική περίοδο το ξέρουμε λίγο καλύτερα. Το τι συνέβαινε την περίοδο της κατοχής δεν το ξέρουμε καλά. Και ούτε βέβαια τη μεταγενέστερη περίοδο γιατί εκτός από την κατοχή ήταν και φυλακή στα χρόνια του εμφυλίου. Ούτε εγώ δηλαδή που έχω διαβάσει ένα σορό πράγματα και τα λοιπά δεν ξέρω τι γινότανε. Υπάρχει μόνο μια προσπάθεια, και αυτή αποσπασματική από το πανεπιστήμιο, σιγά σιγά να βρεθούνε στοιχεία”. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

1.6.2 “Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά -4436”

Ακολουθεί ανάπτυξη δοκιμίου που θα παρουσιάσει συνοπτικά και επιγραμματικά το έργο

Εισαγωγικά, το έργο αυτό αποτελεί ουσιαστικά καταγραφή των βιωμάτων του Λεωνίδα Γιασημακόπουλου, έγκλειστου στο πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά και των ιστορικών γεγονότων της κατοχικής περιόδου από τους Γερμανούς την περίοδο 1941-1944. Ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος ήταν και ο συντάκτης του Ημερολογίου. Γεννήθηκε το 1884 στην Κωνσταντινούπολη και απεβίωσε το 1968 στην Κατερίνη. Αποφοίτησε από τη Μεγάλη του Γένους Σχολή και γνώστης της τούρκικης και γαλλικής γλώσσας και διετέλεσε έπαρχος στις Σαράντα Εκκλησιές Ανατολικής Θράκης και μετά το 1927 στο Κιλκίς, Λαγκαδά, Κατερίνη και τέλος προϊστάμενος του Τμήματος Ανταλλαξιμών της Εθνικής Τράπεζας στην Κατερίνη. Τον Απρίλιο του 1944, συνελήφθη από τους Γερμανούς ως οργανωτής του ΕΑΜ και παρέμεινε έγκλειστος με αριθμό μητρώου φυλακής 4436 μέχρι το πέρας του πολέμου. Κατά την διάρκεια του εγκλεισμού του, κράτησε ημερολόγιο και κατέγραψε την ζωή του μέσα σε αυτό. Το έργο έχει ως αφηγηρία το σημείωμα του εκδότη στο οποίο αναγράφονται και αποσπάσματα από τον πρόλογο του πρώτου τόμου τον οποίο και συνέταξε ο Γιώργος Καφταντζής, ο οποίος ήταν λογοτέχνης, ο οποίος ευαισθητοποιήθηκε να συγκεντρώσει το υλικό του ημερολογίου.

Το έργο του στην ακαδημαϊκή κοινότητα ήταν από τα σημαντικότερα για την ελληνική ιστορία και λογοτεχνία και επικέντρωσε το ενδιαφέρον του κυρίως στην Καταγραφή λογοτεχνικών ιστορικών και θεατρικών έργων. Ποιήματά του έχουν συμπεριληφθεί σε πολλές ελληνικές και ξενόγλωσσες ανθολογίες. Αξίζει να σημειωθεί πώς ήταν τακτικό μέλος της Εταιρίας Λογοτεχνών Θεσσαλονίκης και συνεργάτης σε πολλά λογοτεχνικά περιοδικά και εφημερίδες. Για την πνευματική του δραστηριότητα του έχουν απονεμηθεί κατά καιρούς πολλές τιμητικές διακρίσεις. Ο ελληνικός δήμος Σερρών για να τον τιμήσει ονομάτισε στην κεντρική πλατεία της πόλης στην οποία θα στηθεί τελικά ο ανδριάντας του. Σημαντικά λογοτεχνικά του έργα είναι: “Μοιρολόγια” (1940), “Οι ελεγείες” (1971), “Νίκος Μπελογιάννης” (1977) . Στα σημαντικά θεατρικά έργα του περιλαμβάνονται Το “ό,τι θέλει ο λαός” επιθεώρηση η οποία παίχτηκε από τον Καλλιτεχνικό Όμιλο του Μακεδονικού Συμβουλίου της ΕΠΟΝ στα ορεινά χωριά της Δ. Μακεδονίας (Ελεύθερη Ελλάδα) (1944). Ακόμη, “το πηγάδι”, μονόπρακτο (Πειραματικό Θέατρο Ορφέα) (1978) και “η πύλη”, επίσης μονόπρακτο (Πειραματικό Θέατρο Ορφέα) (1990). Τέλος, σημαντικά ιστορικά

του έργα είναι “Σερραϊκή προσωπογραφία” (1972), “τα νομίσματα της αρχαίας Αμφίπολης” (1989), “θέατρο στα βουνά της Δ. Μακεδονίας τον καιρό της κατοχής” (1990) και τέλος “το ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944”. Α” μέρος (1998).

Το έργο του “το ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944”. Α” μέρος (1998)” ολοκληρώθηκε και εκδόθηκε τον Ιούνιο του 2001 και αποτελείται από 330 σελίδες. Το συγκεκριμένο δοκίμιο πραγματεύεται το επιστημονικό και κοινωνιολογικό ζήτημα της ιδέας και χρήσης της θεωρίας του κοινωνικού τραύματος από τα πολεμικά γεγονότα της κατοχής και των Ναζιστών και συγκεκριμένα, το συμβολοποιημένο τόπο των τραυματικών ιστορικών γεγονότων που αναπαρίστανται στην τότε κοινότητά του, το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά. Μέσα, από την ανάγνωση και καταγραφή του δοκιμίου γίνεται προσπάθεια ανάδυσης των ιστορικών γεγονότων του ίδιου του στρατοπέδου συγκέντρωσης με σκοπό να φωτιστούν πτυχές και καταστάσεις για την καλύτερη και ευρύτερη εντύπωση για το ελληνικό στρατόπεδο συγκέντρωσης, όπως υποδηλώνει και η ονομασία του συγγράμματος του Καφταντζή. Η συγγραφή του παρόντος δοκιμίου αποτελεί μια απόπειρα να διερευνηθεί το κοινωνιολογικό θέμα της ύπαρξης ενός τόσο περιοριστικού, απάνθρωπου ιδρύματος όπως το στρατόπεδο συγκέντρωσης και να προσφερθεί στην αναγνώστρια και στον αναγνώστη με συντομία και σαφήνεια η ιστορία μέσα από τα μάτια ενός όμηρου με σκοπό να αιτιολογηθεί και η υποθετική πρόταση της ερευνήτριας πως από την γνώση και την πληροφορία έργων όπως αυτό έχει προκληθεί αστικό-κοινωνικό τραύμα στην τοπική κοινότητα.

Σκοπός και στόχος της γραφής αυτής είναι ο προβληματισμός των αναγνωστών που πιθανά θα επέλθει έπειτα από την γνωστοποίηση της ραχοκοκαλιάς των περιεχομένων του συγγράμματος στην οποία συγκροτείται ο συλλογισμός της ερευνήτριας. Προβληματισμός σχετικά με την ουσία της αφετηρίας του κοινωνικού τραύματος από τις εμπόλεμες καταστάσεις, των αιτιών του και των ιστορικών γεγονότων, ως πηγών του. Τέλος, χρησιμοποιήθηκε και κατά την διάρκεια της καλλιτεχνικής διαδικασίας. Το συγκεκριμένο βιβλίο αποτελεί τομή και εξαιρετο εύρημα στην ακαδημαϊκή και ιστορική κοινότητα και στην παγκόσμια εξέλιξη της ιστορίας των στρατοπέδων συγκέντρωσης καθώς, η έρευνα για το στρατόπεδο Παύλου Μελά βρίσκεται σε εξέλιξη και δεν έχει καταγραφεί ολοκληρωτικά και αποτυπωθεί στην συλλογική μνήμη και κατ’ επέκταση στην κοινότητα, ως τέτοιο. Συνοψίζοντας, αποτελεί εναρκτήριο βήμα τιμητικής μνήμης των ανθρώπων που τους αφορούσε και των οικογενειών τους άμεσα, της κοινότητας, της ελληνικής και παγκόσμιας πραγματικότητας ως φόρος τιμής στους και στις εκτελεσθέντες καθώς, όπως αναγράφεται στο εσώφυλλο του βιβλίου στο σημείωμα του εκδότη, ως ξεκίνημα, *η ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου ημερολογίου έγκειται στο γεγονός ότι είναι το μοναδικό που γράφτηκε μέσα στο ναζιστικό στρατόπεδο και διασώθηκε αυτούσιο. Στόχος της παρούσας έκδοσης υπογραμμίζει πώς είναι να μάθουν κάποτε για το στρατόπεδο αυτό, νέοι. Όχι για να μισήσουν. Μα για να καταλάβουν.*

Ο συγγραφέας και πρώην έγκλειστος Ξεκίνα την καταγραφή του ημερολογίου την Τετάρτη 07/06/1944 αναφέροντας με σύλληψη τα εκατόν ένα σπίτια που πένθησαν. Έκλαψα 101 μανούλες μαύρο φόρεσαν και με αφορμή το γεγονός θλίβεται και για τη δική του ζωή και συνεχίζει λέγοντας Έκλαψα την μοίρα μου και την κατάντια μου 13 μήνες τώρα της φυλακίσεως. Μέσα από τα βιώματα του Λεωνίδα Γιασημακοπούλου σκιαγραφείται η ποιότητα ζωής των έγκλειστων στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά.

1.6.2.1 Χαρακτηριστικά στρατοπέδου

Ο Goffman όρισε τα στρατόπεδα συγκέντρωσης⁵¹ (Erving, 1994), ολοπαγή ιδρύματα και τα μελετούσε τα κοινά κοινωνικά χαρακτηριστικά τους από τα πορίσματα που συγκέντρωσε. Σύνοψισε, πως αποτελούν τον τόπο διαμονής και εργασίας ενός μεγάλου αριθμού ατόμων που είναι στην ίδια κατάσταση (ή και όχι απόλυτα), αποκομμένα από την ίδια την κοινωνία για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα διάγουν μία έγκλειστη καθημερινότητα. Ο Goffman είχε καταγράψει στο έργο του “τα άσυλα” πως από το σύνολο των πορισμάτων και την κομισμένη γνώση με καταγωγή το εμπειρικό υλικό αναδύεται η “ρουτίνα” της καθημερινής οργάνωσης ιδρυμάτων και στην συγκεκριμένη “ρουτίνα” το ειρωνικό στοιχείο είναι πως η λέξη έχει χρησιμοποιηθεί για να κατανοηθεί η συχνή και παρόμοια συνήθεια ενός ατόμου ως (και σαν) επιλογή.

Σε αντίθεση με την “ρουτίνα” στο στρατόπεδο συγκέντρωσης που δεν είναι ατομική επιλογή αλλά πολιτική τάση και στάση και στρατιωτική γραμμή, με κατεύθυνση στην/στον έγκλειστο. Γεγονός που αναδεικνύει αυτή την αναγκαστική επιλογή ζωής και καθημερινότητας είναι η ανάγκη για συμμόρφωση σε αυτό το ανθρώπινο σύστημα οργάνωσης και λειτουργίας σε κάθε νέο ή νέα έγκλειστο. Ένα χαρακτηριστικό αυτού του είδους ρουτίνας αποτελούν οι τρόποι επικοινωνίας, διατροφής, η ανακούφιση από την θρησκευτική λατρεία όπως, χαρακτηριστικά αποτυπώνεται και στο ημερολόγιο του ομήρου Λεωνίδα Γιασημακόπουλου “εδιάβασα την Ακολουθίαν του Εσπερινού και του Αποδείπνου και ξάπλωσα ανακουφισμένος. Ευλογητός ο Θεός!” και η εργασία στο στρατόπεδο.

Όπως, το ίδιο υπογραμμίζει και ο επίσημος ερευνώμενος, Σπύρος Λαζαρίδης “Σ: Ένα είναι πως οι φυλακισμένοι περνούσαν την ώρα τους αντιμετωπίζοντας ζητήματα τέχνης. Γιατί το κάναν αυτό. Τα βράδια που καθόντουσαν διαβάζανε ποιήματα, διαβάζανε λογοτεχνία, διαβάζανε Αγία Γραφή. Η ελεύθερη ώρα τους λοιπόν είχε σχέση με την τέχνη. Ένα. Δεύτερων πώς οι ίδιοι ή και άλλοι γράφανε για αυτούς. Οι

⁵¹ Erving, G. (1994). Άσυλα: Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων. Τρίκαλα: Ευρύαλος

ίδιοι, κάποιιοι από αυτούς γράψανε απομνημονεύματα και μερικοί από αυτούς τα απομνημονεύματά τους έχουνε και έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα. Αυτό είναι το δεύτερο”. (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

Με οξύμωρο και τραγελαφικό τρόπο συνεχίζει να περιγράφει τη ζωή τους στο στρατόπεδο καθώς, την περιγραφή των εκτελέσεων ακολουθεί η περιγραφή της διατροφής τους. Η “ρουτίνα” στο ημερολόγιο του Γιασημακόπουλου αποκαλύπτεται από την επανάληψη της ημέρας του στο ημερολόγιο, των συνηθειών του και κυρίως της διατροφής των εγκλειστών “εγευμάτισα και εδείπνησα με τα φαγητά της φυλακής, το μεσημέρι κουκιά, το βράδυ μακαρόνια με συμπλήρωμα τυρί και λαδολέμονο αντί σαλάτας. Αντήλλαξα δε τέσσερα πακέτα τσιγάρα kamel και πήρα ένα κουτί γάλα να το στείλω αύριον στην Διαλεκτή για τη μητέρα της που είναι εξαντλημένη”. Ακόμη, “εγευμάτισα τα ρεβύθια του συσσιτίου στα οποία στράγγισα μισό λεμόνι και ηυχαριστήθην πολύ”. Επιπροσθέτως, “”όταν μετά το άνοιγμα... το δελτίον άρτου της ημέρας”

Όπως και στο ημερολόγιο ο έγκλειστος ανέφερε χαρακτηριστικά για τους τρόπους επικοινωνίας, οι οποίοι ήταν η ανταλλαγή αλληλογραφίας και τα επισκεπτήρια “κάτα τας 9 π.μ., Ο τροφοδότης μου έφερε ένα λακωνικότατον από 6/6/44 σημείωμα της Μαρίκας μου” τα οποία ωστόσο λογοκρίνονταν “το λογοκριμένον προς τη Μαρίκα μου γράμμα” και “Στας 5 μμ έφτασε η Μαρίκα μου. Αυτή την φορά την βρήκα πιο αδύνατη. Από τους καημούς και για την αγωνίαν μου. Παρέμεινε μία ολόκληρη ώρα”

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό αυτού του είδους ρουτίνας αποτελούν και οι δύο κύριες ομάδες που συνυπάρχουν στο ολοπαγές ίδρυμα και το σχηματίζουν μορφολογικά. Οι έγκλειστοι και οι φορείς καταστολής. Ο Goffman αναφέρει ότι σχηματίζεται μία αίσθηση εχθρότητας μεταξύ των δύο ομάδωσεων. Στοιχεία και χαρακτηριστικά που διακρίνουν ακόμη πιο έντονα τις δύο ομάδες είναι πως οι φορείς καταστολής είναι και ελληνικής πέραν από Γερμανικής καταγωγής.

Σύμφωνα με τον Goffman χαρακτηριστικό γνώρισμα της ζωής και παραμονής των τροφίμων στα ολοπαγή ιδρύματα συνέχει κατά κανόνα και την περιορισμένη επαφή με τον έξω κόσμο⁵². (Erving, G. (1994) Οι κοινωνικές αποσυνδέσεις και η έλλειψη ουσιαστικής επαφής και σχέσης τόσο ποιοτικά όσο και ποιοτικά προκαλούνται από τον ερχομό και τον εγκλεισμό του στο ολοπαγές ίδρυμα.

Στην συνέχεια η αδυναμία να ανακτηθεί η ποιότητα και η συχνότητα των διαπροσωπικών σχέσεων αποδίδει και μία αίσθηση “νεκρού και ασήκωτου χρόνου” και πυροδοτεί τραυματικά συναισθήματα.

Η στέρηση και συνεχής υπενθύμισης της ελευθερίας διαφαίνεται και στα παρακάτω αποσπάσματα «ο στρατοπεδάρχης εξακολουθεί όλην την ημέραν να παραμονεύη στα σύρματα μη τυχόν κανείς από τους κρατούμενους τολμήση και μιλήση με τον έξω κόσμον», «ελπίζομεν σε τρεις ημέρας να είμεθα ελεύθεροι. Ελεύθεροι!» και «βαρέθηκα πια και λαχταρώ την λευτεριά μου. Δεν αντέχω πλέον. Εξηντλήθη η υπομονή μου.»

⁵² Erving, G. (1994). Άσυλα: Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων. Τρίκαλα: Ευρύαλος

Πιο απάνθρωπα χαρακτηριστικά των ολοπαγών ιδρυμάτων και στις διαδικασίες και ενέργειες που πραγματοποιούνται με σκοπό και απώτερο στόχο τον έλεγχο του κοινωνικού εαυτού και την συμμόρφωση στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα εκείνα της απαιτούμενης διαγωγής. Ενέργειες που παρόλο που πραγματοποιούνται και συντελούνται σχεδόν σε κάθε οργανωμένη κοινωνία με σαφώς ηπιότερο τρόπο και ομαλότερη δράση στα ολοπαγή ιδρύματα “ο έλεγχος γίνεται με τρόπο λεπτομερειακό και στενά περιοριστικό”⁵³. Η απανθρωποίηση ωστόσο και απαξίωση της ανθρώπινης ουσίας, σημασίας, ζωής διαφαίνεται και από άλλες κοινές εμπειρίες που είχαν άλλοτε άνθρωποι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης, όπως με το παράδειγμα της καταναγκαστικής λήψης τροφής και φαρμακευτικής αγωγής “ακόμη και για την άνοστη τροφή”⁵⁴ (Erving, 1994). Συνοψίζοντας με την ισχυρότερη κοινή αισχρή εμπειρία να αποτελεί η μίανση από τη βίωση καθώς και η ίδια η βίωση του μοιράσματος του κρεβατιού με έναν πλέον νεκρό άνθρωπο σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Η διαδικασία εξανθρωπισμού και απανθρωποίησης αντικατοπτρίζεται στον τρόπο προς τους φορείς καταστολείς ο οποίος αποκαλύπτεται κατά την αναφορά του εγκλείστου για τις εκτελέσεις. Στο ημερολόγιο σχεδόν ωμά, όπως ωμή ήταν και η καθημερινότητα των εγκλείστων αναγράφεται και η ύπαρξη εκτελέσεων. Στους εγκλειστούς του Παύλου Μελά ενυπήρχε και τρόμος, ο φόβος και η αγωνία του θανάτου, ως τραυματικό στοιχείο δια μέσω των εκτελέσεων στην Τούμπα, «ξύπνησα και σηκώθηκα στα 5 π.μ. και αμέσως από το παράθυρο μας μεταδόθη η θλιβερά είδησις ότι ψες το βράδυ στις 10:30 παρελήφθησαν υπό των Σελ και Γολφίγα αι Καίτη Δούκα και Φωτεινή Ελευθεριάδου προς θανατική εκτέλεσιν. Φρίκη με κατέλαβε πάλιν καθόσον για πρώτην φοράν παραλαμβάνονται από εδώ και εκτελούνται γυναίκες.», «Με το ηρωικό χαμόγελο και την μεταλλικήν φωνήν της σαν τραγούδι απεχαιρέτησε όλες τις συγκατούμενές της. Λέγεται ότι η εκτέλεσις έγινε στην Πάνω Τούμπα. Φρίκη!» και «Πολύ άσχημη νύκτα πέρασα απόψε. Μία φρίκη αγωνίας με κατείχε και μου ήτο αδύνατον να κοιμηθώ ήρεμα. Ως εκ της θέσεως του δωματίου μου δεν κατάλαβα αν τη νύκτα πήρανε τους μελλοθανάτους και πότε.» και “Εσπευσα στα σύρματα και διέκρινα από μακράν την κυρίαν Ευθαλίαν Βάρδα, διέκρινα από την οποίαν... Ήλθε η δυστυχής και αυτή να ιδή τον υιόν της Δημήτριον, που και αυτού το όνομα ήτο μέσα στο πίνακα των εκτελεστέων αλλ’ ευτυχώς διαγεγραμμένον”. Με αποτέλεσμα οι κρατούμενοι να διακατέχονταν από ένα αίσθημα κατωτερότητας το οποίο ενισχυόταν από την αναγκαστική παραμονής τους στο ολοπαγές ίδρυμα του στρατοπέδου ενώ το ηθικό και αίσθημα ελπίδας εναλλασσόταν με αισθήματα απελπισίας και τραυμάτων από την έντονη συναισθηματική φόρτιση.

Πράγματι, και στην ατομική συνέντευξη του επίσημου ερευνώμενου και τοπικού ιστορικού αποκαλύπτεται το τραύμα στις επόμενες γενιές κοινοτήτων σε σχέση με την ύπαρξη εκτελέσεων, “η μόνη

⁵³ Erving, G. (1994). Άσυλα: Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων. Τρίκαλα: Ευρύαλος

⁵⁴ Erving, G. (1994). Άσυλα: Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων. Τρίκαλα: Ευρύαλος

εμπειρία τους που ήταν τραυματική πραγματικά ήταν η εμπειρία των εκτελέσεων. Δηλαδή ακούγανε τις ε, να βροντίζει η τούμπα και βλέπανε τους τάφους να στήνονται πάνω στην τούμπα αλλά μέχρι εκεί. Δεν υπήρχε μια όσμωση μεγάλη μεταξύ στρατοπέδου και τοπικής κοινωνίας. Δηλαδή η απέναντι γειτονιά που ήταν η τούμπα, η οποία τώρα είναι γνωστή ως τούμπα των εκτελέσεων αλλά πριν τις εκτελέσεις υπήρχε και μετά τις εκτελέσεις πάλι για λίγο καιρό υπήρχε..” (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης) Συνεπώς, οι εκτελέσεις στο στρατόπεδο αναδεικνυαν και τους λόγους για τους οποίους δύναται να διατυπωθεί η υπόθεση και ο αναστοχασμός σε σχέση με τον χαρακτηρισμό του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως ιστορικός τόπος τραυματικής συλλογικής μνήμης.

Σύμφωνα με άλλη βιβλιογραφική πηγή⁵⁵ (Κουζινόπουλος, 2018) αποφαίνεται η ύπαρξη εκτελέσεων και συγκεκριμένα της ομαδικής εξόντωσης των φυματικών του Παύλου Μελά. “Άλλη μία ομαδική εκτέλεση πατριωτών, κρατούμενων φυματικών στο στρατόπεδο «Παύλου Μελά» της Θεσσαλονίκης, πρώην εξόριστων της δικτατορίας Μεταξά στην Ανάφη, που τουφεκίστηκαν για τον ίδιο λόγο, ότι δηλαδή είχαν αρνηθεί να «βουλγαρογραφτούν», απαρνούμενοι την ελληνικότητά τους, ήταν αυτή που έγινε την 1η Μαρτίου 1943” έπειτα από αίτημα των πασχόντων για βελτίωση των συνθηκών κράτησής τους από τους Ναζί οι οποίοι τελικά τους εκτέλεσαν. “Τη μέρα εκείνη, οι Ναζί είχαν πάρει από το στρατόπεδο «Παύλου Μελά» και εκτέλεσαν στη Μίκρα, κοντά στο αεροδρόμιο, 46 κρατούμενους, εκ των οποίων οι 18 ήταν προερχόμενοι από τη Μακεδονία και τη Θράκη «Αναφιώτες», που δεν είχαν υποκύψει στις πιέσεις των Γερμανών και των Βουλγάρων να απεμπολήσουν την Ελληνική τους ταυτότητα και να γραφτούν ως Βούλγαροι πολίτες. Ενώ οι υπόλοιποι 28, ήταν πρώην πολιτικοί κρατούμενοι της δικτατορίας Μεταξά στις φυλακές της Ακροναυπλίας, που παραδόθηκαν από τις «ελληνικές αρχές» στους Γερμανούς, μετά την κατάληψη της χώρας και στη συνέχεια, επειδή ήταν φυματικοί, είχαν οδηγηθεί στο σανατόριο της Πέτρας Ολύμπου και στη συνέχεια στο «Παύλου Μελά». Οι 18 Αναφιώτες, ήταν οι επιζήσαντες της εκτέλεσης της 30ης Δεκεμβρίου 1942. Οι υπόλοιποι Ακροναυπιώτες φυματικοί, που είχαν μεταφερθεί στο σανατόριο της Πέτρας, δεν δραπέτευσαν με την ομάδα των ηγετικών στελεχών του ΚΚΕ, Γιάννη Ιωαννίδη και Κώστα Θεού, τον Ιούλιο του 1942, κι έτσι κατέληξαν στο στρατόπεδο «Παύλος Μελάς» και στη συνέχεια στο εκτελεστικό απόσπασμα.”⁵⁶ (Κουζινόπουλος, 2018)

⁵⁵ Κουζινόπουλος, Σ. (2018). Σελίδες Κατοχής: Τα βασανιστήρια, οι ομαδικές εκτελέσεις, οι μεγάλες αποδράσεις, η πείνα, οι μαχητικές διαδηλώσεις, δύο τραγούδια για την αντίσταση. Θεσσαλονίκη: Ιανός

⁵⁶ Κουζινόπουλος, Σ. (2018). Σελίδες Κατοχής: Τα βασανιστήρια, οι ομαδικές εκτελέσεις, οι μεγάλες αποδράσεις, η πείνα, οι μαχητικές διαδηλώσεις, δύο τραγούδια για την αντίσταση. Θεσσαλονίκη: Ιανός

Τέλος, σύμφωνα με τον Δορδανά⁵⁷, ‘μετά τη διαπίστωση των στρατιωτικών αρχών πως οι δράστες ήταν ‘κομμουνιστές’, για ‘την τιμωρίαν και ανταπόδοσιν των ανωτέρω πράξεων’ εκτελέστηκαν στις 27 Δεκεμβρίου δώδεκα άτομα στο στρατόπεδο Παύλος Μελάς, η πλειοψηφία των οποίων ήταν όχι τυχαία, Εβραϊκής καταγωγής. Ταυτόχρονα, αντλώντας από την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης, δημιουργούσε προηγούμενο που αποδείκνυε τη πίστη στην ορθότητα της εθνικοσοσιαλιστικής κορωνίδας για την απειλή του εβραιοπολσεβικισμού’. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί πως την ύπαρξη εβραϊκής κοινότητας εντός του στρατοπέδου επιβεβαιώνει και η επίσημη ερευνώμενη Παρασκευή Κούρτη, ‘δεν ξέρω περισσότερες λεπτομέρειες για τους Εβραίους στα στρατόπεδα. Δηλαδή πάλι, πάλι δεν ξέρουμε πολλά. Το μόνο που ξέρουμε είναι ότι τους είχαν φυλακισμένους και ότι κάθε τόσο τους μετέφεραν ασ πούμε με τα τρένα. Αυτό το ξέρουμε’. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη). Τέλος, και στην κύρια πηγή, στο ημερολόγιο του Γιασημακόπουλου, επιβεβαιώνεται η ύπαρξη Εβραίων και η αποστολή τους με τρένα ‘

Συνεχίζει, αναφέροντας, πως ήταν η δεύτερη φορά που εκτελέστηκαν σε αντίποινα για δολιοφθορές και επιθέσεις κρατούμενοι του στρατοπέδου Παύλος Μελάς. Ολοκληρώνοντας, επισημαίνει πως άλλωστε για να υπάρχει διαθέσιμος αριθμός κρατουμένων, επαρκής για να τροφοδοτήσει τα εκτελεστικά αποσπάσματα, είχαν συλληφθεί ‘ως προληπτικό μέτρο όλοι οι γνωστοί κομμουνιστές στην πόλη της Θεσσαλονίκης’ και είχαν οδηγηθεί στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά.’ (Δορδανάς, Σ. (2007)

Τέλος, στο βιβλίο του Καφταντζή⁵⁸, σημειώνεται και η σύνδεση του στρατοπέδου Παύλου Μελά με το στρατόπεδο συγκέντρωσης, Dulag, ‘έτεροι δεκαεπτά απεστάλησαν στο στρατόπεδον Dulag’ και ‘Ένα μόνον φαίνεται ως μάλλον πιθανόν, ότι μας προορίζουν δια μεταφοράν. Εις άλλην φυλακήν ή εις την Γερμανίαν ή στην κλούβαν’. Στο βιβλίο, σημειώνεται πως ‘Κατά το διάστημα 1942-1944 δούλευαν 30.000 εργάτες στη Θεσσαλονίκη σε βιομηχανίες και εργοστάσια όπου έδινε παραγγελίες η Βέρμαχτ. Άλλοι 10.356 άνδρες και γυναίκες στάλθηκαν από τη Θεσσαλονίκη σε εργοστάσια της Γερμανίας’.

Ολοκληρώνοντας, το στρατόπεδο τελούσε υπό ναζιστική κατοχή έως το 1945, όποτε και επανήλθε ο ελληνικός στρατός και μεταπολεμικά κατασκευάστηκε πλέον, στην βορειοδυτική πλευρά, ένα διακριτό σύνολο κτηρίων που χρησιμοποιούνταν ως θάλαμοι οπλιτών, αλλά και άλλα διάσπαρτα κτήρια και εγκαταστάσεις στο παλιό και νέο τμήμα. Σε αυτό το σημείο χρειάζεται να αναφερθεί, πως οι πληροφορίες αυτές καταγράφηκαν από την έρευνα της φοιτήτρια, καθώς όπως χαρακτηριστικά επεσήμανε σε δεύτερο χρόνο η επίσημη ερευνώμενη

⁵⁷ Δορδανάς, Σ. (2007). Το αίμα των αθών: Αντίποινα των γερμανικών Αρχών Κατοχής στη Μακεδονία, 1941-1944. 1 έκδοση. Αθήνα: Εστία Ι.Δ.: Κολλάρου και ΣΙΑΣ Α.Ε.

⁵⁸ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

Παρασκευή Κούρτη, η κοινότητα δεν έχει γνώση για την ιστορία του στρατοπέδου, καθώς αυτή δεν έχει καταγραφεί ολοκληρωτικά και δεν έχει αποτυπωθεί στην κοινοτική συνείδηση, ‘Βρήκανε κάποια πράγματα. Δηλαδή κατάφεραν να ταυτοποιήσουν κάποιους ανθρώπους που ήταν φυλακισμένοι. Κάπου 1300 άτομα νομίζω ταυτοποιήσαν (η ερευνητική ομάδα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης). Και κάποια πράγματα για την ιστορία και την τοπογραφία αλλά ακόμα υπάρχει πάρα πολύ δουλειά να γίνει για το θέμα. Κατάλαβαν επίσης πως περίπου χειριζόταν ο γερμανικός στρατός το χώρο αλλά λείπουν ακόμα πάρα πολλές πληροφορίες. Οπότε πράγματι είναι κάτι το οποίο δεν είναι, δεν είναι γνωστό καθόλου. Και δεν είναι γνωστό ούτε από τις κληρονομημένες μνήμες. Γιατί ουσιαστικά δεν υπάρχουν κληρονομημένες μνήμες. Δηλαδή ο κόσμος, το στρατόπεδο την περίοδο της κατοχής τριγύρω δεν είχε τίποτα. Είχε κάτι μικρά απομακρυσμένα χωριά. Δηλαδή η Πολίχνη ήταν χωριό. Δηλαδή την δεκαετία του 60’ ας πούμε, του 50’ και του 60’, ο Εύοσμος, η Σταυρούπολη και η Πολίχνη ήταν κάτι χωριά. Κάτι μικρά χωριά. Δεν ήταν αυτό που βλέπουμε σήμερα. Και μάλιστα ήταν όλα προσφυγικά χωριά. Δηλαδή οι άνθρωποι που κατοικούσαν εδώ είχαν την αίσθηση ότι πατρίδα τους ήταν από εκεί που ήρθανε, απτά μέρη που ήρθανε πρόσφυγες’

1.6.3 T-(ό)ρα(ύ)μα-Αντίστοιχη έρευνα συλλογικού τραύματος από ιστορικό τόπο τραυματικής συλλογικής μνήμης. Τόπος και Τραύμα

Σε αυτό το κεφάλαιο, πραγματοποιείται βιβλιογραφική ανασκόπηση προηγούμενης αντίστοιχης μελέτης και ορολογιών σχετικά με το κοινωνικό-αστικό τραύμα με σκοπό ο αναγνώστης να ενημερωθεί για τα θεωρητικά μοντέλα εκείνα και της ερευνητικές προσεγγίσεις του αστικού τραύματος και να δοθεί το πλαίσιο του. Ακολούθως, θα μελετηθούν τα πορίσματα αντίστοιχης έρευνας συσχέτισης αστικού τραύματος με τύπους εκτελέσεων και βιβλιογραφική ανασκόπηση των παραγόντων που προκαλούν αστικό τραύμα στην κοινότητα γύρω της και τομείς της επιρροής Επιπροσθέτως, καταγράφηκαν οι βασικές κατευθύνσεις, τάσεις και προσεγγίσεις της έρευνας του υπό διερεύνηση αστικού τραύματος και οι σημαντικότερες βαθμίδες εξέλιξης της διερεύνησής του από προηγούμενες ερευνητριες και ερευνητές, αναγράφονται τα σημαντικότερα ευρήματα και συμπεράσματά της, με συνοπτικό και κριτικό τρόπο, καθώς και οι ομοιότητες και οι διαφορές. Ακολούθως, τα κενά, οι ελλείψεις, τα αμφιλεγόμενα σημεία της έρευνας του υπό διερεύνηση αντικειμένου, τα ανοικτά θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα καθώς και οι προοπτικές περαιτέρω έρευνας του υπό διερεύνηση αστικού-κοινωνικού τραύματος σε μία προσπάθεια υλοποίησης μιας δημιουργίας γόνιμης ερευνητικής μελέτης.

Στο παρόν τμήμα της έρευνας, ακολουθεί σχετική βιβλιογραφία σε σχέση με αντίστοιχη της παρούσης έρευνας που πραγματοποιήθηκε με σκοπό να σχετιστεί ο τόπος και το τραυματικό γεγονός σε σχέση με τη διαχείρισή του από την κοινότητα δια μέσου της Προφορική ιστορίας των ανθρώπων που συνδέονται με την ίδια την ιστορική πορεία.

Το κοινωνικό τραύμα και τόπους σύμβολα τραυματικής ιστορικής διαδρομής. Οι “αστικοί” τόποι αποτέλεσαν συγκεκριμένα πεδία διαιώνισης του τραύματος καθώς επειδή τα τραγικά γεγονότα που εκτυλίχθηκαν κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όπως, η ύπαρξη στρατοπέδων συγκέντρωσης, το Ολοκαύτωμα και οι εκτελέσεις διότι μετέφεραν το στρατιωτικό πολεμικό στοιχείο και κατ’ επέκταση τραύμα στις κοινότητες. Συγκεκριμένα, θα γίνει συνοπτική ενημέρωση για την έρευνα που έγινε στο σχετικά πρόσφατο παρελθόν, παραθέτοντας τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι προηγούμενοι ερευνητές. Συνοψίζοντας, δεν παρατίθενται τυχόν διαφωνίες μεταξύ ερευνητών σχετικά με το θέμα. Η έρευνα που θα μελετηθεί ως αντίστοιχη μελέτη αποτελεί η “Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018”⁵⁹. Ερευνήτρια και συγγραφέας της οποίας είναι η Ζέτα Παπανδρέου. Η Ζέτα Παπανδρέου είναι διδάκτωρ Ιστορίας και Διδακτικής της Ιστορίας (Π.Τ.Δ.Ε. Πανεπιστημίου Αιγαίου). Τα ερευνητικά πεδία με τα οποία ασχολείται είναι η διδασκαλία επίμαχων και τραυματικών ιστορικών γεγονότων όπως Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Γερμανική κατοχή και άσκηση αντιποίνων στην Ελλάδα.

Η συγκεκριμένη έρευνα αναφέρεται σε ένα από τα πιο αποτρόπαια μαζικά εγκλήματα που διαπράχθηκαν από τα όργανα του εθνικοσοσιαλισμού στην Ελλάδα, τη Σφαγή του Διστόμου στις 10 Ιουνίου 1944. Μελετά τις επίμαχες και συχνά τραυματικές αναγνώσεις του γεγονότος, σε διακρατικό και τοπικό επίπεδο. Αξιοσημείωτη είναι διαπίστωση της δια γεννεακής μεταβίβασης του τραύματος και της πρόκλησης δευτερογενούς τραύματος σε επισκέπτριες και επισκέπτες του μνημείου Διστόμου. Επιπροσθέτως, γίνεται χρήση της έννοιας “επανορθωτικής δικαιοσύνης” με τέτοιο τρόπο και σκοπό ο οποίος να επικεντρώνεται στην επούλωση ιστορικών τραυμάτων. Ο κινητήριος μοχλός έρευνας και καταγραφής της μελέτης της συγγραφέα αποτέλεσε η έμπνευσή της από το έργο του Αργύρη Σφουντούρη, επιζών της σφαγής του Διστόμου και του Titus Milech, Γερμανού της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς, ως στάσεις ζωής με στόχευση τη μέριμνά τους για ουσιαστική συλλογική ιστορική επίγνωση. Συνοψίζοντας, αυτό είναι και ο σκοπός της προαναφερθείσας έρευνας, δηλαδή η ηθική δικαίωση των θυμάτων, η αποκατάσταση των αποτρόπαιων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της παραδοχής σε επίπεδο δια γεννεακό και διακρατικό (Παπανδρέου, 2018)⁶⁰.

Η συγκεκριμένη έρευνα επιλέχθηκε καθώς είναι παρόμοια της τραυματικής ιστορίας με το πρώην ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά ως προς την χρονολογική περίοδο, την Ναζιστική κατοχή, την τιμωρία δια μέσου πολιτικών γραμμών εξανθρωπισμού ως απάντηση σε αντιστασιακές κινήσεις “άλλων”.

Στη συνέχεια και των δύο ιστορικών τόπων ως τραυματικών ως προς την περίοδο της Ναζιστικής περιόδου και τέλος, στην κοινή θεματολογία, θεωρητικό υπόβαθρο με τα ερευνητικά αντικείμενα της παρούσας έρευνας όπως το συλλογικό-πολιτισμικό τραύμα, το τραύμα προερχόμενο από τον κοινό τόπο

⁵⁹ Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα: Ταξιδευτής

⁶⁰ Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα: Ταξιδευτής

ως σύμβολο αναφοράς και των αιτιών της τραυματικής μνήμης-τις ναζιστικές κτηνωδίες με τη μορφή εκτελέσεων. Στην μελέτη⁶¹ (Παπανδρέου, 2018) αποκαλύπτεται η δομή του σχεδιασμού ανακαλύψεις αστικού τραύματος από την ιστορική τραυματική συλλογική μνήμη της κοινότητας του Δίστομου και τους τομείς επιρροής στη ζωή της κοινότητάς του. Διαφορετική θα είναι μόνο η μεθοδολογία και οι ομάδες αναφοράς για την ανακάλυψη πτυχών του τραύματος. Στην έρευνα για την κοινότητα και το στρατόπεδο Παύλου Μελά η ομάδα αναφοράς θα είναι οι κάτοικοι οι οποίοι ενδέχεται να μην έχουν προγόνους που να συσχετίζονται με το στρατόπεδο και να μην προκαλείται τραύμα λόγω της ιστορίας του ως στρατόπεδο συγκέντρωσης. Ακολουθεί δοκιμακή αφήγηση της βιβλιογραφικής πηγής.

1.6.4 Το χρονικό του τραυματικού γεγονότος

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική πηγή, το Σάββατο 10 Ιουνίου 1944, ο ταγματάρχης των Ες Ες του 2^{ου} Λόχου του 1^{ου} Τάγματος του 7^{ου} Τεθωρακισμένου Συντάγματος της αστυνομίας των Ες Ες, Fritz Lautenbach, έλαβε διαταγή να διερευνήσει για την ύπαρξη ανταρτών στον δρόμο Λιβαδειάς-Άμφισσας μέσω Διστόμου. Γερμανικά φορτηγά με ένστολους και άλλους ντυμένους με πολιτικά ρούχα για να προκαλέσουν την αντίδραση των ανταρτών ξεκίνησαν με σκοπό να εξοντώσουν όποιον αντάρτη έβρισκαν. Οι Γερμανοί στρατιώτες, κατευθύνθηκαν και σταμάτησαν στο Δίστομο ζητώντας πληροφορίες ο επικεφαλής της φάλαγγας αξιωματικός προς τον παπά του χωριού για την ύπαρξη ανταρτών στο χωριό. Οι Διστομίτες δεν παραδέχτηκαν πως εκείνες τις μέρες είχαν παρουσιαστεί αντάρτικες ομάδες έξω από το χωριό τους. Τα επιταγμένα φορτηγά αυτοκίνητα κατευθύνθηκαν στη συνέχεια προς το χωριό Στείρι. Πρώτου φτάσουν, δέχθηκαν τα πυρά του 11 Λόχου του Τάγματος ΕΛΑΣ. Ακολουθήσε μάχη με σημαντικές απώλειες για τους Γερμανούς. Έπειτα από τη συμπλοκή στο Δίστομο οι Γερμανοί αποφάσισαν να λάβουν εκδίκηση και κατευθύνθηκαν προς το Δίστομο. Οι Γερμανοί στρατιώτες δολοφόνησαν 225 κατοίκους εντός του χωριού και 67 στις γύρω περιοχές και στα χωράφια. Το παραπάνω γεγονός διαμορφώνει το Δίστομο ως έναν ιστορικό τόπο-σύμβολο κοινωνικού τραύματος.

1.6.5 Ιστορική συνείδηση και συλλογική μνήμη

Για την ερευνήτρια η διαπίστωση της δια γεννεακής μεταβίβασης του τραύματος και της πρόκλησης δευτερογενούς τραύματος σε επισκέπτριες και επισκέπτες του μνημείου Διστόμου διερευνήθηκε από την αφηγηματική έκφραση της ιστορικής συνείδησης η οποία συντελείτε είτε μέσω γλωσσικής ενάρθρωσης, είτε μνημείων, είτε μέσω ιστορικών συμβόλων, Επομένως, σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν και η εξέταση της σύνδεσης του συλλογικού υποκειμένου-ς κοινωνίας του Διστόμου- με το συγκεκριμένο

⁶¹ Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα: Ταξιδευτής

ιστορικό γεγονός, τη σφαγή του Διστόμου από τους Ναζί, μέσω των μνημείων και των εκδηλώσεων μνήμης.

1.6.6 Χρονικό ιστορικού-πολιτισμικού τραύματος

Στην περίπτωση του Διστόμου η συλλογική μνήμη από το κράμα αναμνήσεων της κοινότητας για την τοπική ιστορία του συν-διαμορφώνει κοινωνικά και τις αξίες και τις στάσεις της κοινότητας. Οι κάτοικοι του Διστόμου έφεραν τραυματικό φορτίο από την Σφαγή, τις αναμνήσεις του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και στη συνέχεια και του Εμφυλίου.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, όπως αυτή παρατίθεται στη μελέτη, “Ιστορική συνείδηση και μνήμη” προέβη στην διαπίστωση της διάκρισης των διαδοχικών σταδίων των τομέων επιρροής του τραύματος στην κοινότητα και με ποιόν τρόπο ανά-διαμορφώθηκε η συλλογική τοπική μνήμη.

Αρχικά, πραγματοποιήθηκε το στάδιο “της εργασίας του πένθους” (1944-1954). Κατά το οποίο στάδιο γινόταν αποσιώπηση του γεγονότος ως αμυντικός κοινωνικά μηχανισμός και του τραύματος και ελλιπής διανοητική και ψυχική επεξεργασία του συλλογικού πένθους. Το δεύτερο στάδιο περιελάμβανε την έννοια της απώθησης (1954-1971) και την αναθέρμανση σποραδικά του δημόσιου ενδιαφέροντος για το θέμα. Το τρίτο στάδιο περιελάμβανε την έννοια της αποστροφής του απωθημένου (1971-1974). Επεξηγηματικά, την αναθέρμανση της ιστορικής έρευνας και ανάκλησης της μνήμης για το θέμα τοπικά και του ενδιαφέροντος του κινηματογραφικού τομέα με σκοπό την εικαστική δραματοποίηση του. Τέταρτο και τελευταίο αναδύεται η έννοια της ψύχωσης (1974 και έπειτα) στην οποία η μνήμη εκρήγνυται αναφορικά με το τραυματικό γεγονός ως θέμα. Η διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης στο Δίστομο ακολούθησε παρόμοια πορεία.

1.6.7 Η κοινοτική διαχείριση του πολιτισμικού τραύματος

Η κοινότητα αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα πρόκλησης κοινωνικού-πολιτισμικού τραύματος αλλά και τον κυριότερο παράγοντα ίασης του τραύματος. Η έννοια της κοινότητας χρησιμοποιείται με την απαραίτητη προϋπόθεση να ενυπάρχει η έννοια της συλλογικής ταυτότητας ως παραγωγή ένωσης, αλληλεγγύης και κοινού κοινωνικού οράματος αλλά και επαρκούς κοινωνικού κεφαλαίου για τις αναφερόμενες διαδικασίες. Επομένως, γίνεται αντιληπτή και η σημασία ύπαρξης επαρκούς ατομικού και συλλογικού κεφαλαίου με σκοπό να προκληθεί αστικό τραύμα από τόπο ιστορικής τραυματικής συλλογικά μνήμης. Κοινωνικό κεφάλαιο καθώς, εάν η κοινότητα δεν υπάρχει, ως μία ενιαία συλλογικότητα, με ύπαρξη της ιστορικότητάς της και διάθεση στην πρόσβαση της πληροφορίας αυτής, ως υποχρεωτική γνώση της τοπικής ιστορικής διαδρομής δεν υφίσταται μετά-μνήμη, αστικό κοινωνικό-πολιτισμικό τραύμα και κατ' επέκταση ανάπτυξη αντιναζιστικών αντιλήψεων. Στην κοινότητα του Διστόμου, ενυπήρχε ισχυρό

συλλογικό κεφάλαιο και ενιαία πολιτισμική ταυτότητα με αποτέλεσμα, να δημιουργηθεί και ισχυρό τραύμα. Ωστόσο, η κοινότητα αυτό-φροντίστηκε όταν μετέτρεψε τον τόπο τραύματος, σε τόπο μνημονικό και τόπο σύμβολο αντί-ναζιστικής πολιτικής, όταν κατέγραψε την μνήμη, την κληροδοτημένη ιστορία και τη μουσειοποίησε, ώστε να μη ξεχάσει κανείς, για να μην επαναλάβει. Σύμφωνα με την πηγή, όπως στο ατομικό ψυχικό τραύμα το θύμα κατηγορεί τον θύτη και έπειτα προσπαθεί να διαχειριστεί τις συνέπειες του τραύματος για να συνεχιστεί η ζωτική εμπειρία έτσι και σύμφωνα με τη βιβλιογραφία η “μετατόπιση” και η “προβολή” αναφορικά με την απόδοση ευθύνης και την εκλογίκευση του τραύματος αποτελούν απαραίτητες διεργασίες και χρειάζονται την κοινότητα για τον λόγο αυτό.”⁶². (Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012)

Τέλος, χρειάζεται ως προαπαιτούμενο το κοινωνικό σώμα να συσπειρωθεί νοητά και να αντιδράσει στον κοινωνικό θύτη και σε δευτερεύοντα χρόνο να διαχειριστεί το τραύμα. Εάν η ένωση, η σύμπνοια και η ύπαρξη αυτού του κοινωνικού σώματος δεν υπάρχει, όπως στην περίπτωση του παραδείγματος της περιοχής Παύλου Μελά είναι δυνατόν να υπάρχει κοινωνικό-πολιτισμικό τραύμα;

1.7 Πορίσματα έρευνας

Ακολούθως, η ερευνήτρια μέσω του αποσπάσματος από την έρευνα⁶³ (Νταλιάνη-Καραμπατζάκη, 2009) αναφέρει πως η διαδικασία διαχείρισης του κοινωνικού πολιτισμικού τραύματος, περιλαμβάνει την διαδικασία του θρήνου και η διαχείριση της μνήμης που χαρτογραφεί τον τρόπο με τον οποίο διατηρείται η επαφή με εκείνου που πέθαναν-το τραυματικό ιστορικό γεγονός- καθορίζουν εάν θα απωθηθεί ή θα αντιμετωπιστεί με τρόπο ικανό ώστε να επέλθει εξισορρόπηση στην ψυχική ζωή του ατόμου. Συνεχίζοντας, η έρευνα παρουσιάζει πως όταν η δεύτερη ή η Τρίτη γενιά εκείνων που επιβίωσαν ανακαλύπτει τι ακριβώς είχε συμβεί, είτε ταυτίζεται με τους προγόνους της είτε, ανασυνθέτει τα θραύσματα της μνήμης από πηγές που ανακαλύπτει μόνη της. Στη δεύτερη περίπτωση, υποστηρίζεται η ύπαρξη του φαινομένου “μετά-μνήμης”. Διαπιστώθηκε ότι η παραδοσιακή “Έχουμε χρέος να διαφυλάξουμε την ιστορική μνήμη” και η παραδειγματική μορφή ιστορικής συνείδησης “επικίνδυνη ανάμνηση και προειδοποίηση για τις επόμενες γενιές” παραπέμπει στην κυριολεκτική μνήμη. Αντίθετα, η κριτική “και γενετική μορφή ιστορικής συνείδησή στην πραγματική μνήμη”, η οποία προσανατολίζεται στην απαγκίστρωση από το τραυματικό

⁶² Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση από το περιοδικό: Επιστήμη και κοινωνία: Τεύχος 28

⁶³ Νταλιάνη-Καραμπατζάκη, Μ. (2009). Παιδιά στη δίνη του ελληνικού εμφύλιου πολέμου 1946-1949 Σημερινοί Ενήλικες: Διαχρονική μελέτη για τα παιδιά που έμειναν στη φυλακή με τις κρατούμενες μητέρες τους. Αθήνα: Μουσείο Μπενάκη

παρελθόν και στην επεξεργασία του του επίμαχου ιστορικού γεγονότος, ως απόπειρα επαναπροσδιορισμού των ηθικών απαιτήσεων στα δεδομένα του παρόντος.

Επιπροσθέτως, κυριαρχεί η συναισθηματική φόρτιση με συνέπεια η δημόσια ιστορία του Δίστομου να επανα-τραυματίζει την κοινότητα από την επανα-βίωση τραυματικών ιστοριών και όχι σε καταλάγιασμα και επούλωση των ιστορικών τραυμάτων. Κατά την διάρκεια διεργασιών όπως οι μαρτυρίες μέσω της διαδικασίας της καταγραφής της προφορικής ιστορίας από επιζώντες ελλόχευε ο κίνδυνος επανα-βίωσης του τραύματος και επανα-τραυματισμός. Σε ένα αρχικό συλλογικό επίπεδο, η διεργασία του πένθους στο Δίστομο ενισχύθηκε από το ετήσιο μνημόσυνο που γινόταν στο χωριό την ημέρα της Σφαγής. Στην έρευνα αναγράφεται πως καίριο ρόλο διαδραματίζει η ύπαρξη κοινωνικών δράσεων καθώς, συντελούν στην αποδοχή της οριστικής απώλειας και στην διεργασία του πένθους. Ταυτόχρονα, υπογραμμίζεται πως όσο η περίοδος του πένθους επιμηκύνεται τόσο και το τραύμα εξακολουθεί να υφίσταται και να δρα με υπονομευτικό για την κοινότητα τρόπο. Επιπροσθέτως, εκτός από την ατομική και οικογενειακή προσπάθεια διαχείρισης του πένθους-τραύματος αποτελεί και πολιτειακό δυναμικό με σκοπό να συντελεστούν οι κοινωνικές διαδικασίες της μνήμης και της ιστορικοποίησης, καθώς και να δοθούν απαντήσεις σχετικά με τις αιτίες που οδήγησαν στα τραυματικά γεγονότα, να αρθούν οι εσωτερικές αντιστάσεις και να προκύψει μια συλλογική μνημονική εγγραφή. Επισημαίνεται πως η ολοκλήρωση του πένθους δεν σημαίνει ότι το τραυματικό γεγονός περνά στη λήθη, αλλά αντίθετα εξασφαλίζεται η ανάμνησή του με συμβολική εγγραφή και εσωτερικευση. Με την ανάλυση της έκφρασης της δημόσιας μνήμης διαπιστώθηκε πως δύο είναι οι κυρίαρχες τάσεις. Πρωτίστως, η απόπειρα για καταδίκη της Σφαγής στο πλαίσιο μιας φιλειρηνικής και συμφιλιοτικής προοπτικής και δευτερευόντως η αναμόχλευση της βίας που ασκήθηκε στις 10 Ιουνίου το 1944, με παράλληλη διάθεση ανακύκλωσης του μίσους και της επιθυμίας για εκδίκηση.

Τέλος, η έκφραση της ιστορικής συνείδησης στο Δίστομο-είτε μέσω της γλωσσικής ενάρθρωσης, είτε μέσω των μνημείων και των ιστορικών συμβόλων-αποτιμάται κυρίως ως απόπειρα διαχείρισης ιστορικών συμβάντων με τρόπο τέτοιο ώστε να αποτραπεί η επανάληψη θηριωδών, μέσω μιας παραδειγματικής μνήμης. Ακολούθως, στην αναφορά για τη συγκεκριμένη έρευνα κρίνεται εύλογο να τονιστεί πως εντοπίζονται μεταβλητές η σχέση των οποίων δεν έχει ελεγχθεί, όπως για παράδειγμα ομάδα αναφοράς ως “τρίτος” ως προς το τραύμα. Για αυτό και διαφοροποιό στοιχείο στην παρούσα έρευνα αποτελεί το γεγονός πως στη συγκεκριμένη προσέγγιση δεν χρησιμοποιήθηκαν σπάνιες μνήμες από ανθρώπους, ως μαρτυρίες γεγονότων και κυρίως αυτών που χαρακτηρίζονται μετά-μνημονικές αλλά από τις εμπειρίες των σημερινών κατοίκων αναδύθηκε το τρίπτυχο συλλογική μνήμη, τόπος και τραύμα.

Ολοκληρώνοντας, σημαντικό στοιχείο από την ανάγνωση και δοκιμακή καταγραφή της αντίστοιχης έρευνας, αποτυπώθηκε πως υπήρχε ισχυρή αίσθηση της κοινότητας στο Δίστομο, της συλλογικότητας, της εννιαίας ιστορικής συνείδησης και πολιτισμικής ταυτότητας. Παράγοντες, σημαντική για το πολιτισμικό

τραύμα, τη γένεση, διαδικασία και εξέλιξη του όπως φάνηκε στο χρονικό της θεωρητικής ανασκόπησης. Ισχύει το ίδιο και για την Παύλου Μελά;

Συνοψίζοντας, αδιαμφισβήτητη, αποφάνθηκε η ανάγκη να καταγραφεί το ιστορικό πλαίσιο της περιοχής, διαχρονικά από την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων, έως την ένταξη της περιοχής στη Ναζιστική περίοδο και τη σύνδεσή της με τον τραυματικό τόπο, το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου μελά για να αποδοθεί η οπτική της ιστορικής αστικής αποτύπωσης του τόπου της περιοχής αλλά και για να διαλεχθούν τα τραύματα, που καθόρισαν την ταυτότητα και την κοινότητα της περιοχής.

1.8 Το ιστορικό πλαίσιο της περιοχής Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης την περίοδο 1912-1945. Το Ζέιτινλικ

Η κοινότητα αποτελεί την οντότητα που συνθέτουν οι άνθρωποι μιας περιοχής ή μιας κοινωνικής ομάδας και για αυτό και θα μελετηθεί η κατασκευή της περιοχής Παύλου Μελά ως δυτική συνοικία, για να αναζητηθεί η ιστορική αναδρομή της, ως οικοδόμηση προσφυγικού καταυλισμού και στη συνέχεια ως πόλη της δυτικής Θεσσαλονίκης. Το περιβάλλον της μελέτης αποτελεί η κοινότητα Παύλου Μελά και καθώς, πρόκειται για μία ποιοτικού τύπου έρευνα συγκεκριμενοποιήθηκε ποσοτικά το εύρος της περιοχής, ως δείγμα συμμετεχόντων και συμμετεχουσών, ως την περιοχή γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Ο Mendel, είχε επισημάνει πως η κοινωνική αστική πραγματικότητα επηρεάστηκε και επιφορτίστηκε έπειτα από την ύπαρξη των τελευταίων πολέμων, όπως και η Θεσσαλονίκη και η συγκεκριμένη η περιοχή Παύλου Μελά. Τόνισε συγκεκριμένα πως “η εξέλιξη της ορθολογικής στοχοποίησης της κοινωνικής πραγματικότητας των πόλεων από τους πιο σύγχρονους πολέμους του 21^{ου} αιώνα καθώς οι πόλεις εμφανίζονται ως γεωπολιτικά “φορτισμένοι χώροι”⁶⁴ Mendel, J. (2015).

Η αναγκαιότητα αποκάλυψης της κοινωνικής πραγματικότητας της περιοχής Παύλου Μελά επομένως, εξηγείτε καθώς η διαδρομή αυτή αποκαλύπτει την βασική δίοδο φωτισμού των πτυχών των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και ιστορικών περιόδων που βιώνουν σύγχρονα οι άνθρωποι της κοινότητας γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά και την συν-διαμορφώνουν έως σήμερα και ως ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο αυτές οι πτυχές αποκαλύπτουν αιτίες και τομείς επιρροής του αστικού τραύματος λόγω των δικτύων και των φαινομένων που συνθέτουν.

Η ιστορική αναδρομή σχετικά με την Θεσσαλονίκη από τους Βαλκανικούς πολέμους έως την μετά κατοχική περίοδο και την τοπική της ιστορία, γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά, καταγράφηκε με σκοπό να φωτιστούν οι πτυχές των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και ιστορικών περιόδων, που βίωσαν διαχρονικά, οι άνθρωποι της κοινότητας, γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά και την συν-διαμόρφωσαν, έως σήμερα.

⁶⁴ Mendel, J. (2015). Urban violence and militarization. Amsterdam: Elsevier

Όσον αφορά τις συνθήκες ιδιοκτησίας και εκμετάλλευσης της περιοχής του Δήμου, για τα χρόνια της οθωμανικής κατάκτησης και λίγο πριν την απελευθέρωση της πόλης, ο Β. Δημητριάδης (Δημητριάδης, 1983)⁶⁵ ανέφερε πως τα χωριά της Θεσσαλονίκης, κατά την Τουρκοκρατία, ανέρχονταν στα 20. Ο Λαζαρίδης τόνισε πως, στην περιοχή υπήρχαν δύο τσιφλίκια, το Καραχουσεϊν ή Καραϊσίν (KaraHuseyin, στην περιοχή της Πολίχνης) και το Λεμπέτ ⁶⁶ (Λαζαρίδης, Λεμπέτ, 1993) (περιοχή της Ευκαρπίας) και ότι υφίσταντο ήδη από το 1771 κατηγορίες χωριών της Θεσσαλονίκης κατά την Τουρκοκρατία, ως μακεδονικά. Η περιορισμένη, για το τέλος του 19ου αιώνα, οικιστική επέκταση στα δυτικά της πόλης εντοπιζόταν εκατέρωθεν του βασικού οδικού περάσματος της οδού Λαγκαδά αφορούσε μόνο λειτουργικές χρήσεις που απαιτούσαν μεγάλες εκτάσεις γης, όπως τα νεκροταφεία και τα μοναστήρια. Τέλος, φαίνεται πως έως το 1905 είχαν ολοκληρωθεί από τον οθωμανικό στρατό οι εγκαταστάσεις του στρατοπέδου Παύλου Μελά, που αρχικά περιλάμβαναν τα δύο επιμήκη κτήρια στρατωνισμού, το τέμενος και τέσσερα κτήρια σταυλισμού.

Η συστηματική και οργανωμένη ανθρώπινη εγκατάσταση στην περιοχή του δήμου εντοπίζεται κατά τα χρόνια του προσφυγικού εποικισμού, δηλαδή από το 1914 και μετά. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια των ετών από το 1913 έως και το 1916, υπάρχει το πρώτο προσφυγικό κύμα που περιλαμβάνει πληθυσμούς που εκδιώχθηκαν το 1913 από τη (δυτική Βουλγαρική) Θράκη, το 1914 από τη Μ. Ασία (Ερυθραία, Αδραμύττιο, Δεκελί, Πέργαμος, Φώκαια), αλλά και το 1916 από τον Πόντο. Σε έκθεση του Υπουργείου Οικονομικών αναφέρονται δύο οργανωμένοι προσφυγικοί οικισμοί της περιόδου αυτής, στο Λεμπέτ και την Τριανδρία. Σημειώνεται, ότι το τοπωνύμιο Λεμπέτ χρησιμοποιείται για την περιοχή περί την οδό Λαγκαδά, βόρεια του στρατοπέδου Παύλου Μελά, που πλέον ονομάζεται Σταυρούπολη. Το τοπωνύμιο Λεμπέτ αντιστοιχούσε στη σημερινή Ευκαρπία αλλά μετά το 1914 άρχισε να χρησιμοποιείται αδιακρίτως, για ποικίλες θέσεις κατά μήκος της οδού Λαγκαδά ανάμεσα στο ρέμα EgriDere (λοξός λάκκος)⁶⁷ και το Δερβένι ώσπου παγιώθηκε για τον οικισμό των προσφύγων βόρεια του στρατοπέδου του Παύλου Μελά. Η δυτική «εκτός των τειχών» περιοχή περιγράφεται τόσο «έρημη και εγκαταλειμμένη». Λαζαρίδης, Σ. (1993). Από τα τοπωνύμια των μετέπειτα οικισμών, που επιβιώνουν έως σήμερα, αλλά και από τις επί μέρους αναφορές περιηγητών αναδεικνύεται πως οι όποιες διαθέσιμες καλλιεργήσιμες εκτάσεις ήταν αμπέλια, ελαιώνες και λαχανόκηποι, διάσπαρτα στα πεδινότερα τμήματα της Σταυρούπολης, των

⁶⁵ Δημητριάδης, Β. (1983). Τοπογραφία Της Θεσσαλονίκης Κατά Την Εποχή Της Τουρκοκρατίας 1430-1912. Θεσσαλονίκη: Βιβλιοπωλείο Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών

⁶⁶ Λαζαρίδης, Σ. (1993). Λεμπέτ. Θεσσαλονίκη: Η Άλλη Πλευρά

⁶⁷ Λαζαρίδης, Σ. (1993). Λεμπέτ. Θεσσαλονίκη: Η Άλλη Πλευρά

Αμπελοκήπων, του Ευόσμου και της Μενεμένης, ενώ οι περιοχές με εντονότερο ανάγλυφο, όπως η Νεάπολη και η Πολίχνη, ήταν κυρίως βοσκοτόπια⁶⁸ (Λαζαρίδης, 1997).

Το 1915 τα στρατεύματα της Endente Cordiale αποβιβάζονται στην Θεσσαλονίκη, η ευρύτερη περιοχή της οποίας θα αποτελέσει για τα 2 επόμενα χρόνια το «περιχαρακωμένο στρατόπεδο», και μετατρέπουν με την εγκατάστασή τους όλη τη δυτική περιοχή σε ένα απέραντο στρατόπεδο. Η ελληνική κυβέρνηση ορίζει την ελώδη και χέρσα γη του Ζέιτενλικ, ως τόπο εγκατάστασης των συμμάχων. Με ενδιάμεσο όριο την οδό Λαγκαδά, δυτικά και περί την μονή Λαζαριστών εγκαταστάθηκαν οι Γάλλοι και ανατολικά οι Άγγλοι.

Σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία, ‘στην αυγή του 20ου αιώνα, η Θεσσαλονίκη βρέθηκε στο επίκεντρο σημαντικών πολιτικών περιπετειών, με τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-1913, οι οποίοι θα έχουν ως αποτέλεσμα την ενσωμάτωση της πόλης στο βασίλειο της Ελλάδας.’⁶⁹ (Καίριδης, Δ. (2015) Ο Α” Βαλκανικός πόλεμος ξέσπασε τον Οκτώβρη του 1912 με τις Συμμαχικές Δυνάμεις που αποτελούνταν από την Σερβία, την Βουλγαρία, την Ελλάδα και το Μαυροβούνιο εναντίον της Τουρκίας. Σκοπός ήταν η αναδιάταξη των συνόρων και η διεκδίκηση και αναδιανομή των εδαφών της Βαλκανικής Χερσονήσου, από την Οθωμανική Αυτοκρατορία ωστόσο, ο τότε πρωθυπουργός Βενιζέλος κινήθηκε προς την απελευθέρωση της πρωτεύουσας της Μακεδονίας, της Θεσσαλονίκης και με την κρίσιμη μάχη στα Γιαννιτσά από τις 19 έως 20 Οκτωβρίου 1912 όποτε και επιτυγχάνεται η προσάρτηση της με συνέπεια στις 26 Οκτωβρίου του 1912 ο Οθωμανός διοικητής της Θεσσαλονίκης, Χασάν Ταχσίν Πασάς να υπογράψει το Πρωτόκολλο παράδοσης της, προς το ελληνικό κράτος. Ο Α” Βαλκανικός πόλεμος έληξε με την Συνθήκη του Λονδίνου τον Μάιο του 1913.

Ο Β’ Βαλκανικός πόλεμος ξέσπασε τον Ιούνιο του 1913 καθώς, η ρύθμιση και αναδιανομή των συνόρων ανάμεσα στα Βαλκανικά κράτη προκάλεσε αντιδράσεις και συγκρούσεις από το Βουλγαρικό κράτος, το οποίο ήρθε σε ρήξη με τους πρώην συμμάχους του, το ελληνικό κράτος και το Σέρβικο κράτος ως προς τις εδαφικές προσαρτήσεις. Ο Β’ Βαλκανικός πόλεμος έληξε με την Συνθήκη του Βουκουρεστίου τον Αύγουστο του 1913, ολοκληρώνοντας τον πόλεμο με την Βουλγαρική ήττα και την προσάρτηση της υπόλοιπης Κεντρικής και Ανατολικής Μακεδονίας για το ελληνικό κράτος.

Το στρατόπεδο του Παύλου Μελά επιτάχθηκε από την ελληνική κυβέρνηση προκειμένου να χρησιμοποιηθεί από τον ελληνικό στρατό. Από χάρτες, φωτογραφίες, καθώς και κινηματογραφικά ντοκουμέντα έχουμε μια καλή εικόνα για την οργάνωση του στρατοπέδου του Ζέιτενλικ. Η περιοχή εκείνη την περίοδο εκμεταλλεύτηκε από τον στρατηγό Σαράιγ με σκοπό να υλοποιεί της επιταγές της γαλλικής εξωτερικής πολιτικής. Ο όγκος της στρατιάς, ο άρτιος για τα δεδομένα της εποχής στρατωνισμός και το

⁶⁸ Λαζαρίδης, Σ. (1997). Από το Βαρδάρη ως το Δερβένι: Ιστορική Καταγραφή μέχρι το 1920-Μελέτη. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος

⁶⁹ Καίριδης, Δ. (2015). Θεσσαλονίκη: Μια Πόλη σε Μετάβαση, 1912-2012. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.

άφθονο υλικό επιμελητείας ήταν απτά παραδείγματα της παραπάνω πολιτικής. Το Ζέιτνλικ ήταν μία περιοχή των περιχώρων της πόλης της Θεσσαλονίκης και εκεί εγκαταστάθηκαν και τα στρατεύματα με στόχο να συνδεθούν με δρόμους και να μεταφέρεται και κατ' αυτόν τον τρόπο πόσιμο νερό. Σύμφωνα με την συγκεκριμένη βιβλιογραφική πηγή οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν στην συγκεκριμένη χωροταξική επιλογή ήταν η κοντινή απόσταση με το στρατιωτικό νοσοκομείο, το οποίο κατασκευάστηκε από τους συμμάχους και η κοντινή απόσταση με το πολιτικό νεκροταφείο για τους καθολικούς της Θεσσαλονίκης που βρισκόταν στην περιοχή. Όπως αναφέρεται (Σατραζάνης, 2012)⁷⁰ στο νεκροταφείο του Ζέιτνλικ ετάφησαν 8.089 Γάλλοι στρατιώτες, 7.565 Σέρβοι, 3.000 Ιταλοί, 400 Ρώσοι και 1.694 της Βρετανικής Κοινοπολιτείας. Όπως αναγράφεται σε μία άλλη βιβλιογραφική πηγή⁷¹ (Σατραζάνης, 2012) εκτός από χώρο εγκατάστασης των γαλλικών στρατευμάτων, αποτέλεσε και το χώρο όπου έλαβε χώρα η πρώτη οργανωμένη ταφή στρατιωτών στο Μακεδονικό Μέτωπο το Νοέμβριο του 1915.

Το 1916 στο χώρο του Ζέιτνλικ ο στρατηγός Σαράιγ εγκαινίασε τα σχολεία που ίδρυσε η Mission Laïque Francaise, για τα παιδιά των προσφύγων από τη Θράκη και τη Μικρασία, οι οποίοι είχαν φθάσει στην περιοχή το 1912 και 1913 και ανερχόταν γύρω στους 3.000. Στην περιοχή του Ζέιτνλικ (ελαιώνες) το τάγμα των Λαζαριστών έφτασε να κατέχει, μετά από σταδιακές αγορές 128 στρέμματα γης, σχεδόν το σύνολο των περιοχών Τερψιθέας και Αμπελώνων της Σταυρούπολης. Τα παραπήγματα των σχολείων ανεγέρθηκαν, σύμφωνα με τη βιβλιογραφική πηγή, σε έδαφος που παραχώρησε ο ηγούμενος του τάγματος των Λαζαριστών, με πρωτοβουλία του Λεκόκ, διευθυντή του Λυσέ Φρανσαιίζ. Γεγονός που αναδεικνύει την σχηματοποίηση των δυτικών συνοικιών από του πρώτους προσφυγικούς πληθυσμούς της Θράκης και αναδύει την αρχή της απουσίας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας και κοινότητας μεταξύ τους.

Πληροφορίες για την συγκεκριμένη περιοχή εμπεριέχονται και από την ιστορική αναδρομή του τάγματος των Αδελφών του Ελέους την ίδια περίοδο και έπειτα. Το τάγμα των Αδελφών του Ελέους ίδρυε το 17^ο αιώνα τόπους σε όλο τον κόσμο προσφοράς και αλληλεγγύης σε ανθρώπους που υπέφεραν από την πείνα και τους πολέμους προσφέροντας κοινωνική βοήθεια. 'Στο Ζέιτνλικ χτίστηκαν νοσοκομεία, ένα σχολείο θηλέων, ένα ορφανοτροφείο και το κτήριο της μονής των Καλογραιών Αδελφών του Ελέους από το 1890 από μοναχές που ήρθαν στην Θεσσαλονίκη για να προσφέρουν βοήθεια σε παιδιά.'⁷²(Σατραζάνης, Α. (2012). Η ιστορία του συγκεκριμένου κτηρίου αναδύει και την ιστορία της περιοχής καθώς, το συγκεκριμένο κτήριο το 1916, με τον Α' παγκόσμιο πόλεμο γίνεται νοσοκομείο του γαλλικού στρατού και

⁷⁰ Σατραζάνης, Α. (2012). Η Γαλλική στρατιά στη Θεσσαλονίκη: Το ειρηνικό έργο στη Μακεδονία (1915-1918). Θεσσαλονίκη: University Studio Press

⁷¹ Σατραζάνης, Α. (2012). Η Γαλλική στρατιά στη Θεσσαλονίκη: Το ειρηνικό έργο στη Μακεδονία (1915-1918). Θεσσαλονίκη: University Studio Press

⁷² Σατραζάνης, Α. (2012). Η Γαλλική στρατιά στη Θεσσαλονίκη: Το ειρηνικό έργο στη Μακεδονία (1915-1918). Θεσσαλονίκη: University Studio Press

μετά το τέλος του πολέμου στεγάζονται πρόσφυγες της μεγάλης πυρκαγιάς της Θεσσαλονίκης, που κατέστρεψε το κέντρο της πόλης το 1917.

Γεγονότα που αναδεικνύουν την επαφή των κατοίκων με τις συνέπειες των Βαλκανικών πολέμων οι οποίοι, σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, “οι χριστιανικοί πληθυσμοί υπέμεναν διακρίσεις και κυρίως η επεκτατική πολιτική των Βαλκανικών κρατών που αποζητούσαν την προσάρτηση και επανασύσταση των εδαφικών τους εδαφών”, την οικονομική δυσχαίρια και την προσφυγική κατασκευή κοινότητας.

Ακόμη, όπως προαναφέρθηκε η περιοχή βίωσε και τις συνέπειες της πυρκαγιά του 1917. Οι προσπάθειες καθολικού επανασχεδιασμού της πυρκαϊστικής ζώνης επηρέασα, όχι μόνο το κέντρο της πόλης αλλά και την άμεση περιφέρειά της. Για την περίθαλψη των πυροπαθών είχαν στηθεί καταυλισμοί από τις αγγλικές στρατιωτικές αρχές στο Καραϊσίν (Πολίχνη) και την Καλαμαριά, πριν όμως από το τέλος του 1917 οι πυροπαθείς της Καλαμαριάς μεταφέρθηκαν και αυτοί στον καταυλισμό του Καραϊσίν. Στη διαθέσιμη βιβλιογραφία υπάρχουν αναφορές για ένα εκτεταμένο καταυλισμό εβραίων πυροπαθών στο Καραϊσίν, που όμως δεν εξελίχθηκε σε μόνιμη εγκατάσταση. Κατά τις μαρτυρίες οι λίγες οικογένειες εβραίων που στεγάστηκαν σε κατοικίες στον πυρήνα του μετέπειτα προσφυγικού συνοικισμού του Καραϊσίν εγκατέλειψαν την περιοχή λόγω της μεγάλης απόστασης από το κέντρο, δηλαδή τους χώρους εργασίας και τους τόπους κοινοτικής οργάνωσης των ισραηλιτών. Ο ομώνυμος αγροτικός προσφυγικός οικισμός του Καραϊσίν (Πολίχνη) οργανώθηκε μετά το 1914, για 200 περίπου οικογένειες προερχόμενες από τον Καύκασο και κυρίως την Τσάλκα

Η περιοχή κλήθηκε να διαχειριστεί ακόμη, την Μικρασιατική καταστροφή και προσφυγική κρίση του 1922 όταν Έλληνες πρόσφυγες και μαζί τους Αρμένιοι και λίγοι καθολικοί καταφθάνουν στην Ελλάδα καθώς αποφασίζεται οι πρόσφυγες να στεγαστούν στο συγκεκριμένο κτήριο και αναφέρεται πως έως και το 1930 ζούσαν στο Ζείτνικ 500 άτομα.

Εικόνα 4: Δυτικές συνοικίες. Πολιτική Μνήμη και Προσφυγική Θεσσαλονίκη. Φωτ. ερευνήτριας. Θεσσαλονίκη-Στρατόπεδο Παύλου Μελά, 2020

Από τις πληροφορίες για την συγκεκριμένη περιοχή που εμπεριέχονται από την ιστορική αναδρομή του στρατοπέδου διαφαίνεται και η κατοχική περίοδος καθώς κατά την διάρκεια του 1940-1945 ένα από τα κτίσματα που ίδρυσε το τάγμα των Αδελφών του Ελέους μετατράπηκε σε καταφύγιο για περίπου 300 άτομα και έγινε ένα μικρό νοσοκομείο για τους Έλληνες στρατιώτες από το μέτωπο. Η περιοχή Ζέιτινλικ, όπως και η υπόλοιπη Θεσσαλονίκη ως κοινότητα βίωσαν τις συνέπειες και του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου

‘Ο Β’ Παγκόσμιος Πόλεμος απομόνωσε εντελώς τη Θεσσαλονίκη από τον βαλκανικό χώρο, φέρνοντας την τοπική οικονομία σε βαθύτερη στασιμότητα. Η εβραϊκή παρουσία στη Θεσσαλονίκη, που είχε ήδη συρρικνωθεί από το 1941, έσβησε άπαξ και δια παντός με την εκδίωξη και την εξόντωση από τους Ναζί.⁷³’ (Καίριδης, 2015)

Επιπλέον, την κατοχική περίοδο στην Ελλάδα οι Γερμανοί, σύμφωνα με την βιβλιογραφική πηγή (Καφταντζής, 2001), 74 ίδρυσαν την περίοδο της Κατοχής 36 στρατόπεδα συγκέντρωσης, ως όργανα πολιτικής τρομοκρατίας στα οποία εκτελέστηκαν συνολικά 48.000 άνθρωποι και εγκλείστηκαν 100.000 μεταξύ τους και 66.031 Ισραηλίτες. Ένα από αυτά ήταν και το στρατόπεδο Παύλου Μελά⁷⁵ που ιδρύθηκε

⁷³ Καίριδης, Δ. (2015). Θεσσαλονίκη: Μια Πόλη σε Μετάβαση, 1912-2012. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.

⁷⁴ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

⁷⁵ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

το 1941 (Καφταντζής, 2001). Το στρατόπεδο Παύλου Μελά την περίοδο 1941-1944 χρησιμοποιούνταν από τους Γερμανούς ως τόπος εγκλεισμού και μηχανισμός εκτελέσεων.

Σύμφωνα με μία ακόμη πηγή, η λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και του εμφυλίου βρήκε τη Θεσσαλονίκη, με πολλές πληγές από τις πολεμικές επιχειρήσεις, την εξόντωση των 49.000 Θεσσαλονικιών Εβραίων και τη καταστροφή της υπαίθρου⁷⁶.

Για μια εκτεταμένη χρονική περίοδο έως και τα μετεμφυλιακά χρόνια οι προσφυγικοί οικισμοί συνεχίζουν να υφίστανται, ως μικρά περιαστικά χωριά. Η αγροτική όμως έξοδος σήμαινε την ταχύτατη επέκταση των οικισμών αυτών, καθώς μεγάλος αριθμός εσωτερικών μεταναστών εγκαταστάθηκε στην περιοχή αυτή της πόλης διότι, λόγω της προηγούμενης αστικής αποτύπωσής της, αποτελούσε διέξοδο οικονομικής κατοικίας και γειτνίαζε με τους χώρους παραγωγής. Σύμφωνα με μία διαφορετική πηγή, 'οι πέντε μεγάλες ομάδες μεταναστών της Θεσσαλονίκης είναι έντονα παρούσες, όπως ήταν αναμενόμενο, στο δυτικό τμήμα του κεντρικού δήμου του Πολεοδομικού Συγκροτήματος, δηλαδή του Δήμου Θεσσαλονίκης, και περαιτέρω προς τα δυτικά. Παρόλ'αυτα, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρικών μοτίβων κάθε ομάδας. Έχει υποστηριχθεί ότι οι παλινοστούντες από τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες συγκεντρώθηκαν σε συγκεκριμένες περιοχές, οι οποίες ήταν, παραδοσιακά, οι τόποι υποδοχής Μικρασιατών προσφύγων της δεκαετίας του '20. οι Γεωργιανοί και οι Ρώσοι δεδομένου ότι εμφανίζουν ισχυρή παρουσία σε ορισμένους πολύ συγκεκριμένους δήμους του Πολεοδομικού Συγκροτήματος: στους Αμπελόκηπους, στη Νεάπολη και τη Σταυρούπολη οι Γεωργιανοί, και επιπλέον στη Μενεμένη και ιδιαίτερα στο ελευθέριο Κορδελιό οι Ρώσοι. Επιπλέον, και οι πέντε δήμοι ιστορικά κατοικήθηκαν από πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία και από τους απογόνους τους. οι Γεωργιανοί και οι Ρώσοι υπερεκπροσωπούνται ιδιαίτερα από το βόρειο-δυτικό τμήμα του κεντρικού δήμου. Τέλος, η χωρική συγκέντρωση των βουλγαρικών νοικοκυριών είναι τόσο προφανής, καθώς, συγκεντρώνονται στο δυτικό τμήμα του κέντρου της πόλης καθώς και σε ορισμένες «νησίδες» στους Αμπελόκηπους και τη Σταυρούπολη'.⁷⁷ (Καίριδης, Δ. (2015).

Μετά τον εμφύλιο και έως το 1978, κατοίκησαν οικογένειες καθολικών και εναπομείναντες πρόσφυγες.

Συμπερασματικά, από την επιγραμματική ιστορική αναδρομή προκύπτει πως η περιοχή του σημερινού δυτικού τομέα έχει επηρεαστεί σημαντικά και ενδεχομένως να υπάρχουν μαρτυρίες από ανθρώπους που ανά ιστορική περίοδο αναφέρουν πως έχουν βιώσει τις εμπειρίες του κοινωνικού τραύματος από το αστικό περιβάλλον της, κοινότητας της περιοχής και της γενιάς τους. Πιθανολογείται από την ερευνήτρια πως το ισχυρότερο αστικό-κοινωνικό τραύμα να έχει προκληθεί από το σύνολο της προφορικής ιστορίας ανθρώπων που ήταν μάρτυρες του όχι τόσο μακρινού παρελθόντος ιστορικά του πρώην στρατοπέδου

⁷⁶ Καραθανάσης, Α. (2012). Ιστορία της Θεσσαλονίκης 323 π.Χ.-2012. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

⁷⁷ ⁷⁷ Καίριδης, Δ. (2015). Θεσσαλονίκη: Μια Πόλη σε Μετάβαση, 1912-2012. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.

συγκέντρωσης της περιοχής Παύλου Μελά και στο οποίο εκτελέστηκαν μαζικά, απάνθρωπα και άδικα πολίτες, οι οποίοι δεν σχετίζονταν κατά κύριο λόγο με πολεμικές συρράξεις. Αυτό που προτάθηκε αρχικά να διερευνηθεί ήταν η ύπαρξη και με κατά ποιους τρόπους ενδεχομένως εμπεριέχεται, αστικό-κοινωνικό τραύμα στη σημερινή κοινότητα-γενιά γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά, από την γνώση και μνήμη των τραγικών ιστορικών γεγονότων. Από τα πορίσματα των συνεντεύξεων ωστόσο, αναδύθηκε η πραγματικότητα, της απουσίας μιας ενιαίας κοινότητας ως έναυσμα και το εύλογο αποτέλεσμα της απουσίας μιας ενιαίας ιστορικής συνείδησης, καθώς η κοινότητα αποτελείται από το βάθος του χρόνου της από πολλές και διαφορετικές κοινότητες, ως προσφυγική τοπική οντότητα. Όπως χαρακτηριστικά, αποκρίθηκε η επίσημη ερευνώμενη, Παρασκευή Κούρτη, ‘Ερ: Η κοινότητα; Π: Κοινότητα δεν υπάρχει’.

1.8.1 Η απουσία της ιστορικής συνείδησης ως αφετηρία

Ο χειρισμός της πολυπολιτισμικής κληρονομιάς με τη μορφή ιστορικών τόπων καθώς και οι απαντήσεις στα αιτήματα των σημερινών εκπροσώπων των απομακρυνόμενων κοινοτήτων μπορεί ακόμα να χαρακτηρίζονται από υποψία και άμυνα. Το ίδιο συμβαίνει και με τον απομακρυσμένο τόπο του στρατοπέδου Παύλου Μελά από την αποκομμένη κοινότητά του διαχρονικά. Ως ιστορικός τόπος και άτυπη αρχιτεκτονική έγχυση στο αστικό τοπίο, έγινε αντικείμενο τόσο της φυσικής ανακατασκευής, όσο και των πολυάριθμων διαδοχικών μετασχηματισμών. Πάραυτα, η σταθερά της απουσίας ιστορικής συνείδησης του τόπου του παρά μένει ιδιαίτερα αισθητή, ως αποκομμένο τοπίο εντός της υπάρχουσας κοινότητας. Το συγκεκριμένο τοπόσημο, το οποίο επιφορτίστηκε έπειτα από το τέλος του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου, αναδύει την επιρροή που άσκησαν οι κοινωνικό-πολιτισμικές και πολιτικές διαδικασίες και διαμόρφωσαν τις ανύπαρκτες ιστορικές αφηγήσεις, οι οποίες θα διαδραμάτιζαν καίριο ρόλο στην πιθανή κατασκευή πολιτισμικού τραύματος καθώς, εκτελέστηκαν έγκλειστοι, δεκαετίες πριν και σχετικά πρόσφατες σε έναν τόπο στην παροντική γειτονιά τους, στην κοινότητα. Ολοκληρώνοντας, σύμφωνα με την ακόλουθη βιβλιογραφία θα εξηγηθεί για ποιους λόγους δύναται να αποκλειστεί το πολιτισμικό τραύμα, λόγω της απουσίας ενιαίας ιστορικής συνείδησης και ταυτότητας, λόγω της απουσίας ιστορικής καταγραφής αλλά και για τους λόγους που αποκλείεται η ίδια η ιστορική καταγραφή. Ακολούθως, το τραύμα δύναται να τοποθετείται σε λανθάνουσα μορφή, στο στάδιο της αποσιώπησης και η απουσία ιστορικής καταγραφής, μετά-μνήμης και τραύματος να αποτελούν απόρροια του πρωταρχικού κοινοτικού τραυματισμού.

Οι έννοιες μέσα από τις οποίες αναλύεται το ιστορικό παρελθόν ενυπάρχουν, στο ίδιο το γλωσσικό κεφάλαιο της ερευνώμενης ιστορικής πραγματικότητας και εκφράζουν την εν νόηση

των ιστορικών φαινομένων από τα ίδια τα ιστορικά υποκείμενα. Πρόκειται για έννοιες κληροδοτημένες από το ίδιο το παρελθόν και τα ίχνη του, τα οποία αξιοποιούνται ως στοιχεία για την κατανόηση της ιστορικής κατάστασης μέσα στην οποία δημιουργήθηκαν. Από την άλλη πλευρά, η ιστορική σύνθεση δύναται να δομηθεί δια μέσω εννοιών που σχηματοποιήθηκαν και προσδιορίστηκαν εκ των υστέρων για να εκφράσουν τα υπό μελέτη ιστορικά φαινόμενα. Στη αυτή την περίπτωση, οι έννοιες αυτές απουσιάζουν από τον τρόπο με τον οποίο τα ιστορικά υποκείμενα της εποχής μμαρτυρούν την πρόσληψη της πραγματικότητας της εποχής τους, απουσιάζουν από τις πρωτογενείς ιστορικές πηγές, ενώ, αντίθετα, εκφράζουν τον τρόπο με τον οποίο μεταγενέστερες κοινωνίες ή και σύγχρονες εννόησαν το συγχρονικό τους κόσμο και το παρελθόν του.

Η επίσημη ερευνώμενη, Παρασκευή Κούρτη ανέφερε χαρακτηριστικά πως “Δηλαδή δεν υπήρχε τοπικότητα σε αυτά τα μέρη ούτε διαμορφώθηκε ποτέ έτσι ώστε να υπάρχει τοπική ιστορία. Και σε αντίθεση αυτοί οι ιστορικοί κάνανε αυτό τον αγώνα, τον αγώνα της καθημερινότητας ξέρετε. Οι φωτογραφίες των παππούδων των γιαγιάδων. Να οι Πόντιοι με τις στολές, να το ένα να το άλλο”. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Ακόμη, ο Σπύρος Λαζαρίδης, ως δεύτερος επίσημος ερευνώμενος, ανέφερε τονίζοντας πως η τοπική ιστορία για το στρατόπεδο Παύλου Μελά είναι αποσπασματική και όχι στο βάθος της ιστορικότητας του στρατοπέδου. “Σ: Το γεγονός ότι εντυφώ σε αυτά. Δηλαδή το ότι σπούδασα στο 6ο γυμνάσιο το οποίο συνδέεται με πάρα πολλά σημεία της τοπικής ιστορίας όπως είναι η τούμπα των εκτελέσεων στο στρατόπεδο κάτι που το αγνοούσαμε ως μαθητές είναι ε, σε ιντριγκάρει. Είναι ένα στοιχείο αυτό. Ότι σαν μαθητής περπάτησα σε χώρους που τώρα ανακαλύπτω ότι έπρεπε να τους ήξερα από άλλους δρόμους. Σας λέω ότι, τώρα πλησιάζω πολύ σε αυτό το κεφάλαιο ακριβώς. Βρίσκομαι στα τέλη του μεσοπολέμου και το επόμενο κεφάλαιό μου είναι η κατοχή για την περιοχή. Υπάρχουν κάποια στοιχεία που δεν έχουν ανακοινωθεί μέχρι στιγμής. Λίγα όμως γιατί όντως δεν υπάρχει πολύ βιβλιογραφικό υλικό. Κάποιες παραμέτρους του στρατοπέδου που κατάφερα να συγκεντρώσω θα ιδωθούν και όταν με το καλό βγει αυτό το βιβλίο θα έχει κάποιος μια συνοπτική εικόνα όλων των περιόδων και όλων των τμημάτων που έχουν σχέση με το στρατόπεδο. Δηλαδή η απέναντι γειτονιά που ήταν η τούμπα, η οποία τώρα είναι γνωστή ως τούμπα των εκτελέσεων αλλά πριν τις εκτελέσεις υπήρχε και μετά τις εκτελέσεις πάλι για λίγο καιρό υπήρχε. Τι γινότανε γύρω της; Αυτά τα πράγματα λοιπόν θα υπάρχουν στο βιβλίο. Όποιος θέλει από βιβλίο να απομονώσει μόνο την περίοδο της κατοχής θα δει. Θα δει ο,τι έχω βρει εγώ κατά καιρούς μέχρι τώρα, θα καταγράφει εκεί. Είτε αφορά την αποδελτίωση που κάνω εγώ από όσους έχουν γράψει για το στρατόπεδο, είτε αφορά πρωτότυπο υλικό που κατάφερα να βρω, είτε αφορά εφημερίδες της εποχής που κατέγραψαν κάποια πράγματα. (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

Ο Σπύρος Λαζαρίδης στη συνέντευξή του τόνισε πως η απουσία γνωστοποίησης της ιστορίας και της γεωγραφικής απόστασης του τόπου του στρατοπέδου από την κοινότητα συντέλεσε στην μη σύνδεση του ιστορικού τόπου στην αντίληψη της συλλογικής ταυτότητας της περιοχής. Συγκεκριμένα, “Σ: Δεν γνωρίζουν όχι. Δεν γνωρίζουν (η κοινότητα για την ιστορία του στρατοπέδου). Ακόμα και αυτοί που ζούσανε, ενώ ακόμα και αυτοί που περάσαν, τώρα πια είναι δύσκολο να βρεις άτομα, αλλά παρόλο αυτά υπάρχουν άτομα που ήταν μικροί στην κατοχή. Θα μπορούσαν να θυμούνται κάποια πράγματα. Όχι, όχι. Κοίταξε, το στρατόπεδο ήταν κάτι ξεκομμένο από την περιοχή. Όσο και να θέλει ο Χ. ή κάποιοι λογοτέχνες να συνδέουν το στρατόπεδο με την περιοχή, κυρίως την δεκαετία του 50’ και του 60’, τα προηγούμενα χρόνια ήταν αποκομμένα τελείως. (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

Σύμφωνα, με την βιβλιογραφία του κοινωνικού-πολιτισμικού τραύματος, οι “προ-τραυματικές” συνθήκες καθορίζουν σε μέγιστο βαθμό τον ίδιο τον σχηματισμό του τραύματος αλλά και τις μετα-τραυματικές εξελίξεις. Όπως, στις κλινικές περιπτώσεις ψυχικών τραυμάτων όπου παρατηρείται στο ίδιο άτομο αφενός η άρνηση και η αποφυγή λόγου χάρη αμνησία, συναισθηματική παράλυση, απώθηση, αφετέρου δε η αναβίωση του τραύματος μέσω καταναγκαστικών επαναλήψεων. Επομένως, τα τραύματα αρχικά απωθούνται, τελούν σε λανθάνουσα κατάσταση όπως και με το στρατόπεδο Παύλου Μελά και κατόπιν ανασύρονται εφόσον και όταν υπάρξουν οι κατάλληλες συνθήκες, οπότε και αποκτούν ένα νόημα για το υποκείμενο. Συνοψίζοντας, έγινε κατανοητό πως στην περίπτωση της περιοχής Παύλου Μελά δεν προέκυψε αυτόματα τραύμα. Εφόσον λοιπόν, το τραύμα εμφανίζεται σε μεταγενέστερο χρόνο, όταν το υποκείμενο/ κοινότητα έρθουν αντιμέτωποι με καταστάσεις που ενεργοποιούν τα απωθημένα αρνητικά συναισθήματα.

Θετικό γεγονός αποτελεί ωστόσο, πως πάραυτα αποκτήθηκε συλλεγμένο υλικό προφορικής ιστορία από τον ερευνητή και συγγραφέα “Σ: Ευτυχώς έχω. Πρόλαβα στην δεκαετία του 90’. Έχω και κάτι τέτοιο. Δηλαδή υπάρχει μια μαγνητοφωνημένη συνέντευξη ενός από αυτούς που έστησαν μια ποδοσφαιρική ομάδα μες στο στρατόπεδο που οι κρατούμενοι και έπαιξαν σημαντικό ρόλο όσον αφορά την προσπάθεια για απόδραση κάποιων κρατουμένων. Υπάρχουνε μαρτυρίες γραπτές από κάποιους άλλους. Και υπάρχει φωτογραφικό υλικό από, οι γείτονες οι οποίοι κάναν κάποιο Πάσχα εκεί μέσα. Υπάρχει αρκετό πράγμα. Μπορεί να είναι λίγα και να μαζεύονται με πολύ κόπο και σε μεγάλη διάρκεια χρόνου άλλα όταν τα δει κάποιος συγκεντρωμένα σε ένα βιβλίο θα καταλάβει ότι είναι αρκετά...Ακόμα και αυτοί που ζούσανε, ενώ ακόμα και αυτοί που περάσαν, τώρα πια είναι δύσκολο να βρεις άτομα, αλλά παρόλο αυτά υπάρχουν άτομα (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

Συνοψίζοντας, οι σύγχρονες έννοιες διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργούνται τα ιστορικά ερωτήματα και οι δυτικές συνοικίες χαρακτηρίζονται από την απουσία ενιαίας ιστορικής συνείδησης ως αφετηρία και κοινό τόπο. Η προσφυγική κατασκευή της κοινότητας από το 1922, οι εσωτερικές μεταναστεύσεις αλλά και η μετανάστευση από πληθυσμούς εκτός ελληνικών συνόρων είναι

κάποιοι από του παράγοντες που συντέλεσαν στην απουσία οικοδόμησης της ιστορικής καταγραφής, εφόσον δεν υπήρχε συγγένεια και μεταξύ πληθυσμών στην κοινότητα για να υπάρξει κοινό τραυματικό βίωμα και μετά-μνήμη. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως στην πορεία της βιβλιογραφικής ανασκόπησης και της υλοποίησης των συνεντεύξεων με επίσημους φορείς και πρόσωπα όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, αποκαλύφθηκε πως δεν έχει καταγραφεί ουσιαστικά η ιστορία του στρατοπέδου Παύλου Μελά και δεν έχει αποτυπωθεί επομένως και στη συλλογική μνήμη της κοινότητας πέρα από ανθρώπους κυρίως πολιτικοποιημένους που συσχετίστηκαν με το στρατόπεδο ή είναι συνδεδεμένοι συγγενικά με την ιστορία του.

1.8.2 Η Συλλογική ταυτότητα της περιοχής ως απουσία συλλογικής ταυτότητας

Η έννοια της συλλογικής ταυτότητας διαδραματίζει καίριο ρόλο για την γέννηση, παρουσία και διαχείριση του συλλογικού-πολιτισμικού τραύματος. Αυτό συμβαίνει καθώς η συλλογική ταυτότητα υπάρχει ως ενεικόνιση των συλλογικών μνημονεύσεων ενός λαού ή μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας, καθώς η σχέση πολιτισμού και μνήμης διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στην δημιουργία μιας ταυτότητας και προσωπικότητας ενός τόπου και μιας κοινωνίας. Ωστόσο, στην συγκεκριμένη περιοχή αυτή δεν υφίσταται παρά μόνο ως σύνθεση της απουσίας ιστορικής συνείδησης λόγω της κοινωνικής ασυνέχειας στον χρόνο, της απουσίας κοινών βιωμάτων και τελικώς της σύνθεσης πολλαπλών και διαφορετικών ταυτοτήτων και κοινοτήτων.

Ο Σπύρος Λαζαρίδης, ο δεύτερος επίσημος συνεντευξιαζόμενος, επεσήμανε χαρακτηριστικά, όσον αφορά την σύνδεση του τόπου και της συλλογικής μνήμης πως “και όλο το στρατόπεδο είναι ένας τόπος μνήμης και συνδέεται με πολλές περιόδους της ιστορίας της Θεσσαλονίκης. Άρα λοιπόν όλο είναι συλλογική μνήμη για περισσότερο από τρία χρόνια. Αυτό θέλαμε να δείξουμε, ότι δεν είναι μόνο το κατοχικό Παύλου Μελά που πρέπει να ενδιαφέρει τον κόσμο. Είναι το πως γεννήθηκαν οι γειτονιές γύρω από το στρατόπεδο”. (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

Για την απουσία ισχυρής μετά-μνήμης, αρχειακών πηγών τοπικής προφορικής ιστορίας και ιστορικής καταγραφής αναφέρθηκε και ο Σπύρος Λαζαρίδης τοπικός ιστορικός και ερευνητής, ως απάντηση στην απουσία ενιαίας συλλογικής ταυτότητας σε σχέση με την απουσία ιστορικής συνείδησης, καθώς, “η απάντηση δεν μπορεί να δοθεί από κανέναν. Κανείς δεν ξέρει. Το βασικότερο είναι ότι λείπουν οι αρχειακές πηγές. Μια πρώτη ερμηνεία είναι ότι δεν υπάρχουν αρχειακές πηγές...Αυτό είναι αίτημα. Ναι αυτό είναι σοβαρό ερώτημα”. (ΕΡ.: Γιατί δεν έγιναν νωρίτερα συντονισμένες ενέργειες διεκδίκησης της έρευνας για την ιστορία του στρατοπέδου;)

Σύμφωνα με την προαναφερόμενη βιβλιογραφία αποφάνθηκε πως η απουσία συλλογικής ταυτότητας επιφέρει σημαντικές αλλαγές και διαβρώσεις στην οικοδόμηση και ανάπτυξης του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου της περιοχής. Για τον παραπάνω λόγο θα διερευνηθεί η σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα

της κοινότητας Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης την περίοδο (Πολίχνη, Σταυρούπολη και Ευκαρπία) και τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου της περιοχής-Δυτικές Συνοικίες. Σε αυτό το σημείο λοιπόν κρίθηκε απαραίτητο, να αποκαλυφθεί το συνολικό πολιτισμικό, οικονομικό και κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής, ως ένδειξη ταυτότητας της κοινότητας.

Η περιοχή Παύλου Μελά ονομαζόταν Ζέιτινλικ και όπως προαναφέρθηκε δεν ήταν εξ αρχής ένα αστικό τοπίο και επιπροσθέτως, δεν είχε ισχυροποιήσει το συνολικό κεφάλαιό του λόγω των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών παραγόντων, όπως αυτοί αποτυπώθηκαν αναλυτικά σε προηγούμενα κείμενα. Το Ζέιτινλικ την εποχή που δημιουργήθηκε ήταν κυριολεκτικά έξω από την πόλη, ενώ σήμερα ουσιαστικά μέσα σε αυτήν, αναφέρει στο βιβλίο του (Σατραζάνης, 2012)⁷⁸. Η κοινότητα της περιοχής βίωσε πολλαπλές και διαφορετικές τραυματικές εμπειρίες, προσφυγικές κρίσεις, πληθυσμιακές ανακατατάξεις, πολέμους, τόπους εκτελέσεων. Η σημερινή τοποθεσία του είναι το δυτικό τμήμα της πόλης της Θεσσαλονίκης. Ο σημερινός Δήμος Παύλου Μελά ακολουθώντας, αποτελείται από τη σύνθεση παλαιών και σύγχρονων προσφυγικών πληθυσμών εσωτερικών και δια συνοριακών μεταναστευτικών ροών και ντόπιων.

Είναι Δήμος της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας που συστάθηκε με το Πρόγραμμα Καλλικράτης και προέκυψε από την συνένωση των προ υπαρχόντων Δήμων Σταυρούπολης, Πολίχνης και Ευκαρπίας. Η Δημοτική Ενότητα Ευκαρπίας βρίσκεται στη βόρεια πλευρά του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης και στη βόρεια πλευρά του Δήμου Παύλου Μελά. Έχει πληθυσμό 13.905 κατοίκους και περιλαμβάνει τις εξής Πολεοδομικές Ενότητες: Εργατικές κατοικίες, Παλαιός οικισμός, Τραυματιούπολη, Εφεδρούπολη, Φιλοθέη και Ευξεινούπολη. Η Δημοτική Ενότητα Πολίχνης συγκεκριμένα, βρίσκεται στη βόρειοδυτική πλευρά του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης και στη ανατολική πλευρά του Δήμου Παύλου Μελά, έχει πληθυσμό 39.332 κατοίκους ενώ περιλαμβάνει τις εξής Πολεοδομικές Ενότητες: Ελπίδος, Μετέωρα κάτω από το άλσος, Παλαιός Οικισμός, Παύλου Μελά, Άνωθεν Ασύλου, Ανθόκηποι, Νικόπολη. Η Δημοτική Ενότητα Σταυρούπολης βρίσκεται στη δυτική πλευρά του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης και στη νοτιοδυτική πλευρά του Δήμου Παύλου Μελά, έχει πληθυσμό 46.008 κατοίκους και περιλαμβάνει τις εξής Πολεοδομικές Ενότητες: Τερψιθέα, Αμπελώνες, Νεόκτιστα, Άνωθεν Ασύλου, Ομόνοια, Ηλιούπολη, Πρόνοια και Νικόπολη.

Η συνολική έκταση του νέου Δήμου είναι 23.763 στρέμματα και ο πληθυσμός του 99.245 κάτοικοι, σύμφωνα με την απογραφή του 2011. Η σύγχρονη φυσιογνωμία του δήμου Παύλου Μελά είναι αποτέλεσμα μιας σταδιακής πολεοδομικής εξέλιξης, η οποία συνδέεται στενά με την οικιστική πορεία της βόρειας και δυτικής περιφέρειας του παλαιότερου αστικού πυρήνα της Θεσσαλονίκης. Από τα χρόνια του προσφυγικού εποικισμού και σε διαφορετικές χρονικές φάσεις, η έλευση νέων πληθυσμών στην πόλη

⁷⁸ Σατραζάνης, Α. (2012). Η Γαλλική στρατιά στη Θεσσαλονίκη: Το ειρηνικό έργο στη Μακεδονία (1915-1918). Θεσσαλονίκη: University Studio Press

διεύρυνε συνεχώς την περιφέρειά της, δημιουργώντας αστικούς πυλώνες κατοίκησης, που ανάλογα με τις συνθήκες και την εποχή ανάπτυξής τους απέκτησαν και τα ιδιαίτερα πολεοδομικά και κοινωνικά τους χαρακτηριστικά.

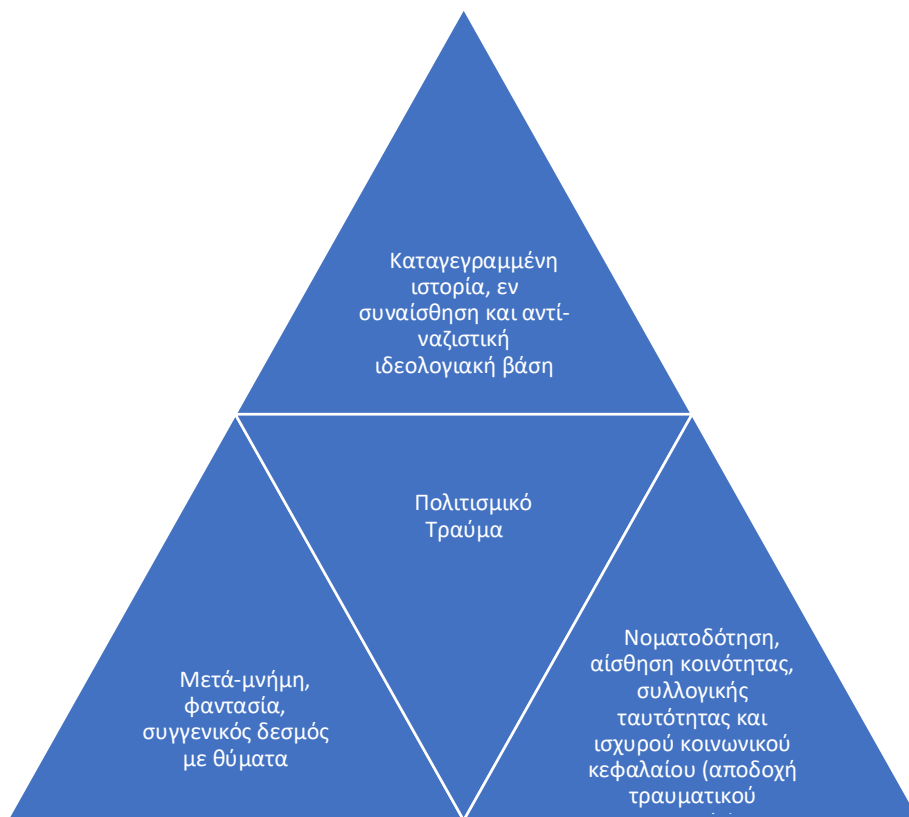
Παρά τις συντονισμένες προσπάθειες των προηγούμενων δεκαετιών περιορισμού της αστικής διάχυσης, η πορεία αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη ακόμη και σήμερα και χαρακτηρίζει την περιοχή του Δήμου, που περιλαμβάνει περιοχές με ιδιαίτερα πυκνό αστικό ιστό αλλά και περιοχές σε μεγαλύτερη απόσταση από το κέντρο της πόλης, νόμιμα ή αυθαίρετα ανεπτυγμένες, με λιγότερο αστικά χαρακτηριστικά. Όπως χαρακτηριστικά, αναγράφεται στην πηγή 'τη δεκαετία 1961-1970 ο αριθμός των κατοίκων αυξήθηκε κατά 47 τοις εκατό λόγω της συρροής κατοίκων από τη Μακεδονική ενδοχώρα, οι οποίοι έχτισαν σπίτια περιφερειακά της πόλης και ιδίως στην δυτική πλευρά αυτής. Τα σπίτια αυτά ήσαν αυθαίρετα, στερούμενα και των υποτυπωδών απαιτήσεων μιας σύγχρονης κατοικίας (νερού, ηλεκτρικού ρεύματος, λουτρών)⁷⁹.

Η άμεση εγγύτητα του Δήμου με τους μεταφορικούς άξονες εισόδου - εξόδου στην πόλη, στο παρελθόν και σήμερα, έχει ως αποτέλεσμα τη μίξη - συχνά ασύμβατων- χρήσεων με την ύπαρξη βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων, αρκετές από τις οποίες έχουν σήμερα εγκαταλειφθεί ή υπολειπώνονται. Ο ευρύτερος περί-αστικός χώρος του Δήμου περιλαμβάνει και άλλες δραστηριότητες μητροπολιτικής και περιφερειακής κλίμακας, όπως είναι τα δύο Νοσοκομεία, αλλά και χέρσες και αναδασωτέες εκτάσεις του περί-αστικού ημιορεινού όγκου.

Ολοκληρώνοντας, όσον αφορά την κοινότητα, τους ανθρώπους δηλαδή της περιοχής στο σύνολο του χρόνου διαιώνεται μία κουλτούρα περιθωριοποίησης, προσφυγιάς, οικονομικής δυσχέρειας και διακριτής κοινότητας. Η απουσία ιστορικής αποτύπωσης και η απουσία οικοδόμησης μιας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας συντέλεσε στην απουσία οικοδόμησης της κοινότητας. Επομένως, από την τοπική ανασκόπηση υποψιάζεται χαμηλό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο, απουσία ενιαίας πολιτισμικής και συλλογικής ταυτότητας και κοινότητας και ενδεχομένως και τραύματος. Κρίθηκε επομένως, αναγκαίο να μελετηθεί και το συνολικό κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής, ως παράγοντας στην έρευνα καθώς, θα διαδραματίσει καίριο ρόλο στην εξέλιξη της ανάλυσης των εμπειρικών δεδομένων των συνεντεύξεων στον συσχετισμό τους με το αστικό-συλλογικό τραύμα. Ταυτόχρονα, σύμφωνα με την ανάγνωση και τη μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας δεν υπάρχει πολιτισμικό τραύμα όπου δεν υφίσταται ενιαία συλλογική ταυτότητα πλην μεμονωμένων περιπτώσεων ως εξαίρεση της πλειοψηφικής σύστασης της κοινωνικής ομάδας που την αφορά. Επιπροσθέτως, με τη διατύπωση της υπόθεσης πως δεν έχει καταγραφεί ουσιαστική και αποτυπωθεί η ιστορική συνείδηση θα διερευνηθεί εάν το τραύμα παραμένει τραύμα όταν η ιστορία του συντίθεται στην ουσία, έλλειψή της.

⁷⁹ Καραθανάσης, Α. (2012). Ιστορία της Θεσσαλονίκης 323 π.Χ.-2012. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε.

Σχήμα 2. Το τρίγωνο του Πολιτισμικού Τραύματος. Η ύπαρξη ή απουσία στοιχείων ως καθορισμός της ύπαρξης ή μη του τραύματος.

Συνοψίζοντας, το τραύμα υποτίθεται πως θα προβληθεί στον οπτικό και ενεικονισμένο χώρο του στρατοπέδου λόγω του ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου του. Η ιστορικοποίηση καθώς και η απουσία της προαναφερθείσας διαδικασίας το περιχαράσσει ως αστικό τραύμα εν γένει. Ιστορία που περιλαμβάνει βιώματα, πόλεμο, κατοχής, ναζισμού, βασανιστηρίων, εγκλεισμού και εκτελέσεων. Συνεπώς, εφόσον η ιστορία του ακόμη και αν δεν έχει αποτυπωθεί ουσιαστικά ενυπάρχει στο κοινωνικό ασυνείδητο τόπο και αξίζει να αναφερθεί η ιστορία αυτού με σκοπό να τεκμηριωθεί η κύρια υπόθεση και το ερευνητικό ερώτημα ως σύνολο κοινωνικών ιστορικών κυρίως παραγόντων. Κρίνεται απαραίτητο να μελετηθεί το πλαίσιο, το ιστορικό, το πολιτιστικό, πολιτισμικό και η θεσμική κατάσταση, στα οποία το πολιτισμικό τραύμα κατασκευάζεται. Το πλαίσιο περιλαμβάνει τα πλαίσια της μνήμης⁸⁰81 (Irwin, Z..(1994). που περιλαμβάνουν εθνικές και άλλες μετα-αφηγήσεις που κυριαρχούν σε μια κοινωνία σε οποιοδήποτε δεδομένο χρονικό σημείο. Η αναγκαιότητα αποκάλυψης της ιστορικής αναδρομής σχετικά με την Θεσσαλονίκη από τους Βαλκανικούς πολέμους έως την μετά κατοχική περίοδο και την τοπική ιστορία της

⁸⁰ Irwin, Z.(1994). Frames of Remembrance: The Dynamics of Collective Memory. New Jersey: Transaction Publishers

περιοχής γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά εξηγείτε, καθώς οι τοποθεσίες και οι τόποι της γύρω περιοχής αποτέλεσαν κομβικά γεωγραφικά εδάφη για τις διαχρονικές εμπόλεμες συρράξεις και αποτέλεσαν συνδετικό κρίκο όλων των τραγικών τμημάτων της ελληνικής ιστορίας από τους Βαλκανικούς έως και τον εμφύλιο αναδεικνύοντας την πιθανότητα η ύπαρξη αστικού τραύματος στην γύρω περιοχή από το συμβολοποιημένο πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά” (τόπος και τραύμα) λόγω του παρελθόντος της πόλης της Θεσσαλονίκης αλλά και της Ελλάδας γενικότερα. Η διαδρομή αυτή αποκαλύπτει την βασική δίοδο φωτισμού των πτυχών των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και ιστορικών περιόδων που βίωσαν η διαχρονικά οι άνθρωποι της κοινότητας γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά και την συν-διαμόρφωσαν έως σήμερα. Σύμφωνα, με την μελέτη, της Ζ. Παπανδρέου, ο Σταυρίδης προτείνει μία ενδιαφέρουσα τυπολογία βασικών γνωρισμάτων έκφρασης της συλλογικής μνήμης, στην οποία πρωταρχικό ρόλο διαδραματίζει η κοινωνική ομάδα ως προϋπόθεση για την ανάδειξη της συλλογικής μνήμης, αρκεί τα μέλη της να έχουν συναίσθηση κοινής ταυτότητας και κοινού παρελθόντος. Επομένως, το ερώτημα που γεννήθηκε ήταν “υπάρχει τραύμα στην κοινότητα Παύλου Μελά και αν ναι με ποιόν τρόπο, εφόσον απουσιάζουν έννοιες όπως ενιαία ιστορία, ταυτότητα, κοινότητα;”

Μεθοδολογία και πορίσματα

Εισαγωγικό σημείωμα

Στο παρόν κεφάλαιο από την εποπτεία του θεωρητικού υλικού η ερευνήτρια οδηγήθηκε στην επιλογή της συγκεκριμένης θεωρίας και κατ' επέκταση της ανάπτυξης επιχειρηματολογίας της θεωρητικής συλλογιστικής της επιστημονικής κοινωνιολογίας και του καλλιτεχνικού ρεύματος στο επόμενο κεφάλαιο δια μέσου της σύνθεσης, διάρθρωσης και παραβολής της μετά-θεωρίας και του συλλεγμένου εμπειρικού υλικού το οποίο εμπνεύστηκε από την θεωρία και τους θεωρητικούς της και την ποιοτική μεθοδολογία της μελέτης.

Στην έρευνα όπως προαναφέρθηκε θα μελετηθούν οι διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό-κοινωνικό τραύμα σε μία κοινότητα από έναν ιστορικό τόπο που έχουν διαδραματιστεί κτηνωδίες. Σύμφωνα, με την προαναφερθείσα θεωρία για το αστικό τραύμα, οι έννοιες της πολιτισμικής συλλογικής ταυτότητας, μνήμης, γνώσης της ιστορίας, εν συναίσθησης και του ανεπτυγμένου οικονομικού, πολιτισμικού, ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου, επομένως και δικτύων καθώς επίσης και των πολιτειακών πράξεων θετικά προσκείμενων στη ζωή του δημόσιου χώρου αποτελούν παράγοντες γέννησης και διαχείρισης του αστικού τραύματος. Συγκεκριμένα, η ερευνήτρια επικεντρώθηκε στη μεθοδολογία της έρευνας και ευρύτερα στη σύνδεση των ερευνητικών ερωτημάτων με την θεωρία. Καταγράφηκε η περιγραφή των συνθηκών, του ερευνητικού χωροχρόνου, κλίματος που πραγματοποιήθηκαν οι συνεντεύξεις, οι αναλύσεις αυτών και η σύνδεση των πορισμάτων με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κοινωνικού αστικού τραύματος. Η επιλογή της μεθοδολογίας είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς αλληλοεπιδρά με όλα τα επιμέρους στάδια και χαρακτηριστικά της ερευνητικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένων των στόχων, των ερευνητικών ερωτημάτων και των αποτελεσμάτων που θα εξαχθούν. Δεδομένου του διαφορετικού φιλοσοφικού και οντολογικού υπόβαθρου, η επιλογή της εκάστοτε μεθοδολογίας ως εργαλείο έρευνας καθοδηγείται από τους στόχους της ερευνητικής μελέτης και από τα ερωτήματα τα οποία αυτή αποσκοπεί να διερευνήσει και απαντήσει⁸². (Denzin, NK & Lincoln, Y. (2003))

Αξίζει να σημειωθεί πως η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε τρία επίπεδα με σκοπό να αποκαλυφθούν οι απαντήσεις για τα ερευνητικά ερωτήματα. Σε πρώτο επίπεδο δια μέσου ατομικών συνεντεύξεων με σκοπό να διερευνηθεί η έννοια της ταυτότητας της κοινότητας δια μέσου των ιστορικών πηγών για την διαμόρφωση της κοινότητας Παύλου Μελά και του κοινωνικού κεφαλαίου και του κοινωνικού εαυτού της κοινότητας μέσω των δώδεκα σε αριθμό ατομικών συνεντεύξεων με σκοπό να απαντηθεί το ερώτημα ποιοί είναι οι άνθρωποι που την συναποτελούν και την συν διαμορφώνουν. Επιπροσθέτως, σε αυτό το στάδιο καταγράφηκαν τα δεδομένα και τα κοινωνικά γεγονότα σε σχέση με το αστικό τραύμα από τον συμβολικό

⁸² Denzin, NK & Lincoln, Y. (2003). The role of the researcher

τόπο του στρατοπέδου για να απαντηθεί το ερώτημα με ποιόν τρόπο επηρεάζει το πολιτισμικό τραύμα τους ανθρώπους μέσω του συμβολικού τόπου του στρατοπέδου Παύλου Μελά. Σε δεύτερο επίπεδο και δια μέσου εστιασμένης ομάδας με σκοπό να διερευνηθεί το αστικό τραύμα από τον συμβολικό τόπο του στρατοπέδου και η συσχέτιση κοινωνικού κυρίως κεφαλαίου και συλλογικής μνήμης ή άγνοιας της ιστορίας αλλά και οικονομικής τάξης ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη αστικού τραύματος με ταυτόχρονη παρατήρηση μετασηματισμών στις απόψεις των συμμετεχόντων και συμμετεχουσών.

Σε αυτό το σημείο διατυπώνεται ουσιαστικά ο βασικός σκοπός της έρευνας, ο οποίος είναι η διερεύνηση της ύπαρξης αστικού τραύματος από τον συμβολικό τόπο του στρατοπέδου και η ανάπτυξη θετικής ιστορικής και κοινωνικής συν διαμόρφωσης δια μέσου των κοινοτικών καλλιτεχνικών πρακτικών της δημιουργικής κοινότητας και της ανάπτυξης του Κοινωνικού Κεφαλαίου των κατοίκων, με την χρήση προσεγγίσεων της παρεμβατικής τέχνης στον δημόσιο χώρο, με στόχο την ενδυνάμωση της κοινότητας να διεκδικήσει την ιστορία της. Το δείγμα της έρευνας δεν ήταν σταθερό σε σύσταση και μέγεθος, στα στάδια εξέλιξης της έρευνας. Οι ατομικές συνεντεύξεις ήταν 12 και το focus Group, αποτελούνταν από 4 κατοίκους και 2 ατομικές συνεντεύξεις από επίσημους εκπροσώπους δημόσιου φορέα. Η εφαρμογή της έρευνας πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Παύλου Μελά εντός και εκτός του περιβάλλοντος του στρατοπέδου. Σε επόμενο κεφάλαιο αναγράφονται τα ερευνητικά ερωτήματα και οι ερευνητικές υποθέσεις και παρακάτω γίνεται επεξήγηση της ερευνητικής μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε. Στην παρούσα έρευνα έγινε χρήση του Εμπειρικού Διαλεκτικού Ρεαλισμού, όπως παρουσιάζεται από τους Ζήση, Ρενταρή και Χτούρη(Χτούρης, 2017:307) το οποίο αποτελεί αντικείμενο ενδεδειγμένης ανασκόπησης των ερευνών στη διεθνή βιβλιογραφία. Στη συνέχεια αιτιολογείται η επιλογή της συγκεκριμένης μεθοδολογικής προσέγγισης, οι περιορισμοί αλλά και τα θετικά σημεία της έρευνας, και τέλος επισημαίνονται οι κοινωνικές οντότητες της έρευνας και οι διαδικασίες συλλογής και μεθοδολογικής ανάλυσης του υλικού.

Συνοψίζοντας, σκοπός της έρευνας είναι να γίνει κατανοητή αρχικά η έννοια του αστικού κοινωνικού τραύματος, προερχόμενο από την μνήμη και την γνώση της τραυματικής ιστορίας γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” από την ναζιστική κατοχική περίοδο και την περίοδο του ελληνικού εμφυλίου, ως συμβολικός ιστορικός χώρος για την κοινότητα της γύρω περιοχής του. Ο παραπάνω σκοπός αφορά μεταβλητή που θεωρείται εξαρτημένη από την ερευνήτρια. Σκοποί που δεν είναι εξαρτημένες μεταβλητές ως προς την έκβαση της απόπειρας και που ωστόσο παραμένουν ουσιαστικοί, είναι η πιθανότητα ανυπαρξίας αστικού τραύματος λόγω της ιστορίας του ή της απουσίας της τελευταίας και η πιθανή ενδυνάμωση των κατοίκων ως μία νέα ενιαία συλλογικότητα και κοινότητα.

Ενδυνάμωση όπως προαναφέρθηκε με σκοπό να έχουν άποψη για την αξιοποίηση του στρατοπέδου στην κοινότητά τους και κατ’ επέκταση η εξυπηρέτηση του αιτήματός τους από τις τοπικές αρχές, μέσω των πρακτικών ευαισθητοποίησης, να λαμβάνουν ενεργά, αυθεντικά και εθελούσια μέρος στο κοινωνικό γίνεσθαι του στρατοπέδου αλλά και στην ιστορία τους.

Τέλος, η φοιτήτρια προσδοκά, η έρευνα σε συνδυασμό με την υλοποίηση της δημιουργικής κοινότητας η οποία θα εμπλέκεται με την υπόλοιπη κοινότητα, να αποκτήσει και μια μορφή κοινωνική, πέραν της επιστημονικής σημασίας. Δια μέσου της έμπρακτης κοινωνιολογικής και καλλιτεχνικής εφαρμογής, λοιπόν, επιδιώκεται η κοινότητα γύρω από το στρατόπεδο να αποτελέσει φορέα ανάδειξης και συν διαμόρφωσης της ιστορίας και του μέλλοντος του στρατοπέδου για εκείνη και τις επόμενες γενεές της, μέσω της αναγνώρισής του ως μνημείο και να αναδυθεί μία νέα πραγματικότητα. Μια κοινωνική πραγματικότητα σεβόμενη απόλυτα την κοινωνική, ιστορική, ατομική και συλλογική μνήμη από την γνώση της ελληνικής ιστορίας έστω και αποσπασματικά- και όχι μόνο- και τις επιπτώσεις της ναζιστικής ιδεολογίας, με βλέμμα προς ένα μέλλον με μια χροιά ελαφρώς πιο ανθρώπινα αισιόδοξη.

1.9 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Σκοπός της παρούσας μελέτης όπως προαναφέρθηκε ήταν η διερεύνηση του κοινωνικού εαυτού, κεφαλαίου και συλλογικής ταυτότητας της κοινότητας. Ακόμη, των εμπειριών, των σκέψεων και των συναισθημάτων των κατοίκων της περιοχής της Θεσσαλονίκης γύρω από το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά σε σχέση με το δεύτερο και εάν έπειτα από την εποπτεία του συλλεγμένου υλικού διαπιστώνοντας συνέπειες αστικού τραύματος με ποιες αιτίες και σε ποιους τομείς επηρεάζουν. Ειδικότερα, έγινε εστίαση σε σχέση με την γνώση ή άγνοια, την λήθη ή την μνήμη σε σχέση με την ιστορία του ως πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης επί Ναζιστικής Κατοχής.

α) Σε ό,τι αφορά τον Κοινωνικό Εαυτό και το Κοινωνικό Κεφάλαιο διερευνήθηκε η ανάπτυξή του μέσα από:

- 1) Την κοινωνική συμμετοχή των κατοίκων, σε Μικρό επίπεδο (κοινότητα Παύλου Μελά).
- 2) Τη μελέτη των παραγόντων του κοινωνικού κεφαλαίου
- 3) Τη μελέτη των κοινωνικών τύπων των κατοίκων, εξετάζοντας τις προσλαμβάνουσες που έχουν για το ρόλο τους στη κοινότητα, τα κίνητρα εμπλοκής τους και τις προσδοκίες τους με το στρατόπεδο και την ιστορία του και την δημόσια αξιοποίησή του, καθώς και τη σκιαγράφηση της συμβολής τους, στη συν διαμόρφωση των καλλιτεχνικών συμμετοχικών δράσεων.

β) Σε ό,τι αφορά την Παρεμβατική Τέχνη, διερευνήθηκε η αξιοποίησή της μέσα από:

- 1) Την καλλιτεχνική δράση της δημιουργικής κοινότητας. Το είδος και το εύρος της συμμετοχής, σε δράσεις Παρεμβατικής Τέχνης, στο χώρο του στρατοπέδου.
- 2) Τη συμμετοχική παρατήρηση, με συλλογή τεκμηρίων από τις συμμετοχικές δράσεις (σημειώσεις πεδίου από την ερευνήτρια, ηχητικό και οπτικοακουστικό υλικό) για το αστικό τραύμα

γ) Μαζί με τα ανωτέρω συνεξετάστηκαν τα πορίσματα των ατομικών συνεντεύξεων των επισήμων και της εστιασμένης ομάδας που κατηύθυναν το βλέμμα σε πιο σύνθετα φαινόμενα, που συνδέονται με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κοινότητα Παύλου Μελά-τα οποία δεν ήταν ευδιάκριτα εκ των προτέρων

και αναδύθηκαν με τη μέθοδο της εμπειρικής διαλεκτικής και στόχευαν στη φώτιση και ανάδυση του αστικού τραύματος της κοινότητας Παύλου Μελά σε σχέση με τον ιστορικό τόπο του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά. Η ενδυνάμωση της κοινοτικής ομάδας συμμετεχόντων και κατ' επέκταση της κοινότητας δια μέσου της Παρεμβατικής Τέχνης ως προστατευτικού παράγοντα στην πρόληψη και προαγωγή της αντί-ναζιστικής ιδεολογία και την ενθάρρυνση στην διεκδίκηση του ιστορικού τόπου τη περιοχής με σκοπό την περαιτέρω περιβαλλοντική, οικονομική, κοινωνική και τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους από τη διαμόρφωση και αξιοποίηση του στρατοπέδου και τέλος την επούλωση του κοινοτικού τραύματος. Οι στόχοι αυτοί συσχετίζονται με τις έννοιες της βιωματικής και καλλιτεχνικής εκπαίδευσης, της δημοκρατικής συμμετοχής και της δημιουργικής κοινωνικής συν-διαμόρφωσης σημαντικών τόπων της κοινότητας. Επιπροσθέτως, αφορούν στόχους κοινωνικής δικαιοσύνης, ανάπτυξη και βίωμα κοινωνικού διαλόγου και προσδοκά στην υγιή εξέλιξη της τοπικής διεκδίκησης για την κάλυψη των αναγκών της κοινότητας.

Η υλοποίηση παραπάνω στόχων στην κοινότητα Παύλου Μελά ήταν μία δύσκολη διαδικασία και σαφέστατα μία ουσιαστική συν-διαμόρφωση χρειάζεται μακρόπνοο και ολιστικό κοινοτικό πλάνο με οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην διεργασία. Η παραπάνω έρευνα και διεργασία ωστόσο αποτελεί ένα πρωτόλειο δείγμα θετικής ιστορικής και κοινωνικής συν-διαμόρφωσης και εισάγει την κοινότητα σε αυτό που ελπιδοφόρα μέλλεται να συνεχιστεί.

1.10 Εμπειρικός Διαλεκτικός Ρεαλισμός

Εισαγωγικό σημείωμα

Στο συγκεκριμένο στάδιο της παρούσας έρευνας οργανώθηκε και εφαρμόστηκε η θεματική ανάλυση. Διαδικασία από την οποία αναδείχθηκαν τα θέματα που ενυπήρχαν στον λόγο των συνεντευξιαζόμενων ως τμήματα της οπτικής τους της κοινωνικής πραγματικότητας για το στρατόπεδο της περιοχής τους. Με αυτόν τον τρόπο προσδιορίστηκαν οι μορφές δεδομένων και τα επίπεδα συλλογής και επεξεργασίας τους καθώς και ο συνδυασμός τους για την παραγωγή εννοιών και θεωρητικών προτάσεων για την παραγωγή πραγματικών κοινωνικών φαινομένων.

Καταγράφηκε, και αναλύθηκε μία μεθοδολογική προσέγγιση μελέτης η οποία, οικοδομείται, συντίθεται και πορεύεται από την αγωνία της έρευνας της έννοιας της κοινωνικής πραγματικότητας. Η έννοια της κοινωνικής πραγματικότητας αποτελεί ένα κράμα αλλήλο-εξάρτησης, συ παρουσίας και συνεκτικότητας των κοινωνικών φαινομένων και των κοινωνικών οντοτήτων που συμμετέχουν σε αυτά. Σε αυτό το πλαίσιο συγκεκριμενοποιούνται και αναδύονται τα εμπειρικά δεδομένα, τα περιβάλλοντα συλλογής και επεξεργασίας των μορφών τους και ως συνδυασμός αναλύονται με σκοπό να γεννηθούν θεωρητικές προτάσεις και έννοιες με τελικό στόχο την παραγωγή πραγματικών κοινωνικών φαινομένων σε σχέση με το τραύμα, τον τόπο και τους ανθρώπους (κοινότητα). Στην προαναφερθείσα απόπειρα για τα αντικείμενα

μελέτης χρησιμοποιούνται θεωρητικά πρίσματα από διάφορες ακαδημαϊκές σχολές κυρίως κοινωνιολογικής και φιλοσοφικής φύσεως, ως παρεμφερή τμήματα σκεπτικισμού για την έρευνα του πραγματικού κόσμου. Ο Σ. Χτούρης αναφέρει πως στην παραπάνω διεργασία και ερευνητική διαδικασία ενδιαφέρον αποκτά μια συνθετική προσέγγιση με στοιχεία του εμπειρικού θετικισμού και με αυτά τα στοιχεία του διαλεκτικού ρεαλισμού, με κύριο στόχο την κατανόηση της θεωρητικής έρευνας ως συστατικό τμήμα της εμπειρικής έρευνας, αλλά κυρίως το αντίθετο, δηλαδή τα εμπειρικά δεδομένα ως συστατικό στοιχείο της σύγχρονης κοινωνιολογικής θεωρίας⁸³.

Η μεθοδολογία που αναπτύχθηκε στην παρούσα έρευνα για την αναφορά και ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων που συλλέχθηκαν βασίζεται στο μεθοδολογικό εργαλείο του εμπειρικού διαλεκτικού ρεαλισμού. Πρόκειται για μια σύνθετη μεθοδολογία που συναρμολογεί μεθοδολογικά παραδείγματα, όπως της εμπειρικά θεμελιωμένης θεωρίας και της εθνογραφικής προσέγγισης, με σκοπό η διερμηνεία των δεδομένων να έχει και απαγωγική και επαγωγική προσέγγιση. Αυτή η μεθοδολογία αντλεί από τις παραδοχές του κριτικού ρεαλισμού, τη θεωρία των δικτύων⁸⁴ (Χτούρης 2004)⁸⁵ και εμπειρικά παραδείγματα ανάλυσης των εστιασμένων ομάδων. Ενδεικτικά, παρατίθεται μέρος της διαδικασίας, όπως παρουσιάζεται στο ερευνητικό έργο In4Youth⁸⁶. (Χτούρης, 2017)

Όπως και η παρούσα έρευνα άπτεται της εμπειρικά θεμελιωμένης θεωρίας και της εθνογραφικής προσέγγισης διαμέσου του συνδυασμού της επαγωγικής και παραγωγής θεματικής ανάλυσης και μεθόδου αρτιοί⁸⁷ (Χτούρης, 2018).

Ο εμπειρικός διαλεκτικός ρεαλισμός ως μεθοδολογία έρευνας καθοδηγείται από την ανάγκη μελέτης της κοινωνικής πραγματικότητας ως μια συνεκτική παρουσία των κοινωνικών φαινομένων και των κοινωνικών οντοτήτων που συμμετέχουν σε αυτά. Στον εμπειρικό διαλεκτικό ρεαλισμό διακρίνονται δύο επίπεδα αναφοράς: η εμπειρία και η πρωτόλεια εννοιολογική εφαρμογή της και το επίπεδο του πραγματικού, το οποίο αναπτύσσεται δια μέσου της διαδικασίας της διαλεκτικής σε πολλά στάδια. Στη Διαλεκτική τα στάδια αυτά διαφέρουν χρονικά και αναλυτικά και για τη συγκεκριμένη μέθοδο διαδραματίζει καίριο ρόλο καθώς αποτελεί συστατικό στοιχείο της κοινωνικής πραγματικότητας που συγκροτείται θεωρητικά, ενώ ταυτόχρονα αποδέχεται ότι τα εμπειρικά δεδομένα είναι η βάση και το πλαίσιο για τη συγκρότηση της.

⁸³ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

⁸⁴ Χτούρης, Σ. (2004). Ορθολογικά συμβολικά δίκτυα. Αθήνα: Νήσος

⁸⁵ Χτούρης, Σ. (2004). Ορθολογικά Συμβολικά Δίκτυα: Global States και εθνικά χόμπι. Αθήνα: Νήσος

⁸⁶ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

⁸⁷ Χτούρης, Σ. (2018). Η δυναμική αμφίδρομη σχέση εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών εννοιών. Ένα πλαίσιο για την καταγραφή και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων.

Πρόκειται για μία προσέγγιση που τη χαρακτηρίζει το σημείο ενδιαφέροντος της, το οποίο αποτελεί η δράση των ατόμων με τις δομοποιημένες αξίες⁸⁸ (Χτούρης, 2018).

Στόχος της παρούσας ερευνητικής απόπειρας και κατ' επέκταση θεματικής ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων είναι η απόκριση στο αρχικό ερευνητικό ερώτημα το οποίο είναι η σχηματοποίηση κοινωνικού τραύματος λόγω του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως σύμβολο της ναζιστικής περιόδου και της Γερμανικής κυρίως κατοχής στους κατοίκους της περιοχής γύρω του και σε ποιους τομείς επηρεάζει. Συνοψίζοντας, αναμένεται από την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε να επιτευχθεί ο στόχος του εντοπισμού των βασικών διαδικασιών, μέσων, περιβαλλόντων και στρατηγικών του σχηματισμού κοινωνικού τραύματος.

1.10.1 Τα δεδομένα

Στην κοινωνική έρευνα δημιουργείται η ανάγκη και δυσκολία χειρισμού μέγα-συστημάτων αλλά και επεξεργασίας σύνθετων δεδομένων που προέρχονται από πολλές πηγές, έχουν συλλεχθεί με διαφορετικές μεθοδολογίες και τεχνικές και σε έναν μεγάλο βαθμό προέρχονται από διαφορετικές ερευνητικές παραδόσεις αλλά και θεωρητικές παραδοχές για την φύση της κοινωνικής πραγματικότητας⁸⁹. (Χτούρης, 2017). Στην περίπτωση της ποιοτικής έρευνας σύμφωνα με Blalock, M. (1982)⁹⁰ το εύρος αναφοράς των δεδομένων και ο όγκος των κατάλληλων δεδομένων για την έρευνά μας διευρύνεται αντί να μειώνεται καθώς αφαιρούνται οι περιορισμοί που είχαν δημιουργηθεί από τις αρχικές κατηγορικές ποιοτικές μεταβλητές που καταλαμβάνουν συνήθως την κοινωνική έρευνα και τη θέση τους παίρνουν σαφείς κατηγορικές μεταβλητές, περισσότερες στοχευμένες ποσοτικές μεταβλητές με μικρό εύρος διακύμανσης ή ακόμα στοχευμένες αφηγήσεις και νοηματικά κορεσμένο ποιοτικό υλικό⁹¹. (Χτούρης, 2017)

Στην συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιήθηκε ο ήχος και η εικόνα ως εργαλείο παραγωγής κοινωνικών δεδομένων. Σύμφωνα, με την βιβλιογραφική ανασκόπηση ο συνδυασμός αυτών των «δεδομένων» σε έγκυρα ερμηνευτικά σχήματα απαιτεί ιδιαίτερη μεθοδολογική προσπάθεια, ιδιαίτερα όσον αφορά τη

⁸⁸ Χτούρης, Σ. (2018). Η δυναμική αμφίδρομη σχέση εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών εννοιών. Ένα πλαίσιο για την καταγραφή και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων.

⁸⁹ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

⁹⁰ Blalock, M. (1982). *Conceptualization and Measurement in the Social Sciences*. Beverly Hills: Sage

⁹¹ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

δυναμική της έρευνας και αλλά και τη δυναμική που εξελίσσεται στα διάφορα κοινωνικά πεδία⁹². (Χτούρης, 2017)

Τα τεκμηριωμένα εμπειρικά δεδομένα, αλλά και το πώς συντίθεται σε συνδυασμό με τη δυναμική πρακτική διακριτών και αναγνωρίσιμων κοινωνικών δρώντων που παράγουν “μέγα -δεδομένα” (big data) σε μια διαρκή ροή in actus στα συστήματα πληροφορίας ή τα κοινωνικά δίκτυα⁹³ (Kitchin, R. (2014)

Σύμφωνα με την συγκεκριμένη θεωρία, το πρώτο απαραίτητο βήμα μεθοδολογικής διευκρίνησης αφορά τον διαχωρισμό των διάφορων τύπων δεδομένων χρήσιμων για την κοινωνική έρευνα από τον «θόρυβο» του κοινωνικού κόσμου, ο οποίος συμπεριλαμβάνεται ως κάποια μορφή «πληροφορίας» στα περιβάλλοντα καταγραφής και τεκμηρίωσης. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στον εκάστοτε θόρυβο⁹⁴ (Χτούρης, 1991) και τα χρήσιμα δεδομένα αποτελεί ένα κομβικό σημείο και στηρίζεται κυρίως στον εντοπισμό ή μη κοινωνικού νοήματος σε αυτά. Η απόδοση αυτού του κοινωνικού νοήματος αποτελεί ταυτόχρονα το πρώτο πλαίσιο εννοιολόγησης και παραγωγής δεδομένων μέσα από τον συνολικό όγκο της εκάστοτε διαθέσιμης πληροφορίας. Αυτή η διαδικασία μπορεί να θεωρηθεί μια προ-θεωρητική ταυτοποίηση των δεδομένων που προετοιμάζει τη πιθανή θεωρητική τους ενσωμάτωση σε ένα πιο ολοκληρωμένο εννοιολογικό θεωρητικό πλαίσιο.

Το δεύτερο σημαντικό σημείο σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση έχει σχέση με τον τρόπο με τον οποίο τα δεδομένα αποδίδονται σε διακριτές κοινωνικές οντότητες. Τα στοιχεία αυτά μπορεί να συμμετέχουν στην περιγραφή αυτών των οντοτήτων, οι οποίες μπορεί να αποτελούν κοινωνικά υποκείμενα, ομάδες, πληθυσμούς, διαδικασίες ακόμα και κοινωνικά γεγονότα ή φαινόμενα. Η απόδοση των δεδομένων στις ενδιαφέρουσες για την έρευνα κοινωνικές οντότητες μπορεί να ακολουθήσει διαφορετικές διαδρομές⁹⁵.

Στην περίπτωση αυτή, οι κοινωνικές οντότητες κατασκευάζονται ως οργανωμένες διατάξεις, καθώς και συστάδες κοινωνικών δεδομένων που ως τέτοιες υποστηρίζουν την κατασκευή εννοιών. Αυτά τα patterns των δεδομένων συγκλίνουν αρχικά σε απλές ποιοτικές εννοιολογήσεις ομάδων δεδομένων (clusters) που είναι δυνατόν, σε ένα δεύτερο πλαίσιο, να συγκροτήσουν τα πλήρη χαρακτηριστικά των κοινωνικών οντοτήτων και, ακολούθως, τη συγκρότηση ή ανασύσταση ενός θεωρητικού υποδείγματος⁹⁶.

⁹² Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

⁹³ Kitchin, R. (2014). Big Data, new epistemologies and paradigm shifts

⁹⁴ Χτούρης, Σ. (1991). Θετικισμός και Διαλεκτική. Δύο δεκαετίες μετά τη διαμάχη για τον Θετικισμό μεταξύ Καρλ Πόπερ και Τ. Αντόρνο. Λόγου Χάριν, Άνοιξη

⁹⁵ Χτούρης, Σ. (2018). Η δυναμική αμφίδρομη σχέση εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών εννοιών. Ένα πλαίσιο για την καταγραφή και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων.

⁹⁶ Χτούρης, Σ. (2018). Η δυναμική αμφίδρομη σχέση εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών εννοιών. Ένα πλαίσιο για την καταγραφή και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων.

Ενώ, η δεύτερη διαδρομή προϋποθέτει την ύπαρξη «έτοιμων» κοινωνικών οντοτήτων στην κοινωνική θεωρία και οι οποίες έχουν δημιουργηθεί μέσα από τις ερευνητικές και θεωρητικές παραδόσεις της κοινωνικής επιστήμης, της εθνογραφίας ή της κοινωνικής ψυχολογίας. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτές οι «Έτοιμες Οντότητες» είναι σε θέση να δημιουργηθούν *in situ*, στο πεδίο της έρευνας, αλλά ως τέτοιες να προϋπάρχουν της συλλογής και της ουσιαστικής επεξεργασίας των δεδομένων.

Τα δεδομένα στην περίπτωση αυτή συγκροτούν κοινωνικές οντότητες μέσα από την ερμηνευτική τους ατομική δράση, την επανατοποθέτησή τους μέσα σε κοινωνικούς τύπους αλλά, παράλληλα, και στο πλαίσιο γενικών ιδεατών κοινωνικών σχηματισμών όπου τοποθετούνται επιλεκτικά μέσα σε αφαιρετικές νοητικές επεξεργασίες που οδηγούν στη συγκρότηση «ιστορικών» κοινωνικών μετασχηματισμών.

1.10.2 Κοινωνικό φαινόμενο ως κεντρική έννοια της κοινωνικής έρευνας

Στην ουσία, η κοινωνική πραγματικότητα συγκροτείται από και συνίσταται σε κοινωνικά φαινόμενα που διέπονται τις περισσότερες φορές από την ίδια ποιότητα και ιδιοσυστασία από το Μικρό στο Μάκρο επίπεδο, από το ατομικό στο συλλογικό επίπεδο. Αυτή η συνέχεια, η ποιοτική συνοχή και έκταση των κοινωνικών φαινομένων, φαίνεται ότι μπορεί και δημιουργεί το πνεύμα της κοινωνικής συνοχής και της κοινωνίας γενικότερα. Για το λόγο αυτόν, τα κοινωνικά φαινόμενα δεν είναι το συν-άθροισμα των παραστάσεων των μελών της κοινωνίας για αυτά αλλά κάτι διακριτό και ξεχωριστό και αυτό συμβαίνει διότι συγκροτούνται ως κεντρικές κοινωνικές οντότητες μέσα από διαφορετικούς ιδεατούς τύπους πρακτικής αλλά και συμβολικά γεγονότα όπου το άτομο συμμετέχει ημί συνειδητά ή μέσα από εγκατεστημένες καθημερινές ρουτίνες ή θεσμικές λειτουργίες⁹⁷.

Συνοψίζοντας, η έρευνα βασίζεται σε μεθοδολογικά εργαλεία όπως στην καταγραφή και ανάλυση πρωτογενούς ποιοτικού υλικού, από α) την υλοποίηση ατομικών συνεντεύξεων (δώδεκα στον αριθμό), μία εστιασμένη ομάδα και ανάλυση με τη μεθοδολογία του εμπειρικού διαλεκτικού ρεαλισμού των δεδομένων που παράχθηκαν από τις ατομικές επίσημες συνεντεύξεις και την καλλιτεχνική παρέμβαση. Η ποιοτική μεθοδολογία που επιλέχθηκε για την προσέγγιση των κοινωνικών οντοτήτων, ακολουθεί το παράδειγμα του εμπειρικού διαλεκτικού ρεαλισμού, όπως αυτό παρουσιάζεται από τους Ζήση, Ρενταρή και Χτούρη στην έρευνα *In4Youth*⁹⁸ (Χτούρης, 2017) όπως και η ανάλυση του υλικού των ατομικών συνεντεύξεων και της εστιασμένης ομάδας, έγινε με τη μεθοδολογία του εμπειρικού διαλεκτικού ρεαλισμού.⁹⁹

⁹⁷ Χτούρης, Σ. (2018). Η δυναμική αμφίδρομη σχέση εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών εννοιών. Ένα πλαίσιο για την καταγραφή και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων.

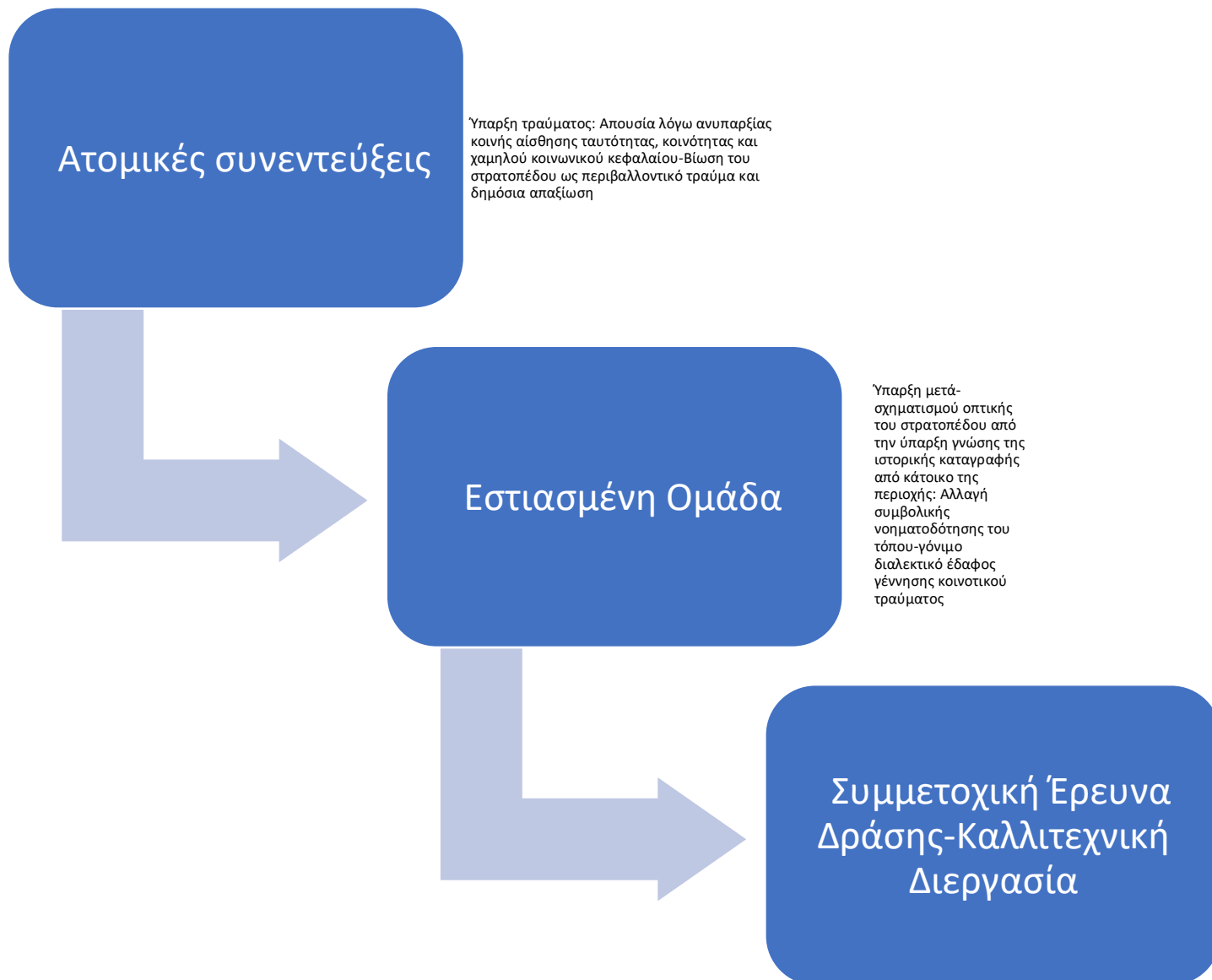
⁹⁸ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

⁹⁹ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

1.11 Η ερευνητική Μέθοδος και οι Τεχνικές: Πολύ-μεθοδολογικό Υλικό

Η παρούσα ερευνητική μελέτη προσεγγίζει τα ερευνητικά ερωτήματα που θέτει μέσω της ποιοτικής μεθοδολογίας καθώς, θεωρήθηκε η πλέον κατάλληλη, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος και να απαντηθούν τα ερωτήματα της συγκεκριμένης έρευνας, λόγω του ότι οι στόχοι της ανταποκρίνονται καλύτερα στις ερευνητικές ανάγκες στις οποίες απευθύνεται η μελέτη του αστικού τραύματος. Συγκεκριμένα, οργανώθηκε με βάση την ποιοτική συνέντευξη καθώς σύμφωνα με τις συνεντεύξεις τα θέματα που συλλέχθηκαν προς απάντηση ήταν: με ποιους τρόπους επηρεάζει το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” τους κατοίκους της γύρω περιοχής του, από ποιους παράγοντες και εκείνοι με τη σειρά τους εμπίπτουν σε κοινωνικό τραύμα, έχουν άποψη για την αξιοποίηση και μη του, υπάρχει γνώση/άγνοια, λήθη/μνήμη και ποιο είναι το κοινωνικό, ανθρώπινο, οικονομικό και πολιτισμικό κεφάλαιο των κατοίκων που συμμετέχουν στην έρευνα.

Σχήμα 3. Πολύ-μεθοδολογικό υλικό και οργανόγραμμα έρευνας.

1.12 Η ποιοτική έρευνα ως μεθοδολογικό εργαλείο

Η ποιοτική έρευνα προσπαθεί να παραγάγει μία ολιστική αντίληψη, βασισμένη σε δεδομένα, έτσι όπως εκείνα παρουσιάζονται στο φυσικό και κοινωνικό πλαίσιο. Στα καίρια χαρακτηριστικά της συγκαταλέγονται η ολιστική οπτική της έρευνας και η σημασία του πλαισίου αναφοράς των συμμετεχόντων, η έμφαση στην υποκειμενική εμπειρία των συμμετεχόντων, η ευέλικτη και αλληλεπιδραστική φύση του ερευνητικού σχεδιασμού, ο όγκος και ο πλούτος των ποιοτικών δεδομένων, η απαγωγική και η επαγωγική προσέγγιση στην ανάλυση και την ερμηνεία και το ξεχωριστό είδος των αποτελεσμάτων που προκύπτουν από την ποιοτική έρευνα¹⁰⁰ (Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012)

Σύμφωνα με άλλους μελετητές, ο όρος «ποιοτική έρευνα» χρησιμοποιείται ως μία πρωταρχική κατηγορία, η οποία καλύπτει μια ευρεία ποικιλία προσεγγίσεων και μεθόδων τοποθετημένων μέσα σε διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους. (Snape, D. & Spencer, L. (2003)¹⁰¹ Ένας αντιπροσωπευτικός ορισμός είναι αυτός των (Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2003)¹⁰², σύμφωνα με τους οποίους η ποιοτική έρευνα είναι “μία κείμενη δραστηριότητα που τοποθετεί τον παρατηρητή στο κόσμο. Αποτελείται από μία σειρά ερμηνευτικών, ουσιαστικών πρακτικών που κάνουν τον κόσμο ορατό. Αυτές οι πρακτικές, μετατρέπουν τον κόσμο σε μια σειρά αναπαραστάσεων, συμπεριλαμβανομένων σημειώσεων, συνεντεύξεων, συζητήσεων, φωτογραφιών, ηχογραφήσεων και υπομνημάτων προς τον εαυτό. Επομένως, μία ανάλυση της εργασίας των ποιοτικών ερευνητών είναι πως μελετούν τα πράγματα στα φυσικά τους πλαίσια, προσπαθώντας να κατανοήσουν ή να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα με τους όρους των νοημάτων που οι άνθρωποι φέρνουν σε αυτό”¹⁰³ (Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2003) . Από την άλλη πλευρά, ο McLeod (McLeod, J. (1994)¹⁰⁴ δίνει έναν περισσότερο συνοπτικό ορισμό, ισχυριζόμενος πως η ποιοτική έρευνα είναι “η διαδικασία συστηματικής διερεύνησης στα νοήματα, που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι, για να κατανοήσουν την εμπειρία τους και να καθοδηγήσουν τη συμπεριφορά τους”¹⁰⁵ (McLeod, J. (1994).). Στην ποιοτική έρευνα η εστίαση είναι στην προσπάθεια κατανόησης της βιωμένης εμπειρίας των συμμετεχόντων, ενώ παράλληλα γίνεται προσπάθεια για την αποφυγή προκαθορισμένων κρίσεων.¹⁰⁶ (Ιωσηφίδης, Θ. (2008) Στόχος δεν αποτελεί η επιβεβαίωση ή η διάψευση υποθέσεων που προκύπτουν από

¹⁰⁰ Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012). Qualitative inquiry in clinical and educational settings. The Guilford Press.

¹⁰¹ Snape, D. & Spencer, L. (2003). The foundations of qualitative research. In J. Ritchie & J. Lewis (Eds.), Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers. London: Sage

¹⁰² Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2003). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds), The landscape of qualitative research: Theories and issues (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage

¹⁰³ Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2003). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds), The landscape of qualitative research: Theories and issues (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage

¹⁰⁴ McLeod, J. (1994). Doing counseling research. London: Sage.

¹⁰⁵ McLeod, J. (1994). Doing counseling research. London: Sage.

¹⁰⁶ Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

την υπάρχουσα βιβλιογραφική συλλογή, αλλά η ανακάλυψη νέας γνώσης και η θεωρητική μορφοποίηση που προκύπτει επαγωγικά.¹⁰⁷ (Strauss, A. & Corbin, J. (1998)

Για το λόγο αυτό, η ποιοτική μεθοδολογία είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όταν το θέμα της έρευνας είναι περίπλοκο, πρωτότυπο ή δεν έχει ερευνηθεί επαρκώς¹⁰⁸ (Griffiths, M. R. (2009)

Ένας από τους βασικούς λόγους επιλογής της ποιοτικής μεθόδου έρευνας είναι η δυνατότητα προσέγγισης σε βάθος πολύπλοκων φαινομένων που αυτή εμπερικλείει (Ιωσηφίδης, Θ. (2008) ¹⁰⁹ Οι ποιοτικοί ερευνητές ενδιαφέρονται για το “ποιος”, “τι”, “πότε”, “που, “γιατί” και “πώς” ενός φαινομένου. Δίνει μεγάλη προσοχή στις διατομικές διαφορές, στις διαπροσωπικές σχέσεις, στα νοήματα, στο πλαίσιο και στην κουλτούρα, συνυπολογίζοντάς τα όλα προς μία ολιστική κατανόηση του φαινομένου. Η εμπειρία του αστικού τραύματος από την ιστορική μνήμη και το κοινωνικό τραύμα σε μία κοινότητα γύρω από ένα πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελεί ένα πολύπλοκο και πολυδιάστατο φαινόμενο. Η χρήση της ποιοτικής μεθοδολογίας συμβάλλει στην προσφορά μιας πλούσιας περιγραφής¹¹⁰ (Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012)

Όπως είναι, άλλωστε, γνωστό τα συναισθήματα, οι αντιλήψεις, οι στάσεις και οι εμπειρίες είναι δύσκολο να μετρηθούν ποσοτικά.¹¹¹ (McLeod, J. (1994) Η σημασία που δίνει η ποιοτική έρευνα στην οπτική των συμμετεχόντων¹¹² είναι ένας άλλος λόγος που οδήγησε στην επιλογή της (Ιωσηφίδης, Θ. (2008)

Η διερεύνηση της υποκειμενικής εμπειρίας των συμμετεχόντων είναι ο κύριος στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας, γεγονός που φαίνεται και από τη φαινομενολογική βάση της ανάλυσης των δεδομένων, η οποία θα συζητηθεί εκτενέστερα παρακάτω. Ανακεφαλαιωτικά, η ποιοτική έρευνα επιλέχθηκε καθώς εκτός από την έμφαση στην υποκειμενικότητα των συμμετεχόντων, είναι και μια αναμφισβήτητα συνεργατική διαδικασία καθώς η γνώση συν θέτεται και συν δομείται από τους συμμετέχοντες στην έρευνα αλλά και από τον ερευνητή.

107 Strauss, A. & Corbin, J. (1998). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. Thousand Oaks, CA: Sage.

108 Griffiths, M. R. (2009). Parent and child experiences of childhood cancer: An interpretative phenomenological analysis approach. Phd thesis: Queensland University of Technology.

109 Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

110 Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012). Qualitative inquiry in clinical and educational settings. The Guilford Press.

111 McLeod, J. (1994). Doing counseling research. London: Sage

112 Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

1.12.1 Μέθοδος της συνέντευξης και της εστιασμένης ομάδας

1.12.1.1 Μέρος Α΄- Οι ατομικές συνεντεύξεις

Χρειάζεται να σημειωθεί πως για την απόπειρα της παρούσας έρευνας, η οποία είναι ποιοτικά προσανατολισμένη έγινε χρήση του ερευνητικού εργαλείου παραχώρησης συνεντεύξεων και συγκεκριμένα των ημί-δομημένων συνεντεύξεων και η έρευνα χαρακτηρίζεται συγχρονική καθώς υλοποιήθηκε σε συγκεκριμένη φέτα χρόνου. Η συνέντευξη ως μία ερευνητική μέθοδος χρησιμοποιείται ευρύτατα στην κοινωνική έρευνα και υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τύποι συνεντεύξεων. Είναι ένα είδος συνομιλίας με βαθμό δόμησης και τυποποίησης (όχι κλινική). Προκαθορισμένες ή χαμηλότερο προκαθορισμό. Ο βαθμός της δόμησης της συνέντευξης αντανακλά τον βαθμό της τυποποίησής. Μία τυπολογία που χρησιμοποιείται συνήθως διακρίνει μεταξύ δομημένων, ημί-δομημένων και μη δομημένων συνεντεύξεων.¹¹³ (Colin, R. (2007)

Η ημί-δομημένη συνέντευξη έχει προκαθορισμένες ερωτήσεις, αλλά η διάταξή τους μπορεί να τροποποιηθεί ανάλογα με την αντίληψη του ερευνητή σχετικά με το τι φαίνεται καταλληλότερο. Η διατύπωση της ερώτησης μπορεί να αλλάξει και να δοθούν εξηγήσεις συγκεκριμένες, συγκεκριμένες ερωτήσεις που φαίνονται ακατάλληλες για κάποιο συγκεκριμένο ερωτώμενο μπορούν να παραλειφθούν, ή να περιληφθούν πρόσθετες ερωτήσεις. Οι ημί-δομημένες συνεντεύξεις χρησιμοποιούνται ευρέως σε εύελικτα, ποιοτικά σχέδια¹¹⁴. (Colin, R. (2007)

Συνοψίζοντας, για την τεκμηρίωση της επιστημονικής ορθότητας του συγκεκριμένου εργαλείου έρευνας, της ερευνητικής συνέντευξης υπογραμμίζεται ο βαθμός ευελιξίας καθώς, είναι μεγάλος ως προς την δυνατότητα τροποποίησης του περιεχομένου των ερωτήσεων, ως προς την εμβάθυνση των ζητημάτων που απασχολούν την έρευνα, την σειρά με την οποία τίθενται οι ερωτήσεις και τέλος ως προς την προσθαφαίρεση ερωτήσεων¹¹⁵. (Ιωσηφίδης, Θ. (2003)

1.12.1.2 Θεωρία της ημί-δομημένης συνέντευξης

Η μέθοδος συλλογής των δεδομένων πραγματώθηκε μέσω του μεθοδολογικού σχήματος που χρησιμοποιήθηκε ως ερευνητικό εργαλείο και ήταν η ποιοτική μεθοδολογία και ειδικότερα οι ατομικές συνεντεύξεις, ημί-δομημένες και με ομάδα αναφοράς άτομα που ζουν και εργάζονται στην τοπική

113 Colin, R. (2007). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές. Θεσσαλονίκη: Gutenberg

¹¹⁴ Colin, R. (2007). Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές. Θεσσαλονίκη: Gutenberg

¹¹⁵ Ιωσηφίδης, Θ. (2003). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική

κοινότητα γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”. Ως πρώτο βήμα προσδιορίστηκε η ομάδα αναφοράς της έρευνας που ήταν οι κάτοικοι στην γύρω περιοχή του Στρατοπέδου και πάρθηκαν οι πρώτες συνεντεύξεις.

Η συλλογή των δεδομένων στη συγκεκριμένη έρευνα έγινε με τη χρήση της ατομικής ημί-δομημένης συνέντευξης. Η συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο μπορεί να πάρει διάφορες μορφές και αποτελεί ίσως την πιο διαδεδομένη μέθοδο συλλογής ποιοτικού υλικού και πληροφοριών στις κοινωνικές επιστήμες¹¹⁶ (Ιωσηφίδης, Θ. (2003).

Επιτρέπει τη διερεύνηση και κατανόηση πολύπλοκων φαινομένων, μπορεί να εξασφαλίσει την περιγραφή του τρόπου που γίνεται αντιληπτή η υποκειμενική εμπειρία από το άτομο, ενισχύει την πιθανότητα ανακάλυψης απροσδόκητων και μη προκαθορισμένων θεμάτων και αποτελεί μια ενεργητική, αλληλεπιδραστική διαδικασία στην οποία συμμετέχουν δύο άτομα¹¹⁷ (Ιωσηφίδης, 2008). Στο συγκεκριμένο μέρος της έρευνας από το πεδίο συλλέχθηκαν, αντλήθηκαν και αναγνωρίστηκαν δύο επίπεδα τα δεδομένα όπως προαναφέρθηκε. Γεγονός που αποτελεί και τον στόχο της παρούσας έρευνας, η θεωρητική δηλαδή διερεύνηση του αστικού τραύματος βιβλιογραφικά με βάση ωστόσο την συλλεγμένη εμπειρία των κατοίκων γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά. Ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης που χρησιμοποιείται στην εκάστοτε έρευνα εξαρτάται από τα τους στόχους και τα ερωτήματα στα οποία αποπειράται να απαντήσει η έρευνα αυτή.

Η ημί-δομημένη συνέντευξη, η οποία χρησιμοποιείται στην παρούσα ερευνητική μελέτη, αποτελεί μία από τις κύριες μεθόδους συλλογής δεδομένων στην ποιοτική έρευνα¹¹⁸ (Legard, R., Keegan, J. & Ward, K. (2003) Στην ημί-δομημένη συνέντευξη χρησιμοποιείται, συνήθως, κάποιο πρωτόκολλο, το οποίο λειτουργεί ως οδηγός και ως εναρκτήριο σημείο για την εμπειρία της συνέντευξης. Μόλις, όμως, η συνέντευξη ξεκινήσει, ο συμμετέχοντας είναι αυτός που διαμορφώνει κατά κύριο λόγο τη δομή και τη διαδικασία της¹¹⁹ (Hays & Singh, 2012). Ο ερευνητής τον κατευθύνει στη συζήτηση κάποιων βασικών θεμάτων, αλλά ο συμμετέχοντας αναπτύσσει τις σκέψεις και τις απόψεις του ελεύθερα και σε βάθος¹²⁰ (Ιωσηφίδης, 2008). Ακόμη και στις συνεντεύξεις που περιλαμβάνουν κάποιο πρωτόκολλο, δε χρειάζεται να ερωτηθούν όλες οι ερωτήσεις, η σειρά και ο ρυθμός των ερωτήσεων μπορεί να αλλάξει, ενώ παράλληλα μπορούν να προστεθούν επιπλέον ερωτήσεις για να δημιουργηθεί μια μοναδική συνέντευξη που θα

¹¹⁶ Ιωσηφίδης, Θ. (2003). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική

¹¹⁷ Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική

¹¹⁸ Legard, R., Keegan, J. & Ward, K. (2003). In-depth interviews. In J. Ritchie & J. Lewis (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers*. London: Sage.

¹¹⁹ Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012). *Qualitative inquiry in clinical and educational settings*. The Guilford Press.

¹²⁰ Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική

οδηγήσει στην όσο το δυνατόν περισσότερο ολοκληρωμένη περιγραφή της εμπειρίας του συμμετέχοντα¹²¹ (Hays & Singh, 2012)

Στη συγκεκριμένη έρευνα το κυρίως μέρος των συνεντεύξεων ξεκινούσαν συνήθως με την εξής ερώτηση, προτροπή από την ερευνήτρια: «Μιλήστε μου λίγο για την εμπειρία σας και τις σκέψεις σας για το στρατόπεδο Παύλου Μελά...». Στην πορεία, η δομή και η διαδικασία της συνέντευξης διαμορφωνόταν από το συμμετέχοντα και από την αλληλεπίδραση του συμμετέχοντα και της ερευνήτριας. Υπήρξε προκαθορισμένο πρωτόκολλο με ανοιχτές ερωτήσεις καθοδηγούμενες από το στόχο της έρευνας και από το ερευνητικό ερώτημα, το οποίο χρησιμοποιήθηκε με μεγάλη ευελιξία. Το περιεχόμενο του πρωτοκόλλου παρατίθεται στον ερευνητικό σχεδιασμό και συγκεκριμένα στο υπό-κεφάλαιο του θεματικού οδηγού των ατομικών συνεντεύξεων. Τέλος, όλες οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν στην ελληνική γλώσσα, καθώς, ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για να διασφαλίσει την εντοπιότητα σε ένα μεγαλύτερο βαθμό και με σκοπό να μην φανεί στην πρόσκληση προς τις/ τους συμμετέχοντες/ουσες διάθεση διάκρισης ή ρατσισμού, εάν αναγραφόταν για παράδειγμα “κάτοικοι μόνον ελληνικής καταγωγής”.

Ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της ημί-δομημένης συνέντευξης, τα οποία καθοδήγησαν και την επιλογή της στη συγκεκριμένη έρευνα, είναι ο συνδυασμός της δομής και της ευελιξίας, η αλληλεπιδραστική της φύση, η έμφαση στην οπτική του συμμετέχοντα και η δυνατότητά της να είναι παραγωγική, με την έννοια του ότι αυξάνει την πιθανότητα να έρθει στην επιφάνεια, σε κάποιο στάδιο, νέα γνώση ή σκέψη. Επιπλέον, οι Hays και Singh(2012)¹²² θεωρούν πως παρόλο που η συνέντευξη σε βάθος δε διασφαλίζει τη συνοχή της εμπειρίας συλλογής των δεδομένων μεταξύ των συμμετεχόντων, έχει το σημαντικό πλεονέκτημα της συμπερίληψης περισσότερης φωνής από το συμμετέχοντα, η οποία χρειάζεται για να παραχθεί μια πιο πλούσια εικόνα του φαινομένου που ερευνάται. Λαμβάνοντας υπόψη το ότι η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο τη διερεύνηση του φαινομένου του αστικού τραύματος, τους τομείς και λόγους επιρροής του και τα αιτήματα των ατόμων για το στρατόπεδο Παύλου Μελά, κρίθηκε ως η πλέον κατάλληλη μέθοδος για την παραγωγή πλούσιων δεδομένων σχετικά με την εμπειρία τους και την αναγωγή των θεμάτων που προέκυψαν σε γεγονότα, δεδομένα και φαινόμενα.

Συνοψίζοντας σύμφωνα με την θεωρία της ποιοτικής μεθοδολογίας, η οποία ασχολείται με τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι κατανοούν και ερμηνεύουν τον κόσμο και ενδιαφέρεται για τον τρόπο που οι συμμετέχοντες στην έρευνα βιώνουν συγκεκριμένα γεγονότα ή καταστάσεις, καθώς και για το νόημα που οι ίδιοι αποδίδουν στην εμπειρία τους μέσα στους κοινωνικούς τους κόσμους. Απώτερος στόχος της είναι η παραγωγή μιας ολιστικής και σε βάθος κατανόησης της εμπειρίας των φαινομένων, μέσω της συλλογής πλούσιων και λεπτομερών δεδομένων των συμμετεχόντων της παρούσας έρευνας.¹²³ (Bryman, A. (1988)

121 Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012). Qualitative inquiry in clinical and educational settings. The Guilford Press.

122 Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012). Qualitative inquiry in clinical and educational settings. The Guilford Press.

123 Bryman, A. (1988). Quantity and Quality in Social Research, London: Unwin Hyman.

1.12.1.3 Μέρος Β' - Οι Εστιασμένες Ομάδες (Focus Group)

Βασική επιδίωξη των εστιασμένων ομάδων δεν είναι η εξαγωγή ενός κοινού συμπεράσματος, αλλά η ζωντανή επικοινωνία και διά δράση των συμμετεχόντων. Μας ενδιαφέρει περισσότερο η καταγραφή των δημόσιων απόψεων και τα σημεία που οι φωνές των συμμετεχόντων τέμνονται ή απομακρύνονται. Σημείο αναφοράς αποτελεί η προσοχή των μελετητών του εμπειρικού υλικού καθώς πρέπει να ελέγχεται η πιθανότητα επιρροής στα σημεία σύγκλισης των απόψεων. “Είναι μια μορφή διαλεκτικής που αναδεικνύει τα συγκεκριμένα βιώματα των ατόμων που συμμετέχουν στις Εστιασμένες Ομάδες σε σχέση με το πλαίσιο του κοινωνικού κόσμου από τον οποίο αυτά τα βιώματα προέρχονται, αλλά και τους εξωτερικούς περιορισμούς ή τις ατομικές και συλλογικές ευκαιρίες τις οποίες αντιμετωπίζουν”¹²⁴. (Χτούρης, 2017). Ακολούθως, σύμφωνα με την θεωρία της ποιοτικής μεθοδολογίας, η οποία ασχολείται με τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι κατανοούν και ερμηνεύουν τον κόσμο και ενδιαφέρεται για τον τρόπο που οι συμμετέχοντες όπως και εκείνοι και εκείνες στις ατομικές συνεντεύξεις στην έρευνα, βιώνουν συγκεκριμένα γεγονότα ή καταστάσεις, καθώς και για το νόημα που οι ίδιοι αποδίδουν στην εμπειρία τους μέσα στους κοινωνικούς τους κόσμους. Για τον προαναφερθέντα λόγο απώτερος στόχος της είναι η παραγωγή μιας ολιστικής και σε βάθος κατανόησης της εμπειρίας των φαινομένων, μέσω της συλλογής πλούσιων δεδομένων των συμμετεχόντων της παρούσας.¹²⁵ (Bryman, A. (1988)

Χρησιμοποιούνται είτε ως βασική πηγή ποιοτικών δεδομένων είτε ως συμπληρωματική στις κοινωνικές επιστήμες, τις επιστήμες υγείας και την έρευνα αξιολόγησης. Οι Εστιασμένες Ομάδες χρησιμοποιήθηκαν πρώτα ως τεχνική, προκειμένου να καταγράψουν τις αντιδράσεις του κοινού στην προπαγάνδα και την ραδιοφωνική της κάλυψη κατά τη διάρκεια του Β΄Π.Π.. (Ζήση, Α. (2018)¹²⁶ Αυτό ήταν και ένα σημείο σύνδεσης με τη θεματική της έρευνας, η θεματολογία δηλαδή του Β΄Π.Π.. Το διαλογικό πλαίσιο που δημιουργείται, προσφέρει τη δυνατότητα καταγραφής των φαινομένων, τα οποία αναδύονται από την αμφίδρομη επεξεργασία του αφηγηματικού λόγου και των δια δράσεων μεταξύ των συμμετεχόντων/ουσών.

Σημείο αναφοράς αποτελεί η προσοχή των μελετητών του εμπειρικού υλικού καθώς πρέπει να ελέγχεται η πιθανότητα επιρροής στα σημεία σύγκλισης των απόψεων. Η σύσταση μιας εστιασμένης ομάδας μπορεί να βασιστεί σε προϋπάρχουσες κατηγορίες/κοινωνικές ομάδες ή να δημιουργηθεί σκόπιμα, στοχεύοντας σε μια ομοιογένεια χαρακτηριστικών του δείγματος που συνάδει με το αντικείμενο της μελέτης. Ένα από τα κύρια πλεονεκτήματα των ομαδικών συνεντεύξεων είναι το εύρος και η ποικιλότητα των αντιδράσεων που ενεργοποιούνται από τη δυναμική της συζήτησης ενώ μειονέκτημα είναι ότι μπορεί να χαθεί ή να ξεφύγει το νήμα της εστιασμένης συζήτησης. Σημαντικό πλεονέκτημα των Ε.Ο. είναι ότι

¹²⁴ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

¹²⁵ Bryman, A. (1988). Quantity and Quality in Social Research, London: Unwin Hyman.

¹²⁶ Ζήση, Α. (2018). Εισήγηση: Η θεωρία των εστιασμένων ομάδων

τοποθετούν τις απόψεις και τα επιχειρήματα που ανταλλάσσονται στις πραγματικές συνθήκες των συμμετεχόντων. Να σημειώσουμε ωστόσο ότι το επίπεδο της αλληλεπίδρασης είναι εκείνο μέσα από το οποίο αναδύονται τα υποκείμενα γνωστικά σχήματα, οι λαϊκές αντιλήψεις και τα μοτίβα αφήγησης. Είναι πληροφορίες που σύμφωνα με τη βιβλιογραφία είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη αξιόπιστων και με συναισθηματικό περιεχόμενο παρεμβάσεις¹²⁷.

¹²⁷ Kitchin, R. (2014). Big Data, new epistemologies and paradigm shifts

Συλλογή και κωδικοποίηση δεδομένων-τρίπτυχο Άνθρωπος, Τόπος και Τραύμα

Στην μέθοδο του εμπειρικού διαλεκτικού Ρεαλισμού διακρίνουμε δύο επίπεδα: της εμπειρίας-νοηματοδότησης της και το επίπεδο του πραγματικού που παράγεται πολύ- επίπεδα και σε διαφορετικούς χρόνους από τη Διαλεκτική. Τη βάση του Εμπειρικού Διαλεκτικού Ρεαλισμού αποτελούν τα εμπειρικά δεδομένα και με γνώμονα τη διαλεκτική όπως αυτή αποτελεί μέρος της κοινωνικής πραγματικότητας. Πρόκειται για μία προσέγγιση που τη χαρακτηρίζει το σημείο ενδιαφέροντος της, το οποίο αποτελεί η δράση των ατόμων με τις δομοποιημένες αξίες και για τον παραπάνω λόγο επιλέχθηκε ως καταλληλότερη θεωρία και για την ανάλυση της εστιασμένης ομάδας (Χτούρης, Σ., Ζήση, Α. και Ρενταρή, Μ. (2015).

Σύμφωνα, με την βιβλιογραφική ανασκόπηση ο συνδυασμός των “δεδομένων” που θα παραχθούν από τις διαδικασίες συγκέντρωσης του εμπειρικού υλικού και την επεξεργασία και καταγραφή τους σε έγκυρα ερμηνευτικά σχήματα απαιτεί ιδιαίτερη μεθοδολογική προσπάθεια, ιδιαίτερα όσον αφορά τη δυναμική της έρευνας και αλλά και τη δυναμική που εξελίσσεται στα διάφορα κοινωνικά πεδία. (Χτούρης, 2018)

Τέλος, τα τεκμηριωμένα εμπειρικά δεδομένα, αλλά και το πώς συντίθεται σε συνδυασμό με τη δυναμική πρακτική διακριτών και αναγνωρίσιμων κοινωνικών δρώντων που παράγουν «μέγα -δεδομένα» (big data) σε μια διαρκή ροή in actus στα συστήματα πληροφορίας ή τα κοινωνικά δίκτυα. (Kitchin, R. (2014)

1.13 Τα Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις

“Επιστήμονας δεν είναι αυτός που δίνει σωστές απαντήσεις, αλλά αυτός που θέτει σωστές ερωτήσεις.”¹²⁸ Το ερευνητικό ερώτημα σχηματοποιήθηκε εντός λογικής εστίας και εμπνευσμένο από το παρόν θεωρητικό περιβάλλον με αντικείμενο μελέτης όπως προαναφέρθηκε της παρούσας ερευνητικής απόπειρας, τη σχηματοποίηση του κοινωνικού τραύματος από έναν ιστορικό τόπο που διαδραματίστηκαν κτηνωδίες όπως εκτελέσεις, ως σύμβολο της περιόδου στους κατοίκους της σύγχρονης κοινότητας της περιοχής. Συγκεκριμένα, το στρατόπεδο συγκέντρωσης ως συμβολοποιημένο δείγμα μελέτης μιας διαχρονική προσέγγισης του αστικού τραύματος μέσα από την σκοπιά των κατοίκων της γύρω περιοχής του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης “Παύλου Μελά”.

Το αρχικό ερευνητικό ερώτημα και έναυσμα για την έρευνα και τη συγγραφή αυτής ήταν:

Οι κάτοικοι της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” αντιλαμβάνονται το στρατόπεδο και την ιστορία του ως συλλογικό αστικό (κοινωνικό) τραύμα; Αν ναι με ποιους τρόπους προκαλείται αστικό τραύμα στους κατοίκους της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” και σε ποιους τομείς της ζωής της κοινότητας επηρεάζει το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”;

¹²⁸ Claude Levi-Strauss. Γάλλος ανθρωπολόγος και ένας από τους μεγαλύτερους διανοητές του 20ού αιώνα, πρωτοπόρος του δομισμού ως μεθόδου κατανόησης της ανθρώπινης κοινωνίας και του πολιτισμού.

Στη συνέχεια από τη διαδικασία μελέτης βιβλιογραφικών αποσπασμάτων τα ερευνητικά ερωτήματα έλαβαν την εξής μορφή:

1. Οι Άνθρωποι. Ποιες είναι οι στάσεις και οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων που αποτελούν την κοινωνική, οικονομική, ακτιβιστική και πολιτιστική λειτουργία και ταυτότητα της κοινότητας του δήμου Παύλου Μελά; Ποιος είναι ο κοινοτικός κοινωνικός εαυτός και ποιο το κοινωνικό Κεφάλαιο. Πώς σχετίζονται τα παραπάνω με το βίωμα του τραύματος;
2. Τόπος. Ποια είναι η προβεβλημένη και συμβολοποιημένη εικονική προσωπικότητα, η πολιτιστική διάσταση και η ιστορική επιρροή του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά στην κοινότητα;
3. Τραύμα. Με ποιόν τρόπο το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί κοινοτικό και δημόσιο τόπο, ιστορικό μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και τόπος πρόκλησης συλλογικού τραύματος;

Ερευνητικές Υποθέσεις

1. Το στρατόπεδο Παύλου Μελά λειτουργεί ως σύμβολο-τόπο χωροταξικό για το πολεμικό τραύμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου επειδή ήταν στρατόπεδο συγκέντρωσης.
2. Η κοινότητα στη γύρω περιοχή του στρατοπέδου επηρεάστηκε περισσότερο λόγω συχνής οπτικής επαφής και ανάμνησης του πολεμικού στοιχείου σε σχέση με άλλες περιοχές της πόλης
3. Το πολιτισμικό τραύμα σχετίζεται και με όσους δεν συνδέονται συγγενικά με επιζώντες ή ομήρους του στρατοπέδου
4. Η εν συναίσθηση ως χαρακτηριστικό συντελεί στη πρόκληση αστικού τραύματος και αντιφασιστικής ιδεολογίας

1.14 Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Η κοινότητα της περιοχής Ζέτινλικ ανά χρονολογική δεκαετία σχεδόν υπέφερε από μία τραγική ιστορική περίοδο για την κοινωνική ζωή της Ελλάδας. Με εντονότερη κατά την ερευνήτρια την περίοδο της κατοχής με το στρατόπεδο Παύλου Μελά να μετατρέπεται σε στρατόπεδο συγκέντρωσης και μηχανισμός εξανθρωπισμού και να συνεχίζει μέχρι και την περίοδο του Εμφυλίου, με μία ιστορία γεμάτη από εκτελέσεις θανατικών ποινών. Θα μελετηθεί η έννοια του τραύματος δια μέσου “του βλέμματος και του διαλόγου” μεταξύ ανθρώπων και τόπων, μεταξύ έμψυχων και άψυχων οντοτήτων, στατικών και συνεχώς εναλλασσόμενων δεδομένων (τόπος και άνθρωποι) και τέλος συνοψίζοντας μεταξύ πεπραγμένων της ιστορίας και μιας σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας. Τα αναμενόμενα, κατά την ερευνήτρια, αποτελέσματα της έρευνας, είναι η ύπαρξη αστικού τραύματος στην κοινότητα της Θεσσαλονίκης από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” λόγω του ιστορικού παρελθόντος του και λόγω των αποτελεσμάτων

αντίστοιχων ερευνών όπως σε σχέση με μαζικές εκτελέσεις ανθρώπων σε χώρο-τόπο κοντά στην περιοχή ή και στην περιοχή της κοινότητάς τους, όπως στο Δίστομο.

Αναμένεται και προσδοκάτε στα βιώματα της κοινότητας της γύρω περιοχής του στρατοπέδου, για το στρατόπεδο και την μνήμη που επιφέρει να υπάρχει σύνδεση μεταξύ τους όσον αφορά τις εμπειρίες που υποφέρει κάποιος σύμφωνα με τη θεωρία του κοινωνικού-αστικού τραύματος. Οι παραπάνω προσδοκίες υποστηρίζονται από το γεγονός πως έρευνες και μελέτες σχετικά με το Ολοκαύτωμα ή το Δίστομο αναφέρουν ενδελεχώς την επιρροή που άσκησαν τα τραγικά γεγονότα στις κοινότητες γύρω από τους τόπους-μνημεία και προκάλεσαν κοινωνικό τραύμα.

Φαινομενικά διαφορετικές περιόδους, παρελθόν (κατοχή) και παρόν λόγω εκ δια μέτρου διαφορετικών κοινωνικών αιτιών, ιστορικών περιόδων και κοινωνικών πραγματικοτήτων, γεγονότων και πράξεων μοιάζουν αταίριαστα μαζί στο ερευνητικό ερώτημα και μόνο στην καταγραφή τους στην ίδια την έρευνα. Ωστόσο, ενδέχεται να σχετίζονται στις προσλαμβάνουσες και στις βιωμένες εμπειρίες και σκέψεις της κοινότητας ή και όχι λόγω του εξανθρωπισμού, της μαζικότητας των εκτελέσεων και της μη εμπλοκής των περισσότερων ανθρώπων στο στρατόπεδο συγκέντρωσης έχοντας έμμεση σχέση με εμπόλεμες συρράξεις. Καίρια προσδοκία της έρευνας είναι η επιβεβαίωση του ερευνητικών αντικειμένων.

Συνοψίζοντας, προσδοκάτε να αναγνωριστεί πρωτοτυπία του θέματος και η πιθανή συνεισφορά της έρευνας στη σύγχρονη βιβλιογραφία αλλά παράλληλα και η εφαρμογή των πορισμάτων της ως πρακτική αξία και πολιτική πρόταση θετικής κοινοτικής συν-διαμόρφωσης.

- Σχήμα: Ομάδα αναφοράς. Ατομικές συνεντεύξεις: κάτοικοι, εργαζόμενοι, διαβάτες, φορείς
- Εστιασμένη ομάδα: κάτοικοι, εργαζόμενοι
- Καλλιτεχνική περίοδο έρευνας: κάτοικοι, εργαζόμενοι

1.15 Σχεδιασμός της έρευνας

Η έρευνα διακρίνεται σε δύο πλώνες: Τις δώδεκα ατομικές συνεντεύξεις και την εστιασμένη ομάδα με σκοπό ο σχεδιασμός της έρευνας να περιλαμβάνει τόσο βιβλιογραφικές πηγές για την κατασκευή του θεωρητικού πλαισίου αλλά και την βιωματική επαφή με το πεδίο και την κοινότητα.

Όσον αφορά τον ερευνητικό σχεδιασμό, το συλλεγμένο υλικό του αντικειμένου εντοπίστηκε, καταγράφηκε ταξινομημένο έπειτα από την διαδικασία αποτίμησης της βιβλιογραφίας πάνω στο υπό διερεύνηση θέμα και διακρίθηκε μεταξύ πρωτογενών και των δευτερογενών πηγών. Αρχικά έγινε καταγραφή των ερευνητικών ερωτημάτων της έρευνας και μια εκτίμηση του θεωρητικού δείγματος και επιλέχθηκε ο τόπος διεξαγωγής της υλοποίησης των ατομικών συνεντεύξεων. Θα ακολουθήσει το διαδικαστικό τμήμα της μεθόδου στο οποίο και θα παρουσιαστούν τα βήματα που ακολουθήθηκαν σε κάθε στάδιο εκτέλεσης της παρούσας έρευνας. Έπειτα, τον θεωρητικό σχεδιασμό της έρευνας πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις στο πεδίο από την ερευνήτρια και συγκεκριμένα στην περιοχή περιμετρικά του στρατοπέδου Παύλου Μελά και εντός του. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ο εντοπισμός και η προσέγγιση των ατόμων που θα αποτελούσαν το αντικείμενο δειγματοληψίας και θα την πλαισιώναν, το οποίο αποτελούταν από κατοίκους που ζουν και εργάζονται γύρω από την περιοχή του στρατοπέδου Παύλου Μελά, οι οποίες και οι οποίοι συνέθεσαν και την ομάδα αναφοράς-δείγμα της έρευνας.

Επιλέχθηκε η περιοχή καθώς, θεωρείτο ότι τους αφορά πιο άμεσα και έρχονται σε καθημερινή επαφή με το στρατόπεδο. Στη συνέχεια μελετήθηκε η δημιουργίας αφίσας, ως πρόσκληση κατασκευάστηκε και τοποθετήθηκε στην περιοχή ως τρόπος προσέλκυσης και ενημέρωσης καθώς στην περιοχή η αφισοκόλληση είναι μέσο επικοινωνίας και μεταλαμπαδέυσης μηνυμάτων κυρίως πολιτικών κομμάτων αριστερών φρονιμάτων και μουσικών συναυλιών. Ο τρόπος επιλογής του δείγματος, επιλέχθηκε η αφίσα¹²⁹ με το θέμα της έρευνας έξω από τον χώρο του “Στρατοπέδου Παύλου Μελά” που καλούσε τους κατοίκους της γύρω περιοχής που επιθυμούν να παραχωρήσουν συνέντευξη στην ερευνήτρια υλοποιήθηκε με σκοπό την παραγωγή εμπειρικών δεδομένων ως υλικό καταγραφής και ανάδειξης των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Η ενημέρωση του δείγματος για την υλοποίηση των ατομικών συνεντεύξεων, η σύνταξη και εκτύπωση η αφίσας πρόσκλησης¹³⁰ κατασκευασμένη από την ερευνήτρια, η οποία τοποθετήθηκε σε κεντρικό σημείο κοντά στο στρατόπεδο στα τοπικά καταστήματα της περιοχής, στην οποία αναγραφόταν πως όποια/όποιος ήθελε μπορούσε να επικοινωνήσει μέσω του email της ερευνήτριας και να λάβει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον χώρο, την ημέρα και την ώρα που θα λάμβανε χώρο η συνέντευξη των

¹²⁹ Γ.1.1. Αφίσα καλέσματος ατομικών συνεντεύξεων-Παράρτημα, σελ. 442

κατοίκων της γύρω περιοχής του Παύλου Μελά για το στρατόπεδο, επιλέχθηκε ως μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, διότι εμπίπτει στο γεγονός πως η ερευνήτρια ήθελε να αποδώσει στην τύχη την επιλογή του δείγματος και όσες και όσοι ενδιαφερόντουσαν για το θέμα να διερευνηθεί τι θα ήθελαν να μεταφέρουν από την βιωμένη εμπειρία τους. Από την προσέλκυση των συμμετεχόντων δια μέσου της αφίσας, κάτοικοι έστειλαν email στην ερευνήτρια καθώς αυτό είχε δοθεί ως οδηγία στο ενημερωτικό φυλλάδιο και ενημέρωσαν πως επιθυμούν να συμμετέχουν στην έρευνα, παραχωρώντας μία συνέντευξη διάρκειας 40-60 λεπτών. Πράγματι, κάτοικοι του δήμου Παύλου Μελά αλλά και άτομα που εργάζονται στην περιοχή ή χρησιμοποιούσαν την τοπική συγκοινωνία και γνώριζαν ενδελεχώς την περιοχή, επικοινωνήσαν με την ερευνήτρια και έπειτα από τις απαραίτητες οδηγίες δόθηκαν πληροφορίες σχετικά με την συνάντηση. Οι πιθανοί συνεντευξιαζόμενοι έδωσαν τα στοιχεία τους στην ερευνήτρια και εκείνη έπειτα τους ενημέρωσε καλώντας τους τηλεφωνικώς με σκοπό να οριστεί η πρώτη συνάντηση. Κάλεσαν συνολικά 23 άτομα, απαντήθηκαν τα email και έγινε η πρώτη γνωριμία, δόθηκαν οδηγίες και το τηλέφωνο της ερευνήτριας με σκοπό να προγραμματίσουν ημερομηνία, ώρα και τοποθεσία για την παραχώρηση των συνεντεύξεων. Οι υποψήφιοι συμμετέχοντες της έρευνας καλέστηκαν τηλεφωνικώς, έπειτα από τα email που ανταλλάχθηκαν, με σειρά προτεραιότητας και γνώμονα την πρωθύστερη ημερομηνία αποστολής του ηλεκτρονικού μηνύματος. Οι 5 αποφάσισαν λόγω υποχρεώσεων να μην συμμετέχουν στην έρευνα και ακόμη 3 αποφάσισαν να αρνηθούν την πρόσκληση καθώς πιστεύαν πως το αντικείμενο του διαλόγου θα είχε άμεση πολιτική διάσταση. Οι υπόλοιποι 12, ενημερώθηκαν τηλεφωνικώς με αναλυτικότερες οδηγίες που θα χρειαζόταν να ακολουθήσουν για τους σκοπούς της συνέντευξης και ορίστηκαν τα ραντεβού. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν έπειτα από μία περιπατητική περιπλάνηση διάρκειας 20 λεπτών με μία διαδρομή σε περιοχές γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” (περιπατητική συνέντευξη).

Ο τόπος που πραγματοποιήθηκε η συλλογή και καταγραφή των ατομικών ημί-αυτόνομων συνεντεύξεων ήταν η συνοριακή περιοχή Πολίχνης-Σταυρούπολη Θεσσαλονίκης και κυρίως κατά μήκος της οδού Λαγκαδά, το έτος 2019-2020. Η υλοποίηση των ατομικών συνεντεύξεων και των συναντήσεων έλαβαν χώρα σε τοπικά καταστήματα που προσέφεραν καφέ στην Πολίχνη, Θεσσαλονίκης περιοχή γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά, τα οποία επιλέχθηκαν από τις συμμετέχουσες και τους συμμετέχοντες. Ο χώρος των ατομικών συνεντεύξεων συγκεκριμένα ήταν καταστήματα στην συγκεκριμένη γειτονιά των συμμετεχόντων, με βασική προϋπόθεση να υπάρχει ησυχία για τους σκοπούς της ηχογράφησης και ο χώρος να είναι κατάλληλα διαμορφωμένος με αναπαυτικά καθίσματα για τους σκοπούς της συνέντευξης. Επομένως, ο τόπος συνάντησης δεν ήταν σταθερός και ίδιος.

Στις προγραμματισμένες ημέρες των συνεντεύξεων εμφανίστηκαν όλοι όσοι και όλες όσες ενδιαφέρθηκαν και με τους οποίους και τις οποίες έγινε μία πρώτη γνωριμία και προτού ξεκινήσει η ατομική συνέντευξη, προηγήθηκε ένας μικρός περίπατος γύρω από το στρατόπεδο και όχι μέσα σε αυτό και ο λόγος ήταν πως η ερευνήτρια επεδίωκε να υπάρχει η εικόνα του στρατοπέδου στον νου των

συμμετεχόντων και των συμμετεχουσών, όπως ενδεχομένως το παρατηρεί και παρακολουθεί ένας κάτοικος της περιοχής (περιμετρικά) και για να μην υπάρχει περισσότερη εμπλοκή με φόρτιση με το συναίσθημα για όσους/όσες ήδη γνωρίζουν για το στρατόπεδο, σύμφωνα με το ερευνητικό σχέδιο του Χτούρη¹³¹. (Chtouris, S. (2019)

Έπειτα από τις απαραίτητες πρώτες συστάσεις και το χρονικό της γνωριμίας με την κάθε συμμετέχουσα και τον κάθε συμμετέχοντα, ενημερωνόντουσαν για την έρευνα, την θεματολογία και την διαδικασία της συνέντευξης. Γινόταν μια προκαταρκτική εισήγηση του θέματος και έγινε ενημέρωση για την αναγκαιότητα ηχογράφησης. Επιπροσθέτως, πριν της πραγματοποίησης της συνέντευξης, οι ερευνώμενες και οι ερευνώμενοι ενημερώνονταν από την ερευνήτρια, για το απόρρητο και την ανωνυμία των λεγόμενων τους και την ανάγκη ηχογράφησης τους, γινόταν λεπτομερής ανάγνωση του εντύπου ενημέρωσης¹³² καθώς επίσης και συγκατάθεσης¹³³, τα οποία ήταν γραμμένα στην ελληνική. Ακολουθούσε, η τυπική-γραφειοκρατική διαδικασία παράδοσης των εντύπων ενημέρωσης για την έρευνα, συγκατάθεσης και υπογραφής του εντύπου συγκατάθεσης, για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της ερευνήτριας προς τον/την συμμετέχοντα/ουσα για την έρευνα και επεξήγησής του/της με σκοπό την πλήρη κατανόηση των ενεργειών που θα ακολουθηθούν και την αποφυγή πιθανής παρεξήγησης. Αξίζει να σημειωθεί πως διαμέσου της λήψης ενδεδειγμένων οδηγιών για την διαδικασία της συνέντευξης και τους δεοντολογικούς της κανόνες σύμφωνα με το θέμα της έρευνας και τις ανάγκες αυτής γινόταν γνωστό επίσης πως σε περίπτωση ιδιαίτερης συγκινησιακής φόρτισης σχετικά με την θεματολογία υπήρχε δυνατότητα δωρεάν συμβουλής ψυχολόγου από εξωτερικό περιβάλλον και η δυνατότητα παύσης ή και εγκατάλειψης της συνέντευξης. Οι χρόνοι που δια-τελέστηκαν οι συνεντεύξεις καθημερινές με εξαίρεση κάποια απογεύματα εντός του Σαββατοκύριακου.

Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ως μέσο για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων, στο πρώτο μέρος της έρευνας όπως προαναφέρθηκε ήταν η υλοποίηση ημί-δομημένων, ατομικών συνεντεύξεων με ημί-ανοιχτού τύπου ερωτήματα. Στη συνέχεια, θα γίνει μία ενδεδειγμένη παρουσίαση αναφορικά με το τι μετρά, πώς το μετρά, καθώς και όλα τα μετρικά χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου μέσου και στο τέλος της παρούσας έρευνας παρατίθενται και δείκτες αξιοπιστίας και εγκυρότητας της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε.

Οι πρωτογενείς πηγές στην παρούσα έρευνα περιλαμβάνουν πρωτογενή ποιοτικά δεδομένα όπως τις ατομικές ημί-δομημένες συνεντεύξεις, την εστιασμένη ομάδα, σημειώσεις από τις παρατηρήσεις πεδίου όπως από τον τόπο του στρατοπέδου “Παύλου Μελά” και της κοινότητας γύρω του, οπτικά δεδομένα όπως

131 Chtouris, S.(2019).Walking and Creative Solidarity in Vulnerable social Spaces Final, Contagious trauma

132 Γ.1.2. Έντυπο ενημέρωσης ατομικών συνεντεύξεων-Παράρτημα, σελ. 443

133 Γ.1.3. Έντυπο συγκατάθεσης ατομικών συνεντεύξεων-Παράρτημα, σελ. 445

το βιντεοσκοπημένο και φωτογραφικό υλικό της δημιουργικής κοινότητας, της καλλιτεχνικής προσέγγισης και του στρατοπέδου. Ωστόσο, δεν χρησιμοποιήθηκε όλο το υλικό για λόγους έρευνας αλλά και για λόγους καλλιτεχνικής υπόστασης. Επιπροσθέτως, αποτυπώθηκαν τεκμήρια από αρχεία όπως τα πρακτικά λειτουργίας του θεσμικού φορέα του δήμου Παύλου Μελά κυρίως και των αποφάσεων που υπάρχουν και διαδικτυακά στην τοπική διαδικτυακή ιστοσελίδα για λόγους περί διαφάνειας σχετικά με τις πολιτειακές προτροπές και αποφάσεις για την αναδιαμόρφωση του χώρου του στρατοπέδου Παύλου Μελά. Στις δευτερογενείς πηγές εμπίπτουν οι μελέτες και οι έρευνες των πρωτογενών πηγών όπως οι διδακτορικές και μεταπτυχιακές διατριβές της αρχιτεκτονικής σχολής με την αρωγή του κυρίου Φραγκόπουλου καθηγητή στο Πολυτεχνείο του Α.Π.Θ. του τμήματος χωροταξίας και τα άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά.

Αρχικά, οργανώθηκε το πλαίσιο διεξαγωγής-σχεδιασμού του ερευνητικού πρωτοκόλλου. Το ερευνητικό σχέδιο που δημιουργήθηκε ανήκει στα ευέλικτα ερευνητικά σχέδια και έχει χαρακτήρα και προσανατολισμό ποιοτικό. Η στρατηγική διεξαγωγή έρευνας που ακολουθήθηκε περιλαμβάνει την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου μέσα στο πραγματικό πλαίσιο, χώρο, χρόνο (εμπειρικά θεμελιωμένη θεωρία). Η επιλογή μεθόδου προσέγγισης συγκέντρωσης του ερευνητικού υλικού που ακολουθήθηκε είναι η ποιοτική μεθοδολογία και η θεματική ανάλυση.

1.16 Η επιλογή του δείγματος

Ως τρόπος επιλογής του δείγματος, επιλέχθηκε η αφίσα με το θέμα της έρευνας έξω από τον χώρο του “Στρατοπέδου Παύλου Μελά” που καλούσε τους κατοίκους της γύρω περιοχής που επιθυμούν να παραχωρήσουν συνέντευξη στην ερευνήτρια υλοποιήθηκε με σκοπό την παραγωγή εμπειρικών δεδομένων ως υλικό καταγραφής και ανάδειξης των αποτελεσμάτων της έρευνας. Τα κριτήρια ήταν η κατανόηση της ελληνικής γλώσσας, η ενηλικότητα και η διαμονή στην περιοχή γύρω από το στρατόπεδο. Η επιλογή δείγματος ήταν εντελώς τυχαία με σκοπό να υπάρξει όσο το δυνατόν αντιπροσωπευτικότερη εικόνα για την κοινότητα και τη στάση της προς το στρατόπεδο.

Θεωρητική δειγματοληψία: Η στρατηγική αυτή ανήκει στην ευρύτερη κατηγορία της σκόπιμης δειγματοληψίας (theoretical sampling). Πρόκειται για μια δειγματοληπτική διαδικασία η οποία οποία εξυπηρετεί τη λογική της ανακάλυψης και την παραγωγή νέων ιδεών (Dey, 1999). Διαμορφώθηκε στο πλαίσιο της Θεμελιωμένης Θεωρίας (Grounded Theory), που είναι μια προσέγγιση διεξαγωγής έρευνας αλλά και ανάλυσης δεδομένων η οποία αποσκοπεί στην παραγωγή θεωρίας σχετικά με το εκάστοτε ερευνώμενο αντικείμενο (Patton, 2002· Robson, 2007). Στα αρχικά στάδια της συγκεκριμένης προσέγγισης, ο ερευνητικός σχεδιασμός είναι πιο ευέλικτος, ανοιχτός και καθοδηγούμενος από τα ερευνητικά ερωτήματα, αποσκοπώντας στον εντοπισμό του φαινομένου και των διαστάσεών του. Στη συνέχεια τα δεδομένα συλλέγονται παράλληλα με την ανάλυση, καθώς η θεωρητική δειγματοληψία στοχεύει στο να αναζητήσει περιπτώσεις (ανθρώπους, καταστάσεις, πεδία γεγονότα) που θα επιτρέψουν

στον ερευνητή είτε να αποσαφηνίσει και να ενισχύσει τις διαμορφούμενες θεωρητικές κατηγορίες είτε να τις διαφοροποιήσει αναδεικνύοντας νέες όψεις του υπο διερεύνηση φαινομένου (Coynpe, 1997· Τσιώλης, 2014· Willig, 2008). Η θεωρητική δειγματοληψία επομένως εξελίσσεται, παράλληλα με την ανάλυση δεδομένων και τα κριτήρια επιλογής του δείγματος καθώς και ο αριθμός των περιπτώσεων που αξιοποιούνται δεν είναι προσδιορισμένα από την αρχή αλλά διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας. Η διαδικασία ολοκληρώνεται όταν δεν προκύπτουν πλέον νέες κατηγορίες ή στοιχεία που θα μπορούσαν να μετασχηματίσουν τις ήδη υπάρχουσες, προσθέτοντας νέες ιδιότητες ή διαστάσεις. Τέλος, η συλλογή και η ανάλυση των δεδομένων ολοκληρώνεται όταν δεν προσφέρει πλέον κάτι καινούριο στη διαμόρφωση της θεωρίας και η έρευνα έχει φτάσει στο σημείο που ονομάζεται θεωρητικός κορεσμός (theoretical saturation). Θα πρέπει να τονιστεί βέβαια ότι η έννοια αυτή είναι σχετική, καθώς τροποποιήσεις και νέες προοπτικές είναι πάντα πιθανό να βρεθούν, ιδιαίτερα όταν αντικείμενο της έρευνας είναι άνθρωποι, κοινωνικά φαινόμενα και διαδικασίες. Ουσιαστικά η διαδικασία τερματίζεται από τον ερευνητή, σύμφωνα με την κρίση του αλλά και λόγω πρακτικών ζητημάτων, όπως το κόστος και ο χρόνος (Τσιώλης, 2014· Willig, 2008).

1.17 Ποσοτική απεικόνιση δείγματος της έρευνας

Πράξεις και Δράσεις	Ατομικές συνεντεύξεις	Ηλεκτρονικό Ερωτηματολόγιο	Εστιασμένη ομάδα	Συμμετοχή στις δράσεις	Ψηφιακό Μουσείο
Κοινότητα Παύλου Μελά	14 άτομα Συγκεκριμένα, ομάδα αναφοράς: κάτοικοι-12 άτομα Και 2 επίσημοι συνεντευξιαζόμενοι	15 άτομα (δεν χρησιμοποιήθηκε αποτυχία)	1 Ε.Ο. -4 άτομα	Εγγραφή 8 άτομα αλλά συμμετοχή 4 άτομα	0=covid (ερευνήτρια)

Διάγραμμα 1: Περιγραμματική αποτύπωση των σταδίων έρευνας

Στην ποιοτική έρευνα ωστόσο δεν μας απασχολεί τόσο το μέγεθος του δείγματος καθώς η έρευνα αυτή σύμφωνα με τον Ιωσηφίδη έχει: ..(..)... στόχο την αποκάλυψη σχέσεων ή συσχετίσεων ανάμεσα σε κοινωνικά υποκείμενα και κοινωνικές ομάδες, την περιγραφή, ανάλυση και κατανόηση κοινωνικών διαδικασιών, την διατύπωση ή αναδιατύπωση υποθέσεων και θεωρητικών θέσεων για το κοινωνικό γίνεσθαι και την διακρίβωση κοινωνικών σχέσεων, θέσεων και ρόλων. Η ποιοτική έρευνα στοχεύει στην

περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και ομάδων απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πώς» και «γιατί»¹³⁴ (Ιωσηφίδης Θ. (2001)

1.18 Ερευνητικά Εργαλεία

Τα δεδομένα συλλέχθηκαν από διάφορες και διαφορετικές μορφές κυρίως, από τις ημι-δομημένες συνεντεύξεις και την εστιασμένη ομάδα αλλά χρησιμοποιήθηκαν δεδομένα και από τις συνεντεύξεις από επίσημους φορείς και από βιβλιογραφικές αναφορές ως τεκμήρια και στοιχεία από την καλλιτεχνική έρευνα, ως εργαλεία.

1.19 Μέθοδοι επεξεργασίας ερευνητικών δεδομένων

Η επεξεργασία του εμπειρικού υλικού έγινε με θεματική ανάλυση μέσω του Εμπειρικού Διαλεκτικού Ρεαλισμού και η συγγραφή συμπερασμάτων και της συζήτησης διαλεκτικά. Η ανάλυση του υλικού των εστιασμένων ομάδων, έγινε με τη μεθοδολογία του εμπειρικού διαλεκτικού ρεαλισμού καθώς πρόκειται για μια σύνθετη μεθοδολογία που συναρμολόζει μεθοδολογικά παραδείγματα, όπως της εμπειρικά θεμελιωμένης θεωρίας και της εθνογραφικής προσέγγισης, με σκοπό η διερμηνεία των δεδομένων να έχει και απαγωγική και επαγωγική προσέγγιση. Έπειτα από την υλοποίηση της ατομικής ημί-δομημένης συνέντευξης, της οποίας η ηχογράφηση διήρκεσε 30-90 λεπτά πραγματοποιήθηκε η απομαγνητοφώνηση, η οποία έγινε μερικώς με το εργαλείο φωνητικής πληκτρολόγησης από το πρόγραμμα της Google (Google Docs). Επομένως, η επεξεργασία του εμπειρικού υλικού έγινε σύμφωνα με τη μεθοδολογία που αναλύεται στις παρακάτω ενότητες και διενεργήθηκε εφόσον είχε προηγηθεί μια ενδελεχής ανάγνωση των απομαγνητοφωνήσεων των εμπειρικών δεδομένων.

Τέλος, έγινε μια αποτύπωση των αναδυόμενων θεμάτων, ακολούθησε καταγραφή των εργασιών και δημιουργήθηκε ένα χρονοδιάγραμμα των διαδικασιών που πρόκειτο να εκπονηθούν με σκοπό να αναχθούν τα θέματα, σε γεγονότα και φαινόμενα.

1.20 Ηθική και δεοντολογία έρευνας

Στην ποιοτική έρευνα αναδύονται ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας καθώς ο ερευνητής έρχεται σε άμεση επαφή με τα ερευνητικά υποκείμενα και εμπλέκεται με πτυχές που αφορούν στην προσωπική τους ζωή¹³⁵ (Ιωσηφίδης, 2008). Ορισμένα εκ των οποίων είναι: η εμπιστευτικότητα και η ανωνυμία των συμμετεχόντων στην έρευνα. Η εντιμότητα του ερευνητή απέναντι στους συμμετέχοντες και η

¹³⁴ Ιωσηφίδης Θ. (2001) Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων με Χρήση Η/Υ

¹³⁵ Ιωσηφίδης, Θ. (2003). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική

εμπιστοσύνη μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων. Η προστασία των συμμετεχόντων από κινδύνους οι οποίοι δύνανται να προκύψουν στο πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας. Η ενήμερη συγκατάθεση των συμμετεχόντων στην ερευνητική διαδικασία.

Η ενημέρωση σχετικά με το σκοπό και τους στόχους της έρευνας από τον ερευνητή προκειμένου να έχουν κίνητρο για τη συμμετοχή τους και η πρόσβαση των συμμετεχόντων στα ερευνητικά αποτελέσματα¹³⁶ (Ιωσηφίδης, 2008). Οι παραπάνω προϋποθέσεις έχουν ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό και υλοποίηση της ερευνητικής διαδικασίας και δεν συντρέχει κάποια συνθήκη που θα μπορούσε να έχει αρνητικό πρόσημο απέναντι στους συμμετέχοντες. Στο παράρτημα βρίσκονται τα έντυπα που συνοδεύουν τη διαδικασία. Οι παραπάνω προϋποθέσεις έχουν ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό και υλοποίηση της ερευνητικής διαδικασίας και δεν συντρέχει κάποια συνθήκη που θα μπορούσε να έχει αρνητικό πρόσημο απέναντι στους συμμετέχοντες. Σεβόμενη το αίτημα κάποιων συμμετεχόντων δεν υλοποιήθηκε βιντεοσκόπηση, μόνο ηχογράφηση.

1.21 Θεματικός οδηγός συνεντεύξεων

Στον θεματικό οδηγό των συνεντεύξεων εμπερικλείονται ομάδες ερευνητικών ερωτημάτων σχετιζόμενες με το κοινωνικό τραύμα, το ανθρώπινο, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό κεφάλαιο και χαρακτηριστικών του σύγχρονου υποκειμένου. Ειδικότερα περιλαμβάνει κατηγορίες ερωτήσεων που στοχεύουν στην ενημέρωση και πληροφόρηση της οικογενειακής, εκπαιδευτικής και εργασιακής κατάσταση των ατόμων, της σχέσης τους με την τέχνη, το αίσθημα της οικονομικής ασφάλειας ή αντίθετα της επισφάλειας. Επιπροσθέτως, ερωτήσεις που στοχεύουν στην ενημέρωση για τα συναισθήματά τους για το στρατόπεδο, τις σκέψεις τους για την εικόνα του, την ιστορία του και την σποραδική ένταξη τους στην ηδύ υπάρχουσα προσωπική και μοναδική τους βιωμένη εμπειρία σε σχέση με εκείνο και την ιστορία και κοινωνική συν-διαμόρφωση της κοινότητάς τους και της περιοχής τους ευρύτερα. Η δομή του θεματικού οδηγού των συνεντεύξεων βασίστηκε στις ερευνητικές υποθέσεις της έρευνας, στη διερεύνηση εμπειριών από τους κατοίκους της γύρω περιοχής του στρατοπέδου συ σχετιζόμενες με εκείνες από την βιβλιογραφική ανασκόπηση με το κοινωνικό-αστικό τραύμα. Στη συγκεκριμένη επιχειρήθηκε να κατανοηθεί πως διαμορφώνονται οι αντιλήψεις, τα γεγονότα και το φαινόμενο του κοινωνικού τραύματος, ανάγοντας τα εμπειρικά δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω της ανάλυσης του μεθοδολογικού εργαλείου εμπειρικός διαλεκτικός ρεαλισμός.

Ακολουθεί ο θεματικός οδηγός όπως διαμορφώθηκε:

Εναρκτήρια ερώτηση γνωριμίας σχετικά με το όνομα και σύντομες πληροφορίες σχετικά με τον εκάστοτε συμμετέχοντα.

¹³⁶ Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική

A) Άξονας- Θεωρία δικτύων και κοινωνικού κεφαλαίου

-Στοιχεία σύνθεσης για τις βιογραφικές βινιέτες

-Εργασία, Σπουδές

-Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου και εμπλοκή με την τέχνη

-Ηλικιακή ομάδα

-Δημιουργία οικογένειας

Οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και ανθρώπινο κεφάλαιο

B)Άξονας –Εμπειρία από την παρουσία του χώρου του στρατοπέδου

Εμπειρία από την παρουσία του στρατοπέδου

-Τι προκαλεί η εικόνα του

-Γνώση της ιστορίας του ή όχι

-Η γνώση ή η μνήμη της ιστορίας πως επηρεάζει τις σκέψεις για το στρατόπεδο

-Τι προκαλεί εντονότερα συναισθήματα

Ύπαρξη κοινωνικού τραύματος: αιτίες και τομείς επιρροής

Γ)Άξονας –Εμπειρία από την αξιοποίηση του χώρου του στρατοπέδου

-Η αξιοποίηση του στρατοπέδου είναι αρεστή στο άτομο/κάτοικο

-Η αξιοποίηση του είναι αρεστή στην κοινότητα της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο

-Επιθυμία του κατοίκου για μελλοντική αξιοποίηση του στρατοπέδου

-Επιθυμία του κατοίκου για την αξιοποίηση χώρων όπως τα στρατόπεδα μέσα σε ένα αστικό περιβάλλον

Κινητοποίηση και κοινωνική συμμετοχή

Κλείσιμο συνέντευξης

-Ευχαριστίες

Για τους **Κωδικούς** χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω συντομογραφίες και βρίσκονται στο παράρτημα του κειμένου των αυτούσιων συνεντεύξεων-Δεδομένα

Δ1-ΣΤ: Συλλογική Ταυτότητα

Δ2-ΑΙ: Απουσία Ιστορίας

Δ3-ΑΕΝ: Απουσία εν συναίσθησης

Δ4-Κ: Κοινότητα

Δ5-ΑΚ: Απουσία Κοινότητας

Δ6-ΥΤ: Ύπαρξη Τραύματος

Δ7-ΑΤ: Απουσία Τραύματος

Δ8-ΑΜ: Απουσία Μνήμης

Δ9-ΥΙ: Ύπαρξη ιστορίας

- Δ10-ΥΕΝ: Ύπαρξη εν συναίσθησης
- Δ11-ΠΤ: Πολιτισμικό τραύμα
- Δ12-ΔΤ: Διοικητικό τραύμα
- Δ13-ΚΚ: Κοινωνικό κεφάλαιο
- Δ14-ΟΚ: Οικονομικό κεφάλαιο
- Δ15-ΚΕ: Κοινοτική εμπλοκή
- Δ16-ΚΥ: Καλλιτεχνική υπόσταση
- Δ17-ΑΝ: Αντι-ναζιστικό στοιχείο
- Δ18-ΣΠΤ: Στοιχείο Περιβαλλοντικού Τραύματος
- Δ19-ΔΒ: Δημόσιο Βίωμα
- Δ20-ΤΑ: Τόπος Αποστροφής
- Δ21-ΤΣ: Τόπος ως Συνάντηση
- Δ22-ΔΑ: Δημόσια Απαξίωση
- Δ23-ΠΖ: Προσφυγικό ζήτημα-τραύμα

Επιγραμματικά τα εμπειρικά δεδομένα και κοινωνικά γεγονότα της έρευνας τα οποία θα αναλυθούν και επεξηγηθούν παρακάτω

Κωδικός 1.-Οι Άνθρωποι. Ποιες είναι οι στάσεις και οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων που αποτελούν την κοινωνική, οικονομική, ακτιβιστική και πολιτιστική λειτουργία και ταυτότητα της κοινότητας του δήμου Παύλου Μελά; Ποιος είναι ο κοινοτικός κοινωνικός εαυτός και ποιο το κοινωνικό Κεφάλαιο. Πώς σχετίζονται τα παραπάνω με το βίωμα του τραύματος;

Κωδικός1 και αφορά κοινωνικά γεγονότα σχετικά με: Άνθρωποι, ταυτότητα κοινότητας, κοινωνικό κεφάλαιο, κοινωνικός εαυτός και τραύμα

1ΚΓ1 Προσφυγική κοινότητα- Απουσία ενιαίας ιστορικής συνείδησης

1ΚΓ2 Έλλειψη ενιαίας συλλογικής ταυτότητας λόγω της μη ενιαίας συλλογικής κοινότητας

1ΚΓ3 Ταξική διαφοροποίηση της κοινότητας εντός της πόλης-Δυτικές συνοικίες

1ΚΓ4 Αποστασιοποιημένη στάση κοινότητας απέναντι σε κοινωνικά ζητήματα – λόγω ταξικής διαφοράς-οικονομική επισφάλεια

1ΚΓ5 Πολιτιστικοί σύλλογοι ως κοινωνικός εαυτός κοινότητας-Πόντιοι

1ΚΓ6 Πλήθος ταυτοτήτων και κοινοτήτων εντός κοινότητας

1ΚΓ7 Τάση αποκοπής από την κουλτούρα του κέντρου της πόλης – απομόνωση

1ΚΓ8 Οι νέοι αποφεύγουν να εμπλακούν ενεργά – ανάγκη ενεργοποίησής τους-βιοποριστικός παράγοντας

1ΚΓ9 Απουσία συμμετοχικού διαλόγου για την κατεύθυνση αξιοποίησης του στρατοπέδου-άγνοια δημόσιας διαβούλευσης

1ΚΓ10 Αδυναμία διεκδίκησης της αξιοποίησής του-έλλειψη γνώσης του χρονικού δημόσιας διεκδίκησης δημοτικών και στρατιωτικών αρχών

1ΚΓ11 Διαδικασία διεκδίκησης του στρατοπέδου και χρονικό ένταξής του ουσιαστικά στη δημόσια σφαίρα

1ΚΓ12 Έλλειψη ατομικών πρωτοβουλιών δημιουργίας συλλογικοτήτων και συμμετοχικότητας

1ΚΓ13 Έλλειψη εμπιστοσύνης στη θεσμική πολιτική, στρατιωτική και πολιτειακή διοίκηση

1ΚΓ14 Αδυναμία διεκδίκησης και ανάπτυξης κοινωνικού, πολιτισμικού και οικονομικού κεφαλαίου

1ΚΓ15 Απουσία ύπαρξης κοινωνικών τύπων ενεργούς κοινοτικής συμμετοχής-εμπλοκή με τα κοινά

1ΚΓ16 Απουσία ύπαρξης κοινωνικών τύπων καλλιτεχνικής υπόστασης-εκπαίδευση-συμμετοχή-δημιουργία τέχνης

1ΚΓ17 Ενσυναίσθηση-σύνδεση τραυματικών στοιχείων-προσφυγικό ζήτημα-ασυνείδητη παρομοίωση εγκλείστων

1ΚΓ18 Συμμετοχή στην τέχνη μέσω πολιτιστικών συλλόγων-συντηρητική στάση και μέσω graffiti νεανική-παρεμβατική στάση

1ΚΓ19 Ανάπτυξη ενδιαφέροντος συμμετεχόντων για διεκδίκηση, αξιοποίηση, στάση μέσω ενημέρωσης, ομάδων και τέχνης

1ΚΓ20 Το στρατόπεδο ως αστική φιλοδοξία-ανάπτυξη κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου

Κωδικός 2. Τόπος- Τόπος. Ποια είναι η προβεβλημένη και συμβολοποιημένη οπτική προσωπικότητα, η πολιτιστική διάσταση και η ιστορική επιρροή του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά στην κοινότητα;

2ΚΓ1 Το στρατόπεδο ως δημόσιο βίωμα

2ΚΓ2 Η κοινοτική νεολαία ως δράστες βανδαλισμού και αστικοί καλλιτέχνες (graffiti)

- 2ΚΓ3 Τόπος αποστροφής - το στοιχειωμένο στρατόπεδο
- 2ΚΓ4 Τόπος ως δημόσια συνάντηση και ελευθερία αστικής κίνησης
- 2ΚΓ5 Τα ψηφιακά περιβάλλοντα ως εργαλεία κοινωνικότητας και παραγωγής τέχνης
- 2ΚΓ6 Η αμέτοχη κοινοτική διαδικασία-απουσία εμπλοκής των κατοίκων στα κοινά και ειδικά στη διεκδίκηση αξιοποίησης του στρατοπέδου ως δημόσιο ιστορικό τόπο
- 2ΚΓ7 Χρήση και αξιοποίηση του χώρου του στρατοπέδου από κοινωνικό-πολιτικούς παράγοντες-πολιτικά κόμματα, δημοτικές εκδηλώσεις και πολιτιστικούς συλλόγους
- 2ΚΓ8 Σύνδεση του χώρου με την αστική ανάγκη για εξερεύνηση και παράνομες δραστηριότητες
- 2ΚΓ9 Δυναμική χώρου, αρχιτεκτονική προσωπικότητα και συναισθηματισμοί από την οπτική εμπειρία
- 2ΚΓ10 Αξιοποίηση ως μητροπολιτικό πάρκο-χώρος ψυχαγωγίας-δωρεάν δράσεις
- 2ΚΓ11 Πράσινη αξιοποίηση-οικότοπος-πάρκο
- 2ΚΓ12 Αξιοποίηση ιστορικής ταυτότητας ως μουσείο συνδεδεμένο με την εθνική ιστορία
- 2ΚΓ13 Αντιφασιστικό σύμβολο-παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς
- 2ΚΓ14 Αξιοποίηση ως κάλυψη βασικών αστικών αναγκών κοινότητας-parking
- 2ΚΓ15 Αξιοποίηση του στρατοπέδου ως τόπος δημόσιας αστικής πολυτέλειας-κολυμβητήρια, γήπεδα golf, πισίνες και προβολή αστικού ονείρου και μετατόπιση αντικειμένου του χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου
- 2ΚΓ16 Το στρατόπεδο ως χώρος δωρεάν αναψυχής και παιχνιδιού
- 2ΚΓ17 Το στρατόπεδο ως εστία τέχνης και κοινωνικών δρώμενων-φεστιβάλ, αιμοδοσία
- 2ΚΓ18 Το στρατόπεδο ως βόλτα και κοινοτική συνάντηση
- 2ΚΓ19 Το στρατόπεδο ως πολιτικό στίγμα-αριστερών φρονημάτων
- 2ΚΓ20 Το στρατόπεδο ως μουσικό άκουσμα και χορός
- 2ΚΓ21 Το στρατόπεδο ως νέα πληροφορία και εναλλακτικά δρώμενα

Κωδικός 3.- Το τραύμα. Τραύμα. Με ποιόν τρόπο το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί κοινοτικό και δημόσιο τόπο, ιστορικό μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και τόπος πρόκλησης συλλογικού τραύματος;

3ΚΓ1 Τόπος και μνήμη

3ΚΓ2 Τόπος ως τραύμα

3ΚΓ3 Αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης

3ΚΓ4 Αναξιοποίηση στρατοπέδου και διαίωνιση χαμηλού τοπικού οικονομικού κεφαλαίου

3ΚΓ5 Διοικητική και θεσμική εμπλοκή-πρόκληση ερειπίου και εγκαταλελειμμένου στοιχείου

3ΚΓ6 Αγωνία για την ιδιωτικοποίηση και την μέλλουσα δημοπρασία του μητροπολιτικού πάρκου-ελαχιστοποίηση των δημόσιων δωρεάν αστικών τόπων

3ΚΓ7 Άγνοια τοπικής κοινότητας για το ιστορικό περιεχόμενο και το τραυματικό φορτίο του στρατοπέδου Παύλου Μελά

3ΚΓ8 Έλλειψη διάθεσης διεκδίκησης ιστορικής εκπαίδευσης του στρατοπέδου από την κοινότητα-χαμηλό οικονομικό κεφάλαιο-βιοποριστικός παράγοντας

3ΚΓ9 Τήρηση σιωπής (ενοχής) για ότι έγινε στο στρατόπεδο Παύλου Μελά– σύνδεση με την πρώτη σιωπή του συλλογικού τραύματος

3ΚΓ10 Σημασία κοινοτικής ενημέρωσης για την ιστορία του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως σύμβολο της ναζιστικής κτηνωδίας

3ΚΓ11 Τραύμα η απουσία τραύματος

3ΚΓ12 Αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης

3ΚΓ13 Το στρατόπεδο ως αρχιτεκτονική σύγκρουση

3ΚΓ14 Το στρατόπεδο ως αστική απειλή και αστικό κενό

3ΚΓ15 Το στρατόπεδο ως ιστορική τραυματική μνήμη-φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις

3ΚΓ16 Το στρατόπεδο ως υπενθύμιση κρατικής αναξιοσύνης

3ΚΓ17 Το στρατόπεδο ως υπενθύμιση απουσίας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας

3ΚΓ18 Το στρατόπεδο ως τόπος ματαιωμένης κοινωνικής διεκδίκησης

3ΚΓ19 Το στρατόπεδο ως συμβολικό πολεμικό στοιχείο

3ΚΓ20 Το στρατόπεδο συμβολικά ως σύγχρονοι τόποι στέγασης-προσφυγικό ζήτημα

3ΚΓ21 Το στρατόπεδο συμβολικά ως παρελθοντικοί τόποι εγκλεισμού και εξόντωσης-στρατόπεδα συγκέντρωσης

3ΚΓ22 Το στρατόπεδο ως αστική φιλοδοξία-ανάπτυξη κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου

Τα κοινωνικά φαινόμενα από τα κοινωνικά γεγονότα-άνθρωποι-τόπος-τραύμα

Κωδικός 1. Οι άνθρωποι σχέσεις – στάσεις συμμετεχόντων για την κοινότητα, ταυτότητα, κοινωνικό κεφάλαιο και κοινωνικός εαυτός

1.ΚΦ.1 (1ΚΓ1 + 1ΚΓ2+ 1ΚΓ6+3ΚΓ3+3ΚΓ9+3ΚΓ10) Η Απουσία ενιαίας συλλογικής ταυτότητας, ιστορική άγνοια, μνήμη και πολιτισμικό τραύμα λόγω της απουσίας κοινότητας και χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου

1.ΚΦ.2 (1ΚΓ1 + 1ΚΓ4 + 1ΚΓ7 + 1ΚΓ10 + 1ΚΓ11 + 1ΚΓ143ΚΓ3+3ΚΓ9+3ΚΓ10) Ο κοινωνικός εαυτός και το χαμηλό κοινωνικό κεφάλαιο τόσο το ατομικό όσο και το συνολικό της κοινότητας λόγω της ταξικής και οικονομικής διαφοροποίησης εντός πόλης ανέδειξε την έμφαση ως στάση στον βιοπορισμό των ανθρώπων με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνολική κοινοτική διεκδίκηση έρευνας για την ιστορία του στρατοπέδου και κατ' επέκταση γέννηση αστικού τραύματος.

1.ΚΦ.3 (1ΚΓ8+ 1ΚΓ9 + 1ΚΓ12 + 1ΚΓ13)-Έλλειψη εμπιστοσύνης σε θεσμικές αρχές με συνέπεια έλλειψης διάθεσης εθελοντισμού, πολιτικού ακτιβισμού ή της έννοιας της συμμετοχικότητας.

1.ΚΦ.4. (1ΚΓ17+2ΚΓ13+3ΚΓ2+3ΚΓ10+3ΚΓ15+3ΚΓ20) Ανθρωπιστικά επαγγέλματα και ανάπτυξη εν συναίσθησης και γόνιμου εδάφους ανάπτυξης συλλογικού τραύματος ανεξάρτητα της απουσίας μετά-μνήμης

1.ΚΦ.5. (1ΚΓ5+1ΚΓ6+1ΚΓ18+1ΚΓ19+1ΚΓ20+2ΚΓ1+2ΚΓ2+2ΚΓ4+2ΚΓ17+2ΚΓ18+2ΚΓ20+2ΚΓ21+3ΚΓ22) Η τέχνη ως εργαλείο και μέσο συνομιλίας, εν συναίσθησης και ομαδοποιητικό στοιχείο

1.ΚΦ.6. (1ΚΓ2 +1ΚΓ4+1ΚΓ7+1ΚΓ8+1ΚΓ9+1ΚΓ10+1ΚΓ12+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ12) Ο τρίτος ως αναγκαία ύπαρξη ενεργοποίησης της κοινότητας για την εξέλιξη και φροντίδα της

Κωδικός 2.-Τόπος. Ποια είναι η προβεβλημένη και συμβολοποιημένη οπτική προσωπικότητα, η πολιτιστική διάσταση και η ιστορική επιρροή του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά στην κοινότητα;

2.ΚΦ.1.(1ΚΓ9+1ΚΓ10+1ΚΓ11+1ΚΓ12+1ΚΓ13+1ΚΓ14+1ΚΓ20+2ΚΓ1+2ΚΓ2+2ΚΓ3+2ΚΓ4+2ΚΓ6+2ΚΓ7+2ΚΓ8+2ΚΓ10+2ΚΓ11+2ΚΓ12+2ΚΓ13+2ΚΓ14+2ΚΓ15+2ΚΓ16+2ΚΓ17+2ΚΓ18+2ΚΓ19+2ΚΓ20+3ΚΓ3+3ΚΓ4+3ΚΓ5+3ΚΓ6+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16+3ΚΓ20+3ΚΓ22) Το Στρατόπεδο ως ενεργό στοιχείο της δημόσιας σφαίρας της κοινότητας και πράσινος τόπος

2.ΚΦ.2. (3ΚΓ4+3ΚΓ8+3ΚΓ10+3ΚΓ22) Στρατόπεδο ως τόπος-αντιστάθμισμα του οικονομικού κεφαλαίου και δωρεάν δημοτικός χώρος κοινοτικής συνάντησης

2.ΚΦ.3. (3ΚΓ1+3ΚΓ7+3ΚΓ9+3ΚΓ12+3ΚΓ19+3ΚΓ2) Τόπος μνήμης και τραύματος

2.ΚΦ.4. (3ΚΓ2+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ10+3ΚΓ11+3ΚΓ14+3ΚΓ17)Τόπος ως κοινοτικός μετασηματισμός και επεξεργασίας ιστορίας

2.ΚΦ.5. (1ΚΓ+1ΚΓ2+1ΚΓ3+1ΚΓ4+1ΚΓ5+1ΚΓ6+1ΚΓ7+1ΚΓ15+1ΚΓ19+3ΚΓ17+3ΚΓ18) Τόπος ως ευκαιρία ανά σύστασης κοινότητας

2.ΚΦ.6.(1ΚΓ5+1ΚΓ16+1ΚΓ18+2ΚΓ2+2ΚΓ5+2ΚΓ9+2ΚΓ17+2ΚΓ20+2ΚΓ21+3ΚΓ13+3ΚΓ22) Τόπος ως συμμετοχή, ανάπτυξη και παραγωγή τέχνης

Κωδικός 3-Το Τραύμα. Με ποιόν τρόπο το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί κοινοτικό και δημόσιο τόπο, ιστορικό μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και τόπος πρόκλησης συλλογικού τραύματος;

3.ΚΦ.1 (3ΚΓ1+3ΚΓ2+3ΚΓ5+3ΚΓ12)-Ο τόπος βιώνεται ως τραύμα όταν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις

3ΚΦ2 (3ΚΓ4+3ΚΓ6+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ11+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16)-Περιβαλλοντικό Ζήτημα

3ΚΦ3 (2ΚΓ9+2ΚΓ13)-Η δημιουργία μουσείου ως τόπος ιστορικής μνήμης παγκόσμιας κληρονομιάς και σύμβολο αντί-ναζισμού με σκοπό την αναγνώριση της ιστορίας, του τραύματος και σκοπό την επούλωση των συνεπειών του τραύματος και τη διαχείριση της κοινοτικής απώλειας και του κοινοτικού πένθους

3ΚΦ.4. (1ΚΓ1+1ΚΓ5+1ΚΓ17+2ΚΓ12+2ΚΓ13+2ΚΓ19+3ΚΓ2+3ΚΓ3+3ΚΓ7+3ΚΓ11+3ΚΓ20)Σύνδεση εθνικών πολεμικών τραυμάτων και προσφυγικού ζητήματος-συλλογικό τραύμα

3.ΚΦ.5 (1ΚΓ18+2ΚΓ13+2ΚΓ21+3ΚΓ3+3ΚΓ7+3ΚΓ9+3ΚΓ10+3ΚΓ17+3ΚΓ19) Η τέχνη ως φωνή, κραυγή και ανακούφιση τραύματος

3.ΚΦ.6. (3ΚΓ3+3ΚΓ7+3ΚΓ9+3ΚΓ10+3ΚΓ17+3ΚΓ19) Η ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τον μετασχηματισμό της απουσίας συλλογικού τραύματος

Συζήτηση-Παρουσίαση και ανάλυση των κοινωνικών γεγονότων και των κοινωνικών φαινομένων

Από τη θεματική ανάλυση για τον Κοινωνικό Εαυτό, το Κοινωνικό Κεφάλαιο και τη Συλλογική Ταυτότητα σε σχέση με το Συλλογικό Τραύμα όσον αφορά τα κοινωνικά γεγονότα και φαινόμενα πρωτίστως υλοποιήθηκε η ανάλυση της ομάδας αναφοράς του δείγματος της παρούσας έρευνας με κεντρικό άξονα τα ερευνητικά ερωτήματα και κατ' επέκταση τον κοινωνικό εαυτό του δείγματος. Μετά την ανάλυση του αρχικού δείγματος, προστέθηκε το επιπλέον ερευνητικό ερώτημα, και επαναξιολογήθηκαν τα δεδομένα του συνόλου των ατομικών συνεντεύξεων και της εστιασμένης ομάδας.

Ακολουθήθηκε η κοινωνική θεωρία και κατ' αυτόν τον τρόπο οι ατομικές συνεντεύξεις και η εστιασμένη ομάδα ανέδειξαν το συλλογικό και ατομικό κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής και των κατοίκων της. Γεγονός που θα συμβάλει στην κατανόηση και της κατασκευής της κοινότητας, της συλλογικής της μνήμης και επομένως και της ανάπτυξης αστικού κοινωνικού τραύματος και σε αυτό το σημείο της έρευνας θεωρήθηκε επίσης, χρήσιμη η αναζήτηση και καταγραφή και αυτού με σκοπό να εμβαθύνει φαινομενολογικά και να απαντηθούν τα προαναφερθέντα ερευνητικά ερωτήματα της εστιασμένης ομάδας.

1.21.1 Θεωρητικό υπόβαθρο -Θεωρία Κοινωνικού Κεφαλαίου

Το κοινωνικό κεφάλαιο σε συλλογικό-κοινοτικό επίπεδο ανακαλύπτεται στην ύπαρξη συλλόγων, καταστημάτων, μιας πλατείας. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του αποτελούν η εμπιστοσύνη, η αμοιβαιότητα και η συνεργασία. Το κοινωνικό κεφάλαιο μπορεί να αποτελεί μια συσσώρευση στο πλαίσιο μιας συλλογικής δράσης, και όχι μόνο το χαρακτηριστικό ενός ατόμου. (Chtouris and Zissi 2011) Χρήσιμες

είναι και οι θεωρίες σχετικές με το ανθρώπινο, το πολιτισμικό και το οικονομικό κεφάλαιο θεωρίες στην κατανόηση του κοινωνικού κεφαλαίου. Το κοινωνικό κεφάλαιο σε ατομικό επίπεδο διαφαίνεται από τις σχέσεις, τους δεσμούς που το άτομο αναπτύσσει είτε σε θεσμικό και τυπικό πλαίσιο είτε σε άτυπο περιβάλλον όπως λόγω χάρη η δημιουργία και συμμετοχή σε μία παρέα. (Chtouris and Zissi 2011)

Επομένως, η ατομική ημι-δομημένη συνέντευξη δύναται να αναδείξει επίσης και το συλλογικό και ατομικό κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής και των κατοίκων της. Γεγονός που θα συμβάλει στην κατανόηση και της κατασκευής της κοινότητας, της συλλογικής της μνήμης και επομένως και της ανάπτυξης αστικού κοινωνικού τραύματος. Σε αυτό το σημείο της έρευνας θεωρήθηκε χρήσιμη η αναζήτηση και καταγραφή και αυτού με σκοπό να εμβαθύνει φαινομενολογικά και να απαντηθούν τα προαναφερθέντα ερευνητικά ερωτήματα της εστιασμένης ομάδας.

1.21.2 Θεωρία Ανθρώπινου Κεφαλαίου

Ο Ο.Ο.Σ.Α. ορίζει το Ανθρώπινο κεφάλαιο ως «γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες και γνωρίσματα του ατόμου.

1.21.3 Θεωρία Πολιτισμικού Κεφαλαίου

Το πολιτισμικό κεφάλαιο σε συλλογικό επίπεδο διαδραματίζει το κύριο όχημα για την κατασκευή και τη νομιμοποίηση των διαδικασιών επιλογής και αποκλεισμού ανάμεσα στην αστική τάξη και τους πολιτισμούς της εργατικής τάξης, αποτελώντας έτσι τον μηχανισμό επιβολής και νομιμοποίησης αυτών των δομών που αναπαράγουν την κοινωνική ανισότητα. Το Πολιτισμικό Κεφάλαιο σε συλλογικό επίπεδο απαντάται από ερωτήματα όπως: υπάρχουν και πόσα μουσεία στη γειτονιά, πόσοι σύλλογοι, πολιτιστικά κέντρα, μπάντες.(Chtouris and Zissi 2011) Το πολιτισμικό κεφάλαιο σε ατομικό επίπεδο αποτελεί την συσσώρευση του η οποία, ξεκινά από την περίοδο της παιδικής ηλικίας κατά την οποία οι γονείς κοινωνικοποιούν τα παιδιά τους σε διάφορους πολιτιστικούς τομείς, όπως η γλώσσα, οι στάσεις, οι προτιμήσεις και οι γενικές γνώσεις. Απαντάται σε ατομικό επίπεδο από ερωτήματα όπως: πόσους πίνακες έχει ένα άτομο, με ποια hobby ασχολείται, πόσα μουσεία έχει επισκεφθεί, ποιας ποιότητας είναι η μόρφωση του, ποιοι και πόσοι είναι οι τίτλοι σπουδών του; (Chtouris and Zissi 2011)

1.21.4 Θεωρία Οικονομικού Κεφαλαίου

Το οικονομικό κεφάλαιο σε συλλογικό επίπεδο, οικονομικό κεφάλαιο μπορεί να θεωρηθεί το χρηματικό κεφάλαιο, το φυσικό κεφάλαιο με τη μορφή κτηρίων κλπ., το παραγωγικό κεφάλαιο με τη μορφή των τεχνικών και τεχνολογικών υλικών και άυλων μέσω της παραγωγής.

Το οικονομικό κεφάλαιο αποτελεί ένα βασικό στοιχείο της σύγχρονης κοινωνικής ταυτότητας του ατόμου και των διάφορων μορφών κοινωνικότητας όπως: η οικογένεια, η κοινωνική παραγωγική ομάδα,

η κοινότητα. Στο θεωρητικό υπόδειγμα¹³⁷ που χρησιμοποιείται σε αυτή την εργασία αποτελεί ένα από τα τέσσερα σημαντικά στοιχεία συγκρότησης του και του κοινωνικού κεφαλαίου της σύγχρονης κοινότητας Παύλου Μελά, το οποίο αποκαλύπτει αιτίες, οι οποίες αποτρέπουν την γέννηση κοινωνικού τραύματος στην περιοχή, συλλογικής τραυματικής μνήμης ως προς το σύμβολο του στρατοπέδου Παύλου Μελά. (Χτούρης 2017) Επιπλέον, το οικονομικό κεφάλαιο σε ατομικό επίπεδο αναφέρεται στο εισόδημα και τους άλλους οικονομικούς πόρους του κοινωνικού υποκειμένου, το κεφάλαιο με αυτό τον τρόπο προσδιορίζεται από δύο κύριες ιδιότητες/ ικανότητες ή πρώτη είναι ότι είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ιδιόκτητο και η δεύτερη ότι μπορεί να ενταχθεί σε ανταλλακτικές σχέσεις με στόχο τη διατηρήσει την αναπαραγωγή και τον πολλαπλασιασμό του.

Συνοψίζοντας, στο θεωρητικό υπόδειγμα που χρησιμοποιείται σε αυτή την εργασία αποτελεί ένα από τα τέσσερα σημαντικά στοιχεία συγκρότησης του και του κοινωνικού κεφαλαίου της σύγχρονης κοινότητας Παύλου Μελά, το οποίο αποκαλύπτει αιτίες, οι οποίες αποτρέπουν την γέννηση κοινωνικού τραύματος στην περιοχή, συλλογικής τραυματικής μνήμης ως προς το σύμβολο του στρατοπέδου Παύλου Μελά και η έρευνα και εργασία στο πεδίο έδωσε την δυνατότητα για την ανακάλυψη της ‘αποτυπώματος σύμφωνα με τη βιβλιογραφία του Χτούρη, του συνολικού αξιακού αποθέματος της ομάδας αναφοράς της καλλιτεχνικής δράσης’¹³⁸. (Χτούρης 2017)

1.22 Πορτραίτα συμμετεχόντων συνεντεύξεων. Οι άνθρωποι

Η επιλογή του δείγματος της έρευνας προέκυψε έπειτα από την τοποθέτηση της αφίσας-πρόσκλησης στην περιοχή του στρατοπέδου όπως προαναφέρθηκε. Σκεπτικό αυτής της διεργασίας, της επιλογής δηλαδή των ατόμων αυτών ως πηγή συγκεκριμένων θεματικών έγινε με σκοπό την ύπαρξη του παράγοντα της τύχης, της αμερόληπτης κριτικής σκέψης και του μοναδικού κριτηρίου της εντοπιότητας. Τα όρια που τέθηκαν στην έρευνα ήταν απόλυτα ελέγξιμα από την ερευνήτρια καθώς η περιοχή προέλευσης του δείγματος, ήταν γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά με σκοπό να αναλυθούν τα λεγόμενα των πιο άμεσα ενδιαφερόμενων ατόμων και ατόμων που έχουν πρόσβαση στην οπτική που προσφέρει το στρατόπεδο από την χωροταξική του θέση. Επιπρόσθετη, οριοθέτηση ήταν το μέγεθος του δείγματος που επιλέχθηκε, το οποίο ορίστηκε στα δεκαπέντε λόγω του χρονικού περιορισμού παράδοσης της έρευνας στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Όσον αφορά το μέγεθος του δείγματος, αυτό ορίστηκε με βάση την προσέγγιση της ανάλυσης δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε. Πρόκειται για τον εμπειρικό διαλεκτικό ρεαλισμό, το οποίο μεθοδολογικό εργαλείο οποία θα συζητηθεί εκτενέστερα σε επόμενη ενότητα. Το μέγεθος του δείγματος ήταν 15 συμμετέχοντες. Για τον ερευνώμενο πληθυσμό συνδυετικός κρίκος

¹³⁷ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

¹³⁸ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

αποτελέσει το γεγονός του κοινού τόπου κατοικίας ή εργασίας στην περιοχή του δήμου Παύλου Μελά και συγκεκριμένα γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”. Η ομάδα αναφοράς συγκεκριμένα αποτελούνταν από τέσσερις γυναίκες και οι δύο άνδρες, διαφορετικών ηλικιακών ομάδων από 19 έως 55 ετών. Προέκυψε να έχουν κοινή χώρα καταγωγής την Ελλάδα, να διαμένουν στον ίδιο δήμο αλλά όχι στην ίδια περιοχή και να προέρχονται από διαφορετικούς τόπους καταγωγής ο καθένας τους. Ανάμεσά τους υπάρχουν άνεργοι, φοιτητές, πολιτικοί ακτιβιστές, εθελοντές και ν-ομαδικά εργαζόμενοι σε συνθήκες επισφάλειας. Πρωταρχικός στόχος της ομάδας αναφοράς ήταν η διερεύνηση και η αποκάλυψη κομματιών της ατομικής εμπειρίας των συμμετεχόντων που θα οδηγήσει στην πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου που μελετάται. Στο συγκεκριμένο τμήμα της μεθόδου θα γίνει περιληπτική παρουσίαση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, των πορτραίτων τους έπειτά από την ανάλυση των συνεντεύξεων και την ανάδυση των κείριων βιογραφικών βινιετών και θεμάτων με σκοπό την κατανόηση του κοινωνικού εαυτού, κεφαλαίου και συλλογικής ταυτότητας.

Τα πρόσωπα των συνεντεύξεων της έρευνας:

01) Η Μ. μεγάλωσε στην περιοχή Παύλου Μελά όπως και η οικογένειά της. Σπούδασε και ολοκλήρωσε τις σπουδές της ως γεωπόνος στη Θεσσαλονίκη, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο και προσωρινά εργάζεται ως γραμματέας σε ένα ιατρικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Είναι 24 ετών και στον ελεύθερο της χρόνο, συμμετέχει εθελοντικά ως εκπαιδύτρια σε μια διασωστική ομάδα για την εκμάθηση πρώτων βοηθειών-ΚΑΡΠΑ. Έχει δηλώσει υποψηφιότητα ως δημοτικός σύμβουλος στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές. Παράλληλα ασχολείται με την γυμναστική και κυρίως τη χρήση ποδηλάτου στην πόλη, την ανάγνωση βιβλίων και τις βόλτες με φίλους.

02) Η Η. είναι 24 ετών και σπουδάζει νοσηλευτική στη Θεσσαλονίκη και συγκεκριμένα στη Σίνδο. Τα καλοκαίρια εργάζεται στη Χαλκιδική. Νοικιάζει στην Σταυρούπολη Θεσσαλονίκης μόνη της ένα διαμέρισμα κοντά στην γειτονιά του στρατοπέδου. Στον ελεύθερο της χρόνο ασχολείται με την κολύμβηση επισκεπτόμενη το δημοτικό κολυμβητήριο στις Συκιές Θεσσαλονίκης. Ασχολείται επίσης με τον εθελοντισμό στην κοινωνική οργάνωση “Γιατροί του Κόσμου”.

03) Ο Μ. είναι 55 ετών, έχει γεννηθεί σε ένα χωριό της Χαλκιδικής, στο νέο Μαρμαρά αλλά ζει και εργάζεται χρόνια στην Θεσσαλονίκη καθώς, η σύζυγός του κατάγεται από τη Θεσσαλονίκη και συζούν στο πατρικό της από το 1990. Μένει στον Εύοσμο Θεσσαλονίκης αλλά λόγω των δραστηριοτήτων του με τον δήμο του Παύλου Μελά έχει την έδρα της επιχείρησής του απέναντι από το στρατόπεδο. Σπούδασε δασοπονία στην Λάρισα και ασχολείται με έργα πράσινου με έδρα την Θεσσαλονίκη έχοντας στην ιδιοκτησία του επιχείρηση επί της οδού Λαγκαδά στην Θεσσαλονίκη. Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται με την μοτοσυκλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως “το άγνωστο”.

04) Ο Δ. είναι 28 χρονών και πρόσφατα άνεργος. Έχει εργαστεί σε εποχιακές δουλειές, ως σερβιτόρος και σε σεζόν σε κάποιο νησί. Κατάγεται από ένα χωριό, τη Σουρωτή, το οποίο βρίσκεται έξω απ' τη Θεσσαλονίκη. Τα τελευταία 15 χρόνια ζει στη Θεσσαλονίκη με την οικογένειά του. Έχει σπουδάσει στην Καστοριά ψηφιακό μάρκετινγκ ωστόσο, δεν έχει εργαστεί στον τομέα του. Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται ερασιτεχνικά με το ποδόσφαιρο σε μια τοπική ομάδα.

05) Η Α. είναι 26 ετών, δουλεύει στο Ωραιόκαστρο και λόγω συγκοινωνιών γνωρίζει καλά την περιοχή Παύλου Μελά. Είναι κοινωνική λειτουργός και εργάζεται συγκεκριμένα σε ένα ξενώνα, με ασυνόδευτους εφήβους ηλικίας 12 έως 18 από διάφορες χώρες. Σπούδασε το αντικείμενο στην Κομοτηνή και συγκεκριμένα στο τμήμα κοινωνικής διοίκησης από το οποίο αποφοίτησε το 2017 και έκτοτε δουλεύει “στο προσφυγικό”. Δεν έχει αρκετό ελεύθερο χρόνο λόγω ωραρίων εργασίας ωστόσο θα ήθελε να ασχοληθεί με το χορό όπως στο παρελθόν. Κατά την διάρκεια των παιδικών της χρόνων συμμετείχε σε δημοτικά γυμναστήρια για παραδοσιακούς χορούς.

06) Η Μ. είναι 19 χρονών. Είναι φοιτήτρια στη ψυχολογία και δεν εργάζεται. Μένει με τους γονείς της και ασχολείται με την ζωγραφική, τη φωτογραφία και τα ταξίδια.

07) Η Α. είναι απόφοιτη ιδιωτικής εκπαίδευσης, σπούδασε ζαχαροπλαστική, έχει υπάρξει ν-ομαδική εργαζόμενη δουλεύοντας σε τουριστικά θέρετρα σε χώρους εστίασης σε νησιά τις θερινές περιόδους ωστόσο αυτήν την περίοδο είναι άνεργη. Είναι 25 χρονών και στον ελεύθερο της χρόνο κάνει κάποιες βόλτες, πηγαίνει σε χώρους αναψυχής και ασκείται κάνοντας περπάτημα. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά, γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Πολίχνη είναι άγαμη και συγκατοικεί με τον σύντροφό της μισθώνοντας ανά μήνα ένα διαμέρισμα.

08) Η Κ. είναι απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχει σπουδάσει νοσηλευτική ωστόσο δεν ασκεί το επάγγελμα καθώς ασχολείται με τα οικιακά ζητήματα όπως ανέφερε και είναι άνεργη. Είναι 47 χρονών και στον ελεύθερο της χρόνο ασχολείται με τα ψώνια του σπιτιού, πηγαίνει σε χώρους αναψυχής, όπως για παράδειγμα σε καφέ με τις φίλες της και την οικογένειά της. Ακόμη, κάνει περιπάτους και φροντίζει το κατοικίδιό της πηγαίνοντας βόλτες σε πάρκα, όπως και στο στρατόπεδο Παύλου Μελά. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά, και συγκεκριμένα μένει στην Σταυρούπολη. Είναι έγγαμη, έχει δύο παιδιά και μένει με την οικογένειά της σε ιδιόκτητο διαμέρισμα.

09) Ο Φ. Ο Φ. είναι απόφοιτος ιδιωτικής σχολής μαγειρικής και συγκεκριμένα έχει σπουδάσει στη σχολή τουριστικών επαγγελμάτων στο τμήμα μαγειρικής. Εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος σε χώρο εστίασης στην Δυτική Θεσσαλονίκη. Είναι 50 χρονών και στον ελεύθερο του χρόνου ο οποίος όπως ανέφερε είναι περιορισμένος λόγω εργασιακού ωραρίου προσπαθεί να τον αξιοποιήσει για διασκέδαση, να διεκπεραιώσει άλλες εργασίες και να έρθει σε επαφή με φίλους και συνάδελφους. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά, και συγκεκριμένα μένει στην Πολίχνη. Είναι έγγαμος, έχει δύο παιδιά και μένει με την οικογένειά του σε ιδιόκτητο διαμέρισμα.

10) Η Ι. είναι απόφοιτη δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και είναι εργαζόμενη στον ιδιωτικό τομέα και συγκεκριμένα στον τομέα της εστίασης, ως βοηθός μάγειρα στη κρύα κουζίνα. Είναι 44 χρονών και στον ελεύθερο της χρόνο ασχολείται με το περπάτημα, τις ταινίες και την μουσική. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά, είναι έγγαμη και έχει δύο ενήλικα παιδιά και μένει με την οικογένειά της σε ιδιόκτητο διαμέρισμα.

11) Ο Π. είναι 26 ετών και είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά και εργάζεται στην οικογενειακή του επιχείρηση ως μελισσοκόμος. Τα τελευταία 6 χρόνια, ζει στη Θεσσαλονίκη, ωστόσο κατάγεται από ένα χωριό. Μένει μόνος του ως ενοικιαστής και τον ελεύθερο του χρόνο τον αφιερώνει στις διαπροσωπικές σχέσεις που έχει δομήσει όπως φιλικούς και συντροφικούς δεσμούς, του αρέσει επίσης να παρακολουθεί ταινίες, οι βόλτες και οι περίπατοι.

12) Ο Α. είναι 20 ετών και είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά και μένει συγκεκριμένα με την οικογένειά του σε ιδιόκτητο σπίτι. Σπουδάζει Λογιστική και χρηματοοικονομική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στον ελεύθερο του χρόνο βγαίνει σε χώρους αναψυχής με τους φίλους του, είτε κάνει περίπατο. Είναι εννιά χρόνια σε μία τοπική ιδιωτική-πρώην δημοτική- αθλητική ομάδα badminton και ασχολείται με την διαιτησία και προπονήσεις για την άθληση δύο φορές την εβδομάδα. Του αρέσει το γεγονός πως είναι ατομικό άθλημα καθώς όπως ανέφερε θεωρεί σημαντικό το ότι βασίζεται κανείς στις δικές του δυνάμεις.

1.23 Η θεματική επεξεργασία και συζήτηση πορισμάτων

Βασικό ερευνητικό ερώτημα λοιπόν αποτελεί τι γνωρίζει η σύγχρονη κοινότητα για το συγκεκριμένο στρατόπεδο, αν και πως την επηρεάζει, ποιο είναι το μέλλον που αποζητά για το στρατόπεδο και εάν απαιτείται οικοδόμηση μιας οδού ιστορικής και κοινωνικής ανακούφισης. Συνοψίζοντας, εμπίπτει στο ενδιαφέρον και την αγωνία της ερευνήτριας να ανακαλύψει εάν για τους συμμετέχοντες και συμμετέχουσες, ερευνώμενους και ερευνώμενές το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί σύμβολο τραυματικής ιστορίας καθώς ήταν στρατόπεδο συγκέντρωσης, φυλακή και χώρος εκτελέσεων. Για τους παραπάνω λόγους επιλέχθηκε η κοινότητα γύρω από το στρατόπεδο, ως δείγμα και τράπεζα συμμετεχόντων καθώς θεωρείται από την ερευνήτρια πως την αφορά πιο άμεσα και για λόγους οικονομίας χρόνου. Αξίζει να σημειωθεί πως λήφθηκε σοβαρά το γεγονός πως η κοινότητα δεν περιλαμβάνει μόνο την ελληνική κοινότητα, δεν υπάρχει ενιαίο παρελθόν και ενιαία συλλογική ταυτότητα, καθώς οι δυτικές συνοικίες δημιουργήθηκαν από προσφυγικούς πληθυσμούς, ως απαραίτητες προϋποθέσεις για το αστικό τραύμα. Ωστόσο, αυτό συνέβη εκ των υστέρων από την ανάγνωση και μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας αλλά και την καταχώρηση και ανάλυση των συνεντεύξεων των επισήμων. Ακολουθεί θεματική επεξεργασία της κάθε συνέντευξης σε σχέση με την κοινωνική συμμετοχή του κάθε ατόμου και την

ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου¹³⁹ και κοινωνικού εαυτού. Στο τέλος θα μελετηθεί η σχέση των παραπάνω με το συλλογικό τραύμα, την κοινότητα και την συλλογική ταυτότητα.

1. Ποια είναι η ενεικόνιση συμμετεχόντων και της κοινότητας για το πολεμικό τραύμα σε σχέση με τον Β΄ΠΠ και συγκεκριμένα προς τον τόπο του στρατοπέδου Παύλου Μελά;

Πιο συγκεκριμένα, ακολουθήθηκε το μεθοδολογικό πρότυπο των θεματικών δικτύων, ακολουθώντας τα παρακάτω βήματα:

Πρώτο Βήμα, εντοπίστηκαν τα δεδομένα (Δ) που συσχετίζονται με τα υπό διερεύνηση ερωτήματα.

Δεύτερο Βήμα, διερευνήθηκε πιθανός εννοιολογικός συσχετισμός των δεδομένων (Δ), προκειμένου να συγκροτήσουν κοινωνικά γεγονότα (ΚΓ).

Τρίτο Βήμα, διερευνήθηκε η πιθανή συν παρουσία και σύνδεση των κοινωνικών γεγονότων, που δύναται να συγκροτήσει ένα ευρύτερο κοινωνικό φαινόμενο (ΚΦ).

Παρουσίαση της πρώτης περίπτωσης (Μ.)

Η Μ. 24 ετών, άγαμη, εργατικής τάξης νέα. Έχει ολοκληρώσει τις σπουδές της ως Γεωπόνος και προσωρινά εργάζεται ως γραμματέας σε ένα ιατρικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Όσον αφορά:

Την οικογενειακή κατάσταση είναι άγαμη “Εγώ είμαι η Μ. Μεγάλωσα εδώ στην περιοχή. Όλη η οικογένειά μου δηλαδή από τα παιδικά μου χρόνια τη θυμάμαι εδώ”. Την στεγαστική κατάσταση μένει στην ίδια οικία με την πατρική της οικογένεια. “Μεγάλωσα εδώ στην περιοχή. Όλη η οικογένειά μου δηλαδή από τα παιδικά μου χρόνια τη θυμάμαι εδώ” για οικονομικούς λόγους. Το εκπαιδευτικό περίγραμμα είναι απόφοιτος δημόσιας τριτοβάθμιας πανεπιστημιακής σχολής και συγκεκριμένα της Γεωπονίας “Εγώ είμαι γεωπόνος...Εδώ πέρα στη Θεσσαλονίκη, στο Αριστοτέλειο”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι χαμηλό “Μεγάλωσα εδώ στην περιοχή. Όλη η οικογένειά μου δηλαδή από τα παιδικά μου χρόνια τη θυμάμαι εδώ”. και “Εγώ αυτή τη στιγμή είμαι γραμματέας σε ένα ιατρικό κέντρο”.

Το κοινωνικό κεφάλαιο υψηλό “...είμαι εκπαιδευτρια ουσιαστικά. Εθελοντικά συμμετέχω σε μια διασωστική ομάδα για ΚΑΡΠΑ. Και εκπαιδύω ανθρώπους που ενδιαφέρονται να μάθουν αυτή τη βασική δεξιότητα που είναι απαραίτητη να έχει ο καθένας από εμάς για να σώσει έναν άνθρωπο σε έκτακτη ανάγκη” και “Ε πρόσφατα στις δημοτικές εκλογές που είχα συμμετάσχει ως μέλος μιας...ενός συνδυασμού” και “Οργανώνοντας διάφορες, εγώ ως γεωπόνος που σας είπα και πριν, περιβαλλοντικές δράσεις. Και ενημέρωση. Ενημέρωση ή ευαισθητοποίηση των ανθρώπων για το περιβάλλον” και “Αυτό

¹³⁹ Κοινωνικό κεφάλαιο σε ατομικό επίπεδο: σχέσεις, δεσμοί που αναπτύσσονται θεσμικό, τυπικό, άτυπο (μία παρέα)

που ανέφερα, μέσω των ημερίδων και είτε συνεδρίων οτιδήποτε έχει σχέση αυτό με την ενημέρωση του κοινού. Και μου δίνει χαρά. Μου δίνει χαρά αυτό”. Από το ανθρώπινο κεφάλαιο¹⁴⁰ “Γενικά ενδιαφέρομαι για το συνάνθρωπο. Θέλω να μπορέσω να βοηθήσω όταν κάποιος έχει ανάγκη. Και πιστεύω ότι είναι μια βασική δεξιότητα που θα έπρεπε να την έχουμε όλοι” και “Ε που προφανώς πρέσβευε τις δικές μου αξίες και μπορούσα να συνεισφέρω μέσω αυτού σε διάφορες ομάδες και οργανισμούς που μπορούσαμε να βοηθήσουμε” και “Και μου άρεσε. Μου άρεσε αυτή η αίσθηση της προσφοράς σε ανθρώπους που το χρειάζονταν” και “Οπότε ναι θα ήθελα να το συνεχίσω και ήδη το συνεχίζω με διάφορους τρόπους” και “Συμμετέχω με αυτό τον τρόπο. Αυτό που ανέφερα και προηγουμένως. Της προσφοράς. Της προσφοράς και της... όσο μπορούμε να διαδώσουμε αυτά που ήδη ξέρουμε και ως επιστήμονας γεωπόνος”, διαφαίνεται ένας ιδιαίτερα κινητοποιημένος τύπος νέας οπου αναζητεί πέρα από την μετεκπαίδευση και την προσφορά και μεταλαμπάδευση των γνώσεων της.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο “Διαβάζω αρκετά βιβλία”, “Μου θύμισες καταστάσεις που άκουγα και από τους γονείς μου. Που συζητούσανε. Από τα παιδικά μου χρόνια που, με τις ιστορίες που μας λέγανε” και “Παράλληλα γυμνάζομαι. Κάνω γυμναστική μόνη μου, είτε με το ποδήλατο κάνω βόλτες. Προσπαθώ κυρίως στην παραλία που μ “αρέσει και ηρεμώ”. Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένη καθώς εργάζεται ως μισθωτή “Εγώ αυτή τη στιγμή είμαι γραμματέας σε ένα ιατρικό κέντρο” και παράλληλα εργάζεται και εθελοντικά ως εκπαιδύτρια “...είμαι εκπαιδύτρια ουσιαστικά. Εθελοντικά συμμετέχω σε μια διασωστική ομάδα για ΚΑΡΠΑ. Και εκπαιδύω ανθρώπους που ενδιαφέρονται να μάθουν αυτή τη βασική δεξιότητα που είναι απαραίτητη να έχει ο καθένας από εμάς για να σώσει έναν άνθρωπο σε έκτακτη ανάγκη”. Η ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης παρουσιάζεται χαμηλή πάρα μόνο ως αναγνώστρια βιβλίων “Διαβάζω αρκετά βιβλία”.

Παρουσίαση της δεύτερης περίπτωσης (Η.)

Η Η. είναι 24 ετών άγαμη, εργατικής τάξης νέα. Παρακολουθεί το τέταρτο έτος της νοσηλευτικής σχολής στην Σίνδο Θεσσαλονίκης και τα καλοκαίρια αναζητεί εργασιακό περιβάλλον και συνήθως εργάζεται στη Χαλκιδική. Νοικιάζει μόνη της ένα διαμέρισμα στον δήμο Παύλου Μελά και στον ελεύθερο της χρόνο ασχολείται με την κολύμβηση επισκεπτόμενη το δημοτικό κολυμβητήριο στις Συκιές

¹⁴⁰ Το οικονομικό κεφάλαιο αναφέρεται στο εισόδημα και τους άλλους οικονομικούς πόρους του κοινωνικού υποκειμένου. Το κεφάλαιο με αυτό τον τρόπο προσδιορίζεται από δύο κύριες ιδιότητες/ικανότητες ή πρώτη είναι ότι είναι δυνατό να χαρακτηριστεί ιδιόκτητο και η δεύτερη ότι μπορεί να ενταχθεί σε ανταλλακτικές σχέσεις με στόχο τη διατηρήσει την αναπαραγωγή και τον πολλαπλασιασμό του. Με αυτό τον τρόπο κεφάλαιο μπορεί να θεωρηθεί το χρηματικό κεφάλαιο, το φυσικό κεφάλαιο με τη μορφή κτηρίων κλπ

Θεσσαλονίκης. Τέλος, ενδιαφέρεται και ασχολείται επίσης με τον εθελοντισμό στην κοινωνική οργάνωση “Γιατροί του Κόσμου”. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι άγαμη και διαμένει με ενοικιαστήριο συμβόλαιο στην οικία της, “Νοικιάζω μόνη μου”. Στην γειτονιά του στρατοπέδου. Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση “Νοικιάζω μόνη μου”. Όσον αφορά το εκπαιδευτικό περίγραμμα είναι τελειόφοιτη δημόσιου τεχνολογικού εκπαιδευτικού ιδρύματος, της νοσηλευτικής σχολής Θεσσαλονίκης “Ναι, σπουδάζω νοσηλευτική εδώ στη Θεσσαλονίκη. Στη Σίνδο” και έχει εκπαιδευτεί και συνεχίζει τη διαβίου μάθηση και πρακτική του επαγγέλματός της ως εθελόντρια “Ε αυτά. Α, ασχολούμαι και με τον εθελοντισμό. Είμαι εθελόντρια στους γιατρούς του κόσμου. Σχετίζεται άμεσα με την δουλειά μου”.

Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο προς χαμηλό καθώς το ενοίκιο αποπληρώνεται από την οικογένειά της και ασχολείται και με εξωτερικές δραστηριότητες οι οποίες πληρώνονται από την οικογένειά της “Στον ελεύθερο μου χρόνο ασχολούμαι με την κολύμβηση. Ναι πηγαίνω στις Συκιές και κολυμπάω. Χειμώνα καλοκαίρι”. Το κοινωνικό κεφάλαιο “γενικά μ “αρέσει να προσφέρω τις υπηρεσίες μου σε άτομα που το έχουν ανάγκη” και “Χαίρομαι. Χαίρομαι όταν βλέπω ότι υπάρχει ζωή. Μέσα σε ένα χώρο στον οποίο υπήρχε μόνο θάνατος” και “Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και σαν πάρκο για να πηγαίνουν να κάνουν βόλτα οι μαμάδες με τα παιδιά...” φαίνεται υψηλού επιπέδου. Από το ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλό “Ε αυτά. Α, ασχολούμαι και με τον εθελοντισμό. Είμαι εθελόντρια στους γιατρούς του κόσμου. Σχετίζεται άμεσα με την δουλειά μου και γιατί γενικά μ “αρέσει να προσφέρω τις υπηρεσίες μου σε άτομα που το έχουν ανάγκη. Ε και γιατί είναι κάτι που με γεμίζει. Αισθάνομαι καλά” διαφαίνεται η επαγγελματική ικανότητα και δεξιότητά της. Το πολιτισμικό κεφάλαιο λόγω της εθελούσιας προσφοράς της ως δημιουργική αλληλεγγύη “Στον ελεύθερο μου χρόνο ασχολούμαι με την κολύμβηση.

Ναι πηγαίνω στις Συκιές και κολυμπάω. Χειμώνα καλοκαίρι.” και της ιστορικής καθώς και κοινωνικής αναζητητής της “Η αλήθεια είναι ότι με τους συμφοιτητές μου, που όταν νοίκιασα το σπίτι και είδα ότι είναι κοντά σε αυτό το στρατόπεδο, τους έκανα μια κουβέντα αν ξέρουν την ιστορία του και λοιπά. Δεν ξέρανε. Και μου έκανε και εντύπωση ότι και οι περισσότεροι ήτανε από την Θεσσαλονίκη. Και γι’ αυτό θεωρώ ότι είναι, έχει σημασία. Δηλαδή γιατί όλος ο πλανήτης να γνωρίζει για το Άουσβιτς και όχι για αυτό; Γιατί να μην είναι και αυτό ένα μνημείο που να πηγαίνουμε και να το επισκεπτόμαστε” καθώς και της ιστορικής γνώσης της “Ε, είναι ένα στρατόπεδο το οποίο δεν είναι τόσο φημισμένο όσο π.χ. το Άουσβιτς, στο οποίο επίσης έχουν συμβεί αποτρόπαια εγκλήματα. Ε γιατί από όσο ξέρω, το είχανε, μαζευόντουσαν εκεί άνθρωποι. Τους αιχμαλωτίζανε και πολλές φορές του εκτελούσανε κιάλας. Ε, γενικότερα είναι άμεσα συνδεδεμένο με τους Ναζί και όλες τις ενέργειες που τους συνοδεύει” και συνοψίζοντας της αρχιτεκτονικής κουλτούρας “Αλλά δεν παύει να είναι ένα πολύ πολύ όμορφο κτίριο. Γενικά έμενα υπάρχει μια αγάπη για τα παλιά κτίρια. Μ “αρέσουν πάρα πολύ. Παρόλο που μπορεί να φαίνονται τρομακτικά” της αναδεικνύεται πως είναι υψηλό.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένη καθώς δεν έχει αποκτήσει ακόμη τον τίτλο σπουδών της και “Ναι. σπουδάζω νοσηλευτική εδώ στη Θεσσαλονίκη. Στη Σίνδο” και “Ε τα καλοκαίρια μου δουλεύω σεζόν στη Χαλκιδική” και ως εθελόντρια εργάζεται “Α, ασχολούμαι και με τον εθελοντισμό. Είμαι εθελόντρια στους γιατρούς του κόσμου. Σχετίζεται άμεσα με την δουλειά μου και γιατί γενικά μ “αρέσει να προσφέρω τις υπηρεσίες μου σε άτομα που το έχουν ανάγκη. Ε και γιατί είναι κάτι που με γεμίζει. Αισθάνομαι καλά”.

Την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης “Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και σαν συναυλιακός χώρος” ως ακροατής μουσικών συναυλιών και της αρχιτεκτονικής κουλτούρας “Αλλά δεν παύει να είναι ένα πολύ πολύ όμορφο κτίριο. Γενικά έμενα υπάρχει μια αγάπη για τα παλιά κτίρια. Μ “αρέσουν πάρα πολύ. Παρόλο που μπορεί να φαίνονται τρομακτικά”.

Παρουσίαση της τρίτης περίπτωσης (Μ.)

Ο Μ. είναι 55 ετών, έγγαμος με δύο ενήλικα τέκνα και μεσαίας οικονομικής τάξης. Απόφοιτος τεχνολογικού εκπαιδευτικού ιδρύματος και συγκεκριμένα του τμήματος Δασοπονίας Λάρισας κα εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας σε ιδιόκτητη επιχείρηση που ασχολείται με το περιβάλλον και τα έργα πρασίνου και συγκεκριμένα τις αναμορφώσεις πάρκων και τις κλαδεύσεις δένδρων σε αστικά περιβάλλοντα. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι έγγαμος “καθώς, είναι η γυναίκα μου από εδώ και μένουμε στο πατρικό της από το 90” Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με την οικογένειά του στην ιδιόκτητη πατρική οικία της συζύγου του “καθώς, είναι η γυναίκα μου από εδώ και μένουμε στο πατρικό της από το 90”. Το εκπαιδευτικό περίγραμμα είναι απόφοιτος τεχνολογικού εκπαιδευτικού ιδρύματος και συγκεκριμένα του τμήματος Δασοπονίας Λάρισας “Ναι. Ε Σπούδασα δασοπονία στην Λάρισα και ασχολούμαι με έργα πράσινου με έδρα την Θεσσαλονίκη” και “Ναι. Καταρχάς και λόγω του αντικείμενου μου θα έλεγα ότι είναι ένας ιδανικός, απ” τους τελευταίους χώρους που υπάρχουν στην Θεσσαλονίκη, για να αναδειχθεί από άποψη περιβάλλοντος”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς δεν υπάρχει μίσθωση διαμερίσματος “καθώς, είναι η γυναίκα μου από εδώ και μένουμε στο πατρικό της από το 90” και η επιχείρηση έργων πρασίνου είναι ιδιόκτητη “Μένω στον Εύοσμο αλλά λόγω των δραστηριοτήτων μου και συνεχή ενασχόληση με τον δήμο του Παύλου Μελά είμαι...έχω την έδρα απέναντι από το στρατόπεδο” και οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολείται στον ελεύθερο χρόνο του κοστίζουν σημαντικά οικονομικά ποσά “Μ “αρέσει η μοτοσυκλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως το άγνωστο. Σε γενικές γραμμές αυτά”.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται υψηλό καθώς έχει αναπτύξει εν συναίσθηση προς ανθρώπους που βιώνουν κοινωνικά προβλήματα με αντικειμενική οπτική χωρίς να “εθελουφλεί στην συγκεκριμένη κοινωνική παθογένεια έχοντας εν συναίσθηση και προς το οικείο κράτος-το ελληνικό κράτος το οποίο αποτελεί και κράτος καταγωγής του “ Όπως το ότι και οι άνθρωποι που βασανίστηκαν στην περίοδο της

Γερμανικής κατοχής αναγκάστηκαν να διαβιούν, για όσο χρονικό διάστημα ήταν εκεί, χωρίς τη θέληση τους. Βέβαια οι σημερινές συνθήκες είναι εντελώς διαφορετικές αλλά κάποια χαρακτηριστικά μπορούμε να τα, να τα δούμε σε επανάληψη. Όπως το ότι και οι άνθρωποι οι τωρινοί, οι πρόσφυγες, αναγκάστηκαν για γεωπολιτικούς λόγους να ε, να αφήσουν τις εστίες τους. Να εγκλωβιστούν σε ένα χώρο από τον οποίο χρονικά δεν ξέρουν πότε μπορούν να αλλάξουν τόπο επιλογής τους.

Αλλά βέβαια και το ελληνικό κράτος με τα δεδομένα που έχει, κάνοντας ότι μπορεί, είναι και αυτό σε δύσκολη θέση. Ε...μια άλλη ομοιότητα που θα μπορούσα να διακρίνω είναι ότι αυτές οι εξελίξεις αλλάζουν και συμπεριφορά της κοινωνίας η οποία επηρεάζεται από αυτό” και “Όπως το ότι θα πρέπει να μάθουμε να συμβιώνουμε με τους πρόσφυγες γιατί και αυτοί έφυγαν χωρίς την θέλησή τους από τις εστίες τους. Αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να σεβαστούμε και να σέβονται την ίδια την κοινωνία, για να μπορούμε να είμαστε σε καλύτερο επίπεδο στο μέλλον” και η κοινωνική-πολιτισμική ταυτότητα και ταύτιση με τα παραδείγματα “Οι Έλληνες ήτανε πάντα φιλόξενος λαός, σύμφωνα με τα δικά μου δεδομένα” και “Εκεί έχουν υποστεί βασανιστήρια πολλοί δικοί μας άνθρωποι, που είχανε ε, το μόνο πραγματικά ιδανικό τους να παλέψουν για την ελευθερία, Χαθήκανε ζωές. Βασανίστηκαν πάρα πολλοί συμπολίτες μας και είμαι βέβαιος ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νέων, ίσως και παλαιότερων, δεν γνωρίζει την ιστορία”. Από το ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλό “Μένω στον Εύοσμο αλλά λόγω των δραστηριοτήτων μου και συνεχή ενασχόληση με τον δήμο του Παύλου Μελά είμαι...έχω την έδρα απέναντι από το στρατόπεδο και καθημερινή ενασχόληση περιμετρικά του στρατοπέδου”, διαφαίνεται η επαγγελματική ικανότητα και δεξιότητά του και η κινητοποίηση της πολιτειακής και συγκεκριμένα της δημοτικής κοινότητας.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό “Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται με την μοτοσικλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως “το άγνωστο”“ και της γνώσης της ιστορικής διαδρομής της περιοχής και του στρατοπέδου “Ε θα έλεγα ότι είναι ο καθρέφτης της ελληνικής κοινωνίας και της διαδρομής στο χρόνο. Από τον πρώτο παγκόσμιο, στον δεύτερο, στον εμφύλιο.... Και εκείνο που μένει τώρα είναι η αίσθηση της παρακμής και η έλλειψη σοβαρής προσπάθειας από το κράτος για την ανάδειξη ενός τόσο σημαντικού μνημείου για την ιστορία της Θεσσαλονίκης” και “Μπορώ να πω, χωρίς να είμαι και απόλυτα βέβαιος γι” αυτό, ότι τα σημερινά αυτά κτίρια είχανε κατασκευαστεί από τους συμμάχους του πρώτου παγκοσμίου πολέμου για την στρατοπέδευση του στρατού που ήτανε αναγκαία για τις επιχειρήσεις στον ελλαδικό χώρο. Από ότι γνωρίζω μετά στην διάρκεια του δευτέρου παγκοσμίου, οι Γερμανοί τα χρησιμοποίησαν και για τον εγκλεισμό φυλακισμένων. Για φυλακίσεις, εκτελέσεις αντιστασιακών. Και από ότι γνωρίζω μετά και κατά την διάρκεια του εμφυλίου από το ελληνικό κράτος, ήτανε τόπος βασανιστηρίων για τους αντιστασιακούς του τότε εμφυλίου. Ε από ότι ξέρω, αυτή η περίοδος μου δημιουργεί ακόμα περισσότερο θλίψη και πόνο γιατί είναι μια ακόμη απόδειξη πως είμαστε ανιστόρητοι”. Υπάρχει επιθυμία επιπροσθέτως το στρατόπεδο να αναδειχθεί ως “μνημείο” λόγω της ιστορικής του σημασίας όπως αναφέρει “Δεν μαθαίνουμε από τα λάθη μας ως κοινωνία. Γιατί έπρεπε αυτό

το μνημείο να ναι σε εντελώς διαφορετική εικόνα για να μπορούν οι επόμενες γενιές να μην ξεχνούν τι κάνανε οι προηγούμενες γι' αυτούς.

Εκεί έχουν υποστεί βασανιστήρια πολλοί δικοί μας άνθρωποι, που είχανε ε, το μόνο πραγματικά ιδανικό τους να παλέψουν για την ελευθερία, Χαθήκανε ζωές. Βασανίστηκαν πάρα πολλοί συμπολίτες μας και είμαι βέβαιος ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νέων, ίσως και παλαιότερων, δεν γνωρίζει την ιστορία. Και ένας λαός που δεν έχει ρίζες δεν έχει μέλλον” και ως τόπος κουλτούρας και πολιτισμικού κεφαλαίου “Με γνώμονα κυρίως την συντήρηση και ανάδειξη των υπαρχόντων κτιρίων που είναι της περιόδου του 1920” και “έτσι ώστε επίκεντρο του πάρκου να είναι η ιστορική του ανάδειξη, με σεβασμό στον περιβάλλοντα χώρο” και “Ταυτόχρονα θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και άλλα θέματα ανάδειξης των κοινωνιών, των τοπικών κοινωνιών και της ίδιας της πόλης γενικότερα. Με κύριο χαρακτηριστικό την ιστορία και πάλι.”.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένος λόγω της μακρόχρονης εργασιακής πορείας του και της παράλληλης προσπάθειας εξέλιξης ως ελεύθερος επαγγελματίας με επιτυχημένη ιδιωτική επιχείρηση καθώς, διαφαίνεται και συνεργασία με τις δημοτικές αρχές και υπηρεσίες “αλλά λόγω των δραστηριοτήτων μου και συνεχή ενασχόληση με τον δήμο του Παύλου Μελά είμαι...έχω την έδρα απέναντι από το στρατόπεδο και καθημερινή ενασχόληση περιμετρικά του στρατοπέδου”. Γεγονός το οποίο αναλογεί και σε ικανοποιητική απολαβή εισοδημάτων λόγω των συγκεκριμένων συνθηκών του επαγγέλματός του “Μ “αρέσει η μοτοσικλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως το άγνωστο. Σε γενικές γραμμές αυτά”. Την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης “ Με γνώμονα κυρίως την συντήρηση και ανάδειξη των υπαρχόντων κτιρίων που είναι της περιόδου του 1920” και “έτσι ώστε επίκεντρο του πάρκου να είναι η ιστορική του ανάδειξη, με σεβασμό στον περιβάλλοντα χώρο” και “Ταυτόχρονα θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και άλλα θέματα ανάδειξης των κοινωνιών, των τοπικών κοινωνιών και της ίδιας της πόλης γενικότερα. Με κύριο χαρακτηριστικό την ιστορία και πάλι.”.

Παρουσίαση της τέταρτης περίπτωσης (Δ.)

Ο Δ είναι 28 χρονών άγαμος, άτεκνος, νέος εργατικής τάξης και πρόσφατα άνεργος.

Είναι απόφοιτος Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Καστοριάς και συγκεκριμένα σπούδασε ψηφιακό μάρκετινγκ. Αναζητεί και έχει εργασιακή προϋπηρεσία σε εργασιακά περιβάλλοντα όπως εποχιακές δουλειές, ως σερβιτόρος και σε σεζόν σε κάποιο νησί. Διαμένει στη Θεσσαλονίκη με την πατρική του οικογένειά του και στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται ερασιτεχνικά με αθλητικές δραστηριότητες καθώς συμμετέχει σε μια τοπική ποδοσφαιρική ομάδα.

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι άγαμος. Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με την οικογένειά του στην ιδιόκτητη πατρική οικία.

Το εκπαιδευτικό περίγραμμα είναι απόφοιτος τεχνολογικού εκπαιδευτικού ιδρύματος και συγκεκριμένα του τμήματος ψηφιακού Marketing Καστοριάς “Όχι έχω σπουδάσει κιόλας. Σπούδασα στην Καστοριά μάρκετινγκ. Ψηφιακό κυρίως”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι χαμηλό καθώς “Αυτό το καιρό δυστυχώς είμαι άνεργος” και “Γενικά κάνω, ας πούμε εποχιακές δουλειές, π.χ. σερβιτόρος. Καμιά φορά φεύγω σεζόν σε κάποιο νησί και το χειμώνα συνήθως μένω άνεργος γιατί δεν υπάρχει ζήτηση για αυτές τις δουλειές. Λίγο πολύ αυτά” και “Τα τελευταία χρόνια ας πούμε μένω Θεσσαλονίκη με την οικογένειά μου... Ναι. Με την μητέρα μου και τον πατέρα μου” και “Έ όχι ιδιαίτερα. Κατά καιρούς θα ήθελα αλλά... Ντάξει είναι και το οικονομικό ζήτημα που με σταματάει. Ε με το ποδόσφαιρο λίγο ερασιτεχνικά είμαι στις τοπικές, σε μια τοπική ομάδα εδώ της περιοχής αλλά τελευταία δεν πηγαίνω πολύ. Ε... Κάποιο άλλο όχι, ιδιαίτερο χόμπι δεν έχω”. Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται υψηλό καθώς έχει αναπτύξει εν συνείδηση προς ανθρώπους που βιώνουν κοινωνικά προβλήματα “Δηλαδή και τις εκδηλώσεις όπως του αντιρατσιστικού φεστιβάλ, το φεστιβάλ ΚΝΕ που φιλοξενείται πολύ συχνά εκεί πέρα και τα λοιπά. Από την άλλη, μετά όσο βοηθούσα εκεί στις εργασίες για το αντιρατσιστικό φεστιβάλ, ήταν ένας κύριος με ένα τρίκυκλο που ερχόταν και έκανε δουλειές και ρώτησα τι γίνεται με τον κύριο και τα λοιπά. Είχαμε πιάσει και συζήτηση. Ο οποίος έρχεται εθελοντικά στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά στον ελεύθερο του χρόνο και βοηθάει και κάνει εργασίες”. Από το ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλό διαφαίνεται η επαγγελματική ικανότητα και δεξιότητά του και η κινητοποίηση της πολιτειακής και συγκεκριμένα της δημοτικής κοινότητας.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό καθώς είναι πολιτικός ακτιβιστής, εθελοντής υπό το πρίσμα της δημιουργικής αλληλεγγύης “Δηλαδή και τις εκδηλώσεις όπως του αντιρατσιστικού φεστιβάλ, το φεστιβάλ ΚΝΕ που φιλοξενείται πολύ συχνά εκεί πέρα και τα λοιπά. Από την άλλη, μετά όσο βοηθούσα εκεί στις εργασίες για το αντιρατσιστικό φεστιβάλ” και “Δεν το πρόσεχα ως που τα τελευταία χρόνια οργανωνόταν εκεί πέρα το αντιρατσιστικό φεστιβάλ και είχα πάει πρώτη φορά τότε και όσο βοηθούσα στις εργασίες είχα γνωρίσει το χώρο καλύτερα και από τότε άρχισα να το προσέχω και συνειδητοποίησα την ύπαρξή του εδώ στην πόλη. Δεν με λες ούτε εθελοντής ούτε ακτιβιστής. Πως θα ήταν η σωστή λέξη άραγε. Αλληλεγγύη θα το έλεγα. Αλληλεγγύη. Αλληλέγγυος ήμουνα”. Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένος παρά τις επιπτώσεις της μακρόχρονης ανεργίας του και με την παράλληλη εθελοντική προσφορά του και πολιτικής προσπάθειας ως ακτιβιστής καθώς, διαφαίνεται “Από την άλλη, μετά όσο βοηθούσα εκεί στις εργασίες για το αντιρατσιστικό φεστιβάλ” και “Αυτό το καιρό δυστυχώς είμαι άνεργος.

Γενικά κάνω, ας πούμε εποχιακές δουλειές, π.χ. σερβιτόρος. Καμιά φορά φεύγω σεζόν σε κάποιο νησί και το χειμώνα συνήθως μένω άνεργος γιατί δεν υπάρχει ζήτηση για αυτές τις δουλειές. Λίγο πολύ αυτά”.

Και “Όχι έχω σπουδάσει κιόλας. Σπούδασα στην Καστοριά μάρκετινγκ. Ψηφιακό κυρίως αλλά πάνω στον τομέα μου δεν έχω καταφέρει να βρω κάτι. Από το...να είμαι σερβιτόρος βγάζω καλύτερα λεφτά”. Γεγονός το οποίο αναλογεί και σε ικανοποιητική μείωση της απολαβής εισοδημάτων λόγω των

συγκεκριμένων συνθηκών του επαγγέλματός του προκαλούνται συνθήκες επισφάλειας και οικονομικών δυσχερειών με συνέπειες “Ε όχι ιδιαίτερα. Κατά καιρούς θα ήθελα αλλά... Ντάξει είναι και το οικονομικό ζήτημα που με σταματάει”. Την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης από την οποία διαφαίνεται καλλιτεχνική κουλτούρα .” Είχε πολλούς χώρους, μπορούσαν να στηθούν πολλές μουσικές σκηνές. Και όχι μόνο μουσικές σκηνές, όλες οι δραστηριότητες του φεστιβάλ οπότε βόλευε σαν χώρος”.

Παρουσίαση της πέμπτης περίπτωσης (Α.)

Η Α είναι άγαμη, άτεκνη και ανήκει στην εργατική οικονομική τάξη. Είναι απόφοιτη του ανώτατου τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και συγκεκριμένα στην Κομοτηνή και εργάζεται στο ακαδημαϊκό αντικείμενό της σε ένα ξενώνα, με ασυνόδευτους εφήβους ηλικίας 12 έως 18 από διάφορες χώρες. Δεν έχει αρκετό ελεύθερο χρόνο λόγω ωραρίων εργασίας ωστόσο θα ήθελε να ασχοληθεί με το χορό όπως στο παρελθόν κατά την διάρκεια των παιδικών της χρόνων.

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι άγαμη.

Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει μόνη της σε οικία που νοικιάζει στη Θεσσαλονίκη, δεδομένα που αναφέρθηκαν και πριν την έναρξη ηχογράφησης κατά τον περίπατο “Ε όχι ακριβώς αλλά εγώ επειδή δουλεύω στο Ωραιόκαστρο χρησιμοποιώ αρκετά συχνά τα αστικά στην καθημερινότητά μου. Οπότε περιμένω στην στάση Παύλου Μελά μια συνάδελφό μου, που έρχονταν να με πάρει, και έτσι είδα την αφίσα και επικοινωνήσα μαζί σου”.

Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά την αποφοίτησή της ως Κοινωνική Λειτουργός του ανώτατου τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και συγκεκριμένα στην Κομοτηνή “Ναι σπούδασα ε... στην Κομοτηνή έχω σπουδάσει. Στο τμήμα κοινωνικής διοίκησης. Αποφοίτησα το 2017”.

Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς υπάρχει μίσθωση διαμερίσματος ωστόσο ο μισθός είναι στο ύψος των 850 ευρώ όσον αφορά ασχολίες και δραστηριότητες ψυχαγωγίας και αναψυχής ανέφερε πως “Οπότε ναι. Θα προτιμούσα να πληρώσω. Για κάτι που μ “αρέσει και θα με κάνει να αισθανθώ καλά ναι θα προτιμούσα να πληρώσω” και οι αγορές της κοστίζουν σημαντικά οικονομικά ποσά όπως για παράδειγμα “Πρόσφατα έχω κάνει μια αγορά για τον εαυτό μου, έχω πάρει αυτοκίνητο”.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται υψηλό καθώς έχει αναπτύξει εν συνείδηση προς ανθρώπους που βιώνουν κοινωνικά προβλήματα στο παρόν οι οποίοι είναι οι πρόσφυγες “Αλλά μ” αρέσει πολύ το κομμάτι της προσφοράς που στην ουσία μου το δίνει η δουλειά, το επάγγελμα. Πόσο μάλλον σε μια ομάδα ανθρώπων που υπάρχει πολύ μεγάλη ανάγκη” και “Ήξερα ότι αυτό το στρατόπεδο πλέον κατοικείται από πάρα πολύ κόσμο...Δεν ήξερα και τι να βάλω και πώς να με πάω εκεί. Και συναισθηματικά και εξωτερικά...Το έβλεπα και απτούς ανθρώπους που έμεναν εκεί. Όπως είπα πριν είναι τελείως ανάγκη. Πολλοί άνθρωποι μένοντας εκεί, εντάξει όσο και να τους παρέχονται ψυχοκοινωνική υποστήριξη και

διάφορα, όλοι δεν είναι το σπίτι που φαντάζονται ερχόμενοι στην Ευρώπη. Είναι ένας προσωρινός χώρος και στα δικά τους μάτια μέχρι να βρουν το κάτι καλύτερο. Δηλαδή δεν προσφέρει την ζεστασιά της στέγης... Βλέποντας τις σκηνές, βλέποντας όλα αυτά τα απλωμένα ρούχα έξω. Η εικόνα και χωρίς κάποιος να ξέρει κάτι παραπέμπει κατευθείαν σε καταυλισμό. Ναι. Που αυτό σίγουρα φέρνει πολλά αρνητικά συναισθήματα.Οπότε κάθε φορά στην διαδρομή βλέπω δεκαπέντε, είκοσι άτομα προσφύγων, κυρίως άντρες οι περισσότεροι, που απλά ακολουθούν την γραμμή του δρόμου και όλοι είναι προς Θεσσαλονίκη. Είναι άσχημη εικόνα. Είναι βράδυ, βάνουση. Δηλαδή εσύ είσαι στο αυτοκίνητο με τα φώτα σου, αυτοί απλά ακολουθούν το δρόμο για να μην χάσουν το στόχο, τον δρόμο. Είναι μια λωρίδα που πιστεύουν ότι τους οδηγεί σε κάτι καλύτερο. Είναι δύσκολο. Είναι πάρα πολύ δύσκολο” και ως προς την πεποίθησή της πως αποτελεί κοινωνική ευθύνη η συλλογική μετα-μνήμη δια μέσου της μεταλαμπάδευσης των ατομικών και οικογενειακών ιστοριών ως ιστορίες συλλογικές καθώς “η γιαγιά που θα πάει να δει το εγγόνι θα της πει, θα πει τέλος πάντων στο εγγόνι της ότι εδώ έχει γίνει αυτό. Και σίγουρα θα είναι μια ιστορία που το παιδάκι, έτσι όπως την λέει μια γιαγιά ένας παππούς, θα την κουβαλάει και θα λέει τότε η γιαγιά μου είπε αυτό εκεί. Όπως αντίστοιχα συμβαίνει και με όλους εμάς που θυμόμαστε ιστορίες που μας λέγανε οι παππούδες μας ακόμα μέχρι και σήμερα. Είναι σαν το παραμύθι που ουσιαστικά διαδραματίζεται ας πούμε στο μυαλό μας με ιστορία της γιαγιάς” και τους συνδέει ως συμβολικά εγκλείστους με όσους ήταν κρατούμενοι στο πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά “το συνδέω με την ιστορία. Γιατί ένα στρατόπεδο, γενικά τίποτα δεν είναι χωρίς την ιστορία του. Σε όλους μας από ιστορίες και από πράγματα που έχουμε ακούσει μας βγαίνουν τα ανάλογα συναισθήματα στο παρόν. Οπότε ναι έχω ακούσει για το στρατόπεδο Παύλου Μελά πολλά άσχημα πράγματα ιστορικά. Και όλα αυτά έρχονται στο τώρα που οι κοινωνίες έχουν ανοίξει. Ο κόσμος έχει άλλες αντιλήψεις και ξέρουμε εκεί ότι συν έβαιναν, στα μάτια μας πια, πολύ άσχημες καταστάσεις, πολύ απάνθρωπες. Αποκρουστικές ιστορίες. Σε όλους προκαλούν άσχημα συναισθήματα”.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι υψηλό “Αποφοίτησα το 2017 και έκτοτε δουλεύω ως επί το πλείστον στο προσφυγικό. Η αλήθεια είναι ...από επιλογή. Έτσι ξεκίνησε” διαφαίνεται η επαγγελματική ικανότητα και δεξιότητά του και η κινητοποίηση της πολιτειακής και συγκεκριμένα της δημοτικής κοινότητας.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό ως προς το προφίλ της σε παρελθοντικό χρόνο και στο παρόν έχει μειωθεί “Οπότε ενώ θα ήθελα να έχω κάποιο χόμπι, δυστυχώς δεν έχω. Μάλλον αυτό θα ήταν ο χορός γιατί ήταν και παλιά μέσα στις επιλογές μου και είναι κάτι, ένα κομμάτι που με κάνει ουσιαστικά να αποφορτίζομαι και να περνάω όντως καλά. Εξαρτάται βέβαια από τον κάθε άνθρωπο . Η τέχνη είναι ένα τεράστιο φάσμα που πιάνει πάρα πολλές προτιμήσεις στους ανθρώπους. Εμένα ας πούμε θα μου άρεσε ο χορός. Κάποιος άλλος μπορεί να εκτονώνεται με την ζωγραφική. Αντίστοιχα κάποιος άλλος με κάτι τελείως άλλο. Οπότε ναι σε εμένα ας πούμε με βοηθάει να αποφορτίζω όλη αυτή την ένταση. Την συναισθηματική ένταση και κούραση της δουλειάς. Της καθημερινότητας. Η αλήθεια είναι ότι από μικρή

έκανα σε δημοτικά γυμναστήρια παραδοσιακούς χορούς για πολλά χρόνια, οπότε θα ήθελα να δοκιμάσω κάτι άλλο” και “Είχαμε κάνει ένα τουρ και το είδαμε και βγάξαμε και κάποιες φωτογραφίες. Είναι ένα στρατόπεδο, φαντάζομαι έτσι είναι και τα άλλα, αλλά το συγκεκριμένο επειδή τυχαίνει να το βλέπω γιατί περνάω από εκεί, που αν δεν έχει κάποια εκδήλωση που η εκδήλωση συνήθως του δίνει λίγο χρώμα, λίγο ζωή, είναι κάτι πολύ άψυχο και μουντό στα μάτια μου”. Υπάρχει επιθυμία επιπροσθέτως το στρατόπεδο να αναδειχθεί ως “μνημείο” λόγω της ιστορικής του σημασίας όπως αναφέρει “Με τα φεστιβάλ που γίνονται τώρα αυτά να είναι αξιοποίηση”. Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένη λόγω της άμεσης εύρεσης θέσης εργασίας έπειτα από την απόκτηση πτυχιακού διπλώματος και συγκεκριμένα διαφαίνεται “Αποφοίτησα το 2017 και έκτοτε δουλεύω ως επί το πλείστον στο προσφυγικό. Η αλήθεια είναι ...από επιλογή. Έτσι ξεκίνησε. Στην πορεία είναι κυρίως από ανάγκη γιατί δεν έχω βρει κάτι άλλο” και “Είμαι κοινωνική λειτουργός. Δουλεύω σε ένα ξενώνα, με ασυνόδευτους εφήβους από διάφορες χώρες. Είναι πολύ πολιτισμικός. Ηλικίες 12 με 18. Αυτό βασικά”. Γεγονός το οποίο αναλογεί και σε μεσαίας ικανοποίησης απολαβής εισοδημάτων λόγω των συγκεκριμένων συνθηκών του επαγγέλματός της και έλλειψης επαρκούς ελεύθερου χρόνου καθώς “και έκτοτε δουλεύω ως επί το πλείστον στο προσφυγικό. Η αλήθεια είναι ...από επιλογή. Έτσι ξεκίνησε. Στην πορεία είναι κυρίως από ανάγκη γιατί δεν έχω βρει κάτι άλλο” και “Δεν έχω κάνει και κάποιο μεταπτυχιακό . Οπότε είναι κάπως πιο περιορισμένες οι επιλογές μου” και “Πόσο μάλλον σε μια ομάδα ανθρώπων που υπάρχει πολύ μεγάλη ανάγκη. Γενικά γίνεται ένας χαμός, όπως γνωρίζεις”¹⁴¹ και “Δυστυχώς από τότε που ξεκίνησα την δουλειά δεν ασχολούμαι με κάτι άλλο. Καθώς, ειδικά τώρα με τα ασυνόδευτα έχω και απογευματινά ωράρια. Οπότε κάπως λίγο περιορίζονται οι επιλογές μου” και “Είναι και μακριά που σου είπα το Ωραιόκαστρο γιατί εγώ μένω στο κέντρο. Είναι το θέμα της μετακίνησης, το θέμα ότι αργώ να φτάσω στον προορισμό μου. Οπότε ενώ θα ήθελα να έχω κάποιο χόμπι, δυστυχώς δεν έχω” και τέλος “Όπως να πληρώσω να σε μια σχολή γιατί από ότι ξέρω και από ότι έχω ψάξει λάτιν μαθήματα δεν παραδίδει κάποια, κάποιος δήμος δωρεάν”.

Την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης “...Μάλλον αυτό θα ήταν ο χορός γιατί ήταν και παλιά μέσα στις επιλογές μου και είναι κάτι, ένα κομμάτι που με κάνει ουσιαστικά να αποφορτίζομαι και να περνάω όντως καλά. Εξαρτάται βέβαια από τον κάθε άνθρωπο . Η τέχνη είναι ένα τεράστιο φάσμα που πιάνει πάρα πολλές προτιμήσεις στους ανθρώπους. Εμένα ας πούμε θα μου άρεσε ο χορός. Κάποιος άλλος μπορεί να εκτονώνεται με την ζωγραφική. Αντίστοιχα κάποιος άλλος με κάτι τελείως άλλο. Οπότε να σε εμένα ας πούμε με βοηθάει να αποφορτίζω όλη αυτή την ένταση. Την συναισθηματική ένταση και κούραση της δουλειάς. Της καθημερινότητας. Η αλήθεια είναι ότι από μικρή έκανα σε δημοτικά γυμναστήρια παραδοσιακούς χορούς για πολλά χρόνια, οπότε θα ήθελα να δοκιμάσω κάτι άλλο” και “Είχαμε κάνει ένα

¹⁴¹ Απευθυνόμενη στην ερευνήτρια καθώς κατά την διάρκεια συστάσεων ενημερώθηκε πως είναι και εκείνη Κοινωνική Λειτουργός και έχει εργαστεί με εξυπηρετούμενες και εξυπηρετούμενους προερχόμενες και προερχόμενους από προσφυγικούς πληθυσμούς.

τουρ και το είδαμε και βγάξαμε και κάποιες φωτογραφίες” και “Είναι ένα στρατόπεδο, φαντάζομαι έτσι είναι και τα άλλα, αλλά το συγκεκριμένο επειδή τυχαίνει να το βλέπω γιατί περνάω από εκεί, που αν δεν έχει κάποια εκδήλωση που η εκδήλωση συνήθως του δίνει λίγο χρώμα, λίγο ζωή, είναι κάτι πολύ άψυχο και μουντό στα μάτια μου”.

Παρουσίαση της έκτης περίπτωσης (Μ.)

Η Μ, είναι άγαμη, άτεκνη και ανήκει στην μεσαία οικονομική τάξη. Είναι φοιτήτρια στο δεύτερο έτος του ανώτατου τμήματος Ψυχολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και δεν εργάζεται. Διαμένει με τους γονείς της στην περιοχή Παύλου Μελά, σε ιδιόκτητη κατοικία και ασχολείται στον ελεύθερο χρόνο της με την ζωγραφική, τη φωτογραφία και τα ταξίδια. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι άγαμη και άτεκνη. Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με τους γονείς της σε ιδιόκτητη κατοικία “μένω με τους γονείς μου. Θα έλεγα, η καθημερινότητά μου θα έλεγα πως είναι κουραστική κάπως. Γιατί μένω μακριά από το κέντρο και χρησιμοποιώ τα αστικά καθημερινά. Οπότε όλο αυτό με έχει κουράσει, εν μέρει”. Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά τις προπτυχιακές σπουδές της ως Ψυχολόγος του ανώτατου τμήματος Ψυχολογίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης “Είμαι φοιτήτρια στη ψυχολογία”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς δεν υφίσταται μίσθωση διαμερίσματος και όσον αφορά ασχολίες και δραστηριότητες ψυχαγωγίας και αναψυχής ανέφερε πως “Εμ “αρέσει πολύ να ζωγραφίζω. Η φωτογραφία. Μ “αρέσει να ταξιδεύω, όποτε μπορώ”.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται υψηλό καθώς έχει αναπτύξει εν συναίσθηση προς ανθρώπους που βιώνουν και βίωναν κοινωνικά προβλήματα στο παρόν οι οποίοι είναι οι πρόσφυγες “Αλλά βέβαια μιλάμε για ανθρώπους. Που δεν είναι μόνο να ζήσουνε. Δεν είναι το θέμα μόνο να ζήσουνε. Το θέμα είναι και να ζήσουν αξιοπρεπώς, όπως ορίζουν και τα ανθρώπινα δικαιώματα” και “Και επίσης σκέφτομαι ότι, επειδή το στρατόπεδο άμεσα ή έμμεσα θεωρείται ως κάτι που είναι συνδεδεμένο με τον πόλεμο, και αυτοί οι άνθρωποι έχουν ξεφύγει από όλο αυτό και θέλουν να ξεφύγουν και το προσπαθούν πάρα πολύ και πάλι έρχονται αντιμέτωποι με αυτή την ιδέα...””Γενικά τους μεταχειρίζονταν σαν να ήτανε κάτι διαφορετικό από αυτούς. Οι υπόλοιποι άνθρωποι αυτοί πήγαιναν στο πίσω μέρος του αστικού. Ο ελεγκτής ρωτούσε μόνο αυτούς άμα έχουν εισιτήρια και όχι τους υπόλοιπους. Και άμα μιλούσε κάποιος από τους Έλληνες ή από εμάς τέλος πάντων για να υποστηρίξουμε τον άνθρωπο που έχει έρθει από μια άλλη χώρα ως πρόσφυγας, τότε μόνο μας έδινε σημασία και μας ρωτούσε και εμάς για τα εισιτήρια. Οπότε προφανώς έχω καταλάβει ότι οι περισσότεροι, αυτοί που έχω αντιμετωπίσει δηλαδή σαν άνθρωποι εκεί πέρα γιατί δεν ξέρω την άποψη όλων, αλλά αυτοί που έχω δει αντιδράνε γενικά άσχημα και ρατσιστικά” και “Εγώ πιστεύω ότι γενικά το να βλέπεις αυτούς τους ανθρώπους, που είναι ίδιοι με εσένα ουσιαστικά, να έχουν περάσει όλα αυτά που έχουν περάσει και έχουν φτάσει εδώ οι μισοί ζωντανοί οι άλλοι μισοί όχι. Έχουν χάσει οικογένειες, έχουν χάσει τα πάντα και έρχονται εδώ πέρα. Και ζούνε σε αυτές τις άθλιες συνθήκες. Για

εμένα αποτελεί τραύμα γιατί στενοχωριέμαι για την κατάσταση τους και θα ήθελα προφανώς να ζουν σε πολύ καλύτερες συνθήκες” και “και γενικά επειδή έχω γνωρίσει και έναν άνθρωπο που έχει μεταναστεύσει από την Συρία στην Θεσσαλονίκη... Μου έχει πει πολλές φορές ότι αναγκάστηκαν να έρθουν εδώ και ότι δεν το επιθυμούσαν. Δεν ήταν επιλογή τους” και τους συνδέει ως συμβολικά με τους εγκλείστους οι οποίοι ήταν κρατούμενοι στο πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά αλλά και με τους Μικρασιάτες από το χωριό καταγωγής της που τους παραλληλίζει με τον ξεριζωμό και αλυσιδωτά από το παρελθόν καταλήγει από το παρελθοντικό στο σύγχρονο κοινωνικό τραύμα με μία οπτική κοινωνικά ψυχαναλυτική “Και αυτή είναι μία ιστορία όπως και το χωριό μου που είναι στην Χαλκιδική και έχω ακούσει πολλές ιστορίες από παππούδες, από προ-παππούδες. Οπότε έχω μια σχέση με αυτό μέσω της ιστορίας”.

Το ανθρωπινό κεφάλαιο είναι υψηλό “Υπήρχε ένα, μια ομάδα στο πανεπιστήμιό μου που ασχοληθήκαμε με αυτό το θέμα. Που ψάξαμε να βρούμε φωτογραφίες για την ευαισθητοποίηση των υπόλοιπων φοιτητών για τους πρόσφυγες” διαφαίνεται η ικανότητα και δεξιότητά της όσον αφορά τις διαδικασίες κινητοποίησης της φοιτητικής κοινότητας και συγκεκριμένα του τμήματος της Ψυχολογίας.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό ως προς το προφίλ της “Ε μ “αρέσει πολύ να ζωγραφίζω. Η φωτογραφία. Μ “αρέσει να ταξιδεύω, όποτε μπορώ” και “Αλλά από την άλλη έχω, ε πηγαίνω συχνά το σκύλο βόλτα σε εκείνο το στρατόπεδο” και “Έχω πάει σε πολλές εκδηλώσεις που γίνονται σε εκείνο το μέρος” και “Ένα μεγάλο πάρκο, γιατί ειδικά στην περιοχή πιστεύω δεν υπάρχει αρκετό πράσινο, δεν υπάρχουν χώροι για να παίξουν τα παιδιά, για να διαβάσεις ένα βιβλίο να κάτσεις να ηρεμήσεις. Οπότε πιστεύω ότι ένα πάρκο θα ήταν αναγκαίο για εκείνο το χώρο” και “Αλλά φυσικά εγώ θα έκανα ένα μέρος, ένα σημαντικό μέρος από εκείνο το χώρο, ένα μουσείο για να υπενθυμίζει την ιστορία, για να μην ξεχαστούν όλα αυτά που συνέβησαν... Και πιστεύω ότι ένα μουσείο θα βοηθούσε στο να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες για να μάθουν την ιστορία αυτού του στρατοπέδου. Να μάθουν τι περάσαν αυτοί οι άνθρωποι”.

Το εργασιακό προφίλ. Δεν παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένη, παράγοντας είναι πως όπως ανέφερε σε συζήτηση πρωτότερα της ηχογραφημένης συνέντευξης είναι οι απαιτητικές ώρες μελέτης που χρειάζονται για την ολοκλήρωση των μαθημάτων της σχολής της και πως σπουδάζει στη Θεσσαλονίκη τόπο καταγωγής της επομένως και ο οικογενειακός προϋπολογισμός δεν είχε σημαντικές οικονομικές μειώσεις “Είμαι φοιτήτρια στη ψυχολογία. Δεν δουλεύω”. Την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης “Ε μ “αρέσει πολύ να ζωγραφίζω. Η φωτογραφία. Μ “αρέσει να ταξιδεύω, όποτε μπορώ” και “Έχω πάει σε πολλές εκδηλώσεις που γίνονται σε εκείνο το μέρος”.

Παρουσίαση της έβδομης περίπτωσης (Α.)

Η Α., ανήκει στην μεσαία οικονομική τάξη. Είναι απόφοιτη ιδιωτικής σχολής ζαχαροπλαστικής, ν-ομαδικά εργαζόμενη σε χώρους εστίασης τους θερινούς μήνες εκτός πόλης και πλέον άνεργη. Ασχολείται στον ελεύθερο χρόνο κάνει δραστηριότητες με φίλους και διασκεδάζει σε χώρους αναψυχής.

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι άγαμη και άτεκνη, ενώ όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με τον σύντροφό της στην περιοχή Παύλου Μελά, σε ενοικιαζόμενη κατοικία “Α: Ναι νοικιάζω. Νοικιάζω με το φίλο μου. Πρόσφατα βέβαια. Πριν δυο μήνες έμενα με τους γονείς μου. Τώρα έχει δυο μήνες έχει που μένω μόνη μου”.

Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά τις σπουδές της ως ζαχαροπλάστισσα σε ιδιωτικό εκπαιδευτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης “Α: Σε ένα ιδιωτικό ΙΕΚ...Α: Στην Θεσσαλονίκη... Στη Θεσσαλονίκη ναι. Έκανα τις πρακτικές μου. Πήρα τη βεβαίωση σπουδών μου και από εκεί και πέρα βγήκα στην εργασία”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς ενώ υφίσταται μίσθωση διαμερίσματος και όσον αφορά ασχολίες και δραστηριότητες ψυχαγωγίας και αναψυχής ανέφερε πως “Βεβαία ότι μου, μπορώ να κάνω με το ταμείο ανεργίας που παίρνω. Ότι δραστηριότητες μπορώ να κάνω. Βγαίνω κάποιες βόλτες, βγαίνω για καφέ, λίγο για περπάτημα. Βρίσκομαι με φίλους μου. Αυτά συνήθως κάνω”.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται χαμηλό καθώς δεν έχει αναπτύξει εν συναίσθηση προς ανθρώπους που βιώνουν και βίωσαν κοινωνικά προβλήματα στο παρόν ή στο παρελθόν και η εμπλοκή με κοινωνικά ζητήματα αποδίδεται μόνο στο παρελθόν του σχολικού πλαισίου “Α: Σίγουρα υπάρχουν. Υπάρχουν ναι. Άνθρωποι που ασχολούνται και με το στρατόπεδο Παύλου Μελά και ασχολούνται και με το στρατόπεδο Καρατάσου¹⁴² που έχει η περιοχή. Προσπαθούνε, κάνουνε δεντροφυτεύεις. Άλλο ένα πράγμα που θα μπορούσε να γίνει στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά θα ήτανε να κάνουν θερμοκήπιο. Όπως έχουνε κάνει στο στρατόπεδο Καρατάσου. Το οποίο έχουνε κάνει θερμοκήπια άνθρωποι του Δήμου. Δηλαδή απλοί άνθρωποι σαν εμάς. Και υπάρχουν άνθρωποι που ασχολούνται με το στρατόπεδο και του Παύλου Μελά και νοιάζονται για αυτό. Απλά είναι λίγο, το βρίσκουνε λίγο δύσκολα με το κράτος, το τι μπορούνε να κάνουνε. Δηλαδή για όλα πρέπει να πάρουνε μια έγκριση, οπότε δυσκολεύουν εκεί τα πράγματα” και “Ερ: Εσύ συμμετέχεις σε κάποια από αυτές τις ομάδες που ανέφερες; Α: Όχι. Εγώ όσο θυμάμαι μετά τα 18 μου δεν ήμουνα. Όσο ήμουνα στο σχολείο ήμουν μέρος περιβαλλοντικής ομάδας που ανά τακτά διαστήματα πηγαίναμε σε κάποια μέρη. Κάναμε δεντροφυτεύεις. Νοιαζόμασταν για, κάναμε σεμινάρια σε άλλους. Κάναμε εργασίες και τις δείχναμε σε κάποιους για ρύπανση του περιβάλλοντος. Διάφορα τέτοια πράγματα. Κάποιες εκδρομές για να δούμε κάποια πάρκα, πως λέγονται, περιβαλλοντικά πάρκα. Ναι. Μόνο τότε”.

¹⁴²

Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι χαμηλό “Α: Νομίζω ότι ήταν και η ηλικία, το ότι είχες χρόνο., αλλά και το σχολείο. Το ότι ασχολούταν ο διευθυντής μας και υπήρχαν κάποιοι καθηγητές και δασκάλες οι οποίοι ασχολιόντουσαν με αυτό και μας κάναν να θέλουμε να ασχοληθούμε και εμείς. Μετά από εκεί και πέρα δεν είχα κάποιο κίνητρο. Δεν είχα κάποιο, ίσως σαν άνθρωπος χρειάζομαι κάποιον να με σπρώξει. Δεν το είχα αυτό. Είχα και κάποιες παραπάνω ευθύνες προφανώς σαν ενήλικας και δεν μπόρεσα” διαφαίνεται η αδυναμία ικανότητας όσον αφορά τις διαδικασίες κινητοποίησης και εμπλοκής με την κοινότητα εάν δεν υπάρχει ένα περιβάλλον που παρέχει ασφάλεια και κίνητρο.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται χαμηλό ως ανύπαρκτο από το προφίλ της ερευνώμενης και διαφαίνεται παρά μόνο στον τρόπο διασκέδασης “Α: Ναι έχω αρκετό ελεύθερο χρόνο. Βεβαία ότι μου, μπορώ να κάνω με το ταμείο ανεργίας που παίρνω. Ότι δραστηριότητες μπορώ να κάνω. Βγαίνω κάποιες βόλτες, βγαίνω για καφέ, λίγο για περπάτημα. Βρίσκομαι με φίλους μου. Αυτά συνήθως κάνω”.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένη καθώς εργαζόταν ν-ομαδικά σε νησιά τους θερινούς μήνες “Έχω εργαστεί και εκτός αντικείμενου. Ως πωλήτρια αλλά πάντα ζαχαροπλαστέιου γιατί ήθελα να είμαι λίγο μέσα στο αντικείμενο, να έρχομαι σε επαφή. Και μετά σε ξενοδοχεία έφευγα σε νησιά σεζόν. Σαν ζαχαροπλάστισα. Αυτά... Έφυγα στην Κω και είχα κάνει και την πρακτική μου στην Κέρκυρα και στη Χαλκιδική”. Όσον αφορά την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης, αυτή είναι μηδενική.

Παρουσίαση της όγδοης περίπτωσης (Κ.)

Η Κ., είναι 47 χρονών και ανήκει στην ανώτερου επιπέδου μεσαία οικονομική τάξη. Είναι απόφοιτη νοσηλευτικής σχολής, άεργη και ασχολείται με οικιακές εργασίες. Στον ελεύθερο χρόνο της εκτός από τις δουλειές του σπιτιού και τα απαραίτητα ψώνια σπιτιού, διασκεδάζει πηγαίνοντας για καφέ με τις φίλες και με την οικογένειά της και κάνει περιπάτους με το κατοικίδιό της σε πάρκα. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι έγγαμη και έχει δύο ενήλικα παιδιά. Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με την οικογένειά της στην περιοχή Παύλου Μελά και συγκεκριμένα σε ιδιόκτητη κατοικία στην Σταυρούπολη “Κ: ...Μόνιμος κάτοικος Σταυρούπολης”. Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά τις σπουδές της ως νοσηλεύτρια “Κ: Έχω τελειώσει νοσηλευτική, αλλά δεν ασχολούμαι”.

Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς δεν υφίσταται μίσθωση διαμερίσματος Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται ιδιαίτερα υψηλό καθώς έχει αναπτύξει εν συνείδηση προς ανθρώπους που βίωναν προβλήματα στο παρελθόν “Κ: ... αρκετές φορές στο περίπατο που κάνω το σκέφτομαι και φαντάζομαι πως θα μπορεί να ήταν τόσοι άνθρωποι μέσα σε αυτά τα κτίρια και πως τους είχαν τους ανθρώπους. Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ. Αλλά δεν γνωρίζω και πάρα πάρα πολλά πράγματα. Και όσους έχω ρωτήσει και πιο μεγάλους ηλικίας στην

περιοχή αποφεύγουν ή δεν ξέρουν να το συζητήσουν κιόλας. Δεν ξέρω. Τους ενοχλεί έτσι όπως είναι τους ενοχλεί η χρήση που είχαν αυτά τα κτίρια τότε; Δεν ξέρω και πολλά”.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι υψηλό καθώς προσπαθεί να εμπλακεί με τα κοινά πλέον που όπως είπε έχουν μεγαλώσει τα παιδιά της “Ερ: Ασχολείσαι με τα κοινά της περιοχής σου για το στρατόπεδο για παράδειγμα; Κ: Όχι. Όχι, δεν το έκανα. Όχι. Αλλά από κάποιες φίλες μου έτσι γνωστές που είναι μέσα στο Δήμο δημοτικοί σύμβουλοι, μου λένε ότι προσπαθούνε πάρα πολύ γι’ αυτό το χώρο. Να το αξιοποιήσουν για το κοινό, για τους δημότες και για τον υπόλοιπο τον κόσμο αλλά να μην χαθεί και η ιστορία του όμως... Ε δεν το έκανα απ’ την αρχή είχα τα παιδιά, τώρα που μεγάλωσαν τα παιδιά δεν... Δεν είμαι και πολύ έτσι με τα κοινά. Μαθαίνω, ακούω αλλά δεν συμμετέχω έτσι πάρα πολύ εγώ ενεργά. Βασικά θα ήθελα, τώρα έχω χρόνο θα μπορούσα, αλλά θα ήθελα πρώτα να μάθω καλά, να διαβάσω καλά, να γνωρίζω καλά και μετά να μπορέσω να μπω σε αυτές τις ομάδες. Για να ξέρω και τι θα πω και τι θα μπορέσω να προσφέρω. Τώρα που μου το λες μου έβαλες τη σκέψη έτσι μήπως και μπορώ στα επόμενα χρόνια, να γίνω πιο ενεργή” και “Ερ: Αν υπήρχε μία ομάδα να ασχοληθεί με το στρατόπεδο θα ήθελες να συμμετάσχεις; Κ: Ναι ναι. Βέβαια, βέβαια θα ήθελα. Γιατί η καθημερινότητα και η ρουτίνα, το βλέπουμε τόσα χρόνια ξέρουμε τι είναι, αλλά το προσπερνάμε και αφήνουμε τους άλλους να κάνουν οτιδήποτε. Εμείς μόνο λέμε. Ναι θα ήθελα, θα ήθελα να πάρω μέρος”.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό από τους τρόπους διασκέδασης και ψυχαγωγίας “Κ: Βασικά θα ήθελα, τώρα έχω χρόνο θα μπορούσα, αλλά θα ήθελα πρώτα να μάθω καλά, να διαβάσω καλά, να γνωρίζω καλά και μετά να μπορέσω να μπω σε αυτές τις ομάδες. Για να ξέρω και τι θα πω και τι θα μπορέσω να προσφέρω” και “Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ”.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται μη κινητοποιημένη λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων “Κ: Έχω τελειώσει νοσηλευτική αλλά δεν ασχολούμαι. Οικιακά στο σπίτι” και “Κ: Σε ιδιωτική σχολή. Από επιλογή. Επιλογή. Ήθελα να ακολουθήσω αυτό το επάγγελμα. Ερ: Εργάστηκες στο αντικείμενο; Κ: Δεν ασχολήθηκα γιατί προέκυψε η οικογένεια μετά. Τα παιδιά. Και οπότε το άφησα, δεν μπορούσα και να δουλεύω γιατί είναι δύσκολα τα ωράρια της νοσοκόμας και αφοσιώθηκα στην οικογένεια. Στα παιδιά. Δύο παιδιά έχω!” αλλά ως παράγοντα αεργίας αναφερόμενη στην ανατροφή παιδιών “Κ: Ήθελα να ακολουθήσω αυτό το επάγγελμα... Δεν ασχολήθηκα γιατί προέκυψε η οικογένεια μετά. Τα παιδιά. Και οπότε το άφησα, δεν μπορούσα και να δουλεύω γιατί είναι δύσκολα τα ωράρια της νοσοκόμας και αφοσιώθηκα στην οικογένεια. Στα παιδιά. Δύο παιδιά έχω!” διαφαίνεται να ενυπάρχει μη φεμινιστική προσέγγιση λόγω του πατριαρχικού στερεοτύπου και πιθανής καταπίεσης πως η ανατροφή των παιδιών είναι γυναικεία υποχρέωση στην οικογένεια και ταυτόχρονα, λόγω καλής οικονομικής κατάστασης “Ερ: Νοικιάζετε Κ. ή μένετε σε δικό σας σπίτι; Κ: Ναι, ναι” δεν παρουσιάζεται κίνητρο και αγωνία για λόγους βιοποριστικούς. Όσον αφορά την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης και σε αυτήν την περίπτωση παρουσιάζεται ως ανύπαρκτη πέρα από

τρόπους ψυχαγωγίας “Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ”.

Παρουσίαση της ένατης περίπτωσης (Φ.)

Ο Φ., είναι 50 χρονών και ανήκει στην ανώτερου επιπέδου μεσαία οικονομική τάξη. Είναι απόφοιτος μαγειρικής σχολής, εργάζεται ως ιδιώτης και συγκεκριμένα μάγειρας και διασκεδάζει σε χώρους αναψυχής με φίλους και συναδέλφους. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στην περιοχή Παύλου Μελά και είναι μόνιμος κάτοικος Πολίχνης.

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση είναι έγγαμος και έχει δύο παιδιά, ενώ όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με την οικογένειά του στην περιοχή Παύλου Μελά και συγκεκριμένα σε ιδιόκτητη κατοικία στην Πολίχνη “Φ: Ναι εδώ μεγάλωσα, στην Πολίχνη. Είναι το πατρικό μου. Και εδώ συνεχίζω και μένω τώρα”. Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά τις σπουδές του ως μάγειρα “Φ: Ναι. Είμαι ιδιωτικός υπάλληλος. Μάγειρας. Ε αυτά....Εργάζομαι ναι. Σε ένα εστιατόριο. Στην ευρύτερη περιοχή”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς δεν υφίσταται μίσθωση διαμερίσματος.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται μεσαίο καθώς ενώ έχει γνώση της ιστορικής αποτύπωσης του στρατοπέδου Παύλου Μελά “Φ:... Πάντα μου θύμιζε εποχές ας πούμε του μεσοπολέμου. Όχι κάτι ιδιαίτερο. Δηλαδή οι μνήμες, μου έφερνε αυτά στο μυαλό. Δηλαδή οι γνωστές εικόνες και από ντοκιμαντέρ που βλέπεις για το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Επειδή τα κτίρια είναι τόσο παλιά μέσα, αυτές τις μνήμες σου ξυπνάνε....Γνωρίζω κάποια πράγματα. Ντάξει όχι, δεν ασχολήθηκα ιδιαίτερα η αλήθεια είναι για να μάθω κάποια, αλλά επειδή έτυχε να διαβάσω και άρθρα και διάφορα ντοκιμαντέρ ξέρω κάποια πράγματα ας πούμε...Ξέρω ότι σαν χώρος στρατοπέδευσης υπήρχε απτούς συμμάχους στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και φυσικά και από τότε σιγά σιγά γίναν και πιο μόνιμες δομές μέσα ας πούμε. Οι στρατώνες, αποθήκες πυρομαχικών. Δηλαδή από τότε ξεκίνησε. Αυτό το ξέρω ας πούμε” δεν φαίνεται να έχει αναπτύξει εν συνείδηση προς ανθρώπους λόγω πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης, αλλά εστιάζει στον αρνητισμό όπως ανέφερε λόγω εγκληματικότητας, κατά τη χρήση του στρατοπέδου ως σωφρονιστικό κατάστημα “Και σιγά σιγά εξελίχθηκε και έγινε ένα μόνιμο στρατόπεδο στην περιοχή. Κοίταξε η αλήθεια είναι ότι επειδή το τελευταίο διάστημα το χρησιμοποιούσαν σαν φυλακές στρατιωτικές αυτό βγάζει έναν αρνητισμό. Δηλαδή ξες ότι είναι φυλακές. Όλοι συναισθηματικά με τις φυλακές δεν νομίζω ότι είμαστε πια και στο καλύτερο. Και είναι κάτι αρνητικό. Δηλαδή επειδή ξέρω ότι τελευταία χρησιμοποιούνταν μόνο για, σαν στρατιωτικές φυλακές και είχαν και κάποιες αποθήκες οχήματα που βάζανε. Αυτό ναι ήταν ένα αρνητικό στοιχείο. Όταν περνούσα απέξω, και ήταν το διάστημα που ήμουνα και στο λύκειο, που κάθε μέρα περνούσα απέξω και έβλεπα τον φύλακα εκεί απέξω ας πούμε. Να σου πω κάτι σίγουρα δεν μου έβγαζε κάτι ευχάριστο. Δηλαδή δεν θα ήθελα να υπάρχουν φυλακές μέσα στον ιστό της πόλης. Το ότι χρησιμοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια γι’ αυτό το πράγμα ας πούμε δεν ήταν κάτι θετικό. Γιατί γύρω

γύρω υπήρχε ο ιστός της πόλης. Ας πούμε ζούσαν οι άνθρωποι, η καθημερινότητα τους. Και περνούσαν από μπροστά και βλέπανε τον φύλακα. Υπήρχε και ταμπέλα απέξω, στρατιωτικές φυλακές...Ναι δεν νομίζω να είναι κάτι (θετικό), είναι θλίψη”.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι μεσαίο καθώς θα ήθελε να εμπλακεί με τα κοινά ωστόσο αδυνατεί λόγω έλλειψης ελεύθερου χρόνου “Φ: Ξέρω ότι υπάρχουν, υπάρχουνε. Όπως και για το στρατόπεδο Καρατάσου που είναι πιο κοντά ας πούμε και για του Παύλου Μελά. Υπάρχουνε εθελοντές, σωματεία που έχουνε ενδιαφερθεί και έχουν κάνει δράσεις για να αποδοθεί το στρατόπεδο στους Δήμους. Το ξέρω. Εγώ δεν συμμετείχα ας πούμε, γιατί λόγω δουλειάς δεν συμμετείχα. Δεν είχα το χρόνο. Αλλά ξέρω ότι υπάρχουνε και μάλιστα ενεργές ομάδες. Ερ: Αν είχες τον χρόνο θα ήθελες; Είναι μέσα στα ενδιαφέροντά σου η ενασχόληση με τα κοινά; Φ: Ναι γιατί όχι, φυσικά. Απλώς λόγω δουλειάς δεν έχω τα Σαββατοκύριακα, δεν είναι ελεύθερα. Γιατί συνήθως τότε έχει, ο περισσότερος κόσμος τότε έχει χρόνο για να δραστηριοποιηθεί σε τέτοια θέματα. Εγώ τα Σαββατοκύριακα δουλεύω. Τις καθημερινές είναι εργάσιμες μέρες για άλλους. Δεν γίνεται και κάποια δράση θετική”.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό από τους τρόπους διασκέδασης, ενημέρωσης και ψυχαγωγίας “Φ: Γνωρίζω κάποια πράγματα. Ντάξει όχι, δεν ασχολήθηκα ιδιαίτερα η αλήθεια είναι για να μάθω κάποια, αλλά επειδή έτυχε να διαβάσω και άρθρα και διάφορα ντοκιμαντέρ ξέρω κάποια πράγματα ας πούμε” και Φ: Όχι όχι. Μέσα από ντοκιμαντέρ, μέσα από άρθρα ας πούμε που έχουν γραφτεί σχετικά. Και βασικά και μέσα από ντοκιμαντέρ ιστορικά που κάνουν αναφορές στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά” αλλά και “Φ: Ναι ξέρω ότι τα τελευταία χρόνια κάναν προσπάθειες να αποδοθούν, να αποδοθεί ο χώρος στους δήμους και να αξιοποιηθεί. Γιατί τα στρατόπεδα είναι τα μόνα μέρη που έχουνε μείνει με πράσινο και δεν έχουν χτιστεί. Έτσι υπάρχει το πράσινο μέσα, πεύκα, πευκόδασος στην ουσία. Είναι μια τεράστια έκταση χωρίς πολλά κτίρια που μπορεί να αξιοποιηθεί από το, από τους δήμους”.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται κινητοποιημένος “Φ: Εργάζομαι ναι. Σε ένα εστιατόριο. Στην ευρύτερη περιοχή, προς το Ρετζίκι. Ναι... σχετικά κοντά από εδώ”. Όσον αφορά την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης και σε αυτήν την περίπτωση παρουσιάζεται ως ανύπαρκτη πέρα από τρόπους ψυχαγωγίας “Φ: Όχι όχι. Μέσα από ντοκιμαντέρ, μέσα από άρθρα ας πούμε που έχουν γραφτεί σχετικά. Και βασικά και μέσα από ντοκιμαντέρ ιστορικά που κάνουν αναφορές στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά”.

Παρουσίαση της δέκατης περίπτωσης (I)

Η I. είναι 44 χρονών, είναι έγγαμη και έχει δύο ενήλικα παιδιά. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά και μένει με την οικογένειά της σε ιδιόκτητο διαμέρισμα. Ανήκει στην μεσαία οικονομική τάξη και είναι απόφοιτη δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και εργαζόμενη στον ιδιωτικό τομέα και συγκεκριμένα στον τομέα της εστίασης, ως βοηθός μάγειρα στη κρύα κουζίνα. Στον ελεύθερο της χρόνο ασχολείται με το περπάτημα,

τις ταινίες και την μουσική. Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με την οικογένειά της σε ιδιόκτητο διαμέρισμα. “Όχι, έχουμε δικό μας σπίτι”.

Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά την αποφοίτησή της από την δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης “Όχι, (δεν έχω σπουδάσει) τα έφερε έτσι τύχη που λόγω του συζύγου και εγώ μπήκα σε αυτόν τον χώρο”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς δεν υφίσταται μίσθωση διαμερίσματος.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται χαμηλό καθώς δεν έχει αναπτύξει μηχανισμούς εν συναίσθησης προς ανθρώπους που βιώνουν και βίωναν κοινωνικά προβλήματα στο παρόν όπως είναι οι πρόσφυγες καθώς “Το βράδυ δεν μπορείς να περπατήσεις. Για να γυρίσεις βράδυ και να είσαι από τη μεριά του στρατοπέδου νύχτα δεν μπορείς. Ούτε φυλάσσεται. Οπότε είναι πολύ δύσκολο” και “Και αυτό πρωινές ώρες γιατί το βράδυ έχουμε δει να παίζουν μέχρι και κρίκετ οι, αυτοί που έρχονται από άλλες χώρες” και “Ερ: Τι είναι παραμελημένο; Τα κτήρια; Ι: Και όχι μόνο τα κτήρια. Δεν μιλάω για τις υποδομές. Μιλάω και μέσα ο χώρος, όλη η διαρρύθμιση όπως είναι και τα δέντρα του, τα πάντα είναι παραμελημένα” ως παραμέληση εννοεί παρά μόνο την διαρρύθμιση και τις κτηριακές υποδομές. Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι χαμηλό καθώς οποιαδήποτε ικανότητά της την αποδίδει στη τύχη “Όχι, τα έφερε έτσι τύχη που λόγω του συζύγου και εγώ μπήκα σε αυτόν τον χώρο” δεν διαφαίνονται επομένως ατομικές δεξιότητες της. Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται χαμηλό ως προς το προφίλ της “Ερ: Γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου; Ι: Όχι.”. Το εργασιακό προφίλ. Δεν παρουσιάζεται ιδιαίτερα κινητοποιημένη, παράγοντας είναι πως όπως ανέφερε “Όχι, τα έφερε έτσι τύχη που λόγω του συζύγου και εγώ μπήκα σε αυτόν τον χώρο”. Την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης μηδενική.

Παρουσίαση της ενδέκατης περίπτωσης (Π.)

Ο Π. είναι 26 χρονών, άγαμος και άτεκνος. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά και μένει μόνος του ως ενοικιαστής. Ανήκει στην μεσαία οικονομική τάξη και είναι απόφοιτος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και εργαζόμενος στον ιδιωτικό τομέα ως ελεύθερος επαγγελματίας και συγκεκριμένα εργάζεται στην οικογενειακή του επιχείρηση ως μελισσοκόμος. Τον ελεύθερο του χρόνο τον αφιερώνει στις διαπροσωπικές σχέσεις που έχει δομήσει όπως φιλικούς και συντροφικούς δεσμούς, του αρέσει επίσης να παρακολουθεί ταινίες, οι βόλτες και οι περίπατοι. Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με την οικογένειά της σε ιδιόκτητο διαμέρισμα “τα τελευταία χρόνια, τα τελευταία έξι χρόνια ζω στη Θεσσαλονίκη” και “Ναι νοικιάζω όλα αυτά τα χρόνια, μόνος μου. Ε ναι και...”.

Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά την αποφοίτησή του από την δευτεροβάθμια εκπαίδευση “Δεν έχω σπουδάσει”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς υφίσταται μίσθωση διαμερίσματος ωστόσο υπάρχει η ατομική ιδιωτική επιχείρηση μελισσοκομίας “...Είναι οικογενειακή επιχείρηση η μελισσοκομία. Αποφάσισα να ασχοληθώ με αυτήν”.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται υψηλό έχει ισχυρούς και ουσιαστικούς διαπροσωπικούς δεσμούς καθώς “Αν και είναι ελάχιστος, αυτό που κάνω στον ελεύθερο μου χρόνο είναι να βλέπω την κοπέλα μου. Όσο περισσότερο μπορώ. Και τους φίλους μου, γιατί μένουν σε άλλες πόλεις, είναι λίγο μακριά. Οπότε ή με το τηλέφωνο ή με το skype. Για να έχω κάποια επικοινωνία μαζί τους” και “Επιλέγουμε περισσότερο να βλέπουμε ταινίες αλλά όταν η μέρα είναι ωραία, έχει ήλιο, μας αρέσουν πολύ οι βόλτες, έστω και με τα πόδια. Στη γειτονιά, στη παραλία της Θεσσαλονίκης. Γενικότερα νομίζω ότι η βόλτα είναι κάτι που και μου αρέσει πολύ και προσπαθώ όσο περισσότερο μπορώ να το κάνω”.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι χαμηλό καθώς η κινητοποίηση για κοινωνική συμμετοχή είναι χαμηλή ωστόσο λόγω χρόνου λόγω του ελεύθερου επαγγέλματός του από την οπτική των ωραρίων και όχι αντίθετα λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος ή και κινήτρου “Ναι. Θεωρώ ότι θα ήταν καλή ιδέα γιατί πάλι θα παρακινήσει τους ανθρώπους στο να ασχοληθούν με κάτι και συγκεκριμένα να ασχοληθούν με αυτόν τον τρόπο που για εμένα είναι σημαντικός. Να καταλάβουν δηλαδή και όλοι και όλοι μας ακόμα και εγώ περισσότερο αλλά και όλοι ότι ήταν ένα σημαντικό μέρος. Κάτι κακό συνέβη εκεί. Οπότε ναι και η δράση, κάποια δράση στο στρατόπεδο νομίζω ότι θα ήταν μια πολύ καλή ιδέα” διαφαίνονται επομένως ατομικές δεξιότητες αλλά αδυναμία στις κοινωνικές λόγω ανωτέρας βίας.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται μεσαίο ως προς το προφίλ του “Επιλέγουμε περισσότερο να βλέπουμε ταινίες αλλά όταν η μέρα είναι ωραία, έχει ήλιο, μας αρέσουν πολύ οι βόλτες, έστω και με τα πόδια. Στη γειτονιά, στη παραλία της Θεσσαλονίκης. Γενικότερα νομίζω ότι η βόλτα είναι κάτι που και μου αρέσει πολύ και προσπαθώ όσο περισσότερο μπορώ να το κάνω” και “Δεν έχω διαβάσει την ιστορία. Δεν θα ήθελα να την διαβάσω. Ωστόσο έχω μια εικόνα στο τι συνέβαινε και ίσως αυτό είναι που μου δημιουργεί την εγκατάλειψη και αυτό το αίσθημα του να μάθω εκεί τι έγινε, τι συνέβη εκεί” και “Η αλήθεια είναι ότι επειδή λείπω, λείπω αρκετά, δεν γνωρίζω αν γίνεται κάποια και ούτε έχω παρευρεθεί σε κάποια. Ναι λόγω του επαγγέλματός μου που αναγκάζομαι να φεύγω αν τακτά χρονικά διαστήματα η αλήθεια είναι ότι δεν έχω κάποια συγκεκριμένη εικόνα για το αν γίνεται κάτι”.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται εργατικός “Είμαι μελισσοκόμος” και “Αν και είναι ελάχιστος, αυτό που κάνω στον ελεύθερο μου χρόνο είναι”. Την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης χαμηλή “Επιλέγουμε περισσότερο να βλέπουμε ταινίες.

Παρουσίαση της δωδέκατης περίπτωσης (Α.)

Ο Α. είναι 20 χρονών, άγαμος και άτεκνος. Είναι φοιτητής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σπουδάζει στη Θεσσαλονίκη στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας Λογιστική και χρηματοοικονομική. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά και μένει με την οικογένειά του σε ιδιόκτητη κατοικία στην Πολίχνη. Στον ελεύθερο του χρόνο ασχολείται με το badminton. Ανήκει στην μεσαία οικονομική τάξη. Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση διαμένει με την οικογένειά του σε ιδιόκτητο διαμέρισμα “Α: Είμαι μόνιμος κάτοικος της Θεσσαλονίκης. Μένω με την οικογένεια μου, συγκεκριμένα στη Πολίχνη... Όχι είναι ιδιόκτητο το σπίτι.

Δήμος Παύλου Μελά είναι πλέον η Πολίχνη”. Το εκπαιδευτικό περίγραμμα αφορά τις σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση “Λ: Είμαι φοιτητής. Σπουδάζω στη Θεσσαλονίκη στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας...Λογιστική και χρηματοοικονομική”. Το οικονομικό υπόβαθρο είναι μεσαίο καθώς δεν υφίσταται μίσθωση διαμερίσματος “Λ: Όχι είναι ιδιόκτητο το σπίτι. Δήμος Παύλου Μελά είναι πλέον η Πολίχνη”.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αναδεικνύεται υψηλό έχει ισχυρές ανθρωπιστικές πεποιθήσεις καθώς “Λ: Είναι πολύ εύκολο ο άνθρωπος να ξεχάσει τι έχει κάνει και ο ίδιος και να επαναλάβει τα ίδια λάθη. Τώρα σχετικά με την επικαιρότητα είναι καλό να θυμόμαστε και μια ανθρώπινη πλευρά του εαυτού μας. Αυτό. Ότι είναι καλό να συνυπάρχει και το παρελθόν και το μέλλον. Το μέλλον είναι το πάρκο, το παρελθόν είναι ένα μουσείο. Και σίγουρα έχει και διδακτικό σκοπό. Και για τα σχολεία της περιοχής θα ήταν μια καλή προσθήκη”. Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι υψηλό καθώς υπάρχει κινητοποίηση για κοινωνική συμμετοχή και δράση “Λ: Ήμουν μέλος στην περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου μου...Εμείς ασχολούμασταν κυρίως με το στρατόπεδο Καρατάσου, το οποίο και αυτό βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε διαδικασία ώστε να αξιοποιηθεί. Δεν έχει ακόμα παραχωρηθεί στο Δήμο. Αλλά συμμετείχαμε αρκετές φορές σε δημοτικά συμβούλια τα οποία με παρεμβάσεις για το στρατόπεδο Παύλου Μελά, γιατί βρισκόταν σε διαδικασία να παραχωρηθεί τότε στο δήμο. Και το ζήσαμε λίγο και από μέσα. Τη χαρά του όταν παραχωρήθηκε τελικά. Αυτό. Ναι και στόχος μας ήταν αυτός τελικά, να γίνει ένα μητροπολιτικό πάρκο. Βέβαια από την θεωρία στην πράξη απέχει αρκετά. Θα δούμε τελικώς το αποτέλεσμα, πως θα γίνει. Πως θα διαμορφωθεί το πάρκο”. Όπως επίσης και το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό ως προς το προφίλ του καθώς “Λ: (Σε απάντηση ερώτησης σχετικής με τα κίνητρα κοινοτικής δράσης) Ε διότι νομίζω ότι όσοι περισσότεροι ασχολούνται ίσως βγει και κάτι. Και τελικά δεν ξέρω αν φταίει αυτό, ότι ασχολήθηκαν αρκετοί, αλλά έχει πολλούς ανθρώπους η περιοχή. Οι οποίοι ασχολούνται και θέλουν να κάνουν κάτι για την περιοχή τους. Βέβαια δυστυχώς υπάρχουν και πάρα πολλοί που δεν τους ενδιαφέρει, αλλά νομίζω βοήθησε το ότι αρκετοί σύλλογοι. Και μερικές φορές δεν είχαν σχέση άμεση, είτε με το περιβάλλον είτε με το στρατόπεδο, και σύλλογοι πολιτιστικοί. Οι οποίοι ασχολήθηκαν και ήθελαν την παραχώρηση του στρατοπέδου του Παύλου Μελά γιατί έβλεπαν προοπτική σε αυτό και τελικά το πέτυχαν”. Στο εργασιακό προφίλ παρουσιάζεται κινητοποίηση λόγω σπουδών. Η ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης υψηλή “Λ: (Συμμετείχε) Στους ακριτικούς χορούς” και “Λ: Έχει ε...παρακολούθησα μια μέρα τις εκδηλώσεις. Μια μέρα. Όπου δεν χόρευα η αλήθεια είναι. Αλλά είχε καντίνα από κάποιο σύλλογο για να ενισχυθεί κάποιος σύλλογος ακριτικών χορών. Αυτό και καθίσαμε δυο ώρες. Παρακολουθήσαμε το πρόγραμμα. Αυτό”.

Επομένως, σύμφωνα με την έρευνα¹⁴³ συμπεραίνονται οι εξής κοινωνικοί τύποι:

¹⁴³ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση οι οκτώ από τους δώδεκα ερευνώμενους είναι ελεύθεροι και άτεκνοι. Οι τέσσερις έχουν από δύο παιδιά τα οποία είναι ενήλικα και είναι έγγαμοι.

Όσον αφορά την στεγαστική κατάσταση νοικιάζουν μόνοι τους οι πέντε από τους δώδεκα. Από τους δώδεκα οι τρεις διαμένουν στο πατρικό τους λόγω οικονομικής δυσχέρειας και οι τέσσερις κατέχουν στην ιδιοκτησία τους διαμερίσματα.

Όσον αφορά το εκπαιδευτικό περίγραμμα των ερευνώμενων είναι απόφοιτοι κυρίως της δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι τρεις είναι απόφοιτοι ιδιωτικής σχολής κυρίως τουριστικών επαγγελμάτων.

Όσον αφορά την εμπλοκή τους με τα κοινά οι τρεις ασχολούνται με τον πολιτικό ακτιβισμό, τέσσερις με τον αθλητισμό, τρεις με την τέχνη και οι υπόλοιποι είναι ανενεργοί. Οι δύο είναι και εθελοντές σε θέσεις ευαισθητοποίησης και αλτρουισμού σε σχέση με ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Όσον αφορά τον επαγγελματικό προσανατολισμό οι τρεις ασχολούνται ή σχετίζονται με ανθρωπιστικά επαγγέλματα.

Όσον αφορά το οικονομικό υπόβαθρο οι οκτώ ερευνώμενες προέρχονται από χαμηλά προς μεσαία οικονομικά στρώματα με αντίστοιχο οικονομικό κεφάλαιο ενώ οι υπόλοιποι και οι υπόλοιπες τέσσερις από μεσαίο προς ανεπτυγμένο οικονομικό επίπεδο¹⁴⁴.

Οι κοινωνικοί τύποι με τη σειρά τους αναδεικνύουν τα εξής εμπειρικά δεδομένα για τα κοινωνικά, ανθρώπινα και πολιτισμικά κεφάλαια, την επαγγελματική σταδιοδρομία και την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης. Συγκεκριμένα, όσον αφορά το κοινωνικό κεφάλαιο κρίνεται για τους εννέα ερευνώμενους και ερευνώμενες από τους δώδεκα υψηλό καθώς ασχολούνται με τον εθελοντισμό, την πολιτική άσκηση, τις σπουδές και καλλιτεχνικές και αθλητικές δραστηριότητες.

Όσον αφορά το ανθρώπινο κεφάλαιο κρίνεται για τον έναν ιδιαίτερα χαμηλό προς μεσαίο λόγω της χιλιομετρικής απόστασης της πόλης του σε σχέση με τον τόπο κατοικίας των φίλων του και του ελεύθερου επαγγέλματός του που λόγω ωραρίων αντιμετωπίζει ως επακόλουθη την συνέπεια μη απόκτησης κοινωνικών συνδέσμων και δεσμών στο πρόσφατο παρόν και για τους έντεκα μεσαίο προς υψηλό.

Όσον αφορά το πολιτισμικό κεφάλαιο και οι δώδεκα ερευνώμενοι και ερευνώμενες φαίνεται να ασχολούνται και να έχουν άμεση σχέση με πολιτισμικά στοιχεία είτε μέσω του χορού και ασμάτων είτε μέσω οικειοποίησης της ιστορίας. Όχι ωστόσο για λόγους εθνικής ή τοπικής ταυτοποίησης πλην δύο.

Όσον αφορά την ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης μόνο η μία ερευνώμενη από τους δώδεκα διαθέτει ανάγκη για επαφή και συμμετοχική διεργασία με τη τέχνη. Οι έντεκα από τους δώδεκα ωστόσο ερασιτεχνικά και ως κουλτούρα. Οι δύο λόγω εθελοντικής προσφοράς και προσωπικού ενδιαφέροντος σε συνδυασμό με την τέχνη.

¹⁴⁴ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Όσον αφορά την επαγγελματική σταδιοδρομία δύο από τους ερευνώμενους είναι άνεργοι, οι περισσότεροι εργάζονται σε συνθήκες επισφάλειας (μισθωτοί και κυρίως με συμβάσεις ορισμένου χρόνου, εργασία χωρίς ασφάλιση, αλλαγή εργασιακών περιβαλλόντων και χαμηλές χρηματικές απολαβές), δύο είναι άεργες και δύο είναι ελεύθεροι επαγγελματίες εκ των οποίων ο ένας με ατομική επιχείρηση στην ιδιοκτησία.

Αξίζει να αναφερθεί πως στο στάδιο αυτό υπήρξε μία δυσκολία στη σύνδεση του συλλεγμένου υλικού με τη σύνδεση των ερευνητικών ερωτημάτων με σκοπό να αποτυπωθεί η ερμηνεία των αποτελεσμάτων ωστόσο, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία το γεγονός αυτό αποτελεί κοινή δυσκολία για τις έρευνες “οι δυσκολίες του ερευνητή δεν σταματάνε όταν συγκεντρωθεί το υλικό που πρέπει να αναλυθεί - ίσως και να αρχίζουν την ώρα εκείνη. Σπάνια είναι εύκολο να συνδέσει κανείς αυτά που συνεπάγονται τα στοιχεία που συνέλεξε με το πρόβλημα που εξετάζει η έρευνα. Ενώ είναι δυνατόν να δώσει κανείς μια σαφή απάντηση στις αρχικές ερωτήσεις, πολλές από τις επιμέρους διερευνήσεις δεν οδηγούν πάντα σε αναμφισβήτητα συμπεράσματα.”¹⁴⁵ (Giddens, A. (2009)

Για τον πάρα πάνω λόγο, για να αποτυπωθεί δηλαδή το αστικό τραύμα ή όχι η ερευνήτρια αποφάσισε να εστιάσει στις παραμέτρους του πρώτιστος δηλαδή, σύμφωνα με την βιβλιογραφία για το αστικό τραύμα καίριο ρόλο διαδραματίζει η μετα -μνήμη που για να υπάρξει απαραίτητη προϋπόθεση είναι η γνώση της ιστορίας, η εν συναίσθηση, η συλλογική ταυτότητα και άλλα χαρακτηριστικά ατομικής ψυχοσύνθεσης. Συγκεκριμένα,

01 Η Μ. είναι απόφοιτη γεωπόνος, εργάζεται ως γραμματέας σε ένα ιατρικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Συμμετέχει εθελοντικά ως εκπαιδύτρια σε μια διασωστική ομάδα για την εκμάθηση πρώτων βοηθειών-ΚΑΡΠΑ και έχει δηλώσει υποψηφιότητα ως δημοτικός σύμβουλος στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές. Παράλληλα ασχολείται με την γυμναστική και κυρίως τη χρήση ποδηλάτου στην πόλη, την ανάγνωση βιβλίων και τις βόλτες με φίλους. Ο κοινωνικός εαυτός της Μ. (1) συγκροτείται από την εθελοντική εργασιακή της εμπειρία ως εκπαιδύτρια σε μια διασωστική ομάδα για την εκμάθηση πρώτων βοηθειών-ΚΑΡΠΑ και από την υποψηφιότητα της ως δημοτικός σύμβουλος στις πρόσφατες δημοτικές εκλογές. Παράλληλα ασχολείται με την γυμναστική και κυρίως τη χρήση ποδηλάτου στην πόλη, την ανάγνωση βιβλίων και τις βόλτες με φίλους. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **ισχυρούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια και τους φίλους, **χαμηλό** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **υψηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων και πολιτισμικού κεφαλαίου και **υψηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου. (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων) Από τα λεγόμενά της καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την εννιά της συλλογικής ταυτότητας “Μεγάλωσα εδώ στην περιοχή. Όλη η οικογένειά μου δηλαδή από τα παιδικά μου χρόνια τη

¹⁴⁵ Giddens, A. (2009). Κοινωνιολογία: Περιέχει το βοήθημα του φοιτητή. Θεσσαλονίκη: Gutenberg

θυμάμαι εδώ. Στη περιοχή του Παύλου Μελά. Κοντά στο στρατόπεδο.” Από το πολιτισμικό κεφάλαιο αναδεικνύεται και η ύπαρξη πληροφορίας για το ιστορικό πλαίσιο και η ύπαρξη μετά-μνήμης “... Μου θύμισες καταστάσεις που άκουγα και από τους γονείς μου. Που συζητούσανε. Από τα παιδικά μου χρόνια που, με τις ιστορίες που μας λέγανε...” Ισχυρή παρουσία κατέχει και η εν-συναίσθηση της ερευνώμενης λόγω της ύπαρξης πληροφορίας για το ιστορικό περίγραμμα “... Όλα αυτά. Τα βίωσα και εγώ. Πιο έντονα. Οπότε είναι ένα θέμα που με αγγίζει”. Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνη ως πολιτισμικό τραύμα“... Όλα αυτά. Τα βίωσα και εγώ. Πιο έντονα. Οπότε είναι ένα θέμα που με αγγίζει.”

02 Η Η. είναι φοιτήτρια νοσηλευτικής και ασχολείται με τον εθελοντισμό στην κοινωνική οργάνωση “Γιατροί του Κόσμου”. Στον ελεύθερο της χρόνο ασχολείται με την κολύμβηση επισκεπτόμενη το δημοτικό κολυμβητήριο στις Συκιές Θεσσαλονίκης. Ο κοινωνικός εαυτός της Η. συγκροτείται από την εθελοντική εργασιακή της εμπειρία στην κοινωνική οργάνωση “Γιατροί του Κόσμου” ως μαία και από την ενασχόλησή της με την κολύμβηση. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **μεσαίους** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια και τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **υψηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **υψηλό** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **υψηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων).

Από τα λεγόμενά της Η. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας αυτή δεν υπάρχει καθώς η περιοχή Παύλου Μελά για εκείνη αποτελεί περιβάλλον κατοικείν λόγω ενοικίασης και προσωρινής διαμονής στην περιοχή, ως φοιτήτρια και όχι ως ριζική οικία και καταγωγή. Από το πολιτισμικό κεφάλαιο αναδεικνύεται και η ύπαρξη πληροφορίας για το ιστορικό πλαίσιο και η ύπαρξη όχι μετά-μνήμης αλλά εν-συναίσθησης “ Να μαθαίνουν για τους Ναζί. Να μαθαίνουνε για τις δολοφονίες. Για τα εγκλήματα. Για το σαμποτάζ που κάνανε μερικοί. Ε, θα ήταν πολύ μεγάλη ευκαιρία. Θα ήταν πολύ ωραίο, ναι. Για να, και οι ίδιοι για να μούνε σε μια διαδικασία να το ψάξουν από μόνοι τους και να μάθουν την ιστορία αυτού του στρατοπέδου και ίσως να γίνουν και καλύτεροι άνθρωποι. Γιατί βλέποντας το πόσο κακός μπορεί να γίνει κάποιος, ίσως και εσύ να μπαίνεις στην διαδικασία να αλλάζεις λίγο τη, τη βίο-θεωρία σου σαν άνθρωπος”. Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνη ως πολιτισμικό τραύμα “Θα μπορούσε να γίνει και ένα πολύ ωραίο μουσείο ίσως. Ε, ίσως με φωτογραφίες από τον πόλεμο.”

03 Ο Μ. είναι απόφοιτος Γεωπονίας και κατέχει στην ιδιοκτησία του επιχείρηση έργων πρασίνου. Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται με την μοτοσικλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως “το άγνωστο”. Ο κοινωνικός εαυτός του Μ. συγκροτείται από την μακρόχρονη εργασιακή του εμπειρία σε στον τομέα του πρασίνου και των περιβαλλοντικών έργων και της ενασχόλησής του με δραστηριότητες όπως την μοτοσικλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως “το άγνωστο”. Το κοινωνικό προφίλ

αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **υψηλούς** με τους φίλους, **υψηλό** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **υψηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **υψηλό** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **υψηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας αυτή δεν υπάρχει καθώς η περιοχή Παύλου Μελά για εκείνον αποτελεί περιβάλλον εργασιακής και επιχειρηματικής δραστηριότητας, ως ελεύθερος επαγγελματίας, του οποίου η έδρα τοποθετείται στην περιοχή και όχι ως ριζική οικία και καταγωγή. Από το πολιτισμικό κεφάλαιο αναδεικνύεται και η ύπαρξη πληροφορίας για το ιστορικό πλαίσιο και η ύπαρξη όχι μετά-μνήμης αλλά ενός βαθμού εν-συναίσθησης “ Δεν αλλάζουμε τα συναισθήματα. Απλά εξελισσόμαστε οπότε δεν μπορούν να μένουν τέτοιοι χώροι ανεκμετάλλετοι. Εφόσον υπάρχουν και δεν αξιοποιούνται. Θεωρώ ότι ναι γνωρίζουμε την ιστορία μας. Τιμούμε αυτούς που έχουν εκτελεστεί. Παρόλο αυτά ζούμε στο τώρα και πρέπει να εκμεταλλευτούμε όσον το δυνατόν τους χώρους που έχουμε προς όφελος δικό μας. Σίγουρα δεν ξεχνάμε το παρελθόν αλλά ζούμε και το παρόν. Και το μέλλον..” Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνος κυρίως ως αστικό περιβαλλοντικό τραύμα και δευτερεύοντος ως πολιτισμικό τραύμα λόγω ιστορικής αποτύπωσης.

04 Ο Δ. είναι απόφοιτος του τμήματος Ψηφιακού marketing και είναι άνεργος σερβιτόρος. Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται ερασιτεχνικά με το ποδόσφαιρο σε μια τοπική ομάδα. Ο κοινωνικός εαυτός του Δ. συγκροτείται από την ελάχιστη εργασιακή εμπειρία ως σερβιτόρος, τον ρόλο του ως άνεργο, την ενασχόλησή του ως πολιτικό ακτιβιστή και την ερασιτεχνική του απασχόληση ως ποδοσφαιριστή σε τοπική ομάδα.

Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **μεσαίους** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **μεσαίους** με τους φίλους, **χαμηλό** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **υψηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **μεσαίο** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **μεσαίο** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά του Δ. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας αυτή υφίσταται χωρίς ωστόσο να περιλαμβάνεται και να παρεμβαίνει η έννοια της μετά-μνήμης “ Είμαι στη Θεσσαλονίκη από τα παιδικά μου χρόνια. Μένω Θεσσαλονίκη με την οικογένειά μου”. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η σύνδεση της ταυτότητας με το κοινοτικό οικονομικό κεφάλαιο “Και ιδίως όταν γύρω, σε αυτή την περιοχή μας, γιατί εντάξει ίσως είναι απ” τις καλές περιοχές αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει η φτώχεια, η εγκατάλειψη. Τώρα για παράδειγμα όπως σας είπα στην αρχή είμαι 28 χρονών, είμαι άνεργος. Εντάξει όχι όλο τα διάστημα αλλά μένω σε ανεργία και αυτό με αναγκάζει να μένω και με τους γονείς μου. Ε δεν το λες και από τις καλύτερες συνθήκες” Από το πολιτισμικό κεφάλαιο αναδεικνύεται και η ύπαρξη πληροφορίας για το ιστορικό πλαίσιο “ Μιλάμε για ένα στρατόπεδο που το στρατόπεδο μπορεί να είναι εγκαταλειμμένο αλλά συμβολίζει όλη τη μιλιταριστική πολιτική. Ο κόσμος ανέκαθεν δεν ήθελε

να βλέπει στρατιώτες, δεν ήθελε να βλέπει πόλεμο. Και δε, δεν ξέρω τώρα. Είναι λίγο περίεργο το θέμα, είναι και λίγο πολιτικό η αλήθεια είναι. .. να βλέπεις ένα στρατόπεδο και να φέρνει τέτοιες αναμνήσεις. ...”. Ωστόσο δεν υπάρχει ισχυρή παρουσία εν-συναίσθησης του ερευνώμενου λόγω της ύπαρξης πληροφορίας για το ιστορικό περίγραμμα, γεγονός που αναδεικνύεται από την επιθυμία αξιοποίησης του στρατοπέδου ως χώρος άθλησης κυρίως αλλά και αναψυχής “ Τώρα οπότε, ας πούμε ότι υπάρχει εκεί το στρατόπεδο. Κοιτάζτε τώρα εγώ σας είπα. Μ”αρέσει το ποδόσφαιρο. Θα μπορούσα να πω θέλω να γίνει γήπεδο ποδοσφαίρου. Ωραία ούτε αυτό είναι καλή λύση. Αν και τώρα που το σκέφτομαι για παράδειγμα χωράει ένα γήπεδο ποδοσφαίρου. Χωράει και μια παιδική χαρά. Χωράει ένα στέκι νεολαίας. Γιατί είναι τόσο τεράστια αυτή η έκταση. Και να γίνει ένας ζωντανός χώρος μέσα σε ένα αστικό τοπίο. Ίσως μια λίμνη, ένα συντριβάνι. Ένα συντριβάνι το οποίο θα λειτουργεί και δεν θα είναι απτά χιλιάδες συντριβάνια που ανοίγουνε μια φορά τον δεκαπενταύγουστο ας πούμε. “Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνον ως αστικό περιβαλλοντικό τραύμα και όχι ως πολιτισμικό “Θα σας πω τι σκέφτομαι και τώρα μάλλον θα το αποφασίσετε εσείς. Για παράδειγμα τώρα όταν άνθρωποι θέλουν ένα χώρο να παίξουν τα παιδιά τους το καλοκαίρι. Την άνοιξη. Και από ανάγκη καταλήγουν ίσως σε αυτό το στρατόπεδο το οποίο έχει συρματοπλέγματα, χώμα, χαλίκι, αγριόχορτα και είναι αναγκασμένα τα παιδιά να παίζουν εκεί ας πούμε και όχι σε κάποια παιδική χαρά ε ... ναι, για μένα κάτι τέτοιο αποτελεί τραύμα. Επίσης τώρα το πιο σημαντικό. Δεν το ανέφερα και πριν, ίσως θα έπρεπε. Την έλλειψη αναγκαιότητας για ένα στρατόπεδο, γιατί δεν είναι το μόνο που υπάρχει στην πόλη. Υπάρχουν και άλλα, είτε εγκαταλελειμμένα, είτε εξοπλισμένα. Δεν το θεωρώ το καλύτερο θέαμα.”

05 Η Α. είναι απόφοιτη και εργαζόμενη Κοινωνική Λειτουργός και εργάζεται συγκεκριμένα σε ένα ξενώνα, με ασυνόδευτους εφήβους ηλικίας 12 έως 18 από διάφορες χώρες. Δεν έχει αρκετό ελεύθερο χρόνο λόγω ωραρίων εργασίας ωστόσο θα ήθελε να ασχοληθεί με το χορό όπως στο παρελθόν.

Ο κοινωνικός εαυτός της Α. συγκροτείται από την διετή εργασιακή της εμπειρία ως Κοινωνική Λειτουργός, τον ρόλο της ως νέα εργαζόμενη σε επισφαλείς συνθήκες και την ενασχόλησή της παρελθοντικά με την εκμάθηση παραδοσιακών χορών. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **υψηλούς** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **υψηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **μεσαίο** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **υψηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά της Α. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας αυτή δεν υφίσταται καθώς η περιοχή δεν αποτελεί τον τόπο διαμονής της αλλά το πέρασμα από την οικεία της προς το εργασιακό περιβάλλοντος. Από το πολιτισμικό κεφάλαιο αναδεικνύεται και η ύπαρξη πληροφορίας για το ιστορικό πλαίσιο χωρίς ωστόσο να υπάρχει η έννοια της μετά-μνήμης “ ... το συνδέω με την ιστορία. Γιατί ένα στρατόπεδο, γενικά τίποτα δεν

είναι χωρίς την ιστορία του. Σε όλους μας από ιστορίες και από πράγματα που έχουμε ακούσει μας βγαίνουν τα ανάλογα συναισθήματα στο παρόν. Οπότε ναι έχω ακούσει για το στρατόπεδο Παύλου Μελά πολλά άσχημα πράγματα ιστορικά. Και όλα αυτά έρχονται στο τώρα που οι κοινωνίες έχουν ανοίξει. Ο κόσμος έχει άλλες αντιλήψεις και ξέρουμε εκεί ότι συνέβαιναν, στα μάτια μας πια, πολύ άσχημες καταστάσεις, πολύ απάνθρωπες. Αποκρουστικές ιστορίες. Σε όλους προκαλούν άσχημα συναισθήματα”. Όσον αφορά την έννοια της εν συναίσθησης, αυτή είναι ισχυρή καθώς λόγω προσωπικών πεποιθήσεων αλλά και λόγω επαγγέλματος υψηλής ανθρωπιστικής κουλτούρας υπάρχουν πολλαπλές και πολύ-παραγοντικές συναισθηματικές συνδέσεις “Όπως αντίστοιχα συμβαίνει και με όλους εμάς που θυμόμαστε ιστορίες που μας λέγανε οι παππούδες μας ακόμα μέχρι και σήμερα. Είναι σαν το παραμύθι που ουσιαστικά διαδραματίζεται ας πούμε στο μυαλό μας με ιστορία της γιαγιάς. ...Πάντως όχι όπως αυτός στο οποίο εργαζόμουν. Την πρώτη μέρα, θυμάμαι που θα πάγαινα, ήμουν κάπως τρομοκρατημένη θα με χαρακτήριζα. Και γιατί ήταν η πρώτη μου μέρα στην δουλειά γενικά αλλά και γιατί θα πήγαινα σε ένα χώρο που όπως είπες ήξερα και εγώ ότι ήταν στρατόπεδο (αναφερόμενη στον χώρο εργασίας της-camp προσφύγων). Ήξερα ότι αυτό το στρατόπεδο πλέον κατοικείται από πάρα πολύ κόσμο.” Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνη ως αστικό πολιτισμικό-πολεμικό τραύμα και παράλληλα συνδέεται μέσα της το παρελθοντικό τραύμα με το παροντικό της διαμονής προσφύγων και αιτούντων άσυλο σε στρατόπεδα καθώς μοιάζουν ως χώροι κράτησης.

06 Η Μ. είναι φοιτήτρια Ψυχολογίας και δεν εργάζεται. Ασχολείται με την ζωγραφική, τη φωτογραφία, συμμετέχει σε μία εθελοντική πανεπιστημιακή ομάδα στήριξης προσφύγων που ζουν στη Θεσσαλονίκη και τα ταξίδια. Ο κοινωνικός εαυτός της Μ. συγκροτείται από την μηδενική εργασιακή της εμπειρία, τον ρόλο της ως νέα φοιτήτρια, την ενασχόλησή με την ζωγραφική, τη φωτογραφία, τη συμμετοχή της σε μία εθελοντική πανεπιστημιακή ομάδα στήριξης προσφύγων που ζουν στη Θεσσαλονίκη και τα ταξίδια. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **υψηλούς** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **υψηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **υψηλό** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **χαμηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά της Μ. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας αυτή δεν υφίσταται λόγω του γενεαλογικού χάσματος και της αποχής κοινωνικής συγχώνευσης με τις τοπικές νόρμες. Ωστόσο, το πολιτισμικό κεφάλαιο λόγω γνώσης του ιστορικού πλαισίου διαφαίνεται ισχυρό όπως και η έννοια της εν-συναίσθησης λόγω σπουδών και του ατομικού της σκεπτικισμού “ Οπότε σκέφτομαι, μου έρχεται μια ιδέα του πολέμου. Αλλά από την άλλη έχω, ε πηγαίνω συχνά το σκύλο βόλτα σε εκείνο το στρατόπεδο. Έχω πάει σε πολλές εκδηλώσεις που γίνονται σε εκείνο το μέρος. Οπότε έχω πολύπλευρη άποψη για αυτό“. Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνη ως σύνθεση

πολιτισμικού-πολεμικού τραύματος καθώς αναφέρονται στο λόγο της έννοιες όπως μνημονικότητα, μνημείο και αντί-ναζιστικό συμβάν αλλά και περιβαλλοντικής απαξίωσης από την πλευρά της πολιτείας

“ Πιστεύω πως τα άδεια στρατόπεδα άμα δεν χρησιμοποιούνται για διάφορες εκδηλώσεις δεν είναι χρήσιμα στην πόλη...Ε θα μπορούσα να το σκεφτώ σαν ένα πάρκο. Ένα μεγάλο πάρκο, γιατί ειδικά στην περιοχή πιστεύω δεν υπάρχει αρκετό πράσινο, δεν υπάρχουν χώροι για να παίζουν τα παιδιά, για να διαβάσεις ένα βιβλίο να κάτσεις να ηρεμήσεις. Οπότε πιστεύω ότι ένα πάρκο θα ήταν αναγκαίο για εκείνο το χώρο.” και “ Αλλά φυσικά εγώ θα έκανα ένα μέρος, ένα σημαντικό μέρος από εκείνο το χώρο, ένα μουσείο για να υπενθυμίζει την ιστορία, για να μην ξεχαστούν όλα αυτά που συνέβησαν. Γιατί πιστεύω ότι έτσι όπως είναι τώρα σαν στρατόπεδο δεν μπορεί να μάθει κανένας την ιστορία. Και δεν κινητοποιείται κανένας κιόλας. Εγώ ειδικά που είμαι κάτοικος στην περιοχή και περνάω καθημερινά μπροστά από αυτό τον χώρο, δεν γνωρίζω την ιστορία. Και πιστεύω ότι ένα μουσείο θα βοηθούσε στο να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες για να μάθουν την ιστορία αυτού του στρατοπέδου. Να μάθουν τι περάσαν αυτοί οι άνθρωποι”

07 Η Α. είναι 24 ετών, απόφοιτη ιδιωτικής εκπαίδευσης, σπούδασε ζαχαροπλαστική, έχει υπάρξει ν-ομαδική εργαζόμενη δουλεύοντας σε τουριστικά θέρετρα σε χώρους εστίασης σε νησιά τις θερινές περιόδους ωστόσο αυτήν την περίοδο είναι άνεργη. Ο κοινωνικός εαυτός της Α. συγκροτείται από την ν-ομαδική εργασιακή ζωή της, τις σπουδές της και το γεγονός πως αποφάσισε να μισθώσει κατοικία στη νεαρή για τα της ελληνικής κοινωνίας δεδομένα διαμέρισμα. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **μεσαίους** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **χαμηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **μεσαίο** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **χαμηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά της Α. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας εκείνη υπάρχει και συνεχίζεται ω αίσθηση κοινότητας καθώς η καταγωγή και πατρική διαμονή αποτελεί και σύγχρονη οικιστική επιλογή “Μένω στην περιοχή της Πολίχνης. Εδώ γεννήθηκα, εδώ μεγάλωσα και εδώ συνεχίζω και μένω. Μένω μόνη μου τώρα.” Η απουσία γνώσης της ιστορικής καταγραφής και μετά-μνήμης διαφαίνεται και στην δομή του πολιτισμικού κεφαλαίου και στην ανυπαρξία εν συναίσθησης “ Όχι, πέρα το ότι ήτανε στρατόπεδο δεν γνωρίζω κάτι άλλο. Και ότι σταμάτησε μετά να λειτουργεί σαν στρατόπεδο.” με συνέπεια η έννοια της κοινότητας και της συλλογικής ταυτότητας να συνδέονται με τις πολιτιστικές δράσεις ως δράσεις ψυχαγωγικού χαρακτήρα “ Ναι εγώ το έχω επισκεφτεί σε τέτοιες δράσεις και καμιά φορά αν έχει τύχει να πάω να περπατήσω μόνο μέσα, αλλά πολύ σπάνια. Ήταν ένα όμορφο μέρος που μπορούσες λίγο να ξεχαστείς απ’ την καθημερινότητά σου. Ξεφεύγεις λίγο από την εικόνα της πόλης. Ξεφεύγεις είναι η αλήθεια. Γιατί περπατάς μέσα σε δέντρα, σε φύση. Δεν καταλαβαίνεις ότι είσαι μέσα στην πόλη. Ότι υπάρχει αυτό το πράμα. Και ξεφεύγει λίγο το μυαλό σου. Είναι όμορφα. Και υπάρχουν πάρα πολλοί που

το κάνουν αυτό. Πηγαίνουν και περπατάνε μέσα εκεί”. Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνη ως αστικό τραύμα λόγω της θεώρησης του στρατοπέδου ως περιβαλλοντική απαξίωση και πολιτειακή αδιαφορία “ Ε η εικόνα του εξωτερικά, είναι ένα εγκαταλειμμένο στρατόπεδο γενικά. Πέρα από κάτι λίγα που κάνουνε ανά διαστήματα κάποιες εκδηλώσεις. Όπως τα Χριστούγεννα που βάζουν μέσα σαν το χωριό του Άι Βασίλη, κάτι τέτοιο... Α: Αν δεν κάνω λάθος είχε ακουστεί κάποια στιγμή ότι θέλαν να κάνουνε κάποια πάρκα, κάποιες τέτοιες εγκαταστάσεις αναψυκτήριου. Αλλά δεν είδα να υλοποιείται κάτι. Όλα παρέμειναν νομίζω στα λόγια. Αυτό. Τ” άλλα δεν... Τι θα ήθελα εγώ;... Η αλήθεια είναι ότι δεν θα θελα.” Όπως και ως προς την αξιοποίηση “Θα ήθελα λίγο να αξιοποιηθεί καλύτερα. Να φτιαχτούνε να κάποια πάρκα ίσως. Δεν θα θελα να πέσει πολύ τσιμέντο σε εισαγωγικά γιατί θα χαλάσει όλο αυτό που έχει. Απλά θα ήθελα να λίγο να καθαρίζεται ίσως. Γιατί υπάρχουνε και το καλοκαίρι φόβος μην τυχόν και πιάσει φωτιά, δηλαδή τα ξερόκλαδα και αυτά. Να είναι και πιο ασφαλή για τα παιδιά γιατί μπορεί να κυκλοφορούν και φίδια και τέτοια πράγματα. Γιατί πηγαίνουν και οικογένειες μέσα. Ίσως να γίνει κάποιο πάρκο. Ίσως θα μπορούσε να γίνει κάποιο γηπεδάκι. Κάποιο γήπεδο μπάσκετ. Να έχει. Κάτι τέτοιο.”

08 Η Κ. 47 χρονών, απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχει σπουδάσει νοσηλευτική ωστόσο δεν ασκεί το επάγγελμα καθώς ασχολείται με τα οικιακά ζητήματα όπως ανέφερε και είναι άνεργη. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά, και συγκεκριμένα μένει στην Σταυρούπολη. Είναι έγγαμη, έχει δύο παιδιά και μένει με την οικογένειά της σε ιδιόκτητο διαμέρισμα. Ο κοινωνικός εαυτός της Κ. συγκροτείται από το γεγονός πως είναι άεργη λόγω καλής οικονομικής κατάστασης, τις ανθρωπιστικές σπουδές της και την ταυτότητά της ως μητρικό πρόσωπο και την ύπαρξη εννιαίας συλλογικής ταυτότητας. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **μεσαίους** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **χαμηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **μεσαίο** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **χαμηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά της Κ. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας εκείνη υπάρχει χωρίς ωστόσο να ενυπάρχει η έννοια της μετά-μνήμης “Κ: Εγώ ονομάζομαι Κ. Ζω στη Σταυρούπολη. Είμαι 47 χρονών. Έχω τελειώσει νοσηλευτική αλλά δεν ασχολούμαι. Οικιακά στο σπίτι... Κ: Ναι ναι ναι. Μόνιμος κάτοικος Σταυρούπολης.” Το πολιτισμικό κεφάλαιο παρουσιάζεται υψηλό καθώς ισχυρή είναι η παρουσία της έννοιας της εν συναίσθησης πάραυτα το γεγονός πως η ιστορική απτύπωση υπάρχει αν και ελλιπής “Ε λίγα πράγματα δεν ξέρω και πολλά πράγματα, αλλά από ότι έχω ακούσει λειτουργούσε και σαν στρατόπεδο συγκέντρωσης”. Ωστόσο, “ αρκετές φορές στο περίπατο που κάνω το σκέφτομαι και φαντάζομαι πως θα μπορεί να ήταν τόσοι άνθρωποι μέσα σε αυτά τα κτίρια και πως τους είχαν τους ανθρώπους. Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ. Αλλά δεν γνωρίζω και πάρα πάρα πολλά πράγματα. Και όσους έχω ρωτήσει και πιο μεγάλους

ηλικίας στην περιοχή δεν ξέρουν να το συζητήσουν κιόλας. ” Ταυτοχρόνως, η επιθυμία της να εμπλακεί κοινωνικά αναδεικνύει το εύρος του ατομικού κοινωνικού κεφαλαίου και της ανθρωπιστικής στάσης ζωής, “ Δεν είμαι και πολύ έτσι με τα κοινά. Μαθαίνω, ακούω αλλά δεν συμμετέχω έτσι πάρα πολύ εγώ ενεργά. Βασικά θα ήθελα, τώρα έχω χρόνο θα μπορούσα, αλλά θα ήθελα πρώτα να μάθω καλά, να διαβάσω καλά, να γνωρίζω καλά και μετά να μπορέσω να μπω σε αυτές τις ομάδες.” Επομένως, το στρατόπεδο έχει επιδράσει ως πολιτισμικό σύμβολο και τραύμα για την ίδια λόγω εν-συναίσθησης αλλά και ως περιβαλλοντικό τραύμα λόγω πολιτειακής ανάγκης ύπαρξης πρασίνου “... αρκετές φορές στο περίπατο που κάνω το σκέφτομαι και φαντάζομαι πως θα μπορεί να ήταν τόσοι άνθρωποι μέσα σε αυτά τα κτίρια και πως τους είχαν τους ανθρώπους. Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ. Αλλά δεν γνωρίζω και πάρα πάρα πολλά πράγματα” και “Θα ήθελα να αξιοποιηθούν τα κτίρια ή να τα φτιάξουνε και να υπάρχουν έτσι όπως είναι. Απλά να τα συντηρήσουν λίγο και να γνωρίζουμε. Εγώ θα ήθελα ας πούμε να είχε και πινακίδες απέξω που να έλεγε το κάθε κτίριο τι είναι και γιατί χρησιμοποιήθηκε και να φτιάχνανε περισσότερο για χώρο αναψυχής στο πάρκο.”

09 Φ. είναι 50 ετών, απόφοιτος ιδιωτικής σχολής μαγειρικής και εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος σε χώρο εστίασης στην Δυτική Θεσσαλονίκη. Ο κοινωνικός εαυτός του Φ. συγκροτείται από την ταυτότητά του ως πατρικό πρόσωπο, την έλλειψη ελεύθερου χρόνου λόγω εργασιακού ωραρίου και το γεγονός πως κατέχει στην ιδιοκτησία του το πατρικό του διαμέρισμα. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **μεσαίους** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **χαμηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **μεσαίο** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **χαμηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά του Φ. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα.

Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας εκείνη υπάρχει όπως και η γνώσης της ιστορίας χωρίς ωστόσο να ενυπάρχει η έννοια της μετά-μνήμης και της εν-συναίσθησης “ Ναι εδώ μεγάλωσα, στην Πολίχνη. Είναι το πατρικό μου. Και εδώ συνεχίζω και μένω τώρα” και “ Πάντα μου θύμιζε εποχές ας πούμε του μεσοπολέμου. Τα κτίρια επειδή έχουνε ένα κλασσικό ρυθμό και πάντα το μυαλό μου πήγαινε εκεί. Όχι κάτι ιδιαίτερο. Δηλαδή, μου έφερνε αυτά στο μυαλό. Δηλαδή οι γνωστές εικόνες και από ντοκιμαντέρ που βλέπεις για το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Μέσα από ντοκιμαντέρ, μέσα από άρθρα ας πούμε που έχουν γραφτεί σχετικά. Και βασικά και μέσα από ντοκιμαντέρ ιστορικά που κάνουν αναφορές στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά...Γνωρίζω κάποια πράγματα. Ντάξει όχι, δεν ασχολήθηκα ιδιαίτερα η αλήθεια είναι για να μάθω κάποια, αλλά επειδή έτυχε να διαβάσω και άρθρα και διάφορα ντοκιμαντέρ ξέρω κάποια πράγματα ας πούμε...Ξέρω ότι σαν χώρος στρατοπέδευσης υπήρχε απτούς συμμάχους στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και φυσικά και από τότε σιγά σιγά γίναν και πιο μόνιμες δομές μέσα ας πούμε. Οι στρατώνες, αποθήκες πυρομαχικών. Δηλαδή από τότε ξεκίνησε. Αυτό το ξέρω ας πούμε. Και σιγά σιγά

εξελίχθηκε και έγινε ένα μόνιμο στρατόπεδο στην περιοχή. Κοίταξε η αλήθεια είναι ότι επειδή το τελευταίο διάστημα το χρησιμοποιούσαν σαν φυλακές στρατιωτικές αυτό βγάζει έναν αρνητισμό. Δηλαδή ξες ότι είναι φυλακές”

Ωστόσο, η έννοια της εν συναίσθησης απουσιάζει και εμφανίζεται μόνο ως αρνητικά φορτισμένο γεγονός η ύπαρξη του στρατοπέδου ως χώρος κράτησης και σωφρονισμού “ Όλοι συναισθηματικά με τις φυλακές δεν νομίζω ότι είμαστε πια και στο καλύτερο. Και είναι κάτι αρνητικό. Δηλαδή επειδή ξέρω ότι τελευταία χρησιμοποιούνταν μόνο για, σαν στρατιωτικές φυλακές και είχαν και κάποιες αποθήκες οχήματα που βάζανε. Αυτό ναι ήταν ένα αρνητικό στοιχείο. Όταν περνούσα απέξω, και ήταν το διάστημα που ήμουνα και στο λύκειο, που κάθε μέρα περνούσα απέξω και έβλεπα τον φύλακα εκεί απέξω ας πούμε. Να σου πω κάτι σίγουρα δεν μου έβγαζε κάτι ευχάριστο. Δηλαδή δεν θα ήθελα να υπάρχουν φυλακές μέσα στον ιστό της πόλης. Το ότι χρησιμοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια γι” αυτό το πράγμα ας πούμε δεν ήταν κάτι θετικό. Γιατί γύρω γύρω υπήρχε ο ιστός της πόλης. Ας πούμε ζούσαν οι άνθρωποι, η καθημερινότητα τους. Και περνούσαν από μπροστά και βλέπανε τον φύλακα. Υπήρχε και ταμπέλα απέξω, στρατιωτικές φυλακές.....Ναι δεν νομίζω να είναι κάτι(εννοούσε θετικό-μη λεκτικό στοιχείο), είναι θλίψη”. Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό καθώς η κοινότητα αποτελεί για τον ίδιο στόχευση και συμπαρουσία ταυτότητας και ομάδας λόγω της συχνής χρήσης της λέξης “εμείς” και ταυτόχρονα αναδεικνύει την πολιτειακή απαξίωση λόγω της απουσίας ενημέρωσης για την ιστορική αποτύπωση ως αναγκαιότητα γνώσης, καθώς ο ίδιο αναζήτησε ατομικά τις πηγές, καλλιτεχνικές και ιστορικές που του απέδωσαν την πληροφορία “ Τότε που πήγαινα εγώ εκείνα τα χρόνια δεν κάναν. Δεν κάναν. Ήταν κάτι που το **ζούσαμε** το στρατόπεδο, ότι υπήρχε από πάντα εκεί. Και η εικόνα τη **βλέπαμε** πάντα. Αλλά δεν **μας** ανέφερε κάποιος, και στο σχολείο ακόμα, ότι εδώ απέναντι που βλέπετε το στρατόπεδο, που **πηγαίναμε** καθημερινά ας πούμε, ότι αυτό το στρατόπεδο έχει αυτή την ιστορία. Κανένας”. Επιπροσθέτως, από την επιθυμία αξιοποίησης του στρατοπέδου διαφαίνεται το ατομικό κοινωνικό κεφάλαιο το οποίο είναι ιδιαίτερα υψηλό. “ Απλώς επειδή υπάρχουν κτίρια και είναι ιστορικά κτίρια και πρέπει να διατηρηθούν και να χρησιμοποιηθούν να αξιοποιηθούν. Μπορούν να αξιοποιήσουν μεγάλα κτίρια που μπορούν να γίνουν αίθουσες εκδηλώσεων και να παραχωρούνται και στους πολίτες για διάφορες εκδηλώσεις έτσι του δήμου. Σύλλογοι μπορούν να στεγαστούν μέσα αντί να νοικιάζουν σε διάφορες περιοχές. Και όσα μπορούν βεβαία, όσα είναι στατικά έτσι, μπορούν να διατηρηθούν ας πούμε. Κάποια επέμβαση με την ιστορία του;! Κοίταξε αν διατηρηθούν τα κτίρια είναι ένα κομμάτι της ιστορίας του. Αν και από ότι θυμάμαι θα κάνουν και κάποιο μουσείο μέσα. Ταυτόχρονα, και η διάθεση κοινοτικής εμπλοκής είναι ισχυρή παρά το αντι-κίνητρο του εργασιακού περιβάλλοντος και εξουθενωτικού ωραρίου. “Ναι γιατί όχι, φυσικά. Απλώς λόγω δουλειάς δεν έχω τα Σαββατοκύριακα, δεν είναι ελεύθερα. Γιατί συνήθως τότε έχει, ο περισσότερος κόσμος τότε έχει χρόνο για να δραστηριοποιηθεί σε τέτοια θέματα. Εγώ τα Σαββατοκύριακα δουλεύω. Τις

καθημερινές είναι εργάσιμες μέρες για άλλους. Δεν γίνεται και κάποια δράση θετική. ((09) Η συνέντευξη του Φ.)”.

Επομένως, το στρατόπεδο για εκείνον αποτελεί σύμβολο και ενεικόνιση αστικού κενού και τραύματος λόγω της απαξιοτικής χρήσης του ως φυλακές κυρίως και όχι ως πολιτισμικό-ναζιστικό τραύμα

Για παράδειγμα από την απόκρισή του σε ερώτηση σχετική με την αξιοποίηση του στρατοπέδου αναφέρει “Ναι ξέρω ότι τα τελευταία χρόνια κάναν προσπάθειες να αποδοθούν, να αποδοθεί ο χώρος στους δήμους και να αξιοποιηθεί. Γιατί τα στρατόπεδα είναι τα μόνα μέρη που έχουν μείνει με πράσινο και δεν έχουν χτιστεί. Έτσι υπάρχει το πράσινο μέσα, πεύκα, πευκόδασος στην ουσία. Είναι μια τεράστια έκταση χωρίς πολλά κτίρια που μπορεί να αξιοποιηθεί από το, από τους δήμους.”. Το κοινοτικό κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής αναδεικνύεται από τα λόγια του Φ. καθώς υποδεικνύεται η ανάγκη αστικού πρασίνου στις δυτικές συνοικίες “... με την αντιπαροχή που δόθηκε γενικότερα και σε όλη τη Θεσσαλονίκη, χτίστηκαν άναρχα όλα τα κτίρια. Χωρίς να υπάρχει χώρος πρασίνου, χωρίς να υπάρχει χώρος για να παρκάρουν τα αυτοκίνητα. Και ο κόσμος είναι μέσα στο τσιμέντο. Οπότε υπάρχει ανάγκη σίγουρα για πράσινο. Είναι διέξοδος για την περιοχή. Ναι! Νομίζω, από αυτά που διάβασα, ότι τελευταία κάτι δόθηκε στους δήμους και ξεκίνησαν ήδη ας πούμε διαδικασίες για να αξιοποιηθούν. Θα είναι χώρος πρασίνου. Δραστηριοτήτων ας πούμε γενικότερα.”

10Η Ι. είναι απόφοιτη δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και είναι εργαζόμενη στον ιδιωτικό τομέα και συγκεκριμένα στον τομέα της εστίασης, ως βοηθός μάγειρα στη κρύα κουζίνα. Στον ελεύθερό της χρόνο ασχολείται με το περπάτημα, τις ταινίες και την μουσική. Ο κοινωνικός εαυτός της Ι. συγκροτείται από την μακρόπνοη εργασιακή της εμπειρία ως βοηθός μάγειρα στη κρύα κουζίνα, την ενασχόλησή της την ανατροφή των παιδιών, τους τρόπους με τους οποίους επιλέγει να διασκεδάσει καθώς, ασχολείται με το περπάτημα, τις ταινίες και την μουσική. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **χαμηλούς** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **χαμηλό** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **χαμηλό** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **χαμηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά της Ι. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα.

Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας εκείνη υπάρχει καθώς είναι μόνιμος κάτοικος της περιοχής Παύλου Μελά όχι όμως η γνώσης της ιστορίας, έννοια της μετά-μνήμης και της εν-συναίσθησης με αποτέλεσμα το πολιτισμικό κεφάλαιο να παρατηρείται χαμηλό με αποτέλεσμα το στρατόπεδο να συμβολοποιείται ως περιβαλλοντικό τραύμα και αστικό κενό και όχι ως πολιτισμικό τραύμα “ Το έχω επισκεφτεί. Το έχω περπατήσει μέσα. Έτσι όπως είναι μόνο να περπατήσει. Και αυτό πρωινές ώρες γιατί το βράδυ έχουμε δει να παίζουν μέχρι και κρίκετ οι, αυτοί που έρχονται από άλλες χώρες (ένδειξη διάκρισης, στερεοτύπου, στίγματος και ρατσιστικών αντιλήψεων).” και “Όχι φυσικά και δεν είναι επιπλέον

σε μια μεγαλούπολη. Και ειδικά εδώ πάνω έχουμε και το άλλο το στρατόπεδο αλλά και πάλι. Ο χώρος πράσινος, ο χώρος πράσινος για κάθε άτομο αντιστοιχεί σε πόσα τετραγωνικά μέτρα. Οπότε το χρειαζόμαστε και το έχουμε ανάγκη όλοι μας”. Υπάρχει ωστόσο μία θετική πτυχή πιθανής κοινωνικής αλλαγής καθώς παρουσιάζεται η έννοια της κοινωνικής συμμετοχής για την ερευνώμενη. “ Είμαστε ένας σύλλογος το οποίο, δραστηριοποιούμαστε στο Καρατάσου στο στρατόπεδο. Είχε μοιράσει ο Δήμος κάποια μέτρα που αντιστοιχούν στον καθένα. Και έχουν βάλει κήπους και έτσι περνάμε τις ώρες μας με παρέα και φυτεύουμε. Το ίδιο θα έπρεπε να κάνει και εδώ πιστεύω. Να αξιοποιηθεί λίγο, ώστε να φυλάσσετε και ο χώρος από τους ήδη κατοίκους. (10) Η συνέντευξη της Ι.)”

11 Ο Π. εργάζεται ως μελισσοκόμος και τον ελεύθερο του χρόνο τον αφιερώνει στις διαπροσωπικές σχέσεις που έχει δομήσει όπως φιλικούς και συντροφικούς δεσμούς, του αρέσει επίσης να παρακολουθεί ταινίες, οι βόλτες και οι περίπατοι. Ο κοινωνικός εαυτός του Π. συγκροτείται από την εργασιακή της εμπειρία ως μελισσοκόμος στην ιδιωτική οικογενειακή του επιχείρηση και κατ’ επέκταση τη ν-ομαδική του ταυτότητα “Η αλήθεια είναι ότι επειδή λείπω, λείπω αρκετά, δεν γνωρίζω αν γίνεται κάποια και ούτε έχω παρευρεθεί σε κάποια. Ναι λόγω του επαγγέλματος μου που αναγκάζομαι να φεύγω αν τακτά χρονικά διαστήματα η αλήθεια είναι ότι δεν έχω κάποια συγκεκριμένη εικόνα για το αν γίνεται κάτι” και στις διαπροσωπικές σχέσεις που έχει δομήσει όπως φιλικούς και συντροφικούς δεσμούς. Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **υψηλούς** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **μεσαίο** επίπεδο κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **μεσαίο** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου και **υψηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά της Ι. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας εκείνη δεν υπάρχει καθώς ο ίδιος δεν είναι μόνιμος κάτοικος της περιοχής Παύλου Μελά αλλά μένει τα τελευταία χρόνια στη περιοχή. Επομένως, δεν υπάρχει η έννοια της μετά μνήμης. Ωστόσο, παρουσιάζεται ελλιπής γνώση της ιστορίας και όσον έναν βαθμό εν-συναίσθησης με αποτέλεσμα το πολιτισμικό κεφάλαιο να παρατηρείται μεσαίου επιπέδου και το στρατόπεδο να συμβολοποιείται ως πολιτισμικό τραύμα και λιγότερο ως περιβαλλοντικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας “ Τα τελευταία χρόνια, τα τελευταία έξι χρόνια ζω στη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο αρκετά συχνά λόγω του επαγγέλματός μου (μελισσοκόμος-ν-ομαδικό επάγγελμα) κατεβαίνω στο χωριό μου για να είμαι κοντά στη δουλειά όσο περισσότερο μπορώ. Αλλά η βάση μου εδώ και έξι χρόνια είναι στη Θεσσαλονίκη... Ζω τα τελευταία έξι χρόνια. Η ελλιπής γνώση της ιστορικής πραγματικότητας διαφαίνεται στο παρακάτω απόσπασμα

“ Δεν έχω διαβάσει την ιστορία. Δεν θα ήθελα να την διαβάσω. Ωστόσο έχω μια εικόνα στο τι συνέβαινε και ίσως αυτό είναι που μου δημιουργεί την εγκατάλειψη και αυτό το αίσθημα του να μάθω εκεί τι έγινε, τι συνέβη εκεί... Αυτό που διάβασα λίγο χωρίς να ξέρω πολλές πληροφορίες είναι ότι σε αυτό το

συγκεκριμένο κτίριο ανάγκαζαν κάποιους ανθρώπους να δουλεύουν και στην συνέχεια γίνονταν κάποιες εκτελέσεις. Και αυτό που μου δημιουργεί και αυτό που σκέφτομαι είναι πώς άραγε να περνούσαν οι άνθρωποι εκεί. Πολλές φορές για παράδειγμα που βλέπω τα παράθυρα, καταλαβαίνω ή έρχεται εικόνα στο μυαλό μου να βρίσκονται άνθρωποι στα παράθυρα και να ζητάνε βοήθεια. Χωρίς να μπορεί κάποιος να τους ακούσει. Αυτή είναι η εικόνα, έτσι από τα λίγα που έχω διαβάσει και από τα λίγα που έχω πληροφορηθεί. Αυτή είναι η εικόνα που μου δημιουργείται όταν βλέπω το κτίριο”. Συνοψίζοντας, το τραύμα εντοπίζεται στην πολιτειακή και περιβαλλοντική απαξίωση “ Ε μου αρέσει πολύ στο χώρο που βρίσκεται που γύρω γύρω υπάρχει πράσινο τοπίο που με παραπέμπει και στο, και στο χωριό. Είναι κάτι που αγαπώ να υπάρχει, παρόλο που είναι σε πόλη. Το συναίσθημα όμως που με προκαλεί βλέποντας το κτίριο είναι έτσι λίγο περίεργο. Μου δείχνει μια εγκατάλειψη, μια απομόνωση. Κάτι που ίσως είναι πολύ κρυφό... Νομίζω ότι το κτίριο σαν κτίριο. Ότι είναι στην άκρη, δεν υπάρχουν φωνές. Δεν ακούγεται κάτι. Οπότε αυτό είναι νομίζω που με προκαλεί εγκατάλειψη”. Αλλά ταυτόχρονα και στο αστικό τραύμα λόγω ιστορίας καθώς παρουσιάζει και εν-συναίσθηση και την συνδέει λόγω της γνώσης των ιστορικών γεγονότων “ Ε σίγουρα δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο συναίσθημα. Ωστόσο αυτό που θα ήθελα είναι να μπορώ να καταλάβω τι περνούσαν οι άνθρωποι. Γιατί στην σκέψη σίγουρα είναι εύκολο να σκεφτείς. Αλλά το να καταλάβεις και να νιώσεις ακριβώς αυτό που περνούσαν, νομίζω ότι αυτό είναι το πιο δύσκολο.

Σαν άνθρωπος γενικά είμαι αρκετά συναισθηματικός. Οπότε αν κάποιος άνθρωπος δικός μου ή ακόμα και κάποιος που δεν γνωρίζω καλά μου πει ότι περνάει κάτι, προσπαθώ να μπω στη θέση του και να καταλάβω τι είναι αυτό που τον βαραίνει. Ωστόσο σε καμιά περίπτωση δεν μπορώ να νιώσω πως πιθανόν περνούσαν οι άνθρωποι εκεί. Ίσως όμως το συναίσθημα, το ότι μένω και τόσο κοντά, είναι έτσι ένα ρίγος, ένα Μια εικόνα το ότι δεν ξέρω και φαντάζομαι τι μπορεί να συνέβαινε (η έννοια της φαντασίας ως προϋπόθεση εν συναίσθησής που απαιτείται βάσει θεωρίας πολιτισμικού τραύματος). Ίσως μια αδικία. Ναι θα μπορούσα να το πω και αδικία” και “Νομίζω πως ναι. Νομίζω πως ναι, γιατί γνωρίζω λίγα πράγματα. Έχω λίγες πληροφορίες. Ωστόσο η σκέψη μου είναι κυρίως σε αυτά που μπορεί να συν έβαιναν.

Σε αυτά που έχει δημιουργήσει η δικιά μου εικόνα. Αλλά σίγουρα ένα μικρο, ένα πολύ μικρο κομμάτι μπορεί να ευθύνεται και στο ότι έχω διαβάσει κάποια πράγματα. Έστω και λίγα.”

12 Λ. είναι 20 ετών, είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά και σπουδάζει Λογιστική και χρηματοοικονομική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ο κοινωνικός εαυτός του Λ. συγκροτείται από το γεγονός της φοιτητικής ζωής και αεργίας και διαμονής στη πατρική οικία και συγκεκριμένα με την οικογένειά του σε ιδιόκτητο σπίτι. Επιπροσθέτως, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η ενασχόλησή του σε ομάδα badminton.

Το κοινωνικό προφίλ αυτής της περίπτωσης χαρακτηρίζεται από **υψηλούς** λειτουργικούς δεσμούς με την οικογένεια, **μεσαίους** με τους φίλους, **μεσαίο** επίπεδο οικονομικού κεφαλαίου, **χαμηλό** επίπεδο

κοινωνικού κεφαλαίου, εκπαιδευτικών τίτλων, **μεσαίο** επίπεδο πολιτισμικού κεφαλαίου¹⁴⁶ και **χαμηλό** επίπεδο ανθρωπίνου κεφαλαίου (πρακτικών επαγγελματικών ικανοτήτων). Από τα λεγόμενά του Λ. καταγράφηκαν οι εξής διαπιστώσεις σχετικά με το αστικό τραύμα. Όσον αφορά την έννοια της συλλογικής ταυτότητας εκείνη υπάρχει καθώς ο ίδιος είναι μόνιμος κάτοικος της περιοχής Παύλου Μελά. Ωστόσο, λόγω του νεαρού της ηλικίας του δεν υπάρχει η έννοια της μετά μνήμης. Ταυτόχρονα, ενώ παρουσιάζεται γνώση της ιστορίας δεν υπάρχει σε κανέναν βαθμό παρουσία εν-συναίσθησης. Συνεπώς, το πολιτισμικό κεφάλαιο περιορίζεται σε ατομικές δραστηριότητες και ενασχολήσεις και δεν φαίνεται να συμβολοποιείται το στρατόπεδο ως πολιτισμικό τραύμα αλλά ως αστικός περιορισμός και πιθανή ιδιωτική εκμετάλλευση για τον κοινοτικό παράγοντα και κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό κεφάλαιο. Όσον αφορά την συλλογική ταυτότητα “ Είμαι μόνιμος κάτοικος της Θεσσαλονίκης. Μένω με την οικογένεια μου, συγκεκριμένα στη Πολίχνη”. Όσον αφορά τις απόψεις περί πολιτειακής απαξίωσης που αναδεικνύουν το περιβαλλοντικό τραύμα αλλά και τον πιθανό πόρο αξιοποίησης και κοινοτικής ανάπτυξης “Είναι παρατημένο, αν και τα τελευταία χρόνια γίνονται κάποιες δράσεις και Χριστούγεννα και αν δεν κάνω λάθος και το Πάσχα. Αλλά είναι, έχει μια εικόνα παραμέλησης... Ότι έχει μεγάλες δυνατότητες. Λόγω του μεγέθους του και του σημείου στο οποίο βρίσκεται. Γιατί βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις δήμους στην ουσία. Είναι στο δήμο Παύλου Μελά, από τη μια πλευρά, και την Πολίχνη συγκεκριμένα. Δήμο Νεάπολης Συκεών από την άλλη πλευρά. Την Ηλιούπολη, η οποία νομίζω επάγεται στη Σταυρούπολη άρα είναι στου Παύλου Μελά αλλά δεν είμαι και σίγουρος. Και μπορούμε να πούμε και το δήμο Αμπελόκηπων Μενεμένης. Πάντως είναι τρεις, τέσσερις δήμους”. Συνοψίζοντας, η γνώση ιστορίας δεν συνεπάγεται της ύπαρξης του τραύματος λόγω πολεμικών γεγονότων “Γνωρίζω ότι υπήρξε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Αυτό. Μετά δεν έχει πάρα πολλά χρόνια που αποχώρησε ο στρατός. Έγινε κάποια σαν διαμορφώσεις στα κτίρια που βρίσκονται επί της Λαγκαδά. Αν δεν κάνω λάθος δυο κτίρια, δεν κατεδαφίστηκαν αλλά μετακινήθηκαν. Αυτό. Και μετά υπήρξε η Λαγκαδά και βρίσκεται στην μορφή που είναι σήμερα... αυτή, η περίοδος αυτή που υπήρξε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Και ίσως θα έπρεπε να τονιστεί κιόλας... δεν γνωρίζω κάτι παραπάνω, κάποια λεπτομέρεια πάνω σε αυτό, οπότε δεν μπορώ να εκφέρω κάποια άποψη. Εντάξει σίγουρα είναι ένα θλιβερό γεγονός. Ίσως θα έπρεπε να αναδειχθεί γιατί άκουσα ότι ένα κτίριο θα γίνει μουσείο Μακεδονικού αγώνα;! Θα ήταν καλό να υπάρξει και ένα μουσείο το οποίο να αναδεικνύει και αυτή την περίοδο του στρατοπέδου για να γνωρίζει και ο κόσμος της περιοχής τη χρήση του στρατοπέδου και κατά την διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πόλεμου”.

¹⁴⁶ Το πολιτισμικό κεφάλαιο σε ατομικό επίπεδο. Απαντάται σε ατομικό επίπεδο από ερωτήματα όπως: με ποια hobby ασχολείται, ποιός ποιότητας είναι η μόρφωση του, ποιοι και πόσοι είναι οι τίτλοι σπουδών του; (Bourdieu 1984).

Σύμφωνα με τα παραπάνω εμπειρικά δεδομένα αποδεικνύεται πως τα κεφάλαια με τη σειρά τους προκαλούν ή αποφεύγουν το αστικό τραύμα λόγω της ιστορικής γνώσης κυρίως ή αντίστοιχα της άγνοιας. Οι κοινωνικοί τύποι που εμφανίζουν υψηλό ατομικό και κυρίως συλλογικό κοινωνικό, πολιτισμικό, ανθρώπινο και οικονομικό κεφάλαιο, γνώση της ιστορίας, επαγγελματών κυρίως ανθρωπιστικών και υψηλής λειτουργίας της εν συναίσθησης ως χαρακτηριστικό τους, βιώνουν το στρατόπεδο ως σύμβολο της τραυματικής συλλογικής μνήμης και κατά συνέπεια η μη αξιοποίηση του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως σύγχρονο αρχιτεκτονικό, περιβαλλοντικό αστικό τραύμα. Όπως για παράδειγμα η Κ., ο Μ, και η Μ.. Αντίθετα, όσοι είχαν χαμηλό κοινωνικό, πολιτισμικό, ανθρώπινο και οικονομικό κεφάλαιο, άγνοια της ιστορίας, και χαμηλή ή μηδενική λειτουργία της εν συναίσθησης ως χαρακτηριστικό τους, βιώνουν το στρατόπεδο ως σύγχρονο αρχιτεκτονικό, περιβαλλοντικό και πολιτειακό αστικό τραύμα και εκείνοι όχι ωστόσο ως σύμβολο τραυματικής ιστορίας και συλλογικής μνήμης. Όπως οι Λ., Φ. και η Ι.

Παράλληλα, η απουσία ενιαίας συλλογικής ταυτότητας και οικοδόμησης κοινότητας (προσφυγικού καταυλισμοί-δυτικές συνοικίες) με συμπαρουσία της απουσίας ιστορικών ερευνών για την αποτύπωση του αστικού πολιτισμικού τραύματος αποτελούν παράγοντες ανατρεπτικούς που καθιστούν την απουσία πολιτισμικού τραύματος ως αστικό τραύμα σε λανθάνουσα κατάσταση λόγω αποσιώπησης.

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία που αναδύθηκαν στην έρευνα και αποτελούν δεδομένα εκτός ερευνητικού αντικειμένου ωστόσο, εμπλουτίζουν την παρούσα μελέτη ήταν πως ανάλογα με τον βαθμό εν συναίσθησης οι κάτοικοι βίωναν πολλαπλά τραύματα με βαθύτερες ρίζες από τους προγόνους τους όπως τη Μικρασιατική καταστροφή και κάποιοι και κάποιες από αυτούς τα συνέδεαν με την σύγχρονη προσφυγική κρίση και παραλλήλιζαν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης με τα Camp ως χώρους αναγκαστικής στέγης και εξολόθρευσης της αξιοπρέπειας και όχι ως παροχή φιλανθρωπικής στήριξης. όπως οι Μ., η Η..

Συνδέσεις με διαδικασίες ανάπτυξης πολιτισμικού τραύματος	Κοινωνικό Κεφάλαιο ανεπτυγμένο	Οικονομικό Κεφάλαιο χαμηλό	Ανθρωπιστικά επαγγέλματα	Ηλικιακή ομάδα	Φύλο* (υπόθεση ερευνήτριας και όχι υποδειγμένη ταυτότητα φύλου από τους ερευνώμενους)	Κάτοικοι περιοχής	Εργαζόμενοι ή διαβάτες περιοχής
Αριθμός	9	8	3	18-30: 8 31-50: 3 51-70: 1	Γυναίκες: 7 Άνδρες: 5	Κάτοικοι: 10	Εργαζόμενοι: 1 Διαβάτες: 1

Διάγραμμα 1α : Ανθρώπινη αποτύπωση στα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας

Συνδέσεις με διαδικασίες ανάπτυξης πολιτισμικού τραύματος	Καλλιτεχνική Υπόσταση	Περιπατητική	Κοινωνική Εμπλοκή	Γνώση ιστορικής αποτύπωσης	Μετά-μνήμη	Πεδίο Εν συναίσθησης
Αριθμός	1	3	5 (πολιτικός ακτιβισμός-εθελοντισμός-κοινωνική ομάδα)	3	0	5

Διάγραμμα 1β : Ανθρώπινη αποτύπωση στα στάδια της ερευνητικής διαδικασίας

Συνοψίζοντας, σύμφωνα με την προηγούμενη βιβλιογραφική έρευνα και ανασκόπηση παρακάτω εφόσον παρουσιάστηκαν οι αρχιτεκτονικές του κοινωνικού αστικού τραύματος καθώς αναδείχθηκε η συσχέτιση με τα κεφάλαια και τα προφίλ των ερευνώμενων σε σχέση με το αστικό τραύμα, και κατατέθηκαν οι τρόποι με τους οποίους οι κάτοικοι αναπτύσσουν την υποκειμενικότητα μέσω υλικών και αντιληπτικών διαδικασιών της επισφάλειας της κοινωνικής θέσης και συγκεκριμένα ανάλογα με το επάγγελμα, την οικονομική θέση και της συλλογικής κοινωνικής ταυτότητας και ακόμη πιο συγκεκριμένα ανάλογα με την πολιτική τοποθέτηση, την γνώση και μνήμη της τοπικής ιστορίας. Επιπροσθέτως, συνθέτοντας, κατ'αυτόν τον τρόπο μεσαίο Κοινωνικό Κεφάλαιο το οποίο προκύπτει κυρίως από τις θεσμικές αρχές και όχι από την αγωνία και επιθυμία των πολιτών εξ ιδίων κινήτρων.

Τέλος, για να απαντηθεί το πρώτο ερευνητικό ερώτημα συλλέχθηκαν και έγινε η διαλογή των κοινωνικών δεδομένων, κωδικοποιήθηκαν με σκοπό να αποτυπωθούν τα κοινωνικά γεγονότα και τα κοινωνικά

φαινόμενα. Στο χρονικό της ‘εκλεκτικής κωδικοποίησης’¹⁴⁷ συμπληρώθηκαν όσες κατηγορίες χρήζουν ανάπτυξης’ σύμφωνα με την ερευνήτρια. (Καλλινικάκη, Θ. (2010)

Καταγράφηκαν ως εξής:

Οι Άνθρωποι. Ποιες είναι οι στάσεις και οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων που αποτελούν την κοινωνική, οικονομική, ακτιβιστική και πολιτιστική λειτουργία και ταυτότητα της κοινότητας του δήμου Παύλου Μελά; Ποιος είναι ο κοινοτικός κοινωνικός εαυτός και ποιο το κοινωνικό Κεφάλαιο. Πώς σχετίζονται τα παραπάνω με το βίωμα του τραύματος;

Συντέθηκε ο Κωδικός1 και αφορά κοινωνικά γεγονότα σχετικά με: Άνθρωποι, ταυτότητα κοινότητας, κοινωνικό κεφάλαιο, κοινωνικός εαυτός και τραύμα

1ΚΓ1 Προσφυγική κοινότητα- Απουσία ενιαίας ιστορικής συνείδησης

1ΚΓ2 Έλλειψη ενιαίας συλλογικής ταυτότητας λόγω της μη ενιαίας συλλογικής κοινότητας

1ΚΓ3 Ταξική διαφοροποίηση της κοινότητας εντός της πόλης-Δυτικές συνοικίες

1ΚΓ4 Αποστασιοποιημένη στάση κοινότητας απέναντι σε κοινωνικά ζητήματα – λόγω ταξικής διαφοράς-οικονομική επισφάλεια

1ΚΓ5 Πολιτιστικοί σύλλογοι ως κοινωνικός εαυτός κοινότητας-Πόντιοι

1ΚΓ6 Πλήθος ταυτοτήτων και κοινοτήτων εντός κοινότητας

1ΚΓ7 Τάση αποκοπής από την κουλτούρα του κέντρου της πόλης – απομόνωση

1ΚΓ8 Οι νέοι αποφεύγουν να εμπλακούν ενεργά – ανάγκη ενεργοποίησής τους-βιοποριστικός παράγοντας

1ΚΓ9 Απουσία συμμετοχικού διαλόγου για την κατεύθυνση αξιοποίησης του στρατοπέδου-άγνοια δημόσιας διαβούλευσης

1ΚΓ10 Αδυναμία διεκδίκησης της αξιοποίησής του-έλλειψη γνώσης του χρονικού δημόσιας διεκδίκησης δημοτικών και στρατιωτικών αρχών

1ΚΓ11 Διαδικασία διεκδίκησης του στρατοπέδου και χρονικό ένταξής του ουσιαστικά στη δημόσια σφαίρα

1ΚΓ12 Έλλειψη ατομικών πρωτοβουλιών δημιουργίας συλλογικοτήτων και συμμετοχικότητας

1ΚΓ13 Έλλειψη εμπιστοσύνης στη θεσμική πολιτική, στρατιωτική και πολιτειακή διοίκηση

1ΚΓ14 Αδυναμία διεκδίκησης και ανάπτυξης κοινωνικού, πολιτισμικού και οικονομικού κεφαλαίου

1ΚΓ15 Απουσία ύπαρξης κοινωνικών τύπων ενεργούς κοινοτικής συμμετοχής-εμπλοκή με τα κοινά

¹⁴⁷ Καλλινικάκη, Θ. (2010). Ποιοτικές Μέθοδοι στην Έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας. Β. Έκδοση. Αθήνα: Τόπος,

1ΚΓ16 Απουσία ύπαρξης κοινωνικών τύπων καλλιτεχνικής υπόστασης-εκπαίδευση-συμμετοχή-δημιουργία τέχνης

1ΚΓ17 Ενσυναίσθηση-σύνδεση τραυματικών στοιχείων-προσφυγικό ζήτημα-ασυνείδητη παρομοίωση εγκλειστών

1ΚΓ18 Συμμετοχή στην τέχνη μέσω πολιτιστικών συλλόγων-συντηρητική στάση και μέσω graffiti νεανική-παρεμβατική στάση

1ΚΓ19 Ανάπτυξη ενδιαφέροντος συμμετεχόντων για διεκδίκηση, αξιοποίηση, στάση μέσω ενημέρωσης, ομάδων και τέχνης

1ΚΓ20 Το στρατόπεδο ως αστική φιλοδοξία-ανάπτυξη κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου

1.24 Τα κοινωνικά φαινόμενα από τα κοινωνικά γεγονότα-άνθρωποι

(κωδ. 1) Οι άνθρωποι σχέσεις – στάσεις συμμετεχόντων για την κοινότητα, ταυτότητα, κοινωνικό κεφάλαιο και κοινωνικός εαυτός

1.ΚΦ.1 (1ΚΓ1 + 1ΚΓ2+ 1ΚΓ6+3ΚΓ3+3ΚΓ9+3ΚΓ10)-Η Απουσία ενιαίας συλλογικής ταυτότητας, ιστορική άγνοια, μνήμη και πολιτισμικό τραύμα λόγω της απουσίας κοινότητας και χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου

Η απουσία ενιαίας συλλογικής ταυτότητας έδρασε καταλυτικά στην δημιουργία της κοινότητας Παύλου Μελά. Η σύνθεση των προσφυγικών πληθυσμών και των νέο-μεταναστευτικό ροών συντέλεσε στην έλλειψη ενιαίας συλλογικής ταυτότητας και κοινής ιστορίας. Ο Δ. αναφέρει πως δεν γνωρίζει για την συγκεκριμένη ιστορική πτυχή του στρατοπέδου “Δ: Ε γνώριζα την τοποθεσία του αλλά δεν το είχα δει από μέσα. Δεν ήμουν καν σίγουρος αν είναι στρατόπεδο. Ενώ μετά απ” το φεστιβάλ που είδα και το χώρο από μέσα κατάλαβα πιο πολλά πράγματα. Κατάλαβα ότι είναι στρατόπεδο. Ε δεν έμαθα κάτι ιδιαίτερο για την ιστορία του. Αλλά εντάξει, πλέον όταν έχεις γνωρίσει ένα χώρο από μέσα τον προσέχεις διαφορετικά και από έξω”. (4)Η συνέντευξη του Δ.) Η Μ. ανέφερε πως “Μ: Όχι δεν την γνωρίζω αν και θα έπρεπε γιατί το βλέπω καθημερινά. Αλλά δεν έχω φτάσει σε αυτό το σημείο να το ψάξω”.(6) Η συνέντευξη της Μ.)

Το παραπάνω γεγονός ανέδειξε την αδυναμία σύστασης συλλογικού πολιτισμικού τραύματος καθώς δεν υπάρχει ενιαία μνήμη για το τραυματικό γεγονός.

Ταυτόχρονα, σύγχρονη ν-ομαδική ζωή και η εσωτερική μετανάστευση δρουν ως καταλύτες στην παραπάνω πληροφορία. Όταν δεν υπήρχαν και ανεπτυγμένα επομένως, τα παραπάνω κεφάλαια δεν υπήρχε και γόνιμο έδαφος ανάπτυξης συλλογικής μνήμης, δυνατότητα γνώσης της ιστορίας και εν συναίσθησης και εξέλειπε η έννοια της συλλογικής ταυτότητας, επομένως, και παρουσία αστικού τραύματος από την ιστορίας. Όπως ο Δ. αναφέρει “Δ: Ναι φυσικά. Είμαι 28 χρονών. Αυτό το καιρό δυστυχώς είμαι άνεργος. Γενικά κάνω, ας πούμε εποχιακές δουλειές, πχ σερβιτόρος. Καμιά φορά φεύγω σεζόν σε κάποιο νησί και

το χειμώνα συνήθως μένω άνεργος γιατί δεν υπάρχει ζήτηση για αυτές τις δουλειές. Λίγο πολύ αυτά. Είμαι στη Θεσσαλονίκη αν και στα παιδικά μου χρόνια μεγάλωσα σε ένα χωριό τη Σουρωτή έξω απ' τη Θεσσαλονίκη. Τα τελευταία 15 χρόνια ας πούμε μένω Θεσσαλονίκη με την οικογένειά μου".(4)Η συνέντευξη του Δ.) και η Α. "Α: Ε όχι ακριβώς αλλά εγώ επειδή δουλεύω στο Ωραιόκαστρο χρησιμοποιώ αρκετά συχνά τα αστικά στην καθημερινότητά μου. Οπότε περιμένω στην στάση Παύλου Μελά μια συνάδελφό μου, που έρχονταν να με πάρει, και έτσι είδα την αφίσα και επικοινωνήσα μαζί σου".(5)Η συνέντευξη της Α.)

Η Παρασκευή Κούρτη ως επίσημη ερευνώμενη ανέφερε, "Η κοινότητα; Π: Κοινότητα δεν υπάρχει... Εκεί εγώ διαπίστωσα ότι το στρατόπεδο Παύλου Μελά όπως και του Στρεμπενιώτη ήταν, το αίτημα για τη διεκδίκησή τους ξεκίνησε απ' την αυτοδιοίκηση και από τις ανάγκες που είχαν οι Δήμοι να βρουν γη. Ελεύθερη. Ενώ το στρατόπεδο του Καρατάσου που είναι και μια μεταγενέστερη διεκδίκηση χρονικά, εκείνο σχετίζεται πραγματικά με δυνάμεις των πολιτών. Δηλαδή έχει σημασία τώρα και ποιοι άνθρωποι σε ποια περιοχή και για ποιους λόγους. Όχι, εδώ του Παύλου Μελά δεν έχει σχέση. Εκτός από έτσι κάποια, κάποιες ομάδες πολιτών, δεν υπήρχε κανένα μαζικό αίτημα από παλιά... Όχι όμως από τα κάτω προς τα πάνω. Σίγουρα όχι απτά κάτω προς τα πάνω. Αλλά από την τοπική αυτοδιοίκηση προς τα πιο πάνω. "

Για το γεγονός της απουσίας ιστορικής κατασκευής θεωρεί πως υπάρχει κοινωνική ευθύνη λόγω πολιτικής και πολιτειακής απαξίωσης και συνεχίζει υπογραμμίζοντας πως αυτός είναι και βασικός λόγος απουσίας πολιτισμικού τραύματος, δηλαδή συνδέει την βιωμένη ιστορία με το τραύμα, "γιατί υπάρχει αυτή η επίσημη ιστορία που γράφετε και ξανά γράφετε και ξανά . Έπαιξαν πολλοί άνθρωποι ρόλο. Και κυρίως ήταν καταλυτικό, καταλυτικότατο το ότι κάποια χρονική στιγμή είχαμε μια κυβέρνηση που... Δηλαδή γι' αυτό σας ανέφερα αυτό το περιστατικό πριν, γιατί κάποιος μου το είπε γράφετε αλλά υπάρχει και η βιοματική ιστορία. Δηλαδή ξέρω εγώ την ιστορία του 1821 ο καθένας την αισθάνεται διαφορετικά έτσι δεν είναι; Υπάρχει δηλαδή και ένα βιοματικό μέρος στα πάντα". Οι βιβλιογραφικές πηγές και τα εμπειρικά δεδομένα που συλλέχθηκαν από την ομάδα αναφοράς των επίσημων συνεντευξαζόμενων που ερευνούν και εργάζονται σε φορείς και θέσεις σχετικές με την ιστορική αποτύπωση του στρατοπέδου συγκλίνουν με τα κοινωνικά δεδομένα και γεγονότα που αναδύθηκαν από τις ατομικές συνεντεύξεις με τους κατοίκους της περιοχής.

Η Παρασκευή Κούρτη, απόφοιτη της αρχιτεκτονικής σχολής και διορισμένη στον δήμο Παύλου Μελά από το 2001 ως διευθύντρια σχεδιασμού και αστικής ανάπτυξης υπογραμμίζει τη σχέση που διαδραμάτισε και η απουσία ιστορικής αποτύπωσης του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου συγκέντρωσης Παύλου Μελά για τους στόχους περί οικοδόμησης της ταυτότητας καθώς αναφέρει πως "Και διάβαζα διάβαζα ιστορία και κατάλαβα ότι έχει πάρα πολύ μεγάλη σχέση με το θέμα ταυτότητα η ιστορία. Και επίσης είναι όμως δύσκολο πάλι γιατί εκτός από την ιστορία, γιατί υπάρχει αυτή η επίσημη ιστορία που γράφετε και ξανά γράφετε και ξανά γράφετε αλλά υπάρχει και η βιοματική ιστορία." Συνεχίζει, αναφέροντας την απουσία

ισχυρής ενιαίας συλλογικής ταυτότητας στη δυτική πλευρά της Θεσσαλονίκης ως παράγωγο και απόρροια της έλλειψης ενιαίας ιστορικότητας και μετά-μνήμης αλλά και της ύπαρξης προσφυγικών καταυλισμών στην περιοχή, διαφαίνεται ευκρινώς στο παρακάτω απόσπασμα: “Πολλά πράγματα μου κάναν πολύ εντύπωση ας πούμε για την ελληνική κοινωνία και ειδικά για την περιοχή που δουλεύω την δυτική Θεσσαλονίκη. Είχα μιλήσει μια φορά με μια καλή κυρία στην Πολίχνη η οποία μου λέει τυχαία για ένα έργο που δούλευα τότε, μου λέει “αναρωτιέμαι” ξέρω γω “κάναμε καλά που φύγαμε απ’ τήν πατρίδα;”. Μιλάμε για μια κυρία η οποία είχε γεννηθεί στην Πολίχνη. Δεν είχε ζήσει ποτέ στον Πόντο αλλά δάκρυζε μπροστά μου ονομάζοντας πατρίδα τον Πόντο. Και αυτό αν το φανταστούμε συλλογικά, δείχνει τελικά, έλεγα γιατί οι άνθρωποι αυτοί δεν αγαπάνε αυτό τον τόπο ας πούμε; Γιατί δεν αισθάνονται ότι εδώ έχουμε φτιάξει, ας πούμε, ότι προσπαθούμε να φτιάξουμε ένα δήμο.” Σύμφωνα με μία ιστορική πηγή πράγματι “συγκεκριμένα οι Ελληνοπόντιοι, συνήθως κατοικούν κοντά σε ομοεθνείς. Έτσι, με την άφιξη και την εγκατάσταση των Ποντίων στη Θεσσαλονίκη έχουν προκύψει «Ποντιακές γειτονιές» που κατοικούνται αποκλειστικά από αυτούς. Αυτές οι «γειτονιές» -ή καλύτερα «οικοισμοί»- παίρνουν συχνά το όνομα τους από τις πόλεις / περιοχές που άφησαν πίσω τους οι μετανάστες/παλινοστούντες ή άλλα ονόματα που θυμίζουν αυτά τα μέρη. Χρόνια μετά το 1912, η Θεσσαλονίκη δεν έχει ακόμη συμφιλιωθεί με το παρελθόν της, δεν έχει σταματήσει να μεταλλάσσεται, δεν έχει αποκτήσει ταυτότητα και, επομένως, δεν έχει προσδιορίσει με σαφήνεια το μέλλον της. Η αγωνία για τα επερχόμενα στοιχειώνει το παρελθόν της, το οποίο συνεχώς καλείται να προσφέρει λύσεις για το παρόν¹⁴⁸.”

Συνεχίζει, τονίζοντας την αλληλο-συσχέτιση και κλιμακωτή πορεία της απουσίας συλλογικής ταυτότητας στο ζήτημα της οικοδόμησης της κοινότητας της περιοχής λέγοντας πως “Δηλαδή δεν υπήρχε τοπικότητα σε αυτά τα μέρη ούτε διαμορφώθηκε ποτέ έτσι ώστε να υπάρχει τοπική ιστορία. Και σε αντίθεση αυτοί οι ιστορικοί κάνανε αυτό τον αγώνα, τον αγώνα της καθημερινότητας ξέρετε. Οι φωτογραφίες των παππούδων των γιαγιάδων. Να οι Πόντιοι με τις στολές, να το ένα να το άλλο. Υπάρχει βέβαια και, ειδικά ο ντόπιος μας εδώ ιστορικός έχει γράψει και κάποια πράγματα για το στρατόπεδο. Οτι μπορεί το μάζεψε ας πούμε. Βέβαια! Ο Σπύρος Λαζαρίδης, είναι πολύ γνωστός!”. Αντίθετα, όπου υπήρχε γνώση και μετά-μνήμη ενυπήρχε και πολιτισμικό τραύμα για παράδειγμα η ερευνώμενη Μ. αναφέρει “Εγώ είμαι η Μ. Μεγάλωσα εδώ στην περιοχή. Όλη η οικογένειά μου δηλαδή από τα παιδικά μου χρόνια τη θυμάμαι εδώ. Στη περιοχή του Παύλου Μελά. Κοντά στο στρατόπεδο. Οπότε, είμαι ιδιαίτερα συγκινημένη από την συζήτηση που είχαμε. Μου θύμισες καταστάσεις που άκουγα και από τους γονείς μου. Που συζητούσανε. Από τα παιδικά μου χρόνια που, με τις ιστορίες που μας λέγανε. Όλα αυτά. Τα βίωσα και εγώ. Πιο έντονα. Οπότε είναι ένα θέμα που με αγγίζει. Και γιαυτό και είμαι πρόθυμη να σου πω ότι χρειάζεσαι”.

¹⁴⁸ Καίριδης, Δ. (2015). Θεσσαλονίκη: Μια Πόλη σε Μετάβαση, 1912-2012. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.

Ακολούθως και η ερευνώμενη Α. υπογραμμίζει την σημασία της κοινής ιστορίας με την συλλογική ταυτότητα καθώς όπως αφηγήθηκε “Α: ...για εμένα πραγματικά η ιστορία είναι μια ταυτότητα. Και το να ξέρω την ταυτότητα κάποιου μ” αρέσει. Μου κινεί το ενδιαφέρον να το κάνω. Αν μη τι άλλο και εμείς τώρα που ζούμε δημιουργούμε μια ιστορία. Μια πιο σύγχρονη, στα δικά μας μάτια, σύγχρονη σε σύγκριση με την παλιά. Αλλά και εμείς δημιουργούμε τη δική μας ιστορία. Αντίστοιχα την δική μας ιστορία θα θέλει να την μάθει κάποιος. Βέβαια θα είναι πιο εύκολο να την μάθει κάποιος οπότε δεν ξέρω αν θα ναι τόσο ενδιαφέρον. Οπότε για κάτι που είναι πολύ παλιό που δεν υπήρχαν τόσα μέσα, δεν γραφόντουσαν τόσο τα πράγματα, δεν υπήρχαν τόσες φωτογραφίες, τόσο υλικό. Θεωρώ ότι για όλους μας είναι πιο ενδιαφέρον αυτό γιατί μπαίνει και το κομμάτι της ανακάλυψης. Του αγνώστου. Ότι ο άνθρωπος πρέπει όντως να ασχοληθεί μόνος του για να μάθει, για να διαβάσει. Για να ανακαλύψει. Δεν το παίρνει στο πιάτο. Οπότε το παλιό είναι σίγουρα πιο ενδιαφέρον, στα δικά μου μάτια τουλάχιστον. (5) Η συνέντευξη της Α.)

1.ΚΦ.2 (1ΚΓ1 + 1ΚΓ4 + 1ΚΓ7 + 1ΚΓ10 + 1ΚΓ11 + 1ΚΓ143ΚΓ3+3ΚΓ9+3ΚΓ10)- Ο κοινωνικός εαυτός και το χαμηλό κοινωνικό κεφάλαιο τόσο το ατομικό όσο και το συνολικό της κοινότητας λόγω της ταξικής και οικονομικής διαφοροποίησης εντός πόλης ανέδειξε την έμφαση ως στάση στον βιοπορισμό των ανθρώπων με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνολική κοινοτική διεκδίκηση έρευνας για την ιστορία του στρατοπέδου και κατ’ επέκταση γέννηση αστικού τραύματος.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η απόκριση της Ι. στην συνέντευξή της καθώς σε σχετική ερώτηση με την αξιοποίηση του στρατοπέδου απάντησε μόνο ως προς αστικά ζητήματα και όχι τόσο σε σχέση με την επαφή της με το συναίσθημα που επιφέρει η τραυματική ιστορική αναφορά καθώς, “Ι: Έχουν κάνει ένα πάρκο. Πάρκο... Ένα πάρκινγκ απ” την πάνω πλευρά. Θα μπορούσε να δοθεί ένα τμήμα του για πάρκινγκ. Θα μπορούσαν να γίνουν όπως είπαμε τα κτίρια. Για να έχει ο κόσμος να πηγαίνει. Ένα τεράστιο πάρκο με ποδηλατοδρόμο. Γιατί είναι πολύ μεγάλο. Είναι πολλά στρέμματα για να το περπατήσεις. Ποδηλατοδρόμος, συντριβανάκια. Τα πάντα φαντάζομαι ότι μπορείς να κάνεις αν έχεις καλή διάθεση από όλους τους φορείς. Είναι ένας ανεκμετάλλετος χώρος. Τεράστιος χώρος πράσινου που έτσι θα έπρεπε να παραμείνει. Αλλά και χώρος ο οποίος θα μπορούσαν να γίνουν πολλά πράγματα μέσα. Θα μπορούσαν να γίνουν κολυμβητήρια, θα μπορούσαν να γίνουν γηπεδάκια, να αθλούνται τα παιδιά. Τώρα δεν μπορώ να σκεφτώ αλλά πάρα πολλά πάντως. Πολλά πράγματα. Να αξιοποιηθεί η περιοχή. Το βράδυ δεν μπορείς να περπατήσεις. Για να γυρίσεις βράδυ και να είσαι από τη μεριά του στρατοπέδου νύχτα δεν μπορείς. Ούτε φυλάσσεται. Οπότε είναι πολύ δύσκολο”. Ταυτόχρονα σε ερώτηση σχετική με την γνώση ιστορίας για τον τόπο απάντησε αρνητικά και μονολεκτικά και από τα στοιχεία που συλλέχθηκαν από την ερευνήτρια βάσει μη λεκτικής επικοινωνίας φάνηκε να απουσιάζει το ενδιαφέρον σχετικά με το στρατόπεδο και την ιστορία του καθώς “Ερ: Γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου; Ι: Όχι”.

Ακόμη, σημαντικό νέο στοιχείο ήταν πως όσοι είχαν ανεπτυγμένο το κοινωνικό και ανθρώπινο κεφάλαιο αναζητούσαν ιστορικές πληροφορίες σχετικά με το στρατόπεδο και λόγω της ανεπτυγμένης

ικανότητας της εν συναίσθησης με συνέπεια αρκετοί να βιώνουν και πολύ-τραύματα και να συνδέουν νοητικά και ψυχο-συναισθηματικά το τραύμα τους για το στρατόπεδο ως σύμβολο ναζιστικής και εκτελέσεων προγόνων τους ιστορίας με τραύματα σύγχρονα όπως την απώλεια ανθρώπινων ζωών και τον ανθρώπινο πόνο ως συνέπεια πολεμικών συρράξεων από τους ανθρώπους οι οποίοι προέρχονται από προσφυγικούς πληθυσμούς αλλά και τραύματα προγόνων τους με διαφορετική ιστορική χρονική χωρική τοποθεσία που συνέδεσαν με το στρατόπεδο ως τραυματική συλλογική μνήμη. Επιπλέον, υπήρχε έντονη η επιθυμία να συμβολοποιηθεί συλλογικά ως τόπος μνημονικός και να μουσειοποιηθεί το τραύμα σε επίπεδο αντί-ναζιστικό.

Συνεπώς, στην αποδόμηση του λόγου των συνεντεύξεων φάνηκε πως εκείνοι με ανεπτυγμένο ανθρώπινο και πολιτισμικό κεφάλαιο αλλά και κοινωνικό ακόμη είχαν ανεπτυγμένη την έννοια την κουλτούρα της συλλογικής ταυτότητας δίχως ωστόσο εθνικιστικές ιδεολογικές βάσεις και αντιλήψεις αλλά με μια έννοια κοινότητας και ανήκειν σε μια περιοχή με κοινό κράτος καταγωγής. Τέλος, όσοι γνωρίζουν με οποιονδήποτε τρόπο την ιστορία έχουν ανεπτυγμένο πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο ενώ η φύση του επαγγέλματος και η ηλικιακή ομάδα φάνηκε να έχουν ιδιαίτερη σημασία. Ωστόσο, σύμφωνα με την Παρασκευή Κούρτη η έννοια της ιστορικής αποτύπωσης καθώς δεν υφίσταται ιστορική κατασκευή, “Εγώ σας είπα όμως την άποψή μου διαφωνώ κάθετα με την προοπτική αυτή της ιστορίας. Ή μάλλον της ιστοριο-κατασκευής. Δεν υπήρχε στην ιστορία των δυτικών περιοχών και την συγκρότησή τους. Δηλαδή τα κλασσικά χρόνια δεν υπήρχε τίποτα στη Σταυρούπολη ούτε ήταν Σταυρούπολη. Ούτε υπήρχε περίπτωση να είναι Σταυρούπολη. Ήταν ένα, κάτι χωράφια έξω απ’ την πόλη. Δεν υπάρχει ιστορικότητα αν δεν υπάρχει άνθρωπος. Καταλάβατε τι θέλω να πω;”. Συνεχίζει αναφέροντας πως “ την ιστορία όχι δεν την ξέρουμε (η κοινότητα). Εδώ δεν την ξέρουμε εμείς, τώρα ερευνάται. Δηλαδή το τι συνέβη στο στρατόπεδο ειδικά την περίοδο της κατοχής. Το τι συνέβη στην Οθωμανική περίοδο το ξέρουμε λίγο καλύτερα. Το τι συνέβαινε την περίοδο της κατοχής δεν το ξέρουμε καλά. Και ούτε βέβαια τη μεταγενέστερη περίοδο γιατί εκτός από την κατοχή ήταν και φυλακή στα χρόνια του εμφυλίου. Υπάρχει μόνο μια προσπάθεια, και αυτή αποσπασματική από το πανεπιστήμιο, σιγά σιγά να βρεθούν στοιχεία”. Υπογραμμίζει σε αυτό το σημείο την απουσία μετά-μνήμης και τις κληρονομημένες μνήμες στον συσχετισμό με το πολιτισμικό τραύμα καθώς “Και δεν είναι γνωστό ούτε από τις κληρονομημένες μνήμες. Γιατί ουσιαστικά δεν υπάρχουν κληρονομημένες μνήμες. Δηλαδή ο κόσμος, το στρατόπεδο την περίοδο της κατοχής τριγύρω δεν είχε τίποτα. Είχε κάτι μικρά απομακρυσμένα χωριά. Δηλαδή η Πολίχνη ήταν χωριό. Δηλαδή την δεκαετία του 60’ ας πούμε, του 50’ και του 60’, ο Εύοσμος, η Σταυρούπολη και η Πολίχνη ήταν κάτι χωριά. Κάτι μικρά χωριά. Δεν ήταν αυτό που βλέπουμε σήμερα. Και μάλιστα ήταν όλα προσφυγικά χωριά. Δηλαδή οι άνθρωποι που κατοικούσαν εδώ είχαν την αίσθηση ότι πατρίδα τους ήταν από εκεί που ήρθανε, απτά μέρη που ήρθανε πρόσφυγες. Ακόμα και τώρα ισχύει αυτό. Δηλαδή οι σύλλογοι που έχουν δεν έχουν καμία σχέση με το σημερινό τόπο κατοικίας τους. “ και “Και έτσι πολύ γρήγορα

έσβησε η ιστορία. Ειδικά επειδή συνέχισε να χρησιμοποιείται από το στρατό. Επίσης δηλαδή δεν είναι ότι, έχει layers η ιστορία ας πούμε. Και επειδή ακριβώς αυτή η ιστορία δεν γράφτηκε. Δηλαδή ακόμα ερευνάτε και δεν γράφτηκε καθολικά έτσι ώστε έστω μέσω των διαβασμάτων ή της προβολής εκ των υστερών να αποκτηθεί η αίσθηση ότι είναι ιστορικό το μέρος, δεν υπάρχει αυτό. Συμφωνώ μαζί σας. Δηλαδή σωστά το χετε βρει. (Καθώς ενημερώθηκε από την ερευνήτρια πως από τις συνεντεύξεις φάνηκε να γνωρίζουν ελάχιστοι την ιστορία του στρατοπέδου.)” και “ Δεν έχει κανείς μνήμη από αυτό το πράγμα. Άρα η ιστορία κατασκευάστηκε. ...Εκτός αυτού τώρα θυμήθηκα ότι υπήρχε μια οργάνωση, πολιτική οργάνωση, κομματική οργάνωση που δεν θυμάμαι ποια ήταν ακριβώς αλλά σίγουρα ήταν αριστερή οι οποίοι φτιάχνανε, οι οποίοι μια φορά το χρόνο που δεν μπορώ επίσης να θυμηθώ πότε ήτανε μπορώ να το βρω όμως ίσως, πηγαίνουν και καταθέτανε στεφάνια στο σημείο που είναι το κτίριο Α2. Το κτίριο Α2 είναι δίπλα στο τέμενος. Ανάμεσα στο τέμενος και τις φυλακές δηλαδή. Το ανακαλείται;!”

Επιπροσθέτως, αναδεικνύει την συν-διαμονή πολλών ελληνικών τοπικοτήτων στην περιοχή ως παράγωγο της παρελθοντικής και σύγχρονης απουσίας μιας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας αλλά και κοινότητας καθώς, “Δεν υπήρχαν δηλαδή άμεσοι δεσμοί των κατοίκων με τον χώρο εδώ έτσι ώστε κάποιοι από αυτούς να είναι ξέρω εγώ συνδεδεμένοι με το στρατόπεδο. Καταλάβατε; Στο στρατόπεδο φέρναν, ήτανε άλλου είδους ξέρετε. Ήτανε οι Εβραίοι, ήτανε ξέρω εγώ οι έγκλειστοι που από ότι έμαθα και εγώ από την έρευνα να του πανεπιστημίου ήταν από όλη την Μακεδονία ας πούμε. Ακόμα και από την Κρήτη, την Πελοπόννησο φέρναν κόσμο. Εκτοπισμένο (το στρατόπεδο)”. Παράλληλα, συγκλίνουν τα λεγόμενα και του κύριου Σπύρου Λαζαρίδη, ως επίσημο ερευνώμενο της παρούσας μελέτης, ως συγγραφέας, θεατρικός λογοτέχνης, τοπικός ιστορικός και ερευνητής. “Το γενικό, έτσι και αλλιώς δεν υπάρχει ιστορία και μάλιστα εγώ γιαυτό σας είχα πει ότι έχω πολύ δουλειά αυτό τον καιρό. Αυτό κάνω. Τώρα ουσιαστικά γράφω την ιστορία του στρατοπέδου και της περιοχής γενικότερα. Είναι σε εξέλιξη, υποεξέλιξη δηλαδή. Δεν είναι ακόμα τίποτα ανακοινώσιμο...Ο τέταρτος πυλώνας είναι αυτός που λέτε. Να υπάρχει μια γενική αναφορά στην ιστορία του που δεν υπάρχει κάτι καταγεγραμμένο και ολοκληρωμένο. Σαν πεδίο έρευνας εγώ ξέρω δύο φορείς. Ένας είμαι εγώ που το έχω σαν αντικείμενο έρευνας μου και το άλλο είναι η ομάδα του κυρίου Δορδάνα στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Η οποία ασχολούνται και πιο επιστάμενα με αυτό το πράγμα γιατί ασχολούνται μόνο με την κατοχή. Εγώ το ψάχνω πολύ γενικότερα, από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι και τα μέσα του 20ου. Ενώ αυτοί εστιάζουν στα τέσσερα χρόνια της κατοχής και κάνουνε πιο σε βάθος δουλειά. Περιγράφοντας ακόμα και τους φυλακισμένους. Αριθμό, χαρακτήρες, κοινωνικές τάξεις. Δηλαδή η τοπική ιστορία έπρεπε με κάποιο τρόπο να είχε αποτυπωθεί ήδη. Δεν είχε γίνει αυτό το πράγμα οπότε ο κλήρος πέφτει σε αυτόν που το ανακαλύπτει πρώτος. Έτυχε να είμαι εγώ”. Ανέφερε πως ενώ οι ιστορικές πηγές είναι ελάχιστες ενδιαφέρον προκαλεί η σύγχρονη προσπάθεια κάποιων μέσω του ρόλου και της εμπλοκή της τέχνης με το στρατόπεδο ως ναζιστικό πεδίο “Και το τρίτο είναι ξένοι άνθρωποι, άλλοι, οι οποίοι ασχολήθηκαν με αυτό το ζήτημα και το μετουσίωσαν σε τέχνη. Δηλαδή

γράφτηκαν ποιήματα για το στρατόπεδο. Εμείς πρόσφατα κάναμε μια ολόκληρη θεατρική παράσταση με βάση απομνημονεύματα και το στρατόπεδο της κατοχής. Υπάρχει λοιπόν μια κινητικότητα για ανθρώπων της τέχνης γύρω από ζητήματα που αφορούν το στρατόπεδο και κυρίως το χαρακτήρα του ως στρατόπεδο συγκέντρωσης.”

1.ΚΦ.3 (1ΚΓ8+ 1ΚΓ9 + 1ΚΓ12 + 1ΚΓ13)-Έλλειψη εμπιστοσύνης σε θεσμικές αρχές με συνέπεια έλλειψης διάθεσης εθελοντισμού, πολιτικού ακτιβισμού ή της έννοιας της συμμετοχικότητας.

Η Κ. στο παρακάτω απόσπασμα εκδηλώνει την απαξίωση προς τις θεσμικές αρχές και υποδηλώνει την συνέπεια αυτής στην αδιαφορία να ενημερωθεί για την εξέλιξη του στρατοπέδου “Κ: Ε είχα ακούσει... αλλά είχα ακούσει ότι δεν τα βρίσκουν με το στρατό οι Δήμοι; Θέλει και ο στρατός να κρατήσει κάποιο κομμάτι από αυτό το στρατόπεδο, να το χρησιμοποιήσει για δικούς τους λόγους; Οι δήμοι θέλουν να το κάνουν πάρκο. Κάτι τέτοιο ακούγεται πάντως. Ότι δεν τα βρίσκει ο στρατός με τους δήμους που είναι περιμετρικά του στρατοπέδου”.(08) Η συνέντευξη της Κ.). Πράγματι, από την συνέντευξη της κυρίας Κούρτη Παρασκευής συγκλίνει η άποψη περί πολιτειακής απαξίωσης αλλά και έλλειψης κοινοτικής διεκδίκησης λόγω απουσίας κοινότητας καθώς οι προσδοκίες και ανάγκες της κοινότητας για την αξιοποίηση του χώρου του στρατοπέδου ανέδειξαν τις τοπικές αδυναμίες προσκείμενες από την πολιτειακή δράση καθώς, “ Ήταν το πρώτο πράγμα που μας είπαν, γιατί κάναμε διαβούλευση όσο μπορούσαμε θεωρώ εκτεταμένη στους 6 μήνες όταν κάναμε το στρατηγικό, ήτανε το πρώτο και το τελευταίο πράγμα που έλεγαν οι πολίτες. Σωστά το βρήκατε! (Σε απάντηση σχετικής ερώτησης με την αξιοποίηση του χώρου ως πάρκο λόγω έλλειψης πρασίνου και τη σύνδεση απόψεων της κοινότητας των ερευνώμενων από τις ατομικές συνεντεύξεις και την εστιασμένη ομάδα της ερευνήτριας) Και όχι μόνο αυτό, ακούσαμε και πράγματα που δεν τα περιμέναμε. Δηλαδή εγώ περίμενα ότι ο κόσμος θα ζητήσει να αντιστραφεί, να μην υπάρχει δηλαδή περιφραξη, να είναι ελεύθερο και τα λοιπά και ο κόσμος έλεγε όχι περιφράξτε το και διασφαλίστε το μην τυχόν και το χάσουμε ποτέ από πράσινο. Ήτανε πολύ ξεκάθαρη η εντολή που πήραμε για το τι πρέπει να φτιάξουμε επιτέλους το πάρκο ας πούμε. Χωρίς δεύτερη κουβέντα. Και μάλιστα με ένταση. Δεν υπήρχε αμφιβολία. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτή ήταν η επιθυμία των πολιτών. Πέρα από κάθε άλλη άποψη ας πούμε και σκεπτικό. Και είχανε γίνει παλαιότερα και μεγάλες φασαρίες”.

Στη συνέχεια διαφαίνεται η θεσμική κατάπτωση με αποτέλεσμα και την απαξίωσή του από τους πολίτες και από την εμπλοκή των ενόπλων δυνάμεων με την πολιτεία για λόγους αξιοποίησης του ως τουριστικό θέρετρο και στεγαστικό κατάλυμα του στρατού. “Αλλά κάποια χρονική στιγμή πριν μας το παραχωρήσει ο στρατός είχε υποβληθεί μια πρόταση. Γιατί ο στρατός δεν το έδινε στο δήμο γιατί ήθελε να κρατήσει μια έκταση για να κτίσει σπίτια... Θα φτιάχνανε σπίτια για τους αξιωματικούς. Ζητούσαν δηλαδή, το στρατόπεδο είναι αυτό που μας παραχωρήθηκε 332 στρέμματα. Ήθελαν από αυτό να κρατήσουν στην ιδιοκτησία τους 50 στρέμματα. Και θέλανε να συμφωνήσει σε αυτό ο δήμος αλλά να συμφωνήσει ο δήμος

και να τους βοηθήσει έτσι ώστε να τους επιτραπεί να χτίσουν εκεί πέρα 100 μεζονέτες... Και δεν ξέρω αν το παρατηρήσατε κιόλας, δηλαδή το στρατόπεδο δεν μας παραχωρήθηκε ουσιαστικά. Ο δήμος έδωσε 83 διαμερίσματα για να το πάρει. Απ' την περιουσία του στο στρατό. Και αυτό δεν το έχουν καταλάβει ούτε οι πολίτες μας ακόμα. Δηλαδή η συμφωνία περιλαμβάνει, άμα διαβάσετε την σύμβαση που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο, λέει πάνω παραχώρηση αλλά η παραχώρηση είναι μισή λέξη. Είναι παραχώρηση έναντι ανταλλάγματος. 83 διαμερίσματα 6 χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων δώσαμε. Δεν είναι λίγα. Ναι δεν το προσέχει κανείς αυτό, ούτε οι πολίτες μας. Δηλαδή νομίζουν ότι κάποιος μας έκανε κάτι δώρο ας πούμε. Αλλά είχε ο δήμος, είχε περιουσία ο δήμος, δηλαδή είχε διαμερίσματα. Πριν τα διαμερίσματα διαπραγματευόμασταν κάπου το 2012, για να μην κρατήσουν αυτή την έκταση των 50 στρεμμάτων μέσα τους δίναμε μια έκταση που έχει ο δήμος πάνω απ' την Πολίχνη, δηλαδή πάνω από τον περιφερειακό, δίπλα στο 424. Τους δίναμε εκεί πέρα 32 στρέμματα και δεν τα θέλανε. Γιατί τους φαινόταν, αυτοί θέλανε μέσα στο στρατόπεδο που είναι στο κέντρο της πόλης'.

Επιπλέον, φαίνεται η κοινοτική δυσφορία από το γεγονός της κινητοποίησης λόγω της πολιτειακής απαξίωσης του τόπου καθώς, “ Ο δήμαρχος αιτήθηκε την ενημέρωση προς το δημοτικό συμβούλιο “να δούμε ποια είναι η άποψη του δημοτικού συμβουλίου”. Και έγινε μεγάλη φασαρία γιατί εμφανίστηκαν πολίτες πολλοί κιόλας, δηλαδή μια ομάδα πολιτών πολύ μεγάλη και τα έσπασαν όλα. Δηλαδή πως να σας πω έντονες αντιδράσεις. Όχι, όχι αστεία’.

Συνοψίζοντας, μικρότερη υσχύ παρουσιάστηκε στα κοινωνικά φαινόμενα: 1.ΚΦ.4. Ανθρωπιστικά επαγγέλματα και ανάπτυξη εν συναίσθησης και γόνιμου εδάφους ανάπτυξης συλλογικού τραύματος ανεξάρτητα της απουσίας μετά-μνήμης, 1.ΚΦ.5. Η τέχνη ως εργαλείο και μέσο συνομιλίας, εν συναίσθησης και ομαδοποιητικό στοιχείο (καλλιτεχνική διαδικασία) και τέλος, 1.ΚΦ.6. Ο τρίτος ως αναγκαία ύπαρξη ενεργοποίησης της κοινότητας για την εξέλιξη και φροντίδα της (καλλιτεχνική διαδικασία)

1.25 Τα κοινωνικά φαινόμενα από τα κοινωνικά γεγονότα-τόπος

(κωδ. 2) Ο τόπος

Ο τόπος είναι το σημερινό στρατόπεδο Παύλου Μελά. Σε αυτό το σημείο καταγράφηκε η ιστορική εξέλιξη του στο διάστημα του χρόνου και αποτυπώθηκαν οι πολιτειακές προτάσεις, οι πολιτικές-στρατιωτικές εμπλοκές και το χρονικό διεκδίκησης και παραχώρησης του στρατοπέδου στον τοπικό δήμο, μέσα από τα λόγια των επισήμων ερευνώμενων.

Αρχικά, σημαντικό ιστορικό γεγονός αποτελεί πως το 2003 το ΥΠ.ΠΟ. χαρακτήρισε ως μνημείο το οθωμανικό τέμενος, ως διατηρητέα κελύφη τα δύο επιμήκη κτήρια στρατωνισμού και το μεγαλύτερο μέρος της αρχικής έκτασης του στρατοπέδου ως ιστορικό τόπο. Συνοψίζοντας, γίνεται ιδιαίτερα αντιληπτό πως η

ιστορία του πρώην Στρατοπέδου Παύλου Μελά είναι στενά συνδεδεμένη με την νεότερη μεταβατική πορεία της πόλης προς τον 20ο αιώνα.

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, το στρατόπεδο έπαυσε να αποτελεί βάση μάχινων μονάδων, οι εγκαταστάσεις του υπολειπορούσαν έως και το 2006, οπότε το στρατόπεδο εγκαταλείφθηκε οριστικά από τον στρατό. Σύμφωνα με το ισχύον ρυθμιστικό σχέδιο της Θεσσαλονίκης, το πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά προορίζεται να λειτουργήσει ως υπερτοπικός πόλος, όπως τον χαρακτηρίζουν πρασίνου - ελεύθερων χώρων - αθλητικών και πολιτιστικών εγκαταστάσεων με επαναχρησιμοποίηση των σημαντικότερων παλαιών στρατιωτικών κτιρίων. Ο υπερτοπικός πόλος πρασίνου και ελεύθερου χώρου αποτελεί την έννοια της ανάκαμψης του χώρου και η ανάκαμψη αποτελεί μία νοητική-συμβολική διαχείριση του τραύματος, εφόσον επανορθώνει τον χώρο και επανορθώνει για τον χώρο. Σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία “η ανάκαμψη δεν είναι ποτέ μια επιστροφή, αλλά δεν είναι ποτέ και μία πλήρης διακοπή, καθώς φέρνει μαζί της την συνέχεια του ιστορικού φορτίου και δανείζεται προσαρμοστική δύναμη κατ’ αυτόν τον τρόπο. Οι νέες απαιτήσεις για μία αστική ανάπτυξη σε σχέση με τον όρο τραύμα αποτελεί πιθανά μία σχεδιαστική συζήτηση που εστιάζει στην βελτιστοποίηση με ιδέες όπως η προσαρμογή και η ανθεκτικότητα”¹⁴⁹. (Lahoud, 2010)

Ταυτόχρονα, “τα στοιχεία της ποικιλίας και του διαμοιρασμού όπως συστήματα χωρικά, οικονομικά, κοινωνικά, υλικά είναι πολύτιμα ίσως και περισσότερα από μία κεντρικού τύπου αυτοτέλεια (Lahoud, 2010)¹⁵⁰ με αποτέλεσμα να εννοείται πως είναι προτιμότερος ο διαμοιρασμός συστημάτων και δικτύων για τη συμβολή ενός χώρου και όχι ένας και μόνο κεντρικός άξονας τοπίου”. Ωστόσο, στο στρατόπεδο Παύλου Μελά το σύστημα της μνήμης και του μουσείου διαδραματίζει δευτερεύοντα ρόλο σε σχέση με την ανάπτυξη πράσινου τοπίου.

Κωδικός 2.-Τόπος

2.Τόπος. Ποια είναι η προβεβλημένη και συμβολοποιημένη εικονική προσωπικότητα, η πολιτιστική διάσταση και η ιστορική επιρροή του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά στην κοινότητα; Η συμβολική σύνδεση της παρούσας κοινότητας με το πρώην ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά και τον τόπο του στρατοπέδου εν γένει

2ΚΓ1 Το στρατόπεδο ως δημόσιο βίωμα

2ΚΓ2 Η κοινοτική νεολαία ως δράστες βανδαλισμού και αστικοί καλλιτέχνες (graffiti)

2ΚΓ3 Τόπος αποστροφής - το στοιχειωμένο στρατόπεδο

2ΚΓ4 Τόπος ως δημόσια συνάντηση και ελευθερία αστικής κίνησης

¹⁴⁹ Lahoud, A., Rice, C., Burke, A. (2010). Post-Traumatic Urbanism. Nicosia: John Wiley

¹⁵⁰ Lahoud, A., Rice, C., Burke, A. (2010). Post-Traumatic Urbanism. Nicosia: John Wiley

- 2ΚΓ5 Τα ψηφιακά περιβάλλοντα ως εργαλεία κοινωνικότητας και παραγωγής τέχνης
- 2ΚΓ6 Η αμέτοχη κοινοτική διαδικασία-απουσία εμπλοκής των κατοίκων στα κοινά και ειδικά στη διεκδίκηση αξιοποίησης του στρατοπέδου ως δημόσιο ιστορικό τόπο
- 2ΚΓ7 Χρήση και αξιοποίηση του χώρου του στρατοπέδου από κοινωνικό-πολιτικούς παράγοντες-πολιτικά κόμματα, δημοτικές εκδηλώσεις και πολιτιστικούς συλλόγους
- 2ΚΓ8 Σύνδεση του χώρου με την αστική ανάγκη για εξερεύνηση και παράνομες δραστηριότητες
- 2ΚΓ9 Δυναμική χώρου, αρχιτεκτονική προσωπικότητα και συναισθηματισμοί από την οπτική εμπειρία
- 2ΚΓ10 Αξιοποίηση ως μητροπολιτικό πάρκο-χώρος ψυχαγωγίας-δωρεάν δράσεις
- 2ΚΓ11 Πράσινη αξιοποίηση-οικότοπος-πάρκο
- 2ΚΓ12 Αξιοποίηση ιστορικής ταυτότητας ως μουσείο συνδεδεμένο με την εθνική ιστορία
- 2ΚΓ13 Αντιφασιστικό σύμβολο-παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς
- 2ΚΓ14 Αξιοποίηση ως κάλυψη βασικών αστικών αναγκών κοινότητας-parking
- 2ΚΓ15 Αξιοποίηση του στρατοπέδου ως τόπος δημόσιας αστικής πολυτέλειας-κολυμβητήρια, γήπεδα golf, πισίνες και προβολή αστικού ονείρου και μετατόπιση αντικειμένου του χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου
- 2ΚΓ16 Το στρατόπεδο ως χώρος δωρεάν αναψυχής και παιχνιδιού
- 2ΚΓ17 Το στρατόπεδο ως εστία τέχνης και κοινωνικών δρώμενων-φεστιβάλ, αιμοδοσία
- 2ΚΓ18 Το στρατόπεδο ως βόλτα και κοινοτική συνάντηση
- 2ΚΓ19 Το στρατόπεδο ως πολιτικό στίγμα-αριστερών φρονημάτων
- 2ΚΓ20 Το στρατόπεδο ως μουσικό άκουσμα και χορός
- 2ΚΓ21 Το στρατόπεδο ως νέα πληροφορία και εναλλακτικά δρώμενα

1.26 Τα κοινωνικά φαινόμενα που παράχθηκαν για τον τόπο:

(κωδ. 2) Ο τόπος

2.ΚΦ.1. Στρατόπεδο ως ενεργό στοιχείο της δημόσιας σφαίρας της κοινότητας και πράσινο τόπος

2.ΚΦ.2. Στρατόπεδο ως τόπος-αντιστάθμισμα του οικονομικού κεφαλαίου και δωρεάν δημοτικός χώρος κοινοτικής συνάντησης

2.ΚΦ.3. Τόπος μνήμης και τραύματος (εστιασμένη ομάδα και καλλιτεχνική διεργασία)

2.ΚΦ.4. Τόπος ως κοινοτικός μετασχηματισμός και επεξεργασίας ιστορίας

2.ΚΦ.5. Τόπος ως ευκαιρία ανά σύστασης κοινότητας (καλλιτεχνική διεργασία)

2.ΚΦ.6. Τόπος ως συμμετοχή, ανάπτυξη και παραγωγή τέχνης (καλλιτεχνική διεργασία)

Συγκεκριμένα,

2.ΚΦ.1. Στρατόπεδο ως ενεργό στοιχείο της δημόσιας σφαίρας της κοινότητας και πράσινο τόπος

Ο τόπος εμφανίζεται ως ευκαιρία κοινοτικής συνάντησης (2ΚΓ1 + 2ΚΓ2 + 2ΚΓ3+2ΚΓ5 + 2ΚΓ6+ 2ΚΓ14) Όπως ο ερευνώμενος Π ανέφερε “Π: Αλλά αυτό που θυμάμαι με την δράση ήταν κάτι που, είδα

πάρα πολύ κόσμο. Πρώτη φορά είδα να υπάρχουν στο στρατόπεδο αρκετός κόσμος. Κόσμος που σε άλλες περιπτώσεις δεν είχα ξανά δει”. και ”Έννοείται και θα ήμουν και πολύ χαρούμενος αν ξαναγίνει κάτι τέτοιο. Θα μου άρεσε”. (11) Η συνέντευξη του Π.) Η Κ ανέφερε πως είναι σημαντικό να διαμορφωθεί ο χώρος και χρησιμοποιεί πληθυντικό για να υποδηλωθεί η έννοια της κοινότητας αλλά φωτίζει και σημεία όπως την περιβαλλοντική ανάγκη, την δωρεάν αναψυχή αλλά και την μουσειοποίηση του χώρου. “ Έχει ανάγκη γιατί έχουμε πολύ λίγα πάρκα. Πάρα πολύ κόσμο, πάρα πολλά παιδιά. Θα βοηθούσε πάρα πολύ μέσα στην πόλη να έχουμε ένα χώρο που να μπορούμε να περπατήσουμε. Να έχει παγκάκια, να έχει αναψυκτήριο, να έχει παιδική χαρά. Να γίνονται και άλλες εκδηλώσεις εκεί. Θα μπορούσαν από το Μάιο που φτιάχνει ο καιρός μέχρι τον Οκτώβριο σε εξωτερικό χώρο, θα μπορούσαν πάρα πολύ. Και να μας εξηγούσαν με ταμπέλες, με πινακίδες τα κτίρια. Τι είναι το κάθε ένα, να μαθαίναμε και την ιστορία του στρατοπέδου και εμείς και οι πιο μικροί.(08) Η συνέντευξη της Κ.)” Συνέχισε λέγοντας πως, ο χώρος μετατρέπεται σε θετικά βιώματα όταν υπάρχει η κοινότητα μέσα σε αυτόν “Όταν πηγαίνω μόνη μου, φαίνεται πως είναι παρατημένο το στρατόπεδο και τα κτίρια. Αλλά όταν είναι οι συναυλίες και το Χριστουγεννιάτικο χωριό, ίσως επειδή έχει πολύ κόσμο, έχει μουσική, έχει μικρά παιδιά και αλλάζει τελείως ο χώρος. Τελείως. Δηλαδή δεν σου προκαλεί αυτή τη στεναχώρια και αυτό το, που είναι αφημένο στο χρόνο. Σου βγάζει πιο καλά συναισθήματα. Πιο καλά. Χαρά σου βγάζει, δηλαδή θες να πας να το επισκεφτείς.(08) Η συνέντευξη της Κ.)”

Τέλος, και ο Π. ενώ αναδεικνύει την ανάγκη πράσινου χώρου και μουσειοποίησής του αλλά αναδύει και την αναγκαιότητα της ύπαρξης χώρου συμπαρουσίας και συνάντησης της τοπικής κοινότητας. “Θα μου άρεσε να υπάρχει έτσι, να αξιοποιηθεί ως ένα πάρκο. Συναθροίσεις για παράδειγμα ατόμων, φίλων, ερωτικές σχέσεις. Που θα μπορούσαν να περάσουν εκεί χρόνο. Έστω για ένα καφέ, έστω για να πούνε τα νέα τους. Νομίζω ότι θα ήταν μια, ένα ωραίο, ένα ιδανικό πλαίσιο, ένα ιδανικό περιβάλλον για κάτι τέτοιο. Που θα, πιστεύω ότι θα έφερνε και περισσότερο κόσμο εκεί. Θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ένας τέτοιος χώρος, σκέφτηκα ότι εκτός από κάποιο πάρκο αναψυχής που θα βοηθήσει τους ανθρώπους και να έρθουν πιο κοντά και να μοιραστούν κάποιες εμπειρίες μεταξύ τους αλλά και να μάθουν την ιστορία του στρατοπέδου που συνέβη πριν χρόνια (11) Η συνέντευξη του Π.)”

2.ΚΦ.2 Στρατόπεδο ως τόπος-αντιστάθμισμα του οικονομικού κεφαλαίου και δωρεάν δημοτικός χώρος κοινοτικής συνάντησης (2ΚΓ1 + 2ΚΓ8)

Ο τόπος εμφανίζεται ως πράσινη διέξοδος, ως ανάγκη πρασίνου λόγω υπερίσχυσης του τσιμεντένιου αστικού τοπίου.

Η Κ. ανέφερε πως “Κ: Ναι ναι μας αφήνουνε, μπορούμε να κάνουμε βόλτα. Βέβαια δεν υπάρχει τίποτα. Σε πιάνει μια μελαγχολία έτσι όπως το βλέπεις. Απλά έχει λίγο περισσότερο χώρο σε πράσινο και βολεύει για να πηγαίνουμε βόλτες... Γιατί είναι αφημένα τα κτίρια. Δεν είναι τόσο πολύ καλά προσεγμένος ο χώρος. Έχει πράσινο αλλά δεν είναι περιποιημένο το πράσινο. Δεν σου βγάζει δηλαδή ότι είναι ούτε πάρκο. Είναι

λίγο κάπως μπερδεμένη η κατάσταση. Εκείνα τα κτίρια επειδή είναι αφημένα από το χρόνο, δεν έχουν γίνει καθόλου διορθώσεις, δεν έχουν γίνει καθόλου επεμβάσεις στα κτίρια και τα βλέπεις έτσι όπως είναι μοναχικά τα κτίρια, και ταλαιπωρημένα από το χρόνο και σου βγάζει λίγο μια παραίτηση”. (08) Η συνέντευξη της Κ.). Επιπροσθέτως κοινά σημεία υπάρχουν και στα λόγια της Ι στην συνέντευξη της Ι καθώς ανέφερε πως “Ι: Είναι ένα, μεγάλος χώρος, δεν είναι αξιοποιημένος. Παραμελημένος θα έλεγα”...και “Ι: Και όχι μόνο τα κτίρια. Δεν μιλάω για τις υποδομές. Μιλάω και μέσα ο χώρος, όλη η διαρρύθμιση όπως είναι και τα δέντρα του, τα πάντα είναι παραμελημένα”.(10) Η συνέντευξη της Ι.)

Τέλος, και η Η., η Μ. και η Α. συμφωνούν χωρίς να έχουν γνώση αυτού πως η ανάγκη για πράσινο είναι αναπόφευκτο γεγονός. Η: Αν είχα την εξουσία και τους πόρους κυρίως νομίζω θα μπορούσα να το κάνω ένα πάρα, πάρα πολύ ωραίο **πάρκο**. Να φυτέψω δέντρα. Ως και μια δράση, για την κοινωνία ίσως. Με παιδική χαρά ίσως. Παγκάκια να κάθεται ο κόσμος. Θα είναι μια πολύ μεγάλη ανάσα για την, για την πόλη μας. Γιατί εντάξει, βρίσκεται και σε πολύ κεντρικό σημείο, που δεν είναι εύκολο να βρεις ένα τόπο να αναπνεύσεις λίγο να κάνεις μια βόλτα.. Ε, θα ήταν πολύ μεγάλη ευκαιρία. (2) Η συνέντευξη της Η.)

Μ: Ναι θα τα αξιοποιούσα με κάθε τρόπο ανάλογα με τις ανάγκες τις κάθε τοπικής κοινωνίας. Όπου είχε ελλείψεις θα προσπαθούσα να προσφέρω σε αυτές τις ομάδες. Είτε ακόμα για δραστηριότητες παιδιών. Για διάφορες εκδηλώσεις ενημερωτικές. Ευαισθητοποιήσεις του κοινού. Περιβαλλοντικές. Χώρους αναψυχής γενικότερα να διαμορφωθούν σαν πάρκα, γιατί έχουμε και έλλειψη πρασίνου στη Θεσσαλονίκη.(3) Συνέντευξη της Μ.). Α: Τα πάρκα έχει ανάγκη. Να πηγαίνει ο κόσμος για να ξεσκάσει λίγο απ” την καθημερινότητά του. Να του φύγει απ” το μυαλό όλο. Η εργασία, τα παιδιά από το σχολείο που έχουν και να πάνε εκεί και να ξεχαστούνε.(07) Η συνέντευξη της Α.)

Ο τόπος εμφανίζεται επίσης ως κοινοτική ανάγκη και επιθυμία δωρεάν δράσεων αναψυχής και μη λόγω ταξικού και οικονομικού υποβάθρου (2ΚΓ1 + 2ΚΓ2 + 2ΚΓ3 + 2ΚΓ4+ 2ΚΓ7+ 2ΚΓ10)

Α: Άνθρωποι που ασχολούνται και με το στρατόπεδο Παύλου Μελά και ασχολούνται και με το στρατόπεδο Καρατάσου που έχει η περιοχή. Προσπαθούνε, κάνουνε δεντροφυτεύεις. Το οποίο έχουνε κάνει θερμοκήπια άνθρωποι του Δήμου. Δηλαδή απλοί άνθρωποι σαν εμάς. Τους έχουν παραχωρήσει ένα χώρο, συνήθως μεγάλης ηλικίας που δεν ξέρουν τι να κάνουν. Έχουνε βγει στη σύνταξη. Και τους έχουν παραχωρήσει ένα μικρο κομμάτι γης και πάνε το καλλιεργούνε όχι τόσο για να, δεν βγάζουν λεφτά από αυτό, απλά να ασχολούνται να περνάν την μέρα τους δημιουργικά. (07) Η συνέντευξη της Α.)

Ακόμη, ο Π. αναφέρθηκε στην οικονομική δυσχέρεια της τοπικής κοινότητας και στο χαμηλό οικονομικό κεφάλαιό της μέσω της επιθυμίας του να αξιοποιηθεί το στρατόπεδο ως χώρος παροχής κοινωνικών υπηρεσιών ως κοινοτική δράση “ Για παράδειγμα αν γίνει κάποια δράση έτσι ώστε να δοθούν τρόφιμα ή ρούχα σε ανθρώπους που το έχουν ανάγκη. Νομίζω θα τους, θα τους φέρει και κοντά στο στρατόπεδο, θα γίνει και κάτι καλό. Και βλέποντας ένα χώρο, ένα μέρος, ένα κτίριο θα σκεφτούν. Τι έγινε

εδώ, τι κτίριο είναι αυτό; Τι μπορεί να έγινε; Είναι ανοιχτό τώρα; Παλιά τι ήταν; Οπότε ίσως αυτό τους δώσει την ευκαιρία να το ψάξουνε λίγο παραπάνω. (11) Η συνέντευξη του Π.)”

Τέλος, και η Κ. αναδεικνύει μέσα από τα λόγια της την αναγκαιότητα ως δωρεάν αναψυχή στον τόπο του στρατοπέδου, Κ: Αλλά ξέρω ότι γίνονται ας πούμε κάποιες εκδηλώσεις. Τα Χριστούγεννα ας πούμε το ανοίγουνε και κάνουν Χριστουγεννιάτικο χωριό. Νομίζω κάποια Φεστιβάλ το Σεπτέμβριο που γίνονται απτή ΚΝΕ. Δηλαδή χρησιμοποιούν αυτό το χώρο. Ε από ότι έχω ακούσει και έχω δει κιόλας, γιατί έχω επισκεφτεί, συναυλίες από κάποιους τραγουδιστές. Ομιλίες. Έτυχε να πάω μια μέρα από αυτό το Φεστιβάλ και έχω πάει στη συναυλία. Και στο Χριστουγεννιάτικο χωριό έχω πάει όταν ήταν πιο μικρά τα παιδιά. Ωραία ήταν διαμορφώνουν ένα μέρος όμως του στρατοπέδου. Αυτό είναι συνήθως δωρεάν και είναι πολύ καλό για μας.(08) Η συνέντευξη της Κ.)

2.ΚΦ.4. Τόπος ως κοινοτικός μετασχηματισμός και επεξεργασίας ιστορίας (3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ10+3ΚΓ12+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16+3ΚΓ17+3ΚΓ18+3ΚΓ20+3ΚΓ21) Το στρατόπεδο συμβολικά ως σύγχρονοι τόποι στέγασης-προσφυγικό ζήτημα

Σημασία έχει και να επισημανθεί η μακρόπνοη διεκδίκηση του στρατοπέδου από τον δήμο και τις στρατιωτικές αρχές, τις πολιτικές αντιπαραθέσεις και τον ρόλο των προαναφερθέντων στην προτεινόμενη αξιοποίηση του τόπου και στην υπονόμηση της ιστορικής του ταυτότητας. Για την κατανόηση των παραπάνω σημαντικό φως προσέδωσαν τα λόγια και οι σκέψεις των επίσημων ερευνώμενων για τα πορίσματα της έρευνας. Την διευθύντρια ανάπτυξης πολιτισμού Δήμου Παύλου Μελά και τον ερευνητή τοπικής ιστορίας.

Συγκεκριμένα, όσον αφορά την ιστορία της πολιτειακής διεκδίκησής του η Παρασκευή Κούρτη ανέφερε πως Π: “Τίποτα εγώ μπήκα μέσα στο στρατόπεδο όντως πολύ νέα υπάλληλος εδώ, αλλά αφού εγώ είχα υπηρετήσει όπως σας είπα στη Βυζαντινών και άρα το μάτι μου έκοβε λίγο και μπήκα στο στρατόπεδο όταν ακόμα το είχε ο στρατός. Δηλαδή που δεν έμπαινε κόσμος μέσα καθόλου. Και ούτε καν εδώ οι δήμαρχοι και οι άλλοι οι μηχανικοί δεν είχαν μπει. Εγώ ζήτησα ειδική άδεια το 2006 και μπήκα μέσα και βλέπω τα κτίρια παθαίνω την πλάκα μου. Λέω αμάν αυτά είναι ιστορικά. Δηλαδή τότε δεν το ξέραμε καταλαβαίνετε; Τότε ήταν άγνωστα, δηλαδή ήξερε κανείς τι είχε μέσα. ...Και τότε γινότανε η διάνοιξη της οδού Λαγκαδά δεν ξέρω αν, εσύ πρέπει να είσαι πολύ νέα ε; Δεν έχετε μνήμες της παλαιάς Λαγκαδά...Π: Τότε υπήρχε περίπολος αλλά απέξω εγώ έβλεπα τη στέγη και κατάλαβα ότι είναι κτίριο. Μετά πήρα άδεια, μπήκα μέσα, λέω αμάν τι γίνεται εδώ. Κατάλαβα ότι αυτό το κτίριο μάλλον είναι τέμενος και μετά έβαλα το Δήμαρχο και κάναμε ολόκληρη φασαρία αλλιώς θα το είχαν κατεδαφίσει το τέμενος. Αλλά τέλος πάντων όταν μπήκα μέσα αντιλήφθηκα ότι εδώ τώρα, ότι είναι ένα σημείο το οποίο δεν είναι ένα στρατόπεδο καταλάβατε; Σαν όλα, σαν του (δεν μαγνητοφωνήθηκε επαρκώς ο ήχος της φωνής) ξέρω

εγώ που δεν έχει τίποτα μέσα. Ότι εδώ κάτι γίνεται δηλαδή ότι έχει κτίρια φοβερά. Έτσι ξεκίνησε ας πούμε και η εμπλοκή μου με όλη αυτή την ιστορία. Η οποία για πάρα πολλά χρόνια ήτανε άγονη. Δηλαδή ήταν πολλές οι απογοητεύσεις που είχα ζήσει. Και πραγματικά ακόμα και την ημέρα που γινόταν η υπογραφή της σύμβασης δεν το πίστευα. Δηλαδή λέω δεν μπορεί θα ξυπνήσω αύριο και κάτι θα έχει αλλάξει. Θα μας το πάρουν πίσω”. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Συνέχισε, λέγοντας πως Π: “Δηλαδή το ότι συμμετείχε ένας άνθρωπος ο οποίος δεν είναι εκλεγμένος εδώ στο δήμο αλλά είναι παλιός αγοραπωλητής και κομματικά οργανωμένος και φωνάζει στον πρωθυπουργό, γιατί ήτανε μπροστά και ο υπουργός άμυνας ο οποίος έλεγε “όχι θέλουμε να χτίσουμε μεζονέτες” και φωνάζει αυτός ο άνθρωπος τον πρωθυπουργό και του λέει “Δεν καταλαβαίνετε; το στρατόπεδο Παύλου Μελά είναι ότι είναι η Καισαριανή για την Αθήνα”. Δηλαδή τι μου λένε εδώ τα κομματικά μου άτομα ας πούμε. Τι μου λένε εδώ οι σύντροφοί μου ας πούμε. Ότι αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό, άρα μήπως πρέπει να το... Και πραγματικά έπεσαν από δίπλα πολλοί άνθρωποι τότε που έτυχε να βρίσκονται στη χρονική συγκυρία. Γιατί εγώ υπήρχα και πριν. Τα έλεγα παντού αλλά κανείς δεν με άκουγε ας πούμε. Καταλάβατε; Έγινε δηλαδή κάτι πολύ παραπάνω από εμένα. Συν το ότι ήρθε κάποια στιγμή, αυτό μην το ξεχνούμε, ότι για όλες τις κοινωνίες υπάρχει και ένα σημείο γνωστικής ωρίμανσης. Το λέω εγώ σε εισαγωγικά το βάζω. Δηλαδή πριν 10 χρόνια δεν κόβαμε τις φλέβες μας για το πράσινο όπως τώρα. Τώρα το έχουμε καταλάβει όλοι ότι θα πεθάνουμε ας πούμε άμα δεν κάνουμε κάτι”. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Όσον αφορά το στάδιο παραχώρησης του στρατοπέδου και την πολιτειακή και πολιτική διεκδίκηση ανέφερε πως Π: “Εμένα είναι η καριέρα μου όλη ουσιαστικά. Δηλαδή άμα σας λέω τώρα ότι ασχολούμαι από το 2001, τι πω δηλαδή. Έχω ζήσει όλη την αγωνία, την επιμονή, το θάρρος που χρειάστηκε να μαζεύουμε το κουράγιο μας κάθε τόσο μετά από μια απογοήτευσή που νομίζαμε ότι θα μας το παραχωρήσουν και τελικά δεν μας το δίνανε. Τον τελικό αγώνα. Τον αγώνα που κάνουμε τα 3 τελευταία χρόνια να βγάλουμε τα χρήματα, να κάνουμε τις μελέτες. Τους ανθρώπους που νοιάζονται. Αυτά τα project τώρα, δηλαδή αυτή η ιστορία του στρατοπέδου δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσοι άνθρωποι έχουν εμπλακεί, πόσοι έχουν ασχοληθεί, πόσοι έχουν δείξει αγάπη και άλλοι που έχουν δείξει λιγότερη αγάπη. Είναι ολόκληρο αντικείμενο ζωής ας πούμε. Στο τέλος τους 2017 έγινε η ολοκλήρωση και φυσικά δεν μπορώ να κρύψω ότι η ολοκλήρωση έγινε, παρά το ότι πολλοί πρωθυπουργοί είχανε προσπαθήσει να το λύσουνε, ουσιαστικά λύθηκε επί της κυβέρνησης του Τσίπρα. Ο οποίος ο ίδιος ο πρωθυπουργός ασχολήθηκε με αυτό. Δηλαδή μετά τη φασαρία αυτή ανάμεσα που σας λέω που έγινε στο δημοτικό συμβούλιο χαμός, μετά επιδίωξε εδώ ο δήμος, ο δήμαρχος και πήρε και κάποια στελέχη του κόμματος του Σύριζα ας πούμε γιατί ο Δήμαρχος δεν είναι δεν ανήκει αμιγώς σε αυτή την παράταξη, ανήκει σε άλλη, οπότε επιδίωξε μια συνάντηση με τον πρωθυπουργό και τον υπουργό άμυνας. Και εκεί κάποιοι άνθρωποι που ξέρανε την ιστορία του στρατοπέδου, αυτοί που σας λέω, και ήταν κομματικά στελέχη, έτσι μου

μεταφέρθηκε δεν ήμουν μπροστά, είπανε στον πρωθυπουργό, πως το στρατόπεδο Παύλου Μελά είναι όπως η Καισαριανή!” (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Προτάθηκε λοιπόν και επικράτησε το σχέδιο ανάπλασης και αναδιαμόρφωσης του στρατοπέδου ως μητροπολιτικό πάρκο “Κοιτάξτε τώρα τι γίνεται στην ανάπλαση. Καταρχήν θα σας συμβούλευα αν δεν το έχετε βρει ήδη, να πάτε στο site του δήμου και να διαβάσετε το στρατηγικό σχέδιο. Επίσης στο site αν και δεν υπάρχει λόγος να τα δείτε με λεπτομέρεια είναι ανεβασμένη πια και όλη η μελέτη της ανάπλασης, επειδή την δημοπρατήσαμε για να έρθει ο εργολάβος. Δηλαδή στο ένα έχουμε και όλα τα σχέδια αλλά αυτό δεν σας είναι απαραίτητο. Δηλαδή στη πρώτη φάση ανάπλασης που κάνουμε τώρα, το αναπλάθουμε πραγματικά σαν να είναι ένα πάρκο. Λοιπόν το πάρκο τώρα η εργολαβία διενεργείται, ο διαγωνισμός διενεργείται στις 6 του Απριλίου (2020). Θέλουμε τουλάχιστον 3 μήνες μέχρι να καταλήξουμε με τον εργολάβο γιατί υπάρχουν γραφειοκρατικά. Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος. Ας πούμε στη μέση του καλοκαιριού θα έχουμε τον εργολάβο, ο οποίος μετά θα έχει δυο χρόνια προθεσμία. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Από την άλλη πλευρά ο Σπύρος Λαζαρίδης εκφράζει την έντονη ανησυχία του ως προς το σχέδιο ανάπλασης. Συγκεκριμένα, αναφερόμενος για την ανάπλαση του στρατοπέδου ως ανάγκη ύπαρξης μνημόνευσης της ιστορίας πως εστιάζεται κυρίως στην ύπαρξη μνημόνευσης όλων των χρονολογιακών πτυχών του στρατοπέδου και όχι μόνον αυτών της κατοχικής περιόδου καθώς, “και όταν γίνει μητροπολιτικό πάρκο θα μπει ακόμα περισσότερος (κόσμος) για αυτό και ένα από τα βασικά αιτήματα και δικό μου, και για αυτό έγιναν και οι ξεναγήσεις, ήτανε να γνωρίσει ο κόσμος που θα μπει την ιστορία του στρατοπέδου. Γιατί όταν θα μπει αργότερα και θα δει μόνο δέντρα πράσινα και δυο τρία αναψυκτήρια, μπορεί να παίζουν και μουσική σύγχρονη. Άντε ας δει και ένα κτίριο που είναι μουσείο που δεν ξέρω κατά πόσο θα περάσει την πόρτα του κάποια στιγμή και θα το επισκεφτεί ο επισκέπτης ο άγνωστος. Εμείς λοιπόν θέλουμε να αποδείξουμε ότι πρώτον το στρατόπεδο δεν μπορεί να φυλακιστεί μέσα στην τετραετία της κατοχής μόνο. Η ιστορία του ξεπερνάει κατά πολύ αυτά τα τρία χρόνια όσο και αν αυτά τα τρία χρόνια του έδωσαν ένα στίγμα, ένα φορτίο πολύ μεγάλο. Παρόλο αυτά όμως δεν είναι μόνο αυτά τα τρία χρόνια. Άρα λοιπόν εμείς με τις ξεναγήσεις αυτό κάναμε. Βάλαμε κόσμο μέσα, του δείξαμε ότι υπάρχει μεγάλο πεδίο για συζήτηση. Ότι τα σημεία ενδιαφέρον του στρατοπέδου δεν είναι μόνο αυτά τα δυο μακρόστενα κτίρια που είχαν φυλακισμένους μέσα, αλλά πολύ περισσότερα. Και όλο το στρατόπεδο είναι ένας τόπος μνήμης και συνδέεται με πολλές περιόδους της ιστορίας της Θεσσαλονίκης. Άρα λοιπόν όλο είναι συλλογική μνήμη για περισσότερο από τρία χρόνια. Αυτό θέλαμε να δείξουμε, ότι δεν είναι μόνο το κατοχικό Παύλου Μελά που πρέπει να ενδιαφέρει τον κόσμο. Είναι το πως γεννήθηκαν οι γειτονιές γύρω από το στρατόπεδο. (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, των απομαγνητοφωνήσεων, της ανάγνωσης και ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων έγινε φανερό πως ενώ και οι ερευνώμενοι και ερευνώμενες δεν είχαν ουδεμία σχέση μεταξύ τους, προέρχονταν από τις ίδιες -σχεδόν κοινές- κοινωνικές τάξεις, περιοχές καταγωγής, δεν είχαν

αρκετά κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ως προς το μορφωτικό υπόβαθρο, το οικονομικό, πολιτισμικό, ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο και οι ερευνώμενοι οι περισσότεροι ερευνώμενοι ανέφεραν πως βιώνουν το στρατόπεδο ως τραύμα ωστόσο για διαφορετικούς λόγους και αιτίες. Χαρακτηριστικότερες έννοιες το αστικό κενό, το τραύμα από την ιστορία, περιβαλλοντικό τραύμα, τραύμα προερχόμενο από μη ασφαλή περιβάλλοντα. Από την παραπάνω παρατήρηση κρίνεται εύλογο να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ της συλλογικής κοινωνικής ταυτότητας και του ατομικού κοινωνικού εαυτού και τη θέση της πολιτειακής και πολιτικής πράξης στην αλληλουχία αυτή.

1.27 Τα κοινωνικά φαινόμενα που παράχθηκαν για το τραύμα- (κωδικός 3)

Κωδικός 3- Το τραύμα. Στρατόπεδο ως σύμβολο προβολής του αστικού τραύματος

Τραύμα. Σε ποιο βαθμό το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί ενεργό στοιχείο της δημόσιας σφαίρας της κοινότητας ως ιστορικό μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και εν γένει συλλογικό τραύμα;

Τα κοινωνικά φαινόμενα για το τραύμα:

3ΚΓ1 Τόπος και μνήμη

3ΚΓ2 Τόπος ως τραύμα

3ΚΓ3 Αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης

3ΚΓ4 Αναξιοποίηση στρατοπέδου και διαίωνιση χαμηλού τοπικού οικονομικού κεφαλαίου

3ΚΓ5 Διοικητική και θεσμική εμπλοκή-πρόκληση ερειπίου και εγκαταλελειμμένου στοιχείου

3ΚΓ6 Αγωνία για την ιδιωτικοποίηση και την μέλλουσα δημοπρασία του μητροπολιτικού πάρκου-ελαχιστοποίηση των δημόσιων δωρεάν αστικών τόπων

3ΚΓ7 Άγνοια τοπικής κοινότητας για το ιστορικό περιεχόμενο και το τραυματικό φορτίο του στρατοπέδου Παύλου Μελά

3ΚΓ8 Έλλειψη διάθεσης διεκδίκησης ιστορικής εκπαίδευσης του στρατοπέδου από την κοινότητα-χαμηλό οικονομικό κεφάλαιο-βιοποριστικός παράγοντας

3ΚΓ9 Τήρηση σιωπής (ενοχής) για ό,τι έγινε στο στρατόπεδο Παύλου Μελά- σύνδεση με την πρώτη σιωπή του συλλογικού τραύματος

3ΚΓ10 Σημασία κοινοτικής ενημέρωσης για την ιστορία του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως σύμβολο της ναζιστικής κτηνωδίας

3ΚΓ11 Τραύμα η απουσία τραύματος

3ΚΓ12 Αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης

3ΚΓ13 Το στρατόπεδο ως αρχιτεκτονική σύγκρουση

3ΚΓ14 Το στρατόπεδο ως αστική απειλή και αστικό κενό

3ΚΓ15 Το στρατόπεδο ως ιστορική τραυματική μνήμη-φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις

3ΚΓ16 Το στρατόπεδο ως υπενθύμιση κρατικής αναξιοσύνης

3ΚΓ17 Το στρατόπεδο ως υπενθύμιση απουσίας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας

3ΚΓ18 Το στρατόπεδο ως τόπος ματαιωμένης κοινωνικής διεκδίκησης

3ΚΓ19 Το στρατόπεδο ως συμβολικό πολεμικό στοιχείο

3ΚΓ20 Το στρατόπεδο συμβολικά ως σύγχρονοι τόποι στέγασης-προσφυγικό ζήτημα

3ΚΓ21 Το στρατόπεδο συμβολικά ως παρελθοντικοί τόποι εγκλεισμού και εξόντωσης-στρατόπεδα συγκέντρωσης

3ΚΓ22 Το στρατόπεδο ως αστική φιλοδοξία-ανάπτυξη κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου

Κωδικός 3-Το τραύμα

3.ΚΦ.1 (3ΚΓ1+3ΚΓ2+3ΚΓ5+3ΚΓ12)-Ο τόπος βιώνεται ως τραύμα όταν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις (εστιασμένη ομάδα και καλλιτεχνική διεργασία)

3ΚΦ2 (3ΚΓ4+3ΚΓ6+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ11+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16)-Περιβαλλοντικό Ζήτημα

3ΚΦ3 (2ΚΓ9+2ΚΓ13)-Η δημιουργία μουσείου ως τόπος ιστορικής μνήμης παγκόσμιας κληρονομιάς και σύμβολο αντί-ναζισμού με σκοπό την αναγνώριση της ιστορίας, του τραύματος και σκοπό την επούλωση των συνεπειών του τραύματος και τη διαχείριση της κοινοτικής απώλειας και του κοινοτικού πένθους

3ΚΦ.4.Σύνδεση εθνικών πολεμικών τραυμάτων και προσφυγικού ζητήματος-συλλογικό τραύμα

3.ΚΦ.5 Η τέχνη ως φωνή, κραυγή και ανακούφιση τραύματος (καλλιτεχνική διεργασία)

3.ΚΦ.6. Η ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τον μετασχηματισμό της απουσίας συλλογικού τραύματος (εστιασμένη ομάδα και καλλιτεχνική διεργασία)

Συγκεκριμένα,

3.ΚΦ.1 (3ΚΓ1+3ΚΓ2+3ΚΓ5+3ΚΓ12)-Ο τόπος βιώνεται ως τραύμα όταν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις (εστιασμένη ομάδα και καλλιτεχνική διεργασία)

3ΚΦ2 (3ΚΓ4+3ΚΓ6+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ11+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16)-Περιβαλλοντικό Ζήτημα

Ο τόπος βιώνεται ως αστικό κενό λόγω αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης αλλά ως περιβαλλοντολογικό τραύμα και αίσθημα εγκατάλειψης και αναξιοποίησης λόγω έλλειψης θεσμικής οργάνωσης και αυτοδιοίκησης και παράνομων ενεργειών.

Παράλληλα, ο τόπος εμφανίζεται ως περιβαλλοντικό ζήτημα, για παράδειγμα η Α. αναφέρει εκτενώς την ανάγκη “ύπαρξης ελεύθερου πράσινου χώρου καθώς “Α: . Είχε τύχει σαν πρακτικάρια από ότι θυμάμαι.

Ενώ το έβλεπα μόνο εξωτερικά και μόνο από τις στάσεις είχε τύχει να μπω μέσα σε ένα φεστιβάλ. Το οποίο αν θυμάμαι καλά εκείνη την μέρα είχε ακυρωθεί και απλά είχα πάει και είχα κάνει ένα τουρ με τις ... με τις άλλες κοπέλες πρακτικής. Είχαμε κάνει ένα τουρ και το είδαμε και βγάξαμε και κάποιες φωτογραφίες. Είναι ένα στρατόπεδο, φαντάζομαι έτσι είναι και τα άλλα, αλλά το συγκεκριμένο επειδή τυχαίνει να το βλέπω γιατί περνάω από εκεί, που αν δεν έχει κάποια εκδήλωση που η εκδήλωση συνήθως του δίνει λίγο χρώμα, λίγο ζωή, είναι κάτι πολύ άψυχο και μουντό στα μάτια μου. Δηλαδή δεν θα το κοιτάξω. Θα προτιμήσω να μην το κοιτάξω. Όλα τα στρατόπεδα οκ, παραπέμπουν, σε εμένα τουλάχιστον, στην βία. Σε κάτι αναγκαστικό, σε κάτι που ο άλλος δεν θέλει να το κάνει. Στον πόλεμο εννοείται, και ότι συνεπάγεται ένας πόλεμος". (5)Η συνέντευξη της Α.)

3ΚΦ3 (2ΚΓ9+2ΚΓ13)-Η δημιουργία μουσείου ως τόπος ιστορικής μνήμης παγκόσμιας κληρονομιάς και σύμβολο αντί-ναζισμού με σκοπό την αναγνώριση της ιστορίας, του τραύματος και σκοπό την επούλωση των συνεπειών του τραύματος και τη διαχείριση της κοινοτικής απώλειας και του κοινοτικού πένθους

Η Α. ανέφερε πως "Να σου πω την αλήθεια είναι λίγο, νομίζω έχω δυο πλευρές. Από την μια πιστεύω ότι ναι είναι καλό για να ξεχαστεί όλη αυτή η ιστορία του συγκεκριμένου χώρου και να γίνει κάτι άλλο. Να αλλάξει δηλαδή. Αυτό σημαίνει βεβαία ότι παύει να ισχύει η ιστορία του η παλιά. Θέλουμε δηλαδή να την καταργήσουμε και να την ξεχάσουμε. Και απ'τήν άλλη μ'αρέσει που γίνεται σε αυτούς τους χώρους γιατί όλοι θα θυμηθούν όταν πάνε, την ιστορία που ξέρουν και κάπως θα την ξαναφέρουν μπροστά τους. Θα πάνε με μεγαλύτερο σεβασμό. Θα θυμηθούν κάτι από αυτά που ξέρουν να το πουν στο παιδί τους. (5)Η συνέντευξη της Α.)"

Επιπροσθέτως, και η Α. τόνισε πως "Με τα φεστιβάλ που γίνονται τώρα αυτά ναι είναι αξιοποίηση. Και οι παλιοί, ίσως κάποιοι παππούδες, θα έχουν να πουν ότι τότε γινόταν αυτό και δεξ τώρα. Σίγουρα με την θετική έννοια εννοείται. Γιατί η μνήμη εννοείται είναι τραύμα. Αναλόγως τι έχω... με τι θα το συνδέσω. Και επίσης όπως είπα πριν, το συναίσθημα. Αν μου έχει μείνει κάποιο συναίσθημα ναι θα είναι τραυματικό. Πιστεύω θα τα, ίσως κρατούσα κάποιο στοιχείο για να θυμίζει κάτι από παλιά". ((5)Η συνέντευξη της Α.)

Ακόμη, ο Π. ανέφερε πως "Ε όπως και να χει, είτε υπάρχει τραυματικό σοκ η οτιδήποτε, νομίζω πως πρέπει να υπάρχει πληροφόρηση. Και όσο πιο αναλυτική γίνεται. Γιατί είναι κάτι που συνέβη σε ανθρώπους που ζούσαν εκεί και όχι μόνο εκεί. Ωστόσο νομίζω ότι ναι η σωστή πληροφόρηση και το να ξέρεις με πληροφορίες τι ακριβώς έγινε, νομίζω ότι θα βοηθήσει. Και στο να μην κάνει κάποιος άνθρωπος το ίδιο. Σε μελλοντικό χρόνο". Ακόμη, συνέχισε λέγοντας πως " Πιστεύω πως ναι. Όπως είπα και πριν νομίζω πάλι θα παρακινούσε τους ανθρώπους. Να δείξουν το ενδιαφέρον τους, να πληροφορηθούν καλύτερα. Να μάθουν περισσότερα πράγματα. Και για το τι έχει ήδη συμβεί σε αυτό το μέρος. Εγώ για παράδειγμα, σίγουρα μετά από την συνέντευξη, πιστεύω ότι θα διαβάσω περισσότερα πράγματα έτσι ώστε να ξέρω και να γνωρίζω ακριβώς ή όσο περισσότερο μπορώ τι ακριβώς έγινε. Γιατί έγινε. Νομίζω ότι σε

όλους τους ανθρώπους και ιδιαίτερα και σε αυτούς που μένουν εκεί σε ένα τέτοιο μέρος, είναι σημαντικό να το γνωρίζουν γιατί είναι η ιστορία. Για κάποιους ανθρώπους που βίωσαν κάτι άσχημο, κάτι απάνθρωπο. Οπότε έτσι ίσως ευαισθητοποιήσει τους ανθρώπους. Ίσως έρθει ο κόσμος για λίγο στην θέση των ανθρώπων που χάθηκαν εκεί. Νομίζω. Νομίζω κάπως έτσι. “(11) Η συνέντευξη του Π.)”

Επιπλέον, η Η. ανέφερε πως “θα ήταν πολύ ωραίο, ναι. Για να, και οι ίδιοι για να μούνε σε μια διαδικασία να το ψάξουν από μόνοι τους και να μάθουν την ιστορία αυτού του στρατοπέδου και ίσως να γίνουν και καλύτεροι άνθρωποι. Γιατί βλέποντας το πόσο κακός μπορεί να γίνει κάποιος, ίσως και εσύ να μπαίνεις στην διαδικασία να αλλάξεις λίγο σαν άνθρωπος . (2) Η συνέντευξη της Η.)”

Επιπροσθέτως, ο Λ. έχει την ίδια άποψη καθώς ανέφερε “Ένα μουσείο το οποίο θα έδειχνε την πορεία του στρατοπέδου στο χρόνο μας δίνει και μια εικόνα του που ήμασταν, που βρισκόμαστε και που θέλουμε να πάμε. Και δεν είναι καλό να ξεχνάμε γιατί μην και, μήπως γυρίσουμε εκεί που ήμασταν... Είναι πολύ εύκολο ο άνθρωπος να ξεχάσει τι έχει κάνει και ο ίδιος και να επαναλάβει τα ίδια λάθη. Τώρα σχετικά με την επικαιρότητα είναι καλό να θυμόμαστε και μια ανθρώπινη πλευρά του εαυτού μας. Αυτό. Ότι είναι καλό να συνυπάρχει και το παρελθόν και το μέλλον. Το μέλλον είναι το πάρκο, είναι ένα μουσείο. Και σίγουρα έχει και διδακτικό σκοπό. Και για τα σχολεία της περιοχής θα ήταν μια καλή προσθήκη. (12) Η συνέντευξη του Λ.)”. Αλλά και η Μ. υπογράμμισε πως “Και θέλω να καταλήξω στο ότι μια απλή εκδήλωση που αρχικά πήγα για να περάσω καλά για να διασκεδάσω με τους φίλους μου, με έκανε να φύγω από εκεί με ένα άλλο σκεπτικό για αυτό το χώρο που έβλεπα κάθε μέρα όταν έβγαινα απ’το σπίτι μου. Με έκανε να σκεφτώ πολλά πράγματα. Να ψαχτώ και εν τέλει να έρθω εδώ και να βοηθήσω σε όλη αυτή την έρευνα (6) Η συνέντευξη της Μ.)”

Τέλος, η Κ. “Εγώ θα ήθελα να γίνει και τα δυο, ταυτόχρονα. Να συντηρήσουν τα κτίρια, να μην πέσουν από τον χρόνο. Να μάθουμε την ιστορία των κτιρίων, να υπάρχουν τα κτίρια εκεί και να χρησιμοποιήσουν τον ωφέλιμο τον άλλο τον χώρο, εκτός των κτιρίων, για πάρκα και αυτά. Να μπορούμε να το επισκεφτούμε να χαλαρώσουμε, αλλά ταυτόχρονα να θυμόμαστε και την ιστορία από το στρατόπεδο μας.(08) Η συνέντευξη της Κ.)”

3ΚΦ.4.Σύνδεση εθνικών πολεμικών τραυμάτων και προσφυγικού ζητήματος-συλλογικό τραύμα (3ΚΓ16)

Δευτερογενές τραύμα λόγω σύνδεσης με προσφυγικές ροές και παραλληλισμός στρατοπέδου συγκέντρωσης με την προσωρινή δομή φιλοξενίας Διαβατών-camp προσφύγων. Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε ο Δ.:” Αλλά με θλίβει να γίνεται camp όπως στα Διαβατά ας πούμε...Ε τώρα σε αυτό τι να σου πω. Αλλά άμα σκεφτεί κάποιος ότι κάνανε μπάρμπεκιου έξω απτό στρατόπεδο, έξω απτους πρόσφυγες.

Δεν νομίζω να έχουν και την καλύτερη άποψη για το camp των Διαβατών. Και άσχετα από αν συμμετείχαν ή όχι οι κάτοικοι των Διαβατών, δεν υπήρχαν και αντιδράσεις, όπως θα όφειλε ο κάθε

άνθρωπος να έχει αντιδράσεις σε κάτι τέτοιο. Η πρώτη φορά που είδα ας πούμε εικόνες ήτανε τώρα πρόσφατα το καλοκαίρι, νομίζω βασικά. Όχι και τόσο πρόσφατα. Που έγινε ένα μπάμπεκιου από μια φασιστική ομάδα έξω από το χώρο στα Διαβατά. Καταρχήν από αυτά που ξέρω δεν θα το έλεγα τόπο κατοικίας. Θα το έλεγα τόπος στοίβαξης. Έχοντας υπόψη τα νούμερα που φιλοξενεί και ότι μένουνε σε κάτι κοντέινερ οι άνθρωποι. Έχω μια καλή εικόνα παρόλο που δεν το έχω δει, γιατί έχω κάποιους γνωστούς που δουλεύουνε σε Μ.Κ.Ο. που ασχολούνται μες στο χώρο. Το γεγονός το ότι ήτανε στρατόπεδο και μεταμορφώθηκε σε κάτι τέτοιο είναι. Είναι ένα απ'τα θετικά. Είναι ένα απ'τα θετικά που...ένα στρατόπεδο να χρησιμοποιείται για κάτι που πλέον έχει νόημα. Τώρα αμα σκεφτεί κανένας όμως το, σε τι μεταμορφώθηκε. Πώς μεταμορφώθηκε. Όλες τις συνθήκες που διαβιώνουν οι πρόσφυγες. Την αντίστοιχη κατάσταση στη Μόρια, νομίζω λέγεται, στην Μυτιλήνη. Νομίζω ότι αυτό είναι ένα μεγαλύτερο πρόβλημα από το στρατόπεδο Παύλου Μελά που συζητούσαμε πριν (4)Η συνέντευξη του Δ.)

Συνακολούθως η Α. ανέφερε πως “Που πρέπει κάπως να τα αξιοποιήσουμε και να μείνει κόσμος που τα έχει ανάγκη. Με την ίδια, με το ίδιο σκεπτικό έχουν κατοικηθεί και νοσοκομεία και σχολεία εγκαταλελειμμένα και πολλά πράγματα πλέον με το προσφυγικό. Αυτό. Ναι σίγουρα δεν είναι ευχάριστο αυτό. Το βίωσα δηλαδή και από εμένα. Το έβλεπα και απτούς ανθρώπους που έμεναν εκεί. Όπως είπα πριν είναι τελείως ανάγκη. Πολλοί άνθρωποι μένοντας εκεί, εντάξει όσο και να τους παρέχονται ψυχοκοινωνική υποστήριξη και διάφορα, όλοι δεν είναι το σπίτι που φαντάζονται ερχόμενοι στην Ευρώπη. Είναι ένας προσωρινός χώρος και στα δικά τους μάτια μέχρι να βρουν το κάτι καλύτερο. Δηλαδή δεν προσφέρει την ζεστασιά της στέγης. Φαίνεται και μόνο από το χώρο του. Ενώ θέλουμε να δώσουμε μια προσωρινή στέγη, ο χώρος και μόνο είναι απλά ο τίτλος. Δεν προσφέρεται δηλαδή ουσιαστικά. Είναι πολύ περιορισμένο, κάπως. Υπάρχει η έννοια του καταυλισμού. Ειδικά σε περιόδους κυρίως της άνοιξης. Σε εισαγωγικά που αρχίζει η καλοκαιρία, ε τα κύματα, οι ροές προσφύγων είναι πολύ μεγαλύτερα σε σχέση με το Χειμώνα που έχει κρύο. Οπότε το στρατόπεδο πάλι αναμορφώνεται. Είναι τα βασικά κτίρια που έχει αλλά εκεί που είναι και τα containers των ανθρώπων τοποθετούνται παντού σκηνές. Μεγάλες, μικρές, διάφορα. Οπότε και χωρίς κάποιος να ξέρει τίποτα για το στρατόπεδο και το τι κάνει αυτό στο μυαλό του, έχω ακούσει ανθρώπους που δεν έχουν σχέση, είναι καταυλισμός. Βλέποντας τις σκηνές, βλέποντας όλα αυτά τα απλωμένα ρούχα έξω. Η εικόνα και χωρίς κάποιος να ξέρει κάτι παραπέμπει κατευθείαν σε καταυλισμό. Ναι. Που αυτό σίγουρα φέρνει πολλά αρνητικά συναισθήματα. Η έννοια του καταυλισμού γενικά είναι η ανημπόρια. Είναι η βρωμιά, είναι πάρα πολλά. Η έλλειψη υγιεινής. Όλα αυτά είναι πίσω από αυτή την έννοια. Ε σίγουρα είναι κάτι πάρα πολύ δύσκολο. Το βλέπω και τον τελευταίο καιρό πολύ συχνά. Πρόσφατα έχω κάνει μια αγορά για τον εαυτό μου, έχω πάρει αυτοκίνητο. Άρα πηγαίνω αρκετές φορές στους γονείς μου που είναι προς Καβάλα. Οπότε κάθε φορά στην διαδρομή βλέπω δεκαπέντε, είκοσι άτομα προσφύγων, κυρίως άντρες οι περισσότεροι, που απλά ακολουθούν την γραμμή του δρόμου και όλοι είναι προς Θεσσαλονίκη. Είναι άσχημη εικόνα. Είναι βράδυ, βάνουση. Δηλαδή εσύ είσαι στο αυτοκίνητο με τα

φώτα σου, αυτοί απλά ακολουθούν το δρόμο για να μην χάσουν το στόχο, τον δρόμο. Είναι μια λωρίδα που πιστεύουν ότι τους οδηγεί σε κάτι καλύτερο. Είναι δύσκολο. Είναι πάρα πολύ δύσκολο”.(5)Η συνέντευξη της Α.)

Εντυπωσιακή είναι η σύνδεση μιας ακόμη ερευνώμενης της Α. η οποία συνδέεται με τρία διαφορετικά ιστορικά τραύματα καθώς με εν συναίσθηση αφηγήθηκε πως “Α: Ναι θυμάμαι ιστορίες που μου έλεγε η γιαγιά μου όταν, επειδή είμαι η μισή Πόντια από τον πατέρα μου, θυμάμαι ιστορίες που μου έλεγε η γιαγιά μου, η μητέρα του δηλαδή. Για το πώς ήρθανε από το Πόντο ο παππούς της. Όλες τις δυσκολίες που είχαν αντιμετωπίσει με την πρώτη στέγη. Όλα τα πρώτα. Ότι προϋποθέτει η μετεγκατάσταση, μια μετεγκατάσταση. Όλα τα πρώτα είναι πάρα πολύ δύσκολα για κάποιον. Χάνει την βολή του. Χάνει τα πάντα. Είναι μια καινούρια αρχή...Α: Την έμαθα σε αρκετά μικρή ηλικία, περίπου στα οχτώ. Έξι με οχτώ. Κάπου εκεί. Όχι το επηρεάζει γιατί κάθε φορά θυμάμαι ότι έλεγα στην γιαγιά μου πες μου εκείνο το παραμύθι πως ήρθε ο παππούς από τότε. Δηλαδή με έχει, και η ίδια μου το πέρασε έτσι ότι είναι κομμάτι της ζωής της. Δηλαδή κάτι που είμαστε είναι καλό να το μεταφέρουμε και αυτό να διαιωνίζεται. Έτσι και εγώ όποτε ακούω και για πρόσφυγα ή βλέπω ας πούμε αντίστοιχα, αντίστοιχες σειρές στην τηλεόραση ή διαβάζω κάποιο αντίστοιχο βιβλίο, κάθε φορά συγκινούμε με τον ίδιο τρόπο. Γιατί εμένα ας πούμε μου θυμίζει την γιαγιά μου να μου το λέει με αυτό τον τρόπο τόσο ωραία τόσο προστατευτικά. Ενώ μου περιέγραφε κάτι τελείως απροστάτευτο, τελείως σκληρό. Είναι δηλαδή αντίθετο πολύ. Μ” αρέσουν πάρα πολύ τα ιστορικά. Όταν ήμουν μικρή πάντα έλεγα θέλω να γίνω αρχαιολόγος”. (5)Η συνέντευξη της Α.)

Συνοψίζοντας, πραγματώθηκε η συνειδητοποίηση πως η τοπική κοινότητα ανά-γεννά τον ναζισμό και τον προβάλλει σε διαφορετικά σύγχρονα υποκείμενα-πρόσφυγες καθώς, απουσιάζει η ιστορική συνείδηση, το πολιτισμικό τραύμα και η αντί-ναζιστική ιδεολογία. Τέλος, το παρά πάνω γεγονός συνθέτει δευτερογενές τραύμα τόσο στους πρόσφυγες όσο και στους επαγγελματίες υγείας και δεν είναι τυχαία η σύνδεση των camp και του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης, παραμερίζοντας για λίγο το γεγονός των εκτελέσεων, από συγκεκριμένους συνεντευξιαζόμενους καθώς παραλληλίζουν τους δύο τόπους εγκλεισμού του παρελθόντος και του παρόντος.

1.28 Παρατηρήσεις και συμπεράσματα για τις ατομικές συνεντεύξεις

Συμπερασματικά η ενασχόληση με την εργασία, την τέχνη, την οικογένεια, την επίτευξη εκπαιδευτικών στόχων, τα ταξίδια, τον αθλητισμό, την μετακίνηση και τον ακτιβισμό πολιτικό και μη σαφέστατα αποτελούν σημαντικούς παράγοντες και διαδραματίζουν καίριους ρόλους στην επίτευξη της ολότητας, της ολοκλήρωσης και της αυτό-ικανοποίησης ενός ατόμου. Ωστόσο, από τις παρατηρήσεις των συνεντεύξεων αποκαλύπτονται οι δυνάμεις που οδηγούν τους κατοίκους να μην έχουν γνώση και εν συναίσθηση του πολεμικού-πολιτισμικού τραύματος. Δυνάμεις έξω-γενείς που τους ωθούν να δυσκολεύονται συνυπάρξουν, να συμπορευτούν μαζί με άλλους και τους λόγους για τους οποίους κατακερματίζεται το

πολιτισμικό τραύμα και γίνεται εστίαση παρά μόνο στις περιβαλλοντικές πληγές. Τέλος τμήμα του ερευνητικού ερωτήματος, δηλαδή η σχηματοποίηση τραύματος ως κοινωνικού εαυτού του τόπου της κοινότητας διαμέσου του κατακερματισμού σε διάφορες οπτικές και λεκτικές οντότητες επιβεβαιώνεται. Συνοψίζοντας, σύμφωνα με τα ερευνητικά πορίσματα της υπάρχουσα έρευνας το υπόλοιπο τμήμα του ερευνητικού ερωτήματος και αντικειμένου που μελετήθηκε δηλαδή, η έννοια της πολιτισμικής κουλτούρας του τραύματος, εφόσον δεν υπάρχει ιστορική συνείδηση δεν επιβεβαιώνεται. Αντίθετα, γίνεται αντιληπτό πως ανεξάρτητα με την ποιότητα, ποσότητα, χρονικότητα ενασχόλησης των νέων με καλλιτεχνικές δράσεις, ακτιβιστικές διεργασίες, μορφωτικό επίπεδο η ύπαρξη της γνώσης της ιστορίας, η μετά-μνήμη και η εν-συναίσθηση διαδραματίζουν καίριο ρόλο στη σχηματοποίηση τραύματος και σε δεύτερο επίπεδο της ικανότητας ενδοβολής και της μετουσίωσης του τόπου ως σύμβολο ιστορικής τραυματικής μνήμης και πολεμικού-πολιτισμικού τραύματος.

Συμμετέχοντες (και αριθμός συνέντευξης)	Φύλο * (υπόθεση ερευνήτριας)	Ηλικία	Κάτοικοι περιοχής	Εργαζόμενοι περιοχής	Διαβάτες περιοχής	Επίσημοι φορείς περιοχής (Τοπικό Δημόσιο Πρόσωπο)	Πολιτικοί ακτιβιστές περιοχής
Μ. (1^η)	Θ	24	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Η. (2^η)	Θ	24	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Μ. (3^η)	Α	55	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Δ. (4^η)	Α	28	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Α. (5^η)	Θ	26	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Μ. (6^η)	Θ	19	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Α. (7^η)	Θ	25	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Κ. (8^η)	Θ	47	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ

Πίνακας-Ποιοτική απεικόνιση δείγματος της έρευνας. Ατομικές συνεντεύξεις

Συμμετέχοντες (και αριθμός συνέντευξης)	Φύλο * (υπόθεση ερευνήτριας)	Ηλικία	Κάτοικοι περιοχής	Εργαζόμενοι περιοχής	Διαβάτες περιοχής	Επίσημοι φορείς περιοχής (Τοπικό Δημόσιο Πρόσωπο)	Πολιτικοί ακτιβιστές περιοχής
Φ. (9 ^η)	A	50	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Ι. (10 ^η)	Θ	44	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Π. (11 ^η)	A	26	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Λ. (12 ^η)	A	20	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Π.Κ. (13 ^η)	Θ	-	-	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Σ.Λ. (14 ^η)	A	-	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	-

Πίνακας-Ποιοτική απεικόνιση δείγματος της έρευνας. Ατομικές συνεντεύξεις

Ολοκληρώνοντας, σε αυτό το σημείο κρίθηκε χρήσιμο για την έρευνα να δημιουργηθεί ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο.

1.29 Τι σου προκαλεί η εικόνα του στρατοπέδου “Παύλου Μελά”;

Ακολουθεί το ερωτηματολόγιο: Έρευνα για το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” προς τις/τους κατοίκους της γύρω περιοχής του. Ποιοτική έρευνα διπλωματικής εργασίας για το μεταπτυχιακό “Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη των πανεπιστημίων Αιγαίου και Δυτικής Μακεδονίας”

Τι σου προκαλεί η εικόνα του στρατοπέδου “Παύλου Μελά”;

Σύντομη απάντηση

Το έχεις επισκεφθεί;

Ναι ή Όχι

Τι έκανες στην επίσκεψή σου στο στρατόπεδο;

Σύντομη απάντηση

Γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου;

A) Γνωρίζω μόνο την πρόσφατη κατάστασή του

B) Ναι

Γ) Όχι

Δ) Γνωρίζω μέρος της ιστορίας του

Το στρατόπεδο Παύλου Μελά γνωρίζω πως ήταν:

A) Φυλακές

B) Στρατόπεδο συγκέντρωσης

Γ) Στρατόπεδο

Δ) Τίποτα από τα αναγραφόμενα

E) Όλα τα παραπάνω

Από που έμαθες για το στρατόπεδο;

A) Από το σχολικό βιβλίο ιστορίας

B) Από το Internet

Γ) Από σχολικές εκπαιδευτικές εκδρομές

Δ) Από ντόπιες/ους

E) Άλλο

Πιστεύεις πως χρειάζεται να γνωρίζουμε την τοπική ιστορία;

Ναι ή Όχι

Σε επηρεάζει η ιστορία του;

1: Καθόλου

5: Πολύ

1.....5

Αν απάντησες πως σε επηρεάζει παρακαλώ αιτιολόγησε την επιλογή σου

Σύντομη απάντηση

Πιστεύεις πως επηρεάζει η αξιοποίηση του στρατοπέδου την περιοχή σου;

1: Καθόλου

5: Πολύ

1.....5

Θέλεις να αξιοποιηθεί άμεσα;

1: Καθόλου

5: Πολύ

1.....5

Πώς θα ήθελες να γίνει το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”;

Σύντομη απάντηση

Γνωρίζεις τις κινήσεις ανάπλασης για το στρατόπεδο;

A) Ναι

B) Όχι

Γ) Κάτι έχω ακούσει αλλά δε γνωρίζω λεπτομέρειες

Δ) Μου είναι αδιάφορο

Συμμετέχεις ενεργά στα κοινά της περιοχής σου;

A) Ναι

B) Όχι δεν είναι στα ενδιαφέροντά μου

Γ) Όχι δεν έχω τόσο χρόνο

Πώς συμμετέχεις;

Σύντομη απάντηση

Θα συμμετείχες εθελοντικά σε δράσεις για το στρατόπεδο;

A) Ναι, φυσικά!

B) Όχι, μου είναι αδιάφορο

Γ) Θα ήθελα αλλά δεν έχω τόσο χρόνο

Δ) Ναι αν ήταν κάτι ενδιαφέρον

E) Ναι αν είχα κίνητρο ως πολίτης

Έπειτα από το ερωτηματολόγιο θα ενημερωθείς για την ιστορία του στρατοπέδου;

Ναι ή Όχι

Έπειτα από το ερωτηματολόγιο θα ενημερωθείς για τις προτάσεις αξιοποίησης του στρατοπέδου;

Ναι ή Όχι

Σε ευχαριστώ πολύ!

1.30 Η εστιασμένη ομάδα

Καθώς ωστόσο δεν είχε ιδιαίτερη απήχηση τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου δεν καταγράφηκαν και εφόσον δεν έγινε αντικείμενο ευρείας χρήσης το ερωτηματολόγιο δεν χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα. Σε αυτό το σημείο λοιπόν, η ερευνήτρια χρειάστηκε να ανακατατάξει τα ερωτήματα και τα δεδομένα με σκοπό να εστιάσει σε δεύτερο επίπεδο. Στη συνέχεια, κρίθηκε ενδιαφέρον να πραγματοποιηθεί απόπειρα υλοποίησης και σχηματισμού εστιασμένης ομάδας με ερευνώμενες και ερευνώμενους που γνωρίζουν την ιστορία του στρατοπέδου Παύλου Μελά και τους επηρεάζει νοητικά και συναισθηματικά και με εκείνες και εκείνους που έχουν άγνοια της ιστορικής τους διαδρομής με σκοπό να διερευνηθούν πιθανόν μετασχηματισμοί από την αλληλεπίδραση και διά-δράση τους και ακόμη να μελετηθεί το κοινωνικό, ανθρώπινο, οικονομικό και πολιτισμικό κεφάλαιο με σκοπό να προσμετρήσει ως παράγοντας της αποφυγής της ιστορικής γνώσης και της γέννησής τραυματικής συλλογικής μνήμης. Δια μέσου του μεθοδολογικού εργαλείου των εστιασμένων ομάδων λοιπόν, στην επιχείρηση να διερευνηθεί το αστικό τραύμα από τον συμβολικό τόπο του στρατοπέδου και η συσχέτιση κοινωνικού κυρίως κεφαλαίου και συλλογικής μνήμης ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ύπαρξη αστικού τραύματος με ταυτόχρονη παρατήρηση μετασχηματισμών και μετατόπισης στις απόψεις των συμμετεχόντων και συμμετεχουσών σε σχέση με την ύπαρξη γνώσης ή όχι. Από τις ατομικές συνεντεύξεις φάνηκε πως σε κάποια άτομα της κοινότητας που ζει και εργάζεται γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά, προκαλείται κοινωνικό τραύμα λόγω της γνώσης και της μνήμης της ιστορίας του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης Παύλου Μελά όχι ωστόσο από βιώματα προερχόμενα από την τοπική προφορική ιστορία αλλά από την μνήμη προερχόμενη από την ατομική αναζήτηση για το στρατόπεδο από την παρακολούθηση σχετικών ντοκιμαντέρ, την επίσκεψη σε εκδηλώσεις του κυρίου Δορδανά και του κυρίου Λαζαρίδη και την ανάγνωση του βιβλίου “Το ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά”.

Αντίθετα, σε άλλα άτομα προκαλείται κοινωνική δυσφορία λόγω της αναξιοποίησής του από την πολιτεία και τα όργανα παρέμβασής της. Με αφορμή τους παραπάνω λόγους αποφασίστηκε να δημιουργηθεί εστιασμένη ομάδα ως εκτίμηση αναγκών της κοινοτικής ανάγκης μέσω του συγκεκριμένου μέσου και της αποκάλυψης αλλαγών από την συν διαλλαγή με άτομα που γνωρίζουν και με άτομα που αγνοούν τμήμα της ιστορίας του στρατοπέδου, της ομάδας δηλαδή εστίασης και της τεχνικής της συμμετοχικής παρατήρησης. Απώτερος σκοπός, να αναδειχθεί μέσω του συγκεκριμένου επιστημονικού τρόπου και να τεκμηριωθεί κατά πόσο υπάρχει η ανάγκη της κοινότητας να παρέμβει στον κοινωνικό χώρο, να τον συν-διαμορφώσει έπειτα από την συν-διαλλαγή και τον κοινωνικό διάλογο μεταξύ των συμμετεχόντων και των συμμετεχουσών και τέλος να προβεί η ερευνήτρια με την ομάδα που το επιθυμεί στον σχεδιασμό μιας παρέμβασης. Για τις συνεντεύξεις χρησιμοποιήθηκε κινητή συσκευή ως εργαλείο ηχογράφησης και ένα τετράδιο ως σημειωματάριο για περεταίρω πληροφορίες. Η διαδικασία που

ακολουθήθηκε με απώτερο σκοπό τη συλλογή των δεδομένων, ήταν η απομαγνητοφώνηση των ατομικών συνεντεύξεων και στην συνέχεια η ανάλυση του περιεχομένου τους. (σε θέματα)

Το ερώτημα ήταν: Τραύμα. Σε ποιο βαθμό το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί συλλογικό τραύμα και πώς αυτό διαφοροποιείται σε σχέση με την γνώση ή μετά-μνήμη; Τι διαφορές εντοπίζονται στην διάδραση ανθρώπων που γνωρίζουν για το στρατόπεδο και σε όσους αγνοούν για αυτό;

Υπόθεση σχετική ήταν

1) Εάν υπάρχει μετατόπιση σκέψεων και συναισθήματος προς το στρατόπεδο Παύλου Μελά έπειτα από την συνδιαλλαγή απόψεων στην εστιασμένη ομάδα;

2.Υπάρχει εναλλαγή απόψεων για την επιρροή του στρατοπέδου από την αξιοποίησή του και πιθανή επιθυμία εμπλοκής με τα κοινά (για το στρατόπεδο);

1.30.1 Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Αναμένεται και προσδοκάτε στα βιώματα της κοινότητας της γύρω περιοχής του στρατοπέδου, για το στρατόπεδο και την άγνοια της μνήμης που επιφέρει να υπάρχει σύνδεση μεταξύ τους όσον αφορά τις εμπειρίες που υποφέρει κάποιος σύμφωνα με τη θεωρία του κοινωνικού-αστικού τραύματος ως προς την υπάρχουσα κατάστασή του και τη μη αξιοποίησή του σε πράσινο κέντρο πολιτισμού του αστικού πεδίου τους. Οι παραπάνω προσδοκίες δεν υποστηρίζονται από το γεγονός πως έρευνες και μελέτες σχετικά με το Ολοκαύτωμα ή το Δίστομο στις οποίες αναφέρεται ενδελεχώς η επιρροή που άσκησαν τα τραγικά γεγονότα στις κοινότητες γύρω από τους τόπους-μνημεία και προκάλεσαν κοινωνικό τραύμα αλλά ακριβώς στην μη αξιοποίηση του στρατοπέδου από τις διαχρονικές κρατικές πολιτικές με αποτέλεσμα την απουσία συντονισμένων, ολιστικών και ουσιαστικών κινήσεων έρευνας της ιστορίας του επομένως και τη μη κατασκευή της συνολικής ιστορίας του στρατοπέδου, με αποτέλεσμα όλων τη μη ανάπτυξη συλλογικής μνήμης, εν συναίσθησης και κοινωνικού τραύματος από την ιστορία του. Αντίθετα, την πρόκληση αστικού τραύματος της περιοχής λόγω της υπό ανάπτυξής τους οικονομικά, της απουσίας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας από τις απαρχές της αστικής κατασκευής των δυτικών συνοικιών χωροταξικά ως προσφυγικοί καταυλισμοί και της έλλειψη πρασίνου ευρύτερα στο πυκνά κατοικημένο αστικό πεδίο.

Συνοψίζοντας, το παράδειγμα της έρευνας αποζητά και επιδιώκει να αναδείξει τα ίδια τα βιώματα και αιτήματα της κοινότητας για το στρατόπεδο, πέρα από το ιστορικό και κοινωνικό χώρο του στρατοπέδου. Επιχειρεί, να αναδείξει πόσο σημαντική ενδεχομένως να είναι η ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου δια μέσου της ανάπτυξης του πολιτισμικού, ανθρώπινου και οικονομικού μέσω της εμπλοκής με την τέχνη της κοινότητας, γύρω από τις ιστορίες του και σχετικά με αυτές, την πολιτική διάσταση της ανάγκης, επιθυμίας και προσμονής για διεκδίκηση του δημόσιου χώρου, του πολιτισμού, της ιστορίας που την αφορά και της ανάγκης για μεταστροφή της συλλογικής μνήμης ή και της άγνοιάς της σε γεγονότα με σημασία στην κοινωνική μνήμη και την ευρύτερη κοινωνική συλλογική ταυτότητα και κοινότητα με μία θετική χροιά και

ένα χαρακτήρα με αλτρουιστικό πρόσημο. Κατά τον σχεδιασμό αρχικά έγινε καταγραφή των ερευνητικών ερωτημάτων της εστιασμένης ομάδας και ανακοινώθηκε και επιλέχθηκε ο τόπος διεξαγωγής της. Αρχικά, οργανώθηκε το πλαίσιο διεξαγωγής-σχεδιασμού του ερευνητικού πρωτοκόλλου. Το ερευνητικό σχέδιο που δημιουργήθηκε ανήκει στα ευέλικτα ερευνητικά σχέδια και έχει χαρακτήρα και προσανατολισμό ποιοτικό. Η στρατηγική διεξαγωγή έρευνας που ακολουθήθηκε περιλαμβάνει την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου μέσα στο πραγματικό πλαίσιο, χώρο, χρόνο (εμπειρικά θεμελιωμένη θεωρία). Η επιλογή μεθόδου προσέγγισης συγκέντρωσης του ερευνητικού υλικού που ακολουθήθηκε είναι η ποιοτική μεθοδολογία και η θεματική ανάλυση όπως και στην ανάλυση των ατομικών συνεντεύξεων. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε ο εντοπισμός και η προσέγγιση των ατόμων που θα αποτελούσαν το αντικείμενο δειγματοληψίας της εστιασμένης ομάδας και θα την πλαισίωναν, το οποίο αποτελούταν και πάλι από κατοίκους που ζουν και εργάζονται γύρω από την περιοχή του στρατοπέδου Παύλου Μελά, οι οποίες και οι οποίοι συνέθεσαν και την ομάδα αναφοράς-δείγμα της έρευνας. Άτομα τα οποία συμμετείχαν και στις ατομικές συνεντεύξεις αλλά και νέα έπειτα από την εκδήλωση της επιθυμίας τους από την τοποθέτηση της πρόσκλησης για την εστιασμένη ομάδα. Επιλέχθηκε η περιοχή καθώς, θεωρείτο ότι τους αφορά πιο άμεσα και έρχονται σε καθημερινή επαφή με το στρατόπεδο.

Ως τρόπος ενημέρωσης του δείγματος για την εστιασμένη ομάδα επιλέχθηκε ως επανάληψη η διαδικασία της σύνταξης και εκτύπωσης της αφίσας¹⁵¹ πρόσκλησης κατασκευασμένη από την ερευνήτρια, η οποία τοποθετήθηκε σε κεντρικό σημείο κοντά στο στρατόπεδο στα τοπικά καταστήματα της περιοχής.

Στην αφίσα αναγραφόταν πως όποια/όποιος επιθυμούσε μπορούσε να επικοινωνήσει μέσω του email της ερευνήτριας και να λάβει περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον χώρο, την ημέρα και την ώρα που θα λάμβανε χώρο η ομαδική συζήτηση μεταξύ των κατοίκων της γύρω περιοχής του Παύλου Μελά για το στρατόπεδο. Παράλληλα, κλήθηκαν και προσκλήθηκαν και άτομα τα οποία είχαν ήδη παραχωρήσει ατομικές συνεντεύξεις στην προηγούμενη περίοδο της παρούσας έρευνας και είχαν εκδηλώσει ενδιαφέρον να συμμετάσχουν και σε μία πιθανή ομαδική συνομιλία. Η προαναφερθείσα διαδικασία επιλέχθηκε ως μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, διότι εμπίπτει στο γεγονός πως η ερευνήτρια δεν ήθελε να αποδώσει ολιστικά στην τύχη την επιλογή του δείγματος και όσες για όσους και όσες ενδιαφερόντουσαν για το θέμα με αποτέλεσμα να διερευνηθεί τι θα ήθελαν να μεταφέρουν από την βιωμένη εμπειρία τους αλλά και την συνομιλία τους. Από την προσέλευση των συμμετεχόντων δια μέσου της αφίσας, κάτοικοι έστειλαν email στην ερευνήτρια καθώς αυτό είχε δοθεί ως οδηγία στο ενημερωτικό φυλλάδιο και ενημέρωσαν πως επιθυμούν να συμμετέχουν στην έρευνα, παραχωρώντας μία συνέντευξη διάρκειας 40-60 λεπτών.

¹⁵¹ Γ.2.1. Αφίσα καλέσματος εστιασμένης ομάδας-Παράρτημα, σελ. 447

Πράγματι, κάτοικοι του δήμου Παύλου Μελά αλλά και άτομα που εργάζονται στην περιοχή ή χρησιμοποιούσαν την τοπική συγκοινωνία και γνώριζαν ενδελεχώς την περιοχή, επικοινωνήσαν με την ερευνήτρια και έπειτα από τις απαραίτητες οδηγίες δόθηκαν πληροφορίες σχετικά με την συνάντηση. Οι πιθανοί συνεντευξιαζόμενοι έδωσαν τα στοιχεία τους στην ερευνήτρια και εκείνη έπειτα τους ενημέρωσε καλώντας τους τηλεφωνικώς με σκοπό να οριστεί η πρώτη συνάντηση. Κάλεσαν συνολικά 4 άτομα, απαντήθηκαν τα email και έγινε η πρώτη γνωριμία, δόθηκαν οδηγίες και το τηλέφωνο της ερευνήτριας με σκοπό να προγραμματίσουν ημερομηνία, ώρα και τοποθεσία για την παραχώρηση των συνεντεύξεων. Οι υποψήφιοι συμμετέχοντες της έρευνας καλέστηκαν τηλεφωνικώς, έπειτα από τα email που ανταλλάχθηκαν, με σειρά προτεραιότητας και γνώμονα την πρωθύστερη ημερομηνία αποστολής του ηλεκτρονικού μηνύματος, όπως και στην προηγούμενη φάση της έρευνας. Οι 3 αποφάσισαν να συμμετέχουν στην έρευνα και η 1 αποφάσισε να αρνηθεί την πρόσκληση λόγω υποχρεώσεων. Οι υπόλοιποι 3, ενημερώθηκαν τηλεφωνικώς με αναλυτικότερες οδηγίες που θα χρειαζόταν να ακολουθήσουν για τους σκοπούς της συνέντευξης και ορίστηκε το ραντεβού. Παράλληλα από τους 12 συμμετέχοντες των ατομικών συνεντεύξεων αποφάσισε να συμμετέχει μόνο η 1. Γεγονός απογοητευτικό για την ερευνήτρια, ωστόσο αποτέλεσε και συλλογιστικό εργαλείο και στοιχείο καθώς, από τους 11 οι 6 αδυνατούσαν λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων, οι 2 λόγω οικογενειακών αναγκών και οι 3 δήλωσαν πως δεν ενδιαφέρονται. Αναδύθηκε η υπόθεση του χαμηλού συνολικού οικονομικού και κοινωνικού κεφαλαίου της κοινότητας παράλληλα με τη σκέψη απουσίας ενδιαφέροντος για την έρευνα. Η εστιασμένη ομάδα πραγματοποιήθηκε έπειτα από μία περιπατητική περιπλάνηση¹⁵² (Chtouris, S. (2019) διάρκειας 40 λεπτών με μία διαδρομή σε περιοχές γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” (περιπατητική συνέντευξη).

Ο τόπος που πραγματοποιήθηκε η συλλογή των δεδομένων και η καταγραφή τους ήταν η συνοριακή περιοχή Πολίχνης-Σταυρούπολη Θεσσαλονίκης και κυρίως κατά μήκος της οδού Λαγκαδά, το έτος 2020. Η υλοποίηση της συνάντησης της εστιασμένης ομάδας έλαβε χώρα σε τοπικό κατάστημα που προσέφερε καφέ στην Σταυρούπολη, Θεσσαλονίκης περιοχή γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά, το οποίο επιλέχθηκε από την ερευνήτρια αυτή την φορά για αποφυγή πιθανής καθυστέρησης κατά την διάρκεια της αναμονής απόφασης. Ο χώρος όπως και κατά τις ατομικές συνεντεύξεις συγκεκριμένα επιλέχθηκε, με βασική προϋπόθεση να υπάρχει ησυχία για τους σκοπούς της ηχογράφησης και ο χώρος να είναι κατάλληλα διαμορφωμένος με αναπαυτικά καθίσματα για τους σκοπούς της ομαδικής εστιασμένης συνέντευξης. Όπως και στις προγραμματισμένες ημέρες των συνεντεύξεων εμφανίστηκαν όλοι όσοι και όλες όσες ενδιαφέρθηκαν και με τους οποίους και τις οποίες έγινε μία πρώτη γνωριμία και προτού ξεκινήσει η εστιασμένη ομάδα και όπως προαναφέρθηκε προηγήθηκε ένας περίπατος γύρω από το στρατόπεδο και όχι

¹⁵² Chtouris, S. (2019). Walking and Creative Solidarity in Vulnerable social Spaces Final, Contagious trauma

μέσα σε αυτό και ο λόγος ήταν πως η ερευνήτρια επεδίωκε να υπάρχει η εικόνα του στρατοπέδου στον νου των συμμετεχόντων και των συμμετεχουσών, όπως ενδεχομένως το παρατηρεί και παρακολουθεί ένας κάτοικος της περιοχής (περιμετρικά) και για να μην υπάρχει περισσότερη εμπλοκή με φόρτιση με το συναίσθημα για όσους/όσες ήδη γνωρίζουν για το στρατόπεδο.¹⁵³ (Chtouris, S. (2019)

Έπειτα από τις απαραίτητες πρώτες συστάσεις και το χρονικό της γνωριμίας με την κάθε συμμετέχουσα και τον κάθε συμμετέχοντα και την πρωτόλεια συνδιαλλαγή μεταξύ αυτών, ενημερωνόντουσαν για την έρευνα, την θεματολογία και την διαδικασία της συνέντευξης και τους δεοντολογικούς της κανόνες. Αναλυτικότερα, πραγματοποιήθηκε μια προκαταρκτική εισήγηση του θέματος και έγινε ενημέρωση για την αναγκαιότητα ηχογράφησης για όσους δεν γνώριζαν και για την επανάληψη όσων είχαν στην προηγούμενη φάση λάβει μέρος. Επιπροσθέτως, πριν της πραγματοποίησης της συνέντευξης, οι ερευνώμενες και οι ερευνώμενοι ενημερώνονταν από την ερευνήτρια, για το απόρρητο και την ανωνυμία των λεγόμενων τους και την ανάγκη ηχογράφησης τους, γινόταν λεπτομερής ανάγνωση του εντύπου ενημέρωσης καθώς επίσης και συγκατάθεσης, τα οποία ήταν γραμμένα στην ελληνική.

Ακολουθούσε, η τυπική-γραφειοκρατική διαδικασία παράδοσης των εντύπων ενημέρωσης¹⁵⁴ για την έρευνα, συγκατάθεσης¹⁵⁵ και υπογραφής του εντύπου συγκατάθεσης, για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της ερευνήτριας προς τον/την συμμετέχοντα/ουσα για την έρευνα και επεξήγησής του/της με σκοπό την πλήρη κατανόηση των ενεργειών που θα ακολουθηθούν και την αποφυγή πιθανής παρεξήγησης.

Ο χρόνος που δια-τελεστικό ήταν καθημερινή ημέρα. Το εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ως μέσο για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων, στο δεύτερο μέρος της έρευνας όπως προαναφέρθηκε ήταν η υλοποίηση της εστιασμένης ομάδας με τη χρήση ημί-δομημένων και με ημί-ανοιχτού τύπου ερωτήματα.

Συντονίστρια της ομάδας ήταν η ερευνήτρια, η οποία συμμετείχε μόνο για την γνωστοποίηση των ερωτημάτων. Εφόσον ενημερώθηκαν ενδελεχώς οι ερευνώμενοι για το θέμα της έρευνας και τις ανάγκες αυτής συμφωνήθηκε να τηρηθούν κάποιοι βασικοί κανόνες επικοινωνίας όπως για παράδειγμα πως ο διάλογος μπορεί να γίνει μόνο με την ύπαρξη σεβασμού στην ποιότητα και στον χρόνο του λόγου του συνομιλητή ή της συνομιλήτριας, δηλαδή πως δεν θα πρέπει να διακόψει ένα άτομο ένα άλλο, ή εάν δεν τηρηθεί η ομαλή ροή της συζήτησης ή και σε περίπτωση λεκτικής διαμάχης η ερευνήτρια δύναται να διακόψει την εστιασμένη ομάδα.

¹⁵³ Chtouris, S. (2019). Walking and Creative Solidarity in Vulnerable social Spaces Final, Contagious trauma

¹⁵⁴ Γ.2.2. Έντυπο ενημέρωσης εστιασμένης ομάδας-Παράρτημα, σελ. 448

¹⁵⁵ Γ.2.3. Έντυπο συγκατάθεσης εστιασμένης ομάδας-Παράρτημα, σελ. 449

Ακόμη, συμφωνήθηκε ο κανόνας του σεβασμού του λόγου όλων των ατόμων στην ομάδα και πως οποιαδήποτε στιγμή αποφασίσει κάποιο άτομο να αποχωρήσει έχει αυτήν την δυνατότητα. Αξίζει να σημειωθεί πως έγινε γνωστό επίσης πως σε περίπτωση ιδιαίτερης συγκινησιακής φόρτισης σχετικά με την θεματολογία υπήρχε δυνατότητα δωρεάν συμβουλής ψυχολόγου από εξωτερικό περιβάλλον και η δυνατότητα παύσης ή και εγκατάλειψής της.

Η ερευνήτρια δια μέσου της συμμετοχικής παρατήρησης κατέγραψε σημειώσεις της ομαδικής συζήτησης. Τέλος, κρίνεται σημαντικό να αναφερθεί πως δεν δόθηκε οποιασδήποτε μορφής, υλικής ή και χρηματικής αποζημίωσης για τη συμμετοχή των ατόμων στην εστιασμένη ομάδα. Έπειτα από την υλοποίηση της εστιασμένης συζήτησης, της οποίας η ηχογράφηση διήρκεσε 30-40 λεπτά πραγματοποιήθηκε η απομαγνητοφώνηση, η οποία έγινε ελάχιστα με το εργαλείο φωνητικής πληκτρολόγησης από το πρόγραμμα της Google (Google Docs) και κυρίως ακουστικά από την ερευνήτρια με σκοπό να μετα μνημονευθούν οι σκέψεις και τα βιώματά της σε συσχέτιση με τις σημειώσεις από την συμμετοχική παρατήρηση. Η επεξεργασία του εμπειρικού υλικού έγινε σύμφωνα με τη μεθοδολογία που αναλύθηκε στις παραπάνω ενότητες και διενεργήθηκε εφόσον είχε προηγηθεί μια ενδελεχής ανάγνωση των απομαγνητοφωνήσεων των εμπειρικών δεδομένων. Τέλος, έγινε μια αποτύπωση των αναδυόμενων θεμάτων, ακολούθησε καταγραφή των εργασιών και δημιουργήθηκε ένα χρονοδιάγραμμα των διαδικασιών που επρόκειτο να εκπονηθούν με σκοπό να αναχθούν τα θέματα, σε γεγονότα και φαινόμενα.

1.30.2 Θεματικός οδηγός εστιασμένων ομάδων

Στον θεματικό οδηγό των συνεντεύξεων εμπερικλείονται ομάδες ερευνητικών ερωτημάτων σχετιζόμενες με το κοινωνικό τραύμα, το ανθρώπινο, κοινωνικό, οικονομικό, πολιτισμικό κεφάλαιο και χαρακτηριστικών του σύγχρονου υποκειμένου. Ειδικότερα περιλαμβάνει κατηγορίες ερωτήσεων που στοχεύουν στην ενημέρωση και πληροφόρηση της οικογενειακής, εκπαιδευτικής και εργασιακής κατάσταση των ατόμων, της σχέσης τους με την τέχνη, το αίσθημα της οικονομικής ασφάλειας ή αντίθετα της επισφάλειας. Επιπροσθέτως, ερωτήσεις που στοχεύουν στην ενημέρωση για τα συναισθήματά τους για το στρατόπεδο, τις σκέψεις τους για την εικόνα του, την ιστορία του και την σποραδική ένταξη τους στην ηδύ υπάρχουσα προσωπική και μοναδική τους βιωμένη εμπειρία σε σχέση με εκείνο και την ιστορία και κοινωνική συν-διαμόρφωση της κοινότητάς τους και της περιοχής τους ευρύτερα. Η δομή του θεματικού οδηγού των συνεντεύξεων βασίστηκε στις ερευνητικές υποθέσεις της έρευνας, στη διερεύνηση εμπειριών από τους κατοίκους της γύρω περιοχής του στρατοπέδου συ σχετιζόμενες με εκείνες από την βιβλιογραφική ανασκόπηση με το κοινωνικό-αστικό τραύμα. Στη συγκεκριμένη επιχειρήθηκε να κατανοηθεί πως διαμορφώνονται οι αντιλήψεις, τα γεγονότα και το φαινόμενο του κοινωνικού τραύματος, ανάγοντας τα εμπειρικά δεδομένα που συλλέχθηκαν μέσω της ανάλυσης του μεθοδολογικού εργαλείου εμπειρικός διαλεκτικός ρεαλισμός. Ακόμη, διερευνήθηκε συνδιαλλαγή των συνομιλητών σχετικά με όσους γνώριζαν

και όσους δεν γνώριζαν τμήματα της καταγεγραμμένης δραστηριότητάς του, κοινά στοιχεία στις επιθυμίες τους για την αξιοποίησή του και η επιθυμία εμπλοκής με το κοινωνικό γίνεσθαι του στρατοπέδου ως δράση συλλογικότητας με καλλιτεχνική υπόσταση.

Συνοψίζοντας, ο θεματικός οδηγός της Ε.Ο. βασίστηκε στις ερευνητικές υποθέσεις της έρευνας, στη διερεύνηση των μορφών κεφαλαίου και σε μεταβατικές ερωτήσεις. Στη συγκεκριμένη Ε.Ο. επιχειρήθηκε η κατανόηση για το πώς διαμορφώνονται οι αντιλήψεις των κατοίκων της περιοχής σχετικά με το στρατόπεδο, η ύπαρξη ενεργούς κοινωνικής δράσης σε κοινωνικά θέματα που τους αφορούν άμεσα. Σημαντική μεταβλητή αποτέλεσε η γνώση ή μη της ιστορικής αποτύπωσης και η μελέτη μετατόπισης της νοηματοδότησης του στρατοπέδου από τους συμμετέχοντες. Επιπλέον διερευνώνται οι στρατηγικές που αναπτύσσουν για την ένταξη τους, οι μορφές κεφαλαίων που συγκεντρώνουν και πώς συγκροτείται η κοινωνική τους ταυτότητα και η τοπική κοινότητα.

Η δομή του Θεματικού Οδηγού είχε ως εξής:

Εναρκτήρια ερώτηση γνωριμίας σχετικά με το όνομα και σύντομες πληροφορίες σχετικά με τον εκάστοτε συμμετέχοντα με σκοπό τη σύνθεση των βιογραφικών βινιέτων.

Α) Άξονας- Θεωρία δικτύων και κοινωνικού κεφαλαίου

-Στοιχεία σύνθεσης για τις βιογραφικές βινιέτες

-Εργασία, Σπουδές

-Αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου και εμπλοκή με την τέχνη

-Ηλικιακή ομάδα

-Δημιουργία οικογένειας

-Οικονομικό κεφάλαιο

Β) Άξονας –Εμπειρία από την παρουσία του χώρου του στρατοπέδου

Εμπειρία από την παρουσία του στρατοπέδου

-Τι προκαλεί η εικόνα του

-Γνώση της ιστορίας του ή όχι

-Η γνώση ή η μνήμη της ιστορίας πώς επηρεάζει τις σκέψεις για το στρατόπεδο

-Τι προκαλεί εντονότερα συναισθήματα

Γ) Άξονας-Στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά”- Μνημονικό Αστικό Τραύμα

-Στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά”

- Μνήμες από το Στρατόπεδο συγκέντρωσης “Παύλου Μελά”

-Γνώση προφορικής τοπικής ιστορίας

-Ύπαρξη εκπαιδευτικών εκδρομών

Δ) Άξονας –Εμπειρία από την αξιοποίηση του χώρου του στρατοπέδου

-Η αξιοποίηση του στρατοπέδου είναι αρεστή στο άτομο/κάτοικο

-Η αξιοποίηση του είναι αρεστή στην κοινότητα της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο

-Επιθυμία του κατοίκου για μελλοντική αξιοποίηση του στρατοπέδου

E) Άξονας-Συλλογικότητες και εμπλοκή με τα κοινά

-Παρουσία ενεργειών και ομάδων στον χώρο του στρατοπέδου

-Εμπλοκή με τα κοινά και συμμετοχή σε συλλογικότητα ή επιθυμία συμμετοχής

-Διαδικασία κοινωνικής ένταξης ενός κατοίκου που κατοικεί στη συγκεκριμένη περιοχή της Θεσσαλονίκης

-Ποια προβλήματα αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι στην κοινωνική τους ένταξη

-Εμπειρίες-βιώματα από συλλογικές πρωτοβουλίες/δράσεις για την κοινωνική ένταξη και συμμετοχή στον κοινωνικό χώρο

Ανακεφαλαίωση και κλείσιμο εστιασμένης ομάδας

-Ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφερθούν στα θέματα της συνομιλίας που τους φάνηκαν πιο σημαντικά-Ανακεφαλαίωση με αναφορά των σημαντικότερων σημείων της ομαδικής συζήτησης

-Ευχαριστίες

Ο θεματικός οδηγός της Ε.Ο. βασίστηκε στις ερευνητικές υποθέσεις της έρευνας. Στη συγκεκριμένη Ε.Ο. επιχειρήθηκε να γίνει αντιληπτό πως και αν διαμορφώνονται οι αντιλήψεις βασισμένες στο κοινωνικό και συγκεκριμένα αστικό τραύμα.

1.30.3 Πορτραίτα συμμετεχόντων εστιασμένης ομάδας : οι άνθρωποι

Επειδή το μέγεθος του δείγματος είναι ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία που καθορίζει την ισχύ της έρευνας, πρέπει να αναφέρεται ο αριθμός των συμμετεχόντων που θα είναι σχετικά κοντά στον τελικό αριθμό. Επομένως, ο αριθμός των συμμετεχόντων ήταν 4. Στην προηγούμενη ενότητα περιεγράφηκε ο τρόπος επιλογής του δείγματος ο οποίος πραγματοποιήθηκε με τυχαία δειγματοληψία αλλά σκεπτικό προτίμησής του ήταν να αναδυθούν μέσα από την ομάδα αναφοράς τα χαρακτηριστικά των εξεταζόμενων που σχετίζονται με τις μεταβλητές της έρευνας εκείνες, που αφορούν το τραύμα. Το προφίλ των ανθρώπων που συμμετείχαν στην ομάδα αποφάνθηκε από την καταγραφή και επεξεργασία ορισμένων δημογραφικών χαρακτηριστικών όπως το φύλο, η ηλικία ή η ηλικιακή κατηγορία, η εθνικότητα, ο τόπος κατοικίας, το επίπεδο μόρφωσης, το επάγγελμα και το εισόδημα, η ύπαρξη και ποιότητα και η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, η καλλιτεχνική υπόσταση και η εμπλοκή με το κοινωνικό γίνεσθαι. Ακόμη, κρίθηκε σημαντικό να γίνουν γνωστά και τα κίνητρα για τη συμμετοχή τους στην έρευνα καθώς αποτέλεσαν και ένα σημαντικό παραγοντικό στοιχείο που επηρέαζε τα λεγόμενά τους. Των οποίων ήταν το ενδιαφέρον για το στρατόπεδο Παύλου Μελά εν γένει και η μακροχρόνια απουσία σημαντικής αξιοποίησής του πλην της σημαντικής δοθείσας απόφασης για την αξιοποίησή του και αυτό έπειτα από δεκαετίες πολιτικών αγώνων και διαμάχης μεταξύ κράτους, δήμων και του ελληνικού στρατού.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως κάποιοι προσκλήθηκαν μέσω της αφίσας και κάποιοι όπως η Α. έλαβαν μέρος και στην διάρκεια των ατομικών συνεντεύξεων με σκοπό να φανεί αν υπάρχει μετατόπιση στην οπτική της από το γεγονός πως επειδή η ερευνήτρια γνώριζε έναν κάτοικο που αποφάσισε να συμμετάσχει στην εστιασμένη ομάδα και είχε γνώση για τα τραυματικά γεγονότα του στρατοπέδου επέλεξε να τον εμπλέξει στην ομάδα, με σκοπό να υπάρξει ανταλλαγή απόψεων από όσους γνωρίζουν με όσους δεν γνωρίζουν. Επιπροσθέτως, εάν έπειτα από την συν-διαλλαγή υπάρξει εμπλοκή με το συναίσθημα, αύξηση της εν-συναίσθησης και κλίση προς το τραύμα.

Η επιλογή του δείγματος της έρευνας προέκυψε έπειτα από την τοποθέτηση της αφίσας-πρόσκλησης στην περιοχή του στρατοπέδου όπως προαναφέρθηκε. Σκεπτικό αυτής της διεργασίας, της επιλογής δηλαδή των ατόμων αυτών ως πηγή συγκεκριμένων θεματικών έγινε με σκοπό την ύπαρξη του παράγοντα της τύχης, της αμερόληπτης κριτικής σκέψης και του κριτηρίου της εντοπιότητας αλλά και η ύπαρξη της μεταβλητής των ατόμων που έχουν γνώση για το στρατόπεδο ως ναζιστικό την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Τα όρια που τέθηκαν στην έρευνα δεν ήταν απόλυτα ελέγξιμα από την ερευνήτρια καθώς να μεν η περιοχή προέλευσης του δείγματος, ήταν γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά με σκοπό να αναλυθούν τα λεγόμενα των πιο άμεσα ενδιαφερόμενων ατόμων και ατόμων που έχουν πρόσβαση στην οπτική που προσφέρει το στρατόπεδο από την χωροταξική του θέση. Από την άλλη πλευρά, δεν υπήρχε ουσιαστικά καταγραφή της ιστορικής αναδρομής στις τοπικές βιβλιοθήκες για το στρατόπεδο Παύλου Μελά ως πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης καθώς οι τρόποι αφήγησης και τεκμηρίωσης της αναπαράστασης της ιστορίας είναι ελάχιστοι και χρονικά καταγεγραμμένοι τις τελευταίες δεκαετίες. Εκδηλώσεις που σκοπό έχουν την ανάδειξη ιστορικών μελετών, αναλύσεων, τη προβολή οπτικοακουστικών μέσων και ταινιών τεκμηρίωσης για το στρατόπεδο αλλά και παιδαγωγικών και εκπαιδευτικών ημερίδων σχετικών με εκείνο πραγματοποιήθηκαν από το 2017 και έπειτα στο στρατόπεδο για την κοινότητα γύρω του. Διαδικασίες ιδιαίτερα επίπονες ωστόσο διαχειριστικές για την αντιμετώπιση συλλογικού τραύματος και στην περίπτωση της έρευνας, απαραίτητες αναντίρρητα για την αποφυγή ιστορικής λήθης.

Επιπρόσθετη, οριοθέτηση ήταν το μέγεθος του δείγματος που επιλέχθηκε, το οποίο ορίστηκε στα 4 λόγω του στενού χρονικού περιορισμού παράδοσης της έρευνας στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Όσον αφορά το μέγεθος του δείγματος, αυτό ορίστηκε με βάση την προσέγγιση της ανάλυσης δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε. Πρόκειται ξανά για τον εμπειρικό διαλεκτικό ρεαλισμό, το οποίο μεθοδολογικό εργαλείο οποία θα συζητηθεί εκτενέστερα. Το μέγεθος του δείγματος ήταν 4 συμμετέχοντες. Για τον ερευνώμενο πληθυσμό συνδυετικός κρίκος αποτέλεσε το γεγονός του κοινού τόπου κατοικίας ή εργασίας στην περιοχή του δήμου Παύλου Μελά και συγκεκριμένα γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”. Η ομάδα αναφοράς συγκεκριμένα αποτελούνταν από 2 γυναίκες και 2 άνδρες, διαφορετικών ηλικιακών ομάδων από 21 έως 42 ετών. Προέκυψε να έχουν κοινή χώρα καταγωγής την Ελλάδα, να διαμένουν στον

ίδιο δήμο αλλά όχι στην ίδια περιοχή και να προέρχονται από διαφορετικούς τόπους καταγωγής ο καθένας τους. Ανάμεσά τους υπάρχουν άνεργοι, φοιτητές και εργαζόμενοι σε συνθήκες επισφάλειας. Πρωταρχικός στόχος της ομάδας αναφοράς ήταν η διερεύνηση και η αποκάλυψη κομματιών της ατομικής εμπειρίας των συμμετεχόντων που θα οδηγήσει στην πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου που μελετάται.

Στο συγκεκριμένο τμήμα της μεθόδου θα γίνει περιληπτική παρουσίαση των δημογραφικών χαρακτηριστικών των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα, των πορτραίτων τους έπειτά από την ανάλυση των συνεντεύξεων και την ανάδυση των καίριων βιογραφικών βινιετών και θεμάτων.

Οι βιογραφικές βινιέτες των συμμετεχόντων στην Εστιασμένη ομάδα διατυπώθηκαν ως εξής:

Τα πορτραίτα των προσώπων της εστιασμένης ομάδας της έρευνας

Η ομάδα αναφοράς της εστιασμένης ομάδας αποτελούνταν από 2 γυναίκες 21-24 ετών, και οι δύο ελληνικής καταγωγής και 2 άνδρες 26-42 ετών, ελληνικής καταγωγής αντίστοιχα. Όλοι ήταν κάτοικοι της περιοχής. Η καταγωγή δεν ήταν κοινό σημείο, ωστόσο η μακροχρόνια διαμονή στην περιοχή ήταν κοινό γνώρισμα.

01 Η Α. είναι ζαχαροπλάστισσα και πρόσφατα άνεργη. Σπούδασε σε ιδιωτικό ΙΕΚ, στη Θεσσαλονίκη. Μένει με τους γονείς της από μικρή στην Πολίχνη, στον Δήμο του Παύλου Μελά. Είναι 24 ετών και στον ελεύθερο της χρόνο αναζητεί εργασία, βλέπει ταινίες, πηγαίνει σινεμά και κάνει βόλτες.

02 Η Ε. είναι φοιτήτρια αγγλικής φιλολογίας του Α.Π.Θ. στην Θεσσαλονίκη και κάτοικος του Δήμου Παύλου Μελά. Μένει με τους γονείς της και στον ελεύθερο της χρόνο πηγαίνει γυμναστήριο.

03 Δ. είναι κάτοικος της περιοχής Παύλου Μελά και είναι 42 ετών. Το επάγγελμά του είναι η παραγωγή προϊόντων και η πώλησή του σε λαϊκές αγορές. Στον ελεύθερο του χρόνο επισκέπτεται τους φίλους του στις λαϊκές αγορές που εργάζονται, πηγαίνει σε τοπικό καφενείο και στα παιδιά του που μένουν σε περιοχή εκτός Θεσσαλονίκης.

04 Ο Γ. Εργάζεται ως διανομέας φαγητού σε κατάστημα εστίασης. Είναι 26 χρονών, γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Πολίχνη και μένει με τους γονείς του στο Δήμο Παύλου Μελά. Στον ελεύθερο του χρόνο, ασχολείται με το ποδόσφαιρο ερασιτεχνικά με τους φίλους του.

Εντέλει, κατά την διάρκεια της εστιασμένης ομάδας, της απομαγνητοφώνησης, της ανάγνωσης και ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων έγινε φανερό πως χρειάζεται πρωτίστων να αναζητηθούν οι κοινωνικοί τύποι που συνθέτουν την εστιασμένη ομάδα με σκοπό να διερευνηθεί το κοινωνικό κεφάλαιο των συμμετεχουσών και των συμμετεχόντων ώστε να ανακαλυφθούν πτυχές του κοινωνικού τραύματος.

Ακολουθεί θεματική επεξεργασία της εστιασμένης ομάδας σε σχέση το αστικό τραύμα και ανάλυση της σε σχέση και με τις μορφές κεφαλαίου, σχέσεων και δικτύων με βασικό γνώμονα την κοινωνική συμμετοχή, με σκοπό να αναδυθούν τα κοινωνικά φαινόμενα από τα κοινωνικά γεγονότα

1.30.4 Παρουσίαση των κεντρικών θεμάτων της εστιασμένης ομάδας από την απομαγνητοφώνηση

Η επιλογή της ομάδας και η συγκρότηση του θεματικού οδηγού έγινε με στόχο την κατανόηση των αντιλήψεων που επικρατούν αναφορικά με το αστικό τραύμα και της επιπτώσεις του στην κοινότητα της περιοχής και αν υπάρχει. Η συζήτηση δεν περιορίστηκε σε ένα θέμα, συγκροτήθηκε από θεματικούς άξονες όπως τη συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι με σκοπό την συν-διαμόρφωση του τόπου και της κοινότητάς του. Μέσα από το διάλογο αναδύθηκαν κοινές διαπιστώσεις και εντοπίστηκαν σημεία διαφοροποίησης των απόψεων/εμπειριών. Μία κοινή διαπίστωση ήταν πως με την γνώση της ιστορίας ήταν κοινή παραδοχή πως άλλαζε η άποψη και το συναίσθημα συγκεκριμένων συμμετεχόντων σχετικά με την σκέψη του για το στρατόπεδο Παύλου Μελά, σε σχέση με τα όσα ξεκίνησαν να λένε. Η συζήτηση στην εστιασμένη ομάδα επικεντρώθηκε στην ανάγκη αξιοποίησης του στρατοπέδου και στην απουσία γνώσης για αυτό από όλους τους πολιτιστικούς, εκπαιδευτικούς και πολιτειακούς φορείς. Από τη διεργασία της απομαγνητοφώνησης προέκυψαν ως δεδομένα πως η κοινότητα δε γνωρίζει την ιστορία αυτού του χώρου, ο τόπος δεν επηρεάζει την κοινότητα λόγω της ιστορίας καθώς αυτή δεν υφίσταται κατασκευαστικά αλλά λόγω της παρούσας κατάστασής του προκαλείται αστικό κοινωνικό τραύμα. Στη συνέχεια της συζήτησης μεταξύ των μελών της εστιασμένης ομάδας σύμφωνα με σχετικές ερωτήσεις αναδύθηκαν θέματα που αφορούν το κοινωνικό κεφάλαιο, την κοινωνική ταυτότητα, την μνήμη, την κατασκευή της ιστορίας και τη χρήση της ως αντιφασιστικό εργαλείο. Παρατηρήθηκε πως τα μέλη της εστιασμένης ομάδας που δεν γνώριζαν για την ύπαρξη του στρατοπέδου ως ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης κατά την διάρκεια της Γερμανικής κατοχής από την συν-διαλογή τους με τον έναν κάτοικο που γνώριζε άλλαξαν τα συναισθήματά τους προς το στρατόπεδο ως αστικό τόπο και αναδύθηκε από τα λεγόμενά τους τα οποία ήρθαν σε αντιπαράθεση με τα αρχικά στις ατομικές συνεντεύξεις. Επιπροσθέτως, παρατηρήθηκε πως οι τρεις από τους τέσσερις συμμετέχοντες εκδήλωσαν επιθυμία να συμμετάσχουν σε μία δημιουργική κοινότητα με εργαλείο και μέσω την τέχνη για να γνωρίσουν το στρατόπεδο.

Τελικώς, με το παράδειγμα της ομαδικής συζήτησης προτάθηκε ο τελικός στόχος της έρευνας η δημιουργία συλλογικοτήτων που δια μέσου της προσθήκης της τέχνης θα πραγματοποιήσουν μία δράση στον ιστορικό τόπο της κοινότητάς τους. Για τους παραπάνω λόγους δημιουργήθηκε εστιασμένη ομάδα με σκοπό να διερευνηθεί η μετατόπιση των αρχικών σκέψεων των συνεντευξιαζόμενων από την επιρροή ή όχι των συνομιλητών τους και αναδείχθηκε η επιθυμία δημιουργίας δημιουργικής κοινότητας με σκοπό την εμπλοκή των συμμετεχόντων στην κοινότητα και να μελετηθούν ενδεχομένως, πιθανοί μετασηματισμοί από αυτήν τους την εμπειρία που τους προσέφερε αυτή η ομαδική δράση θα άλλαζε την οπτική τους από την μεταξύ τους διά-δράση ή και ακόμη αν θα άλλαζε με θετικό πρόσημο την οπτική τους προς τον τόπο. Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων, των απομαγνητοφωνήσεων, της ανάγνωσης και ανάλυσης των ποιοτικών δεδομένων έγινε φανερό πως ενώ και οι τέσσερις ερευνώμενοι δεν είχαν ουδεμία

σχέση μεταξύ τους, προέρχονταν από τις ίδιες ή κοινές κοινωνικές τάξεις, περιοχές καταγωγής, δεν είχαν κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ως προς το γλωσσικό τους επίπεδο, το μορφωτικό υπόβαθρο, το οικονομικό, πολιτισμικό, ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο και οι τέσσερις ανέφεραν πως έχουν ασχοληθεί, ή ασχολούνται με διάφορες μορφές τέχνης ή θέλουν να ασχοληθούν.

Από την παραπάνω παρατήρηση κρίνεται εύλογο να διερευνηθεί η σχέση μεταξύ της κοινωνικής ταυτότητας και του κοινωνικού εαυτού και η θέση της ιστορίας στην αλληλουχία αυτή. Συγκεκριμένα,

Και στους τέσσερις ερευνώμενους η τέχνη και οι μορφές της ή η ενασχόληση με καλλιτεχνικές πρακτικές (χορός, μουσική,) είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το χτίσιμο των κοινωνικών τους ταυτοτήτων και κοινωνικών εαυτών. Η σχέση αυτή είναι διαχρονική στην πορεία της ζωής της συλλογικής ταυτότητας και κοινότητας και του συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου και αποτελεί συγκεκριμένη περίοδο του χρόνου ως όαση και προσωπική φροντίδα ως χωρο-χρονικό σημείο συλλογικής αναφοράς.

Προφίλ Παρουσίαση της πρώτης περίπτωσης (Α.)

01 Η Α. είναι 24 ετών, άγαμη, εργατικής τάξης νέα. Έχει ολοκληρώσει τις σπουδές της ως ζαχαροπλάστισσα σε ιδιωτικό ΙΕΚ, στη Θεσσαλονίκη. Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση μένει με τους γονείς της από μικρή στην Πολίχνη, στον Δήμο του Παύλου Μελά και στον ελεύθερο της χρόνο αναζητεί εργασία, βλέπει ταινίες, πηγαίνει σινεμά και κάνει βόλτες. Το κοινωνικό κεφάλαιο χαμηλό “Α: Εκτός απ”το να ψάχνω δουλειά ε...μ”αρέσει να βλέπω ταινίες, να πηγαίνω σινεμά, να βγαίνω βόλτες. Αυτά, κάτι άλλο”. Το ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλό” Α: Εγώ το άκουσα τώρα πρώτη φορά από τον Δημήτρη. Δεν το ήξερα. Απλά, τώρα λέει για πράγματα τα οποία όταν ακούς ότι κάνουν εκδηλώσεις και τέτοια πράγματα δεν φέρνεις αυτά στο μυαλό σου. Τώρα βέβαια θα τα φέρνω στο μυαλό μου. Είναι τελείως διαφορετικά, όταν ξέρεις ότι έγιναν εκτελέσεις εκεί μέσα” καθώς υπάρχει μετατόπιση στη σκέψη της για το στρατόπεδο έπειτα από την γνώση της ιστορίας από τον συνομιλητή της. Το πολιτισμικό κεφάλαιο “ Εκτός απ”το να ψάχνω δουλειά ε...μ”αρέσει να βλέπω ταινίες, να πηγαίνω σινεμά, να βγαίνω βόλτες.”. Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ως άνεργη καθώς “ Εκτός απ”το να ψάχνω δουλειά ε...μ”αρέσει να βλέπω ταινίες, να πηγαίνω σινεμά, να βγαίνω βόλτες.. Α: Ωραία, με λένε Αλίκη, είμαι ζαχαροπλάστισσα. Αυτή την στιγμή είμαι άνεργη και είμαι πολίτης του Δήμου Παύλου Μελά. Ε...αυτά.”. Η ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης παρουσιάζεται χαμηλή παρα μόνο ως διασκέδαση “Α: Εκτός απ”το να ψάχνω δουλειά ε...μ”αρέσει να βλέπω ταινίες, να πηγαίνω σινεμά, να βγαίνω βόλτες. Αυτά, κάτι άλλο”.

02 Η Β. είναι φοιτήτρια αγγλικής φιλολογίας του Α.Π.Θ. στην Θεσσαλονίκη και κάτοικος του Δήμου Παύλου Μελά. Μένει με τους γονείς της και στον ελεύθερο της χρόνο πηγαίνει γυμναστήριο.

Το κοινωνικό κεφάλαιο υψηλό “Ε: Ε, όχι με τους γονείς μου. Και περνάω τον ελεύθερο χρόνο μου... πάω γυμναστήριο, ζω σαν φοιτήτρια γενικότερα. Εμ...αυτά πάνω κάτω.” λόγω φοιτητικής ζωής.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλό” Ε: Ναι παύει να είναι απλά ένα μέρος με κτίρια και τις ε, την ετήσια ας πούμε, το ετήσιο φεστιβάλ. Κάποια στιγμή αποκτάει και λίγο ε, μια άλλη προσωπικότητα σαν μέρος. Δημιουργείται λίγο η αίσθηση του δέους και του φόβου κατά μια έννοια γιατί νιώθεις πόσα αποτρόπαια πράγματα ίσως συνέβαιναν και πόσος πόνος ανθρώπων ε, υπάρχει και το, το νιώθεις αλλιώς.¹⁵⁶“ καθώς υπάρχει μετατόπιση στη σκέψη της για το στρατόπεδο έπειτα από την γνώση της ιστορίας από τον συνομιλητή της. Το πολιτισμικό κεφάλαιο υψηλό από την απάντηση σχετικά με τις προτάσεις της για την αξιοποίηση του στρατοπέδου “ Ε: Επίσης τώρα, με βάση αυτά που ακούσαμε τον Δημήτρη να λέει, θεωρώ κιάλας ότι θα ήτανε σωστό να υπάρχει μια ενημέρωση κάθε χρόνο, ιδίως σε παιδιά στα σχολεία. Και θα μπορούσανε έτσι να κάνουν μικρές εκδρομές όπου θα βλέπουν το μέρος και θα ενημερώνονται ιστορικά..”

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ως άεργη φοιτήτρια καθώς “ Ε: Ε, όχι με τους γονείς μου. Και περνάω τον ελεύθερο χρόνο μου... πάω γυμναστήριο, ζω σαν φοιτήτρια γενικότερα. Εμ...αυτά πάνω κάτω “ Η ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης παρουσιάζεται ανύπαρκτη.

03 Δ. είναι κάτοικος της περιοχής Παύλου Μελά και είναι 42 ετών. Το επάγγελμά του είναι η παραγωγή προϊόντων και η πώλησή του σε λαϊκές αγορές. Στον ελεύθερο του χρόνο επισκέπτεται τους φίλους του στις λαϊκές αγορές που εργάζονται, πηγαίνει σε τοπικό καφενείο και στα παιδιά του που μένουνε σε περιοχή εκτός Θεσσαλονίκης. Το κοινωνικό κεφάλαιο υψηλό “ Δ: Α! Ε... Κατεβαίνω στην λαϊκή, λέω ένα γεια στους φίλους μου. Στο καφενείο εδώ παρακάτω πηγαίνω. Ε...τάβλι. Καμιά φορά πάω και βλέπω τα παιδιά μου αλλά μένουνε στη Σουρωτή, έξω απ’την Θεσσαλονίκη. Ε αυτά.”.

Το ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλό “ Δ: Εγώ μένω τα τελευταία 5 χρόνια στην περιοχή και όταν ήρθα το έβλεπα. Και να σας πω εδώ την αλήθεια, αυτό που σκεφτόμουνα είναι γιατί γίνεται η λαϊκή εδώ στο δρόμο και δεν γίνεται εκεί. Τέλεια θα ήταν. Αλλά, μετά ρώτησα και έμαθα. Και έμαθα κάποια πράγματα για την ιστορία του και αυτά. Και εντάξει από τότε είναι λίγο διαφορετικό κάθε φορά που το παρατηρώ. Ε είναι λίγο περίεργο, γιατί μου είπανε στην αρχή για τις εκτελέσεις που γίνανε επί γερμανικής κατοχής. Σκότωναν ανθρώπους και τέτοια. Εντάξει τώρα με το θάνατο, εκτελέσεις όταν ακούς , το ακούς απλά σαν ιστορικό γεγονός, δεν σου λέει κάτι. Αλλά πριν, πότε ήτανε; Τρία χρόνια βγήκε αυτή μία ταινία του Βούλγαρη, πολύ ωραία να πάτε να την δείτε. Λέγεται το τελευταίο σημείωμα. Που είχε μία αντίστοιχη εκτέλεση σαν αυτές που γινόταν εδώ στο στρατόπεδο. Και όταν συνειδητοποίησα τι σημαίνει η εκτέλεση τον ατόμων. Δηλαδή στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, δεν ξέρω αν το γνωρίζατε, είχαν εκτελεστεί γύρω στα 100 άτομα ως αντίποινα. Ε και όταν το βλέπεις και σε απεικόνιση του Βούλγαρη σε ταινία. Εντάξει είναι πολύ ψυχοπλακωτικό. Καταλαβαίνεις πολλά για την φύση του ανθρώπου. Εντάξει βλέπω από τότε γίνονται και κάτι φεστιβάλ, κάτι αριστεροί έρχονται κάνουν εδώ πέρα τέτοια, αλλά μπροστά σε όλα αυτά τα πράγματα τώρα με την ιστορία δεν μου λέει κάτι.” καθώς λόγω του συγκεκριμένου προκαλείται η υπάρχει μετατόπιση

¹⁵⁶ Κωδικοί: ΥΤ

στη σκέψη των υπόλοιπων συμμετεχόντων για το στρατόπεδο έπειτα από την γνώση της ιστορίας του, την οποία διεκδίκησε και διερεύνησε και υπήρξε μετατόπιση συναισθήματος και στον ίδιο.

Το πολιτισμικό κεφάλαιο “ Τρία χρόνια βγήκε αυτή μία ταινία του Βούλγαρη, πολύ ωραία να πάτε να την δείτε. Λέγεται το τελευταίο σημείωμα. Που είχε μία αντίστοιχη εκτέλεση σαν αυτές που γινόταν εδώ στο στρατόπεδο. Και όταν συνειδητοποίησα τι σημαίνει η εκτέλεση τον ατόμων. Δηλαδή στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, δεν ξέρω αν το γνωρίζατε, είχαν εκτελεστεί γύρω στα 100 άτομα ως αντίποινα. Ε και όταν το βλέπεις και σε απεικόνιση του Βούλγαρη σε ταινία. Εντάξει είναι πολύ ψυχοπλακωτικό. “ υψηλό λόγω της κουλτούρας της τέχνης αλλά και της επιρροής του από εκείνη παρά το στερεότυπο του επαγγέλματος.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα κινητοποιημένος, ωστόσο εργαζόμενος σε ένα επάγγελμα επισφάλειας καθώς “ . Ε είμαι 42 ετών. Το επάγγελμά μου είναι, παράγω προϊόντα για τις λαϊκές. Ζαρζαβατικά, λαχανικά τέτοια καταλαβαίνετε. Μένω μόνος δυστυχώς. Ε...τι άλλο; Αυτά”

Η ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης παρουσιάζεται υψηλή καθώς υπάρχει συν-κίνηση και νοηματοδότηση από την παρακολούθηση ταινίας και όχι μόνο ψυχαγωγική μέθοδος “.” Τρία χρόνια βγήκε αυτή μία ταινία του Βούλγαρη, πολύ ωραία να πάτε να την δείτε. Λέγεται το τελευταίο σημείωμα. Που είχε μία αντίστοιχη εκτέλεση σαν αυτές που γινόταν εδώ στο στρατόπεδο. Και όταν συνειδητοποίησα τι σημαίνει η εκτέλεση τον ατόμων. Δηλαδή στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, δεν ξέρω αν το γνωρίζατε, είχαν εκτελεστεί γύρω στα 100 άτομα ως αντίποινα. Ε και όταν το βλέπεις και σε απεικόνιση του Βούλγαρη σε ταινία. Εντάξει είναι πολύ ψυχοπλακωτικό”.

04 Ο Γ. Εργάζεται ως διανομέας φαγητού σε κατάσταση εστίασης. Είναι 26 χρονών, γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Πολίχνη και μένει με τους γονείς του στο Δήμο Παύλου Μελά. Στον ελεύθερο του χρόνο, ασχολείται με το ποδόσφαιρο ερασιτεχνικά με τους φίλους του.

Το κοινωνικό κεφάλαιο υψηλό “ Και τον ελεύθερο μου χρόνο, συνήθως με την παρέα παίζουμε ποδόσφαιρο. Μαζευόμαστε για ποδόσφαιρο. Αυτά.”

Το ανθρώπινο κεφάλαιο υψηλό “ Και τον ελεύθερο μου χρόνο, συνήθως με την παρέα παίζουμε ποδόσφαιρο. Μαζευόμαστε για ποδόσφαιρο. Αυτά “

Το πολιτισμικό κεφάλαιο “ Γ: Ε, πιστεύω πως θα ήθελα να αξιοποιήσω το χρόνο μου σε κάτι άλλο και όχι σε αυτό “ χαμηλό λόγω της απάντησης σε ερώτηση σχετική με τη διάθεση του χρόνου του στην κοινοτική εμπλοκή.

Το εργασιακό προφίλ. Παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα κινητοποιημένος, ωστόσο εργαζόμενος σε ένα επάγγελμα επισφάλειας καθώς “ Γ: Εμένα με λένε Γιάννη. Δουλεύω ντελίβερι σε ένα κατάστημα εστίασης. Ε...Είμαι 26 χρονών. Μένω και εγώ με τους γονείς μου. “ και λόγω της μη αποχώρησης από την πατρική εστία λόγω οικονομικών συνθηκών. Η ύπαρξη καλλιτεχνικής υπόστασης παρουσιάζεται ανύπαρκτη.

1.30.5 Τα πορίσματα της εστιασμένης ομάδας

1.30.5.1 Άνθρωποι-Η κοινότητα

Από την εποπτεία του εμπειρικού υλικού των λεγομένων της εστιασμένης ομάδας προέκυψαν στοιχεία για την δομή της κοινότητας, το κοινωνικό κεφάλαιο και τον κοινωνικό εαυτό. Για παράδειγμα από τον ερευνώμενο Δ. ήρθε στην επιφάνεια η πληροφορία της εσωτερικής μετανάστευσης καθώς δεν ήταν εξ αρχής μόνιμος κάτοικος της περιοχής Παύλου Μελά καθώς ανέφερε πως “Δ: Και εγώ συμφωνώ με τον Γιάννη. Φέρνω τα παιδιά μου από τη Σουρωτή και δεν έχω που να τα πάω να πάμε μια βόλτα. Να ισοπεδωθούν όλα εκεί. Να φύγουν οι λαμαρίνες, να φύγουν όλα. Να μπει ο δήμος να φτιάξει ένα πάρκο, να βάλει ένα σιντριβάνι ωραίο να λειτουργεί με φώτα και να είναι ένας ωραίος χώρος εδώ για την γειτονιά, που είμαστε όλο μέσα στις πολυκατοικίες χωμένοι”. Παράλληλα κατά την διάρκεια της ομαδικής συζήτησης λήφθηκαν πληροφορίες και για το ατομικό κοινωνικό κεφάλαιο του κάθε συμμετέχοντα αλλά και για τη σχέση αυτού με τις έννοιες κοινωνική συμμετοχή, εμπλοκή στα κοινά και κοινωνική αλληλεγγύη. Για παράδειγμα η ερευνώμενη Α. αναφέρει σε σχετική ερώτηση “Α: Μμμ.(ΕΡ: Ασχολείστε με τα κοινά της περιοχής σας;) Δεν θα το έλεγα. Εγώ μόνο όσο ήμασταν στο σχολείο, με το στρατόπεδο Καρατάσου και πάλι όμως γιατί ήταν πιο κοντά το σχολείο μου. Που έκαναν περιβαλλοντικές ομάδες, δενδροφύτευση μες στο στρατόπεδο. Τέτοια πράγματα. Μετά, απ’το σχολείο και μετά όχι. Δεν έχω ασχοληθεί.”. Την ίδια άποψη έχει και η ερευνώμενη Β. καθώς αναφέρει πως “Α: Θεωρώ ότι οι υπόλοιπες ευθύνες που έχεις μεγαλώνοντας δεν με επέτρεψαν. Δεν είχα το χρόνο. Και ίσως δεν κάθισα να ασχοληθώ κιάλας επειδή δεν με ενδιέφεραν. “ Συν ακολούθως συμφωνεί και ο ερευνώμενος Γ. καθώς αναφέρει πως “Γ: Να πω εγώ ότι και εγώ νομίζω ότι δεν υπάρχει χρόνος για κάτι τέτοιο. Ίσως παλιότερα να υπήρχε, στα μαθητικά χρόνια, που εκεί μονάχα ασχοληθήκαμε γενικά σαν τμήμα...και “Γ: Ε, πιστεύω πως θα ήθελα να αξιοποιήσω το χρόνο μου σε κάτι άλλο και όχι σε αυτό”.

Στη συνέχεια ενώ και η ερευνώμενη Ε. συμφωνεί με τους προαναφερθέντες για την δυσκολία διάθεσης χρόνου ως εμπόδιο προς την διεργασία εμπλοκής με τα κοινά προσδίδει και το στοιχείο της θεσμικής απογοήτευσης από την πλευρά της απουσίας ενημέρωσης καθώς αναφέρει χαρακτηριστικά πως “Ε: Και εγώ γενικώς δεν διαθέτω πολύ χρόνο. Βέβαια δεν είναι ότι έχω και την κατάλληλη ενημέρωση σχετικά με το πως θα μπορούσα να... με ομάδες που ίσως να υπάρχουνε στο δήμο για να συμμετάσχω. Οπότε θεωρώ ότι, αν ίσως υπήρχε μια καλύτερη καθοδήγηση και ενημέρωση από το δήμο γενικότερα, ίσως να είχαμε και μεγαλύτερη κινητοποίηση, γιατί εντάξει σαν φοιτήτρια έχω χρόνο.” Τέλος, η ερευνώμενη Α. Συμφωνεί και προσδίδει και εκείνη με τη σειρά της πως οι θεσμικές αρχές θα μπορούσαν να δώσουν κίνητρο για την κοινοτική εμπλοκή στους πολίτες μέσω της ενημέρωσης καθώς τονίζει πως “Α: Ναι ίσως είναι και αυτό όντως. Γιατί δεν υπάρχει κάποια ενημέρωση πώς μπορείς. Δεν ξέρεις . Θεες κάποιον να σε καθοδηγήσει το πως να το κάνεις και ίσως να σε παροτρύνει. Και έτσι...αυτό δεν υπάρχει όμως”.

Σημαντικό θετικό γεγονός αποτέλεσε η ανάπτυξη διά δράσης στην εστιασμένη ομάδα καθώς αναπτύχθηκαν και μη θετικά θέματα χωρίς ωστόσο να παρεμποδίζεται η διαδικασία.

Στο παρακάτω χαρακτηριστικό απόσπασμα φαίνεται η διά δράση μεταξύ συμμετεχόντων:

Γ: Βέβαια, κάτι που δεν είπαμε είναι ότι υπάρχει μια εκκλησία μέσα που λειτουργεί κανονικά και κάνουν και γάμους και βαπτίσεις και είναι ένας πολύ ωραίος χώρος.

Δ: Εκεί μέσα; Κάνουν γάμο μέσα στο στρατόπεδο;

Α: Ναι, ναι.

Γ: Όπως πολύ καλή ιδέα θα ήτανε το στρατόπεδο Καρατάσου, που επίσης είμαστε κοντά και είναι στο δήμο του Παύλου Μελά, να μεταφερθεί το γήπεδο του ΠΑΟΚ.

Δ: Δεν θα μ'άρεζε αυτό εμένα. Καθόλου.

Δ: Γιατί στην Τούμπα σε ενοχλεί δηλαδή του ΠΑΟΚ.

Α: Όχι είχε γίνει μία νομίζω συζήτηση. Κάτι είπαν ότι θέλουν να μεταφέρουνε αλλά θεωρώ ότι θα γινόταν ένας πολύ χαμός. Δεν θα βρίσκαμε ούτε πάρκινγκ για τα αυτοκίνητα μας ούτε τίποτα.

Γ: Κάτι παρόμοιο.

Α: Ε δεν... Εμένα δεν θα μου άρεζε η ιδέα αυτή.

Δ: Θεξ να βλέπεις τον αγώνα από το μπαλκόνι σου μήπως; Ε τώρα το τι θα γίνουν τα στρατόπεδα άμα είχα την εξουσία θα το αποφάσιζα ανάλογα την περιοχή. Τι χρειάζεται κάπου η περιοχή. Στην δικιά μου, μου λείπει εδώ δηλαδή που μένουμε, μου λείπει ένα πάρκο. Θα το έκανα πάρκο. Τώρα μπορεί αλλού να χρειάζεται ένα σχολείο. Αλλού ένα γήπεδο. Όχι του ΠΑΟΚ, κάτι μικρότερο. Ας πούμε να πάει να παίζει με την παρέα του ο Γιάννης από εδώ. Αλλά δεν μπορώ να σου πω για όλα τα στρατόπεδα. Για παράδειγμα έχουμε την ΔΕΘ να πούμε μες στο κέντρο της πόλης. Δεν μπορεί να κυκλοφορήσει ψυχή όταν έχουμε έκθεση. Να πάμε σε ένα στρατόπεδο έξω από την πόλη και να παν τη ΔΕΘ. Να πάει να μιλάει εκεί ο Τσίπρας και ο κάθε άλλος. Ή εκεί που έχουν τους πρόσφυγες και τους μετανάστες λες. Έξω από τα Διαβατά που είναι. Αυτό λες; Στρατόπεδο ήταν και αυτό;

ΕΡ: Ήτανε στρατόπεδο.

Α: Στρατόπεδο ήτανε;

Ε: Αυτό δεν είναι που πήγανε πρόσφατα και φάγανε και ψήγανε κάποιοι κάτοικοι απ' έξω;

Α: Απ' έξω ναι.

Δ: Ο βλάκας ο Γλέτσος. Πω τι μου θύμισες.

Ε: Καλά εντάξει, απάνθρωπο.

ΕΡ: Οπότε το γνωρίζετε όλοι;

Α: Ναι αλλά. Ναι ακουστά

Όλοι: "Ναι"

Γ: Εγώ το γνωρίζω σαν στρατόπεδο, αλλά τίποτα παραπάνω.

Δ: Έχεις πάει κανένα ντελίβερι;

Γ: Όχι, όχι.

Α: Μέχρι εκεί;

Γ: Εξυπηρετούμε μόνο Πολίχνη.

ΕΡ: Γιατί πιστεύετε πως σας ήρθε αυτό στο μυαλό;

Α: Στις ειδήσεις μόνο. Που δείχνουν.

Δ: Εντάξει το είδαμε στις ειδήσεις. Με την φάτσα του ενός πολιτικού από μπροστά. Το έδειξε το στρατόπεδο.

Α: Εντάξει. Ίσως επειδή δεν μας επηρεάζει εμάς να λέγαμε ότι καλά έγινε. Αλλά σε περίπτωση, δεν ξέρω, που γινότανε ας πούμε στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά, που είναι η συζήτηση μας, δεν ξέρω κατά πόσο θα...θα μας επηρεάζε και τι γνώμη θα είχαμε. Δεν έχω κάτσει να το σκεφτώ ποτέ. Ακούγοντας σίγουρα είναι καλό να υπάρχει ε, που έγινε όλο αυτό. Γιατί βοηθάνε ανθρώπους είναι φυσικό. Σίγουρα όμως έχεις πολλές αντιδράσεις. Θεωρώ αν γινότανε και στο... όπως και νομίζω και στα Διαβατά είχανε αντιδράσεις. Αυτό που έγινε, που είπε η Ελένη. Θεωρώ τις ίδιες αντιδράσεις θα είχε και στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά και ακόμα χειρότερα γιατί θα ήταν από γύρω γύρω περιοχές πολλοί που θα αντιδρούσαν. Άσχημα.

Δ: Εντάξει. Καλά έκανε και έγινε κάτι.

1.30.5.2 Τόπος

2.ΚΦ.3. Τόπος μνήμης και τραύματος (εστιασμένη ομάδα και καλλιτεχνική διεργασία)

Όσον αφορά την εμφάνιση του τόπου στο χρονικό της εστιασμένης ομάδας απουσιάζει το δίπολο μνήμη και τραύμα ως προβολή στον τόπο κατά τη διάρκεια των πρώτων διαλόγων όπου και απουσιάζει η πληροφορία της ιστορικής αποτύπωσης του στρατοπέδου. Αυτό αποτυπώνεται ως προς τον τόπο του στρατοπέδου στις απόψεις και στάσεις περί αξιοποίησής του. Οι περισσότεροι συμφωνούσαν στην ανάγκη πράσινου χώρου στο ασφυκτικό αστικό περιβάλλον και δωρεάν χώρου αναψυχής και δραστηριοτήτων “Α: Ε θα ήταν πάρα πολύ όμορφο να γίνει κάποιο αναψυκτήριο. Χωρίς βέβαια να γίνουμε κτίρια πολλά με τσιμέντα. Να κρατηθεί λίγο και ε, τα δέντρα. Όλα αυτά. Ίσως θα ήταν ωραίο κάποια γήπεδα. Κανένα κολυμβητήριο, που δεν υπάρχουνε κοντά στην περιοχή πάρα πολλά. Πέρα του Μακεδονικού που είναι λίγο πιο πέρα. Ε, αυτό. Θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κάπως έτσι.

Α: Ε θα ήταν πάρα πολύ όμορφο να γίνει κάποιο αναψυκτήριο. Χωρίς βέβαια να γίνουμε κτίρια πολλά με τσιμέντα. Να κρατηθεί λίγο και ε, τα δέντρα. Όλα αυτά. Ίσως θα ήταν ωραίο κάποια γήπεδα. Κανένα κολυμβητήριο, που δεν υπάρχουνε κοντά στην περιοχή πάρα πολλά. Πέρα του Μακεδονικού που είναι λίγο πιο πέρα. Ε, αυτό. Θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κάπως έτσι.

Γ: Εγώ πιστεύω πως απλά ακόμα και αν αφαιρούσαν την περιφράξη και ήταν ένα μεγάλο ανοιχτό πάρκο θα ήταν πολύ καλύτερο στο να μπει μέσα κόσμος να κάνει περίπατο ή οτιδήποτε. Χωρίς να χτιστεί κάτι μέσα. Μόνο και μόνο με αυτό το τέτοιο, θα έφευγε το στρατόπεδο και θα ήταν ένα τεράστιο πάρκο.

Δ: Και εγώ συμφωνώ με τον Γιάννη. Φέρνω τα παιδιά μου από τη Σουρωτή και δεν έχω που να τα πάω να πάμε μια βόλτα. Να ισοπεδωθούν όλα εκεί. Να φύγουν οι λαμαρίνες, να φύγουν όλα. Να μπει ο δήμος να φτιάξει ένα πάρκο, να βάλει ένα σιντριβάνι ωραίο να λειτουργεί με φώτα και να είναι ένας ωραίος χώρος εδώ για την γειτονιά, που είμαστε όλο μέσα στις πολυκατοικίες χωμένοι.

Α: Το ίδιο ότι, όπως και για του Παύλου Μελά που είπαμε. Θα ήταν ωραίο είτε να γίνει αυτό που είπε ο Γιάννης. Κάποιο πάρκο να φύγουν οι περιφράξεις για να μπορείς να περπατάς. Ή αλλιώς θα μπορούσε να, να γίνει κάποιο αναψυκτήριο, κάποιο πάρκο. Ένας όμορφος χώρος για να περνάς τη ώρα σου περπατώντας μέσα στην φύση.

Τέλος, σημαντική παρέμβαση ήταν εκείνη της ερευνώμενης Ε. καθώς ανέφερε την αναγκαιότητα εκπαιδευτικών δράσεων προς ενημέρωση των πολιτών για την ιστορία του στρατοπέδου έπειτα από την εναλλαγή σχολίων με τον Δ. γεγονός που ανέδειξε την σημασία γνώσης της ιστορίας για την επούλωση του πολιτισμικού τραύματος καθώς ανέφερε χαρακτηριστικά “Ε: Επίσης τώρα, με βάση αυτά που ακούσαμε τον Δ. να λέει, θεωρώ κιάλας ότι θα ήταν σωστό να υπάρχει μια ενημέρωση κάθε χρόνο, ιδίως σε παιδιά στα σχολεία. Και θα μπορούσαν έτσι να κάνουν μικρές εκδρομές όπου θα βλέπουν το μέρος και θα ενημερώνονται ιστορικά”.

Ωστόσο, ενώ υπήρξε η διάθεση συζήτησης για την αξιοποίηση του στρατοπέδου και συμφωνία στην ανάγκη δημιουργίας περιβαλλοντικού χώρου δεν υπήρχε ουσιαστική τάση διεκδίκησης για την ανάδειξη του στρατοπέδου ως τόπου μνήμης και ιστορικότητας.

“Α: Ντάξει πιστεύω ότι, πάνω κάτω αυτά που πιστεύαμε, δεν ξέραμε εντάξει. Δεν ξέραμε την ιστορία του. Αλλά αυτά που θεωρούσαμε ότι θέλουμε, αυτά που θέλουμε να γίνουν, ε πάνω κάτω όλοι είμαστε στα ίδια. Την ίδια αξιοποίηση θέλουμε. Δεν βλέπω κάτι διαφορετικό.

Δ: Ναι. Και εγώ έτσι νομίζω.

Α: Τώρα όσο για την ιστορία και που το μάθαμε θεωρώ ότι, ok έχουμε μια άλλη γνώμη για το στρατόπεδο όταν θα το βλέπουμε. Αλλά με τον καιρό πιστεύω πάλι θα ξεχαστεί και όσο δεν υπάρχει ενημέρωση και στους νέους, ακόμα μικρότερους, ε δεν θα ... όλοι την ίδια γνώμη πως είχαμε και εμείς όταν ήρθαμε θα έχουν.

Ε: Και εγώ συμφωνώ. Θεωρώ ότι ξεκινάει δηλαδή από, ως ευθύνη του Δήμου να ενημερώνει κατάλληλα τους πολίτες για να τους κινητοποιεί και να θέλουν και αυτοί να αξιοποιηθεί καλύτερα το μέρος και να μην το θεωρούν απλά ένα παρατημένο.

Δ: Εμένα δεν άλλαξει ιδιαίτερα. Αφού τα παιδιά εδώ δεν ξέρουν και τίποτα. Φοβάμαι λίγο μην γίνει γήπεδο του ΠΑΟΚ βέβαια και μαζευτούν αυτά τα, αυτοί οι χουλιγκάνοι. Αλλά κατατάλα εντάξει.

A: Πέρα από αυτά που είπαμε δεν κάνουνε κάτι άλλο μέσα στο στρατόπεδο. Πέρα από τις εκδηλώσεις, αυτά που αναφέραμε. Ε όλο το υπόλοιπο στρατόπεδο είναι απλά, α μόνο νομίζω ότι κάτι έχει μια λέσχη. Αστυνο... όχι αστυνομίας, αξιωματικών λέσχη; Κάτι τέτοιο. Μια λέσχη ότι έχει μέσα. Καταταλα δεν έχει κάτι άλλο. Όλο το άλλο είναι ένα, απλά, στρατόπεδο. Δεν το εκμεταλλεύονται σε καμιά περίπτωση.

Δ: Παρατημένο είναι κοπέλα μου. Κάτι χόρτα έχει, χρώματα. Τίποτα.

Γ: Βέβαια, κάτι που δεν είπαμε είναι ότι υπάρχει μια εκκλησία μέσα που λειτουργεί κανονικά και κάνουν και γάμους και βαπτίσεις και είναι ένας πολύ ωραίος χώρος.

Δ: Εκεί μέσα; Κάνουν γάμο μέσα στο στρατόπεδο;

A: Ναι,ναι”.

1.30.5.3 Τραύμα

Το τραύμα που αναδείχθηκε από την εστιασμένη ομάδα αφορούσε το αστικό κενό ως απόρροια περιβαλλοντικής, πολιτειακής, πολιτικής και κοινοτικής απαξίωσης και όχι το τραυματογόνο γεγονός της ύπαρξης τόπου εξανθρωπισμού. Το γεγονός αυτό ωστόσο, ίσχυε κατά τους πρώτους διαλόγους.

“Ε: Και γενικώς είναι από τα σημεία της περιοχής, και από τα στρατόπεδα, που δεν είναι ιδιαίτερα παρατημένα...

Δ: Επίσης να διαφωνήσω ε, με την Ελένη, ότι το στρατόπεδο δεν το έχουν και τόσο οργανωμένο. Παρόλα αυτά, που κάνουν κάποιες εκδηλώσεις μέσα, το έχουνε λίγο παρατημένο . Υπάρχουν πολλοί, υπάρχει μεγάλη έκταση και δεν κάνουν κάτι μέσα για να το εκμεταλλευτούνε.

Γ: Συμφωνώ και εγώ με την Αλίκη, ότι η έκτασή του είναι τεράστια και μόνο ένα μικρό ποσοστό το εκμεταλλεύονται και τα Χριστούγεννα ε, για τον άγιο Βασίλη, το σπίτι του άγιου Βασίλη που στήνουν και καλά και κάπως έτσι. Ενώ όλο το άλλο είναι ένας άδειος χώρος.

A: Πέρα από αυτά που είπαμε δεν κάνουνε κάτι άλλο μέσα στο στρατόπεδο. Πέρα από τις εκδηλώσεις, αυτά που αναφέραμε. Ε όλο το υπόλοιπο στρατόπεδο είναι απλά, α μόνο νομίζω ότι κάτι έχει μια λέσχη. Αστυνο... όχι αστυνομίας, αξιωματικών λέσχη; Κάτι τέτοιο. Μια λέσχη ότι έχει μέσα. Κατά τ ‘άλλα δεν έχει κάτι άλλο. Όλο το άλλο είναι ένα, απλά, στρατόπεδο. Δεν το εκμεταλλεύονται σε καμιά περίπτωση.

Δ: Παρατημένο είναι κοπέλα μου. Κάτι χόρτα έχει, χρώματα. Τίποτα.

Γ: Βέβαια, κάτι που δεν είπαμε είναι ότι υπάρχει μια εκκλησία μέσα που λειτουργεί κανονικά και κάνουν και γάμους και βαπτίσεις και είναι ένας πολύ ωραίος χώρος.

Δ: Εκεί μέσα; Κάνουν γάμο μέσα στο στρατόπεδο;

A: Ναι,ναι.

3.ΚΦ.1 (3ΚΓ1+3ΚΓ2+3ΚΓ5+3ΚΓ12)-Ο τόπος βιώνεται ως τραύμα όταν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις (εστιασμένη ομάδα και καλλιτεχνική διεργασία)

‘Δ: Ίσως. Ίσως γι’αυτό. Τι να πω. Πάντως εγώ, όπως είπα, να εδώ πέρα οι γείτονες δηλαδή οι φίλοι μου στο καφενείο μου έχουνε πει πράγματα για το στρατόπεδο. Τα ξέρουν. Τώρα από που τα ξέρουν δεν το ξέρω η αλήθεια είναι. Δ: Κοίταξε ο ένας για παράδειγμα, άμα θυμάμαι καλά είχε έναν γνωστό που τον παππού του τον σκοτώσανε ανάμεσα σε αυτούς που εκτελέστηκαν. Εντάξει γι’ αυτόν θα είναι κάτι πολύ συγκινητικό. Ε, οι υπόλοιποι απλά ξέρουν τις ιστορίες για να τις λένε στο καφενείο. Δεν σημαίνει τόσο κάτι ιδιαίτερο γι’αυτούς. Απλά όλοι, εντάξει η αλήθεια είναι ότι όλοι ενοχλούνται με αυτόν τον αναξιοποίητο, τον χώρο που δεν χρησιμοποιείται τέλος πάντων εδώ πέρα στην γειτονιά μας και μένει έτσι ανεκμετάλλευτος’.

Διαφοροποιητικό γεγονός αποτέλεσε ο λόγος του ερευνώμενου Δ., σε σχέση με τον λόγο των υπόλοιπων συμμετεχόντων, οποίος ασχολείται με τα κοινά και έμαθε για την ιστορία του στρατοπέδου και φάνηκε πως λόγω της εν συναίσθησης προκλήθηκε πολιτισμικό τραύμα. Επιπροσθέτως, η εμπλοκή με τον πολιτικό ακτιβισμό και η καλλιτεχνική του τάση που αφορά και εκείνη κοινωνικά ζητήματα ενίσχυσε το συναίσθημά του για το στρατόπεδο καθώς ανέφερε χαρακτηριστικά πως “Δ: Εγώ μένω τα τελευταία 5 χρόνια στην περιοχή και όταν ήρθα το έβλεπα. Και να σας πω εδώ την αλήθεια, αυτό που σκεφτόμουνα είναι γιατί γίνεται η λαϊκή εδώ στο δρόμο και δεν γίνεται εκεί. Τέλεια θα ήταν. Αλλά, μετά ρώτησα και έμαθα. Και έμαθα κάποια πράγματα για την ιστορία του και αυτά. Και εντάξει από τότε είναι λίγο διαφορετικό κάθε φορά που το παρατηρώ. Ε είναι λίγο περίεργο, γιατί μου είπανε στην αρχή για τις εκτελέσεις που γίνανε επί γερμανικής κατοχής. Σκότωναν ανθρώπους και τέτοια. Εντάξει τώρα με το θάνατο, εκτελέσεις όταν ακούς, το ακούς απλά σαν ιστορικό γεγονός, δεν σου λέει κάτι. Αλλά πριν, πότε ήτανε; Τρία χρόνια βγήκε αυτή μία ταινία του Βούλγαρη, πολύ ωραία να πάτε να την δείτε. Λέγεται το τελευταίο σημείωμα. Που είχε μία αντίστοιχη εκτέλεση σαν αυτές που γινόταν εδώ στο στρατόπεδο. Και όταν συνειδητοποίησα τι σημαίνει η εκτέλεση τον ατόμων. Δηλαδή στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, δεν ξέρω αν το γνωρίζατε, είχαν εκτελεστεί γύρω στα 100 άτομα ως αντίποινα. Ε και όταν το βλέπεις και σε απεικόνιση του Βούλγαρη σε ταινία. Εντάξει είναι πολύ ψυχοπλακωτικό. Καταλαβαίνεις πολλά για την φύση του ανθρώπου. Εντάξει βλέπω από τότε γίνονται και κάτι φεστιβάλ, κάτι αριστεροί έρχονται κάνουν εδώ πέρα τέτοια, αλλά μπροστά σε όλα αυτά τα πράγματα τώρα με την ιστορία δεν μου λέει κάτι” και “Δ: Ίσως. Ίσως γι’αυτό. Τι να πω. Πάντως εγώ, όπως είπα, να εδώ πέρα οι γείτονες δηλαδή οι φίλοι μου στο καφενείο μου έχουνε πει πράγματα για το στρατόπεδο. Τα ξέρουν. Τώρα από που τα ξέρουν δεν το ξέρω η αλήθεια είναι. Δ: Κοίταξε ο ένας για παράδειγμα, άμα θυμάμαι καλά είχε πει για έναν που τον σκοτώσανε ανάμεσα σε αυτούς που εκτελέστηκαν. Εντάξει γι’ αυτόν θα είναι κάτι πολύ συγκινητικό. Ε, οι υπόλοιποι απλά ξέρουν τις ιστορίες για να τις λένε στο καφενείο. Δεν σημαίνει τόσο κάτι ιδιαίτερο γι’αυτούς. Απλά

όλοι, εντάξει η αλήθεια είναι ότι όλοι ενοχλούνται με αυτόν τον αναξιοποίητο, τον χώρο που δεν χρησιμοποιείται τέλος πάντων εδώ πέρα στην γειτονιά μας και μένει έτσι ανεκμετάλλευτος”. Το παραπάνω γεγονός οδήγησε στην καταγραφή των παρακάτω παρατηρήσεων και πορισμάτων:

1.30.5.3.1.1 Ιστορική γνώση, ιστορική άγνοια και πολιτισμικό τραύμα

1.30.5.3.1.2 Ιστορική γνώση

Δ: Εγώ μένω τα τελευταία 5 χρόνια στην περιοχή και όταν ήρθα το έβλεπα. Και να σας πω εδώ την αλήθεια, αυτό που σκεφτόμουνα είναι γιατί γίνεται η λαϊκή εδώ στο δρόμο και δεν γίνεται εκεί. Τέλεια θα ήταν. Αλλά, μετά ρώτησα και έμαθα. Και έμαθα κάποια πράγματα για την ιστορία του και αυτά. Και εντάξει από τότε είναι λίγο διαφορετικό κάθε φορά που το παρατηρώ. Ε είναι λίγο περίεργο, γιατί μου είπανε στην αρχή για τις εκτελέσεις που γίνανε επί γερμανικής κατοχής. Σκότωναν ανθρώπους και τέτοια. Εντάξει τώρα με το θάνατο, εκτελέσεις όταν ακούς, το ακούς απλά σαν ιστορικό γεγονός, δεν σου λέει κάτι. Αλλά πριν, πότε ήτανε; Τρία χρόνια βγήκε αυτή μία ταινία του Βούλγαρη, πολύ ωραία να πάτε να την δείτε. Λέγεται το τελευταίο σημείωμα. Που είχε μία αντίστοιχη εκτέλεση σαν αυτές που γινόταν εδώ στο στρατόπεδο. Και όταν συνειδητοποίησα τι σημαίνει η εκτέλεση τον ατόμων. Δηλαδή στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, δεν ξέρω αν το γνωρίζατε, είχαν εκτελεστεί γύρω στα 100 άτομα ως αντίποινα. Ε και όταν το βλέπεις και σε απεικόνιση του Βούλγαρη σε ταινία. Εντάξει είναι πολύ ψυχοπλακωτικό. Καταλαβαίνεις πολλά για την φύση του ανθρώπου. Εντάξει βλέπω από τότε γίνονται και κάτι φεστιβάλ, κάτι αριστεροί έρχονται κάνουν εδώ πέρα τέτοια, αλλά μπροστά σε όλα αυτά τα πράγματα τώρα με την ιστορία δεν μου λέει κάτι...

1.30.5.3.1.3 Ιστορική άγνοια

Η ύπαρξη ιστορικής γνώσης διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στην πρόκληση πολιτισμικού τραύματος. Οι τρεις από τους τέσσερις συμμετέχοντες δεν είχαν γνώση της ιστορίας και όπως ανέφεραν απέδιδαν αυτή την πληροφορία στην θεσμική ανυπαρξία,

Γ: Όσο γι'αυτά που μας είπε ο Δημήτρης και εγώ σήμερα τα άκουσα πρώτη φορά . Δεν έχω ακούσει ξανά ούτε στο σχολείο κάτι, ούτε ξανά έχει αναφερθεί κάτι τέτοιο.

Α: όταν σκέφτεσαι ότι έχουνα γίνει εκτελέσεις εκεί μέσα. Αλλάζουνα λίγο, τα βλέπεις λίγο διαφορετικά τα πράγματα. Απλά εμένα μου φαίνεται περίεργο το ότι τόσο καιρό δεν είχα ακούσει από κανέναν άλλο, ούτε καν από τους γονείς μου για αυτήν την ιστορία.

Δ: Και εμένα μου φαίνεται περίεργο που δεν ακούσατε.

Α: Μου φαίνεται πάρα πολύ περίεργο. Ίσως είναι το, επειδή είμαι μικρή σε ηλικία. Αλλά νομίζω δεν το δικαιολογεί αυτό. Από το σχολείο να μην το έχω... να μην το έχω μάθει.

Δ: Όλη μέρα στα ίντερνετ είστε, τίποτα...

Α: Εγώ δεν έχω συζητήσει με κανέναν για κάτι. Άπλα θεωρώ ότι οι παππούδες λογικά, οι πιο παλιοί, θα γνωρίζουν την ιστορία. Ε, τώρα για τους γονείς δεν ξέρω. Δεν πιστεύω πως θα ξέρουν και αυτοί κάτι.

Δ: Εμένα μου κάνει εντύπωση πως εδώ τα παιδιά δεν γνωρίζουν τίποτα για το στρατόπεδο. Εγώ 5 χρόνια εδώ, σας είπα, και έμαθα. Εντάξει άνθρωποι από την λαϊκή μου είπαν την ιστορία. Τι να πω.

Α: Εντάξει είσαι και απέναντι όμως. Είναι απέναντι.

Δ: Ίσως. Ίσως γι' αυτό. Τι να πω. Πάντως εγώ, όπως είπα, να εδώ πέρα οι γείτονες δηλαδή οι φίλοι μου στο καφενείο μου έχουνε πει πράγματα για το στρατόπεδο. Τα ξέρουν. Τώρα από που τα ξέρουν δεν το ξέρω η αλήθεια είναι. Δ: Κοίταξε ο ένας για παράδειγμα, άμα θυμάμαι καλά είχε έναν γνωστό που τον παππού του τον σκοτώσανε ανάμεσα σε αυτούς που εκτελέστηκαν. Εντάξει γι' αυτόν θα είναι κάτι πολύ συγκινητικό. Ε, οι υπόλοιποι απλά ξέρουν τις ιστορίες για να τις λένε στο καφενείο. Δεν σημαίνει τόσο κάτι ιδιαίτερο γι' αυτούς. Απλά όλοι, εντάξει η αλήθεια είναι ότι όλοι ενοχλούνται με αυτόν τον αναξιοποίητο, τον χώρο που δεν χρησιμοποιείται τέλος πάντων εδώ πέρα στην γειτονιά μας και μένει έτσι ανεκμετάλλευτος.

Α: Ε εμάς, εμένα όχι. Και συγκεκριμένα επειδή έχουμε κοντά, εγώ είμαι και στο στρατόπεδο το άλλο του Καρατάσου, συνήθως εκδηλώσεις και στιδήποτε χρειάζοταν κάναμε εκεί πέρα. Στου Παύλου Μελά σπάνια. Δεν μας το αναφέρανε συνήθως. (σχολική κοινότητα)

(Όλοι μαζί): Όχι. (ούτε και εκείνοι)

1.30.5.3.1.4 Αλλαγή συναισθηματικής οπτικής για τον τόπο έπειτα από την διά δράση

3.ΚΦ.6.- Η ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τον μετασχηματισμό της απουσίας συλλογικού τραύματος (εστιασμένη ομάδα και καλλιτεχνική διεργασία)

Παρατηρήθηκε αλλαγή συναισθηματισμού και σκέψεων ως προς τον τόπο από συμμετέχοντες που δεν είχαν γνώση της ιστορίας του στρατοπέδου και από τον τρόπο που το “έβλεπαν” έπειτα από το άκουσμα και τη διά δράση με τον συμμετέχοντα Δ. ο οποίος γνώριζε και εκφραζόταν για το στρατόπεδο ως ιστορικό τόπο τραυματικής μνήμης. Το παραπάνω γεγονός κρίθηκε θετικά προσκείμενο ως προς τον στόχο της εστιασμένη ομάδας καθώς ανταποκρίθηκε στο σχετικό ερευνητικό ερώτημα με θετική εξέλιξη, “Α: Εγώ να πω την αλήθεια, όλα αυτά δεν τα ήξερα. Τόσο καιρό που περνάω δεν το είχα στο μυαλό μου κάπως έτσι. Το ήξερα σαν στρατόπεδο. Δεν είχα μπει στην διαδικασία να μάθω ποτέ την ιστορία του. Οπότε όλα αυτά δεν μου ερχόντουσαν στο μυαλό. Αλλά τώρα που το ακούω λίγο, είναι διαφορετικά τα πράγματα.....Α: Εγώ το άκουσα τώρα πρώτη φορά από τον Δημήτρη. Δεν το ήξερα. Απλά, τώρα λέει για πράγματα τα οποία όταν ακούς ότι κάνουν εκδηλώσεις και τέτοια πράγματα δεν φέρνεις αυτά στο μυαλό σου. Τώρα βέβαια θα τα φέρνω στο μυαλό μου. Είναι τελείως διαφορετικά, όταν ξέρεις ότι έγιναν εκτελέσεις εκεί μέσα.

Α: όταν σκέφτεσαι ότι έχουνε γίνει εκτελέσεις εκεί μέσα. Αλλάζουνε λίγο, τα βλέπεις λίγο διαφορετικά

τα πράγματα. Απλά εμένα μου φαίνεται περίεργο το ότι τόσο καιρό δεν είχα ακούσει από κανέναν άλλο, ούτε καν από τους γονείς μου για αυτήν την ιστορία...

Γ: Ναι σίγουρα ότι τώρα το βλέπεις, τώρα δηλαδή πιστεύω για εμάς που δεν ξέραμε κάτι θα το βλέπουμε με άλλο μάτι το στρατόπεδο.

Ε: Ναι παύει να είναι απλά ένα μέρος με κτίρια και τις ε, την ετήσια ας πούμε, το ετήσιο φεστιβάλ. Κάποια στιγμή αποκτάει και λίγο ε, μια άλλη προσωπικότητα σαν μέρος. Δημιουργείται λίγο η αίσθηση του δέους και του φόβου κατά μια έννοια γιατί νιώθεις πόσα αποτρόπαια πράγματα ίσως συν έβαιναν και πόσος πόνος ανθρώπων ε, υπάρχει και το, το νιώθεις αλλιώς.

Α: Συμφωνώ.

Α: Ντάξει πιστεύω ότι, πάνω κάτω αυτά που πιστεύαμε, δεν ξέραμε εντάξει. Δεν ξέραμε την ιστορία του. Αλλά αυτά που θεωρούσαμε ότι θέλουμε, αυτά που θέλουμε να γίνουν, ε πάνω κάτω όλοι είμαστε στα ίδια. Την ίδια αξιοποίηση θέλουμε. Δεν βλέπω κάτι διαφορετικό.

Δ: Ναι. Και εγώ έτσι νομίζω.

Α: Τώρα όσο για την ιστορία και που το μάθαμε θεωρώ ότι, ok έχουμε μια άλλη γνώμη για το στρατόπεδο όταν θα το βλέπουμε. Αλλά με τον καιρό πιστεύω πάλι θα ξεχαστεί και όσο δεν υπάρχει ενημέρωση και στους νέους, ακόμα μικρότερους, ε δεν θα ... όλοι την ίδια γνώμη πως είχαμε και εμείς όταν ήρθαμε θα έχουν.

Ε: Και εγώ συμφωνώ. Θεωρώ ότι ξεκινάει δηλαδή από, ως ευθύνη του Δήμου να ενημερώνει κατάλληλα τους πολίτες για να τους κινητοποιεί και να θέλουν και αυτοί να αξιοποιηθεί καλύτερα το μέρος και να μην το θεωρούν απλά ένα παρατημένο.

Διαφοροποίηση υπήρξε από τον ερευνώμενο Δ. καθώς ανέφερε πως δεν υπήρξε ουσιαστική αλλαγή στο συναίσθημα και στην σκέψη του για τον τόπο του στρατοπέδου ως προς τα νέα στοιχεία για την ιστορία του αλλά και έπειτα από την δια δράση του με την ομάδα καθώς ανέφερε πως “Δ: Εμένα δεν άλλαξε ιδιαίτερα. Αφού τα παιδιά εδώ δεν ξέρουν και τίποτα. Φοβάμαι λίγο μην γίνει γήπεδο του ΠΑΟΚ βέβαια και μαζευτούν αυτά τα, αυτοί οι χουλιγκάνοι. Αλλά κατά τ άλλα εντάξει”.

Τέλος, η Α. (ζαχαροπλάστισσα και πρόσφατα άνεργη. Σπούδασε σε ιδιωτικό ΙΕΚ, στη Θεσσαλονίκη. Μένει με τους γονείς της από μικρή στην Πολίχνη, στον Δήμο του Παύλου Μελά. Είναι 24 ετών και στον ελεύθερο της χρόνο αναζητεί εργασία, βλέπει ταινίες, πηγαίνει σινεμά και κάνει βόλτες.) η οποία είχε συμμετάσχει και στις ατομικές συνεντεύξεις και η οπτική της για το στρατόπεδο Παύλου Μελά δεν εμπεριείχε εν συναίσθηση, ως ένδειξη ύπαρξης πολιτισμικού τραύματος. Κατά, την διάρκεια ωστόσο, της εστιασμένης ομάδας όπου είχε πλέον την πληροφορία για το στρατόπεδο φάνηκε να υπάρχει μετατόπιση στο συναίσθημά της για το στρατόπεδο ως σύμβολο καθώς “Α: Τώρα όσο για την ιστορία και που το μάθαμε θεωρώ ότι, ok έχουμε μια άλλη γνώμη για το στρατόπεδο όταν θα το βλέπουμε” και συμφώνησε με την άποψη της Ε. πως “Ε: Ναι παύει να είναι απλά ένα μέρος με κτίρια και τις ε, την ετήσια ας πούμε,

το ετήσιο φεστιβάλ. Κάποια στιγμή αποκτάει και λίγο ε, μια άλλη προσωπικότητα σαν μέρος. Δημιουργείται λίγο η αίσθηση του δέους και του φόβου κατά μια έννοια γιατί νιώθεις πόσα αποτρόπαια πράγματα ίσως συν έβαιναν και πόσος πόνος ανθρώπων ε, υπάρχει και το, το νιώθεις αλλιώς. Α: Συμφωνώ.”

1.30.5.3.1.5 Κοινωνικός Εαυτός, κοινοτική εμπλοκή και καλλιτεχνική υπόσταση

Ο κοινωνικός εαυτός της ομάδας δεν φέρει καλλιτεχνική υπόσταση καθώς το συνολικό κοινωνικό κεφάλαιο που αφορά την καλλιτεχνική διαδικασία ήταν ιδιαίτερα χαμηλό. Επιπροσθέτως, και η εμπλοκή με τα κοινά αποτελεί ιδιαίτερα χαμηλό ποσοστό.

Δ: Εντάξει βλέπω από τότε γίνονται και κάτι φεστιβάλ, κάτι αριστεροί έρχονται κάνουν εδώ πέρα τέτοια, αλλά μπροστά σε όλα αυτά τα πράγματα τώρα με την ιστορία δεν μου λέει κάτι...

Α: Εμάς είναι αρκετά κοντά στο σπίτι. Οπότε κάθε φορά που πρέπει να πάω προς το κέντρο συνήθως περνάω από έξω. Ε κάνουνε κάποιες εκδηλώσεις μέσα συνήθως τα Χριστούγεννα ή το καλοκαίρι που ανοίγει ο καιρός. Ε κάποια συγκροτήματα έρχονται. Για τα παιδάκια κάποιες κούνιες, ένα μίνι Λούνα Παρκ. Το παρατηρώ. Γενικά.

Ε: Ναι και εγώ γενικώς, επειδή μένω εκεί κοντά το βλέπω καθημερινά και είναι και σημείο που περνάω καθημερινά για την σχολή μου. Και γενικώς είναι από τα σημεία της περιοχής, και από τα στρατόπεδα, που δεν είναι ιδιαίτερα παρατημένα. Κάνουνε, οργανώνουνε διάφορα φεστιβάλ. Οπότε ναι, είναι γνωστό κέντρο της περιοχής.

Στη συνέχεια η ερευνήτρια κατέγραψε τις αιτίες κοινοτικής αποχής από τους συμμετέχοντες οι οποίοι ωστόσο, φάνηκε να έχουν διάθεση συμμετοχικότητας σε κοινωνικά δρώμενα.

1.30.5.3.1.6 Οικονομικό κεφάλαιο

Η ταξική διαφοροποίηση επιφέρει ανασφάλεια στους εργασιακούς χώρους, οικονομική επισφάλεια, ασταθή ωράρια εργασίας με αποτέλεσμα ο ατομικός χρόνος των συμμετεχόντων να αφορά αναγκαίες πράξεις βιοπορισμού και να εκλείπει ο χρόνος που απαιτεί η κοινοτική συμμετοχή ή να μην υπάρχει ενέργεια και διάθεση προς αυτή.

Α: Μμμ.(ΕΡ: Ασχολείστε με τα κοινά της περιοχής σας;) Δεν θα το έλεγα. Εγώ μόνο όσο ήμασταν στο σχολείο, με το στρατόπεδο Καρατάσου και πάλι όμως γιατί ήταν πιο κοντά το σχολείο μου. Που έκαναν περιβαλλοντικές ομάδες, δενδροφύτευσα μες στο στρατόπεδο. Τέτοια πράγματα. Μετά, απ’το σχολείο και μετά όχι. Δεν έχω ασχοληθεί.

Α: Θεωρώ ότι οι υπόλοιπες ευθύνες που έχεις μεγαλώνοντας δεν με επέτρεψαν. Δεν είχα το χρόνο. Και ίσως δεν κάθισα να ασχοληθώ κιόλας επειδή δεν με ενδιέφεραν.

Γ: Να πω εγώ ότι και εγώ νομίζω ότι δεν υπάρχει χρόνος για κάτι τέτοιο. Ίσως παλιότερα να υπήρχε, στα μαθητικά χρόνια, που εκεί μονάχα ασχοληθήκαμε γενικά σαν τμήμα.

Γ: Ε, πιστεύω πως θα ήθελα να αξιοποιήσω το χρόνο μου σε κάτι άλλο και όχι σε αυτό.

Ε: Και εγώ γενικώς δεν διαθέτω πολύ χρόνο. Βέβαια δεν είναι ότι έχω και την κατάλληλη ενημέρωση σχετικά με το πως θα μπορούσα να... με ομάδες που ίσως να υπάρχουνε στο δήμο για να συμμετάσχω. Οπότε θεωρώ ότι, αν ίσως υπήρχε μια καλύτερη καθοδήγηση και ενημέρωση από το δήμο γενικότερα, ίσως να είχαμε και μεγαλύτερη κινητοποίηση, γιατί εντάξει σαν φοιτήτρια έχω χρόνο.

1.30.5.3.1.7 Κοινωνικό Κοινοτικό Κεφάλαιο

Ταυτόχρονα η έλλειψη κινήτρου από τις πολιτειακές αρχές λειτουργεί ως τάση απραξίας για τους συμμετέχοντες καθώς θεώρησαν πως δεν υπάρχει παρότρυνση να αφιερώσει ένας πολίτης ελεύθερο προσωπικό χρόνο,

“Ε: Και εγώ γενικώς δεν διαθέτω πολύ χρόνο. Βέβαια δεν είναι ότι έχω και την κατάλληλη ενημέρωση σχετικά με το πως θα μπορούσα να... με ομάδες που ίσως να υπάρχουνε στο δήμο για να συμμετάσχω. Οπότε θεωρώ ότι, αν ίσως υπήρχε μια καλύτερη καθοδήγηση και ενημέρωση από το δήμο γενικότερα, ίσως να είχαμε και μεγαλύτερη κινητοποίηση, γιατί εντάξει σαν φοιτήτρια έχω χρόνο.

Α: Ναι ίσως είναι και αυτό όντως. Γιατί δεν υπάρχει κάποια ενημέρωση πώς μπορείς. Δεν ξέρεις . Θεες κάποιον να σε καθοδηγήσει το πως να το κάνεις και ίσως να σε παροτρύνει. Και έτσι...αυτό δεν υπάρχει όμως.

Α: Ναι ίσως είναι και αυτό όντως. Γιατί δεν υπάρχει κάποια ενημέρωση πώς μπορείς. Δεν ξέρεις . Θεες κάποιον να σε καθοδηγήσει το πως να το κάνεις και ίσως να σε παροτρύνει. Και έτσι...αυτό δεν υπάρχει όμως.

Α: Ίσως να δημιουργούν κάποιες ομάδες, οι οποίες να έκαναν κάτι. Αν τον κάθε άνθρωπο τον ενδιαφέρει αυτό, πιστεύω θα ακολουθούσε. Δηλαδή όπως και εγώ στα μαθητικά μου χρόνια. Ήταν παιδιά που τους ενδιέφερε να είναι στην περιβαλλοντική ομάδα και κάποια όχι. Δεν ήταν όλα. Εγώ ήμουν. Δηλαδή αν υπήρχε κάτι τέτοιο και μια ενημέρωση, ίσως να ενδιαφερόμουν. Αυτοί που δεν ενδιαφέρονται καθόλου, εντάξει δεν θα ασχολιόντουσαν έτσι και αλλιώς.

Γ: Ναι γενικά δεν υπάρχει ενημέρωση. Νομίζω και ότι ο Δήμος μας είναι λίγο στάσιμος σε όλα αυτά τα θέματα. Αυτό.

Δ: Α να πω και εγώ; Τι να σου πω. Εγώ πάω ψηφίζω. Καθόμαστε και στο καφενείο, διαβάζουμε την εφημερίδα. Βλέπουμε τι έκανε ο ένας ,τι έκανε ο άλλος . Ασχολούμαστε δεν μπορώ να πω. Και μετά ψηφίζουμε ανάλογα από αυτά που έχουμε διαβάσει. Εμείς άλλη πηγή ενημέρωσης δεν έχουμε. Τα άλλα είναι για τους νέους παιδί μου. Τι να κάνω εγώ. Γεμίζω τους πάγκους στις λαϊκές αγορές. Μπορείς να το πεις αρκετά κοινό. Δεν ξέρω τι μου λες”.

Συνοψίζοντας, στο τελικό στάδιο της εστιασμένης ομάδας όπου έγινε αναστοχασμός των όσων ειπώθηκαν προηγουμένως αναφέρθηκε πως μέσω αυτού του τρόπου κοινωνικού διαλόγου είχαν τον χώρο και τον χρόνο να εκφραστούν και να ανταλλάξουν απόψεις για τοπικά ζητήματα που τους αφορούν αλλά και λειτούργησε ως μοχλός κινητοποίησης και πρόκλησης ενδιαφέροντος για μελλοντικές σκέψεις.

“Δ: Εντάξει άξιζε που ήρθα εδώ πέρα. Είδα και τις απόψεις τις νεολαίας για το στρατόπεδο.

Α: Εγώ είχα την περιέργεια να δω τι είναι αυτό. Θα ήθελα να μάθω και για περισσότερα, για το Παύλου Μελά. Δεν ήξερα είναι η αλήθεια. Αλλά μου άρεσε παρόλα αυτά.

Ε: Και εγώ πρόσφατα ήμουν μπροστά σε μια συζήτηση σχετικά με το στρατόπεδο και το θεώρησα ενδιαφέρον γιατί είδα μετά από λίγο την αφίσα. Ήταν να έρθω με μια φίλη μου συμφοιτήτρια, αλλά τελικά δεν μπόρεσε και γιαυτό ήρθα μόνο εγώ”.

Παρατηρήθηκε διαφοροποίηση του Γ. ωστόσο ως προς το κίνητρο συμμετοχής του στην ομάδα αλλά και ως προς την απουσία εποικοδομητικού σχολίου. Συγκεκριμένα ανέφερε πως “Γ: Είδα και εγώ την αφίσα και είχα και εγώ μια περιέργεια να δω. Ήταν και μια μέρα κενή για μένα σήμερα γιατί τα παιδιά δεν μπορούσαν να πάμε για μπάλα τώρα το πρωί, κάθε Κυριακή που πηγαίνουμε. Οπότε είπα γιατί να μην εκμεταλλευτώ τον ελεύθερο μου χρόνο”.

Τέλος, στο σημείο αυτό χρειάζεται να σημειωθεί πως μεθοδολογικά σχεδιάστηκε να παρθούν ακόμη 3 ατομικές συνεντεύξεις, ακόμη 1 εστιασμένη ομάδα και τελικώς μία κοινοτική εικαστική παρέμβαση με την παρουσία της κοινότητας. Ωστόσο, λόγω πανδημίας κοροναϊγus απαγορεύτηκαν συναθροίσεις και διαζωσης επαφές με αποτέλεσμα να είναι ανέφικτη η ολοκλήρωση του αρχικού σχεδιασμού της έρευνας.

1.31 Συμπεράσματα της εστιασμένης ομάδας

Σύμφωνα, με τα πορίσματα της εστιασμένης ομάδας το τραύμα τοποθετείται σε λανθάνουσα κατάσταση λόγω της επανάληψης του στοιχείου της απουσίας της ιστορικής αποτύπωσης ή της ύπαρξης προφορικής ιστορίας και μετά-μνήμης και μόνο όταν αυτό αποκαλύπτεται μέσω της γνώσης από κάποιον άλλον αρχίζει να νοηματοδοτείται ο τόπος από την κοινότητα.

Όπως αναφέρει και η συγγραφέας Ζέτα Παπανδρέου “ένα τραυματικό γεγονός δεν αποτελεί αυτομάτως τραύμα, όσο οριακό και εάν είναι αυτό, δεδομένου ότι τα νοήματα προσδίδουν την αίσθηση του σοκ και του φόβου και όχι τα ίδια τα γεγονότα”¹⁵⁷ (Παπανδρέου, Ζ. (2018).

Επομένως, για να καταχωριστεί ως συλλογικό τραύμα χρειάζεται να έχει προηγηθεί η διαδικασία νοηματοδότησης των γεγονότων από τη πλευρά της κοινωνίας και θα χρειαστεί ακόμη, να αλλάξει η

¹⁵⁷ Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα: Ταξιδευτής

αφήγηση ως ολικό κοινωνικό γεγονός και όχι απλώς ως αθροιστική έκφραση πολλών ατομικών τραυματικών βιωμάτων.”¹⁵⁸ (Παπανδρέου, Ζ. (2018).

Επομένως, για το στρατόπεδο Παύλου Μελά ισχύει ως προς το παρόν, πως αποτελεί ένα πρωταρχικό τόπο εξέλιξης της ιστορίας του και δεν εμπερικλείει την έννοια του μνημείου από την ύπαρξη ενός μουσείου ή τον χαρακτηρισμό του, ως τέτοιο αλλά, τον αρχικό ιστορικό τόπο και αναδιαμορφωμένο από τη φθορά του χρόνου και τις πολιτειακές και ατομικές παρεμβολές και παρεμβάσεις σε αυτόν.

Σύμφωνα με μία άλλη βιβλιογραφική πηγή¹⁵⁹ (Παπαμιχελάκης, 2019) στο συλλογικό επίπεδο, η μεταμνήμη ενέχει εξέχοντα ρόλο στην κτήση του πολιτισμικού τραύματος, όπως διαφαίνεται, σε μία διαφορετική έρευνα για το αστικό τραύμα στον τομέα της αρχιτεκτονικής, ο όρος μετα-τραυματικός αναφέρεται σε αποδείξεις του “επακόλουθου”, σε οτιδήποτε δηλαδή απέμεινε από ένα γεγονός που χάθηκε. Οι χώροι γύρω από αυτό το “τυφλό” αυτό σημείο καταγράφουν την εντύπωση του γεγονότος σαν μία ουλή.

Στην αρχιτεκτονική επιστήμη οι αλλοιώσεις που έχει δεχθεί ένας τόπος, ένα σύνολο τόπων ή και ένα υποσύνολο τόπου όπως λόγω χάρη ένα κτήριο ως σήμα κατατεθέν του τόπου εμπεριέχει τραύμα τόσο στο άυλο σώμα όσο και στο έμφυχο που το συν-διαμορφώνει. Οι έννοιες “τραύμα” και “αρχιτεκτονική” ως όροι, με διαφορετικό τρόπο, υποδεικνύουν μία πολιτισμική δομή που αλλάζει ανάλογα την εποχή. Με τον όρο “τραύμα” στην αρχιτεκτονική περιγράφονται οι επιπτώσεις των τραυματικών γεγονότων.” (Παπαμιχελάκης, 2019)¹⁶⁰

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική πηγή το πλαίσιο αυτής, της αρχιτεκτονικής έρευνας στηρίζεται στην ιστορικά εδραιωμένη σχέση ανάμεσα στην αρχιτεκτονική και τον συμβολικό ανθρωπόμορφο οργανισμό. Μία σχέση που πέρα από τον ανθρωπομορφισμό, έχει πάντα ως βάση τις ιδέες της αναλογίας και της συνδεσιμότητας, της λειτουργίας και της ανάπτυξης, της εξέλιξης και της αλλαγής στον χρόνο, συνδέοντας την λειτουργία της αρχιτεκτονικής με την φυσιολογία του σώματος. Επομένως, βάσει των παραπάνω η αρχιτεκτονική συμβολικά και μεταφορικά, ζει και κατά την ζωή τραυματίζεται. Ο Παπαμιχελάκης, συνεχίζει υπογραμμίζοντας, πως η αρχιτεκτονική επιτρέπει την αφομοίωση της ιδέας του τραύματος στο αρχιτεκτονικό της σώμα¹⁶¹ (Παπαμιχελάκης, 2019). Η σχέση του τραύματος με την αρχιτεκτονική είναι μία διαδικασία πολύπλοκη από αλληλεπιδράσεις στο σώμα της αρχιτεκτονικής οι οποίες όπως και στην ψυχολογία, επηρεάζουν το παρελθόν, τις αναμνήσεις, τις αφηγήσεις.

¹⁵⁸ Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα: Ταξιδευτής

¹⁵⁹ Παπαμιχελάκης, Γ. (2019). Η Παρουσία της Απουσίας στην Πόλη: Ερμηνεύοντας το αστικό κενό. Αθήνα: Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

¹⁶⁰ Παπαμιχελάκης, Γ. (2019). Η Παρουσία της Απουσίας στην Πόλη: Ερμηνεύοντας το αστικό κενό. Αθήνα: Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

¹⁶¹ Παπαμιχελάκης, Γ. (2019). Η Παρουσία της Απουσίας στην Πόλη: Ερμηνεύοντας το αστικό κενό. Αθήνα: Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Όπως προαναφέρθηκε ωστόσο, παρά τις συμβολικές και πραγματικές ουλές του στρατοπέδου, δεν υπάρχει τραύμα στην σημερινή κοινότητα. Αυτό μπορεί να οφείλεται, σύμφωνα με την βιβλιογραφική πηγή του γεγονότος πως, “το τραύμα στην Ελλάδα άργησε όπως, και σε όλη την Ευρώπη να αφηγηματοποιηθεί, δεν μπορούσε να γίνει αμέσως ιστορία” σύμφωνα με τον ιστορικό Ιάσονας Χανδρινός¹⁶². Συνεχίζει, αναφέροντας πως, “μετά το τέλος του πολέμου προείχε γι’ αυτούς τους ανθρώπους να φτιάξουν τη ζωή τους. Να ξεχάσουν την τραγωδία που είχε μόλις τελειώσει. Χρόνια μετά τη λήξη του πολέμου, όταν εμφανίστηκαν τα πρώτα δείγματα αμφισβήτησης, άγνοιας ή άρνησης του Ολοκαυτώματος οι επιζήσαντες αρχίζουν να μιλούν”¹⁶². (Παπαδόπουλος, Γ. (2020).

Επομένως, χρειάζεται να κινηθεί ο χρόνος ώστε, το τραύμα να προκληθεί, καθώς χρόνος χρειάζεται για να αφηγηθούν οι ιστορίες, πόσο μάλλον για να συνδεθεί ο ιστορικός τόπος με τον τόπο τραύματος.

Ο Ζιώγας¹⁶³ (Ζιώγας, Γ. (2015), στον συλλογισμό του περί Τόπου, Τοπίου, Χώρου και Πεδίου αναφέρει πως “ο Χώρος βρίσκεται πέρα από τις αισθήσεις του Τοπίου ή οι ερμηνείες του Τόπου επισημαίνοντας την ανάγκη για επαφή και αναστοχασμό του ατόμου με τους Τόπους και να αποκτηθεί μία σημαντικότητα του Τόπου για τον άνθρωπο και με την κοινότητα σε αντιστοιχία με σκοπό να υπάρξει επιρροή. Συγκεκριμένα, για να αντιληφθεί κάποιος το Τοπίο ή να ερμηνεύσει τον Τόπο χρειάζεται να βρίσκεται σε επαφή με αυτά, ο Χώρος προϋποθέτει την απομάκρυνση, το συλλογισμό και τη νοητική τους επεξεργασία και δεν θα μετασηματιστούν όλα σε Τόπο, αλλά σε εκείνα όπου το άτομο θα αναγνωρίσει όσα έχουν σημασία για αυτόν. Το Τοπίο μπορεί να γίνει για κάποιον να είναι Τόπος όταν υπάρχουν οικογενειακές ιστορίες που τον συνδέουν με την κατοχική περίοδο ή όταν το άτομο αποφασίζει πως το Τοπίο είναι κάτι αξιοσημείωτο, είναι ένα άθυρμα μνήμης, αναμνήσεων, καταγραφών”.

Το στρατόπεδο Παύλου Μελά συν αποτελείται από τον Τόπο και τα Τοπία του και συμβολικά χαρακτηρίζεται ως Χώρος και Πεδίο από την ερευνήτρια για να αναπαραστήσει η μετά-μνήμη την τραυματική ιστορία. Επιλέχθηκε, ο συγκεκριμένος Τόπος καθώς συμβολίζει και μία τραυματική ιστορική περίοδο, αυτή της ναζιστικής περιόδου και αποκαλύπτεται αρχιτεκτονικά το τρίπτυχο παρελθοντικό πολιτισμικό-κοινωνικό τραύμα, αναπαράσταση της πολιτειακής και κρατικής απαξίωσης και μελλοντική προσδοκία κοινοτικής ανάπτυξης.

Συνοψίζοντας, αποφασίστηκε η απόπειρα δημιουργίας δημιουργικής κοινότητας και με μέσο και σκοπό την ύπαρξη τέχνης θα μελετηθεί εάν, το τραύμα με την ύπαρξη γνώσης, ομαδικότητας και ανάπτυξης εν συναίσθησης, με την επαφή με το ίδιο το πεδίο και τον τόπο προκαλεί τραύμα και εάν αντίστοιχα με την παρέμβαση σε αυτό το τραύμα διαχειρίζεται και αναπτύσσεται αντιναζιστική στάση. Επιπλέον, εάν με την

¹⁶² Παπαδόπουλος, Γ. (2020). Το τραύμα του Άουσβιτς δεν σβήνει». Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις Μονοπρόσωπη Α.Ε.

¹⁶³ Ζιώγας, Γ. (2015). Το field των Πρεσπών ή η originalite του πεδίου. Κείμενο στον κατάλογο της έκθεσης εικαστική πορεία προς τις Πρέσπες, Μια διαδικασία βίωσης του τοπίου 2007-2014 Θεσσαλονίκη

πρόκληση ενδιαφέροντος αναπτύσσεται η ανάγκη και επιθυμία για συλλογική δράση και εμπλοκή με τα κοινά, σε αντιστοιχία με τα λόγια ερευνώμενης, η οποία ανέφερε πως χρειάζεται κίνητρο για να ασχοληθεί με τα κοινά, όταν ο διαθέσιμος ελεύθερος της χρόνος είναι ελάχιστος. Τέλος, εφόσον δεν υφίσταται κοινότητα και το κοινωνικό κεφάλαιο είναι χαμηλό, θα γίνει απόπειρα να ενισχυθεί και να ενδυναμωθεί η ευρύτερη κοινότητα, μέσω της ενδυνάμωσης των συμμετεχόντων.

Συμμετέχοντες (και αριθμός συνέντευξης)	Φύλο * (υπόθεση ερευνήτριας)	Ηλικία	Κάτοικοι περιοχής	Εργαζόμενοι περιοχής	Διαβάτες περιοχής	Επίσημοι φορείς περιοχής (Τοπικό Δημόσιο Πρόσωπο)	Πολιτικοί ακτιβιστές περιοχής
Α. (συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη-7 ^η)	Θ	25	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Ε.	Θ	21	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Δ.	Α	42	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Γ.	Α	26	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ

Πίνακας-Ποιοτική απεικόνιση δείγματος της έρευνας. Εστιασμένη Ομάδα

Παρεμβατική Τέχνη ως κοινοτική στάση για το Τραύμα

Στο συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα “εφαρμοσμένη κλινική κοινωνιολογία και τέχνη” η έννοια της δράσης και της πράξης συνδυάζονται με την θεωρία και αποτελούν αλληλένδετα τμήματά με την παράλληλη εμπλοκή της τέχνης. Αποτελεί επομένως καταλυτικό σημείο παραγωγής κοινωνικών γεγονότων, τα οποία δύναται να ενταχθούν πλήρως στην ανάλυση και στην τελική παρέμβαση στον κοινωνικό και καλλιτεχνικό χώρο της έρευνας που ακολουθεί. Για τον παραπάνω λόγο έγινε απόπειρα υλοποίησης δημιουργικής κοινότητας, με σκοπό την ενεργοποίηση, κινητοποίηση των κατοίκων να συνομιλήσουν με το στρατόπεδο καθώς, και την ανάδειξη προκλήσεων και καλών πρακτικών με απώτερο σκοπό την ενδυνάμωση της κοινότητας κοινωνικά, θεσμικά, πολιτισμικά, καλλιτεχνικά, πολιτικά και οικονομικά σε σχέση με το στρατόπεδο και το τραύμα που φέρει είτε περιβαλλοντικό, είτε πολιτισμικό. Συνεπώς, η εκπόνηση της συγκεκριμένης έρευνας δράσης είχε ερευνητικό και εφαρμοστικό χαρακτήρα με ειδικά αποτελέσματα προς την κοινωνία και αποτελεί κράμα τόσο εμπειρικών δεδομένων από τον συνδυασμό συνεντεύξεων, εστιασμένης ομάδας, έρευνας και έρευνας δράσης όσο και εικαστικού λόγου. Τέλος, αποτελεί παράδειγμα μη συγχρονικής έρευνας καθώς είναι επιμήκεις στον χρόνο.

Σε αυτό το κεφάλαιο διατυπώνεται ουσιαστικά ο βασικός σκοπός της έρευνας, ο οποίος είναι η διερεύνηση της ύπαρξης αστικού τραύματος από τον συμβολικό τόπο του στρατοπέδου και η ανάπτυξη θετικής ιστορικής και κοινωνικής συν διαμόρφωσης δια μέσου των κοινοτικών καλλιτεχνικών πρακτικών της δημιουργικής κοινότητας και της ανάπτυξης του Κοινωνικού Κεφαλαίου των κατοίκων, με την χρήση προσεγγίσεων της παρεμβατικής τέχνης στον δημόσιο χώρο, με στόχο την ενδυνάμωση της κοινότητας να διεκδικήσει την ιστορία της. Σε τέταρτο και τελικό επίπεδο λοιπόν διερευνήθηκαν και αποτυπώθηκαν τα ευρήματα δια μέσου της εικαστικής δράσης της δημιουργικής κοινότητας ως παρεμβατική προσέγγισης τέχνης με σκοπό να αναδυθούν τα δίπολα γνώση/ άγνοια, λήθη/μνήμη, τραύμα/αστικό κενό και με στόχο τη διαχείριση του αστικού τραύματος από τον συμβολικό τόπο του στρατοπέδου και από τη συσχέτιση κοινωνικού κυρίως κεφαλαίου να ενεργοποιηθούν κινητήριες δυνάμεις ανάπτυξης του τελευταίου και επομένως και κοινωνικής συμμετοχής από τους ερευνώμενους και τις ερευνώμενες.

Η συγκεκριμένη θεματολογία επιλέχθηκε καθώς, ανταποκρίνεται στα ιδιαίτερα ακαδημαϊκά ενδιαφέροντά της φοιτήτριας. Αφορμή αποτέλεσε η υποτροφία που έλαβε για την παρακολούθηση ευρωπαϊκού εκπαιδευτικού συνεδρίου, στο Βερολίνο της Γερμανίας το 2019 από την Διεθνή Πανεπιστημιακή Ψυχαναλυτική Σχολή (I.P.U.) επτάμερης διάρκειας για το “κοινωνικό τραύμα”.

Κατά την διάρκεια της εβδομάδας του “summer school”, η φοιτήτρια συμμετείχε σε αρκετά ενδιαφέροντα εργαστήρια και ομάδες, διδασκαλίες και μαθήματα αλλά και συζητήσεις σε στρογγυλά τραπέζια με θεματική την κλινική, πολιτισμική, κοινωνική, ψυχαναλυτική και πολιτική διάσταση του κοινωνικού τραύματος. Στο “summer school” μελετήθηκε θεωρητικά και βιωματικά το στοιχείο του κοινωνικού παράγοντα στην παραγωγή και επιρροή του κοινωνικού τραύματος σε κοινότητες που

διαδραματίστηκαν παρελθοντικά γεγονότα όπως αυτό του “Ολοκαυτώματος” κατά την διάρκεια της ναζιστικής περιόδου της Γερμανικής ιμπεριαλιστικής πολιτικής και του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου. Η επαφή με τη θεωρία του κοινωνικού τραύματος και το ιστορικό ενδιαφέρον για τον Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο και τον ναζισμό και κατ’ επέκταση την κοινωνικά τραυματική επιρροή του, αποτέλεσαν και βασικές πηγές έμπνευσης για την παρούσα έρευνα. Ενδεχομένως η αιτία προήλθε λόγω της εργασίας της ερευνήτριας ως Κοινωνική Λειτουργός μέσω της παροχής ψυχοκοινωνικών υπηρεσιών σε επιζώντες βασανιστηρίων και πολεμικού τραύματος, με αποτέλεσμα να γίνει η σύνδεση στην ίδια, του τραύματος εκείνου προερχόμενων προγόνων της από το παρελθόν και του σύγχρονου των προσφύγων στο παρόν. Παράλληλα, η συμμετοχή της ως εισηγήτρια στο διεθνές συνέδριο στις Πρέσπες τον Ιούλιο του 2019 Walking Bodies/Walking practices/ Walking Art η συμμετοχή σε καλλιτεχνικά εργαστήρια έδωσε την δυνατότητα στην ερευνήτρια να έρθει σε επαφή με την περιπατητική και τις πρακτικές της.

Η κοινωνιολογική ιδέα της θεωρίας του κοινωνικού τραύματος ως κοινωνική παθογένεια από διαφορετικές οπτικές όπως το πολιτικό στοιχείο και το ψυχολογικό με χαρακτήρα ψυχαναλυτικό ενέπνευσαν και κινητοποίησαν την ανάγκη και την επιθυμία να υλοποιηθεί η απόπειρα διερεύνησης των “μονοπατιών” εκείνων που θα αποκαλύψουν τον κοινωνικό παράγοντα στους ψυχο-συναισθηματισμούς, σκέψεις και εμπειρίες των ανθρώπων που συνδέονται έστω και γεωγραφικά με το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά στην ομώνυμη περιοχή της Θεσσαλονίκης.

Ακολουθώντας, η φοιτήτρια αναρωτήθηκε αν η έννοια του τραύματος, του πολεμικού στοιχείου, του θανάτου και της ανθρώπινης αδικίας εμπεριέχονται και στις σκέψεις των κατοίκων γύρω από ένα τόπο-ορόσημο τραγικού ιστορικού περιεχομένου και εάν και κατά ποιόν τρόπο βιώνεται και αναγάγετε συλλογικά στο φαινόμενο του κοινωνικού-αστικού τραύματος.

Ταυτοχρόνως σημαντικός ακόμη, για εκείνη λόγος ήταν και η αισθητή άνοδος ακροδεξιών φωνών σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο καθώς και πιο συγκεκριμένα, εντός της ελληνικής επικράτειας και κατ’ επέκταση της κοινότητας της Θεσσαλονίκης από κατοίκους, εξαπολύοντας λεκτικές και σωματικές επιθέσεις προς τους ανθρώπους προερχομένους από τα προσφυγικά και μεταναστευτικά ρεύματα αλλά και όσων το επαγγελματικό και πολιτικό ή ακτιβιστικό έργο τους αφορούσε τη στήριξη των πρώτων.

Όπως άλλωστε το υποδηλώνει (Sztompka, P. (2004)¹⁶⁴ “τα πολιτισμικά τραύματα προκαλούνται από μείζονες κοινωνικές αλλαγές και ενεργοποιούνται από τραυματικές συνθήκες και καταστάσεις που ερμηνεύονται ως απειλητικές, άδικες και ανάρμοστες”.

Η διαπίστωση αυτή σε σχέση με την επίσκεψη των φοιτητών του “summer school” στο μνημείο ολοκαυτώματος στο Βερολίνο, στο οποίο φάνηκε να αναπτύσσονται αντιφασιστικές αντιλήψεις

¹⁶⁴ Sztompka, P. (2004). ‘The Trauma of Social Change. A Case of Post communist Societies’, στο J. Alexander et al., *Cultural Trauma and Collective Identity*, Berkeley: University of California Press.

καταδεικνύοντας τις κοινωνικές, ιστορικές, ψυχικές και οικονομικές επιπτώσεις του κοινωνικού τραύματος και την σε συνδυασμό με την εργασία της φοιτήτριας με πρόσφυγες και μετανάστες ήταν που οδήγησαν την ερευνήτρια να αναρωτηθεί εάν η ίδια η τοπική ελληνική κοινότητα έχει παρουσιάσει παρόμοιο “τραύμα” από την επαφή τους με το ιστορικό μνημείο, όπως συμβαίνει στο μνημείο Ολοκαυτώματος ή στο ελληνικό παράδειγμα στο Δίστομο έπειτα από τη Σφαγή 225 ατόμων και εάν έχουν καλλιεργηθεί από την ιστορική τραυματική αυτή υπενθύμιση αντιφασιστικές ιδεολογίες. Από την ύπαρξη δηλαδή ιστορικών τόπων αναφερόμενων στη μνήμη πολέμων, κατοχής και γενικότερα της ιστορίας των δικών της θυμάτων όπως τα πρώην στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Τέλος, η επιλογή της συγκεκριμένης θεματολογίας είναι προσκείμενη και στην αγωνία της φοιτήτριας και τους λόγους επιλογής και του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος καθώς επίσης και του ακαδημαϊκό της ενδιαφέροντος να διερευνήσει και να ανακαλύψει την κλινική-κοινωνιολογική, ψυχολογική και καλλιτεχνική διάσταση του διαλόγου μεταξύ του παρόντος μίας κοινότητας και ενός τόπου με τραγικό ιστορικό-κοινωνικό παρελθόν δια μέσου της εφαρμοσμένης πρακτικής και επαφής μιας κοινότητας με την τέχνη ως προς ένα κοινωνιολογικό ζήτημα.

Με αφορμή λοιπόν, τις προαναφερθείσες σκέψεις επιδιώχθηκε να διερευνηθεί αν το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”, στον τόπο του οποίου τα γεγονότα που συντελέστηκαν καταγράφηκαν από το σώμα της προφορικής ιστορίας ως κτηνωδίες, τραγικά εγκλήματα και θηριωδίες, αν για την κοινότητα της Θεσσαλονίκης στη σημερινή εποχή, με την πρόσβαση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τις διαδικτυακές πηγές, τις υπάρχουσες δράσεις από θεωρητικούς, εκπαιδευτικούς, πολιτικούς και καλλιτέχνες και την πρόσβαση στη γνώση της ιστορίας ή όχι, προκαλείται αστικό τραύμα, από τους κατοίκους που μονίμως το παρακολουθούν, ασχέτως αν συνδέονται γενεαλογικά με τα θύματα ή και όχι και εάν μέσω των ιστοριών του στρατοπέδου το συλλαμβάνουν νοητικά και ψυχο-συναισθηματικά ως σύμβολο τραυματικών γεγονότων σχετιζόμενων με το πολεμικό τραύμα, την έννοια της συλλογικής ταυτότητας και της κοινότητας.

Συνοψίζοντας, υπήρχε σχεδιαστικά στόχος για τον σχεδιασμό και ορισμό εικαστικής δράσης προς την υπόλοιπη κοινότητα. Ωστόσο, λόγω της ύπαρξης πανδημίας “Coronavirus” στην Ελλάδα το 2020, ακυρώθηκε όπως και όλες οι κοινωνικές δράσεις, ημερίδες, εκδηλώσεις ως μέτρο πρόληψης της ανεξέλεγκτης εξάπλωσης του ιού . Ωστόσο σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία πάντοτε παρεμβαίνει η πραγματικότητα καθώς “η παρουσίαση της αλληλουχίας των σταδίων αποτελεί μια απλουστευμένη εκδοχή αυτού που συμβαίνει με τα πραγματικά ερευνητικά προγράμματα διότι στις πραγματικές κοινωνιολογικές

έρευνες, τα στάδια αυτά σπάνια διαδέχονται το ένα το άλλο με τέτοια τάξη και επικρατεί σχεδόν πάντοτε ένα είδος απλής «ακαταστασίας» (Χτούρης, Σ. (2018).¹⁶⁵

1.32 Η καλλιτεχνική διαδικασία ως κοινοτική παρέμβαση-ωδή στην συμμετοχική έρευνα δράσης Αρχικά, η ερευνητική υπόθεση εστίαζε σε μάκρο επίπεδο στη συσχέτιση αστικού τραύματος και στρατοπέδων συγκέντρωσης λόγω των τραυματικών γεγονότων και της σύνδεσής τους με τον κοινωνικό φόβο και θάνατο και σε μικρό επίπεδο στη συσχέτιση αστικού τραύματος και του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης Παύλου Μελά στους κατοίκους της περιοχής. Αναλυτικά εάν υπάρχουν σχετικά μετά-βιώματα των κατοίκων της γύρω περιοχής του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης 'Παύλου Μελά', πώς αντιλαμβάνονται και νοηματοδοτούν το στρατόπεδο σε σχέση με την ιστορία του, ποιους τομείς επηρεάζει, εξαιτίας ποιων παραγόντων και αν εμπεριέχεται και πως αστικό τραύμα.

Η παρούσα καλλιτεχνική προσέγγιση καλείται να διερευνήσει με ποιους τρόπους το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά επηρεάζει την κοινότητα που ζει στη γύρω περιοχή και συγκεκριμένα να αποδείξει την ύπαρξη ή και αντίθετα απουσία αστικού τραύματος εξαιτίας του στρατοπέδου ανεξαρτέτως της γνώσης ή λήθης ή και αδιαφορίας ως προς την ιστορική του διάσταση. Η συγκεκριμένη θεματολογία επιλέχθηκε καθώς, ανταποκρίνεται στα εμπειρικά ευρήματα της πρωθύστερης θεωρητικής και εμπειρικής έρευνας στην περιοχή και στα ενδιαφέροντα της φοιτήτριας για το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα. Αφορμή αποτέλεσαν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων τόσο κατά την διάρκεια των ατομικών συνεντεύξεων, όσο και κατά την διάρκεια της κοινοτικής απόκρισης και συμπλήρωσης του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου αλλά και των λεγόμενων των συμμετεχόντων της εστιασμένης ομάδας. Κρίθηκε λοιπόν απαραίτητη και ενδιαφέρουσα η γέννηση μιας εικαστικής διαδικασίας η οποία θα στόχευε στην οπτική επαφή με το στρατόπεδο μέσω της περιπατητικής διαδικασίας. Στην συνέχεια στην ανάπτυξη εσωτερικού διαλόγου με το στρατόπεδο δια μέσου των τεχνικών της αφήγησης ιστορικών πεπραγμένων, ηχογραφήσεων των σκέψεων και συναισθημάτων για αυτά, παραγωγή οπτικού φωτογραφικού υλικού με επιμέρους τόπους και χώρους του στρατοπέδου που συνδεόταν και φορτιζόταν συναισθηματικά. Επιπρόσθετα, ακολούθησε διάλογος μεταξύ των συμμετεχόντων με σκοπό την συνδιαλλαγή και την παραγωγή συμπερασμάτων από την προαναφερθείσα διαδικασία και τέλος, αναστοχαστικά ζητήθηκε η καταγραφή χειρογράφως των σκέψεων τους με σκοπό να αναγνωστεί σε επόμενη φάση.

¹⁶⁵ Χτούρης, Σ. (2018). Η δυναμική αμφίδρομη σχέση εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών εννοιών. Ένα πλαίσιο για την καταγραφή και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων.

Σύμφωνα με τη θεωρία του συλλογικού τραύματος η κοινοτική παρέμβαση αποτελεί θεραπευτική λύση για το τραύμα καθώς, για τους σκοπούς της κοινοτικής διαχείρισης, τα θύματα χρειάζεται να αναγνωρίζονται και οι δράστες να ορίζονται, το “τραύμα” ενσωματώνεται στην ήδη υπάρχουσα ταυτότητα και το πολιτισμικό τραύμα μεταμορφώνεται σε ένα μέρος της συμβολικής κληρονομιάς με αποτέλεσμα να μπορεί να μεταλαμπαδευτεί στις επόμενες γενιές με τη μορφή ιστορικής αφήγησης.

Υπάρχουν, ωστόσο, σημαντικές διαφορές μεταξύ της θεωρίας της τελετουργίας και της θεωρίας του πολιτισμικού τραύματος. Εκτός αυτού, το αποτέλεσμα αυτό εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό τόσο από το γενικό πολιτικό κλίμα όσο και από τις αρθρωμένες πολιτικές αντιμετώπισης του παρελθόντος, οι οποίες είναι διαφορετικές σε διαφορετικές κοινωνίες.

Ως εκ τούτου, δεν προκαλούν τραύματα όλες οι κοινωνικές κρίσεις ή η μαζική ταλαιπωρία και όχι όλα τα πολιτιστικά τραύματα κατασκευάζονται με επιτυχία.

Το ζήτημα του τοπικού ενδιαφέροντος είναι γιατί ορισμένες κοινωνίες επιτυγχάνουν την οικοδόμηση του πολιτισμικού τραύματος με την επούλωση και τη συμφιλίωση ως αποτέλεσμα, ενώ άλλοι όχι. Αυτό σημαίνει ότι η κατανόηση του πολιτισμικού τραύματος συνεπάγεται τη μελέτη των ομιλητών, του μηνύματος και του κοινού και της αλληλεπίδρασης μεταξύ τους. Η πολιτισμική κατασκευή του τραύματος ξεκινά με ομιλητές που ισχυρίζονται ότι κάποιο βασικό τραύμα συνέβη στην κοινωνία και ζήτησαν συναισθηματική, θεσμική και συμβολική αποκατάσταση.

Επιπλέον, θα πρέπει να μελετηθούν οι αποδέκτες του μηνύματος - το κοινό - οι απαντήσεις τους στο μήνυμα, αλλά και οι διαιρέσεις και οι αγώνες μέσα σε αυτό, οι ανάγκες τους, τα συμφέροντά τους και η ικανότητά τους να φτάσουν σε διάλογο με τους αποστολείς.

Αυτό θα αποτελέσει παράδειγμα για το πώς οι θεωρητικές προτάσεις του Alexander μπορούν να εφαρμοστούν σε συγκεκριμένες περιπτώσεις καθώς και για την περαιτέρω βελτίωση της θεωρίας του πολιτισμικού τραύματος. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία¹⁶⁶(Radstone, S. (2000) οι μελέτες για το συλλογικό-κοινωνικό τραύμα, το τραύμα δηλαδή που επηρεάζει ολόκληρες κοινότητες ή σημαντικά τμήματα της κοινωνίας σε συλλογικό επίπεδο, αναπτύχθηκαν σε διαφορετικά ακαδημαϊκά επίπεδα και τομείς ως παραδείγματα συλλογικού-κοινωνικού τραύματος και συνθέτουν μία ποικιλία φαινομένων. Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η τρομερή επιρροή των τραυματικών γεγονότων έγκειται σε συμβολικούς μηχανισμούς που αναδύονται για να διαχειριστούν απρόσμενες αλλαγές και εξ αιτίας αυτών των τραυματικών επιρροών τείνουν να είναι διαρκείς στον χρόνο και ανορίστες. Τμήματα μελετών για το Ολοκαύτωμα είναι προσκείμενο της παραπάνω προσέγγισης.

166 Radstone, S. (2000). Memory and methodology. Australia: Monash University

Η ικανότητα διαφορετικών κοινωνιών διαφέρει στην ακολουθία και διαδικασία του πολιτισμικού τραύματος. Όπως τονίστηκε, μελέτες αυτού του είδους πρέπει να περιλαμβάνουν την εξέταση των πραγματικών ή πιθανών φορέων μνήμης, των χώρων στους οποίους έχουν τη δυνατότητα να ενεργούν, των μηνυμάτων που μεταδίδουν και της υποδοχής που λαμβάνει το μήνυμά τους στο ακροατήριο.

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία σημαντικής αξίας γεγονός αποτελεί η κινητοποίηση της κοινότητας ή μέρους εκείνης με σκοπό να αποδοθεί η ευθύνη για την πρόκληση τραύματος και να κινηθούν εκείνα τα κοινωνικά μέσα με σκοπό να αποζημιωθεί με όλους τους τρόπους το πώς πλήττεται το κοινωνικό σώμα. Ωστόσο, για να ενεργοποιηθεί η προαναφερθείσα διαδικασία χρειάζεται πρωτίστως να στοχεύει η κοινωνική κινητοποίηση στην “η ύπαρξη του ίδιου του τραυματικού γεγονότος, η ερμηνεία του και η έκφραση των απαιτούμενων συναισθημάτων. Το πολιτισμικό τραύμα είναι ένα γεγονός πως έχει κατασκευασθεί νοηματικά, πλην όμως υπήρξε αντικειμενικά πριν από οποιαδήποτε συμβολική διαμεσολάβηση και ο χαρακτηρισμός του ως τραύματος ή και όχι εξαρτάται από το “καθεστώς σηματοδότησης” των υπάρχοντων συνθηκών.¹⁶⁷ (Jeffrey, A. (2004)

Καθώς, όπως έχει επισημάνει και (Smelser, N. (2004)¹⁶⁸, γεγονότα που σε μία κοινωνία θα αποτελούσαν τραύματα σε μια άλλη δεν αφήνουν ιδιαίτερα ίχνη. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία επομένως, για να προκληθεί πολιτισμικό τραύμα χρειάζεται να ακουστεί η οδυνηρή εμπειρία και να διαχωριστεί πλέον από τον ατομικό βίο-κόσμο, να μεταδοθεί στον δημόσιο λόγο, να εξηγηθεί, να αναπαρασταθεί και να διαμεσολαβήσει με το κοινωνικό σώμα. Ωστόσο, χρειάζεται επίσης να γίνουν διαδικασίες συλλογικού ανάστοχασμού πάνω στο υλικό της ιστορικής μνήμης, διαφορετικά η εκδικητικότητα θα συντηρείται, το αίμα των προγόνων θα ζητά δικαίωση και η ντροπή θα κρύβεται κάτω από τον θυμό και το μίσος για τον εθνικό, φυλετικό, εθνοτικό, θρησκευτικό θύτη.¹⁶⁹ (Scheff, T. (2002) Τέλος, η θεωρία του πολιτισμικού τραύματος, ενέχει και τις δύο πιθανές οδούς, την οριστική επίλυση του τραύματος την παραγωγής συμβολικής και μη παράδοσης μίσους προς τον εχθρό.¹⁷⁰ (Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012)

Επομένως, το αστικό τραύμα δεν είναι μια σταθερή κατάσταση, αλλά μία ανοιχτή και εναντιωματική διαδικασία κοινωνικής διαπραγμάτευσης για το νόημα, τη δημόσια αναπαράσταση και την μνημόνευση παρελθοντικών γεγονότων, τα οποία έχουν νοηματοδοτηθεί από ποικίλους φορείς της δημόσιας σφαίρας

¹⁶⁷ Jeffrey, A. (2004). *Toward a Theory of Cultural Trauma*

¹⁶⁸ Smelser, N. (2004). *Psychological Trauma and Cultural Trauma*: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press.

¹⁶⁹ Scheff, T. (2002). *Shame and the Social Bond: A Sociological Theory*

¹⁷⁰ Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση απο το περιοδικό: Επιστήμη και κοινωνία: Τεύχος 28

ως ταπεινωτικά, ανάρμοστα και άδικα για μεγάλα τμήματα της κοινωνίας ή/και ολόκληρο το κοινωνικό σώμα¹⁷¹. (Αντωνίου Γ., Δεμερτζής, Ν., Μαραντζίδης, Ν., Παναγιωτόπουλος, Π., Πασχαλούδη, Ε. Σιδέρης, Ν., Τσέκου, Κ., Χιονίδου, Β.. (2013)

Στην παρούσα έρευνα, επιδιώχθηκε το αντίθετο μέσω της δράσης της καλλιτεχνικής παρέμβασης, δηλαδή την ανάπτυξη της αντί-ναζιστικής ιδεολογίας. Επομένως, κρίνεται απαραίτητο να υπογραμμιστεί πως η διαδικασία έγινε με αρκετά λεπτούς χειρισμούς καθώς είναι ιδιαίτερα φυσικό να αναπτυχθούν σκέψεις ιδιαίτερα εχθρικές προς τον προπατορικό θύτη.

Συνοψίζοντας, δημιουργήθηκαν λοιπόν και οργανώθηκαν δράσεις εμπλοκής με τον κοινωνικό χώρο και κοινοτική συν-διαμόρφωση μέσω της τέχνης καθώς από τα συλλεγμένα εμπειρικά δεδομένα κρίθηκε απαραίτητη η δημιουργία μιας κοινοτικής καλλιτεχνικής παρέμβασης για λόγους ευαισθητοποίησης, ενδυνάμωσης και παρέμβασης και που θα αποσκοπούσε με βέλτιστο τρόπο στην ταυτοποίηση της κοινότητας ιστορικά και στην διεκδίκηση μιας ταχύτερης συν-διαμόρφωσης της κοινότητάς τους από την διαμόρφωση του τόπου του στρατοπέδου ως τόπος συνάντησης και επανα-γνωριμίας αλλά και ως ιστορικό τοπόσημο μιας κληρονομιάς παγκόσμιου βεληνεκούς. Συνεπώς, η γένεση μιας καλλιτεχνικής υπόστασης και μιας ύπαρξης συμμετοχικότητας κρίθηκε απαραίτητη διεργασία και λειτουργία, καθώς η ιστορία του στρατοπέδου ως πρώην ναζιστικού τόπου δεν έχει καταγραφεί αυτούσια, ολοκληρωμένα και η κοινότητα της περιοχής δεν αποτελεί επι της ουσίας κοινότητα και δεν κατέχει μία ενιαία συλλογική ταυτότητα αλλά ένα τόπο-χωνευτήρι πλήθους ομάδων, πληθυσμών και διακριτού ελληνικού χωροχρόνου.

Γιατί μέσω της τέχνης όμως;

Σύμφωνα με την Ζήση Αναστασία η τέχνη αποτελεί μέσο διαμεσολάβησης, ως μορφή άμυνας του ατόμου στον τρόπο που του προκαλεί η βία του άμεσου, καθώς δύναται να είναι τραυματική. Μελετώντας το τραύμα αντιλαμβάνεται κανείς πως για να διαχειριστεί χρειάζεται πρωτίστως να επαν ενεργοποιηθεί και αυτή η διαδικασία αποτελεί τραύμα από μόνη της ως ολότητα. Η Ζήση επισημαίνει πως η συμβολοποίηση (στρατόπεδο ως σύμβολο τραύματος και δράσεις ως σύμβολο κατανόησης και διαχείρισης του ίδιου του τραύματος) δίνει στο άτομο τη δυνατότητα να εκφράσει με λέξεις τις εμπειρίες, καθώς εκεί που έχει αποτύχει η εργασία της σκέψης, εκεί γίνεται η τέχνη τόπος που με λόγο μπορεί να αποτελέσει στήριγμα.¹⁷² (Ζήση, Α. (2019).

1.33 Ωδή στην Συμμετοχική Έρευνα δράσης

¹⁷¹ Αντωνίου Γ., Δεμερτζής, Ν., Μαραντζίδης, Ν., Παναγιωτόπουλος, Π., Πασχαλούδη, Ε. Σιδέρης, Ν., Τσέκου, Κ., Χιονίδου, Β.. (2013). Εμφύλιος: Πολιτισμικό τραύμα. Αθήνα : Αλεξάνδρεια

¹⁷² Ζήση, Α. (2019). Εισήγηση: Περί Στίγματος

Σύμφωνα με την Κατσαρού η έρευνα δράσης είναι μία ερευνητική διαδικασία όπου οι ίδιοι οι άνθρωποι της πράξης διενεργούν με στόχο να βελτιώσουν την πρακτική τους αλλά συνολικότερα την κοινωνική πραγματικότητα μέσα στην οποία δρουν και την οποία ταυτόχρονα ενεργούν¹⁷³. (Κατσαρού, Ε. (2016)

Σύμφωνα, με την μελέτη της θεωρίας, στόχος της συμμετοχικής έρευνας δράσης είναι η εξαγωγή μικρών πυρήνων αλλαγής και παραγωγής εμπειρίας και νέων δεδομένων θεωρίας. Επιπλέον, έπειτα από την προ απαιτούμενη έρευνα στο πεδίο αλλά και της παρατήρησης των υποκειμένων στο πεδίο χρειάζεται να αναγνωστούν και να κατανοηθούν σε ένα συγκεκριμένο βαθμό και βάθος οι δια δράσεις από το αντλούμενο υλικό μέσω ενός οποιουδήποτε μέσου, πειραματικού και μη χαρακτήρα. Ακολούθως, η συμμετοχική έρευνα δράσης είχε εφαρμοστικό χαρακτήρα στην παρούσα έρευνα και πάρθηκαν συγκεκριμένα συλλεγμένα στοιχεία ως πρωτόλεια εμπειρικά δεδομένα και επιλέχθηκε καθώς σύμφωνα με τα χαρακτηριστικά λόγια του Χτούρη “βοηθάει στο να διακριθεί και να αναδειχθεί η σχέση θεωρίας και δράσης ως αποκαλυπτική και δημιουργική επίδραση πράξης. Επιπροσθέτως, ενεργοποιεί αξίες σε μία ομάδα και μία κοινότητα, εμπνυχώνει, αναπτύσσει το κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο ως δίκτυα αλλά και του φυσικού με την επαφή των δρώντων με τη φύση και κυριότερα την ύπαρξη δομημένου χώρου, μνημείου και ιστορικού τόπου και τοπίου”¹⁷⁴ (Χτούρης 2017)

Η συγκεκριμένη συμμετοχική έρευνα βασίστηκε σε απαρχές και αξίες της σχεσιακής αισθητικής ως παρεμβατική προσέγγιση και κοινωνικά ταγμένη τέχνη καθώς είναι εκείνες οι στάσεις, δράσεις και πράξεις που βοηθούν το άτομο να ανακαλύψει “τον εαυτό μέσω της ζωής, ανακαλύπτοντας ταυτόχρονα τον έξω κόσμο που διαμορφώνει και τον ίδιο τον εαυτό και που πάνω του μπορεί να γίνει παρέμβαση. Χρειάζεται να βρεθεί μία ισορροπία ανάμεσα στον εξωτερικό και εσωτερικό κόσμο”¹⁷⁵. (Bourgiaud, N. (2015)

Σύμφωνα με τον Σωτήρη Χτούρη και Μπούζα, η κοινωνικά ταγμένη τέχνη¹⁷⁶ (Μπούζας, Β. (2019) προϋποθέτει πως οι πράξεις της θα αντιτεθούν σε κοινωνικά ζητήματα και για αυτό τον λόγο επιλέχθηκε. Ακολούθως, οι κοινωνικές και συμμετοχικές δράσεις της τέχνης συνάντησαν την κοινοτική έρευνα με σκοπό να δημιουργηθεί ένα κοινό πεδίο οφέλους και ο θεατής να μετατρέπεται σε συν δημιουργητή ενός έργου τέχνης και ενός γεγονότος. Τέλος, ο θεατής ως συμμετέχων και συν δημιουργός των δράσεων στο στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτέλεσε και τον συν δημιουργό της νοητής θεατρικής ανα παράστασης της

173 Κατσαρού, Ε. (2016). Εκπαιδευτική Έρευνα-Δράση Πολυπαραδειγματική διερεύνηση για την αναμόρφωση της εκπαιδευτικής πράξης. Αθήνα: Κριτική

174 Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

175 Bourgiaud, N. (2015), Σχεσιακή Αισθητική (Δ.Γκινωσάτης, Επιμ., μετάφ). Σχολή Καλών Τεχνών, λιθογραφείο Δεκάλογος Ε.Π.Ε.

176 Μπούζας, Β. (2019). Εισήγηση: Τέχνη και δημιουργικές κοινότητες

τραγωδίας του τραύματος. Επομένως, η δράση αποτέλεσε μέρος του συμβολικού έργου τέχνης ως μετάβαση σε μία καταστασιακή συνείδησης.¹⁷⁷ (Χτούρης, Σ. (2019)

Τέλος, αποτελεί κριτικό παράδειγμα συμμετοχικής έρευνας δράσης καθώς, είναι χειραφετική διότι στοχεύει στην κοινωνική αλλαγή της δομής ενός βαθέως φαινομένου, του πολιτισμικού τραύματος.

¹⁷⁷ Χτούρης, Σ. (2019). Εισήγηση: Δράσεις της κοινωνιολογικής τέχνης

Εικόνα 5: Entartete Kunst. Φωτ. της ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά-Θεσσαλονίκη, 2020

1.34 Θεωρία παρεμβατικής τέχνης στον δημόσιο χώρο-Η περιπατητική ως τέχνη

Το αντικείμενο έρευνας είναι ο δημόσιος χώρος και η αλληλεπίδρασή του με την κοινότητα των συμμετεχόντων. Ο δημόσιος χώρος αποτελεί τον τόπο όπου αντλούνται τα ζητήματα της σημερινής εμπειρίας. Ο χώρος του στρατοπέδου Παύλου Μελά αποτελεί τον τόπο όπου συν υπάρχει το παρελθοντικό και το παροντικό στρατόπεδο και υφαίνει τοιουτοτρόπως την σύνθεση της παρούσας κοινωνικής του πραγματικότητας. Η «παρέμβαση» αποτελεί μια τακτική ή ένα μέσο που χρησιμοποιούν οι καλλιτέχνες για να δημιουργήσουν διάλογο μέσα στο δημόσιο και στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο αλλά κυρίως για να πυροδοτήσουν νέες καταστάσεις ή να συμβάλουν στην αποδόμηση των ήδη εδραιωμένων. Ακολούθως, η παρέμβαση μέσω καλλιτεχνικών πρακτικών δεν αρκείται μόνο σε μία αναπαράσταση της έκφρασης αλλά διεκδικεί να είναι δραστήρια και στην πολιτική ζωή του τόπου, με σκοπό να παρουσιάζεται μια διαφορετική οπτική γωνία που αφορά τη ζωή και την οργάνωση του. Επιπροσθέτως, οι καλλιτέχνες-εικαστικοί παρεμβαίνουν στο δημόσιο χώρο με δημιουργικές διαδικασίες έτσι ώστε να διερευνήσουν τρόπους με τους οποίους η τέχνη μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση της έννοιας του δημόσιου. Το αντικείμενο έρευνας είναι ο δημόσιος χώρος καθώς και τα ζητήματα που αντλούνται από τη σημερινή εμπειρία¹⁷⁸.

Ο Claude Lefort (Lefort, C. (1988),¹⁷⁹ διατύπωσε για τον δημόσιο χώρο: η δημοκρατία εμπίπτει στο δημόσιο χώρο και ο δημόσιος χώρος θεωρητικά αποτελεί ένα χώρο κενό που διατίθεται σε οποιονδήποτε

¹⁷⁸ Διαθέσιμο στη πηγή: The Rest Is Art (www.therestis.art.)

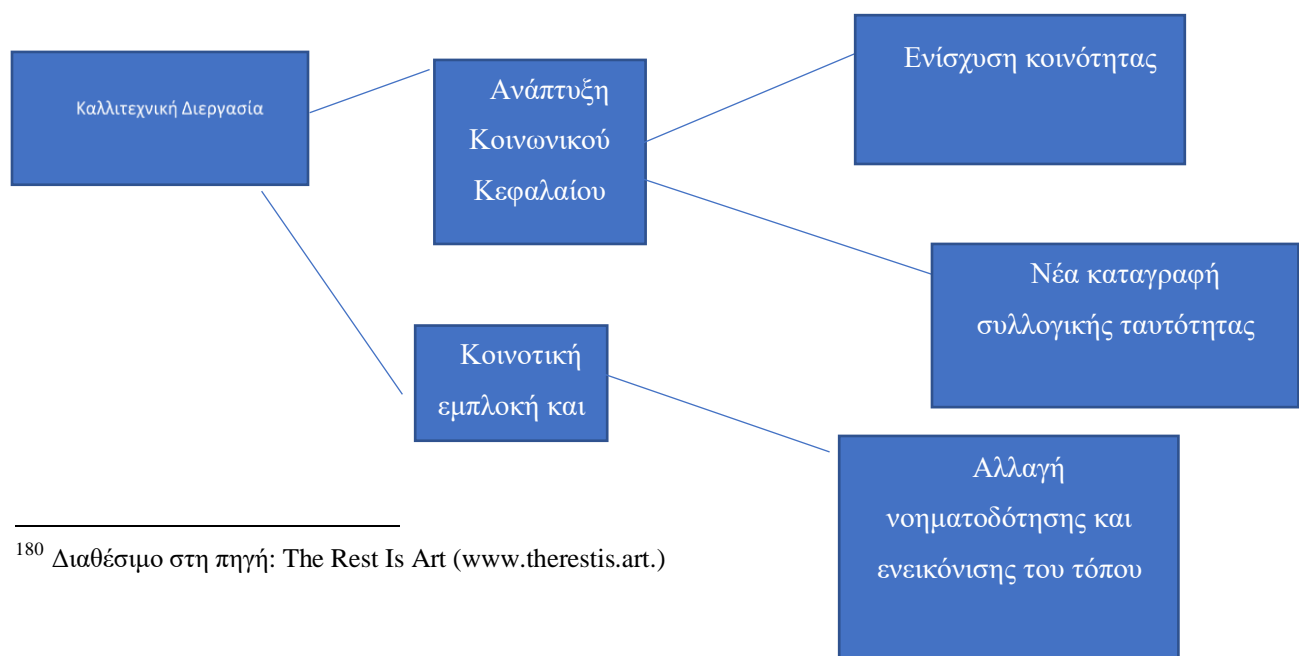
¹⁷⁹ Lefort, C. (1988). Democracy and Political Theory. Minnesota: University of Minnesota Press

θέλει να του αποδώσει νόημα, είτε είναι άτομο ή μια ομάδα ατόμων. Πρακτικά όμως, είναι ένας χώρος που συνεχώς αλλάζει, εξελίσσεται αλλά και μετασχηματίζεται από τις αντιλήψεις που επικρατούν σε μια κοινωνία και τις δυνάμεις που διασταυρώνονται σε αυτόν. Οι συνεχείς εξελίξεις στο κοινωνικό-οικονομικό και πολιτισμικό περιβάλλον επιδρούν στο δημόσιο χώρο είτε οπτικά είτε όχι. Σε αυτό το πλαίσιο, αποτελεί πλέον πραγματικότητα το γεγονός ότι η εικαστική μεθοδολογία διαμορφώνεται ανάλογα με αυτές τις συνθήκες.

Οι δράσεις τέχνης σε δημόσιους χώρους διαθέτουν μια δυναμική, που ενισχύεται από την απροσδιόριστη φύση τους και αποτελούν παρεμβατική μορφή τέχνης καθώς, ο καλλιτέχνης μπορεί να μεταλλάξει το περιβάλλον (οικονομικό, ταξικό, οικολογικό)¹⁸⁰.

Συνοψίζοντας, ο καλλιτέχνης έχει την δυνατότητα να “καταλαμβάνει” και να επαναπροσδιορίζει τον πραγματικό χώρο του τόπου στον πραγματικό, κοινό και ταυτόχρονο χρόνο του τόπου. Επιπροσθέτως, η δημιουργία δεν απομονώνεται σε κλειστούς, με απaráβata και συγκεκριμένα όρια, εκθεσιακούς χώρους, αλλά εκτίθεται κυριολεκτικά, άμεσα και με μία ελπίδα ουσιαστικά, στους πολίτες που κυκλοφορούν ή και όχι στον χώρο. Εισβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο, στον δικό τους χώρο, χρόνο και κόσμο με αποτέλεσμα η όποια σύνδεση με τον πολίτη να μοιάζει πιο άμεση από εκείνη του θεατή σε μία γκαλερί και να προσδίδει μία αίσθηση ελευθερίας. Επιπροσθέτως, η παρεμβατική τέχνη επιλέχθηκε ως το καταλληλότερο μέσο και σκοπό της καλλιτεχνικής δημιουργίας καθώς πέρα από το πολιτικό σκοπό και μήνυμα που εμπεριέχει ως προτροπή για ανάπτυξη αντί ναζιστικής ιδεολογίας, χρησιμοποιήθηκε και ως σύμβολο της πολιτειακής απαξίωσης του χώρου και της εμπλοκής του δημοσίου και του ιδιωτικού καθώς σύμφωνα με το πρωτόκολλο έπρεπε να υπάρξει σχετική άδεια για την δημιουργία και ύπαρξη μίας εκδήλωσης στον δημόσιο χώρο και η απάντηση της σχετικής αίτησης δεν έφτασε ποτέ.

Σχηματικά μπορεί να αποδοθεί η διαδικασία ως:

¹⁸⁰ Διαθέσιμο στη πηγή: The Rest Is Art (www.therestis.art.)

1.35 Η περιπατητική ως τέχνη

Ο λόγος της συγκεκριμένης επιλογής αποτελεί η χρήση ολόκληρου του σώματος κατά τη διάρκεια της δράσης. Επομένως, αξίζει να αναφερθεί η ραχοκοκαλιά των χαρακτηριστικών που μεταμορφώνουν το σώμα ως εργαλείο, φορέα και κόσμος επικοινωνίας μηνυμάτων προς την κοινότητα αλλά και προς το ίδιο το άτομο που περπατά. Στα έτη που το καθιερωμένο ημερολόγιο αναφέρονται ως προχριστιανικά έτη παρατηρείται πως οι καλλιτέχνες χρησιμοποιούσαν το ανθρώπινο σώμα ως αναπαράσταση της πολύ επίπεδης διάστασης του ατόμου και της αλληλεπίδρασης του με τον κόσμο, όπου ο “ο άνθρωπος είναι μία γενική ιδέα, απαλλαγμένη από ρούχα και περιστάσεις.”¹⁸¹ (Bell, J. (2009)

Στη μεταμοντέρνα περίοδο πλέον το σώμα για τον καλλιτέχνη έχει σημασία ως εργαλείο, σύμπλεγμα και σημείο αναφοράς σύλληψης εμπειριών, συμβάντων και αισθήσεων. Η χρήση του σώματος (body art) γίνεται αυτόματα και με σκοπό την υλοποίηση της τέχνης του περπατήματος (walking art). Ακολούθως, ο καλλιτέχνης χρησιμοποιεί το σώμα του ως εργαλείο επίτευξης, μέσο ανακάλυψης συναισθημάτων και νέων εμπειριών, μεταφοράς στο άμεσο κοινωνικό περιβάλλον και ανατροφοδότησης (ανακύκλωση βιωμένης εμπειρίας).

Παράλληλα, ο καλλιτέχνης επιδιώκει να “χρησιμοποιείται” από το σώμα καθώς καλείται να αντιμετωπίσει άγνωστες συνθήκες ζωής που του προκαλούν ένταση, αγωνία, δυσφορία ακόμη και φόβο αλλά και επιθυμία ανάλογα με τις προσφερόμενες συνθήκες του πεδίου ανάγνωσης και δράσης.

Με τον ίδιο τρόπο, στην καλλιτεχνική εμπειρία στο πεδίο του στρατοπέδου Παύλου Μελά οι συμμετέχοντες είχαν την επαφή της χρήσης ολόκληρου του σώματος, της προσεκτικής ενεργής ακρόασης κάθε στιγμή, το απευθείας βίωμα που προσέδωσαν οι καιρικές, περιοδικές (covid-19) και φυσικές (φυσικά εμπόδια), η ενός βαθμού σωματική κόπωση, η αγωνία της επίσης ενός σημείου προσαρμοστικότητας στο κάθε νέο, άγνωστο τόπο, τοπίο που διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην υλοποίηση “του ταξιδιού” και το φαντάζουν γεμάτο ενδιαφέρον, αδρεναλίνη και συναισθηματικό-ιδεολογικό οραματισμό.

Η περαιτέρω πράξη βασίστηκε στη μεθοδολογία του Χτούρη σύμφωνα με τον οποίο, η χρήση της περιπατητικής ως τέχνη συντελεί και συμβάλλει στην “χωρική-χρονική ανάπτυξη και αλληλεπίδραση της ομάδας των περιπατητών με τον τόπο”, “στην δημιουργία σημαντικών κόμβων και συμβάντων στο πεδίο μέσω αλληλεπίδρασης με αντικείμενα” και τέλος, “στην δημιουργία αφήγησης και προβληματισμού που δημιουργείται συνεχώς από την ίδια την ομάδα, μέσω παρατήρησης.”¹⁸² Chtouris, S. (2019)

181 Bell, J. (2009). Καθρέφτης του κόσμου: Μία νέα ιστορία της τέχνης. Αθήνα: Μεταίχμιο

¹⁸² Chtouris, S.(2019).Walking and Creative Solidarity in Vulnerable social Spaces Final, Contagious trauma

Η αφετηρίας της περιπατητικής διεργασίας ήταν η έναρξη των ατομικών συνεντεύξεων και της εστιασμένης ομάδας. Η πρώτη γνωριμία, επαφή και συνάντηση με τους ερευνώμενους γινόταν μέσω της περιπατητικής. Ειδοποιός διαφορά αποτέλεσε πως κατά το χρονικό των συνεντεύξεων η διαδρομή περιοριζόταν γύρω από το στρατόπεδο και σταματούσε σε αποφασισμένο χωροταξικό σημείο της περιοχής.

Σε αντίθεση με το χρονικό υλοποίησης της καλλιτεχνικής διεργασίας όπου η διαδρομή του περιπάτου ξεκινούσε από το εξωτερικό προς το εσωτερικό και δεν περιοριζόταν σε ευθύγραμμες διαδρομές αλλά διαχέονταν το ανθρώπινο στοιχείο ελεύθερα εντός του στρατοπέδου.

Σκοπός αυτής της απόφασης ήταν ο παραλληλισμός της ευθείας και απόλυτης νοητικής διαδρομής και έλλειψης συναισθηματικής συγχώνευσης με το στρατόπεδο στο πρώτο στάδιο και στο δεύτερο και στην σωματική εμπλοκή τους με τον χώρο με σκοπό τα ερεθίσματα να ενταθούν και να βιωθούν πιο άμεσα. Επιπλέον, ο ενδοσκοπικός χαρακτήρας της περιπατητικής κλιμακωτά, σε όσους συνέχισαν την πορεία τους από την διαδικασία της ατομικής συνέντευξης, της συμμετοχής τους στην εστιασμένη ομάδα και στις καλλιτεχνικές δράσεις φάνηκε να αναπτύσσει ευκρινείς διόδους εν-συναίσθησης και ομαδικότητας.

Συνεπώς, η περιπατητική συνέντευξη και πορεία τους ήταν οικεία λόγω της προηγούμενης εμπειρίας τους στις συνεντεύξεις και στην εστιασμένη ομάδα. Κατά την διάρκεια του χρονικού της διαδικασίας ακολούθησε η ενημέρωσή για την έρευνα, το έντυπο συγκατάθεσης για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις όλων για την έρευνα και η επεξήγηση του σκοπού της ενδελεχώς με σκοπό την πλήρη κατανόηση των ενεργειών που θα ακολουθηθούν για την αποφυγή πιθανής παρεξήγησης. Συμφωνήθηκε από όλους να παραμείνουν ανώνυμα τα στοιχεία τους και να χρησιμοποιηθεί για λόγους της έρευνας φωτογραφικό υλικό δίχως ωστόσο να αναδεικνύει τα πρόσωπά τους. Κατά την διάρκεια της περιπατητικής και περιπλάνησης στο τοπίο του στρατοπέδου “Παύλου Μελά” πραγματοποιήθηκε ο εντοπισμός και η προσέγγιση τραυματικών συμβόλων εντός της τοποθεσίας τους ως φωτογραφικές εικόνες που θα αποτελούσαν το τελευταίο αντικείμενο δειγματοληψίας της παρούσας έρευνας. Χρησιμοποιήθηκαν οι κινητές τηλεφωνικές συσκευές, σημειωματάρια και στυλό για την πιθανότητα καταγραφής κειμένων σε σχέση με το υλικό που θα συλλεχθεί. Στη συνέχεια ορίστηκε η χρονική προθεσμία λήξης της δράσης και συμφωνήθηκε να πραγματοποιηθεί είτε ατομικά είτε σε υπό ομάδες. Η συνολική δράση διήρκησε 40 λεπτά της ώρας.

Επιπροσθέτως, η περιπατητική χρησιμοποιείται ως εξύμνηση της ελευθερίας της κίνησης ρεαλιστικά και συμβολικά της παρέμβασης στο στρατόπεδο.

Τέλος, η μεθοδολογική τεχνική της περιπατητικής συνδυάστηκε πέρα από την τέχνη της φωτογραφίας ως μέσο συλλογής εμπειρικών δεδομένων, φωτο εκμείωσης του συγκεντρωμένου υλικού και παρουσίασής του στο αρχειακό σώμα της έρευνας και με την περιπατητική και ζωγραφική με μέσο την χρήση κιμωλίας. Η καλλιτεχνική διεργασία απέβλεπε στον μετασχηματισμό της εμπειρικής έρευνας σε καλλιτεχνικά δρώμενα αλλά και στην εκπαίδευση της κοινότητας σε μεθόδους αναγνώρισης, ανάδειξης και εφαρμογής της δημιουργικότητας στις κοινωνικές ομάδες και κοινότητες, καθώς σύμφωνα με το υπάρχον κοινωνικό

και πολιτισμικό κεφάλαιο, την κατανόηση πλέον της απουσίας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας και κοινότητας η δράση της συλλογικής εργασίας με τεκμηριωμένες βιβλιογραφικές αναφορές ανέπτυξε και την ίδια τη σύσταση και μορφολογία της μικρο κοινότητας έναντι στην μέγα κοινότητα. Η θεωρητική εστία της ερευνήτριας εμπνεύστηκε από το τραύμα και για αυτόν τον λόγο και σε αυτό το στάδιο της έρευνας θα διερευνηθεί η αλληλεπίδραση του τρίπτυχου άνθρωπος-τόπος και τραύμα. Το τραύμα φάνηκε στις προηγούμενες περιπτώσεις να ενυπάρχει σε λανθάνουσα κατάσταση ως ασυνείδητη μορφή και ως τέτοιο θα μελετηθεί στην ομάδα καλλιτεχνικής δράσης και θα αποκαλυφθεί μόνο μέσω της ερευνήτριας σε συγκεκριμένο στάδιο. Επομένως, το συλλογικό έργο τέχνης ωστόσο, αποτέλεσε η ίδια η έρευνα κοινωνιολογική και καλλιτεχνική εφαρμογή καθώς αποτελεί μία συμβολική παράσταση αρχαίας τραγωδίας, όπου υπάρχει αρχή μέση και τέλος. Υπάρχει η άγνοια των ηρώων, η αποκάλυψη του τραγικού γεγονός και η παράλυση της αίσθησης του τραύματος και τέλος της δράσης με σκοπό να επέλθει και πάλι η ειρήνη.

1.36 Θεωρία δημιουργικής κοινότητας

Η περιπατητική ως τέχνη και τεχνική ωστόσο βασίστηκε στην ιδέα της απόπειρας δημιουργίας μιας δημιουργικής κοινότητας για το στρατόπεδο και αξίζει να διερευνηθεί ως έννοια με σκοπό να τεκμηριωθεί παρακάτω ο σχεδιασμός τη από την ερευνήτρια. Σύμφωνα με τον Γιάννη Ζιώγα και Μπούζα Βασίλη, οι κοινότητες δεν είναι εκ προοιμίου δημιουργικές αλλά δύναται να καταστούν δημιουργικές με την εκπαίδευση και την εργασία καλλιτεχνών και επιστημόνων που εργάζονται προς αυτή την κατεύθυνση. Συνεχίζουν υπογραμμίζοντας πως η τέχνη μπορεί να δημιουργήσει πολιτιστικά παράγωγα που θα οδηγήσουν σε καινούργιες αντιλήψεις προσεγγίσεις του δημιουργικού χρόνου και αντίστοιχα ο καλλιτέχνης που τον υλοποιεί, προτείνει στην κοινωνία όχι μόνο καινούργιες αισθητικές, στο βαθμό που αυτές υπάρχουν, αλλά και συχνά ριζοσπαστικές προσεγγίσεις της πολιτικής και κοινωνικής πρακτικής. Ακολούθως, μια κοινότητα μπορεί να καταστεί δημιουργική όταν συναισθάνεται την ανάγκη να αντιμετωπίσει συλλογικά προβλήματα και επισημαίνουν πως αν και η έννοια της δημιουργικότητας δεν ταυτίζεται, αναγκαστικά, με την τέχνη, είναι σχεδόν αναμφισβήτητο ότι η καλλιτεχνική δραστηριότητα μπορεί να ενεργοποιεί την κοινωνική συμμετοχή. Με αυτόν τον τρόπο, η τέχνη αποκαλύπτει μια διάσταση που κινείται πέρα από την κατασκευή αντικειμένων ή την αυτονομημένη καλλιτεχνική πρακτική και διαδραματίζει ένα σημείο συνάντησης που καθοριστικά χαρακτηρίζει την κοινότητα αλλά και, ευρύτερα, την εποχή στην οποία σχηματίστηκε.

Στην συγκεκριμένη έρευνα η απόπειρα δημιουργία δημιουργικής κοινότητας άπτεται στα όρια της σχεσιακής με την συλλογική τέχνη. Χρειάζεται επομένως, να διευκρινιστεί πως

“στη σχεσιακή τέχνη (relational art) ο καλλιτέχνης και το έργο γίνονται μέρος της κοινωνικής δραστηριότητας, χωρίς να έχουν αναγκαστικά σκοπό να σχηματίσουν ένα από/ορατό εικαστικό/σχεσιακό

αντικείμενο, αλλά να ενεργοποιήσουν έναν κοινωνικό αντίκτυπο” ενώ στη “συμμετοχική/συλλογική τέχνη (participatory/collective art) ο καλλιτέχνης λειτουργεί ως συντονιστής μιας συλλογικής εικαστικής δραστηριότητας, με άμεσο από/ορατό εικαστικό αποτέλεσμα.”¹⁸³ (Ζιώγας, Γ. (2019)

Σημαντικό γεγονός αποτελεί η διαδικασία μετασχηματισμού μιας περιοχής σε δημιουργική κοινότητα και τα στάδια της θεωρητικής ανάπτυξης της μεθοδολογίας, της ίδιας της διεργασίας της και του τρόπου εφαρμογής της. Σύμφωνα με τον Ζιώγα, “βασικό θεωρητικό εργαλείο αυτής της προσέγγισης αποτελεί η βιωμένη εμπειρία και ο τρόπος που αυτή μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση του περιβάλλοντος χώρου”. Συνεχίζει επισημαίνοντας πως “ο στοχαστής καλλιτέχνης χρειάζεται να καλλιεργήσει τα συναισθηματικά και πραγματολογικά εκείνα εφόδια που θα του επιτρέψουν να ανταποκριθεί στις, συχνά έντονες, απαιτήσεις της εργασίας στο πεδίο που ορίζει η κάθε κοινότητα”. Τέλος, “βασική μεθοδολογική προσέγγιση είναι το περπάτημα και ο τρόπος με τον οποίο μετατρέπει εκείνον που βαδίζει σε ανιχνευτή πραγματικοτήτων και συλλέκτη συμβάντων”¹⁸⁴. (Ζιώγας, Γ. (2019)

1.37 Η ΤραυμΩΔΙΑ

Ακολουθεί η ανάλυση του τόπου, της κοινωνίας και του σώματος, του μανιφέστο, της διαδικασίας και της επιτέλεσης της καλλιτεχνικής δράσης. Ο ρεαλιστικός τόπος είναι ο χώρος του στρατοπέδου Παύλου Μελά, στον οποίον έδρασαν οι συμμετέχοντες εν γνώση τους. Συγκεκριμένα, το πεδίο δράσης αποτέλεσε το εσωτερικό τμήμα του στρατοπέδου Παύλου Μελά και συγκεκριμένα το τοπίο ανάμεσα στα κεντρικά του κτήρια.

Ο καλλιτέχνης σύμφωνα με τη βιβλιογραφία “δρα συλλογικά και είναι μέτοχος της διαδικασίας επίλυσης, υλοποιώντας μεθόδους που έχουν σκοπό την επίλυση, την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού”¹⁸⁵. (Μπούζας, Β., Ζιώγας, Γ. (2019)) Επομένως, το καλλιτεχνικό έργο είναι η θεατροποιημένη δράση της ίδιας της καλλιτεχνικής δράσης, ως πολιτικό έργο τέχνης για την ανακούφιση της περιοχής του “τραύματος”. Ο συμβολικός τόπος της ανα-παράστασης της τραγωδίας, αποτελεί τη συμβολική σκηνή του στρατοπέδου, όπου οι συμμετέχοντες έδρασαν εν αγνοία τους. Σύμβολο αναπαρίσταται η ικανότητα φαντασίας τους και η μνήμη επίσης ως σύμβολο και όχι ως συγγενική μνήμη.

“Η σκηνή αποτελεί το σημαντικότερο στοιχείο στο γράνιμο του σεναρίου. Στην σκηνή συμβαίνει πάντα κάτι, όχι συνηθισμένο, αλλά ξεχωριστό. Είναι μία ειδική μονάδα δράσης και ο χώρος που ξετυλίγεται ο μύθος”¹⁸⁶ (Field, S. (1986)) Ο Syd Field αναφέρεται στη σκηνή ως τόπο παραγωγικό και μέσω ερεθισμάτων με αποτέλεσμα να δίνει έμφαση στον χώρο όσο και στους ανθρώπους που τον περιβάλλουν και τον συν

¹⁸³ Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 4α,β: Μετασχηματισμός μιας περιοχής σε δημιουργική κοινότητα

¹⁸⁴ Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 4α,β: Μετασχηματισμός μιας περιοχής σε δημιουργική κοινότητα

¹⁸⁵ Μπούζας, Β., Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 4α,β: Μετασχηματισμός μιας περιοχής σε δημιουργική κοινότητα

¹⁸⁶ Field, S. (1986). Το σενάριο, η Τέχνη και η Τεχνική: Οι βάσεις της σεναριογραφίας. Αθήνα: Κάλβος

διαμορφώνουν. Στην καλλιτεχνική παρέμβαση η σκηνή είναι ο τόπος του στρατοπέδου Παύλου Μελά. Ένας τόπος που δύναται να συμβολίζει το πολεμικό τραύμα, δύναται να προβάλλει το αστικό κενό, την απαξίωση και την εγκατάλειψη και παράγει ερεθίσματα οπτικά στους περιπατητές συνδέοντας δύο συμβολικούς κόσμους. Αυτόν του παρελθόντος και αυτόν της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας.

Σύμφωνα, με τον Ζιώγα η originalite του πεδίου τροφοδοτεί το ίδιο το εικαστικό πεδίο με έννοιες που μακριά από τις συχνά συμβατικές ερμηνείες του κόσμου της τέχνης, αναζωογονούν τις λέξεις και εξακολουθούν να εκφράζουν νοήματα που μπορούν να ανατροφοδοτούν τις καλλιτεχνικές εικόνες και νοηματοδοτήσεις τους¹⁸⁷. (Ζιώγας, Γ. (2015). Ακολουθώντας, για να τεκμηριωθεί η ρεαλιστική πρόταση κοινωνικής συν-διαμόρφωσης που προτείνεται ως προς τη διαχείριση του πολιτισμικού τραύματος κοινοτικά αλλά και ως προς το έργο τέχνης συμβολικά με σκοπό να τεκμηριωθεί η θετική ιστορική συν-διαμόρφωση ως προς το τραύμα και την ανάπτυξη αντιναζιστικής ιδεολογίας σύμφωνα με την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας της σχεσιακής αισθητικής “ένα έργο τέχνης μπορεί διατακτικά να λειτουργήσει ως ένας σχεσιακός μηχανισμός, ο οποίος προσδιορίζεται από έναν ορισμένο βαθμό τυχαιότητας ή σαν μια μηχανή δημιουργίας και διαχείρισης ατομικών ή συλλογικών συναντήσεων”¹⁸⁸. (Bourriaud, N. (2015))

Ακολουθώντας, το τραύμα στην καλλιτεχνική έρευνα συμβολοποιήθηκε ως η θεατρική σκηνή του τόπου του στρατοπέδου για να παραχθούν οι βιοματικές εργασίες με τους συμμετέχοντες-ηθοποιούς-θεατές ως ένα θεατρικό έργο τραγωδίας. Όπως η τραγωδία λοιπόν υπάρχει η αρχή, η μέση και το τέλος. Στην αρχή υπάρχει η άγνοια ή η λήθη, στη μέση πραγματοποιείται η αποκάλυψη του τραύματος, της πληγής και στο τέλος χρειάζεται η δράση για να διαχειριστεί η πληγή και να επέλθει ξανά η ειρήνη ως στόχος. Κατ’ αυτόν τον τρόπο και στην καλλιτεχνική διεργασία οι άνθρωποι με την άγνοια για το ιστορικό συμβάν, έφτασαν στην αναγνώριση του τραύματος και έπειτα στην δράση για τη διαχείριση αυτού καθώς και στην καλλιτεχνική αντι-φασιστική ενέργεια με σκοπό να επέλθει η συμβολική λύτρωση, εξιλέωση και ειρήνη.

Σύμφωνα, με τον Αριστοτέλη η τραγωδία είναι δραματικό είδος ποιητικού λόγου που εμφανίστηκε στην Αρχαία Ελλάδα στο έργο του Περί Ποιητικής. Ο Αριστοτέλης θεωρούσε την τραγωδία σαν το ύψιστο είδος καλλιτεχνίας. Πρόκειται για την μεταφορά στην σκηνή μιας ανθρώπινης πράξεως. Αντίθετα ο δάσκαλός του, Πλάτωνας, υποστήριζε ότι πρόκειται για μίμηση των συναισθημάτων που προέρχονται από την απομίμηση μιας πράξεως, δηλαδή η τραγωδία για τον Πλάτωνα, ήταν «μίμηση της μίμησης» η οποία ξέφευγε από την πραγματικότητα.

¹⁸⁷ Ζιώγας, Γ. (2015). Το field των Πρεσπών ή η originalite του πεδίου. Κείμενο στον κατάλογο της έκθεσης εικαστική πορεία προς τις Πρέσπες, Μια διαδικασία βίωσης του τοπίου 2007-2014 Θεσσαλονίκη

¹⁸⁸ Bourriaud, N. (2015), Σχεσιακή Αισθητική (Δ.Γκινουσάτης, Επιμ., μετάφ). Σχολή Καλών Τεχνών, λιθογραφείο Δεκάλογος Ε.Π.Ε.

Το σενάριο της τραγωδίας αποτελεί τα πεπραγμένα δρώμενα των συμμετεχόντων και όπως και η καλλιτεχνική διαδικασία “είναι μία ιστορία ειπωμένη με εικόνες, ένα πρόσωπο ή πολλά που μέσα σε έναν καθορισμένο χώρο, δρουν παράγοντας πράξεις, με αρχή, μέση και τέλος και μία δραματική κατάσταση”.¹⁸⁹ (Field, S. (1986))

Επιλέχθηκε η τραγωδία όχι τυχαία καθώς η δραματική κατάσταση εμπεριέχει την έννοια του τραύματος και του τραγικού στοιχείου οι ήρωες να χρειάζεται να έρθουν αντιμέτωποι με το τραυματικό γεγονός, ως μόνη διέξοδο εξιλέωσης, λύτρωσης και κάθαρσης. Το πρωτοποριακό και ανατρεπτικό στοιχείο του έργου τέχνης-συμβολικής παράστασης εμφανίζεται και ως τάση και στάση αλλαγής της αισθητηριακής αντίληψης της σύγχρονης παγκόσμιας κοινότητας καλλιτεχνών. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, ‘μαζί με την αλλαγή ύπαρξης των ανθρώπινων κοινωνιών αλλάζει και ο τρόπος αντίληψης του κόσμου. Ο τόπος με τον οποίον οργανώνεται η αισθητηριακή αντίληψη του ανθρώπου, το μέσο με το οποίο γίνεται-δεν καθορίζεται μόνο από φυσικούς παράγοντες αλλά και από ιστορικούς’¹⁹⁰ (Walter, B. (1978))

Επομένως, η μορφή της βιοματικής παρεμβατικής τέχνης και της εφαρμοσμένης κοινωνιολογικής θεωρίας τοποθετείται ως πρόοδος της τέχνης και των ρευμάτων της νέας γενιάς της.

Τέλος, σχηματικά μπορεί να αποδοθεί ως θεατρικού τύπου αναπαράσταση. Ως παράλληλος κόσμος-όπως και το στρατόπεδο ‘ζει’ παράλληλα ως ιστορικός τόπος με τον σύγχρονο τόπο του, όπου σκηνή είναι ο τόπος-σύμβολο, ήρωες είναι οι κάτοικοι και τραγωδία η αρχή της ομάδας-άγνοια, η μέση-το χρονικό επίτευξης (γνώση γεγονότος-αποκάλυψη-αρχαιακό υλικό) και τέλος της η δράση με σκοπό την επέλαση της κοινωνικής ειρήνης (διαχείριση τραύματος).

Realistic Workshop: Trauma el nazismo

Ιστορικό Αποτύπωμα: Ναζισμός

Μορφολογία: περικόλειστο, περιχαράκωση, διάφορες αρχιτεκτονικές πτυχές λόγω διαφορετικών ιστορικών κόσμων

Γεωγραφία: φυσικά εμπόδια, συρμάτινα σύνορα και όρια, επίπεδο ως ευθεία

Ψυχολογική ανάγνωση-εκτίμηση πεδίου: στασιμότητα, κτηριακή καθίζηση, κατακάθι του αστικού κενού και του χρόνου ως απομεινάρι και εγκατάλειψη, πολεμικό στοιχείο ως έννοια του στοιχειωμένου

Λέξεις κλειδιά: πορεία, περιπατητική, συλλογικότητες, εστιασμένες ομάδες, συμμετοχική παρατήρηση, στρατόπεδα συγκέντρωσης, αστικό τραύμα

Ερευνητικά ερωτήματα καλλιτεχνικής διεργασίας έρευνας

¹⁸⁹ Field, S. (1986). Το σενάριο, η Τέχνη και η Τεχνική: Οι βάσεις της σεναριογραφίας. Αθήνα: Κάλβος

¹⁹⁰ Walter, B. (1978). Δοκίμια για την Τέχνη. Αθήνα: Κάλβος

1. Η ύπαρξη καλλιτεχνικής δράσης αποτελεί πηγή κοινοτικής κινητοποίησης για τους κατοίκους και σε σχέση με την διεκδίκηση της αξιοποίησης του τόπου του στρατοπέδου Παύλου Μελά;
2. Η επαφή και διαπραγμάτευση με την τέχνη (παρεμβατική) αποτελεί κινητήριο μοχλό ενίσχυσης του κοινωνικού, πολιτισμικού κοινοτικού κεφαλαίου, της αίσθησης της συλλογικής ταυτότητας και κοινότητας και φροντίδας του τραύματος για τους κατοίκους;

Στο παράδειγμα του στρατοπέδου 'Παύλου Μελά' τα αποτελέσματα της πολιτικής εξέλιξης της χώρας αναδεικνύονται άμεσα στην εικόνα του τόπου του αλλά και στην εννοιολογική εικόνα που έχει οικοδομήσει στις στάσεις, στις σκέψεις και στις αντιλήψεις των γειτόνων του ακόμη και σε αυτήν μέσω της ανυπαρξίας του. Έπειτα από τα πορίσματα του κορμού της έρευνας αποφάνθηκε το τραύμα από το λανθάνον πολιτισμικό και πολεμικό τραύμα, την αναξιοποίηση του στρατοπέδου από τις αρχές ως ζητήματα περιβαλλοντικής αδιαφορίας, εμπλοκής για την παραχώρηση επομένως και σύγκρουση ιδιωτικού με δημοσίου και κοινοτικά ζητήματα ταυτότητας και ιστορικής συνέχειας. Από τα κοινωνικά γεγονότα και φαινόμενα αποτυπώθηκαν οι εξής διαπιστώσεις:

1. Απουσία ενιαίας συλλογικής ταυτότητας και αίσθηση ανήκειν-κοινότητας
2. Το στρατόπεδο αποτελεί σύμβολο χωροταξικού, περιβαλλοντικού τραύματος ή και αστικού κενού όχι ωστόσο κυρίως από την τραυματική του ιστορία
3. Η περιοχή Παύλου Μελά ως Δυτική Συνοικία-Ταξική διαφοροποίηση από την πόλη και ανάγκη δωρεάν, ελεύθερου, πράσινου τόπου για αναψυχή και συνάντηση
4. Επιθυμία και ανάγκη για ανάπτυξη Οικονομικού, Ανθρώπινου, Κοινωνικού και Πολιτισμικού Κεφαλαίου Κοινότητας και οραματισμός ανάπτυξης στρατοπέδου προς επίτευξη του πρώτου
5. Τάση αλλά όχι στάση για κοινοτική διεκδίκηση τυπικών αναγκών
6. Αγωνία μουσειοποίησης του στρατοπέδου ως αντι-φασιστικό σύμβολο, παγκόσμιας ιστορικής κληρονομιάς

Ποια από αυτά αποτυπώνεται ωστόσο στον τόπο;

Κοινωνία και Σώμα

Στην παρούσα έρευνα έγινε προσπάθεια οικοδόμησης μιας δημιουργικής κοινότητας, καθώς σκοπός των ομαδικών κοινωνικών δράσεων ήταν η τελική θετική συν διαμόρφωση του κοινωνικού τόπου του στρατοπέδου στο σήμερα και του κοινωνικού ιστορικού χρόνου και χώρου μέσω της μεταστροφής από το παρελθόν των εγκλείστων και αποκομμένων από την κοινότητα ανθρώπων από την σημερινή κοινότητα η οποία παρεμβαίνει θετικά εισερχόμενη στον αποκομμένο και σήμερα χώρο από την παρούσα κοινότητα, ως διαχείριση του τραύματος σε ένα συμβολικό επίπεδο. Η κοινότητα λοιπόν εισέρχεται στο στρατόπεδο και εισβάλλει προκλητικά ως νοητός σωτήρας με τρόπο απελευθερωτικό και αντί δραστικό προς το κοινωνικό φαινόμενο του ναζισμού. Απώτερος σκοπός είναι στη διάρκεια του χρόνου να αναδειχθεί το πεδίο ως κοινοτική μνημόνευση και παγκόσμια κληρονομιά ενός αντί ναζιστικού συμβόλου. Να αξιοποιηθεί δηλαδή το στρατόπεδο ως τόπος ιστορικός, τόπος μνημονικός και τόπος μουσειακής παιδείας.

Τέλος, ο καλλιτέχνης σύμφωνα με τον Γιάννη Ζιώγα, υλοποιεί και προτείνει στην κοινωνία καινούργιες αισθητικές αλλά και συχνά ριζοσπαστικές προσεγγίσεις της πολιτικής και κοινωνικής πρακτικής¹⁹¹. (Ζιώγας, Γ. (2019)

1.37.1.1 Τα πορτραίτα-Οι άνθρωποι

Το προφίλ των ανθρώπων που συμμετείχαν στην ομάδα ήταν: 2 γυναίκες 25-47 ετών, ελληνικής καταγωγής και 2 άνδρες 28-55 ετών, ελληνικής καταγωγής αντίστοιχα. Οι τρεις είναι κάτοικοι του δήμου Παύλου Μελά και η ο ένας Ευόσμου-Κορδελιού, που όμως η έδρα της εργασιακής του στέγης βρίσκεται επί της οδού Λαγκαδά. Οι συμμετέχοντες αποτελούνταν λοιπόν από 4 κατοίκους και η εφαρμογή της δράσης πραγματοποιήθηκε στην περιοχή Παύλου Μελά εντός του περιβάλλοντος του στρατοπέδου. Το δείγμα της έρευνας δεν ήταν σταθερό σε σύσταση και μέγεθος, στα στάδια εξέλιξης της καλλιτεχνικής διαδικασίας καθώς ενώ στην αρχή δήλωσαν επιθυμία 8 άτομα τελικά παρέμειναν 5. Οι συμμετέχοντες ήταν κάτοικοι της περιοχής, οι οποίοι προσκλήθηκαν μέσω αφίσας. Δύο εκ των οποίων ο Μ. και η Μ. συμμετείχαν στις ατομικές συνεντεύξεις και η Α. στην εστιασμένη ομάδα.

¹⁹¹ Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση: Εισαγωγή στην Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη

1)(συν. 04) Ο Δ. είναι 28 χρονών και πρόσφατα άνεργος. Έχει εργαστεί σε εποχιακές δουλειές, ως σερβιτόρος και σε σεζόν σε κάποιο νησί. Κατάγεται από ένα χωριό, τη Σουρωτή, το οποίο βρίσκεται έξω απ’ τη Θεσσαλονίκη. Τα τελευταία 15 χρόνια ζει στη Θεσσαλονίκη με την οικογένειά του. Έχει σπουδάσει στην Καστοριά ψηφιακό μάρκετινγκ ωστόσο, δεν έχει εργαστεί στον τομέα του. Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται ερασιτεχνικά με το ποδόσφαιρο σε μια τοπική ομάδα. Ο Δ. συμμετείχε και κατά την διάρκεια των ατομικών συνεντεύξεων.

2) (συν. 03) Ο Μ. είναι 55 ετών, έχει γεννηθεί σε ένα χωριό της Χαλκιδικής, στο νέο Μαρμαρά αλλά ζει και εργάζεται χρόνια στην Θεσσαλονίκη καθώς, η σύζυγός του κατάγεται από τη Θεσσαλονίκη και συζούν στο πατρικό της από το 1990. Μένει στον Εύοσμο Θεσσαλονίκης αλλά λόγω των δραστηριοτήτων του με τον δήμο του Παύλου Μελά έχει την έδρα της επιχείρησής του απέναντι από το στρατόπεδο. Σπούδασε δασοπονία στην Λάρισα και ασχολείται με έργα πράσινου με έδρα την Θεσσαλονίκη έχοντας στην ιδιοκτησία του επιχείρηση επί της οδού Λαγκαδά στην Θεσσαλονίκη. Στον ελεύθερο χρόνο του ασχολείται με την μοτοσυκλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως “το άγνωστο”. Ο Μ. συμμετείχε και κατά την διάρκεια των ατομικών συνεντεύξεων.

3) (συν. 07) Η Α. είναι απόφοιτη ιδιωτικής εκπαίδευσης, σπούδασε ζαχαροπλαστική, έχει υπάρξει ν-ομαδική εργαζόμενη δουλεύοντας σε τουριστικά θέρετρα σε χώρους εστίασης σε νησιά τις θερινές περιόδους ωστόσο αυτήν την περίοδο είναι άνεργη. Είναι 25 χρονών και στον ελεύθερο της χρόνο κάνει κάποιες βόλτες, πηγαίνει σε χώρους αναψυχής και ασκείται κάνοντας περπάτημα. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά, γεννήθηκε και μεγάλωσε στην Πολίχνη είναι άγαμη και συγκατοικεί με τον σύντροφό της μισθώνοντας ανά μήνα ένα διαμέρισμα. Η Α. συμμετείχε και κατά την διάρκεια των ατομικών συνεντεύξεων αλλά και κατά την διάρκεια της εστιασμένης ομάδας

4) (συν. 08) Η Κ. είναι απόφοιτη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχει σπουδάσει νοσηλευτική ωστόσο δεν ασκεί το επάγγελμα καθώς ασχολείται με τα οικιακά ζητήματα όπως ανέφερε και είναι άνεργη. Είναι 47 χρονών και στον ελεύθερο της χρόνο ασχολείται με τα ψώνια του σπιτιού, πηγαίνει σε χώρους αναψυχής, όπως για παράδειγμα σε καφέ με τις φίλες της και την οικογένειά της. Ακόμη, κάνει περιπάτους και φροντίζει το κατοικίδιό της πηγαίνοντας βόλτες σε πάρκα, όπως και στο στρατόπεδο Παύλου Μελά. Είναι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά, και συγκεκριμένα μένει στην Σταυρούπολη.

Είναι έγγαμη, έχει δύο παιδιά και μένει με την οικογένειά της σε ιδιόκτητο διαμέρισμα. Η Κ. συμμετείχε και κατά την διάρκεια των ατομικών συνεντεύξεων.

05) Κάτοικος Α (Ο Α, ο Β, ο Γ και ο Δ ήταν κάτοικοι που αποφάσισαν να έρθουν έπειτα από το κάλεσμα της αφίσας ως παρέα νομίζοντας πως θα συζητήσουν σχετικά με την αξιοποίηση του στρατοπέδου και έπειτα από την πλήρη ενημέρωση αποφάσισαν να αποχωρήσουν. Για τον παραπάνω λόγω δεν δίνονται τα στοιχεία τους.)

06) Κάτοικος Β (Ο Α, ο Β, ο Γ και ο Δ ήταν κάτοικοι που αποφάσισαν να έρθουν έπειτα από το κάλεσμα της αφίσας ως παρέα νομίζοντας πως θα συζητήσουν σχετικά με την αξιοποίηση του στρατοπέδου και έπειτα από την πλήρη ενημέρωση αποφάσισαν να αποχωρήσουν. Για τον παραπάνω λόγο δεν δίνονται τα στοιχεία τους.)

07) Κάτοικος Γ (Ο Α, ο Β, ο Γ και ο Δ ήταν κάτοικοι που αποφάσισαν να έρθουν έπειτα από το κάλεσμα της αφίσας ως παρέα νομίζοντας πως θα συζητήσουν σχετικά με την αξιοποίηση του στρατοπέδου και έπειτα από την πλήρη ενημέρωση αποφάσισαν να αποχωρήσουν. Για τον παραπάνω λόγο δεν δίνονται τα στοιχεία τους.)

08) Κάτοικος Δ (Ο Α, ο Β, ο Γ και ο Δ ήταν κάτοικοι που αποφάσισαν να έρθουν έπειτα από το κάλεσμα της αφίσας ως παρέα νομίζοντας πως θα συζητήσουν σχετικά με την αξιοποίηση του στρατοπέδου και έπειτα από την πλήρη ενημέρωση αποφάσισαν να αποχωρήσουν. Για τον παραπάνω λόγο δεν δίνονται τα στοιχεία τους.)

Ολοκληρώνοντας, η ομάδα αναφοράς στην οποία έγινε απόπειρα δημιουργίας δημιουργικής κοινότητας ήταν οι: Δ., Μ., Α. και Κ.

Συμμετέχοντες (και αριθμός συνέντευξης)	Φύλο * (υπόθεση ερευνήτριας)	Ηλικία	Κάτοικοι περιοχής	Εργαζόμενοι περιοχής	Διαβάτες περιοχής
Δ. (συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη-4 ^η)	A	28	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Μ. (συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη-3 ^η)	A	55	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Α. (συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη- 7 ^η συν. Και ως μέλος εστιασμένης ομάδας)	Θ	25	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ
Κ. (συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη- 8 ^η συν.)	Θ	47	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ

Πίνακας Α-Ποιοτική απεικόνιση δείγματος της έρευνας. Καλλιτεχνική δράση

Συμμετέχοντες (και αριθμός συνέντευξης)	Επίσημοι φορείς περιοχής (Τοπικό Δημόσιο Πρόσωπο)	Πολιτικοί ακτιβιστές περιοχής	Εθελοντές	Καλλιτέχνες
Δ. (συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη-4 ^η)	OXI	NAI	OXI	NAI
Μ.(συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη-3 ^η)	OXI	OXI	OXI	OXI
Α.(συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη-7 ^η συν. Και ως μέλος εστιασμένης ομάδας)	OXI	OXI	OXI	OXI
Κ.(συμμετοχή και ως ατομική συνέντευξη-8 ^η συν.)	OXI	OXI	OXI	OXI

Πίνακας Β-Ποιοτική απεικόνιση δείγματος της έρευνας. Καλλιτεχνική δράση

1.37.1.1.1.1.1 Οι κοινωνικοί τύποι

1)(συν. 04) Ο Δ.

Όσον αφορά το κοινωνικό-πολιτισμικό κεφάλαιο:

Από το πολιτισμικό κεφάλαιο αναδεικνύεται και η ύπαρξη πληροφορίας για το ιστορικό πλαίσιο “Μιλάμε για ένα στρατόπεδο που το στρατόπεδο μπορεί να είναι εγκαταλειμμένο αλλά συμβολίζει όλη τη μιλιταριστική πολιτική. Ο κόσμος ανέκαθεν δεν ήθελε να βλέπει στρατιώτες, δεν ήθελε να βλέπει πόλεμο. Και δε, δεν ξέρω τώρα. Είναι λίγο περίεργο το θέμα, είναι και λίγο πολιτικό η αλήθεια είναι. .. να βλέπεις ένα στρατόπεδο και να φέρνει τέτοιες αναμνήσεις. ...”

Ωστόσο δεν υπάρχει ισχυρή παρουσία εν-συναίσθησης του ερευνώμενου λόγω της ύπαρξης πληροφορίας για το ιστορικό περίγραμμα, γεγονός που αναδεικνύεται από την επιθυμία αξιοποίησης του στρατοπέδου ως χώρος άθλησης κυρίως αλλά και αναψυχής, “Τώρα οπότε, ας πούμε ότι υπάρχει εκεί το στρατόπεδο.

Κοιτάζτε τώρα εγώ σας είπα. Μ' αρέσει το ποδόσφαιρο. Θα μπορούσα να πω θέλω να γίνει γήπεδο ποδοσφαίρου. Ωραία ούτε αυτό είναι καλή λύση. Αν και τώρα που το σκέφτομαι για παράδειγμα χωράει ένα γήπεδο ποδοσφαίρου. Χωράει και μια παιδική χαρά. Χωράει ένα στέκι νεολαίας. Γιατί είναι τόσο τεράστια αυτή η έκταση. Και να γίνει ένας ζωντανός χώρος μέσα σε ένα αστικό τοπίο. Ίσως μια λίμνη, ένα σιντριβάνι. Ένα σιντριβάνι το οποίο θα λειτουργεί και δεν θα είναι απτά χιλιάδες σιντριβάνια που ανοίγουνε μια φορά τον δεκαπενταύγουστο ας πούμε". Όσον αφορά την σχέση με την κοινοτική εμπλοκή: φαίνεται μέτριας συμμετοχής καθώς ασχολείται με το ποδόσφαιρο ως ερασιτέχνης αθλητής σε μία τοπική ομάδα.

Όσον αφορά την εμπλοκή με την τέχνη: είναι ανύπαρκτη η καλλιτεχνική υπόσταση

Όσον αφορά την οπτική του τόπου ως τραύμα: Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνον ως αστικό περιβαλλοντικό τραύμα και όχι ως πολιτισμικό, "Θα σας πω τι σκέφτομαι και τώρα μάλλον θα το αποφασίσετε εσείς. Για παράδειγμα τώρα όταν άνθρωποι θέλουν ένα χώρο να παίξουν τα παιδιά τους το καλοκαίρι. Την άνοιξη. Και από ανάγκη καταλήγουν ίσως σε αυτό το στρατόπεδο το οποίο έχει συρματοπλέγματα, χώμα, χαλίκι, αγριόχορτα και είναι αναγκασμένα τα παιδιά να παίζουν εκεί ας πούμε και όχι σε κάποια παιδική χαρά ε ... ναι, για μένα κάτι τέτοιο αποτελεί τραύμα. Επίσης τώρα το πιο σημαντικό. Δεν το ανέφερα και πριν, ίσως θα έπρεπε. Την έλλειψη αναγκαιότητας για ένα στρατόπεδο, γιατί δεν είναι το μόνο που υπάρχει στην πόλη. Υπάρχουν και άλλα, είτε εγκαταλελειμμένα, είτε εξοπλισμένα. Δεν το θεωρώ το καλύτερο θέαμα."

2) (συν. 03) Ο Μ.

Όσον αφορά το κοινωνικό-πολιτισμικό κεφάλαιο: Από το πολιτισμικό κεφάλαιο αναδεικνύεται και η ύπαρξη πληροφορίας για το ιστορικό πλαίσιο και η ύπαρξη όχι μετά-μνήμης αλλά ενός βαθμού ενσυναίσθησης " Δεν αλλάζουνε τα συναισθήματα. Απλά εξελισσόμαστε οπότε δεν μπορούν να μένουνε τέτοιοι χώροι ανεκμετάλλευτοι. Εφόσον υπάρχουνε και δεν αξιοποιούνται. Θεωρώ ότι ναι γνωρίζουμε την ιστορία μας. Τιμούμε αυτούς που έχουνε εκτελεστεί. Παρόλο αυτά ζούμε στο τώρα και πρέπει να εκμεταλλευτούμε όσον το δυνατόν τους χώρους που έχουμε προς όφελος δικό μας. Σίγουρα δεν ξεχνάμε το παρελθόν αλλά ζούμε και το παρόν. Και το μέλλον..". Όσον αφορά την σχέση με την κοινοτική εμπλοκή: η σχέση είναι ανύπαρκτη καθώς ο Μ. δεν συμμετέχει σε καμία κοινωνική-κοινοτική ομάδα.

Όσον αφορά την εμπλοκή με την τέχνη: και αυτή η σχέση παρουσιάζεται ανύπαρκτη καθώς οι ενασχολήσεις του αφορούν την οδήγηση. Όσον αφορά την οπτική του τόπου ως τραύμα: Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνος κυρίως ως αστικό περιβαλλοντικό τραύμα και δευτερεύοντος ως πολιτισμικό τραύμα λόγω ιστορικής αποτύπωσης.

3) (συν. 07) Η Α

Όσον αφορά το κοινωνικό-πολιτισμικό κεφάλαιο: Η απουσία γνώσης της ιστορικής καταγραφής και μετά-μνήμης διαφαίνεται και στην δομή του πολιτισμικού κεφαλαίου και στην ανυπαρξία εν συναίσθησης “ Όχι, πέρα το ότι ήτανε στρατόπεδο δεν γνωρίζω κάτι άλλο. Και ότι σταμάτησε μετά να λειτουργεί σαν στρατόπεδο.” με συνέπεια η έννοια της κοινότητας και της συλλογικής ταυτότητας να συνδέονται με τις πολιτιστικές δράσεις ως δράσεις ψυχαγωγικού χαρακτήρα “ Ναι εγώ το έχω επισκεφτεί σε τέτοιες δράσεις και καμιά φορά αν έχει τύχει να πάω να περπατήσω μόνο μέσα, αλλά πολύ σπάνια. Ήταν ένα όμορφο μέρος που μπορούσες λίγο να ξεχαστείς απ” την καθημερινότητά σου. Ξεφευγες λίγο από την εικόνα της πόλης. Ξεφεύγεις είναι η αλήθεια. Γιατί περπατάς μέσα σε δέντρα, σε φύση. Δεν καταλαβαίνεις ότι είσαι μέσα στην πόλη. Ότι υπάρχει αυτό το πράμα. Και ξεφεύγει λίγο το μυαλό σου. Είναι όμορφα. Και υπάρχουν πάρα πολλοί που το κάνουν αυτό. Πηγαίνουν και περπατάνε μέσα εκεί”. Όσον αφορά την σχέση με την κοινοτική εμπλοκή: αυτή είναι μέτριας συμμετοχής καθώς ενώ στο παρελθόν ως μαθήτρια, σεμμετείχε σε μία τοπική-κοινοτική περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος ομάδα πλέον είναι κοινοτικά αμέτοχη. Όσον αφορά την εμπλοκή με την τέχνη: η σύνδεση είναι ανύπαρκτη Όσον αφορά την οπτική του τόπου ως τραύμα: Επομένως, το στρατόπεδο έχει συμβολοποιηθεί για εκείνη ως αστικό τραύμα λόγω της θεώρησης του στρατοπέδου ως περιβαλλοντική απαξίωση και πολιτειακή αδιαφορία, ‘Ε η εικόνα του εξωτερικά, είναι ένα εγκαταλειμμένο στρατόπεδο γενικά. Πέρα από κάτι λίγα που κάνουνε ανά διαστήματα κάποιες εκδηλώσεις. Όπως τα Χριστούγεννα που βάζουν μέσα σαν το χωριό του Άι Βασίλη, κάτι τέτοιο.... Α: Αν δεν κάνω λάθος είχε ακουστεί κάποια στιγμή ότι θέλαν να κάνουνε κάποια πάρκα, κάποιες τέτοιες εγκαταστάσεις αναψυκτήριου. Αλλά δεν είδα να υλοποιείται κάτι. Όλα παρέμειναν νομίζω στα λόγια. Αυτό. Τ” άλλα δεν.... Τι θα ήθελα εγώ;...Η αλήθεια είναι ότι δεν θα θελα.” Όπως και ως προς την αξιοποίηση “Θα ήθελα λίγο να αξιοποιηθεί καλύτερα. Να φτιαχτούνε ναι κάποια πάρκα ίσως. Δεν θα θελα να πέσει πολύ τσιμέντο σε εισαγωγικά γιατί θα χαλάσει όλο αυτό που έχει. Απλά θα ήθελα ναι λίγο να καθαρίζεται ίσως. Γιατί υπάρχουνε και το καλοκαίρι φόβος μην τυχόν και πιάσει φωτιά, δηλαδή τα ξερόκλαδα και αυτά. Να είναι και πιο ασφαλή για τα παιδιά γιατί μπορεί να κυκλοφορούν και φίδια και τέτοια πράγματα. Γιατί πηγαίνουν και οικογένειες μέσα. Ίσως να γίνει κάποιο πάρκο. Ίσως θα μπορούσε να γίνει κάποιο γηπεδάκι. Κάποιο γήπεδο μπάσκετ. Να έχει. Κάτι τέτοιο.”

4) (συν. 08) Η Κ

Όσον αφορά το κοινωνικό-πολιτισμικό κεφάλαιο: Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό από τους τρόπους διασκέδασης και ψυχαγωγίας “Κ: Βασικά θα ήθελα, τώρα έχω χρόνο θα μπορούσα, αλλά θα ήθελα πρώτα να μάθω καλά, να διαβάσω καλά, να γνωρίζω καλά και μετά να μπορέσω να μπω σε αυτές τις ομάδες. Για να ξέρω και τι θα πω και τι θα μπορέσω να προσφέρω” και “Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ”.

Όσον αφορά την σχέση με την κοινοτική εμπλοκή: Το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι υψηλό καθώς προσπαθεί να εμπλακεί με τα κοινά πλέον που όπως είπε έχουν μεγαλώσει τα παιδιά της “Ερ: Ασχολείσαι με τα κοινά της περιοχής σου για το στρατόπεδο για παράδειγμα; Κ: Όχι. Όχι, δεν το έκανα. Όχι. Αλλά από κάποιες φίλες μου έτσι γνωστές που είναι μέσα στο Δήμο δημοτικοί σύμβουλοι, μου λένε ότι προσπαθούνε πάρα πολύ γι’ αυτό το χώρο. Να το αξιοποιήσουν για το κοινό, για τους δημότες και για τον υπόλοιπο τον κόσμο αλλά να μην χαθεί και η ιστορία του όμως...Ε δεν το έκανα απ’ την αρχή είχα τα παιδιά, τώρα που μεγάλωσαν τα παιδιά δεν... Δεν είμαι και πολύ έτσι με τα κοινά. Μαθαίνω, ακούω αλλά δεν συμμετέχω έτσι πάρα πολύ εγώ ενεργά. Βασικά θα ήθελα, τώρα έχω χρόνο θα μπορούσα, αλλά θα ήθελα πρώτα να μάθω καλά, να διαβάσω καλά, να γνωρίζω καλά και μετά να μπορέσω να μπω σε αυτές τις ομάδες. Για να ξέρω και τι θα πω και τι θα μπορέσω να προσφέρω. Τώρα που μου το λες μου έβαλες τη σκέψη έτσι μήπως και μπορώ στα επόμενα χρόνια, να γίνω πιο ενεργή” και “Ερ: Αν υπήρχε μία ομάδα να ασχοληθεί με το στρατόπεδο θα ήθελες να συμμετάσχεις; Κ: Ναι ναι. Βέβαια, βέβαια θα ήθελα. Γιατί η καθημερινότητα και η ρουτίνα, το βλέπουμε τόσα χρόνια ξέρουμε τι είναι, αλλά το προσπερνάμε και αφήνουμε τους άλλους να κάνουν οτιδήποτε. Εμείς μόνο λέμε. Ναι θα ήθελα, θα ήθελα να πάρω μέρος”. Το πολιτισμικό κεφάλαιο διαφαίνεται υψηλό από τους τρόπους διασκέδασης και ψυχαγωγίας “Κ: Βασικά θα ήθελα, τώρα έχω χρόνο θα μπορούσα, αλλά θα ήθελα πρώτα να μάθω καλά, να διαβάσω καλά, να γνωρίζω καλά και μετά να μπορέσω να μπω σε αυτές τις ομάδες. Για να ξέρω και τι θα πω και τι θα μπορέσω να προσφέρω” και “Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ”. Όσον αφορά την εμπλοκή με την τέχνη: αυτή η σύνδεση φαίνεται ανύπαρκτη. Τέλος, όσον αφορά την οπτική του τόπου ως τραύμα: αυτό αναδεικνύεται από τα λεγόμενα της Κ. “Εγώ θα ήθελα να γίνει και τα δυο, ταυτόχρονα. Να συντηρήσουν τα κτίρια, να μην πέσουν από τον χρόνο. Να μάθουμε την ιστορία των κτιρίων, να υπάρχουν τα κτίρια εκεί και να χρησιμοποιήσουν τον ωφέλιμο τον άλλο τον χώρο, εκτός των κτιρίων, για πάρκα και αυτά. Να μπορούμε να το επισκεφτούμε να χαλαρώσουμε, αλλά ταυτόχρονα να θυμόμαστε και την ιστορία από το στρατόπεδο μας.” (08) Η συνέντευξη της Κ.)

1.38 Σκοπός-manifesto

Στα προηγούμενα κεφάλαια αναγράφηκαν και αναλύθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα και οι ερευνητικές υποθέσεις. Στην παρούσα έρευνα όπως προαναφέρθηκε έγινε χρήση του Εμπειρικού Διαλεκτικού Ρεαλισμού, όπως παρουσιάζεται από τους Ζήση, Ρενταρή και Χτούρη (Χτούρης, 2017:307) το οποίο αποτελεί αντικείμενο ενδεδειγμένης ανασκόπησης των ερευνών στη διεθνή βιβλιογραφία. Συνοψίζοντας, σκοπός της καλλιτεχνικής δράσης και έρευνας είναι να γίνει διερεύνηση της ύπαρξης τραύματος στην ομάδα της πιθανότητας αστικού κοινωνικού τραύματος, προερχόμενο από την έλλειψη μνήμης αλλά με την ύστερη παρουσία της γνώσης της τραυματικής ιστορίας γύρω από το στρατόπεδο

“Παύλου Μελά” από την ναζιστική κατοχική περίοδο, ως συμβολικός ιστορικός χώρος για την κοινότητα της γύρω περιοχής του, μέσω της μεθοδολογίας.

Ο παραπάνω σκοπός αφορά μεταβλητή που θεωρείται εξαρτημένη από την ερευνήτρια. Σκοποί που δεν είναι εξαρτημένες μεταβλητές ως προς την έκβαση της απόπειρας και που ωστόσο παραμένουν ουσιαστικοί, είναι η πιθανότητα ανυπαρξίας αστικού τραύματος λόγω της ιστορίας του ή της απουσίας της τελευταίας και η πιθανή ενδυνάμωση των κατοίκων ως μία νέα ενιαία συλλογικότητα και κοινότητα. Ενδυνάμωση όπως προαναφέρθηκε με σκοπό να έχουν άποψη για την αξιοποίηση του στρατοπέδου στην κοινότητά τους και κατ’ επέκταση η εξυπηρέτηση του αιτήματός τους από τις τοπικές αρχές, μέσω των πρακτικών ευαισθητοποίησης, να λαμβάνουν ενεργά, αυθεντικά και εθελούσια μέρος στο κοινωνικό γίνεσθαι του στρατοπέδου αλλά και στην ιστορία τους.

Το μανιφέστο της καλλιτεχνικής δράσης αποτελεί και πτυχή της στόχευσης της παρεμβατικής τέχνης. Την έκρηξη του συναισθηματικού σκεπτικισμού, την γέννηση ή την ύπαρξη του βιώματος και τελικώς την ανάγκη και εν αγωνιώδες επιθυμία για δράση. Ο σκοπός της συμβολικής παράστασης είναι η κατανόηση και διαχείριση του τραύματος από τον αναγνώστη-θεατή καθώς όπως αρκετά εύστοχα είχε γράψει ο Τζόζεφ Κόνραντ σε έναν άλλον χώρο-χρόνο είχε προλογίσει στο βιβλίο του “Μαύρο του Ναρκίσσου” “Πρέπει να σε μάθω ν” ακούς, να σε μάθω να αισθάνεσαι, μα πάνω από όλα πρέπει να σε μάθω να κρατάς τα μάτια σου ανοιχτά...αυτή είναι η δουλειά μου.” Η ερευνήτρια μέσα από το καλλιτεχνικό έργο επιθυμεί να αναγκάσει τον αναγνώστη “να ακούσει” πρώτα καθώς, σταδιακά αλλάζει η κοινωνική πραγματικότητα.

Το θέατρο γενικά συνδέεται με την κοινωνική πραγματικότητα και διατηρεί μία σχέση αλληλεπίδρασης με τα κοινωνικά φαινόμενα. Όπως η τραγωδία, με το τραύμα. Συνεπώς, αποτελεί κοινωνικό φαινόμενο το ίδιο το θέατρο καθώς, η πρώτη παράμετρος αποτελεί τη δραματική μορφή, το διάλογο ως πρώτο μέσο επικοινωνίας και σύναψης σχέσης των ηρώων. Όπως οι ομάδες της καλλιτεχνικής διεργασίας και η συνδιαλλαγή των συμμετεχόντων και δρώντων. Η δεύτερη παράμετρος αποτελεί το γεγονός της παράστασης του σύνθετου καλλιτεχνικού προϊόντος για τη παραγωγή του οποίου συνεργάζονται άμεσα ή έμμεσα. Στην παρούσα περίπτωση, έμμεσα. Τέλος, η Τρίτη παράμετρος αφορά τη σχέση κοινού και συντελεστών της παράστασης. Τον οριστικό δηλαδή αποδέκτη. Ο ανάΓνώστης της παρούσας έρευνας αποτελεί τον αποδέκτη της.

Το manifesto είναι η ίδια η ανάπτυξη της ριζοσπαστικής κοινωνικής εργασίας, της κλινικής κοινωνιολογίας και τέχνης, μέσω της κινητοποίησης των οποίων το τραύμα θα διαχειριστεί εξελίσσοντας την εκπαίδευση της αντί-ναζιστικής ιδεολογίας ως πολιτικό μήνυμα και κοινωνικό στόχο. Συνοψίζοντας, η φοιτήτρια προσδοκά, η έρευνα σε συνδυασμό με την υλοποίηση της δημιουργικής κοινότητας η οποία θα εμπλέκεται με την υπόλοιπη κοινότητα, να αποκτήσει και μια μορφή κοινωνική, πέραν της επιστημονικής σημασίας. Δια μέσου της έμπρακτης κοινωνιολογικής και καλλιτεχνικής εφαρμογής, λοιπόν, επιδιώκεται η κοινότητα γύρω από το στρατόπεδο να αποτελέσει φορέα ανάδειξης και συν

διαμόρφωσης της ιστορίας και του μέλλοντος του στρατοπέδου για εκείνη και τις επόμενες γενεές της, μέσω της αναγνώρισής του ως μνημείο και να αναδυθεί μία νέα πραγματικότητα. Μια κοινωνική πραγματικότητα σεβόμενη απόλυτα την κοινωνική, ιστορική, ατομική και συλλογική μνήμη από την γνώση της ελληνικής ιστορίας έστω και αποσπασματικά- και όχι μόνο- και τις επιπτώσεις της ναζιστικής ιδεολογίας, με βλέμμα προς ένα μέλλον με μια χροιά ελαφρώς πιο ανθρώπινα αισιόδοξη.

1.39 Διαδικασία και Επιτέλεση-Ο πρόλογος

1.39.1 Χρονικό δράσης, Υλικό και Μέσα

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί αποτέλεσμα βιβλιογραφικής ανασκόπησης και ποιοτικής έρευνας και εδράζεται στην ανάδειξη μιας συγκεκριμένης θεωρίας, την θεωρία της ύπαρξης αστικού τραύματος από τον τόπο ιστορικής και κοινωνικής σημασίας, όπως το στρατόπεδο συγκέντρωσης. Επιχειρήθηκε η ανάδειξη των σκέψεων και βιωματικών συναισθημάτων της κοινότητας που ζει γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” με πρωταρχικό στόχο την ανακάλυψη πολιτισμικού τραύματος από τα λόγια τους, μέσω της διαδικασίας των ατομικών συνεντεύξεων. Τα δεδομένα σε αρχικό στάδιο και μετέπειτα παράχθηκαν τα γεγονότα και τα κοινωνικά φαινόμενα μέσω της διαλεκτικής διεργασίας. Έπειτα, όταν αποκαλύφθηκε πως το κυρίως τραύμα που προβάλλεται στις σκέψεις των κατοίκων για το στρατόπεδο αφορά το περιβαλλοντικό τραύμα και το αστικό κενό και όχι το πολιτισμικό-πολεμικό-συλλογικό κοινωνικό τραύμα επιχειρήθηκε δια μέσου της εστιασμένης ομάδας να αναδειχθεί τυχόν μετατόπιση της σκέψης όσων δεν είχαν γνώση της ιστορίας του στρατοπέδου με όσους είχαν σε σχέση με την συναισθηματική και γεωγραφική οπτική του τόπου του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά. Όταν πλέον, αποκαλύφθηκε πως πράγματι υπήρξε αλλαγή στην οπτική του στρατοπέδου αποφασίστηκε η δημιουργία μιας δημιουργικής κοινότητας, όπου δια μέσου της παρεμβατικής συμμετοχικής τέχνης και συγκεκριμένα της εικαστικής περιπατητικής με σκοπό να παρατηρηθεί εάν υπήρχε ανάπτυξη “τραύματος” και αντι-ναζιστικής ιδεολογίας από την βιωματική επαφή με το πεδίο, την ιστορία και την ομάδα.

Από τη σύνθεση επομένως, των πορισμάτων της εκάστοτε βαθμίδας των διαδικασιών μεθοδολογικά, αποφάνθηκε πως δεν εμπεριέχονται συνέπειες αστικού πολιτισμικού-κοινωνικού τραύματος από το στρατόπεδο, λόγω της απουσίας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας, της απουσίας ισχυρής αίσθησης παρουσίας της έννοιας της κοινότητας και της απουσίας επαρκούς ακαδημαϊκής έρευνας και καταγραφής των ιστορικών γεγονότων που συντελέστηκαν στον τόπο του στρατοπέδου. Στη συνειδητοποίηση αυτού του συγκεκριμένου ερευνητικού σημείου αποφασίστηκε η δημιουργία δημιουργικής ομάδας η οποία θα εμπλέκεται καλλιτεχνικά με το στρατόπεδο και το παρελθόν του με σκοπό να αναδείξει στην ποιοτική διαδικασία, εάν υπάρχει διάθεση και διεκδίκηση ιστορικών αναγνώσεων και καλλιτεχνικών δράσεων για το στρατόπεδο.

Πράγματι τα πορίσματα της παραπάνω διαδικασίας καθώς και της επικοινωνίας με την μορφή της ηχογραφημένης συνέντευξης της Κούρτη Π., Αρχιτέκτονας και Διευθύντρια Αστικής Ανάπτυξης στον Δήμο Παύλου Μελά και του κυρίου Σπύρου Λαζαρίδη, ερευνητή και συγγραφέα της τοπικής ιστορίας Παύλου Μελά αποτελούσαν ίδια με εκείνα του μικρο-επιπέδου των συνεντεύξεων, σε μάκρο επίπεδο και σε ακαδημαϊκό επίπεδο. Μελετήθηκε το κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής με σκοπό να αναδυθούν οι αιτίες πρόκλησής παρουσίας αστικού τραύματος από το στρατόπεδο ως σύμβολο “αστικού κενού” και απουσίας κοινωνικού τραύματος λόγω της ιστορίας του και υλοποιήθηκε εστιασμένη ομάδα με σκοπό να σημειωθεί η διά δράση μεταξύ των κατοίκων που αγνοούσαν και εκείνων που γνώριζαν για το στρατόπεδο ως τόπος συγκέντρωσης και εκτελέσεων, ώστε να αναδυθούν πορίσματα σχετικά με το αν επηρεάζει την σκέψη των ανθρώπων που αγνοούσαν για το στρατόπεδο έπειτα από τη γνώση για την ιστορία εκείνου. Ακόμη, διαπιστώθηκαν κοινά σημεία μεταξύ τους σε σχέση με το συλλογικό κοινωνικό κεφάλαιο της περιοχής.

Τέλος, η διερεύνηση της ανάπτυξης του Κοινωνικού Κεφαλαίου αλλά και του ανθρώπινου, οικονομικού και πολιτισμικού σε σχέση με το αστικό τραύμα των κατοίκων με την παράλληλη αξιοποίηση πέραν της θεωρίας και της βιβλιογραφίας της Παρεμβατικής Τέχνης σε δημόσιο χώρο και συγκεκριμένα της εικαστικής δράσης, της περιπατητικής προσέγγισης και της χρήσης των ψηφιακών μέσων παρήγαγαν κοινωνικά γεγονότα και κοινωνικά φαινόμενα.

Συνοψίζοντας, έμφαση δόθηκε βιβλιογραφικά και στην καλλιτεχνική αποτύπωση της συλλογικής δράσης κυρίως, για τους όρους όπως εικαστική πορεία, περιπατητική συνέντευξη, φωτο-εκμείωση, σύμβολα και οπτικό-ακουστικές διεργασίες. Υλικό από την πρακτική άσκηση της ερευνήτριας, υλικό από το Summer School της I.P.U. (International Psychoanalytic University) τον Σεπτέμβριο του 2019, υλικό από το Διεθνές Συνέδριο Περιπατητικής Τέχνης, Walkingpractices/ walkingart/ walkingbodies, στις Πρέσπες που οργανώθηκε από την σχολή Εφαρμοσμένων τεχνών του Πανεπιστήμιου Δυτικής Μακεδονίας με υπεύθυνο διοργάνωσης τον κύριο Ζιώγα Γιάννη, τον Ιούλιο του 2019 και συμμετείχε και η ερευνήτρια και βιβλιογραφία προερχόμενη από αποσπάσματα προφορικής ιστορίας. Πρωτίστως, μέσω της ίδιας διαδικασίας της αφίσας έγινε το κάλεσμα και επιπλέον άτομα που είχαν υπάρξει ερευνώμενοι στις ατομικές συνεντεύξεις και κάποιοι από εκείνους και στην διαδικασία της εστιασμένης ομάδας δήλωσαν την επιθυμία να συμμετάσχουν στα καλλιτεχνικά δρώμενα.

Εικόνα 6: Εξ-ερεύνηση Πεδίου. Φωτ. ερευνήτριας. Θεσσαλονίκη, 2020

Η διαδικασία επιλογής τοποθεσίας του συγκεκριμένου πεδίου και έναρξης καλλιτεχνικής εργασίας

Ως καταλληλότερος τόπος υποδοχής της ομάδας επιλέχθηκε το τμήμα περάσματος ανάμεσα στα κεντρικά κτήρια που ακολουθούν οι διαβάτες μέσα στο στρατόπεδο, λόγω της ευελιξίας, ασφάλειας και ενδιαφέροντος. Στο συγκεκριμένο μονοπάτι η ερευνήτρια αποφάσισε να αποτυπώσει και συλλέξει φωτογραφικό υλικό. Στη συνέχεια καταγράφηκε και στάλθηκε η αίτηση και περιγραφή του σχεδιασμού της καλλιτεχνικής δράσης προς την δημοτική αρχή που είναι υπεύθυνη για το στρατόπεδο. Ωστόσο, η έγκριση του φορέα δεν στάλθηκε ποτέ. Πάραυτα, λόγω της φύσης της παρεμβατικής τέχνης αποφασίστηκε η συνέχεια της δράσης και εκτυπώθηκε η αφίσα-πρόσκληση της ομάδας καλλιτεχνικών δράσεων.

1.39.1.1 Σχεδιασμός ενεργειών

Ως τρόπος ενημέρωσης της κοινότητας επιλέχθηκε η σύνταξη και εκτύπωση αφίσας-πρόσκλησης¹⁹² κατασκευασμένη από την μεταπτυχιακή φοιτήτρια, η οποία τοποθετήθηκε στην κεντρική είσοδο του στρατοπέδου, ο οποίος βρίσκεται στο κεντρικότερο σημείο του τόπου. Στην αφίσα αναγραφόταν πως όποια/όποιος χρειαζόταν περισσότερες πληροφορίες ή και να συμμετέχει στην “ομάδα”, χρειαζόταν να την ενημερώσει μέσω email και με την σειρά της θα ερχόταν σε επικοινωνία με την φοιτήτρια. Πράγματι, 8 άτομα επικοινωνήσαν με τη φοιτήτρια και εκείνη δημιούργησε μία λίστα πιθανών συμμετεχόντων. Η φοιτήτρια αφού οι υποψήφιοι άφησαν τα στοιχεία τους, τους κάλεσε τηλεφωνικά με σκοπό να οριστούν εξατομικευμένα ραντεβού δια ζώσης. Σε εκείνο το πρώτο ραντεβού εμφανίστηκαν οι 4 από τους 8 ανθρώπους που ενδιαφέρθηκαν και με τους οποίους έγινε μία πρώτη γνωριμία και δόθηκαν ενδελεχείς

οδηγίες για την ομάδα και τους δεοντολογικούς της κανόνες. Στη συνάντηση γνωριμίας δόθηκαν και τα έντυπα ενημέρωσης και συγκατάθεσης, συζητήθηκαν και υπογράφηκε το τελευταίο από τα μέλη της ομάδας και συμφωνήθηκε το χρονικό διάστημα υλοποίησης της δράσης να είναι έως το τέλος της διπλωματικής εργασίας της φοιτήτριας ή έως ότου ενημερωθούν από την ίδια για κάποιες μέρες και ώρες την εβδομάδα

Οι ενέργειες	Χρονικό καλλιτεχνικής δράσης-αύξηση κοινοτικού κεφαλαίου και ενίσχυση της κοινοτικής συλλογικής ταυτότητας ως προς το τραύμα
1η φάση	Περιπατητική περιπλάνηση και φωτογραφική απεικόνιση ερευνήτριας στο πεδίο
2η φάση	Πρόσκληση και ομάδα γνωριμίας
3η φάση	Εφαρμογή φωτογραφικής περιπατητικής-ομάδας ανά στοχασμού φωτο εκμείευσης
4η φάση	Ιστορική ξενάγηση-ανάγνωση ιστορικών κειμένων-επαφή με το τραύμα
5η φάση	Περάτωση της διαδικασίας μέσω της ζωγραφικής περιπατητικής και της ομάδας αντανάκλασης-κλείσιμο ομάδας

Διάγραμμα 3Α:Χρονική αποτύπωση επιτέλεσης του ρεαλιστικού και του συμβολικού έργου τέχνης

Οι ενέργειες	Χρονικό ανά-παράστασης-καλλιτεχνικό έργο ως διαλεκτική
1η φάση	Στήσιμο σκηνικού-Αρχή
2η φάση	Πρώτη εμφάνιση “ηρώων”-η άγνοια-Μέση
3η φάση	Η διά δράση στη σκηνή και ο θεατρικός διάλογος-Μέση
4η φάση	Η αποκάλυψη της τραγωδίας-Μέση
5η φάση	Η κάθαρσις για την διαχείριση του τραύματος-Τέλος

Διάγραμμα Β:Χρονική αποτύπωση επιτέλεσης του ρεαλιστικού και του συμβολικού έργου τέχνης

1.39.1.2 Η πρώτη ομάδα-Πάροδος

Η πρώτη ομάδα ήταν γνωριμίας, επεξηγηματική και εισαγωγική με βιωματικές ασκήσεις¹⁹³, με σκοπό την ανάπτυξη ευδιάθετου κλίματος μεταξύ των μελών. Συζητήθηκε, ο λόγος για τον οποίο συμμετείχε ο καθένας και η σημασία θέσπισης κανόνων για την εύρυθμη λειτουργία της ομάδας και συν αποφασίστηκαν οι εξής κανόνες από τους συμμετέχοντες: Απαραίτητες προϋποθέσεις: Στην ομάδα θα έρχονται όσες και όσοι το επιθυμούν πραγματικά, όσοι εκτιμούν και σέβονται τον συνομιλητή τους και παραβλέπουν οποιαδήποτε είδους προκατάληψη τον/την κατακλύζει. Την πρώτη μέρα έγινε η γνωριμία, η σύσταση μεταξύ των συμμετεχόντων και η υλοποίηση βιωματικών γνωριμίας.

¹⁹³ Ζάννα, Α. (2010). 205 Βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων: Ψυχοθεραπείας, Κοινωνικής Εργασίας, Εκπαίδευσης. Αθήνα: Καστανιώτη

Εικόνα 7: Οπτικές της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 8: Η γνωριμία με τον Άνθρωπο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Πρωτίστως έγινε η σύσταση και γνωριμία της ομάδας και βιωματικά για να απαντηθεί το “ποιοι είμαστε;”. Στην πρώτη κυκλική καθιστή ομάδα η ερευνήτρια εφόσον εξήγησε τα τυπικά της διαδικασίας και υπογράφηκαν τα σχετικά έντυπα ζήτησε από του συμμετέχοντες να ξεκινήσουν απαντώντας με τη σειρά για τις ανάγκες “τι έχω ανάγκη, τι θα ήθελα, πως θέλω να αξιοποιηθεί το στρατόπεδο;”

Έπειτα τους ζητήθηκε να αφηγηθούν μέσα από την περιπλάνηση τους στο στρατόπεδο στην συγκεκριμένη πορεία για λόγους ασφαλείας, με αρχή την είσοδο του στρατοπέδου, έπειτα στάση στο πρώτο κτήριο αριστερά και με τέλος τα δύο τελευταία κτήρια, ως ανάγνωση του πεδίου.

Εικόνα 9: Νοηματικός χάρτης. Χαρτογραφική-συμβολική αφήγηση του πεδίου. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Τα κατασκευασμένα σύμβολα

- φυσικά όρια
- + X θρησκευτικό στοιχείο και απαγορευτικό εισόδου αντίστοιχα
- ... υπαγορευμένη πορεία

Η ερευνήτρια κατά το χρονικό διάστημα της εξερεύνησης του πεδίου από την ίδια και μόνο, υλοποίησε την δημιουργία ενός οδηγού διάσχισης του πεδίου του στρατοπέδου με σκοπό να αποφευχθούν επικίνδυνα περάσματα και μονοπάτια που περιόριζαν τη μετακίνηση και

μετέτρεπαν τη διαδικασία σε απειλή και αγωνία. Η ερευνήτρια για την κατασκευή του νοηματικού χάρτη μελέτησε το σύγγραμμα¹⁹⁴ (Περέκ, Ζ. (2000) και κατ' αυτόν τον τρόπο σημείωσε στον τόπο: τρία κτήρια, ένα μονοπάτι, άτυπο parking και το εκκλησάκι μέσα στο χώρο του στρατοπέδου

Χωρο-χρονικά σημεία

Ωρα : Δέκα το πρωί

Ημερομηνία : 10 Μαΐου 2020

Καιρός : αίθριος

Από τις σημειώσεις των αξιοσημείωτων γεγονότων που εντυπωσίασαν την ερευνήτρια συγκαταλέγονται: η αρχιτεκτονική, το ερείπιο και το στοιχείο του τρομαχτικού στην επαφή με το κτηριακό σώμα του στρατοπέδου τόσο ρεαλιστικά, όσο και συμβολικά. Από την επιλεγμένη διαδρομή στο πεδίο του στρατοπέδου από την ατομική περιπατητική περιπλάνηση της ερευνήτριας χαράχτηκε ανεξίτηλα στη σκέψη η μορφή συγκεκριμένων κτηρίων. Φάνταζαν σύμβολα απέχθειας, απαξίωσης, αστικού κενού και ανάδειξης της οικονομικό-κοινωνικής κατάστασης της περιοχής. Οι εικόνες αποκρυσταλλώθηκαν στη σκέψη και στη νοηματοδότησή της, στην καταγραφή και τέλος στην απόπειρα δημιουργίας του παρόντος εικαστικού έργου.

Στόχευση της εργασίας ήταν η ανάδειξη των αποσπασματικών ή και όχι, τμημάτων που συνθέτουν και συν δημιουργούν το κοινωνικό πάζλ του αστικού τραύματος και των συνθηκών ύπαρξής του σε κατάσταση λανθάνουσα το οποίο προκαλεί έναν οξύμωρο και φαύλο κύκλο τραύματος καθώς: ιστορικοί παράγοντες-απουσία μετά-μνήμης/απουσία τραύματος-αλλά απουσία τραύματος-τραύμα σε ασυνείδητη κοινωνική μορφή .

Εικόνες ερεθίσματα: η μη πρόσβαση αυτόματα καθαίρει και τη δυνατότητα φροντίδας του λανθάνοντος τραύματος-αποκομμένη τοπική πραγματικότητα, αντίθεση φως(γνώση/ελευθερία)/σκοταδισμός(άγνοια/τραύμα)

Λέξεις κλειδιά: πορεία, σώμα, κίνηση, εμπόδια, τραύμα, φωτογραφία, κιμωλία

Ολοκληρώνοντας, χρειάζεται να αναφερθεί πως για τις ανάγκες παρουσίασης του καλλιτεχνικού έργου η ερευνήτρια επικαλέστηκε τις αρχές του μοντάζ για την επιλογή των φωτογραφιών που καταγράφηκαν ως κατάλογος στην έρευνας καθώς σύμφωνα με τη βιβλιογραφία “ η τέχνη του μοντάζ συνίσταται στην εξεύρεση κρίκων μεταξύ φαινομενικά άσχετων πραγμάτων. Μήπως είναι λοιπόν το μοντάζ η τέχνη της

¹⁹⁴ Περέκ, Ζ. (2000). Χορείες Χώρων. Αθήνα: Ύψιλον

έκρηξης των πάντων κι έπειτα της συγκόλλησής τους;”¹⁹⁵ (Ζενσταιν, Σ.Μ. Ζ, Μπαλαζ, Μ. Κουλεσοφ, Λ., Βερτοφ, Τ., Μιτρι, Ζ., Μπαζεν, Α., Μπερτζ, Ν., Βιλεν, Ν., Παζολινη, Π., Ραφαηλιδης, Β., Δαυλοπουλος, Τ., Γκουζιωτη, Δ..(2003)

Εικόνα 10: Ραθο-τόπος. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου
Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

¹⁹⁵. Ζενσταιν, Σ.Μ. Ζ, Μπαλαζ, Μ. Κουλεσοφ, Λ., Βερτοφ, Τ., Μιτρι, Ζ., Μπαζεν, Α., Μπερτζ, Ν., Βιλεν, Ν., Παζολινη, Π., Ραφαηλιδης, Β., Δαυλοπουλος, Τ., Γκουζιωτη, Δ..(2003). Το μοντάζ. Αθήνα: Αιγόκερως

Εικόνα 11: Patho-τόπος². Οπτική της περπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 12: Η δια-Σταύρωση. Οπτική της περπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 13: Ίχνη. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Ο πρώτος περίπατος

Εικόνα 14:: Ο πρώτος περίπατος. Οπτική της περιπατητικής των συμμετεχόντων στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 15: Ψυχο-Γεωγραφία. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 16: Το ανθρώπινο Τρίγωνο. Μετά-Σχηματισμός του τοπίου. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 17: Παρατηρ-ΟνΤας. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 18: Η συνάντηση. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 19: Η συνάντ-ΙΣΙ. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

1.39.1.3 Η ομάδα ως οντότητα

Δημιουργήθηκε μία ομάδα ανθρώπων και συγκεκριμένα, ομάδα κατοίκων μέσω της τέχνης, των 4 ατόμων που διαμένουν στην περιοχή Παύλου Μελά.. Αξίζει να υπογραμμιστεί πως η ομάδα στόχευε στην ελεύθερη έκφραση, την ενεργητική ακρόασή στα πλαίσια της συμμετοχής στην ομάδα, την εμπλοκή με την τέχνη, την ανάπτυξη του κοινωνικού και πολιτισμικού κεφαλαίου και της ενίχυσης της έννοιας της κοινοτικής συλλογικής ταυτότητας.

Σκοπός

Ο σκοπός της αφορά την ανάπτυξη και εξέλιξη διαδικασιών ταυτότητας, ομάδας, συλλογικότητας και εν-συναίσθησης. Επιπροσθέτως, αύξησης του κοινωνικού κεφαλαίου και της ανάγκης για κοινοτική διαχείρισής του τραύματος, μέσω της γνωριμίας, της μεταξύ τους επαφής, της κοινωνικοποίησής τους, της μεταξύ τους αποδοχής και ενεργητική ακρόαση εφόσον αποτελούν και οι ίδιοι μέλη της κοινωνίας και η ενδυνάμωσή τους μέσω της ασφαλούς ακρόασης βιωμάτων και σκέψεων στην ομάδα και έκφρασης μέσω της εμπλοκής τους με την τέχνη. Τέλος, η καλλιτεχνική διεργασία δημιουργήθηκε ως συνέχεια των σκοπών έρευνας σχετικά με το αστικό τραύμα και η μεθοδολογική προσέγγισή της ήταν οι ομάδες εστίασης (δίχως ενδεδειγμένη ερευνητική διάθεση και διάσταση λόγω περιορισμένου χρόνου) και η καταγραφή σημειώσεων από την συμμετοχική παρατήρηση.

Το χρονικό και η δράση της ομάδας

Το χρονικό διάστημα υλοποίησης της ομάδας ήταν η εαρινή-θερινή περίοδος και συγκεκριμένα από 05/2020 έως 07/2020, σε εβδομαδιαία βάση και για περίπου 3 ώρες (18:00-21:00). Η τοποθεσία ήταν η οδός που βρίσκεται η κεντρική είσοδος του στρατοπέδου Παύλου Μελά επί της οδού Λαγκαδά.

Ο σχεδιασμός της ομάδας έγινε από την φοιτήτρια ωστόσο, η τελική μορφή της συν διαμορφώθηκε από τους ανθρώπους που δημιούργησαν την ίδια την ομάδα. Συγκεκριμένα πραγματοποιήθηκε μία ομάδα γνωριμίας μεταξύ των κατοίκων, στην οποία οι κάτοικοι ακολουθούσαν τις οδηγίες της ερευνήτριας και έπειτα συζητούσαν από κοινού την εκάστοτε συγκεκριμένη θεματική συζήτησης της εικαστικής πρακτικής.

Ο λόγος του χρονικού περιθωρίου ήταν η προετοιμασία της φοιτήτριας κάθε φορά και η ανάπτυξη ενδιαφέροντος.

Εικόνα 20: Η Κοιν-ό(ντό)τητα. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 21: Βιο-Τοπος. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 22: Η Επί-Σκεψη. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 23: Περπατ-Όντας. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

1.ΚΦ.5. Η τέχνη ως εργαλείο και μέσο συνομιλίας, εν συναίσθησης και ομαδοποιητικό στοιχείο (καλλιτεχνική διαδικασία)

Αξίζει να σημειωθεί η αλληλεπίδραση των συμμετεχόντων μεταξύ τους για την επίτευξη των στόχων-καταγραφή οπτικού υλικού αλλά και η ανάπτυξη της σχέσης τους ως κοινοτική ομάδα. Ακόμη και σε πρακτικές λεπτομέρειες παρουσιάζεται η ανάγκη της κοινότητας για συνάντηση, επαφή και αλληλοστήριξη, όπως για παράδειγμα, η βοήθεια που έδωσε ο Δ. στην Κ. και στον Μ. μέσω της παρουσίας και ενημέρωσης των λειτουργιών της κάμερας των κινητών των Μ. και Κ. με σκοπό να καταγράψουν καλύτερα το οπτικό τους περιεχόμενο. Η ομάδα αναφοράς των κατοίκων, ως κοινοτική ομάδα τέχνης κατασκεύασε ένα σημαντικό δίκτυο επικοινωνίας και συνεργασίας με ουσιαστική τοπική, χωρική, κοινωνική, καλλιτεχνική και πολιτική διάσταση. Μέσο παραγωγής και ανάπτυξης των κοινοτικών σχέσεων ανέλαβε ως ρόλος η τέχνη της φωτογραφίας. Η φωτογραφία εμφανίζεται ως φωτισμός του σκοταδισμού του τραύματος. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να δημιουργήσουν μία συλλογή υλικού φωτογραφικών ή και αντικειμένων από τον τόπο μέσω του φωτογραφικού προγράμματος της κινητής τους συσκευής και να τα χρησιμοποιήσουν ως σύμβολα για την επιλογή συγκεκριμένων στοιχείων του χώρου ως σύνδεση με το τραύμα. Συγκεκριμένα, για να αναδυθούν οι συνδέσεις με τον χώρο και αν το αστικό τραύμα από το στρατόπεδο Παύλου Μελά μεταβάλλεται δια μέσου της κοινωνικής-κοινοτικής καλλιτεχνικής παρέμβασης στην οπτική των κατοίκων.

Η μόνη οδηγία που δόθηκε ήταν η το φωτογραφικό περιεχόμενο να εμπεριέχει συγκεκριμένα την σύνδεση με το τραύμα. Δόθηκε συγκεκριμένα η οδηγία του τραύματος, καθώς αυτό αποτελεί τον συγκεκριμένο θεωρητικό άξονα για την παραγωγή των καλλιτεχνικών συμπερασμάτων. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, πρέπει πάντοτε να γνωρίζει κανείς το είδος φαγητού που επιθυμεί να παρασκευάσει πριν αρχίσει να μαγειρεύει. Έτσι γίνεται και με τη λήψη φωτογραφίας”¹⁹⁶. (Zettl, Z. (2004)

Με αυτόν τον εύστοχο παραλληλισμό ο συγγραφέας επισημαίνει την αναγκαιότητα ύπαρξης καθαρού μηνύματος και με τον ίδιο τρόπο η ερευνήτρια κατάφερε να καθοδηγήσει με ελεύθερο ταυτόχρονα τρόπο τους συμμετέχοντες να αποτυπώσουν με τον ψηφιακό φωτογραφικό τους φακό τον τόπο με οτιδήποτε τους αγγίζει ή επιδερμικά θλίβει. Συνοψίζοντας, η συγκεκριμένη διεργασία απέβλεπε και στην αναζωπύρωση της σχέσης και της διά δράσης των κατοίκων με τον ίδιο τον τόπο και την τριβή που επιφέρει η επαφή μαζί του με σκοπό να αναδυθούν και όλες εκείνες οι συμβολικές εν εικονίσεις και αναπαραστάσεις που ασυνείδητα ή συνειδητά κουβαλούν για τον τόπο του στρατοπέδου Παύλου Μελά αλλά και για την επαφή με την κοινότητά τους και την αλληλοεπίδραση μεταξύ τους.

Όσον αφορά το δεύτερο στάδιο της συμβολικής τραγωδίας επιλέχθηκε η φωτογραφία ως τέχνη, τεχνική και μέσο καθώς σύμφωνα με τη βιβλιογραφία χρησιμοποιείται και στις θεατρικές παραστάσεις ως αποτύπωση της ίδιας της παράστασης “οι περισσότερες φωτογραφίες θεατρικών έργων, γίνονται κατά τη διάρκεια μιας κανονικής παράστασης ή κατά τη διάρκεια της γενικής πρόβας”¹⁹⁷. (Hedgcoe, J. (2010).

Όπως χαρακτηριστικά αν στοχαζόταν ο Γκοντάρ “Τι συμβαίνει άραγε ανάμεσα στους ανθρώπους, στο χώρο”¹⁹⁸ (Reader, K. (200)

¹⁹⁶ Zettl, Z. (2004). Παραγωγή βίντεο Βασικές αρχές και τεχνικές. Αθήνα: Ελλην Γ. Παρικός και ΣΙΑ Ε.Ε)

¹⁹⁷ Hedgcoe, J. (2010). Το βιβλίο του φωτογράφου Μωρεσόπουλος. Αθήνα: Μωρεσόπουλος/φωτογραφία

¹⁹⁸ Reader, K. (200). Ιστορία του παγκόσμιου κινηματογράφου. Αθήνα: Αιγόκερως

Εικόνα 24: Η Κ. και ο Δ. αναστοχάζονται τον χώρο και αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 25: Ο Μ., ο Δ. και το κτήριο. Ψηφιακή και ιστορική αποτύπωση. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 26: Ο Δ., ο Μ. και η Κ.. Άνθρωπος, Τόπος και Τραύμα. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο.
Φωτ. ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 27: Φιγούρα σε κίνηση. Εύρεση και αποτύπωση. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Η περιπατητική ως ελευθερία περιπλάνησης. Το στρατόπεδο κυριολεκτικά και συμβολικά αφαιρεί την δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης καθώς από τη μία ενέχει υλικούς κινδύνους και από την άλλη αφαιρούσε ως στρατόπεδο συγκέντρωσης κάθε είδους ελευθερία και δικαίωμα. Φυλάκιζε την ελεύθερη έκφραση και την ανθρώπινη περιπέτεια μετατρέποντας το άτομο σε ένα φοβισμένο μονίμως ον. Μέσω της περιπατητικής αυτή η αντίθεση εντάθηκε καθώς σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία “ο περιπατητής αισθάνεται απαλλαγμένος από τους περιορισμούς και τον πνιγηρό κλοιό της συνήθειας. Γιατί όμως άραγε το βάδισμα προσφέρει μεγαλύτερη αίσθηση ελευθερίας από ένα ταξίδι”;¹⁹⁹ (Gros, F. (2015) Διότι εκλείπει ο περιορισμός της οργάνωσης, των ίδιων των περιορισμών και ο άνθρωπος βιώνει το περπάτημα ως αυτούσια ελευθερία.

Εικόνα 28: Η απομάκρυνση. Οπτική της περιπατητικής στον δημόσιο χώρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Σε αυτό το στάδιο εμφανίστηκε το ανά-στοχαστικό ερώτημα σύμφωνα με τη βιβλιογραφία “βρισκόμαστε αμέσως στην καρδιά του πιο σημαντικού προβλήματος Αντιμετωπίζοντας τη σημειολογία των εικόνων: μπορεί η αναλογική αναπαράσταση (το «αντίγραφο») να παράγει αληθινά συστήματα σημείων και όχι απλώς απλές συγκολλήσεις συμβόλων”;²⁰⁰ (Barthes, R. (1977).

¹⁹⁹ Gros, F. (2015). Περπατώντας: Φιλοσοφία. Αθήνα: Ποταμός

²⁰⁰ Barthes, R. (1977). Image, Music, Text. London: Fontana Press

Είναι εφικτό επιστημονικά και καλλιτεχνικά να αναγνωρισθεί το ίδιο το τραύμα μέσω της συμβολικής διάστασης της φωτογραφίας; Ακολούθως, πως ο τόπος και ο χώρος θα αποκαλυφθεί μέσω της αίσθησης των συμμετεχόντων από εκείνο; Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και στη βιβλιογραφία “Πώς μπορούμε όμως νά βρούμε αυτό που ιδιάζει στο χώρο; “Υπάρχει μιά διέξοδος, ενα μονοπάτι στενό και ταλαντευόμενο. Θα επιχειρήσουμε νά ακούσουμε τή γλώσσα. Περί τίνος γίνεται λόγος μέσα στή λέξη «χώρος»; Μέσα σ’ αυτή τή λέξη μιλά τό ρήμα: κάνω-χώρο. Αυτό σημαίνει: ξεβοτανίζω, βγάζω τά αγριόχορτα κι έτσι ανοίγω χώρο. Κάνοντας χώρο έπιφέρω κάτι ελεύθερο, κάτι άνοιχτό γιά μιά εγκατάσταση και διαμονή του άνθρώπου”²⁰¹. (Heidegger, M. (2006).

1.1.1 Ομάδα-ανα-στοχασμού-Επεισόδιο

Έπειτα από την πραγματοποίηση της εικαστικής πρακτικής, μέσω της περιπατητικής όπου οι συμμετέχοντες περιηγήθηκαν στον χώρο του στρατοπέδου και με τη χρήση της φωτογραφικού περιεχομένου έγινε μία καταγραφή από τους συμμετέχοντες του τόπου-πεδίου πραγματοποιήθηκε η πρώτη ομάδα ανα-στοχασμού στην οποία έγινε συζήτηση σχετικά με τις φωτογραφίες του κάθε συμμετέχοντα. Συν ακολούθως, αυτό που χρειάστηκε ασυνείδητα να “βιωθεί” έπειτα χρειαζόταν να ειπωθεί, να ακουστεί για να μπορεί να αναγνωρισθεί. Έπειτα αναγνώστηκαν και αναλύθηκε και με τι τους συνδέει το μέσο που έφερναν. Δόθηκε σχετικό έγγραφο ως οδηγία με σκοπό να τηρηθούν βασικοί κανόνες ομάδας από όλους, το οποίο περιλάμβανε κανόνες ενεργητικής ακρόασης και σεβασμού στον συνομιλητή.

Η διαδικασία ξεκινούσε με βιωματικό χαιρετισμού, συνέχιζε με την συζήτηση της θεματικής και της εικαστικής πρακτικής με σκοπό την αποφόρτιση και ολοκληρώνόταν με την ομάδα αντανάκλασης (Reflection group) όπου και συζητιόταν τι αισθάνθηκαν οι συμμετέχουσες και οι συμμετέχοντες από την διαδικασία και γινόταν ένα εποικοδομητικός απολογισμός. Αξίζει να αναφερθούν επιγραμματικά οι θεματικές συζητήσεις περί περιορισμού, ορίων, φως-σκοτάδι, φυσικά εμπόδια, ερείπια και γκρέμισμα, περιβάλλον, παιχνίδι και τρόμος.

Με τον ίδιο τρόπο για αυτόν τον λόγο για να “ανοίξει ο χώρος” υλοποιήθηκε κύκλος συζήτησης με τη μορφή εστιασμένης συζήτησης και την ερευνήτρια ως συντονίστρια και παρατηρητική συμμετοχή, με σκοπό να πραγματοποιηθεί η παρουσίαση της συλλογής φωτογραφιών μέσω της διαδικασίας της φωτο εκμείυσης,²⁰² με σκοπό να ειπωθεί με λέξεις τι συμβολίζει για τον καθένα η φωτογραφία που τράβηξε. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση η οπτική ανθρωπολογία αποτελεί τη σύνθεση δύο στόχων οι οποίοι περιλαμβάνουν την είσοδο των εικόνων σε μελέτες κυρίως εθνογραφικές για την ενίσχυση των ανθρωπολογικών παρατηρήσεων με τη χρήση της φωτογραφίας και επιπροσθέτως, την εφαρμογή της έννοιας της ανθρωπολογίας της τέχνης, την κατανόηση δηλαδή των οπτικών εικόνων

²⁰¹ Heidegger, M. (2006). Η Τέχνη και ο Χώρος. Αθήνα: Ίνδικτος

²⁰² Λοΐζος Π (2001). Οπτική Ανθρωπολογία. Οξφόρδη: Πέργαμος

μέσω της εκμείυσης φωτογραφίας και της χρήσης των εικόνων για την τόνωση των πολιτισμικών ανατανακλάσεων των σχετικών αφηγηματικών πληροφοριών. (Λοΐζος Π (2001)

Η ερευνήτρια έδωσε οδηγίες σχετικά με την ελευθερία και τον σεβασμό λόγου και πιο ιδιαίτερους κανόνες με σκοπό την ομαλή διεξαγωγή της συζήτησης. Στη συνέχεια, ενημέρωσε πως θα καταγράφει σημειώσεις κατά την διάρκεια της συζήτησης και εφόσον συμφώνησαν όλοι ξεκίνησε λέγοντας πως με τη σειρά θα δείξουν όλοι την φωτογραφία τους και θα κληθούν να εξηγήσουν γιατί την συνδέουν με το τραύμα και οτιδήποτε άλλο θέλουν να προσθέσουν ως σχόλιο. Ακόμη, στο τέλος, μπορούν να μιλήσουν ή να ρωτήσουν τους συνομιλητές τους για την δική τους φωτογραφία. Σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία αυτή η διαδικασία ήταν απαραίτητη με σκοπό να 'προετοιμαστεί η είσοδος στο πεδίο και η σχέση που θα αναπτυχθεί, με σκοπό να εργαστεί ο ερευνητής με την κοινότητα'²⁰³. (Ζήση, Α. (2018)

Χρειάζεται να σημειωθεί, πως η ερευνήτρια αναφέρθηκε στον ρόλο της καθώς, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία αυτό είναι απαραίτητο για δεοντολογικούς σκοπούς εάν ο ερευνητής επιθυμεί να είναι παρατηρητής καθώς, 'ο συμμετέχων ως παρατηρητής αποκαλύπτει την ιδιότητά του, καθώς και τον σκοπό της έρευνας του και συμμετέχει στις δραστηριότητες ή τις διεργασίες της υπό-διερεύνησης ομάδας'²⁰⁴. (Ζήση, Α. (2018)

Ωστόσο, η ερευνήτρια δεν αποκάλυψε την ιδιότητά της ως παρατηρήτρια για το συμβολικό έργο τέχνης και για αυτόν τον λόγο, ήταν ταυτόχρονα σε δύο επίπεδα παρατηρήτρια με πλήρη συμμετοχή καθώς ενεπλάκη, στο συμβολικό επίπεδο μέσω της διαδικασίας συμμετοχικής παρατήρησης ως κρυφή διεργασία.

Από τα πορίσματα της συμμετοχικής παρατήρησης όσον αφορά τη ρεαλιστική δράση όπου υπήρχε ενημέρωση, διά δράση, τέχνη και διάλογος αναδύθηκαν δεδομένα που συγκλίνουν με τα κοινωνικά δεδομένα της προηγούμενης φάσης της έρευνας, ωστόσο είχαν χαρακτήρα εμπλουτιστικό, πρωτοποριακό και συλλογικό σε σχέση με τις προαναφερθείσες διαδικασίες.

Παρατηρήθηκε πως οι περισσότεροι συμμετέχοντες στην αρχή της διαδικασίας της συμμετοχικής συζήτησης, είχαν μία καχυποψία ως προς τη διαδικασία λόγω της μη εξοικείωσης. Στη συνέχεια μέσω της συζήτησης προκλήθηκε ενδιαφέρον για τη νέα αυτή προσέγγιση 'δεν είχα ξανά τέτοια εμπειρία. Διαφορετικό είναι. Μου αρέσει! (Κ.)'. Επιπροσθέτως, πέρα από την ανοίκεια αίσθηση της επαφής με παρόμοια ομάδα ανέφεραν και την έλλειψη επαφή τους με την τέχνη 'εγώ μόνο σε μουσεία και μία έκθεση στη Δ.Ε.Θ. που είχα πάει. Δεν ξανά έτυχε κάτι τέτοιο (Α.)'. Από τα παραπάνω γεγονότα διαφαίνεται και το χαμηλό κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο της κοινότητας, όπως προαναφέρθηκε και στα προηγούμενα

²⁰³ Ζήση, Α. (2018). Εισήγηση: Θεωρία και Μεθοδολογία Κοινωνικής Ερευνας

²⁰⁴ Ζήση, Α. (2018). Εισήγηση: Θεωρία και Μεθοδολογία Κοινωνικής Ερευνας

κεφάλαια συγκλίνει με τα ενδιαφέροντα σημεία της καλλιτεχνικής ομάδας από τις παρατηρήσεις της ερευνήτριας.

Από τα θέματα που προέκυψαν στην πρώτη ομάδα συζήτησης επιλέχθηκαν φωτογραφίες από την ερευνήτρια, τις οποίες οι ερευνώμενοι ‘καλλιτέχνες’ κατέγραψαν ως τραυματικά στοιχεία και αποτυπώθηκαν οι βασικές πτυχές της εικαστικής αποτύπωσης του τόπου ως συμβολικό τραύμα. Τέλος, είναι αναγκαίο να σημειωθεί πως οι τίτλοι στις παραχωρημένες φωτογραφίες είναι απότοκα της ερευνήτριας.

Εικόνα 29: Το ερείπιο ως ύπαρξη. Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου στο χώρο του στρατοπέδου. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου Δ. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Σύμφωνα, με τη Λεοντίδου “η έννοια του χώρου (space) στη γεωγραφία παραπέμπει τόσο σε απόλυτες όσο και σε σχετικές έννοιες δηλαδή ως φυσική οντότητα, αλλά και ως πεδίο σχέσεων και διαδικασιών”²⁰⁵. (Λεοντίδου, 2011) Με συνέπεια μέσω των φωτογραφιών και των συμβολισμών του Δ αποκαλύφθηκε το πεδίο σχέσης ανάμεσα στον τόπο και το τραύμα για τον οποίο είναι το ερείπιο όπως είπε χαρακτηριστικά ‘ερειπωμένο στρατόπεδο θα έπρεπε να το λέγανε. Όλο μπάζα και γκρεμισμένα κτήρια έχει’.

Σύμφωνα, και με τα εμπειρικά δεδομένα των συνεντεύξεων

²⁰⁵ Λεοντίδου, Λ. (2011). Αγεωγράφητος Χώρα. Ελληνικά είδωλα στους επιστημολογικούς αναστοχασμός της ευρωπαϊκής γεωγραφίας. Αθήνα: Προπομπός

3ΚΦ2 (3ΚΓ4+3ΚΓ6+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ11+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16)-Περιβαλλοντικό Ζήτημα

Ο τόπος βιώνεται ως αστικό κενό λόγω αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης αλλά ως περιβαλλοντολογικό τραύμα και αίσθημα εγκατάλειψης και αναξιοποίησης λόγω έλλειψης θεσμικής οργάνωσης και αυτοδιοίκησης και παράνομων ενεργειών. Στην παρούσα φωτογραφία ο Δ. εντοπίζει το ερείπιο ως αστικό κενό στην έλλειψη θεσμικής οργάνωσης ‘αν δεν έρθει ο δήμος να κάνει κάτι ποιος θα τα κάνει; Εμείς;’

Εικόνα 30: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου στο χώρο του στρατοπέδου. Φωτ. παραχώρηση καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Κ. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Κατά την ανταλλαγή απόψεων της Κ. και του Δ. συμφώνησαν πως συγκλίνουν στο ερείπιο και την εγκατάλειψη. Εδώ ο τόπος εμφανίζεται σύμφωνα με την ερευνώμενη Κ. έπειτα από την διεργασία της φωτο-εκμείυσης ως στοιχείο τρομαχτικό και στοιχείο εγκατάλειψης. Συνδέεται το ερείπιο και το υπο-φως που προσπίπτει με το τραύμα. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία για το αρχιτεκτονικό τραύμα στην οποία αναφέρεται χαρακτηριστικά πως η αρχιτεκτονική, ο σκοπός της και η μετ' εξέλιξη της δύναται να έχουν διαμορφωτικό ρόλο για το τραύμα ως 'προϊόν εγκατάλειψης και απαξίωσης του οικιστικού αποθέματος της πόλης και παράλληλα, οι επιπτώσεις των τραυματικών γεγονότων να εμφανίζονται στην πολιτισμική δομή και να αποτελούν μία μετά τραυματική εμπειρία στον αστικό ιστό υπό τους όρους των επιπτώσεων του επακόλουθου του γεγονός που παρήλθε'. Πρόκειται επομένως, για τις επιδράσεις στην αστική εμπειρία του τραύματος που θα υπάρχουν σε βάθος χρόνου μέσω της ανα βίωσής του και θα προκληθεί ένα αστικό κενό, καθώς συνδέεται με την απουσία υπόστασης ή περιεχομένου του χώρου και προσλαμβάνεται με λανθάνον νόημα και σχετίζεται με αντίστοιχες έννοιες όπως τη διαγραφή²⁰⁶. (Παπαμιχελάκης, Γ. (2019).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να υπογραμμιστεί πως ο τόπος εμφανίζεται ως τραύμα ακόμη και με την ανυπαρξία γνώσης και μνήμης του τραύματος, καθώς ο τόπος είναι το τραύμα. Το ίδιο παρατηρείται και από την ερευνώμενη Α.

²⁰⁶ Παπαμιχελάκης, Γ. (2019). Η Παρουσία της Απουσίας στην Πόλη: Ερμηνεύοντας το αστικό κενό. Αθήνα: Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Εικόνα 31: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου στο χώρο του στρατοπέδου Παύλου Μελά . Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Συνοψίζοντας, όπως και στα εμπειρικά δεδομένα ο χώρος του στρατοπέδου βιώνεται ως αστικό κενό λόγω της σύνθεσης των εννοιών του εγκαταλελειμμένου και του ερειπίου.

Εικόνα 32: Το Φως. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου του Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Ο Μ. θυμήθηκε το ποίημα του Καζαντζάκη²⁰⁷, “το φως”, όταν είδε το φως να μπαίνει στο σκοτεινό χώρο και τόπο και ανέφερε κατά τη διάρκεια της παρουσίασης της φωτογραφίας του:

“Γιατί το Φως είναι ένα, αδιαίρετο,
κι οπουδήποτε νικήσει ή νικηθεί,
νικάει και νικιέται και μέσα σου’

Σύμφωνα με τον Ζιώγα ‘το Τοπίο εκτυλίσσεται μπροστά στις αισθήσεις του θεατή και σχηματίζει εικόνες όταν καταγράφεται οπτικά στην αντίληψη του θεατή και είναι το αποτύπωμα της αρχικής αισθητηριακής ανάγνωσης του περιβάλλοντος ως ενός πρωταρχικού ερεθίσματος που μπορεί να αναγνωστεί κατά κύριο λόγο οπτικά.²⁰⁸’ (Ζιώγας, Γ., Συλαίου, Σ. (2015)

Επομένως, ο Μ. ανέγνωσε το περιβάλλον ως τραυματικό αλλά ‘μου άρεσε το φως εκεί μέσα. Μάλλον είμαι αισιόδοξος!’ αισθητηριακά και το αποτύπωσε με τη φωτογραφία του για να αντικειμενικοποιήσει αυτή την ‘αίσθηση αισιοδοξίας’ καθώς, σύμφωνα με την βιβλιογραφία ο Ζιώγας ανέφερε πως ‘η εμμονή σε «ενδιάμεσους» μηχανισμούς όπως η φωτογραφία, καταγραφής του τοπίου είναι αποτέλεσμα αυτής της ανάγκης για μια αντικειμενική ανάγνωση του περιβάλλοντος.²⁰⁹’ (Ζιώγας, Γ., Συλαίου, Σ. (2015)

²⁰⁷ Καζαντζάκης, Ν. (2014). Αναφορά στον Γκρέκο. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη

²⁰⁸ Ζιώγας, Γ., Συλαίου, Σ. (2015). Τοπίο: Ιστορίες, πολιτικές αναπαραστάσεις. Πρακτικά Συνεδρίου. Τόμος 1.

Θεσσαλονίκη

²⁰⁹ Ζιώγας, Γ., Συλαίου, Σ. (2015). Τοπίο: Ιστορίες, πολιτικές αναπαραστάσεις. Πρακτικά Συνεδρίου. Τόμος 1. Θεσσαλονίκη

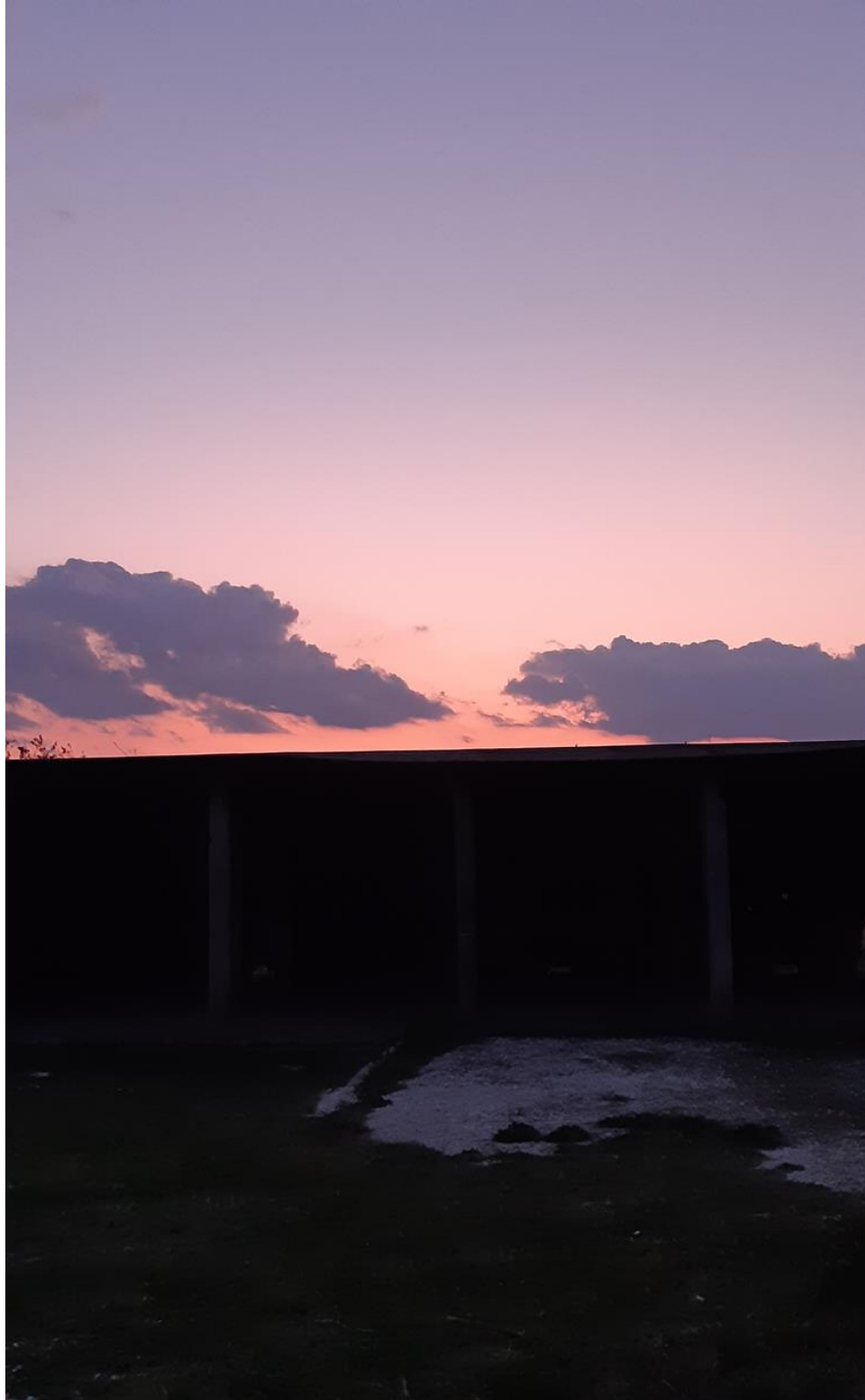
Και η συμμετέχουσα Μ. τράβηξε φωτογραφίες σχετικά με την αντίθεση φως/σκοτάδι, καθώς την συνέδεε με την αντίφαση ύπαρξης καλού και κακού (ως ηθική στάση).

Εικόνα 33: Το φως της σκιάς. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 34: Μισό Μισό. Φωτ. παραχώρηση της ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 35: Οι πάνω και οι Κάτω. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Σε αντίθεση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες η συμμετέχουσα Α. δεν εστίασε αρκετά στο τραύμα, αλλά στην έμφαση του ωραίου του τόπου.

Εικόνα 36: Το στοιχείο του ωραίου. Φωτ. παραχώρηση της ερευνώμενης Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 37: Αρχιτεκτονική και Φυσική άποψη. Φωτ. παραχώρηση της ερευνώμενης Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 38: Νυχτερινά Αστικά τοΠα. Φωτ. παραχώρηση της ερευνώμενης Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 39: Ιστορία και Λήθη. Φωτ. παραχώρηση της ερευνώμενης Α..Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 40: Κεραμίδια και Λουλούδια. Φωτ. παραχώρηση της ερευνώμενης Α..Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Η Α. συγκεκριμένα ανέφερε πως εντόπισε την ομορφιά στα άνθη ανάμεσα στα κομμάτια των κεραμιδιών “θέλω να πω πως μπορεί να είναι και τα δύο. Ένας χώρος θετικός και αρνητικός ταυτόχρονα. Καθώς στο στρατόπεδο εγώ κάνω βόλτες, αλλά φοβάμαι κι όλες μη σκοντάψω στα γκρεμισμένα και στα μπάζα”.

Η παραπάνω πληροφορία δίνει το έναυσμα για την αναγνώριση του στρατοπέδου ως τόπου Τοποφιλία και Τοποφοβία ταυτόχρονα. Σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία, αναφέρεται ως “ως ένα απότοκο της εισαγωγής του δίδυμου φαινομένου της τοποφιλίας/τοποφοβίας μπορεί να προκύψουν δεδομένα που θα βοηθήσουν στην επανεξέταση όρων με αρχετυπική σημασία όπως η επιστροφή, η νοσταλγία, η συνάντηση, το τοπόσημο”²¹⁰. (Ζιώγας, Γ. (2019)

²¹⁰ Ζιώγας, Γ. (2019). Έρευνάς Δράσης, Εικαστική Ερμηνεία και Θεατρική Δραματουργία: Τοποφιλία και τοποφοβία

Εικόνα 41: Παιδι(κ)ά (Τραύματα). Φωτ. παραχώρηση της ερευνώμενης Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 42: Η Ξηρασία. Φωτ. παραχώρηση του καλλιτέχνη/ερευνώμενου της Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 43: Παράθυρα στους τοίχους!. Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρο του στρατοπέδου Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 44: Παρά-Θυρα στους τοίχους!. Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρα του στρατοπέδου Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 45: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρο και καρδιά του στρατοπέδου. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Α., Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 46: Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρο και δέντρο του στρατοπέδου. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Α., Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 47: Αιχμηρή ελευθερία. Οπτική εγκαταλελειμμένου κτηρίου με παράθυρα. Φωτ. ερευνώμενης Α.,
Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 48: Ιδιωτικό και Δημόσιο!. Οπτική κτηρίου με παράθυρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 49: Παλιό Φρέσκο. Οπτική κτηρίου με παράθυρο. Φωτ. ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Κωδικός-Περιβαλλοντικό τραύμα

Αρκετοί εστίασαν στα φυσικά εμπόδια ως τραυματικά στοιχεία, καθώς απαιτούταν αρκετή προσοχή στο πέρασμα και “έμοιαζε σαν να μην ήθελε κανείς να περάσει κάποιος από εκεί” όπως ανέφερε ο Δ. Ο Δ. εστίασε στα φυσικά εμπόδια (κωδικός-φύση-περιβαλλοντικό τραύμα)

Εικόνα 50: Αστική σύγκρουση και φύση-Τα εμπόδια. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Δ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

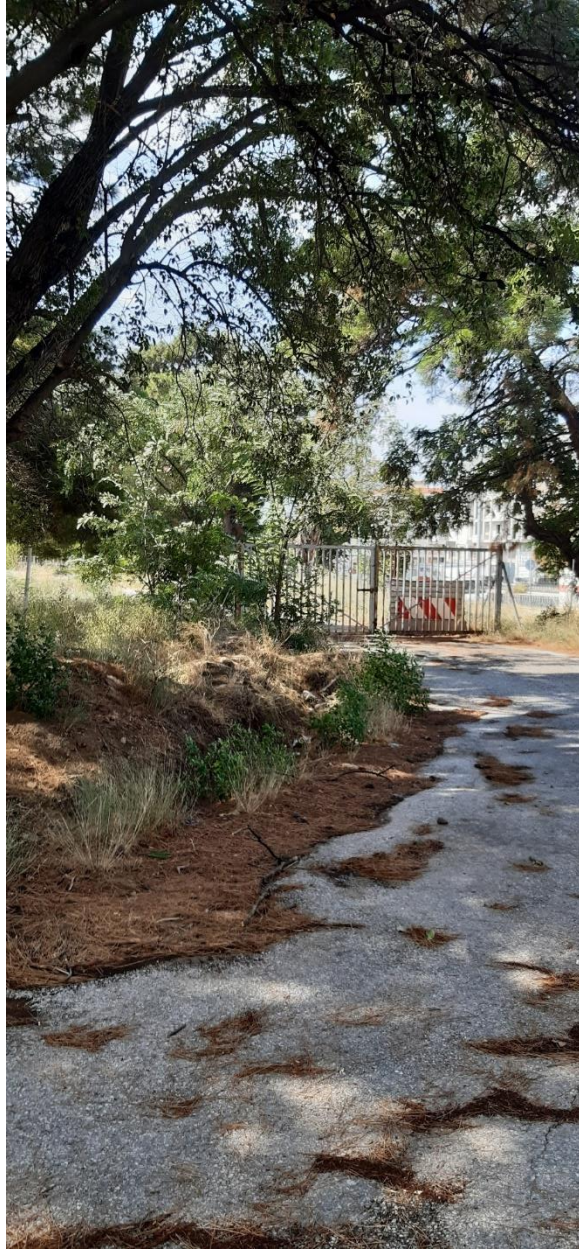

Εικόνα 51: Den-Tra-nce. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Δ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Το ίδιο παρατήρησε και ο Μ. και συμφώνησε με τον Δ. κατά την διάρκεια της συζήτησης σχετικά με την παρουσίαση του υλικού τους. Ο Μ. ωστόσο παρατήρησε τα θεσμικά εμπόδια (κωδικός-τοπική διοίκηση-θεσμική απαξίωση-η έννοια του αποκομένου) όπως και η Κ..

Εικόνα 52: ΚάγγΕΛΑ. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 53: ΚάγγΕΛΑ και Ασφαλ-τος. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 54: Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 55: Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 56: Pet-tr-is. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Η Κ. παρατήρησε ένα συνδυασμό αυτών των εμποδίων όπως η ίδια είπε “τα φυτά και οι τοίχοι δεν σε αφήνουν να περάσεις σαν να είναι από θρίλερ”.

Εικόνα 57: Ζούγκλα και αρχιτεκτονικό τραύμα. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Η Κ. ανέδειξε και την αντίφαση της βεβήλωσης της φύσης όπως, είπε δείχνοντας την παρακάτω φωτογραφία.

Εικόνα 58: Περιβαλλοντικό τραύμα. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 59: Τοίχος στο ΔΕΝτρο. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 60: Τα εν οίκω μη εν δήμω ΚΑΙ αΝτΙσΤροΦΩΣ. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 61: Colon is A tion. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 62: Το στοιχείο. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 63: The Monster. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 62: The Witch. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Η έννοια του στοιχειωμένου διαδραμάτισε καίριο ρόλο καθώς, οι συνδέσεις με το τραυματικό στοιχείο φαίνεται πως φθάνουν πιο βαθιά στο λανθάνον τραύμα. Η Α. ανέφερε σε αυτό το σημείο πως υπάρχει ο αστικός μύθος του στρατοπέδου που αναφέρει πως αυτό είναι στοιχειωμένο. Πράγματι, με μία επιφανειακή έρευνα η ερευνήτρια βρήκε σχετικούς ηλεκτρονικούς συνδέσμους, από νέους οι οποίοι βίντεο-σκοπούν σύγχρονες σκηνές του στρατοπέδου για να ανακαλύψουν εάν αυτό είναι στοιχειωμένο. Μάλιστα αναφέρουν συνεχώς για έναν επαναλαμβανόμενο ήχο που μοιάζει με ‘αλυσίδα’ και συνεχίζουν λέγοντας πως ‘είναι από τα βασανιστήρια των Γερμανών στους εγκλείστους’. Σαφώς, και δεν δύναται να χρησιμοποιηθεί η συγκεκριμένη πληροφορία σε μία εμπειριστατωμένη έρευνα. Ωστόσο, η συμβολική διάσταση του τραύματος του τόπου φαντάζει υπαρκτή καθώς, ο αστικός σύγχρονος τόπος, δίχως κληροδοτούμενες μνήμες υποφέρει από λανθάνων πολιτισμικό τραύμα καθώς, θεωρεί το στρατόπεδο ‘στοιχειωμένο’.

Από μία άλλη οπτική γωνία το στρατόπεδο συμβολίζεται ως τόπος νεανικής ή περιθωριακής αστικής παράβασης σύμφωνα με την Κ. και τον Μ.. Το νεανικό και παραβατικό στοιχείο τέχνης ως τρόπος βεβήλωσης του τόπου θέλαν να αναδείξουν οι Μ. και Κ. μέσω των παρακάτω φωτογραφιών τους

Εικόνα 64: Συγχυσμένα μυαλά. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενου Μ. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη,

Εικόνα 65: Γυμνή Ψυχή. Φωτ. παραχώρηση ερευνώμενης Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη, 2020

Ωστόσο, κρίνεται χρήσιμο το στοιχείο της ηλικίας ως στοιχείο αιτιολόγησης του τραύματος καθώς, και ο Μ. και η Κ. είναι άνω των 40 ετών και η τέχνη graffiti είναι σχετικά πρόσφατο είδος μοντέρνας τέχνης και έχει συνδεθεί στενά με αστική παραβατικότητα και παρέμβαση.

1.ΚΦ.6. Ο τρίτος ως αναγκαία ύπαρξη ενεργοποίησης της κοινότητας για την εξέλιξη και φροντίδα της συνάντησης (καλλιτεχνική διαδικασία)

Ο τρίτος στην καλλιτεχνική διαδικασία είναι η ερευνήτρια, ως αναγκαία φωνή και στοιχείο ενεργοποίησης της κοινότητας. Όταν λοιπόν, η ομάδα ήταν έτοιμη αποφασίστηκε από την ερευνήτρια να ειπωθεί η ιστορία, να αναγνωστεί υλικό δηλαδή σχετικό με το τραυματικό γεγονός και όπως στο στάδιο του τραύματος να αναγνωριστεί αρχικά από όλους το ίδιο τραύμα. Η ιστορική αποτύπωση ξεκίνησε από το αρχικό αρχειακό υλικό της ερευνήτριας σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά με σκοπό να υπάρξει μία σταδιακή, κλιμακωτή ροή και έπειτα να υπάρξει η γνώση των τραυματικών γεγονότων.

Εικόνα 66: Ιστορική εικονική αποτύπωση. Στρατηγός. Μουσείο Σκρά, Ελλάδα 2020, φωτ. ερευνήτριας

Εικόνα 67: Εικόνα 68: Ιστορική εικονική αποτύπωση. Σκηνές. Μουσείο Σκρά, Ελλάδα 2020, φωτ. ερευνήτριας

Έπειτα, έγινε η ξενάγηση στον χώρο του στρατοπέδου με τα όσα συλλεγμένα στοιχεία και καθισμένοι σε κύκλο οι συμμετέχοντες έλαβαν την οδηγία πως θα ακολουθήσει από την ερευνήτρια ανάγνωση του ιστορικού υλικού.

Εικόνα 69: Η ξεν-Άγηση

1.39.1.4 Η αποκάλυψη

Ακολουθεί το υλικό που αναγνώστηκε, ως βιβλιογραφική πηγή στήριξης της υπόθεσης τραύματος, ως ένα από τα ελάχιστα αρχειακά υλικά. Το ακόλουθο αναγνώστηκε στους συμμετέχοντες και δρώντες στο στάδιο της αποκάλυψης.

1.39.1.4.1.1 Οι εκτελέσεις

“Ανάμεσά τους υπήρχαν άτομα με μεγάλη αντιστασιακή ή κομματική δράση²¹¹, όπως οι τρεις δάσκαλοι, Λάζαρος Βαφειάδης, που υπηρετούσε στα χωριά της Φλώρινας, ο δάσκαλος από το Σουφλί Παναγιώτης Τούρπας ή ο επίσης δάσκαλος από τη Φωκίδα Κώστας Βούλγαρης, που ήταν εξόριστος στη Φολέγανδρο από το Δεκέμβριο του 1936, μεταφέρθηκε στην Ακροναυπλία το Μάιο του 1937, για να οδηγηθεί στο σανατόριο της Πέτρας Ολύμπου το Μάιο του 1942²¹². Γούναρης, Β., Παπαπολυβίου, Π. (2001). Στη βιβλιογραφία που υπάρχει για την εκτέλεση της 1ης Μαρτίου 1943, δεν ξεκαθαρίζεται ποιοί από τους 46 ήταν οι Αναφιώτες και ποιοι οι φυματικοί Ακροναυπιώτες.

Από τον τόπο καταγωγής όμως του καθενός, εικάζεται ότι μεταξύ των 18 Αναφιωτών ήταν και οι: Λυσίμαχος Παπαγαβριήλ από τη Βιτάστα (Κρηνίδα) Σερρών, Δημήτρης Παναζίδης από τις Σέρρες, Δημήτρης Γούλιος από τη Χωριστή Δράμας, Δημήτρης Ζώτος από την Καβάλα, Ζήσης Τάσιος από τις Σέρρες, Γιάννης Τσιτράκος από τις Σέρρες, Βαγγέλης Ταταρίδης από τα Λάβαρα Έβρου. Μιχάλης Μάλλιος από το Δοξάτο Δράμας, Νίκος Κατσίβελος από τη Θάσο, Νίκος Χρονόπουλος από τη Λάβδα Γρεβενών, Νίκος Αυγετίδης από τη Μεγάλη Βρύση Κιλκίς, Αργύρης Παπαγιαννόπουλος από τη Δράμα, Παναγιώτης Τούρπας από το Σουφλί κ.α. Πάντως στο τέλος της έρευνας, από μία επιστολή που είχαν στείλει οι φυματικοί κρατούμενοι προς τη Γερμανική αστυνομία, προκύπτουν απόλυτα τα ονόματα των 18 φθισικών κομμουνιστών.

Ο Γερμανός στρατιωτικός διοικητής ανακοινώνει την εκτέλεση: Μία ανακοίνωση του Γερμανού Στρατιωτικού Διοικητή Μακεδονίας, που δημοσιεύθηκε στις 2 Μαρτίου 1943 στη φιλοναζιστική εφημερίδα της Θεσσαλονίκης Νέα Ευρώπη, αποκάλυπτε το νέο ομαδικό έγκλημα των χιτλερικών δημίων, το οποίο είχε διαπραχθεί και πάλι με κρατούμενους πατριώτες του «Παύλου Μελά».

Όπως έλεγε η ανακοίνωση: «Μία εγκληματική κλίκα που τιτλοφορείται «Κομμουνιστική Κεντρική Επιτροπή», δια προκηρύξεών της προς τον πληθυσμό, εκάλεσε εις ανυπακοήν έναντι των διαταγών των

²¹¹ Πολιτική και κοινωνική ωρίμανση της κοινότητας-Παραγραφή αντιστασιακής ιστορίας και αριστεράς. ‘Το δεύτερο είναι ότι πολιτικά τώρα ήρθε η ώρα. Μέχρι τώρα καμία κυβέρνηση δεν είχε σκοπό... Από την άλλη οι τοπικές κοινωνίες δεν ήταν έτοιμες μέχρι τώρα να το αποδεχθούν αυτό και να το διεκδικήσουν σοβαρά...’ (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

²¹² Γούναρης, Β., Παπαπολυβίου, Π. (2001). Ο φόρος του αίματος στην κατοχική Θεσσαλονίκη: Ξένη κυριαρχία-αντίσταση και επιβίωση. Αθήνα: Παρατηρητής

δυνάμεων Κατοχής, εις σαμποτάζ και εις επανάστασιν, εν συνεργασία μετά των εις τα όρη ευρισκομένων κομμουνιστικών συμμοριών.

Οι Έλληνες, οι οποίοι παραπλανώμενοι από την Μόσχαν, πίπτουν τόσον χαμηλά, ώστε να μεταβάλλονται εις όργανα της κομμουνιστικής τρομοκρατίας, δεν έχουν θέσιν εις την ιδίαν πατρίδα των. Είμαι σταθερώς αποφασισμένος, χάριν της ιδίας αυτού προστασίας, να απελευθερώσω από τους εγκληματίας αυτούς κομμουνιστάς τον Ελληνικόνπληθυσμόν, τον αγαπώντα την ήρεμονζωήν. Δια την τήρησιν λοιπόν της δημοσίας ησυχίας και ασφαλείας, διέταξα την 1ην Μαρτίου 1943 τον τυφεκισμόν 46 κομμουνιστών. Αναμένω από όλα τα στρώματα του πληθυσμού της Μακεδονίας, να απομακρυνθώσιν από τα ανωφελή και ανόητα συνθήματα των μπολσεβίκων υποκινητών των οποίων τα αποτελέσματα τελικώς βλάπτουν μόνον τον Ελληνικόν λαόν». Ο κατάλογος με τα ονόματα και τα άλλα στοιχεία των εκτελεσμένων και την ημερομηνία εκτέλεσής τους, διασώθηκε χάρι σε έναν συγκρατούμενό τους, που είχε την προνοητικότητα να τα καταγράψει τη μέρα της εκτέλεσης σε ένα πρόχειρο κομμάτι χαρτί από ψώνια και να το διαφυλάξει επί 44 χρόνια με ευλάβεια σαν ιερό κειμήλιο. Ο συγγραφέας παραλληλίζει την κοινωνία του ιστορικού μηνύματος στο ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά με αυτόν στο Άουσβιτς. “Θυμίζει ασφαλώς παρόμοια σημειώματα με πληροφορίες για τη ζωή στο στρατόπεδο του Άουσβιτς, που οι κρατούμενοι σφράγιζαν μέσα σε αδειανά μπουκάλια και τα πετούσαν στο δρόμο, όταν έβγαιναν από το στρατόπεδο για αγγαρείες, με την ελπίδα να πέσουν στα χέρια περιοίκων για να πληροφορηθούν τα φριχτά βασανιστήρια στα οποία υποβάλλονταν.²¹³”

“Ανάμεσα στους εκτελεσμένους την 1η Μαρτίου 1943, ήταν όπως είπαμε νωρίτερα και φυματικοί πολιτικοί κρατούμενοι από τη δικτατορία Μεταξά, οι οποίοι, από το σανατόριο της Πέτρας Ολύμπου, όπου νοσηλεύονταν φρουρούμενοι, είχαν μεταφερθεί το καλοκαίρι του 1942 στο στρατόπεδο «Παύλος Μελάς».

Ενδεικτικό της βαρβαρότητας των ναζιστικών δυνάμεων Κατοχής, ήταν και το ακόλουθο περιστατικό: Τους φυματικούς κρατούμενους, τους είχαν μεταφέρει και τους πέταξαν στο στρατόπεδο χωρίς στρώματα²¹⁴.”

“Μετά την εισβολή των Γερμανών στην Ελλάδα, το καθεστώς Μεταξά παρέδωσε στους κατακτητές εκατοντάδες φυλακισμένους και εξόριστους κομμουνιστές και μεταξύ αυτών τους φυλακισμένους στο φοβερό κάτεργο της Ακροναυπλίας. Για τους υπόλοιπους που μείνανε στο Σανατόριο, μάθαμε αργότερα πως τους μετέφεραν στο στρατόπεδο «Παύλου Μελά» στη Θεσσαλονίκη. Εκτελέστηκαν όλοι. Γιατί δεν έφυγαν κι αυτοί, δεν έμαθε κανείς ποτέ». Αναφέρει όμως νωρίτερα, ότι οι υπόλοιποι παρέμειναν στο

²¹³ Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (1999). Έπεσαν για τη ζωή, Ήρωες μάρτυρες λαϊκών-απελευθερωτικών αγώνων. Αθήνα: Έκδοση ΚΚΕ

²¹⁴ Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (1999). Έπεσαν για τη ζωή, Ήρωες μάρτυρες λαϊκών-απελευθερωτικών αγώνων. Αθήνα: Έκδοση ΚΚΕ

Σανατόριο γιατί ήταν πολύ άρρωστοι και δεν μπορούσαν να μετακινηθούν.²¹⁵

“Σε δεύτερη συνάντηση που έγινε στις αρχές Ιουλίου 1942 στο γραφείο του Σιγανού, αυτή τη φορά ο Ιωαννίδης συμφώνησε να φύγουν εκτός από τους τρεις (Ιωαννίδης, Θέος και Σιγανός) που θα πήγαιναν Αθήνα και άλλοι τέσσερις οι οποίοι θα κατευθύνονταν προς Θεσσαλονίκη, δηλαδή συνολικά επτά άτομα.

Έτσι, κατά τον Βαφειάδη, στο Σανατόριο παρέμειναν 24 φυματικοί κομμουνιστές, που λίγο μετά οι Γερμανοί τους μετέφεραν στο στρατόπεδο του «Παύλου Μελά» και τους εκτέλεσαν το Μάρτιο του 1943. Και όπως λέει στο τέλος της αφήγησής του: «Αυτή λοιπόν η κατάληξη, είναι η τραγική πλευρά της περίπτωσης των κρατουμένων συντρόφων στο Σανατόριο της Πέτρας Ολύμπου, γιατί η θυσία τους αυτή δεν ήταν αναπόφευκτη»“

“Οι Γερμανοί διατάζανε τη μεταφορά των κρατουμένων στην Πέτρα κομμουνιστών στου «Παύλου Μελά» και όχι στο Ασβεστοχώρι. Στο Σανατόριο έμεινε μόνο ένας, πολύ βαριά άρρωστος. Επίσης στις 29 Αυγούστου, έφθασαν στην Κατερίνη άλλοι 15 άρρωστοι κομμουνιστές από την Ανάφη, που προορίζονταν κι αυτοί για την Πέτρα. Κι’ αυτούς τους μετέφεραν αμέσως στου «Παύλου Μελά». Και οι τριάντα δύο αυτοί αγωνιστές εκτελέστηκαν».²¹⁶

Διασώθηκε και ο **κατάλογος των ονομάτων εκτελεσμένων** από τους χιτλερικούς την 1η Μαρτίου 1943, έχουν ως εξής: “Ανδριώτης Κωνσταντίνος, 45 χρόνων, δάσκαλος, από τη Λήμνο. Αγωνιστής του ΕΑΜ και της Εθνικής Αντίστασης Αξαρχής Ανδρέας, 34 χρόνων, από την Καλλίπολη. Αστερίου Δημήτριος, 37 χρόνων, δημόσιος υπάλληλος, στέλεχος του ΚΚΕ, από τον Άγιο Κωνσταντίνο Φθιώτιδας

Βέττας Γεώργιος, 53 χρόνων, από τη Στυλίδα Βουγιουκλίδης Παναγιώτης, 30 χρόνων, από την Ανδριανούπολη. Βούλγαρης Κώστας, 40 χρόνων, δάσκαλος, από τους Σοφιάδες Δομοκού, στέλεχος του ΚΚΕ, εξόριστος στη Φολέγανδρο, έγκλειστος στην Ακροναυπλία. Γούλιος Δημήτριος, 32 χρόνων, καπνεργάτης, από τη Χωριστή Δράμας Δούμας Κωνσταντίνος, 41 χρόνων, από την Άγρα Ροδόπης, εξόριστος από το 1936 στον Άη-Στράτη. Ζώτος Δημήτριος, 32 χρόνων, από την Καβάλα, Γραμματέας της «Εργατικής Βοήθειας» Καβάλας. Κανάτος Γεώργιος, 30 χρόνων, ΕΛΑΣίτης, από τη Ραψάνη Λάρισας. Κατσιβελος Νικόλαος, 31 χρόνων, από τη Θάσο. Κολιός Ξενοφών, 30 χρόνων, από την Άνω Πέτρα Άρτας, κρατούμενος από το 1938 στην Ακροναυπλία. Κριτσάς Δημήτριος, 44 χρόνων, από το Μέτσοβο. Κουβελιώτης Παναγιώτης του Γεωργίου, 32 χρόνων, από τον Πήδασο Πύλου Μεσσηνίας, στέλεχος των σταφιδοπαραγωγών.

Λαζανάς Αθανάσιος, 25 χρόνων, από το Σοφικό Κορινθίας, δικηγόρος, εξόριστος στον Άη-Στράτη Μάλλιος Μιχάλης του Κωνσταντίνου, 37 χρόνων, από το Δοξάτο Δράμας, έγκλειστος στην Ακροναυπλία από τη δικτατορία Μεταξά που τον παρέδωσε στους Ναζί. Μιχελιδάκης Μιχαήλ, 28 χρόνων, από την Κρήτη. Μοσχονίδης Αριστοτέλης, 30 χρόνων, από το Λυγμό Μουδανιών.

²¹⁵ Σιγανός, Μ. (1966). Εθνική Αντίσταση-επίσημα κείμενα: Η απόδραση από το Σανατόριο Πέτρας

²¹⁶ Τσουκαλίδης, Β. (1981). Αναγκαστική αλλαγή καθοδήγησης

Νικολαΐδης Γεώργιος του Σπύρου, 46 χρόνων, από τη Μικρά Ασία, κατοικούσε μόνιμα την Κοκκινιά, οικοδόμος, γραμματέας της «Δημοκρατικής Ένωσης Προσφύγων», υποψήφιος δήμαρχος Κοκκινιάς, έγκλειστος στην Ακροναυπλία. Οθωνέρος Ονούφριος, 40 χρόνων, από το Πανόραμα Πανταζίδης Δημήτρης, 29 χρόνων από τις Σέρρες Παπαγαβριήλ Λυσίμαχος, 38 χρόνων, από τη Βιτάστα (Κρηνίδα) Σερρών Παπαδιαμάντης Νικόλαος του Σταύρου, 33 χρόνων, φοιτητής Ιατρικής, από τη Ζίτσα Ιωαννίνων, στέλεχος της ΟΚΝΕ, εξόριστος στον Άη-Στράτη. Πάπογλου Χρήστος, 26 χρόνων, από τη Σινώπη, κάτοικος Πειραιά, μέλος του ΚΚΕ Πασχαλίδης Πασχάλης, 27 χρόνων, φοιτητής Ιατρικής, από την Αθήνα, στέλεχος της ΟΚΝΕ. Σαραντίδης Γεώργιος του Στέλιου, 28 χρόνων, μαθηματικός, από την Καλλιθέα Αθήνας. Η δικτατορία Μεταξά τον είχε κλείσει σε Άη-Στράτη και Ακροναυπλία για να τον παραδώσει στη συνέχεια στους Γερμανούς. Σπανός Ευάγγελος, 30 χρόνων, από τη Λάρισα Τάσιος Ζήσης του Γεωργίου, 32 χρόνων, από τις Σέρρες Ταταρίδης Ευάγγελος του Δημητρίου, 32 χρόνων, από τα Λάβαρα Έβρου, στέλεχος της ΟΚΝΕ, εξόριστος στην Ανάφη. Τιμογιαννάκης Μιλτιάδης, 42 χρόνων, από την Κοκκινιά. Τίτος Νικόλαος του Απόστολου, 30 χρόνων, ΕΛΑΣίτης από τη Ραψάνη Λάρισας Τόνος Αριστείδης, 48 χρόνων, από τη Μυτιλήνη. Τσατσαρής Σωτήρης του Θεοχάρη, 35 χρόνων, από τις Κρανιές. Τσιτράκος Γιάννης, από τις Σέρρες Τσίτσος Χαράλαμπος, 37 χρόνων, από τη Βουνοπλαγιά Ιωαννίνων. Φανούδης Βασίλειος, 45 χρόνων, από την Τένεδο. Χρήστου Στέργιος, 17 χρόνων, από την Αθήνα. Χρονόπουλος Νικόλαος, 33 χρόνων, από τη Λάβδα Γρεβενών, μόνιμος κάτοικος Θεσσαλονίκης, στέλεχος του ΚΚΕ, πολιτικός κρατούμενος από τη δικτατορία Μεταξά, επί 4 χρόνια στις φυλακές της Κέρκυρας”

Ο συγγραφέας ανέφερε επιπροσθέτως σε ένα έγγραφο που απέστειλε εκείνη την περίοδο η Ειδική Ασφάλεια Θεσσαλονίκης προς τη Γενική Διοίκηση Μακεδονίας, ότι την 1η Μαρτίου 1943 εκτελέστηκαν 46 και όχι μόνο 38 κρατούμενοι, που είχαν μεταφερθεί από του «Παύλου Μελά». Τους υπόλοιπους οκτώ τους είχαν μεταφέρει οι Γερμανοί στον τόπο της εκτέλεσης από άγνωστο μέρος.

Ακόμη, και από τα αρχεία του στρατοπέδου που διασώθηκαν για την ίδια ημέρα, εκτός από τους 38 και τους 8 στο χώρο της Θεσσαλονίκης, αναφέρονται και άλλες εκτελέσεις πατριωτών, χωρίς να μπορεί να ξεχωρίσει κανείς, ποιοι από αυτούς είναι οι οκτώ. “Άλλοι εκτελεσθέντες την 1η Μαρτίου 1943 εκτός από τους 38, αναφέρονται και οι: Ανδρεάδης Νικόλαος, 21 χρόνων, από την Ευκαρπία Κιλκίς. Αυγετίδης Νικόλαος του Ιωάννη, 23 χρόνων, από τη Μεγάλη Βρύση Κιλκίς, Βαφειάδης Λάζαρος, 34 χρόνων, δάσκαλος από τη Φλώρινα, διευθυντής του Πρότυπου Δημοτικού Σχολείου της Παιδαγωγικής Ακαδημίας Φλώρινας. Στέλεχος του ΕΑΜ. Βαφειάδης Πέτρος του Κωνσταντίνου, 30 χρόνων, κινηματογραφιστής, στέλεχος του ΕΑΜ Φλώρινας. Γκούλιος Θεόδωρος του Σταύρου, από τη Θεσσαλονίκη (οδός Φωτίου 31). Ιωαννίδης Αλέξανδρος, 28 χρόνων, από την Τραπεζούντα. Κροζώνης Γεώργιος. Κρομότης Γεώργιος, 19 χρόνων, από την Τέρπυλο Κιλκίς. Μητσικόνας Νικόλαος, 26 χρόνων, από την Τσαρίτσανη. Παπαγιαννόπουλος Αργύρης του Ιωάννη, από τη Δράμα. Βιοτέχνης. Φυλακισμένος στην Ακροναυπλία

από τη δικτατορία Μεταξά που τον παρέδωσε στους Ναζί. Ρίσβης Μανόλης, 29 χρόνων, μηχανικός του εργοστασίου ηλεκτρισμού Φλώρινας, στέλεχος του ΕΑΜ. Τομίδης Χρυσόστομος. Τούρπας Παναγιώτης, από το Σουφλί, δάσκαλος, μέλος του ΚΚΕ, εξόριστος στην Ανάφη. Τσακαλής Στέφανος. Τσακίρης Νικόλαος.

Φωστηρόπουλος (...), Παλιός αγωνιστής του ΚΚΕ από την Ανατολική Μακεδονία, εξόριστος στην Ανάφη από τη δικτατορία Μεταξά που τον παρέδωσε στους χιτλερικούς.”

Οι συνθήκες διαβίωσης

Προκηρύξεις με τις οποίες καταγγέλονταν οι συνθήκες κράτησης στου «Παύλου Μελά», κυκλοφόρησαν στη Θεσσαλονίκη, στις 28 Οκτωβρίου 1942, στις οποίες αναγράφονταν και τα συνθήματα «Ζήτω η Ελλάδα», «Ζήτω ο Ερυθρός Στρατός», «Ζήτω το ΕΑΜ», «Κάτω οι ληστές», «Κάτω οι δολοφόνοι» κ.α. “Οι άθλιες για όλους τους κρατούμενους στου «Παύλου Μελά» ομήρους, όπως και για τους κρατούμενους στις άλλες φυλακές της πόλης, αποδείχθηκαν εξοντωτικές για τους φυματικούς. Πείνα, κακομεταχείριση, έλλειψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ήταν η αιτία που πέρα από τις εκτελέσεις οδηγούσαν συχνά στο θάνατο. Οι ειδήσεις για την εφιαλτική αυτή κατάσταση, που μέσω των επισκεπτηρίων συγγενών τους, διοχετεύονταν και εκτός στρατοπέδου, προκαλούσαν την οργή του πληθυσμού της Θεσσαλονίκης.”

Η έκκληση για τη σωτηρία των φυματικών του "Παύλου Μελά", όπως δημοσιεύθηκε στη μυστική εφημερίδα ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, οργάνου του ΕΑΜ Μακεδονίας. Ενδεικτική της κατάστασης την οποία βίωναν στο στρατόπεδο «Παύλου Μελά» οι φυματικοί κρατούμενοι, είναι και μία έκκληση της οργάνωσης «Εθνική Αλληλεγγύη» Θεσσαλονίκης, που περιέγραφε την ίδια περίοδο τις συνθήκες κράτησης των φυματικών στο στρατόπεδο: “Αδέλφια, ...Οι φυματικοί αγωνιστές κρατούμενοι στο Σανατόριο της Πέτρας, μεταφέρθηκαν χωρίς στρώματα στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Με καθημερινές αιμοπτύσεις και δυνατό πυρετό κοιμούνται επί ένα μήνα στο τσιμέντο, πάνω σε εφημερίδες. Από την πείνα και τα βασανιστήρια πέθαναν μέσα σε δύο μήνες 11 και οι περισσότεροι απ’ αυτούς που μείναν ζωντανοί, είναι σκελετωμένοι, σωστές σκιές. Ο αρχιφύλακας και χαφιάς των Γερμανών, Γλάστρας, απαντά με ξύλο και μπουντρούμι για το τίποτα. Δεν έχουν τρόφιμα, δεν έχουν ρούχα, σκεπάσματα. Τα λιγοστά τρόφιμα που εξοικονομούν οι οικογένειές τους, τα εμποδίζουν να τους δοθούν, με την κυνική δήλωση «ας πεθάνουν».”

Για τις δυσχαιρείς συνθήκες διαβίωσης των πασχόντως υπάρχουν πληροφορίες και από τη χειρόγραφη αίτηση των φυματικών προ τη Γερμανική Αστυνομία Θεσσαλονίκης. “Έχοντας πλέον φτάσει σε κατάσταση πλήρους απόγνωσης, οι φυματικοί κρατούμενοι των χιτλερικών στο στρατόπεδο «Παύλου Μελά», αποστέλλουν δραματική έκκληση στην Γερμανική Αστυνομία Θεσσαλονίκης, με ημερομηνία 22 Φεβρουαρίου 1943, περιγράφοντας τις άθλιες και εξοντωτικές συνθήκες κράτησής τους και παρακαλώντας για τη μεταφορά τους σε Σανατόριο.” Συγκεκριμένα, αναγραφόταν στην επιστολή:

«Αίτησις των εν τω Στρατοπέδω «Παύλος Μελάς» κρατουμένων φυματικών. Εν Θεσσαλονίκη τη 22-2-1943

Προς την Γερμανικήν Αστυνομίαν Θεσσαλονίκης

Αξιότιμοι κύριοι, ΟΙ κάτωθι υπογεγραμμένοι φυματικοί, μεταχθέντες εκ του Σανατορίου της Πέτρας, γνωρίζομεν υμίν και αύθις τα κάτωθι: Αφής ημέρας μετήχθημεν εκ του Σανατορίου, η κατάστασίς μας ολοέν και περισσότερον χειροτέρευσεν. Κατά το χρονικόν διάστημα της παραμονής μας εν τω Στρατοπέδω απεβίωσαν δύο εξ ημών, οι Πατεράκος Γεώργιος και Μπουρέκας Νικόλαος, των δε υπολοίπων η θέσις είναι τραγική από πάσης απόψεως. Αιμοπτύσεις, αιματηρά πτύελα και καθημερινός πυρετός είναι τα επακόλουθα της παραμονής μας εν τω Στρατοπέδω, υπό συνθήκας ανεπαρκούς ιατροφαρμακευτικής περιθάλψεως και ανεπαρκούς τροφής δια φυματικούς. Ήδη δε τον τελευταίον καιρόν επεδεινώθη έτι πλέον η κατάστασίς μας. Όθεν και πάλιν σας παρακαλούμεν όπως, λαμβάνοντες υπ' όψιν τα ως άνω εκτεθέντα, διατάξητε την μεταφοράν μας εις Σανατόριον. Ευπειθέστατοι».

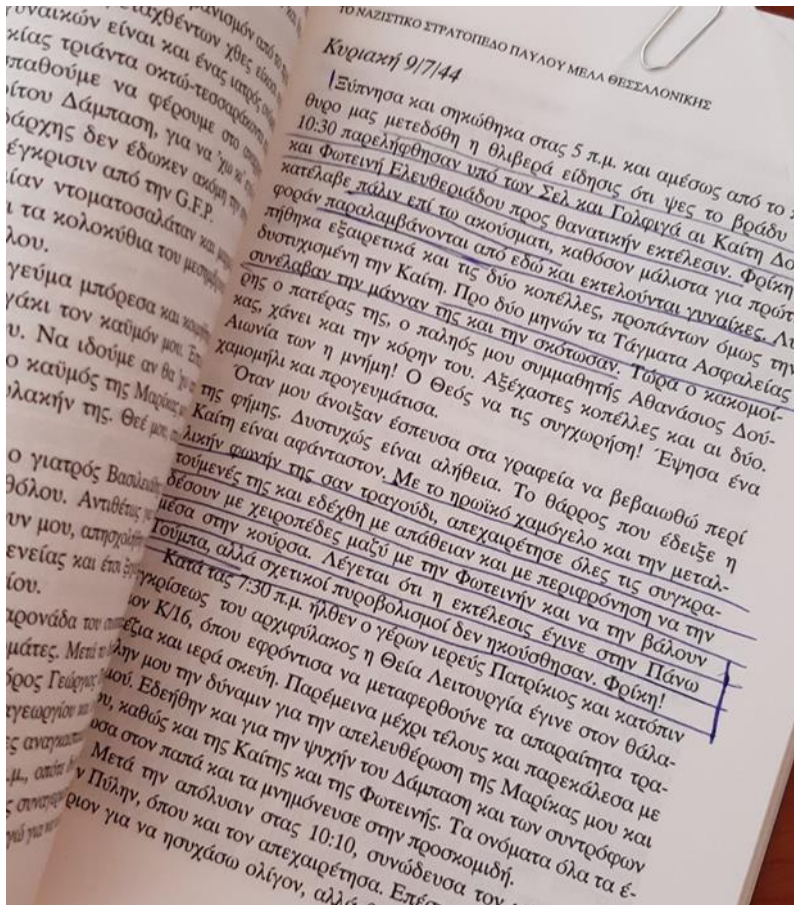
Οι υπογραφές των μελλοθάντων Και κάτω από την έκκληση, είχαν τεθεί τα ονόματα 18 φυματικών κρατουμένων, που ήταν τα ακόλουθα: Πασχάλης Πασχαλίδης, Ξενοφών Κολιός, Χρήστος Πάπογλου, Αριστοτέλης Μοσχονίδης, Ανδρέας Αζαρλής, Παναγιώτης Κουβελιώτης, Μιλτιάδης Τιμογιαννάκης, Δημήτρης Κριτσάς, Νίκος Παπαδιαμάντης, Νίκος Κατσίβελος, Νίκος Χρονόπουλος, Κώστας Βούλγαρης, Γιώργος Βέτας, Γιώργος Νικολαΐδης, Παναγιώτης Βουγιουκλίδης, Βαγγέλης Σπανός, Γιώργος Σαραντίδης και Χαράλαμπος Τσίτσος. (Αντίγραφο της έκκλησης, στο αρχείο Σπύρου Κουζινόπουλο) Οι ... φιλεύσπλαχοι, ελεήμονες και ανθρωπιστές χιτλερικοί, έσπευσαν να λύσουν «μια για πάντα» το πρόβλημα των φυματικών κρατουμένων, οδηγώντας τους, μαζί με άλλους συγκρατουμένους τους Αναφιώτες και Ακροναυπλιώτες, οκτώ ημέρες αργότερα, στο εκτελεστικό απόσπασμα, στην περιοχή της Μίκρας, και συγκεκριμένα την 1η Μαρτίου 1943!» Η τελευταία επιστολή, που έστειλε από του «Παύλου Μελά», λίγο πριν την εκτέλεσή του, ο 27χρονος φοιτητής της Ιατρικής Πασχάλης Πασχαλίδης. ««...Από χθες λιγοστέψαμε κατά 11. Πήραν τον Χατζηθεοκλή, τον Αραμπατζάνη, τον Καράσο, τον Γκαζέ κ.α. Τώρα με απόφαση περιμένουμε τη σειρά μας με θάρρος και σκληρή καρδιά. Πασχάλης». Και λίγο πριν στηθεί μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα και πέσει από τα γερμανικά βόλια, ο Π.Πασχαλίδης φώναξε κατάμουτρα στους χιτλερικούς δήμιους: «.. Ότι και αν κάνετε, η ώρα της καταστροφής σας έφτασε. ΚΙ αν σκοτώσετε εμάς, χιλιάδες άλλοι θα πάρουν τη θέση μας»²¹⁷.”

Συνοψίζοντας, από την κύρια βιβλιογραφική πηγή της έρευνας το ημερολόγιο για το ναζιστικό στρατόπεδο και διαμέσου αυτού, αποκαλύφθηκαν πτυχές της καθημερινότητας των έγκλειστων, των τρόπων επικοινωνίας εντός του στρατοπέδου συγκέντρωσης και εκτός με συγγενείς, στοιχεία της

²¹⁷ Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (1999). Έπεσαν για τη ζωή, Ήρωες μάρτυρες λαϊκών-απελευθερωτικών αγώνων. Αθήνα: Έκδοση ΚΚΕ

διατροφής, της τότε ελληνικής πραγματικότητας, πτυχές της εμπόλεμης κατάστασης βαναυσότητας, των πολιτικών εξανθρωπισμού που ναζιστικού σχεδίου περιελάβανε σωματική βία, εγκλεισμό, βασανιστήρια, εξαναγκασμός εγκλεισμού και διαβίωσης υπό αναξιοπρεπείς και απάνθρωπες συνθήκες και το τραγικό περιεχόμενο των εκτελέσεων.

Σημαντικά στοιχεία αναγνώστηκαν από το βιβλίο που αποτέλεσε και βασική πηγή δεδομένων. Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά.

“ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ χωρὶς ἐκάστου τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρῶντων καὶ οὐ δι’ ἀπαγγελίας, δι’ ἑλέου καὶ φόβου περαινούσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν”

1.39.1.5 Δεύτερη ομάδα ανά-στοχασμού

Στην συγκεκριμένη ομάδα αποφασίστηκε να γίνει συζήτηση έπειτα από την ανάγνωση της ιστορικής αποτύπωσης και να διερευνηθεί οποιαδήποτε μετατόπιση. Πράγματι, από τις σημειώσεις της συμμετοχικής παρατήρησης της ερευνήτριας καταγράφηκε πως υπήρξε σοβαρή μετατόπιση συναισθημάτων από τους συμμετέχοντες. Μάλιστα, η Μ. συνέδεσε τις μικρές τρύπες του τοίχου που φωτογράφησε με τις σφαίρες από τις εκτελέσεις λόγω “ αυτών που άκουσα”.

Εικόνα 70: Τραύμα και κτηριακό σώμα. Οι ουλές. Παραχώρηση φωτογραφίας από την Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

3.ΚΦ.5 Η τέχνη ως φωνή, κραυγή και ανακούφιση τραύματος (καλλιτεχνική διεργασία)

Η τέχνη φάνηκε να λειτουργεί ως μέσο κοινωνίσης του μηνύματος του τραύματος και κλιμακωτά ως εργαλείο φωνής και ανακούφισής του καθώς, η ύπαρξη και ανάγνωση των επιστολών συντέλεσε στην ουσιαστική κατανόηση της ιστορικής περιόδου της τραυματικής συλλογικής μνήμης και τη ενημέρωση της κοινότητας και κατ' επέκταση της κοινωνίας για το στρατόπεδο ως ναζιστικό και τραυματικό σύμβολο. Συνοψίζοντας, η πληροφόρηση και γνώση των ιστορικών γεγονότων και ο ανα-στοχασμός σε αυτήν αναδεικνύει την πιθανότητα πρόκλησης πολιτισμικού τραύματος στην κοινότητα και λειτουργεί ως συμβολική διαδικασία της μετά-μνήμης.

ΕΡ: Υπάρχει διαφορά στις σκέψεις σας σε σχέση με όσα ακούσατε για το στρατόπεδό σε σχέση με τις προηγούμενες σκέψεις σας;

Πράγματι υπήρξε μετατόπιση και στην περίπτωση της καλλιτεχνικής διαδικασίας και ιδιαίτερα στην Α. η οποία είχε συμμετάσχει και στην εστιασμένη ομάδα πέραν της διαδικασίας της ατομικής συνέντευξης και υπήρξε και δεύτερη εκτενέστερη μετατόπιση συναισθήματος προς την οπτική του στρατοπέδου.

Ομάδα αντανάκλασης (Reflection group)

Το ερώτημα είναι τι κοιτάμε στον καθρέφτη;

Ένα γεγονός που αναφέρθηκε θετικά στην ομάδα αντανάκλασης “reflection group”²¹⁸ ήταν το δικαίωμα της ελευθερίας και της ζωής. Όπως είπε η ερευνώμενη Κ. “δεν πίστευα ότι θα με αγγίξει ποτέ κάτι τέτοιο. Βλέπω ταινίες με τον άντρα μου με τους Γερμανούς²¹⁹ κλπ. αλλά τώρα που είμαι εδώ..Δεν ξέρω!.” (θέλοντας να τονίσει το θλιβερό γεγονός) (από σημειώσεις της ερευνήτριας).

1.39.1.6 Πορίσματα της συμμετοχικής παρατήρησης-Η Μετατόπιση

Ο κύριος Μ. προσήλθε στο στρατόπεδο ιδιαίτερα ενεργητικός, κινητοποιημένος και γεμάτος ενδιαφέρον και περιέργεια για το τι θα συναντήσει. Ο λόγος για τον οποίο ήρθε ανέφερε πως ήταν η ομάδα και η αξιοποίηση του στρατοπέδου μέσω της τέχνης όπου δεν κατανόησε ακριβώς για το τι επρόκειτο αλλά είχε διάθεση να ανακαλύψει. Στην πορεία είχε μία δυσκολία στη χρήση κινητού κατά τη διάρκεια της φωτογράφισης του στρατοπέδου αλλά όπως είπε “εμείς οι μεγαλύτεροι δυσκολευόμαστε, αλλά όπως και να έχει πέρασα καλά!”. Κατά την διάρκεια της ομάδας ανά-στοχασμού σε σχέση με τη διαδικασία φωτο-εκμείωσης ανέφερε πως εστίασε στα

²¹⁹ Τα κοινωνικά φαινόμενα που παράχθηκαν για το τραύμα:

(κωδικός 3)-Ο τόπος βιώνεται ως τραύμα όταν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις

εμπόδια του δήμου σε σχέση με τον χώρο με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η πρόσβαση του επισκέπτη. Πράγματι, και κατά την διάρκεια της ατομικής του συνέντευξης για εκείνον το στρατόπεδο δεν βιωνόταν, τόσο ως πολιτισμικό τραύμα, αλλά ως περιβαλλοντικό και ως πολιτειακή απαξίωση, ως προβολή στον τόπο και θεσμικά εμπόδια που διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο για την αναξιοποίηση του στρατοπέδου. Τέλος, έπειτα από την γνωστοποίηση της ιστορίας στους κατοίκους, ανέφερε και ο ίδιος τα όσα γνώριζε για το πρώην ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης, από ντοκιμαντέρ και προκλήθηκε μετατόπιση στην συναισθηματική οπτική του σε σχέση με τον τόπο και το τραύμα.

Η κυρία Κ. προσήλθε στο στρατόπεδο ιδιαίτερα διστακτικά και με ένα διάχυτο αίσθημα εσωστρέφειας για το τι θα συναντήσει. Ο λόγος για τον οποίο ήρθε ανέφερε πως ήταν η ομάδα και η επιθυμία της να συμμετάσχει σε κάτι “κοινό τώρα που μεγάλωσαν τα παιδιά και έχω χρόνο”. Στην πορεία είχε και εκείνη μία δυσκολία στη χρήση κινητού κατά τη διάρκεια της φωτογράφισης του στρατοπέδου αλλά φάνηκε να απολαμβάνει την διά-δραση και συνάντηση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες και κυρίως τον Δ. “που ηλικιακά είναι σαν παιδί μου”. Κατά την διάρκεια της ομάδας ανά-στοχασμού σε σχέση με τη διαδικασία φωτο-εκμείυσης ανέφερε πως εστίασε στα εμπόδια της φύσης σε σχέση με τον χώρο με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η πρόσβαση του επισκέπτη όπως “τα χόρτα, οι πέτρες, όλα κάνουν το πέρασμα δύσκολο και απαγορευτικό”. Κατά την διάρκεια της ατομικής της συνέντευξης ανέφερε πως δεν γνωρίζει την ιστορία του στρατοπέδου ενδελεχώς.

Έπειτα από την γνωστοποίηση της ιστορίας στους κατοίκους, φάνηκε πως προκλήθηκε μετατόπιση στην συναισθηματική οπτική της σε σχέση με τον τόπο και το τραύμα.

Η κυρία Α. προσήλθε στο στρατόπεδο ενθουσιασμένη και με μία διάχυτη ενέργεια μιας νεαρής ενήλικα. Ο λόγος για τον οποίο ήρθε ανέφερε πως ήταν η ανακάλυψη “του διαφορετικού καθώς μου άρεσε και η συνέντευξη και η ομάδα που είχα μιλήσει και εγώ. Γενικά είναι κάτι άλλο που πρώτη φορά το κάνω και θέλω να μάθω τι θα γίνει”. Κατά τη διάρκεια της φωτογράφισης του στρατοπέδου φάνηκε να απολαμβάνει τη διαδικασία και τη “βόλτα” στο στρατόπεδο. Κατά την διάρκεια της ομάδας ανά-στοχασμού σε σχέση με τη διαδικασία φωτο-εκμείυσης ανέφερε πως εστίασε σε αντίθεση με τους υπόλοιπους συμμετέχοντες μόνο στα θετικά συναισθήματα που της προσέδιδε το στρατόπεδο “το ωραίο”. Με αποτέλεσμα, να μην μπορέσει να γίνει επαφή με το τραύμα οπτικά. Κατά την διάρκεια της ατομικής της συνέντευξης ανέφερε πως δεν γνωρίζει την ιστορία του στρατοπέδου. Ωστόσο, κατά την διάρκεια της εστιασμένης ομάδας, έπειτα από την γνωστοποίηση της ιστορίας του Δ. στους συνομιλητές του, φάνηκε πως προκλήθηκε μετατόπιση στην συναισθηματική οπτική της σε σχέση με τον τόπο και το τραύμα. Τέλος, εκτενέστερη μετατόπιση υπήρξε από την καλλιτεχνική δράση καθώς

όπως ανέφερε “να σας πω την αλήθεια ξεκίνησα να έρθω εδώ γιατί μου φάνηκε ενδιαφέρον όλο αυτό αλλά δεν πίστευα ποτέ ότι κάτι τέτοιο θα με έκανε να μην ξανά δω ποτέ αλλιώς το Παύλου Μελά”.

Ο κύριος Δ. προσήλθε στο στρατόπεδο ιδιαίτερα ενεργητικός, κινητοποιημένος και γεμάτος περιέργεια για το τι θα συναντήσει. Ο λόγος για τον οποίο ήρθε ανέφερε πως ήταν “το ότι μου άρεσε η διαδικασία της συνέντευξης και δεν είχα και κάτι άλλο να κάνω σήμερα”. Στην πορεία καθώς είχε ιδιαίτερη άνεση με την τεχνολογία βοηθούσε την Κ. και τον Μ. που είχαν δυσκολία στη χρήση κινητού κατά τη διάρκεια της φωτογράφισης του στρατοπέδου. Κατά την διάρκεια της ομάδας ανά-στοχασμού σε σχέση με τη διαδικασία φωτο-εκμείευσης ανέφερε πως εστίασε στο γεγονός πως τα κτήρια “έμοιαζαν εγκαταλελειμμένα” σχέση με τον χώρο με αποτέλεσμα να εμποδίζεται η πρόσβαση του επισκέπτη. Κατά την διάρκεια της ατομικής του συνέντευξης ανέφερε πως δεν γνώριζε την ιστορία του στρατοπέδου. Τέλος, έπειτα από την γνωστοποίηση της ιστορίας στους κατοίκους, προκλήθηκε ισχυρή μετατόπιση στην συναισθηματική οπτική του σε σχέση με τον τόπο και το τραύμα καθώς ως καλλιτεχνική δράση μέσω της κιμωλίας ανέγραψε (όντας και πολιτικοποιημένος-πολιτικό σύνθημα όπως ανέφερε) “στρατόπεδα συγκέντρωσης, ποτέ και πουθενά”.

2.ΚΦ.5. Τόπος ως ευκαιρία ανά σύστασης κοινότητας (καλλιτεχνική διεργασία) και 2.ΚΦ.6. Τόπος ως συμμετοχή, ανάπτυξη και παραγωγή τέχνης (καλλιτεχνική διεργασία)

Τέλος, χρειάζεται να σημειωθεί πως η καλλιτεχνική έρευνα απέσπασε απαντήσεις για τα ερευνητικά ερωτήματα και ικανοποίησε τους στόχους που τέχθηκαν καθώς, σύμφωνα με τα πορίσματά της ενισχύθηκε η έννοια της κοινότητας, της ανάγκης και επιθυμίας για διεκδίκηση της αξιοποίησης του στρατοπέδου, ενισχύθηκε ακόμη η έννοια της κοινοτικής εμπλοκής και καλλιτεχνικής υπόστασης, του πολιτισμικού κεφαλαίου και της αντι-ναζιστικής ιδεολογίας. Ο τόπος και η συμβολή της τέχνης σε αυτόν εμφανίζεται ως ευκαιρία ανά σύστασης μεταφορικά και κυριολεκτικά της ίδιας της κοινότητας. Συνοψίζοντας, στον τόπο προβάλλεται η κοινοτική συνοχή και εξέλιξη στον συμβολισμό μιας τοπικής ομάδας μέσω της τέχνης, τόσο ως χρονικό όσο και ως παρέμβαση (ομάδα και έργα κιμωλίας στο έδαφος).

1.39.1.7 Η επιτέλεση-Εξοδος

Εικόνα 71: Ekephthalon Akoulothia. Φωτογραφία ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Σύμφωνα, με τα προηγούμενα πορίσματα η συνολική κοινοτική συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι ήταν ιδιαίτερα χαμηλή όπως και το συνολικό κοινωνικό και πολιτισμικό, καθώς και οικονομικό κεφάλαιό της. Με συνέπεια να ενυπάρχει απουσία κινητοποίησης και με τα κοινά της περιοχής αλλά και με την αξιοποίηση του στρατοπέδου Παύλου Μελά από τους κατοίκους της περιοχής λόγω των συνθηκών διαβίωσης αλλά και της θεσμικής εμπλοκής καθώς “Π: Ναι γιατί και εγώ τώρα το σκέφτομαι λίγο καλύτερα. Και εφόσον μου δοθεί ο χρόνος θα ήθελα να το κάνω. Νομίζω θα ήταν μια ωραία ιδέα. Θα προσελκύσει παραπάνω κόσμο να παρευρεθεί....(11) Η συνέντευξη του Π.)” και “Ι: Δεν γνωρίζω πολλά. Γνωρίζω μόνο ότι υπάρχουν διαμάχες στον ποιο ανήκει ακριβώς το στρατόπεδο. Μόνο αυτό.

Σε σχέση με τους Δήμους. Με το στρατό που είναι μέσα και οι φυλακές. Αυτά ξέρω, ότι δεν το έχουν ξεκαθαρίσει ακόμη”. (10) Η συνέντευξη της Ι.). Αλλά και πιο συγκριμένα, η Παρασκευή Κούρτη υπογράμμισε πως κυριότερο λόγο διαδραματίζει η έλλειψη ενιαίας συλλογικής ταυτότητας και κατ’ επέκταση κοινότητας “Γιατί δεν ενδιαφέρονται για τα κοινά; Γιατί δεν αγαπάνε, έτσι ώστε όλοι μαζί κάτι να κάνουμε” (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Με αφορμή τα παραπάνω όταν συζητήθηκε από όλους η τραυματική ιστορία που έφερε η ύπαρξη του στρατοπέδου αποφασίστηκε, όπως στο στάδιο επούλωσης του τραύματος συμφωνήθηκε πως θα ήταν ανακουφιστικό να υλοποιούνταν μία καλλιτεχνική ενέργεια ως “ύπαρξη δράσης απέναντι στο ζήτημα, και έτσι με αφορμή την προτροπή της ερευνήτριας θα σχεδιαζόταν μία δράση ομαδική, συλλογική και καλλιτεχνική ενέργεια. Ωστόσο, η Κ. και ο Μ. εξέφρασαν τους ενδοιασμούς τους καθώς όπως είπαν “εγώ δεν ξέρω τίποτα από τέχνη”. Η ερευνήτρια πρότεινε την κιμωλία ως υλικό ζωγραφικής και γραφής και έδωσε συγκεκριμένες οδηγίες με αποτέλεσμα να καθησυχαστούν και να αναφέρει ο Μ. εύθυμα “θα θυμηθώ και τα νιάτα μου”.

Σύμφωνα με τον Ζιώγα οι πρακτικές τέχνης, οι οποίες αναπτύσσουν ενασχόληση στη βάση της κοινότητας, κατευθύνονται σε κοινότητα «από πρόθεση» θέτοντας ως στόχο την ενεργοποίησή της για την παραγωγή τέχνης, φιλοδοξώντας έτσι στην υποστήριξή της, μέσα από τεκμηριώσεις και ντοκουμέντα ή άλλα στοιχεία, τα οποία εκφράζουν ή αντιπροσωπεύουν αυτές τις κοινότητες, ώστε σε διακοινοτικά προγράμματα τέχνης, να αναδυθούν και διαφορετικοί λόγοι στη δημόσια σφαίρα, ούτως ώστε να ενδυναμωθούν”. Επεξηγηματικά, επομένως, χρειάζεται η πρακτική τέχνης να ταιριάζει στην ιδιοσυγκρασία της εκάστοτε κοινότητας καθώς, εκείνη επιβάλλεται να ενεργεί από πρόθεση και για αυτόν τον λόγο είναι ιδιαίτερα αναγκαίο να γνωρίζει, να κατανοεί και να ενδιαφέρεται τόσο για το υλικό επιτέλεσης όσο και για την ίδια την τεχνική τέχνης.

Τέλος, η κοινοτική συμμετοχή κρίθηκε αναπόφευκτη και αναγκαία καθώς σύμφωνα με τη βιβλιογραφία ‘το τραύμα προκαλείται και θεραπεύεται πάντα από έναν εξωγενή παράγοντα²²⁰’. (Hamburger, A., (2019)

1.39.1.7.1.1 Υλικά Επιτέλεσης

Η κιμωλία χρησιμοποιήθηκε καθώς κουβαλούσε το φορτίο της παρελθοντικής-πεπερασμένης (παιδικής) ανά-μνησης, της μη βλάβης αλλά ταυτόχρονα παρέμβασης, της δράσης μέσα από την λήθη-χάσιμο της ίδιας της ύπαρξης της παρέμβασης και επομένως, και της μνημονικότητάς της. Γράφτηκαν στους τοίχους με κιμωλία η λέξη ελευθερία και ζωή για το δίπολο ελευθερία-φυλακή και ζωή-θάνατος.

²²⁰ Hamburger, A., Hancheva, C., Ozcurumez, S., Scher, C., Stankovic, B., Tutnjevic, S. (2019). Forced Migration and Social Trauma: Interdisciplinary Perspectives from Psychoanalysis, Psychology, Sociology and Politics. Βρετανία: TJ International Ltd,19

Εικόνα 72: Η Κιμωλία. Φωτογραφία ερευνήτριας, Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Η κιμωλία χρησιμοποιήθηκε επιπλέον συμβολικά ως περιπατητική ζωγραφική, θέλοντας να αποτυπώσει την ανάγκη για δράση και παρέμβαση στον χώρο σε αυτήν την περίπτωση και όχι σε καμβά με τρόπο μη βλαπτικό και μόνιμο. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η πρακτική της ζωγραφικής, ιστορικά, ήταν άμεση συνδεδεμένη με το χώρο του studio, μέχρι αυτό να αλλάξει στα μέσα του 19 αιώνα, όπου η σχέση αυτή διέσπασε. Η εποχή των πεζών φαίνεται να άρχισε πριν το 1760, δηλαδή λίγο πριν την έναρξη της ρομαντικής περιόδου.²²¹

²²¹ Nadarajan, G. (1999). Ambulations

Παράλληλα, η σχέση της ζωγραφικής και της performance αποτέλεσε ανησυχία κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης της performance στο Bauhaus²²².

Συνοψίζοντας, η ζωγραφική στην περιπατητική δύναται να θεωρηθεί κάλλιστα μία performance η οποία υλοποιήθηκε για να λάβει μορφή η εικαστική έκφραση, η οποία σύμφωνα με τη βιβλιογραφία ‘βοηθά τα μέλη της κοινότητας να οραματισθούν καλύτερους όρους ύπαρξης και διαβίωσης²²³’

²²² Goldberg, R. (2001). Performance Art: From Futurism to the Present: World of Art. London: Thames and Hudson

²²³ Τσέργας, Ν. (2014). Θεραπευτικές Προσεγγίσεις μέσω της Τέχνης. Αθήνα: Τόπος, 108

1.39.1.7.1.2 Τα δίπολα.

Το συλλεγμένο εικαστικό υλικό της δράσης με την κιμωλία ανέδειξε τα δίπολα

Φυλακή-Ελευθερία

Θάνατος-Ζωή

Τραύμα-Αντι-ναζισμός

Δίπολα με έννοιες εκ διαμέτρου αντίθετες για να τονιστεί τόσο η τραχεία νόηση της μιας πλευράς όσο και η απελευθερωτική της άλλης.

Εικόνα 73: Θάνατος-Ζωή. Παραχώρηση φωτογραφίας από την Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

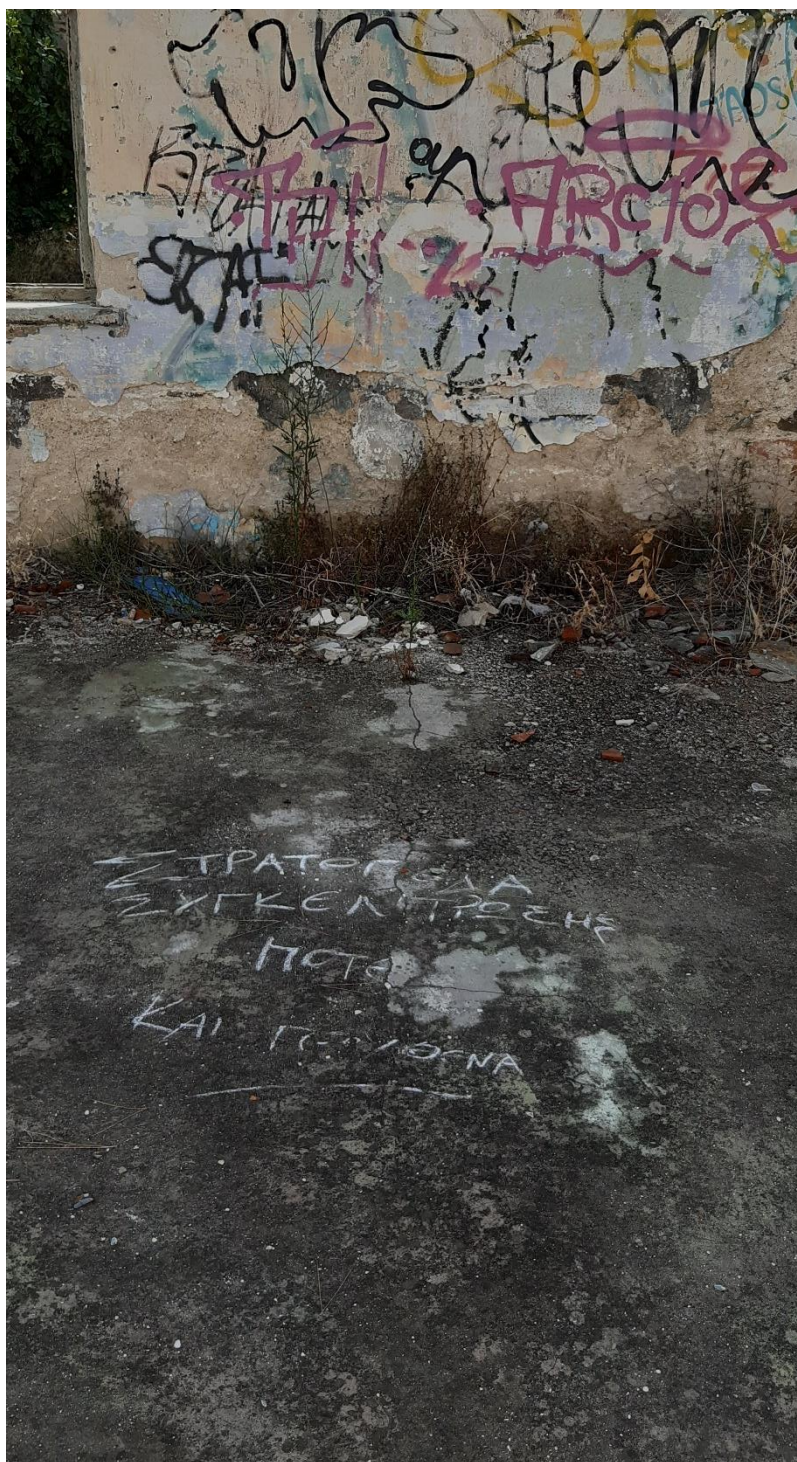
Η συμμετέχουσα Κ. έγραψε τη λέξη ζωή για να απαντήσει όπως είπε στον άδικο θάνατο. Της έκανε εντύπωση η φράση που διαβάστηκε από τα διασωθέντα κείμενα των επιστολών «.. Ότι και αν κάνετε, η ώρα της καταστροφής σας έφτασε. Κι αν σκοτώσετε εμάς, χιλιάδες άλλοι θα πάρουν τη θέση μας».²²⁴ (Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (1994)

²²⁴ Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (1994). Έπεσαν για τη ζωή, Ήρωες μάρτυρες λαϊκών-απελευθερωτικών αγώνων τόμος 3B. Αθήνα: ΚΚΕ

Ήθελε να “δει” (θρησκευτική αντίληψη-θάνατος-παράδεισος-οι νεκροί μας κοιτούν από ψηλά) ο φοιτητής ιατρικής που εκτελέστηκε στο στρατόπεδο Παύλου Μελά πως η ζωή νικάει στο τέλος.

Εικόνα 74: Θάνατος-Ζωή. Παραχώρηση φωτογραφίας από την Κ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη
2020

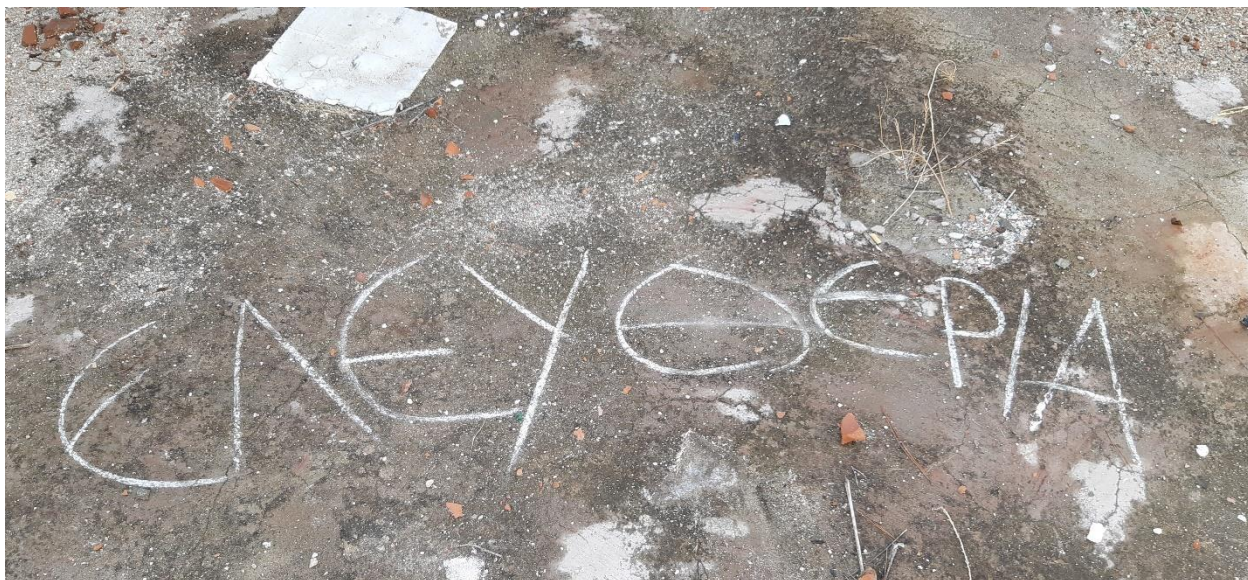

Εικόνα 75: Αντιναζιστικό σύνθημα Παραχώρηση φωτογραφίας από τον Δ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά,
Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 76: Αντιναζιστικό σύνθημα Παραχώρηση φωτογραφίας από τον Δ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά,
Θεσσαλονίκη 2020

Εγκλεισμός-Ελευθερία

Εικόνα 77: Ελευθερία. Παραχώρηση φωτογραφίας από τον Μ. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 78: Ελευθερία. Παραχώρηση φωτογραφίας από τον Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Εικόνα 79: ύμν. Αντι-πολεμικό σύνθημα. Παραχώρηση φωτογραφίας από την Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

Η Α. έγραψε την λέξη ειρήνη ως απώτερο στόχο ‘για να πάνσουν οι πόλεμοι’, όπως είπε. Με την παρακάτω φωτογραφία ωστόσο, ήθελε να αποτυπώσει πως “εάν υπάρχει αγάπη, ο άνθρωπος δεν έχει ανάγκη να βλάψει” φέρνοντας στοιχεία ρομαντισμού και ενδεχομένως απόψεις ηλικιακής συνάφειας.

Εικόνα 80: ΑΓαπΩ. Αντι-πολεμικό σύνθημα. Παραχώρηση φωτογραφίας από την Α.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020

1.39.1.7.1.3 Η τελευταία σκηνή - Το μη Τέλος

Στο κλείσιμο της ομάδας, οι συμμετέχοντες εξέφρασαν το ενδιαφέρον που τους προκάλεσε αυτή η εμπειρία και αναφέρθηκαν στο πόσο τους άρεσε η ομάδα που δημιουργήθηκε μεταξύ τους και πως θα ήθελαν να την συνεχίσουν και μόνοι τους κάποια στιγμή. Το κλίμα ήταν ιδιαίτερα οικείο και θερμό καθώς, η ομάδα είχε πλέον σμίξει αρκετά. Το κλείσιμο ομάδας δεν ήταν συγκινητικό ή αμήχανο το κλίμα μεταξύ τους. Στο τέλος, η ερευνήτρια ζήτησε να καταγράψουν όσοι ήθελαν, την εμπειρία τους και τι αποκόμισαν από τη διαδικασία και να της το παραδώσουν γραπτώς. Γραπτώς με σκοπό να υπάρχει καταγεγραμμένος ο χαρακτήρας και το ύφος τους και με έναν συμβολικό τρόπο επικοινωνίας προς την ευρύτερη κοινότητα με σκοπό να μεταδοθεί το ιστορικό μήνυμα θετικής κοινωνικής συν διαμόρφωσης, όπως οι έγκλειστοι επικοινωνούσαν' με την κοινότητα, με το μόνο τρόπο επικοινωνίας, τα γράμματα.

Εικόνα 82: Η Κ. και ο Μ. γράφουν. Φωτογραφία της ερευνήτριας. Στρατόπεδο Παύλου Μελά. Θεσσαλονίκη, 2020

Μετά την επιστροφή μου στο στρατόπεδο
Παύλου Μελά μου διαχωρίθηκαν τα
εξής συναισθήματα: ΛΥΠΗ +
ΑΠΟΓΟΗΤΕΥΣΗ - ΠΑΡΑΙΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΧΡΟΝΟ. Αν και νυφαίνω πολλές φορές
στο στρατόπεδο για περίπου μήνες
αλλά χωρίς διαφορετικά. Έτσι να
λήν γιατί πολλοί από εμάς δεν
φέρατε την ιστορία του στρατοπέδου
Απογοήτευση γιατί θα μπορούσε
το στρατόπεδο να ήταν ένα
όμορφος χώρος καθαφής για τους
ανθρώπους της δύσκολης Θεσβλικής
(αφού σχεδόν είναι ανύπαρξη οι χώροι
αναψυχής). Δυστυχώς είναι αφημένα
τα κτήρια του στον χρόνο και ο
υπόλοιπος χώρος ΑΧΣΤΥΧΟΣ.

Εικόνα 83: Παραίτηση από τον χρόνο. Η παραχώρηση του κειμένου από την ερευνώμενη Κ. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.

Η ελπίδα σου στο στρατόπεδο
Παύλου έχει σου έφτασαν
επιτάγματα διάφορα αναθεωρη-
τικά χύμης, απογοήτευσης, θλίψης
Δυστυχώς.
Ενός γούστου σου θα πρέπει να
είναι λόγος επίσης για τις
καταποικίες των Συμμελών ανώτερων
για ενδυνάμωση αναψυχής, αθλητικής
και κινητικής. Ενός γούστου σου
θα πρέπει η ποσότητα να ~~αυξάνεται~~
για να γνωρίζουν οι υφιστάμενοι και
να μην φαίνονται οι αξιωματικοί να
βρίσκονται στο έργο σου ότου.
"Είπα να σου είναι κοινωνικά και
σαν ποικιλία" και εγώ φυσικά.
Θλίψη, χύμη, απογοήτευση για
μάθημα, για σίτημα, για λήξη.

Εικόνα 814: Για σένα, για μένα, για μας. Η παραχώρηση του κειμένου από τον ερευνώμενο Μ.. Στρατόπεδο Παύλου Μελά, Θεσσαλονίκη 2020.

1.40 Τέλος καλλιτεχνικής διαδικασίας-Κλείσιμο σκηνής

Ολοκληρώνοντας, οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το πως μπορούν να διαβάσουν την έρευνα εάν το επιθυμήσουν, πως τα λόγια τους θα είναι ανώνυμα και πως μπορούν να πραγματοποιούν ομάδα μεταξύ τους. Από τα πορίσματα της καλλιτεχνικής διεργασίας έγινε αντιληπτό πως οι συμμετέχοντες έκαναν κτήμα τους τις δυνατότητες έκφρασης που προέκυψαν μέσα από την επαφή με την τέχνη και την τέχνη της περιπατητικής, της ζωγραφικής στον δρόμο και την οπτικής αναπαράστασης και βίωσαν την τέχνη ως έκφραση της κοινωνικής ζωής. Ακολούθως, αντιλήφθηκαν τη συμμετοχή τους στην ομάδα τέχνης ως κοινοτική και κοινωνική ανάγκη και επιθυμία της καθημερινότητάς τους αλλά και το βίωμα (ιδιωτικό-δημόσιο) άτομο και ομάδα ως στοιχείο ενεργούς δράσης και οικοδόμησης κοινωνικού εαυτού.

Συμπερασματικά, η καλλιτεχνική διαδικασία αξιολογείται θετικά, καθώς, πέτυχε την πνευματική αφύπνιση και τον ευρύτερο στόχο των συλλογικών διαδικασιών και ομάδων, την αλλαγή, ως σημαντικό συμβάν για την κοινωνική εξέλιξη καθώς, αντιμετώπισε τον ναζισμό ως συμβολικό κοινωνικό φαινόμενο. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες, στάδιο στο στάδιο, της έρευνας οδηγήθηκαν πιο ουσιαστικά, αυθεντικά και βιωματικά στον εκδημοκρατισμό μέσω της κατανόησης της ιστορίας, του τραύματος και της διαπραγμάτευσης με την τέχνη. Τέλος, συνειδητά καταγράφηκε ως πληροφορία πως το τραύμα του ανθρώπου έχει πάντα για τόπο την κοινότητα. Είτε ως αφετηρία, είτε ως μέση, είτε ως τέλος.

Ολοκληρώνοντας, την καλλιτεχνική διεργασία, ολοκληρώθηκε και η κατασκευή της συμβολικής ανά-
παράστασης-της ΤραυμΩΔΙΑς

“Η σκηνή κλείνει με την αφηγήτρια. Στο στρατόπεδο επικρατεί και πάλι ησυχία. Ο πορτοκαλί ουρανός δίνει τη σκυτάλη στο σκοτάδι και μέσα από το κτήριο Α2 ακούγεται μία λεπτή φωνή, μία σχεδόν ψιθυριστή φωνή, με έναν υποτυπώδη απαραίτητο λυγμό “σε αυτούς τους ανθρώπους η κοινότητα δεν θα έπρεπε εξ αρχής να χρειάζεται να ευαισθητοποιηθεί για να συμβάλει στη διαχείριση του κοινοτικού τραύματος, στην λύτρωση και στην κοινωνική ευθύνη απόδοσης κοινωνικής δικαιοσύνης όπως αρμόζει, αλλά να αποδοθεί σιωπηρός σεβασμός, εκτίμηση και συμπόνια. Για εκείνους τους ανθρώπους που φυλακίστηκαν, βασανίστηκαν, εκτελέστηκαν!” Για ποιούς²²⁵;

²²⁵Για τα σύγχρονα στρατόπεδα συγκέντρωσης

Παρατηρήσεις και συμπεράσματα από την έρευνα στο σύνολο των ατομικών συνεντεύξεων, της εστιασμένης ομάδας και της καλλιτεχνικής διεργασίας

(κωδ. 3) Το τραύμα-3.ΚΦ.1 (3ΚΓ1+3ΚΓ2+3ΚΓ5+3ΚΓ12)-Ο τόπος βιώνεται ως τραύμα όταν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις

Ο τόπος δεν βιώνεται ως τραύμα καθώς δεν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία για το αστικό τραύμα καίριο ρόλο διαδραματίζει η μετα-μνήμη που για να υπάρξει απαραίτητη προϋπόθεση είναι η γνώση της ιστορίας, η ενσυναίσθηση, η συλλογική ταυτότητα και άλλα χαρακτηριστικά ατομικής ψυχοσύνθεσης. Όπως φάνηκε και κατά την επεξεργασία των ατομικών συνεντεύξεων και της εστιασμένης ομάδας, στην αποδόμηση του λόγου των συνεντεύξεων φάνηκε πως την ιστορία γνωρίζουν όσοι έχουν ανεπτυγμένο πολιτισμικό, κοινωνικό και οικονομικό κεφάλαιο ενώ η φύση του επαγγέλματος και η ηλικιακή ομάδα φάνηκε να μην έχουν ιδιαίτερη σημασία. Εκείνοι με ανεπτυγμένο ανθρώπινο και πολιτισμικό κεφάλαιο αλλά και κοινωνικό ακόμη είχαν ανεπτυγμένη την έννοια την κουλτούρα της συλλογικής ταυτότητας δίχως ωστόσο εθνικιστικές ιδεολογικές βάσεις και αντιλήψεις αλλά με μια έννοια κοινότητας και ανήκειν σε μια περιοχή με κοινό κράτος καταγωγής. Ακολούθως, όσοι είχαν ανεπτυγμένο το κοινωνικό και ανθρώπινο κεφάλαιο κατείχαν και ανεπτυγμένη ικανότητα της ενσυναίσθησης με συνέπεια αρκετοί να βιώνουν και πολύ-τραύματα και να συνδέουν νοητικά και ψυχο-συναίσθηματικά το τραύμα τους για το στρατόπεδο ως σύμβολο ναζιστικής και εκτελέσεων προγόνων τους ιστορίας με τραύματα σύγχρονα όπως την απώλεια ανθρώπινων ζώων και τον ανθρώπινο πόνο ως συνέπεια πολεμικών συρράξεων από τους ανθρώπους οι οποίο προέρχονται από προσφυγικούς πληθυσμούς αλλά και τραύματα προγόνων τους με διαφορετική ιστορική χρονική χωρική τοποθεσία που συνέδεσαν με το στρατόπεδο ως τραυματική συλλογική μνήμη. Όπως, ο Δ. ο οποίος δεν γνώριζε την ιστορία του στρατοπέδου, ρώτησε και έμαθε με αποτέλεσμα να αλλάξει η οπτική του προς αυτό. Επιπροσθέτως, η επαφή του με την ταινία του Βούλγαρη του ανέπτυξε την ενσυναίσθηση, καθώς όπως ο ίδιος είπε, κατανόησε το νόημα των εκτελέσεων. Όταν δεν υπήρχαν ανεπτυγμένα τα παραπάνω κεφάλαια δεν υπήρχε και γόνιμο έδαφος ανάπτυξης συλλογικής μνήμης, δυνατότητα γνώσης της ιστορίας και ενσυναίσθησης και εξέλειπε η έννοια της συλλογικής ταυτότητας, επομένως, και παρουσία αστικού τραύματος από την ιστορία.

Φάνηκε επίσης απουσία πολεμικού τραύματος λόγω απουσίας ενσυναίσθησης καθώς, όσοι είχαν χαμηλό κοινωνικό, πολιτισμικό, ανθρώπινο και οικονομικό κεφάλαιο, άγνοια της ιστορίας, και χαμηλή ή μηδενική λειτουργία της ενσυναίσθησης ως χαρακτηριστικό τους, βιώνουν το στρατόπεδο ως σύγχρονο αρχιτεκτονικό, περιβαλλοντικό αστικό τραύμα και όχι ωστόσο ως σύμβολο τραυματικής ιστορίας και συλλογικής μνήμης.

Επιπροσθέτως, εμφανίζεται δευτερογενές τραύμα λόγω της σύνδεσης με το παρόν λόγω σύνδεσης με προσφυγικές ροές και παραλληλισμός στρατοπέδου συγκέντρωσης με την προσωρινή δομή φιλοξενίας Διαβατών-camp προσφύγων. Ενδιαφέρον προκαλεί επίσης η έντονη παρουσία του προσφυγικού ζητήματος στα λόγια των ανθρώπων σχετικά με μία ερώτηση γενικής φύσεως περί αξιοποίηση των στρατοπέδων εντός αστικού περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με τα παραπάνω εμπειρικά δεδομένα αποδεικνύεται πως οι κοινωνικοί τύποι που εμφανίζουν υψηλό ατομικό και κυρίως συλλογικό κοινωνικό, πολιτισμικό, ανθρώπινο και οικονομικό κεφάλαιο, γνώση της ιστορίας, επαγγελματών κυρίως ανθρωπιστικών και υψηλής λειτουργίας της εν συναίσθησης ως χαρακτηριστικό τους, βιώνουν το στρατόπεδο ως σύμβολο της τραυματικής συλλογικής μνήμης και κατά συνέπεια η μη αξιοποίηση του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως σύγχρονο αρχιτεκτονικό, περιβαλλοντικό αστικό τραύμα. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία που αναδύθηκαν στην έρευνα και αποτελούν δεδομένα εκτός ερευνητικού αντικειμένου ωστόσο, εμπλουτίζουν την παρούσα μελέτη ήταν πως ανάλογα με τον βαθμό εν συναίσθησης οι κάτοικοι βίωναν πολλαπλά τραύματα με βαθύτερες ρίζες από τους προγόνους τους όπως τη Μικρασιατική καταστροφή και κάποιοι και κάποιες από αυτούς τα συνέδεαν με την σύγχρονη προσφυγική κρίση και παραλλήλιζαν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης με τα Camp ως χώρους αναγκαστικής στέγης και εξολόθρευσης της αξιοπρέπειας και όχι ως παροχή φιλανθρωπικής στήριξης.

Σημαντικό στοιχείο ήταν η εμφάνιση του τόπου ως πολιτισμικό τραύμα. Ο τόπος εμφανίζεται ως χώρος οντολογικής αγωνίας και χώρος βιώματος ελπίδας από την αντίθετη όψη ως ανάγκη διαχείρισης του τραύματος όταν εμφανίζεται ως πολιτισμικό τραύμα με την ύπαρξη της γνώσης της ιστορίας. Όπως, για παράδειγμα ο ερευνώμενος Μ. ο οποίος ανέφερε πως “Μ: Ε θα έλεγα ότι είναι ο καθρέφτης της ελληνικής κοινωνίας και της διαδρομής στο χρόνο. Από τον πρώτο παγκόσμιο , στον δεύτερο, στον εμφύλιο. Στην Χούντα νομίζω ότι δεν, δεν είμαι και βέβαιος, νομίζω ότι δεν λειτούργησε. Και εκείνο που μένει τώρα είναι η αίσθηση της παρακμής και η έλλειψη σοβαρής προσπάθειας από το κράτος για την ανάδειξη ενός τόσο σημαντικού μνημείου για την ιστορία της Θεσσαλονίκης” αλλά και “Μ: Μπορώ να πω, χωρίς να είμαι και απόλυτα βέβαιος γι αυτό, ότι τα σημερινά αυτά κτίρια είχαν κατασκευαστεί από τους συμμάχους του πρώτου παγκοσμίου πολέμου για την στρατοπέδευση του στρατού που ήτανε αναγκαία για τις επιχειρήσεις στον ελλαδικό χώρο. Από ότι γνωρίζω μετά στην διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου, οι Γερμανοί τα χρησιμοποίησαν και για τον εγκλεισμό φυλακισμένων. Για φυλακίσεις, εκτελέσεις αντιστασιακών. Και από ότι γνωρίζω μετά και κατά την διάρκεια του εμφυλίου από το ελληνικό κράτος, ήτανε τόπος βασανιστηρίων για τους αντιστασιακούς του τότε εμφυλίου. Ε από ότι ξέρω, αυτή η περίοδος μου δημιουργεί ακόμα περισσότερο θλίψη και πόνο γιατί είναι μια ακόμη απόδειξη πως είμαστε ανιστόρητοι”.

(1)Η συνέντευξη του Μ.)

Ακολούθως, η Η. ανέφερε πως “Η: Ε, είναι ένα στρατόπεδο το οποίο δεν είναι τόσο φημισμένο όσο π.χ το Άουσβιτς, στο οποίο επίσης έχουν συμβεί αποτρόπαια εγκλήματα. Ε γιατί από όσο ξέρω, το είχανε,

μαζευόντουσαν εκεί άνθρωποι. Τους αιχμαλωτίζανε και πολλές φορές του εκτελούσανε κιάλας. Ε, γενικότερα είναι άμεσα συνδεδεμένο με τους Ναζί και όλες τις ενέργειες που τους συνοδεύει. Οπότε κοιτάζοντας το κτίριο, από την μια λυπάμαι. Λυπάμαι για δυο λόγους βασικά. Και που έχει παραιτηθεί έτσι γιατί είναι ένα πανέμορφο κτίριο που θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί και να γίνει είτε μουσείο, είτε οτιδήποτε. Και από την άλλη λυπάμαι γιατί είναι σαν να ακούω, σαν να ακούω ακόμα τους πυροβολισμούς. Ξέρω ότι εκεί μέσα περπάτησαν άνθρωποι οι οποίοι πίστεψαν ότι θα πάνε κάπου αλλού να δουλέψουν και τελικά εκτελέστηκαν. Ξέρω ότι εκεί περπάτησαν παιδιά τα οποία μπορεί η Νάζι να τα χτυπούσαν ή οτιδήποτε. Και όσο να ναι βλέπεις ένα χώρο στον οποίο πεθάναν άνθρωποι. Έχει χυθεί αίμα. Αλλά δεν παύει να είναι ένα πολύ πολύ όμορφο κτίριο. Γενικά έμενα υπάρχει μια αγάπη για τα παλιά κτίρια. Μ'αρέσουν πάρα πολύ. Παρόλο που μπορεί να φαίνονται τρομακτικά. Αλλά οι σκέψεις μου, αυτές είναι συνήθως. Και μερικές φορές ανάλογα και με την διάθεση μου, επειδή συνήθως περπατάω με τα ακουστικά μου. Αν δεν φοράω τα ακουστικά μου μπορεί να ακούω κραυγές ανθρώπων. Πυροβολισμούς. Γενικά άσχημα συναισθήματα. Άσχημα. Θα προτιμούσα να μην το βλέπω. Ειδικά αν είναι κάτι που το βλέπεις κάθε μέρα. Αλλά εξαρτάται και από τον άνθρωπο. Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι δεν τους αγγίζει. Δεν τους αγγίζει αυτό που βλέπουν. Είτε λόγω αντιλήψεων είτε επειδή απλά δεν θέλουν να ασχοληθούν. Αλλά...αν είσαι άνθρωπος που σε αρέσει να βοηθάς τους ανθρώπους και αγαπάς την ανθρωπότητα. Γιατί και όντας νοσηλεύτρια, προφανώς μ'αρέσει να βοηθάω τον κόσμο. Ε το σκέφτεσαι λίγο παραπέρα. Δηλαδή εμένα μου μπαίνουνε και ιδέες στο μυαλό πως θα ήταν αν δούλευα σε εκείνη την εποχή στον πόλεμο. Πως θα ήταν να βοηθάω αυτά τα παιδιά. Να τα κουράρω, τα παιδιά των οποίων οι γονείς μπορεί μόλις να εκτελέστηκαν. Τις αρρώστιες, τις πληγές. Είναι ανάλογα στον άνθρωπο αλλά δεν νομίζω ότι πολύς κόσμος ευαισθητοποιείται σε αυτό το θέμα". Αλλά και "Η: Ε νομίζω μίσος. Για τους ανθρώπους τους οποίους έκαναν αυτά τα εγκλήματα. Σκότωναν κόσμο. Μίσος για την ανθρωπότητα εκείνη. Και πολύ, πολύ, πολύ, λύπη για τους ανθρώπους και αυτούς που σκοτώθηκαν αλλά και τις οικογένειες τους. Που μπορεί να γλίτωσαν, να ζήσανε και να κουβαλούσανε για πολλά χρόνια αυτό το βάρος. Μπορεί να είδανε κιάλας τον άνθρωπό τους να σκοτώνεται. Δεν μου προκαλεί όμορφα συναισθήματα. Δηλαδή ναι. Όχι. Εξαρτάται την ψυχολογική κατάσταση του καθενός. Ένα άνθρωπο ο οποίος είναι ευτυχισμένος, μακριά από αυτό. Μπορεί να μην ξέρει και ιστορία. Να μην του αρέσει να βλέπει πολεμικές ταινίες. Να μην έχει ασχοληθεί γενικότερα με αυτά τα γεγονότα, να μην προκαλεί κάτι. Αλλά όταν είσαι λίγο πιο διαβασμένος. Σου αρέσει να ψάχνεις να βλέπεις τι έγινε. Να βλέπεις πολεμικές ταινίες. Μπορεί να σου προκαλέσει. Δηλαδή πρόσφατα είδα μια ταινία που έχει τέτοιο χαρακτήρα. Και πολλές φορές έπιασα τον εαυτό μου να βλέπει τις σκηνές στις ταινίες και να σκέφτομαι αυτές να αποτυπώνονται σε αυτό το στρατόπεδο. Και να σκέφτομαι ότι "α αυτό μπορεί να έγινε και εκεί κάπως έτσι". Ε αυτό είναι κάτι το οποίο το χρωστάμε. Το χρωστάμε στις ταινίες γιατί μας βοηθάνε πάρα πολύ να καταλάβουμε τι συνέβη σε αυτούς τους χώρους. Τώρα για τραύμα είναι πολύ τραβηγμένο θεωρώ, αλλά το να σε δημιουργήσει αρνητικό συναίσθημα σαν

άνθρωπος και να ντραπείς πολλές φορές που ανήκεις στο ίδιο είδος με αυτούς τους ανθρώπους. Ναι το κάνει. Το κάνει σίγουρα”.(2) Η συνέντευξη της Η.) Στην εστιασμένη ομάδα, μόνο ο ερευνώμενος Δ. γνωρίζει την ιστορία του στρατοπέδου.

Παράλληλα, το στρατόπεδο εμφανίζεται ως λανθάνων πολιτισμικό τραύμα λόγω ιστορικής άγνοιας (εξ αιτίας θεσμικών φορέων και όχι ιδιωτικής αδιαφορίας) και μετά-μνήμης λόγω απουσίας συγγενικών δεσμών με το πρώην ναζιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης. Συγκεκριμένα, η ερευνώμενη Η. τόνισε την έκπληξή της καθώς ανέφερε πως “Η: Η αλήθεια είναι ότι με τους συμφοιτητές μου, που όταν νοίκιασα το σπίτι και είδα ότι είναι κοντά σε αυτό το στρατόπεδο, τους έκανα μια κουβέντα αν ξέρουν την ιστορία του και λοιπά. Δεν ξέρανε. Και μου έκανε και εντύπωση ότι και οι περισσότεροι ήτανε από την Θεσσαλονίκη. Και γι’ αυτό θεωρώ ότι είναι, έχει σημασία. Δηλαδή γιατί όλος ο πλανήτης να γνωρίζει για το Άουσβιτς και όχι γιαυτό; Γιατί να μην είναι και αυτό ένα μνημείο που να πηγαίνουμε και να το επισκεπτόμαστε. Και να παίρνει και η ίδια η πόλη πόρους από αυτό. Και ίσως να βοηθήσει και την ανθρωπότητα . Γιατί βλέποντας κάτι τόσο αποτρόπαιο μπορεί και ο ίδιος μέσα σου να αποφασίζεις να παίρνεις μια άλλη στάση ζωής”. Στη συνέχεια της συνέντευξης η ίδια ερευνώμενη ανέφερε πως “Είναι σαν να βλέπεις κάτι που σου θυμίζει κάτι πολύ πολύ κακό. Οπότε, εννοείται ότι το σκέφτεσαι. Μπορεί να μην το σκέφτεσαι κάθε φορά που το βλέπεις. Αλλά υπάρχει στο μυαλό σου. Εννοείται. Και ειδικά αν δεν είσαι και σε καλή ψυχολογική κατάσταση, μπορεί να μην ξύπνησες καλά ή οτιδήποτε. Μπορεί και να σου χαλάσει τη μέρα. Βέβαια νομίζω σας είπα και πιο πριν ότι υπάρχουν άνθρωποι που μένουν Θεσσαλονίκη και δεν ξέρουν τι έγινε στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Οπότε, ε... Οπότε δεν νομίζω ότι μπορούν να το συνδέσουν με κακά συναισθήματα. Παρόλο, όχι παρόλο. Εκτός αν μάθουν για την ιστορία του. Και πολύ πιθανό να μην την ξέρουν.” (2) Η συνέντευξη της Η.)

Συνοψίζοντας, σημαντική συμβολή στην πορεία της έρευνας απέδωσε η κυρία Κούρτη καθώς, ανέφερε πως δεν έχει κατασκευαστεί η ιστορία του στρατοπέδου με αποτέλεσμα να αιτιολογεί την κοινοτική ιστορική άγνοια περί του πρώτου καθώς όπως επεσήμανε χαρακτηριστικά “Εκτοπισμένο (το στρατόπεδο). Και έτσι πολύ γρήγορα έσβησε η ιστορία. Ειδικά επειδή συνέχισε να χρησιμοποιείται από το στρατό. Επίσης δηλαδή δεν είναι ότι, έχει layers η ιστορία ας πούμε. Και επειδή ακριβώς αυτή η ιστορία δεν γράφτηκε. Δηλαδή ακόμα ερευνάτε και δεν γράφτηκε καθολικά έτσι ώστε έστω μέσω των διαβασμάτων ή της προβολής εκ των υστερών να αποκτηθεί η αίσθηση ότι είναι ιστορικό το μέρος, δεν υπάρχει αυτό. Συμφωνώ μαζί σας. Δηλαδή σωστά το χετε βρει. (Καθώς ενημερώθηκε από την ερευνήτρια πως από τις συνεντεύξεις φάνηκε να γνωρίζουν ελάχιστοι την ιστορία του στρατοπέδου-”ΕΡρ: Ναι και εγώ από τα ευρήματα, δηλαδή αυτές ήταν οι διαπιστώσεις μου ότι... Βέβαια κάνω ποιοτική έρευνα και όχι ποσοτική...Ερ: Ναι με συνεντεύξεις. Έχω δώσει βέβαια και μια ηλεκτρονική διάθεση ενός ερωτηματολογίου αλλά στις περισσότερες συνεντεύξεις φαίνεται αυτό. Ότι δεν υπάρχει μια ενιαία συλλογική ταυτότητα, κοινωνική. Και λόγω της άγνοιας της ιστορίας δεν υπάρχει και εν

συναίσθηση...). Σας το λέω προκειμένου να δώσετε πάλι σημασία σε αυτό που σας έλεγα πριν. Δηλαδή το πως συγκροτείται η εικόνα της ιστορίας, αν δεν την έχει ζήσει κανείς, ο ο ίδιος, έχει σημασία. Δηλαδή είχα πει ότι οι κάτοικοι δεν έχουνε βιώματα για να ανακαλέσουν... Και δεν έχουνε διαβάσει, δεν την έχει κατασκευάσει την ιστορία κάποιος άλλος δηλαδή για να τους την δώσει να την διαβάσουνε. Τότε δεν υπάρχει η ιστορία. Πως να υπάρχει γνώση της ιστορίας, δεν υπάρχει ιστορία. Γιατί εγώ αμφισβητώ και την έννοια γνώση της ιστορίας. Δηλαδή ότι υπάρχει γνώση της ιστορίας. Δηλαδή καλλιεργείται η γνώση της ιστορίας αν δεν είναι βιωματική με βάση κάποιες τάσεις και κάποιες συνθήκες πολιτισμικό-κοινωνικές και γνωσιακές. Δηλαδή θέλω να πω ότι αν δεν είχαν γραφτεί ένα σωρό βιβλία για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης θα είχαμε σήμερα αυτή τη συνείδηση, ας πούμε;... Π: Αν δεν υπάρχει ενδιαφέρον πολιτειακό; Όχι. Άρα τι έγινε; Γράφτηκαν πάρα πολλά πράγματα για να βγει στο φως αυτό έτσι δεν είναι; “(01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

3ΚΦ2 (3ΚΓ4+3ΚΓ6+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ11+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16)-Περιβαλλοντικό Ζήτημα, Τόπος και αστικό τραύμα

Ο τόπος εμφανίζεται ως αστικό τραύμα και αξίζει να αναφερθεί πως προκλήθηκε εντύπωση όταν αποκαλύφθηκε από την ανάλυση των απομαγνητοφωνήσεων των λεγόμενων από τις ατομικές συνεντεύξεις πως σε κάποια άτομα της κοινότητας που ζουν και εργάζονται γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά, προκαλείται κοινωνικό τραύμα πέρα από τη γνώση και μνήμη της ιστορίας του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης Παύλου Μελά και σε κάποια άλλα υπολείπεται ή δεν υφίσταται η γνώση της ιστορίας του γειτονικού τους στρατοπέδου. Ταυτόχρονα, το ίδιο συνέβη και κατά την διάρκεια της εστιασμένης ομάδας.

Όπως χαρακτηριστικά ανέφερε η κυρία Κούρτη, το στρατόπεδο λειτουργεί ως αστικό κενό για τη διέξοδο αστικών αναγκών καθώς δεν υπάρχουν ανπτυξιακές ακόμη λύσεις προς επίτευξη των προαναφερθέντων. “Π: Γιατί αισθάνομαι ότι το ζω και εγώ ως υποκείμενο δηλαδή στην πόλη ότι όλοι οι χώροι σε μια πόλη είναι κατά κάποιο τρόπο πως να το πούμε, επιβλέψιμοι. Δηλαδή ξέρω εγώ συναντούσα κάτι ταξιδιώτες που έρχονταν ξέρω εγώ για να ουρήσουν και να φάνε, να πιούνε τον καφέ τους ας πούμε χωρίς να τους βλέπει κανείς για παράδειγμα. Αυτό ας πούμε δηλαδή το ότι υπάρχει αυτή η ανάγκη, στην πόλη υπάρχουν όλες οι ανάγκες, το ότι έβρισκαν διέξοδο εδώ, εμένα αυτό κάπως με συνέπερνε, μου άρεσε δηλαδή. Και να σας πω την αλήθεια κρύβω μια φοβία για την ανάπλαση. Ότι η ανάπλαση θα τα παραμερίσει όλα αυτά. Θα γίνει και αυτό ένα επίσημο πάρκο. ...” (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Σε κάποιους άλλους ο τόπος βιώνεται ως αστικό κενό λόγω αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης αλλά ως περιβαλλοντολογικό τραύμα και παράνομων ενεργειών. Για παράδειγμα ο Μ. του οποίου το επάγγελμα είναι σχετικό με το πράσινο, ανέφερε πως “Ναι. Καταρχάς και λόγω του αντικείμενου μου (Γεωπόνος) θα έλεγα ότι είναι ένας ιδανικός, απ” τους τελευταίους χώρους που υπάρχουν στην Θεσσαλονίκη, για να αναδειχθεί από άποψη περιβάλλοντος”. και “Ναι. Καταρχάς και λόγω του αντικείμενου μου (Γεωπόνος) θα έλεγα ότι είναι ένας ιδανικός, απ” τους

τελευταίους χώρους που υπάρχουν στην Θεσσαλονίκη, για να αναδειχθεί από άποψη περιβάλλοντος. “ και “Ναι. Καταρχάς και λόγω του αντικείμενου μου (Γεωπόνος) θα έλεγα ότι είναι ένας ιδανικός, απ” τους τελευταίους χώρους που υπάρχουν στην Θεσσαλονίκη, για να αναδειχθεί από άποψη περιβάλλοντος.” (1)Η συνέντευξη του Μ.)

Ταυτόχρονα, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η θεσμική απογοήτευση καθώς, σε κάποιους προκαλείται αστική δυσφορία λόγω της αναξιοποίησης του από την πολιτεία και τα όργανα παρέμβασής της και ενυπάρχει το αίσθημα εγκατάλειψης και αναξιοποίησης λόγω έλλειψης θεσμικής οργάνωσης και αυτοδιοίκησης. Όπως, για παράδειγμα ο ερευνώμενος Δ. οποίος ανέφερε χαρακτηριστικά πως “Δ: Ε τα πρώτα συναισθήματα. Καταρχήν όταν μπήκα ο χώρος ήταν, και είναι δηλαδή ως σήμερα από ότι βλέπω, εγκαταλελειμμένος. Σε μια άθλια κατάσταση. Βέβαια εντάξει, μέσα σε αυτή την αθλιότητα υπήρχαν κάποια γκράφιτι πολύ εμπνευσμένα. Πάρα πολύ ωραία και αυτό με έκανε να σκεφτώ ότι μπορεί να έχει πάρα πολλές εφαρμογές γιατί υπάρχουνε κτίρια, υπάρχει ο χώρος να γίνουν πολλά πράγματα, δηλαδή πιο πρωτότυπα πράγματα από μια απλή συναυλία. Δηλαδή και τις εκδηλώσεις όπως του αντιρατσιστικού φεστιβάλ, το φεστιβάλ ΚΝΕ που φιλοξενείται πολύ συχνά εκεί πέρα και τα λοιπά. Από την άλλη, μετά όσο βοηθούσα εκεί στις εργασίες για το αντιρατσιστικό φεστιβάλ, ήταν ένας κύριος με ένα τρίκυκλο που ερχόταν και έκανε δουλειές και ρώτησα τι γίνεται με τον κύριο και τα λοιπά. Είχαμε πιάσει και συζήτηση. Ο οποίος έρχεται εθελοντικά στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά στον ελεύθερό του χρόνο και βοηθάει και κάνει εργασίες. Κόβει χόρτα και τέτοια. Και τότε ήταν που πληροφορήθηκα κιόλας ότι ο δήμος αφήνει το χώρο να ρημάζει. Ε και τώρα αυτό ήταν λίγο περίεργο όταν τα άκουγα όλα αυτά γιατί μιλάμε για ένα τεράστιο χώρο μέσα σε μια πυκνοκατοικημένη περιοχή και προφανώς σκέφτηκα ότι θα μπορούσε να αξιοποιηθεί με πάρα πολλούς διαφορετικούς τρόπους απτό να είναι απλά κτίρια με λαμαρίνα που ρημάζουν και χόρτα που μεγαλώνουν και ξεραίνονται. Επίσης, εκείνη την περίοδο περίπου είχα πάει και σε μια θεατρική παράσταση στην μονή Λαζαριστών όπου βρίσκεται πολύ κοντά στο στρατόπεδο Μελά. Που είναι και εκείνο ένα δημόσιο κτίριο. Το οποίο είναι καλοδιατηρημένο, φρεσκοβαμμένο, στην τρίχα. Κάνει φοβερές εκδηλώσεις και τέτοια. Και είναι κρίμα να μην δίνεται και ιδιαίτερη ίδια, ιδιαίτερη προσοχή και στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Ιδίως άμα σκεφτεί ο καθένας με πόσους τρόπους θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ένας τέτοιος χώρος μέσα σε μια πυκνοκατοικημένη πόλη της Θεσσαλονίκης που έχει τα προβλήματά που όλοι ξέρουμε”..(4)Η συνέντευξη του Δ.).

Επιπροσθέτως, και η Α. τονίζει την απουσία διάθεσης με τα κοινά λόγω έλλειψης κινήτρου, “ Εγώ όσο θυμάμαι μετά τα 18 μου δεν ήμουνα. Όσο ήμουνα στο σχολείο ήμουν μέρος περιβαλλοντικής ομάδας που ανά τακτά διαστήματα πηγαίναμε σε κάποια μέρη. Νομίζω ότι ήταν και η ηλικία, το ότι είχες χρόνο., αλλά και το σχολείο. Το ότι ασχολούταν ο διευθυντής μας και υπήρχαν κάποιοι καθηγητές και δασκάλες οι οποίοι ασχολιόντουσαν με αυτό και μας κάναν να θέλουμε να ασχοληθούμε και εμείς. Μετά από εκεί και πέρα δεν είχα κάποιο κίνητρο. (07) Η συνέντευξη της Α.)”

Ακόμη, ο συνεντευξιζόμενος Μ. ανέφερε επίσης χαρακτηριστικά πως “Μ: Μένω στον Εύοσμο αλλά λόγω των δραστηριοτήτων μου και συνεχή ενασχόληση με τον δήμο του Παύλου Μελά είμαι...έχω την έδρα απέναντι από το στρατόπεδο και καθημερινή ενασχόληση περιμετρικά του στρατοπέδου...Μ: Αυτό το διάστημα. Για αρκετό μάλιστα διάστημα θα έλεγα, βλέποντας τα παλιά κτίρια παρατημένα, έχω αναρωτηθεί πολλές φορές γιατί δεν έχουν γίνει κάποιες σοβαρές επεμβάσεις από την πολιτεία. Για την αναβάθμιση του χώρου, την αξιοποίηση προς όφελος των πολιτών και ταυτόχρονα την ανάδειξη της ιστορικότητας του”.(1)Η συνέντευξη του Μ.)

Τέλος, ο κύριος Λαζαρίδης ανέφερε πως και “Ακόμα και τώρα με πολύ μεγάλη δυσκολία αποδίδεται όπως αποδίδεται. Οι στρατοκράτες πιστεύουν ότι έχουν κάτι στα χέρια τους, ένα φιλέτο, και προσπαθούν να το αξιοποιήσουν με κάθε τρόπο...Παρόλο αυτά όμως αποδίδεται έστω και για 99 χρόνια και ήδη ανακοινώθηκαν δημοπρασίες για την μορφοποίηση του σε πρώτη φάση. Να πέσουν κάποια χρήματα, να γίνουν κάποια δέντρα, κάποιες περιφράξεις, και να σωθούν κάποια κτίρια. Τώρα ήρθε η ώρα. Τώρα ήρθε η ώρα και από εκεί και πέρα ακόμα και το τι ακριβώς θα γίνει κανείς δεν ξέρει. Τα χαρτιά δεν λένε πάντα την αλήθεια γιατί υπάρχουνε, υπάρχουν παραθυράκια τα οποία δεν ξέρεις τι θα σου βγάλουν. Ας πούμε υπάρχει το παραθυράκι των ιδιωτών μέσα. Δηλαδή αν ήταν τρία αναψυκτήρια είχε ένα είδος ανταποδοτικότητας. Θα λειτουργήσουν οι εμπορικές επιχειρήσεις δεν θα λειτουργήσουν; Τώρα αποκλείονται αυτά. Αλλά κανείς δεν ξέρει η οικονομική κατάσταση πως θα εξελιχθεί και αν θα επιδιώξει είτε ο στρατός είτε ο δήμος μια αλλαγή της συνθήκης παραχώρησης. Μια μικρή αλλαγή να γίνει, αμέσως μπαίνουν καινούρια πράγματα στο παιχνίδι. Για την ώρα αυτό αποτρέπεται”. (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης)

3ΚΦ3 (2ΚΓ9+2ΚΓ13)-Η δημιουργία μουσείου ως τόπος ιστορικής μνήμης παγκόσμιας κληρονομιάς και σύμβολο αντί-ναζισμού με σκοπό την αναγνώριση της ιστορίας, του τραύματος και σκοπό την επούλωση των συνεπειών του τραύματος και τη διαχείριση της κοινοτικής απώλειας και του κοινοτικού πένθους. Τραύμα και Μνημείο-Αντιναζιστικό Σύμβολο

Η δημιουργία μουσείου ως τόπος ιστορικής μνήμης παγκόσμιας κληρονομιάς και σύμβολο αντιφασισμού με σκοπό την αναγνώριση της ιστορίας, του τραύματος και σκοπό την επούλωση των συνεπειών του τραύματος και τη διαχείριση της κοινοτικής απώλειας και του κοινοτικού πένθους. Το μνημείο εμφανίζεται και ως ιστορική αποτύπωση για παράδειγμα, κατά τη διάρκεια της συνέντευξής του ο Μ. ανέφερε σχετικά με την ανάγκη για ιστορική αποτύπωση πως “Μ: Με γνώμονα κυρίως την συντήρηση και ανάδειξη των υπαρχόντων κτιρίων που είναι της περιόδου του 1920, έτσι ώστε επίκεντρο του πάρκου να είναι η ιστορική του ανάδειξη, με σεβασμό στον περιβάλλοντα χώρο. Ταυτόχρονα θα μπορούσαν να δημιουργηθούνε και άλλα θέματα ανάδειξης των κοινωνιών, των τοπικών κοινωνιών και της ίδιας της πόλης γενικότερα. Με κύριο χαρακτηριστικό την ιστορία και πάλι. “(1)Η συνέντευξη του Μ.) .

Επιπρόσθετα, η συνεντευξιζόμενη Μ. τόνισε πως “Δεν αλλάζουνε τα συναισθήματα. Απλά εξελισσόμαστε οπότε δεν μπορούν να μένουνε τέτοιοι χώροι ανεκμετάλλευτοι. Εφόσον υπάρχουνε και δεν αξιοποιούνται. Θεωρώ ότι ναι γνωρίζουμε την ιστορία μας. Τιμούμε αυτούς που έχουνε εκτελεστεί. Παρόλο αυτά ζούμε στο τώρα και πρέπει να εκμεταλλευτούμε όσον το δυνατόν τους χώρους που έχουμε προς όφελος δικό μας. Σίγουρα δεν ξεχνάμε το παρελθόν αλλά ζούμε και το παρόν. Και το μέλλον.. “(3) Συνέντευξη της Μ.) αλλά και πως “Μ: Πιστεύω ότι καλό είναι να γνωρίζουμε..” (3) Συνέντευξη της Μ.) Στη συνέχεια σημαντικό φως στα δεδομένα και κοινωνικά γεγονότα απέδωσε ο ιστορικός, ερευνητής και συγγραφέας Σπύρος Λαζαρίδης ο οποίος επεσήμανε “Σ: Τώρα πια η τοπική ιστορία, κάποτε ήταν αντικείμενο πολύ λίγων ανθρώπων. Τώρα πια νομίζω ότι έχουν καταλάβει όλοι ότι έχει πολύ μεγάλη σημασία. Ακόμα και αν οι άνθρωποι που κατοικούσαν σε μια περιοχή δεν κατοικούσαν από πάντα είτε αυτοί είτε οι πρόγονοί τους εκεί, αλλά είτε είναι μέτοκοι ή εσωτερικοί μετανάστες ή στιδήποτε. Παρόλο αυτά έχει κάτι το μαγικό το να ακούς ιστορίες για το τόπο που κατοικείς. Το διαπιστώνω πρόσφατα. Εμείς πρόσφατα κάναμε μια μεγάλη προσπάθεια για να βάλουμε κόσμο μέσα στον Παύλου Μελά. Και έτσι έκανα εγώ τον Οκτώβριο τρεις μεγάλες ξεναγήσεις. Μεγάλες σε διάρκεια τριών και τεσσάρων ωρών η καθεμιά με πολύ κόσμο. Και με πολύ μεγάλη μου χαρά έβλεπα ότι και αντέχανε το περπάτημα και τον χρόνο και θέλαν να ακούσουνε όλο και περισσότερα πράγματα. Άνθρωποι οι οποίοι όντως δεν έμεναν, δεν κατάγονται όλοι απτή Δυτική Θεσσαλονίκη. Η τοπική ιστορία πια έχει μπει, έχει μπει για τα καλά στο διάλογο. Ήδη αν προσέξετε πάρα πολλές θεματικές ξεναγήσεις γίνονται σε όλες σχεδόν τις πόλεις. Κάποτε δεν υπήρχε αυτό. Δηλαδή πηγαίναμε και βλέπαμε πέντε μνημεία. Τώρα όμως υπάρχουν ξεναγήσεις που λένε που κατοικούσε ο τάδε λογοτέχνης, τι κείμενο γράφτηκε για αυτή τη περιοχή. Έχει ανοίξει πολύ το πεδίο, πάρα πολύ και θα ανοίξει και άλλο. Θα ανοίξει και άλλο γιατί θεματικές καινούριες όλο και βγαίνουνε. Και βέβαια σε αυτό όλο είναι το, πως να το πω τώρα, ο μικρόκοσμος κάθε γειτονιάς ή κάθε κτιρίου πια είναι αυτός που μπαίνει στο μικροσκόπιο. Αυτό είναι που ιντριγκάρει και εμένα. Εγώ, ο τρόπος που γράφω τα βιβλία μου είναι αυτός. Το να ανιχνεύσω τον μικρόκοσμο κάθε περιοχής. Δεν με ενδιαφέρει αν ήρθε ο πρωθυπουργός σε κάθε πέντε εγκαίρως, με ενδιαφέρει να βρω στοιχεία για τους κατοίκους. Για το πόσες οικογένειες και η κάθε μια τι αρχείο έχει. Τι σεντούκια μπορώ να ανοίξω και πόσες φωτογραφίες από εκεί μπορώ να βγάλω. Κάπως έτσι λοιπόν. Το πάντρεμα του μικρόκοσμου με το μακρόκοσμο είναι αυτό που βγαίνει από τα δικά μου τα βιβλία τουλάχιστον. Και έτσι είναι και του Παύλου Μελά. (Συν. 02 Σπύρος Λαζαρίδης).

Συνακολούθως, και η Παρασκευή Κούρτη που διαδραμάτισε καίριο ρόλο για την διαδικασία παραχώρησης του στρατοπέδου Παύλου Μελά υπογράμμισε πως “Π: Ανταυτής λοιπόν της κριτικής και παρά το γεγονός ότι συνεχίζουμε να μην έχουμε έτσι πλήρη εικόνα, αν και έχουμε προσπαθήσει πάρα πολύ να βρούμε χρήματα, εγώ τουλάχιστον που ενδιαφέρομαι πάρα πολύ για την συνέχιση της έρευνας από πανεπιστήμιο αλλά δεν τα καταφέραμε ακόμα, πρόκειται να προχωρήσουμε σε ένα δεύτερο στάδιο.

Δηλαδή να κάνουμε έναν αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την περαιτέρω ανάπτυξη. Δηλαδή σε πρώτη φάση κάνουμε κάποια πολύ βασικά πράγματα με αυτά τα 20 εκατομμύρια που έχουμε για το στρατόπεδο. Αφήνουμε και κάποιες περιοχές πιο αδρές όπως η πλατεία που είναι ανάμεσα στα κτίρια Α3, κάποιους άλλους χώρους. Και εκεί θα προκηρύξουμε ένα αρχιτεκτονικό διαγωνισμό που στοχεύει κυρίως στη μνήμη. Δηλαδή σκοπός είναι να το δούμε λίγο καλύτερα στη μια επόμενη φάση παρέμβασης. Τώρα όμως αυτά που σας λέω εγώ είναι μες στο δικό μου το μυαλό. Δηλαδή νομίζω ότι αν ρωτούσαμε ένα πολίτη έξω και του λέγαμε ξέρεις μα αφού φαίνεται ότι είναι πολύ προσανατολισμένοι στην ανάπτυξη και δεν φαίνεται το μνημονικό τόπο; Θα μας κοίταγε περίεργα. Δεν θα καταλάβαινε τι λέγαμε!” (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Ακόμη, η ερευνώμενη Μ. ανέφερε πως “Το έχω σκεφτεί όλο αυτό με το μουσείο με αφορμή μια εκδήλωση, σε μια εκδήλωση που είχα πάει. Ένα φεστιβάλ. Και εκεί είχα ε...είχα δει κάποιες φωτογραφίες που τις είχανε βάλει σε, τις είχανε βάλει μπροστά στην είσοδο για να περνάει αναγκαστικά ο άλλος και να βλέπει μέσα από φωτογραφίες την ιστορία αυτού του στρατοπέδου. Οπότε πάνω κάτω γνωρίζω τι συνέβη. Πόσο μάλλον ένας τουρίστας ας πούμε θα μπορούσε να μάθει με ένα μουσείο. Ένωσα ένα είδος απογοήτευσης όταν είδα αυτές τις φωτογραφίες και τις εικόνες και τα κείμενα που έλεγαν ακριβώς τι έγινε στην ιστορία.”(6) Η συνέντευξη της Μ.)

Συνοψίζοντας, η ερευνώμενη Η. παραλλήλισε το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης Παύλου Μελά με το Άουσβιτς και επισήμανε χαρακτηριστικά πως “Η: Η αλήθεια είναι ότι με τους συμφοιτητές μου, που όταν νοίκιασα το σπίτι και είδα ότι είναι κοντά σε αυτό το στρατόπεδο, τους έκανα μια κουβέντα αν ξέρουν την ιστορία του και λοιπά. Δεν ξέρανε. Και μου έκανε και εντύπωση ότι και οι περισσότεροι ήτανε από την Θεσσαλονίκη. Και γι’ αυτό θεωρώ ότι είναι, έχει σημασία. Δηλαδή γιατί όλος ο πλανήτης να γνωρίζει για το Άουσβιτς και όχι για αυτό; Γιατί να μην είναι και αυτό ένα μνημείο που να πηγαίνουμε και να το επισκεπτόμαστε. Και να παίρνει και η ίδια η πόλη πόρους από αυτό. Και ίσως να βοηθήσει και την ανθρωπότητα. Γιατί βλέποντας κάτι τόσο αποτρόπαιο μπορεί και ο ίδιος μέσα σου να αποφασίζεις να παίρνεις μια άλλη στάση ζωής”. (2) Η συνέντευξη της Η.)

3ΚΦ.4.Σύνδεση εθνικών πολεμικών τραυμάτων και προσφυγικού ζητήματος-συλλογικό τραύμα

Διαφαίνεται σύνδεση στεγαστικού προσφυγικού προβλήματος με την καταναγκαστική διαμονή σε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Την προαναφερθείσα σύνδεση έκανε ερευνώμενη η οποία ανέφερε πως “Που ψάξαμε να βρούμε φωτογραφίες για την ευαισθητοποίηση των υπόλοιπων φοιτητών για τους πρόσφυγες. Και γενικά έχω δει μόνο έναν καταυλισμό στα Διαβατά στη Θεσσαλονίκη και όχι πχ τα Λαγκαδίκια. Ε προφανώς η ιδέα δεν μου αρέσει. Αλλά άμα το πάρουμε, άμα το σκεφτούμε με την λογική, αφού είναι ένας χώρος ελεύθερος που δεν χρησιμοποιείται πια και γνωρίζω ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε κρίση οπότε δεν ξέρω αν μπορεί να προσφέρει χρήματα για να ζήσουν αυτοί οι άνθρωποι κάπου αλλού. Οπότε με τη λογική

το σκέφτομαι ότι είναι κάτι θετικό, από το τίποτα. Αλλά βέβαια μιλάμε για ανθρώπους. Που δεν είναι μόνο να ζήσουνε. Δεν είναι το θέμα μόνο να ζήσουνε. Το θέμα είναι και να ζήσουν αξιοπρεπώς, όπως ορίζουν και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Και επίσης σκέφτομαι ότι, επειδή το στρατόπεδο άμεσα ή έμμεσα θεωρείται ως κάτι που είναι συνδεδεμένο με τον πόλεμο, και αυτοί οι άνθρωποι έχουν ξεφύγει από όλο αυτό και θέλουν να ξεφύγουν και το προσπαθούν πάρα πολύ και πάλι έρχονται αντιμέτωποι με αυτή την ιδέα. Πιστεύω από αυτή την άποψη ότι είναι, ότι δεν βοηθάει γενικά καθόλου τους ανθρώπους που μένουν εκεί πέρα. Για εμένα αποτελεί τραύμα γιατί στενοχωριέμαι για την κατάσταση τους και θα ήθελα προφανώς να ζουν σε πολύ καλύτερες συνθήκες. Από την άλλη όμως γενικά βλέπω ότι έχει αυξηθεί ο ρατσισμός. Και γενικά έχω δει ότι, ότι γενικά γίνονται πορείες στα νησιά που έρχονται πρόσφυγες για να τους διώξουν. Και από τις ειδήσεις έχω δει πολλά, πολλά γεγονότα παραδείγματος χάριν για το μπάμπεκιου στα Διαβατά”.(6) Η συνέντευξη της Μ.)

Ένας ακόμη ερευνώμενος ανέφερε πως “Μ: Ναι. Θα μιλήσω για τους πρόσφυγες καθώς αυτό μου έρχεται τώρα. Ε θεωρώ ενδεδειγμένη επιλογή την ε, την ύπαρξη των κατασκηνώσεων μέσα σε παλιά πλέον στρατόπεδα. Γιατί το κράτος έπρεπε σε σύντομο χρονικό διάστημα να μπορεί να βρει άμεσα στέγαση για τους πρόσφυγες. Είναι και ενδεδειγμένη και αναγκαστική επιλογή. Όμως η εικόνα που μου δείχνει εμένα ως πολίτη όταν περνάω από εκεί είναι διχασμένη. Γιατί στοιβάζονται σε να μην πω άθλιες, άλλα πάρα πολύ κακές συνθήκες οι άνθρωποι αυτοί. Ταυτόχρονα, επειδή μπορώ να καταλάβω ότι το κράτος αυτό εν μέσω κρίσης, ήτανε η χειρότερη χρονική στιγμή που θα μπορούσε να υποστηρίξει την προσπάθεια αυτή.

Θα μπορούσε να γίνουν πολύ καλύτερα τα πράγματα αλλά δεν είμαι βέβαιος αν μπορεί να το υποστηρίξει το ίδιο το κράτος αυτό...Κρίνοντας δυο ιστορικά γεγονότα σε διαφορετικούς χρόνους, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται. Όχι ακριβώς βέβαια με τα ίδια δεδομένα. Αλλά κάποια κοινά σημεία μπορούν να ειπωθούν. Όπως το ότι και οι άνθρωποι που βασανίστηκαν στην περίοδο της Γερμανικής κατοχής αναγκάστηκαν να διαβιούν, για όσο χρονικό διάστημα ήταν εκεί, χωρίς τη θέληση τους. Βέβαια οι σημερινές συνθήκες είναι εντελώς διαφορετικές αλλά κάποια χαρακτηριστικά μπορούμε να τα, να τα δούμε σε επανάληψη. Όπως το ότι και οι άνθρωποι οι τωρινοί, οι πρόσφυγες, αναγκάστηκαν για γεωπολιτικούς λόγους να ε, να αφήσουν τις εστίες τους. Να εγκλωβιστούν σε ένα χώρο από τον οποίο χρονικά δεν ξέρουν πότε μπορούν να αλλάξουνε τόπο επιλογής τους. Αλλά βέβαια και το ελληνικό κράτος με τα δεδομένα που έχει, κάνοντας ότι μπορεί, είναι και αυτό σε δύσκολη θέση. Ε...θα μπορούσα να διακρίνω είναι ότι αυτές οι εξελίξεις αλλάζουνε και συμπεριφορά της κοινωνίας η οποία επηρεάζεται από αυτό. Όπως το ότι θα πρέπει να μάθουμε να συμβιώνουμε με τους πρόσφυγες γιατί και αυτοί έφυγαν χωρίς την θέλησή τους από τις εστίες τους. Αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να σεβαστούμε και να σέβονται την ίδια την κοινωνία, για να μπορούμε να είμαστε σε καλύτερο επίπεδο στο μέλλον.... Οι Έλληνες ήτανε πάντα φιλόξενος λαός, σύμφωνα με τα δικά μου δεδομένα. Όμως η κρίση δημιουργεί σιγά σιγά κάποια δεδομένα, τα οποία δεν μπορούμε να τα αποκλείσουμε. Όπως ο φόβος για εργασία, ο φόβος για πιθανές συγκρούσεις.

Και ταυτόχρονα θα πρέπει να κατανοήσουμε και τους ίδιους πρόσφυγες που νιώθουν ότι είναι εγκλωβισμένοι σε έναν χώρο στον οποίο δεν ήτανε επιλογή δική τους.” (1) Η συνέντευξη του Μ.)

Και σύμφωνα με την Η. “Η μόνη έτσι, πιο κοντινή ιστορία που έχω από ξήλωμα οικογένειας να πάει από κάπου προς την Θεσσαλονίκη ήτανε μιας γνωστής μου. Που οι παππούδες της ξεριζώθηκαν από τον Πόντο και... Μάλιστα θυμάμαι ότι είχαν πολύ λίγο χρόνο για να μαζέψουν τα υπάρχοντά τους και πήρανε δυο βαρέλια. Το ένα με λίρες το άλλο με ελιές. Μπερδεύτηκαν πήραν τις ελιές μαζί τους. Οι λίρες παρέμειναν εκεί. Πήγαν να κάνουν εκταφή γιατί προφανώς είχαν θαφτεί στο χώμα. Δεν τους αφήσανε. Και πολλές φορές μπαίνω στην διαδικασία να σκεφτώ τι θα έκανα εγώ αν μου λέγανε ότι έχεις ε...ότι έχεις 10 λεπτά να πάρεις το υπάρχοντά σου από το σπίτι. Τι θα έπαιρνα. Θα έπαιρνα το κινητό μου; Θα έπαιρνα τον υπολογιστή μου; Τα ρούχα μου, δεν ξέρω. Με, με πονάει. Δεν ξέρω. Δηλαδή καμιά φορά εμείς σκεφτόμαστε να φύγουμε για ένα ταξίδι το οποίο το προγραμματίζουμε και μπορεί να φτιάχνουμε βαλίτσα δυο ώρες. Είναι πολύ δύσκολο. Να σου λένε ότι πρέπει να πας κάπου αναγκαστικά. Δεν σε απειλεί κάποιος με πιστόλι που σου λέει ότι έχεις 10 λεπτά να φύγεις. Θεωρώ πια ότι...ότι πλέον οι εκτελέσεις δεν γίνονται έτσι, με αυτόν τον τρόπο. Δηλαδή να στήνεις τους ανθρώπους στην σειρά και να τους πυροβολείς έναν έναν. Απλά γίνεται με άλλο τρόπο. Είτε με την πολιτική, είτε με την οικονομία. Αλλά συμβαίνει κάτι παρόμοιο. Δηλαδή θα μπορούσες να ...να το... να το παρομοιάσεις. Απλά, επειδή μάλλον δεν είναι τόσο προφανές όσο το να βλέπεις έναν άνθρωπο να τον πυροβολεί κάποιος άλλος και να πεθαίνει.. Ίσως να μην το καταλαβαίνουμε. Αλλά συμβαίνει. Συμβαίνει και σήμερα. Παρόλο που ο πόλεμος δεν είναι ο ίδιος όπως ήταν τότε με τα όπλα και τους αντάρτες και τους Ναζί. Συμβαίνει κάτι παρόμοιο. Απλά όχι με αυτόν τον τρόπο. Γιαυτό ίσως δεν είναι αισθητό”.(2) Η συνέντευξη της Η.)

Επιπροσθέτως, διαφαίνεται και σύνδεση στεγαστικού προσφυγικού προβλήματος με την καταναγκαστική διαμονή σε στρατόπεδα συγκέντρωσης και σύνδεση της παρούσας προσφυγικής κρίσης με τη προσφυγική κρίση των εθνικών προγόνων

“Μ: Στο χωριό μου γνωρίζω ότι έχουν μεταναστεύσει πολλοί άνθρωποι τότε από τον πόλεμο απτήν Μικρά Ασία. Και γενικά έχω ακούσει ιστορίες για το πως ήρθαν και είχαν αυτή τη θέληση, το να ξαναζήσουν και να ξανά αποκτήσουν αυτά που είχαν. Και γενικά αυτό μου θυμίζει την κατάσταση με το τώρα, που έρχονται άνθρωποι χωρίς να το θέλουν εδώ πέρα και έχουνε και πάλι αυτή τη θέληση για τη ζωή. Και έχω δει και φωτογραφίες που θυμίζουν πάρα πολύ, ακόμα και σε διαφορετικές εποχές και διαφορετικούς ανθρώπους, θυμίζουν πολύ οι καταστάσεις. Είναι σχεδόν ίδιες δηλαδή. Οπότε είμαι πολύ ευαισθητοποιημένη σε αυτό το θέμα, ήδη. Ακόμα και αν οι άνθρωποι και οι πληθυσμοί δεν είναι το ίδιο.”(6) Η συνέντευξη της Μ.)

3.ΚΦ.6. Η ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τον μετασχηματισμό της απουσίας συλλογικού τραύματος

Από την ανάλυση το μνημείο εμφανίζεται ως ανάγκη υπενθύμισης κινδύνου μέσω της απαιτούμενης ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τον μετασχηματισμό της απουσίας συλλογικού τραύματος του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως πρώην ναζιστικό στρατόπεδο. Η ερευνώμενη Μ. τόνισε πως “Μ: Δεν μαθαίνουμε από τα λάθη μας ως κοινωνία. Γιατί έπρεπε αυτό το μνημείο να ναι σε εντελώς διαφορετική εικόνα για να μπορούν οι επόμενες γενιές να μην ξεχνούνε τι κάνανε οι προηγούμενες γι’ αυτούς. Εκεί έχουν υποστεί βασανιστήρια πολλοί δικοί μας άνθρωποι, που είχαν ε, το μόνο πραγματικά ιδανικό τους να παλέψουν για την ελευθερία, Χαθήκανε ζωές. Βασανίστηκαν πάρα πολλοί συμπολίτες μας και είμαι βέβαιος ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νέων, ίσως και παλαιότερων, δεν γνωρίζει την ιστορία. Και ένας λαός που δεν έχει ρίζες δεν έχει μέλλον”. (1) Η συνέντευξη του Μ.) και “και Μ: Πιστεύω ότι έτσι ίσως χάνουν το χαρακτήρα που είχαν στην αρχή. Αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητα κακό γιατί ίσως να θέλουν να ξεχάσουν όλα αυτά που συν έβαιναν τότε. Και ίσως μπορούν να τα υπενθυμίσουν με τον δικό τους τρόπο. Ίσως για να φύγει αυτό το στίγμα που υπάρχει, το αρνητικό. Έχω δει και φωτογραφίες με στρατόπεδα- camp. Υπήρχε ένα, μια ομάδα στο πανεπιστήμιό μου που ασχοληθήκαμε με αυτό το θέμα”. (6) Η συνέντευξη της Μ.

Ακόμη μία συνεντευξιαζόμενη ανέφερε πως “ Μ: Χρειάζεται να γνωρίζουμε τι συμβαίνει. Να γνωρίζουμε την ιστορία για να μην επαναληφθεί. Οπότε πιστεύω ότι μπορούμε να γνωρίζουμε τι συνέβη αλλά προφανώς να μην αφήνουμε να ξανασυμβαίνει αυτό που είχε συμβεί και να κάνουμε βήματα προς κάτι καλύτερο. Πιστεύω εν μέρει ότι θα βοηθήσει στο να γνωρίζουμε την ιστορία μας και να μην ξαναγίνουν αυτά τα λάθη που έγιναν τότε. Αλλά από την άλλη πιστεύω ότι, αφού θα γνωρίζουν οι περισσότεροι άνθρωποι για το γεγονός ότι θα έχει αρνητικές συνέπειες εν μέρει”. (6) Η συνέντευξη της Μ.)

1.41 Συμπεράσματα καλλιτεχνικής διεργασίας για την έρευνα

Τα πορίσματα της φωτο-εκμείυσης και της συμμετοχικής παρατήρησης

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί πως προστέθηκαν επιπλέον τα παρακάτω ερωτήματα, και επαναξιολογήθηκαν τα δεδομένα του συνόλου των ατομικών και ομαδικών συνεντεύξεων.

1. 1. Τόπος. Ποια είναι η προβεβλημένη και συμβολοποιημένη οπτική προσωπικότητα, η πολιτιστική διάσταση και η ιστορική επιρροή του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά στην κοινότητα;

Ανάπτυξη αντι-ναζιστικής ιδεολογίας

Σημαντική αξία είχε το γεγονός πως όσοι γνωρίζαν τραυματικά ιστορικά γεγονότα είχαν αναπτύξει αντι-ναζιστική ιδεολογία. Για παράδειγμα, η ερευνώμενη Μ. επεσήμανε πως “Μ: Αναφορικά με την ε, αξία του ανθρώπου; Και την εν καιρό πολέμου που επικρατεί τώρα σε διάφορες χώρες του κόσμου; Ε ναι, ότι θεωρώ θα έπρεπε να σταματήσουν, να σταματήσουν επιτέλους όλοι αυτοί οι πόλεμοι που γίνονται λόγω των συμφερόντων κάποιων. Να χάνονται άδικα τόσες ζωές ανά τον κόσμο. Γιατί έχουμε φτάσει στο 2020. Νομίζω ότι έχουμε εξελιχθεί γενικά σαν άνθρωποι. Η αντίληψη μας. Γενικά αυτοί που κυριαρχούν τον κόσμο δυστυχώς θέλουνε συνεχώς να καταλαμβάνουνε περισσότερα εδάφη και είναι άπληστοι γενικά. Όσον αφορά την ενέργεια. Ότι θέλουν περισσότερα χρήματα. Φτάνει πια αυτό. Δηλαδή όσα έχουνε είναι αρκετά θεωρώ. Δεν χρειάζεται να αποκτήσουνε και άλλα.

Ας ζήσουμε ειρηνικά και να πάρει ο καθένας αυτό που του αναλογεί εκεί που βρίσκεται. Στον τόπο που βρίσκεται. Αυτό. Θεωρώ ότι δεν υπάρχει λόγος επιβίωσης πλέον όπως γινότανε παλαιότερα. Γίνεται απλά απ’ την απληστία του ανθρώπου να έχει όλο και περισσότερα αγαθά. Υλικά αγαθά. Αυτό. .” (3) Συνέντευξη της Μ.)

Επιπρόσθετα, ακόμη μία ερευνώμενη η Μ. τόνισε πως “Μ: Ε κυρίως ...Ναι. Τα συναισθήματα που μου προκαλούνται σκεπτόμενη όλα αυτά που βίωσαν πολλοί άνθρωποι. Όχι μόνο Έλληνες. Αλλά και διάφοροι άλλοι από διάφορες άλλες εθνικότητες. Παρόλο αυτά όλοι παραμένουν να είναι άνθρωποι, οπότε δεν υπάρχει διάκριση για μένα σε αυτό. Κυρίως αυτό το αίσθημα της αδικίας. Το αίσθημα του θανάτου χωρίς λόγο. Και λυπάμαι γιαυτό. Λυπάμαι που οι άνθρωποι συμπεριφέρονται έτσι στο είδος τους. Αυτό. Λυπάμαι.. (3) Συνέντευξη της Μ.)

Τέλος, σημαντική αξία στην ανάπτυξη αντι-ναζιστικής ιδεολογίας προσέδωσε ο ερευνώμενος Δ. αναφέροντας την άποψη, στάση και αντίληψή του για το αντιρατσιστικό φεστιβάλ καθώς “Δ: Το αντιρατσιστικό φεστιβάλ είναι το μεγαλύτερο φεστιβάλ της πόλης. Γίνεται κάθε καλοκαίρι. Έχει καθιερωθεί σαν θεσμός πλέον. Τώρα είναι, έχουνε γίνει περίπου 22 , 23 άμα θυμάμαι καλά ήταν το

τελευταίο που έγινε, 23ο. Για πολλά χρόνια φιλοξενούτανε στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Κυρίως γίνεται επειδή είναι κοντά στην πόλη. Κοντά στην πόλη. Όχι τόσο κοντά αλλά ήταν και πολύ ωραίος ο χώρος. Είχε πολλούς χώρους, μπορούσαν να στηθούν πολλές μουσικές σκηνές.

Και όχι μόνο μουσικές σκηνές, όλες οι δραστηριότητες του φεστιβάλ οπότε βόλευε σαν χώρος. Και ήταν εύκολα προσβάσιμος. Ντάξει ήταν, απ' το κέντρο είναι λίγο μακριά αλλά είναι εύκολα προσβάσιμος. “(4)Η συνέντευξη του Δ.)

2.Τραύμα. Τραύμα. Με ποιόν τρόπο το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί κοινοτικό και δημόσιο τόπο, ιστορικό μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και τόπος πρόκλησης συλλογικού τραύματος; Η επαφή και διαπραγμάτευση με την τέχνη (παρεμβατική) αποτελεί κινητήριο μοχλό ενίσχυσης του κοινωνικού, πολιτισμικού κοινοτικού κεφαλαίου, της αίσθησης της συλλογικής ταυτότητας και κοινότητας και φροντίδας του τραύματος για τους κατοίκους;

Αν και σπάνια στοιχεία στο εμπειρικό υλικό, υπήρξαν συμμετέχοντες με αγωνία να κρατηθεί η ιστορική μνήμη του χώρου ωστόσο, να ανα-διαμορφωθεί η συναισθηματική χροιά του μέσω της τέχνης. Όχι της παρεμβατικής αλλά βασικών μορφών της, κυρίως πολιτισμικού χαρακτήρα (σύλλογοι, χορευτικά, συναυλίες) με σκοπό να ανακουφιστεί η μνήμη και το τραύμα. Για παράδειγμα η ερευνώμενη Μ. ανέφερε χαρακτηριστικά πως

“Μ: Το βλέπω καθημερινά ναι, γιατί χρησιμοποιώ την αστική συγκοινωνία της Θεσσαλονίκης. Οπότε περνώντας κάθε μέρα για την δουλειά μου το βλέπω. Οπότε οι μνήμες ξυπνάνε. Όταν το παρατηρώ και είμαι σε αυτή την ε, σε αυτή τη διάθεση τέλος πάντων. Στο μουντ, πως να το πω. Παρόλο αυτά, προσπαθώ να μην το σκέφτομαι γιατί είναι ένα γεγονός το οποίο με θλίβει. Και να προσπαθήσουμε να το αξιοποιήσουμε, τουλάχιστον το στρατόπεδο, για να μην μένει ανενεργό. Με κάποιο άλλο τρόπο. Όπως ήδη γίνονται κάποιες εκδηλώσεις. Και να πάρει μια άλλη διάσταση σαν στρατόπεδο. Σίγουρα δεν ξεχνάμε αυτά που έγιναν στο παρελθόν. Αλλά μπορούμε να το δώσουμε μια άλλη διάσταση. Να αξιοποιηθεί. Ως χώρος. Να... έχω παραβρεθεί και πρόσφατα μάλιστα. Στα Χριστούγεννα που είχε κάποια. Μια εβδομάδα που είχε διάφορες διοργανώσεις. Σίγουρα οι μνήμες γυρνάνε στο παρελθόν. Και αυτό. Με στεναχωρεί. Δηλαδή λίγο μου δημιουργεί μια ένταση. Για ποιο λόγο να έγιναν όλα αυτά τα κακουργήματα. Να χάθηκαν τόσες ζωές χωρίς λόγο. Που η ανθρώπινη ζωή για μένα είναι η μεγαλύτερη αξία και το πιο βασικό. Γιαυτό και ως εκπαιδευτρια αυτό που κάνω τώρα. Ότι θέλω να κρατήσω εν ζωή τον συνάνθρωπο μου. Πόσο μάλλον για τους άλλους που χάθηκαν άδικα τόσες ζωές. Χωρίς λόγο. Δηλαδή αυτή η βαρβαρότητα που κυριαρχεί και η απόκτηση γενικά, η κατάκτηση μιας περιοχής και της εξουσίας που μας εξανθρωπίζει ουσιαστικά. Ελπίζω να σταματήσει. Να υπάρχει γενικά ειρήνη στο κόσμο. Και να έρθει στο προσκήνιο η αξία. Η ανθρώπινη αξία.”. (3) Συνέντευξη της Μ.)

Τέλος, προστέθηκαν

3. Το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί για την κοινότητα σύμβολο-τόπο χωροταξικό για το πολιτισμικό-πολεμικό τραύμα, επειδή ήταν στρατόπεδο συγκέντρωσης;

Σύμφωνα, με τη βιβλιογραφία ο Ζιώγας, αποτύπωσε χαρακτηριστικά πως ‘ο Τόπος σχηματίζεται όταν ο θεατής με το σώμα του να περιπλανάται στο τοπίο μέσα από μια διάθεση ή ανάγκη του να το ερμηνεύσει με επιστημονικά, καλλιτεχνικά ή προσωπικά/βιοματικά κίνητρα. Ενώ ‘ο Χώρος βρίσκεται πέρα από τις αισθήσεις του Τοπίου ή οι ερμηνείες του Τόπου αναφέρεται στις στοχαστικές ανασυνθέσεις των παραπάνω’. Τέλος, ‘για να αντιληφθεί κάποιος το Τοπίο ή να ερμηνεύσει τον Τόπο χρειάζεται να βρίσκεται σε επαφή με αυτά, ο Χώρος προϋποθέτει την απομάκρυνση, το συλλογισμό και τη νοητική τους επεξεργασία’.

Συνοψίζοντας, ο σημερινός τόπος του στρατοπέδου δεν δύναται να αποτελέσει Τοπίο και Χώρο, ιστορικό, μνημονικό, τραυματικό και συλλογικό εάν δεν προηγηθεί η κοινοτική περιπλάνηση, η συλλογιστική ερμηνεία, η ανακάλυψη, η απομάκρυνση και τελικά η επιστροφή. Για να συμβούν όμως, όλα αυτά χρειάζεται κανείς όπως φροντίζει ένα ατομικό ψυχικό τραύμα να φροντίσει και το συλλογικό και αυτή η διαδικασία αποτελεί την ίαση προηγουμένως μιας σειράς γραφειοκρατικών, θεσμικών, πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών τραυμάτων για να υπάρχει η δυνατότητα η κοινότητα γύρω από το στρατόπεδο, η Θεσσαλονίκη, η χώρα, ο κόσμος να μπορέσει να ωριμάσει, να αντιληφθεί και να συνειδητοποιήσει τη σημασία του ιστορικού στρατοπέδου. Ολοκληρώνοντας, σύμφωνα, τόσο με τα εμπειρικά δεδομένα, όσο και με τις προσωπικές πεποιθήσεις της ερευνήτριας ως πρόταση καλλιτεχνική αποτυπώθηκε το σεναριακού τύπου κείμενο για την κατασκευή ενός ψηφιακού μουσείου του στρατοπέδου Παύλου Μελά.

Το κυριότερο προσδοκώμενο αποτέλεσμα που επιβεβαιώθηκε ήταν το γεγονός ύπαρξης της μετατόπισης στα λεγόμενα ερευνώμενων που είχαν διαφορετική αντίληψη για το στρατόπεδο και διαφορετική έπειτα από το άκουσμα λογίων και την αλληλεπίδραση με άτομα με διαφορετική οπτική για το στρατόπεδο σε σχέση με το τραύμα. Σύμφωνα με την Ζήση, “ο σχεδιασμός του οδηγού συνέντευξης και οι δεξιότητες συντονισμού της ομάδες είναι βασικά θέματα των Ο.Ε., όπως και τα ζητήματα αξιοπιστίας και εγκυρότητας των δεδομένων που θα συλλέξουν” (Ζήση 2018) και χρειάζεται να υπάρχουν ευκρινείς στόχοι από την αρχή. Συνοψίζοντας, σημαντικό στοιχείο στη μετατόπιση μπορεί να αποτέλεσε και το γεγονός πως η εστιασμένη ομάδα αποτελεί ενδιαφέρουσα, διαδραστική και ζωννή διαδικασία για τους συμμετέχοντες σε μία έρευνα σύμφωνα με την βιβλιογραφία καθώς, “γνωρίζουμε ότι οι συμμετέχοντες στις Ο.Ε. βρίσκουν πιο ενδιαφέρουσα τη διαδικασία της αλληλεπίδρασης σε σύγκριση με την προσωπική συνέντευξη ή το αυτο-συμπληρούμενο ερωτηματολόγιο” (Bristol&Fern, 1996).

Η παρούσα καλλιτεχνική έρευνα δράσης αποτέλεσε μία αναγκαία ευκαιρία επιστροφής στο πεδίο του τραύματος. Ως κοινωνική λειτουργός, εργαζόμενη στο προσφυγικό πεδίο η ερευνήτρια έθεσε τη στοχοθεσία ασυνείδητα για να αντί-δράσει και εκείνη απέναντι στο πολεμικό τραύμα των προσφύγων και στο δευτερογενές τραύμα από τη σύνδεση εκείνου, με το τραύμα των εθνικών προγόνων της. Η διαδικασία

συμμετοχής στην έρευνα από τους κατοίκους της περιοχής φάνηκε να λειτουργεί ως έναυσμα και ενθαρρυντικό παράγοντα να συνδεθούν για πρώτη φορά με το ίδιο τους το λανθάνων τραύμα και να το διαχειριστούν ως ομάδα πολιτών πλέον. Η διαπίστωση αυτή προέκυψε από αναφορές που έκανα οι ίδιοι σχετικά με τη δυνατότητα που τους δόθηκε να “ξανά δουν” το στρατόπεδο διαφορετικά, να κατανοήσουν τους ασυνείδητους λόγους απώθησής του και μάλιστα να σκεφτούν το ενδεχόμενο επανάληψης τέτοιων δράσεων στο μέλλον.

Συνεπώς, η ίδια η ερευνητική διαδικασία λειτούργησε εμπνευστικά για τους κατοίκους και ανέδειξε καλές πρακτικές θετικής κοινοτικής συν διαμόρφωσης και ιστορίας για την τοπική κοινότητα.

4. Η ύπαρξη καλλιτεχνικής δράσης αποτελεί πηγή κοινοτικής κινητοποίησης για τους κατοίκους και σε σχέση με την διεκδίκηση της αξιοποίησης του τόπου του στρατοπέδου Παύλου Μελά;

Θετικό γεγονός αποτέλεσε το μεγάλο ενδιαφέρον για κοινοτική εμπλοκή παρά τα απογοητευτικά ποσοστά κοινωνικής συμμετοχής των ερευνώμενων της παρούσας ποιοτικής έρευνας για παράδειγμα η Η. ανέφερε πως “Η: Εμ... Αν σκεφτώ ότι μπορεί να θέλω να φύγω από το σπίτι μου να πάω στο σούπερμάρκετ και είμαι αναγκασμένη να αντικρίσω ένα τέτοιο κτίριο. Παλιό, να φαίνεται καμένο, εγκαταλελειμμένο και όλα αυτά, και με ότι, αυτό που συνέβη εκεί, το συνοδεύει. Ε φυσικά. Χαίρομαι. Χαίρομαι όταν βλέπω ότι υπάρχει ζωή. Μέσα σε ένα χώρο στον οποίο υπήρχε μόνο θάνατος. Ε χαίρομαι να ακούγονται μουσικές. Να μαζεύεται ο κόσμος. Είναι όμορφο. Είναι όμορφο να βλέπεις ότι το αξιοποιούν πλέον σαν ένα χώρο τον οποίο μπορούν να μαζευτούν και να περάσουν καλά. Και όχι να κάνουνε κάτι παρόμοιο με αυτό που γινότανε παλιά εκεί. Μου δημιουργεί πολύ όμορφα συναισθήματα. Χαίρομαι. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και σαν συναυλιακός χώρος. Και σαν πάρκο για να πηγαίνουν να κάνουν βόλτα οι μαμάδες με τα παιδιά. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε πολλά πράγματα.” (2) Η συνέντευξη της Η.) Επιπροσθέτως, η Ι. ανέφερε και εκείνη πως “Ι: Νομίζω ότι είναι καλό να ξεφεύγουμε. Να υπάρχουνε παρέες και όχι μόνο σε καφέ έξω. Το να είμαστε, να βρισκόμαστε με τη φύση. Το να καλλιεργούμε τα δικά μας πράγματα. Και είναι το θεωρώ πάρα πολύ καλό”. (10) Η συνέντευξη της Ι.)

Παρόλα αυτά, δεν εκλείπει και η απογοήτευση από πολίτες προς αρχές αυτοδιοίκησης, πολιτειακές υπηρεσίες και δημοτικές πολιτικές με αποτέλεσμα να επηρεάζει άμεσα και την σχέση ατόμου και έννιας κοινοτικής συμμετοχής ακόμη κι αν δεν περιλαμβάνει την κρατική εμπλοκή για παράδειγμα, ο ερευνώμενος Λ. τόνισε πως “Λ: Ήμουν μέλος στην περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου μου...Λ: Εμείς ασχολούμασταν κυρίως με το στρατόπεδο Καρατάσου, το οποίο και αυτό βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε διαδικασία ώστε να αξιοποιηθεί. Δεν έχει ακόμα παραχωρηθεί στο Δήμο. Αλλά συμμετείχαμε αρκετές φορές σε δημοτικά συμβούλια τα οποία με παρεμβάσεις για το στρατόπεδο Παύλου Μελά, γιατί βρισκόταν σε διαδικασία να παραχωρηθεί τότε στο δήμο. Και το ζήσαμε λίγο και από μέσα. Τη χαρά του όταν παραχωρήθηκε τελικά. Αυτό. Ναι και στόχος μας ήταν αυτός τελικά, να γίνει ένα μητροπολιτικό πάρκο.

Βέβαια από την θεωρία στην πράξη απέχει αρκετά. Θα δούμε τελικώς το αποτέλεσμα, πως θα γίνει. Πως θα διαμορφωθεί το πάρκο.(12) Η συνέντευξη του Λ.) και πως ακόμη, “Λ: Ε διότι νομίζω ότι όσοι περισσότεροι ασχολούνται ίσως βγει και κάτι. Και τελικά δεν ξέρω αν φταίει αυτό, ότι ασχολήθηκαν αρκετοί, αλλά έχει πολλούς ανθρώπους η περιοχή. Οι οποίοι ασχολούνται και θέλουν να κάνουν κάτι για την περιοχή τους. Βέβαια δυστυχώς υπάρχουν και πάρα πολλοί που δεν τους ενδιαφέρει, αλλά νομίζω βοήθησε το ότι αρκετοί σύλλογοι. Και μερικές φορές δεν είχαν σχέση άμεση, είτε με το περιβάλλον είτε με το στρατόπεδο, και σύλλογοι πολιτιστικοί. Οι οποίοι ασχολήθηκαν και ήθελαν την παραχώρηση του στρατοπέδου του Παύλου Μελά γιατί έβλεπαν προοπτική σε αυτό και τελικά το πέτυχαν”. (12) Η συνέντευξη του Λ.)

Συνοψίζοντας, σημαντικότερο όλων είναι η ύπαρξη φωνών νέων που εμπλέκονται ενεργά με κοινές δράσεις και πόσω μάλλον για αντι-ναζιστικούς ιδεολογικούς σκοπούς όπως, εκείνη του Δ. ο οποίος υπογράμμισε πως “ Δεν το πρόσεχα ως που τα τελευταία χρόνια οργανωνόταν εκεί πέρα το αντιρατσιστικό φεστιβάλ και είχα πάει πρώτη φορά τότε και όσο βοηθούσα στις εργασίες είχα γνωρίσει το χώρο καλύτερα και από τότε άρχισα να το προσέχω και συνειδητοποίησα την ύπαρξή του εδώ στην πόλη. Δεν με λες ούτε εθελοντής ούτε ακτιβιστής. Πως θα ήταν η σωστή λέξη άραγε. Αλληλεγγύη θα το έλεγα. Αλληλεγγύη. Αλληλέγγυος ήμουνα. .”(4)Η συνέντευξη του Δ.)

Αξιολόγηση της ερευνητικής διεργασίας

1.42 Εφαρμογές και περιορισμοί της έρευνας επιστημονικά και καλλιτεχνικά

Ολοκληρώνοντας την έρευνα και εξετάζοντας το αποτέλεσμα, αναδύθηκαν τα εξής αναστοχαστικά συμπεράσματα όσον αφορά τις δυνατότητες και τις αδυναμίες αυτής της εργασίας-μελέτης. Από την σκοπιά της κοινωνικής εργασίας και του μεθοδολογικού εργαλείου της καλλιτεχνικής και κοινωνιολογικής προσέγγισης η σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα διαδραματίζει καίριο ρόλο στην διαμόρφωση καλών ή και δυσχερών πρακτικών στην εφαρμογή της αρωγής της κοινωνικής ειρήνης καθώς, συν-αποτελείται από τις κοινότητες σε μικρό επίπεδο και διαμορφώνει την κοινότητα σε μάκρο επίπεδο.

Με αφετηρία αυτή τις κοινωνικό-πολιτικές συνθήκες ως εναρκτήριο έναυσμα διερευνήθηκαν οι κοινωνικές προεκτάσεις των ζητημάτων της σύνδεσης με την κοινότητα και με την οπτική πως η ικανοποίηση αισθημάτων από τα έξω προς τα μέσα σύμφωνα με το τρίπτυχο άνθρωπος, τόπος και τραύμα. Η κοινότητα σε μάκρο-επίπεδο αποτελεί την ελληνική κοινωνική πραγματικότητα η οποία καλείται να διαχειριστεί τις επιπτώσεις της κοινωνικό-οικονομικής κρίσης με την παράλληλη διαχείριση της κρίσης των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών και πλέον και της επικείμενης πανδημίας και την αναχρονιστική έλλειψη κράτους πρόνοιας για τους πολίτες της χώρας.

Η παράλληλη ύπαρξη ρατσιστικών και φασιστικών φωνών μέσα στην κοινότητα σε συνδυασμό με τα παραπάνω, αποτελεί πρακτικά αδυναμία, από οικονομικής, πολιτισμικής, καλλιτεχνικής, κοινωνικής ψυχολογίας και κοινωνιολογικής σκοπιάς να ικανοποιήσει προσδοκίες κοινωνικής ειρήνης, συμπερίληψης και εν συναίσθησης των κατοίκων σε σχέση με το πολεμικό τραύμα και τον στόχο της ανάπτυξης του αντι-φασιστικού ιδεώδες.

Ως προς τις εφαρμογές λοιπόν, στα θετικά συγκαταλέγεται πως, εφόσον ο κυριότερος ρόλος από την οπτική της κοινωνικής εργασίας είναι η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η διεκδίκηση των δικαιωμάτων και κατ' επέκταση δικαιωμάτων κοινωνικών ομάδων στο φάσμα της υπεράσπισης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και η ανάδειξη όλων εκείνων των κοινωνικών και πολιτικών γραμμών που καταπιέζουν και εξανθρωπίζουν σύνολά της κοινωνικής παρουσίας, μέσω της παρούσης έρευνας δράσης, καλλιεργήθηκε η παραπάνω κουλτούρα.. Σημαντική είναι και μόνον η επιρροή από τη γένεσης φωτεινών σημείων αλλαγής μέσα στην κοινωνική εικόνα μέσω των πρακτικών που δημιουργήθηκαν.

Ακόμη, η αυθεντική διά δράση πέρα από το αποτέλεσμα έχει σημαντική αξία για την θετική αξιολόγηση της έρευνας, το εύρος των δεδομένων ήταν ιδιαίτερα μεγάλο και επιπλέον κομίστηκαν ειδικές πληροφορίες όπως για παράδειγμα η επανάληψη του στοιχείου της μετατόπισης της οπτικής γωνίας σε σχέση με το στρατόπεδο, από συμμετέχοντες στα διάφορα στάδια της έρευνας.

Σύμφωνα με τον απολογισμό της καλλιτεχνικής πρακτικής οι εντυπώσεις της ομάδας φάνηκε να είναι θετικές από την συμμετοχική παρατήρηση της ερευνώμενης και να ανταποκρίνονται στον αρχικό στόχο που ήταν η ενδυνάμωση. Οι εφαρμογές της εστιασμένης ομάδας και της καλλιτεχνικής πράξης προκάλεσαν

μετατόπιση-αλλαγή συναισθήματος από την αναμόχλευση διάφορων οπτικών σε σχέση με το στρατόπεδο Παύλου Μελά από τους κατοίκους. Ταυτόχρονα, η αφετηρία της ομάδας αναφοράς ήταν η δυσκολία και το μειωμένο συνολικό κοινωνικό κεφάλαιο από την κοινωνική πραγματικότητα της κοινότητας, το μέσο για να συζητηθεί αποτέλεσε η ίδια η ομάδα και εργαλείο η χρήση της τέχνης, να γίνει αυτή η συζήτηση πιο ομαλά και ευχάριστα και το αποτέλεσμα ήταν η ανάπτυξη ενός πρωτόλειου δικτύου συλλογικότητας και ως προς τον τόπο και ως προς την κοινότητα. Δυστυχώς γεγονός ωστόσο, ήταν η απόσταση που χρειάστηκε να ληφθεί λόγω των προστατευτικών μέτρων για την πανδημία με αποτέλεσμα η ομάδα να διασπαστεί προσωρινά. Όσον αφορά την κοινωνιολογική προσέγγιση της παρούσας πρακτικής αξιολογείται επίσης θετικά καθώς, ο σχεδιασμός της έρευνας ενείχε ιδιαίτερη έμφαση στα αστικά σημεία σύγκρουσης καθώς η θεματολογία του αστικού τραύματος, αποτελεί εν γένει πεδίο αστικής σύγκρουσης και κρίσης.

Ακόμη, η ανταλλαγή απόψεων, βιωμάτων και στάσεων μεταξύ των συμμετεχόντων και η ύπαρξη διαλογικής επικοινωνίας, ως ευρήματα των σημειώσεων της συμμετοχικής παρατήρησης της ερευνήτριας μπορούν να συγκαταλεχθούν επίσης στα θετικά σημεία της παρούσας έρευνας.

Επιπροσθέτως, η έρευνα δράσης απέδωσε δημιουργική και εποικοδομητική επαφή και συναναστροφή με τους συνανθρώπους τους/κατοίκους/γείτονες. Τέλος, περεταίρω στόχοι της έρευνας δράσης ως Πράξη επιτεύχθηκαν καθώς, σύμφωνα με τον Χτούρη είναι η ενεργοποίηση “ουσιαστικής ενεργοποίησης των αξιών σε μια ομάδα ή μια κοινότητα και της εμπύχωσης της για τον σκοπό αυτό: του κοινωνικού κεφαλαίου ως δίκτυο, του οικονομικού κεφαλαίου σε χρήμα ή ως παραγωγική δομή, του πολιτισμικού κεφαλαίου, του ανθρώπινου κεφαλαίου, του φυσικού κεφαλαίου Φύση και Αισθητικής της Φύσης και του Περιβάλλοντος, του δομημένου χώρου, των μνημείων και της ιστορίας των τόπων και τέλος, των τοπίων”²²⁶ (Χτούρης 2017). Στην παρούσα καλλιτεχνική διεργασία κρίνεται θετική η ενεργοποίηση του πολιτισμικού, κοινωνικού και ανθρώπινου κεφαλαίου καθώς, σύμφωνα με τα δεδομένα ήταν σε χαμηλό επίπεδο και αυτά αναπτύχθηκαν μέσω της κοινωνικής εμπλοκής, της ιστορικής γνώσης και της τέχνης. Ακόμη, του φυσικού κεφαλαίου καθώς, όπως αναφέρθηκε αναπτύχθηκε εκτενώς και το περιβαλλοντικό τραύμα της περιοχής και αυτό αναπτύχθηκε από την επαφή με τη φύση εντός στρατοπέδου και τέλος του δομημένου χώρου, των μνημείων και της ιστορίας των τόπων και τέλος, των τοπίων, μέσω της ξενάγησης και της ιστορικής ανάγνωσης.

Ολοκληρώνοντας, ενδέχεται αύξηση και του οικονομικού κεφαλαίου εάν υλοποιηθεί η ψηφιακή χαρτογράφηση του στρατοπέδου ως μουσείο. Η έρευνα όπως αναφέρθηκε στο προοίμιο της, υλοποιήθηκε με αφορμή την εργασία της φοιτήτριας ως κοινωνικής λειτουργό στον τομέα του προσφυγικού και συγκεκριμένα στην ψυχοκοινωνική εργασία με θύματα βασανισμού.

²²⁶ Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Συνοψίζοντας, το αποτέλεσμα της έρευνας συγκαταλέγεται στις θετικές εμπειρίες καθώς, αναδείχθηκε πως υπάρχουν φωτεινά σημεία παρά τη *βουή των καιρών*. Στα αρνητικά συγκαταλέγονται ως περιορισμοί, προβληματισμοί και όρια οι αδυναμίες που ακολουθούν. Αρχικά, η έλλειψη χρόνου και ως εκ τούτου η επιλογή μικρότερου δείγματος, γεγονός που περιορίζει την ποικιλομορφία και το εύρος του εμπειρικού υλικού. Επιπλέον τα στενά χρονικά περιθώρια δεν ευνόησαν την περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων. Ακολούθως, και η απειρία της ερευνήτριας στην δημιουργία ομάδων με αποτέλεσμα να υπάρχει αγωνία για την εξέλιξη της διαδικασίας. Ακόμη, στις αδυναμίες συγκαταλέγονται η έλλειψη πόρων για συγκεκριμένους σκοπούς της έρευνας όπως για παράδειγμα για την κατασκευή της ηλεκτρονικής εφαρμογής του σεναρίου περί μουσειοποίησης του τόπου του στρατοπέδου.

Επιπροσθέτως, η παράλληλη θεσμική αδιαφορία από την πολιτεία καθώς, δεν υπήρξε απάντηση θετική ή αρνητική σχετικά με την αίτηση εκδήλωσης στο χώρο του στρατοπέδου από την ερευνήτρια.

Τέλος, η συναισθηματική φόρτιση και η εμπλοκή με το συναίσθημα της ερευνήτριας δυσχέραινε το έργο της, ενδεικτικά αναφέρεται το Lockdown λόγω πανδημίας με συνέπεια ο αποκλεισμός πρόσβασης σε βιβλιοθήκες.

Συνοψίζοντας, το παρόν κείμενο εστίασε στη παρουσίαση και αξιολόγηση της καλλιτεχνικής παρέμβασης και της εφαρμογής της και λαμβάνοντας υπόψη όλα τα στάδια εξέλιξης της έρευνας και της καλλιτεχνικής διεργασίας και το γεγονός πως οι στόχοι των υπό μελέτη παρεμβάσεων ήταν συμβατοί με τα ερευνητικά ερωτήματα και τις υποθέσεις της μελέτης, συμπεραίνεται πως η περιπατητική ως παρεμβατική τέχνη είναι ένα ιδιαίτερο εργαλείο έρευνας και εφαρμογής κοινωνικής αλλαγής. Τέλος, λειτούργησε συνδεδεμένα για το τρίπτυχο άνθρωπος-τόπος-τραύμα, καθώς από την συμπόρευση και αναμόχλευση κεφαλαίων υπήρξε κοινοτική σύνδεση και κοινωνική ενδυνάμωση.

1.43 Οφέλη που αποκόμισε η ερευνήτρια από την εμπειρία της ως ερευνήτρια

Η νέα γνώση από την προσπάθεια σκέψης, σχεδιασμού, οργάνωσης και δημιουργίας μίας ομάδας που εμπεριέχει κοινωνικό μήνυμα, εμπλοκή της τέχνης και αλληλεπίδραση κρίνεται ιδιαίτερα προσοδοφόρα καθώς θα βοηθήσει στην δημιουργία ομάδας. Ταυτόχρονα, κατά την ίδια αποτυπώθηκε ως αίσθηση πως από την εμπειρία με τη διεργασία του τραύματος ενυπήρχε ο προβληματισμός της μη απουσία εμπλοκής με το συναίσθημα της, καθώς και η ίδια στην αρχή είχε άγνοια, έπειτα γνώση-θλίψη-και στο τέλος εν συναίσθηση. Κρίνεται θετικό ως προς την αλτρουιστική νόρμα, ωστόσο αντί-ιδεολογική η εμπλοκή με το συναίσθημα ως επιστημονική φόρμα.

1.44 Προτάσεις για επόμενες έρευνες και καλλιτεχνικές δράσεις

Με αφορμή τα εμπειρικά δεδομένα ενδεχομένως να είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον η έρευνα σε επαγγελματίες ψυχικής υγείας, εργαζόμενους σε δομές που προσφέρουν υπηρεσίες σε προσφυγικό πληθυσμό, με σκοπό να μελετηθεί η επαφή τους με το πολεμικό τραύμα, λόγω μειωμένης απόστασης και αυξημένης εν συναίσθησης και να αποσπαστεί εάν συνδέονται με το εθνικό παρελθόν κυρίως του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ή άλλων εμπόλεμων περιόδων ως πηγή τραυματικής ιστορικής μνήμης και πολιτισμικού τραύματος.

1.44.1 Ich versuch zu denken an das was die anderen sollen nicht vergessen-To Μνημείο

Σημαντική αφορμή για την σκέψη και προτροπή μελλοντικών καλλιτεχνικών δράσεων για το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτέλεσαν οι εκπληκτικές δράσεις των Δορδανάς Σ., Βαλασιάδης Ν., Παπαγεωργίου Β., Λαζαρίδης Σ. και Μαυρογένη Σ. με μαθήτες και η ημερίδα της παρουσίασης του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού προγράμματος ‘Μνήμη, Μνημεία, Ανάμνηση’, στην οποία συζητήθηκαν ιστορίες από το στρατόπεδο ‘Παύλου Μελά’ κατά τη διάρκεια της Κατοχής²²⁷.

Όσον αφορά λοιπόν, τη παρούσα έρευνα, ως μελλοντική δράση καλλιτεχνικού και κοινωνικού περιεχομένου προτείνεται η δημιουργία ψηφιακού μουσείου ως απάντηση στην έλλειψη μουσειακού περιεχομένου, αντί-ναζιστικού συμβόλου και ως μέσο κατάλληλο για τα μέτρα πανδημίας. Προτείνεται λοιπόν, η μουσειοποίηση του στρατοπέδου ψηφιακά με σκοπό η ψηφιακή χαρτογράφηση του, να μετατρέψει τον τόπο ως αποτύπωση του πεδίου, ως μουσειακού τύπου, μνημονικό χώρο με σκοπό να διαχειριστεί το πολιτισμικό τραύμα και να αποτελέσει αντί-ναζιστικό σύμβολο όπως οι συμμετέχοντες πρότειναν. Σύμφωνα και με τη βιβλιογραφία “η χαρτογράφηση των τόπων ως ιστότοπων για χρήση της

²²⁷ Η δράση οργανώθηκε από το Τμήμα Παιδείας και Δια βίου Μάθησης του Δήμου Παύλου Μελά στις 19/11/2019 στο Κέντρο Πολιτισμού Χρήστος Τσακίρης, στη Σταυρούπολη

και χάρτες ζωνών μετατοπίζει τις αντιλήψεις του τόπου ως ένα ζωντανό και πλούσιο κέντρο νοήματος, μνήμης και εμπειρίας και όπως δημιουργήθηκε από και επιτρέποντας σύνθετα δίκτυα που οδηγούν και συνδέουν ανθρώπους και μέρη με την πάροδο του χρόνου σε ένα διαχρονικά, χωρικά οριοθετημένο τόπο.”²²⁸ (Set, A., Silverman, L.)

Εικόνα 85: The memorial. Φωτ. Ερευνήτριας. Βερολίνο, 2019

Όπως αναφέρθηκε εκτενώς, στην ουσία δεν υπάρχει πολιτισμικό τραύμα για την συνολική κοινότητα Παύλου Μελά σε σχέση με το πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης. Η ιστορία έχει παραγραφεί. Το στρατόπεδο εμφανίζεται ως παροντικός τόπος που προβάλλει το αστικό κενό, το αστικό τραύμα της μακροχρόνιας διεκδίκησης και ταυτόχρονα παραίτησης, εγκατάλειψης και απαξίωσης και τέλος ως περιβαλλοντικό τραύμα. Ο χώρος αποτελεί τη σύνθεση αναξιοποίητων ιστορικών, στρατιωτικών και πράσινων τόπων και συνθέτουν ένα σκηνικό χρόνιας σύνθεσης αστικού ερειπίου.

Όσον αφορά την ανάδειξη αξιοποίησης του στρατοπέδου ως ιστορικό τόπο μνήμης επισημάνθηκε πως αυτό διεκδικήθηκε από τον πολιτικό χώρο και όχι από την κοινότητα καθώς δεν υπήρχαν οι συγγενικοί δεσμοί αλλά η συγγενική πολιτική ιδεολογία. Π: “Η κεντρώα, οι κεντρώες τα ανάδειξαν. Στην δεκαετία του, στην δεκαετία του, όχι του 80” λέω ψέματα. Στη δεκαετία του 90” έγινε. Η δυτική Θεσσαλονίκη τότε, στην αρχή μάλλον μετά την μεταπολίτευση, στη Δυτική Θεσσαλονίκη σε όλους τους δήμους βγαίνουν

²²⁸ Set, A., Silverman, L. Making place-space and embodiment in the city. Milwaukee: University of Wisconsin

αριστεροί δήμαρχοι. Μιλάμε το ΚΚΕ τώρα έτσι;! Όχι soft αριστερά. Μετά όμως από ένα διάστημα οι αριστεροί δήμαρχοι γίνανε κεντρώοι δήμαρχοι. Έτσι; Και στη δυτική Θεσσαλονίκη αυτή η κάθε εκπροσώπηση εκφράζονταν με μια συνέπεια. Δηλαδή σε όλους του δήμους βγαίνουν ξέρω εγώ ΠΑΣΟΚ. Σε όλους τους δήμους βγαίνουν στην αρχή κομμουνιστές. Ακόμα και με διαφορά μιας τετραετίας. Και αυτό σήμαινε ότι μπορούσαν να συνεργαστούν είτε μέσω των κομματικών τους δικτύων, κυρίως μάλλον μέσω αυτών, πολύ πιο εύκολα. Και έτσι λοιπόν στο τέλος του 80” σχηματίζεται μια πρωτοβουλία που περιλαμβάνει και τα στρατόπεδα αλλά περιλαμβάνει και άλλα πράγματα. Με την ιδέα του δυτικού τόξου. Έτσι τη λέγανε τότε. Με μια ιδέα ότι υπάρχει ένας άξονας, πράσινος άξονας που ξεκινάει από τις Συκιές. Περνάει απτό Σερμπενιώτη, περνάει απτό Παύλου Μελά. Συνεχίζει κάτω στα δυο στρατόπεδα Παπακυριαζή και Μ. Αλεξάνδρου. Που το ένα είναι στον Εύοσμο και το άλλο στους Αμπελόκηπους. Καταλήγει στην Μενεμένη. Δηλαδή συγκρότησαν μια ιδέα και πάνω σε αυτή την ιδέα γινόταν πάρα πολλά πράγματα σε συνεργασία. Τα οποία σχετίζονταν ας πούμε, άλλοτε παίρναν την μορφή εντονότερης διεκδίκησης των στρατοπέδων, άλλοτε παίρναν την μορφή του να διεκδικήσουμε χρήματα για να κάνουμε κάποια έργα. Και έτσι λοιπόν τότε σχηματίζεται, διαμορφώνεται ας πούμε, αυτό το και αρχίζει και γιγαντώνεται το αίτημα”. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Για το στρατόπεδο Παύλου Μελά η διαδικασία χαρακτηρισμού του ως ιστορικό τόπο τραυματικών γεγονότων δεν ήταν απλώς μακρόπνοη και τραχιά. Δεν υπήρξε ποτέ. Το 2003 το ΥΠ.ΠΟ. χαρακτήρισε ως μνημείο το οθωμανικό τέμενος, ως διατηρητέα κελύφη τα δύο επιμήκη κτήρια στρατωνισμού και το μεγαλύτερο μέρος της αρχικής έκτασης του στρατοπέδου ως ιστορικό τόπο. Δεν υπάρχει ωστόσο, ισχυρή ιστορική αποτύπωση της Κατοχικής περιόδου, ως στρατόπεδο συγκέντρωσης. Στην ουσία δεν έχει μεταλαμπαδευτεί η τραυματική εμπειρία των ανθρώπων που ήταν έγκλειστοι σε αυτό και εκ των οποίων σημαντικός αριθμός εκτελέστηκε από τους Ναζιστές, στην σύγχρονη κοινότητα με αποτέλεσμα να μην δίνεται έμφαση στη μνήμη τραυματικών γεγονότων και σε όσα αυτή η μνήμη συνεπάγεται, όπως σύμφωνα με την συγγραφέα, παρατηρείται πως συνέβη στο και Δίστομο, η δημιουργία δηλαδή μνημονικών τόπων αλλά και κοινωνικών αναπαραστάσεων που πλαισιώνουν την έκφραση μνήμης, με σκοπό να διαχειριστεί η απώλεια και το τραύμα που επέφερε η κατοχική περίοδος (Παπανδρέου, 2018)²²⁹.

Η καθιέρωση της ιστορικής συλλογικής μνήμης για το κοινωνικό και πολιτισμικό τραύμα αλλά και για την ανάπτυξη διακρατικής κοινωνικής συμφιλίωσης και αντιναζιστικών ιδεολογιών αναδεικνύει πως αρκετά σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα αρχιτεκτονικά μνημεία είτε ως μουσεία, σύμβολα και μεταγενέστερα είτε και ως πρωταρχικοί τόποι εξέλιξης των ιστορικών γεγονότων. Κάτι τέτοιο ωστόσο, δεν κατέστη εφικτό εφόσον απουσιάζει η οποιαδήποτε εμπλοκή της κοινότητας με το τραύμα. Όπως τόνισε η Παρασκευή Κούρτη η διεκδίκηση του στρατοπέδου ως ιστορικό τόπο και μη επήλθε από την πολιτειακή

²²⁹ Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα: Ταξιδευτής

επιδίωξη. Όσον αφορά λοιπόν το αίτημα της μνήμης, του μουσειακού στοιχείου και της διαχείρισης του τραύματος ενδιαφέρον είχε η επίσκεψη της γερμανικής κοινότητας στο στρατόπεδο καθώς Π:”Κοιτάζτε τώρα, κοιτάζτε ποιο είναι το τρελό πράγμα. Εμείς στο στρατόπεδο έχουμε το αντίθετο πρόβλημα. Δηλαδή είχαμε κάνει πριν 6 μήνες, είχανε έρθει κάτι Γερμανοί που μας τους είχε φέρει ο Γερμανός πρόξενος ξέρετε έτσι που επισκέπτονται τόπους ας πούμε που ήτανε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Λοιπόν και κάναμε μια κουβέντα. Και το θέμα που συζητούσαμε και που με προβληματίζει ιδιαίτερα είναι το εξής. Ότι στο στρατόπεδο έχουμε μια κακή ιστορία, μια ιστορία που πονάει έτσι; Ειδικά από ένα σημείο και μετά αλλά οργανώνουμε τώρα μια παρέμβαση που ουσιαστικά τον τόπο θα τον κάνει παράδεισο! Και αυτό που συζητούσα εκεί με τους επιστήμονες αλλά δεν με διαφώτισαν ιδιαίτερα, αυτό που τους έλεγα είναι ότι έχουμε συνηθίσει σε μνημονικούς τόπους που σχετίζονται, ας πούμε το ότι ήταν στρατόπεδο συγκέντρωσης, ο μόνος τρόπος αποκατάστασης είναι να σου θυμίζει τη φρίκη. Δηλαδή ότι εικόνες βλέπουμε από αυτά τα μέρη είναι έρημα μέρη πολύ αδρά με πεταμένα ξέρω γω δυο παπούτσια ενός έρημου ανθρώπου ξέρω γω που πέθανε εκεί μέσα. Καταλάβατε δηλαδή εγκαλούν σίγουρα τη θλίψη και τον πόνο έτσι ώστε να πει κανείς αυτόματα ποτέ ξανά ας πούμε, ναι; (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Επομένως, συνδέει την μνήμη με το δευτερεύον τραύμα από την επιμονή της οπτικής αναπαράστασης στο πρωταρχικό πολεμικό τραύμα και συνεχίζει αναφερόμενη στο μνημείο και στο δευτερογενές τραύμα “Όποτε το ερώτημα που έθετα εγώ και προσπαθούσα να συζητήσω μαζί τους αλλά δεν με διαφώτισαν ιδιαίτερα ήταν ότι εμείς τώρα, ακολουθώντας την πρώτη εντολή των πολιτών μας, θα κάνουμε ένα παράδεισο και μετά θέλουμε σε δεύτερη παρέμβαση να έρθουμε να αποκαταστήσουμε και την έννοια του μνημονικού τόπου. Και πως θα το κάνουμε αυτό σε έναν Παράδεισο; Δηλαδή τους έλεγα ότι δεν θέλουμε να συνδεθεί απαραίτητα με την θλίψη, τον πόνο, το αίμα αλλά θα θέλαμε πιθανά να παραπέμπει και σε θετικά πράγματα που μπορεί. Δηλαδή ας πούμε, γιατί τώρα ετοιμάζουμε ένα μουσείο με έκθεση εθνικής αντίστασης για το στρατόπεδο, η έννοια της εθνικής αντίστασης μπορείς ας πούμε να το προσεγγίσεις με όλη αυτή την απίστευτη άσχημη πονεμένη ιστορία αλλά μπορείς ας πούμε από την άλλη να πεις ότι η έννοια αντίσταση απ’ τήν άλλη περιλαμβάνει κάποια πάρα πολύ θετικά πράγματα. Έτσι δεν είναι;! Δηλαδή αντιστέκομαι δεν σημαίνει ότι αντιστάθηκα μόνο τότε και χύθηκε το αίμα, αλλά αντιστέκομαι σημαίνει ότι αναλογίζομαι πόσο σθένος χρειάζεται. Τι θα σήμαινε αντίσταση σήμερα. Ότι μήπως η αντίσταση σε ποιο βαθμό είναι γόνιμη για τον άνθρωπο. Δεν είναι εύκολες σκέψεις αυτές. Πάντως σίγουρα εμείς έχουμε το αντίθετο πρόβλημα. Δηλαδή εμείς θα κάνουμε ένα παράδεισο και μετά δεν ξέρω τι θα κάνουμε με τα θέματα της μνήμης. Σκέφτομαι δηλαδή ότι πρέπει να προσπαθήσουμε να μην αποφύγουμε τον γκροτέσκο. Καταλάβατε;! Δηλαδή θέλει μια ολόκληρη συλλογιστική τώρα, μια ολόκληρη σύνθεση του πως, του πως σε κάτι που θα είναι τόσο όμορφο και φιλόξενο θες να πεις το ότι ξέρεις εδώ χύθηκε αίμα ας πούμε. Ή μπορείς να μην πεις χύθηκε αίμα, μπορείς να πεις κάτι άλλο δεν ξέρω ποιο είναι αυτό. Καταλάβατε τι σας λέω ε; (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

1.44.1.1 Γιατί να θυμάται κανείς το τραύμα, εάν μπορεί να το σβήσει;

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική πηγή²³⁰, η μνήμη σύμφωνα με τον Paul Ricoeur είναι η μήτρα της ιστορίας, αν και η σχέση τους δεν θα πάψει ποτέ να έχει, δυναμικό, αλληλεπιδραστικό και ενίοτε ανταγωνιστικό χαρακτήρα. Συνεχίζει τονίζοντας πως για να αναδυθεί η ιστορία από την μνήμη χρειάζεται πρωτίστως να υπάρξει απόσταση ασφάλειας της ιστορίας από τη μνήμη. Η ιστορία του στρατοπέδου Παύλου Μελά και κατ' επέκταση η ιστορία του τόπου και της κοινότητας γύρω του τοποθετείται σε μία χωρική και χρονική λήθη.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, σχετικά με τις ανακτηθείσες μνήμες και τις μορφές ανάληψης ευθύνης η Γαβριέλλα Ετμεκτσόγλου, ανέφερε πως 'αν και είναι γεγονός πως η πρόσβαση σε απόρρητα αρχεία σχετικά με τα γεγονότα του β' Παγκοσμίου Πολέμου υπήρξε το 1989 και έπειτα, ταυτόχρονα το αρχείο προφορικής ιστορίας και η χρήση μέσων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών συνείσφεραν στην απόκτηση και κατανόηση της ιστορικής γνώσης. Πάραυτα, χρειάστηκε μισός αιώνας, ώσπου οι Ευρωπαίοι να εγκαταλείψουν το άσυλο της συλλογικής αμνησίας και της αποσιωπημένης ενοχής και να αμφισβητήσουν το παρελθόν. Ωστόσο, από τη δεκαετία του 80' ξεκίνησε μία πραγματική επιθυμία ανασύστασης της συλλογικής μνήμης από την πλευρά των Γερμανών, ενώ αντίθετα στην Ανατολική Ευρώπη, στα Βαλκάνια και στη Ρωσία η ανασύνταξη της μνήμης βρίσκεται σε εξέλιξη.'²³¹

Σύμφωνα με τον Ricoeur, στους αντίποδες της μνήμης και της ιστορίας στέκεται η διπλή αυτή αρνητική πρόκληση της λήθης καθώς, αμφισβητεί τόσο την ιστορία, όσο και τη μνήμη. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία για το στρατόπεδο Παύλου Μελά και με την προαναφερθείσα θεώρηση, η συλλογική μνήμη τοποθετείται στην παθογενή ολική λήθη-αμνησία²³², όπου παραγράφεται οριστικά το παρελθόν. Επιπροσθέτως, η μελέτη της διαχείρισης της μνήμης τραυματικών γεγονότων έχει δείξει ότι 'όσο οι επίμαχες τραυματικές εμπειρίες δεν εξιστορούνται αλλά αντιθέτως αποσιωπούνται, αποκτούν μεγαλύτερη επίδραση στην επόμενη γενιά'²³³. Με συνέπεια, το τραύμα ακόμη, και εάν 'δεν υπάρχει', μεταβιβάζεται στην επόμενη γενιά. Τέλος, σύμφωνα με την Αριέλλα Άσερ, το μοντέλο της σιωπής μεταδίδει 'ισχυρότερους τόνους,

230 Αγτζίδης, Β., Κόκκινος, Γ., Λεμονίδου, Ε. (2010). Το τραύμα και οι πολιτικές της μνήμης: ενδεικτικές όψεις των συμβολικών πολέμων για την ιστορία και τη μνήμη. Αθήνα: Ταξιδευτής

231 Αντωνίου, Γ., Δορδανάς, Σ., Ζάικος, Ν., Μαραντζίδης (επιμ.) (2011). Το Ολοκαύτωμα στα Βαλκάνια. Πρώτη έκδοση. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

232 Αγτζίδης, Β., Κόκκινος, Γ., Λεμονίδου, Ε. (2010). Το τραύμα και οι πολιτικές της μνήμης: ενδεικτικές όψεις των συμβολικών πολέμων για την ιστορία και τη μνήμη. Αθήνα: Ταξιδευτής

233 Αγτζίδης, Β., Κόκκινος, Γ., Λεμονίδου, Ε. (2010). Το τραύμα και οι πολιτικές της μνήμης: ενδεικτικές όψεις των συμβολικών πολέμων για την ιστορία και τη μνήμη. Αθήνα: Ταξιδευτής

φαντασιώσεων, φόβων και ονείρων' για το τραύμα²³⁴. Όπως, συμβαίνει και με τη μυθική διάσταση του στοιχειωμένου στρατοπέδου, που έχει λάβει από τις αφηγήσεις της τοπικής κοινότητας²³⁵.

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο πως εφόσον η μνήμη είναι τραύμα, είτε με την ύπαρξη είτε με την ανυπαρξία της, το εκτενέστερο τραύμα της περιοχής αποτελεί η ίδια η αμφισβήτηση του συλλογικού τραύματος, μέσω της ανυπαρξίας του.

Από την έρευνα, έγινε γνωστό πως δεν υπάρχει μετά-μνήμη και συλλογικό αίτημα διεκδίκησης του στρατοπέδου ως μνημονικό τόπο παγκόσμιας κληρονομιάς και αντί-ναζιστικό σύμβολο. Ωστόσο, από την εμπειρία της καλλιτεχνικής διαδικασίας, έγινε γνωστό πως όταν έρχεται σε επαφή η κοινότητα με την ουσία του τόπου, επέρχεται το τραύμα. Επομένως, ακόμη και εάν δεν αφορά την συγκεκριμένη κοινότητα το συγκεκριμένο πολιτισμικό τραύμα, τραύμα αποτελεί το γεγονός πως σε απόσταση μικρή από τις γειτονιές τους γνωρίζουν πλέον πως υπήρχε σε κάποια χρονική περίοδο, ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης. Το ερώτημα είναι γιατί εφόσον είναι τόσο επικίνδυνο να μην ανακαλείται η εκάστοτε συλλογική μνήμη και το συλλογικό τραύμα, το στρατόπεδο παραμένει πολιτειακά κεκαλυμμένο;

Την απάντηση έδωσε η Κούρτη, ως επίσημη εκπρόσωπος δημόσιου φορέα, καθώς ανέφερε πως όσον αφορά τις τελετές μνήμης ως ήδη υπάρχουσες εκδηλώσεις μνήμης για την ιστορικότητα του τόπου του στρατοπέδου αυτές υλοποιούνται μόνο από πολιτικοποιημένες κοινότητες, καθώς τις αφορά πιο άμεσα ως ιδεολογικός χαρακτηριστικός παράγοντας, το τραύμα του στρατοπέδου. Συγκεκριμένα, “Γιατί αυτοί ξέρανε και θυμότανε, επειδή ακριβώς ήταν μια κομματική, πολιτική κομματική οργάνωση, ότι οι φυλακές ήταν μέχρι πολύ πρόσφατα φυλακές. Δηλαδή φυλακές εννοώ στον εμφύλιο. Και έχουμε φωτογραφίες από τότε που ήταν φυλακές στον εμφύλιο και που ήξερε ο κόσμος δηλαδή ότι εκεί μέσα έχει πολιτικούς κρατούμενους. Αυτό όμως καταλαβαίνετε ήταν λίγο περιχαρακωμένο στην γνώση που είχαν αυτά τα κομματικά στελέχη ας πούμε, καταλάβατε; (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Ωστόσο, όσον αφορά το μεγαλύτερο μέρος της κοινότητας το στρατόπεδο δεν αποτελεί ιστορικός τόπος καθώς δεν υφίσταται η ιστορική κατασκευή και η έννοια της μετά-μνήμης και επομένως, δεν υπάρχει η ανάγκη αξιοποίησής του ως μνημείο. Ταυτόχρονα, η Κούρτη εξήγησε πως ακόμη μία δυσκολία ανάδειξης της ιστορικής ταυτότητας και μνήμης στον σχεδιασμό ανάπλασης του χώρου του στρατοπέδου αποτελούν οι προβληματισμοί σχετικοί με την επιλογή περιόδου μνημονικότητας λόγω των πολλαπλών και διαφορετικών χρονολογικών-ιστορικών “φύλλων”/πτυχών. “Τώρα υπάρχει από πολύ, και τότε που γινότανε διαβούλευση του στρατηγικού είχαμε δεχτεί μια απαλή κριτική κυρίως απ’ το πανεπιστήμιο και

²³⁴ Ασέρ, Α. (2007). Άουσβιτς, το γεγονός και η μνήμη του: Ιστορικές, κοινωνικές, ψυχαναλυτικές και πολιτικές όψεις της γενοκτονίας. Αθήνα: Καστανιώτη

²³⁵ Υπάρχουν βίντεο από νέους και νέες σε sites στο διαδίκτυο και στο YouTube με επισκέψεις στο στρατόπεδο ως απόπειρες διερεύνησης και αποκάλυψης σχετικά το στοιχείο του στοιχειωμένου, τους τρομακτικούς μύθους και τα φαντάσματα. Ενδεικτικά αναφέρεται ο αποκαλούμενος ήχος ‘της αλυσίδας’ που πιστεύεται πως ακούγεται τη νύχτα και τον συνδέουν συνειρμικά με τα βασανιστήρια των Γερμανών προς τους εγκλείστους.

τη σχολή αρχιτεκτόνων ότι δίνουμε πάρα πολύ μεγάλο βάρος στο πράσινο και δεν δίνουμε στα κτίσματα και στην μνημονικότητα και την ιστορικότητα του τόπου. Σε αυτό υπάρχει ένα δίκιο. Όμως επειδή κατάλαβα αυτή την κριτική, ωστόσο θέλω να κάνω μια διακοπή εδώ τώρα να σας πω το εξής ότι όταν όπως σας λέω δεν είναι γνωστή η ιστορία, δεν είναι εύκολο να προχωρήσεις και σε παρεμβάσεις διαχείρισής της σε ένα χώρο. Δηλαδή έτσι είναι. Το αναπλάθουμε σε πράσινο πρώτα από όλα γιατί ήταν προτεραιότητα αλλά και γιατί η ιστορία του στρατοπέδου ήταν ουσιαστικά άγνωστη. Και συνεχίζει να είναι σε μεγάλο βαθμό άγνωστη. Οπότε και έχει κανείς μια αμηχανία. Δηλαδή και επειδή έχει αυτά όλα αυτά τα layers. Δηλαδή ξέρω εγώ ήταν Οθωμανικό. Εγώ αντιλήφθηκα κάποια στιγμή ότι πρέπει να έχει, αλλά δεν έχω τεκμήριο αντίρρησης, μια ιδιαίτερη ιστορία και στο μεσοπόλεμο. Μετά στο όταν ήταν στρατόπεδο κατοχής. Μετά ξανά στον εμφύλιο. Έχει όλα αυτά τα επίπεδα και αν δεν είναι καλά σωστά γραμμένη η ιστορία ... να έχεις πληθώρα στοιχείων και τα λοιπά ντοκουμέντων, δεν μπορείς να διαχειριστείς και τα layers της ιστορίας. Καταλάβατε τι θέλω να πω; Δηλαδή θα το ανακαλούσαμε, θα το συμβολίζαμε ως μνημονικό τόπο της Οθωμανικής περιόδου; Της κατοχής, του εμφυλίου; Τι θα πήγαινε μπροστά και τι πίσω. Ποια μνήμη κρατάς και ποια δεν κρατάς. Ή τις βάζεις την μια δίπλα στην άλλη; Υπήρχε ένα θέμα δηλαδή όταν δεν ξέρεις ακριβώς τι έγινε. Άρα η κριτική ήταν εύστοχη από την πλευρά που μας κατατέθηκε. Δηλαδή ότι εδώ εσείς δεν περιλαμβάνετε κάτι. Το κάνετε σαν να κάνατε ένα πάρκο οπουδήποτε αλλού. Καταλάβατε τι λέω. (01 Συν. Παρασκευή Κούρτη)

Ολοκληρώνοντας, χρειάζεται κανείς να 'ψάχνει', να επιβεβαιώνει, να αποδέχεται, να 'πενθεί' το τραύμα για να δράσει για αυτό καθώς όπως, τόσο εύστοχα και αλτρουιστικά επεσήμανε η Barbara Misztal, τα πολιτισμικά τραύματα είναι δυνατόν να διευρύνουν το πεδίο της κοινωνικής κατανόησης και εν συναίσθησης καθώς, η θέσπισή τους εμπεριέχει αυτομάτως τον ορισμό ενός θύματος, την απόδοση ευθυνών και τον επιμερισμό υλικών και συμβολικών συνεπειών. Τα ισχυρά συναισθήματα που συνοδεύουν το πολιτισμικό τραύμα συνεπάγονται ταύτιση όχι μόνο των μελών της έσω- ομάδας, αλλά και την ταύτιση του ευρύτερου κοινού με τα θύματα και τους ζημιωμένους του τραύματος. Τέλος, το τραύμα του μακρινού άλλου είναι δυνατόν να εγείρει την ευθύνη για τη ζωή και την αξιοπρέπειά και αυτό εξάλλου είναι το νόημα των διεθνών κινητοποιήσεων κατά των πολεμικών συρράξεων.²³⁶

Συνοψίζοντας, η συγκεκριμένη έρευνα έχει ως αφετηρία την βασική υπόθεση πως το στρατόπεδο αποτελεί συμβολικό ιστορικό τόπο συλλογική τραυματική μνήμη και προβάλλεται πάνω του το πολιτισμικό-πολεμικό τραύμα της κοινότητας στη γύρω περιοχή του ως διαχρονική υπενθύμιση του ναζισμού. Η υπόθεση για το στρατόπεδο Παύλου Μελά ως υποθετικό τόπο-σύμβολο πολιτισμικού

²³⁶ Misztal, B. (2003). Durkheim on Collective Memory

τραύματος τις ρίζες της στη θεωρία για το συλλογικό τραύμα σχετικά με την θεωρητικοποίηση των εθνικών τραγωδιών, του ολοκαυτώματος, εμφυλίων, οικονομικών κρίσεων και άλλων. Με αποτέλεσμα ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος να αποτελεί μεταφορικά και οξύμωρα πηγή τεράστιου όγκου συλλογικού τραύματος έχοντας στην ιστορική αποτύπωση του χαράξει έννοιες όπως γενοκτονία, ολοκαύτωμα και στρατόπεδα συγκέντρωσης και εξόντωσης.

Ολοκληρώνοντας, στο παρόν κεφάλαιο αναπτύχθηκε η επιχειρηματολογία της θεωρητικής συλλογιστικής της συγκεκριμένης πρότασης και συγκεκριμένα της επιστημονική κοινωνιολογίας και του καλλιτεχνικού ρεύματος με σκοπό σε μικρό επίπεδο να συνδεθεί η κοινότητα με το πεδίο, του στρατοπέδου και σε μεγάλο επίπεδο να γίνει η σύνδεση τραύματος-τόπου και κοινότητας. Το θεωρητικό υπόβαθρο βασίστηκε στην πεποίθηση πως η πολιτική και η καταγεγραμμένη ιστορική αναδρομή ενός τόπου επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα τον ρου της ιστορικής πορείας μίας ή και περισσότερων κοινοτήτων. Η θεωρία αφορά το τρίπτυχο: Άνθρωποι-Τόπος-Τραύμα και βασισμένη σε αυτή την διαλεκτική θέση στηρίχθηκε η υπόθεση του αστικού τραύματος ως προς το στρατόπεδο-σύμβολο. Η έννοια του τόπου και του τραύματος αφορά τον παρελθοντικό ναζιστικό τόπο.

Συνοψίζοντας, αρκετές έρευνες στην κλινική κοινωνιολογία και τέχνη αντλούν την έμπνευσή τους από πεδία και επιμέρους τομείς της πολιτισμικής κοινωνιολογίας ακριβώς επειδή το εύρος και η κοινωνική της αξία αλλά και η καλλιτεχνική διάσταση που δύναται να λάβει το τραύμα, αποτελούν και την σημαντικότητα του ενδιαφέροντος που αποκτά μία σύγχρονη έρευνα δράσης. Επομένως, εφόσον οι έρευνες και τα πορίσματα από μελέτες και επιστήμες ιδιαίτερα εκείνες που ασχολούνται με την κοινωνική εργασία, την ψυχική υγεία, την κλινική κοινωνιολογία, τις εφαρμοσμένες τέχνες δεν θα έπρεπε να χαρακτηρίζονται από μία γραφική γραμμή πορείας αλλά η μεθοδολογία τους να διευρύνεται και να συνυπολογίζει την σύγχρονη βιβλιογραφία, τις νεωτεριστικές προσεγγίσεις, τις ανάγκες της συγκεκριμένα προσδιορισμένης χρονικά και χωρικά γενιάς ανθρώπων σε σχέση με το συλλογικό τραύμα και την ίδια την προσωπική τους άποψη, γνώμη και αντίληψη για την κατάσταση που βιώνουν στο κοινωνικό περιβάλλον και γίνεσθαι, συγκεκριμένη έρευνα δράσης από την αρχή έως το τέλος, πέραν της θεωρίας εφάρμοσε συλλογικά και απτά την στάση της η οποία είναι η ίδια η ανάπτυξη της αντιναζιστικής ιδεολογίας ως σκέψη, θέση και στάση.

Εικόνα 86: The Cross. Φωτ. Ερευνήτριας, Βερολίνο 2019

Το μη Τέλος

1.45 Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης επιφέρουν τραύμα είτε από τις μνήμες των εκτελέσεων, της αναξιοπρεπούς διαβίωσής, τις εξευτελίσεις της ανθρώπινης υπόστασης, του βασανισμού και της αγωνίας ενός επικείμενου θανάτου, είτε από την συμβολική “μετά-μνήμη” από την πληροφόρηση μιας κοινότητας των ιστορικών τραυματικών γεγονότων, καθώς αποτελούν “τόπους” ανάπτυξης κοινωνικού διαλόγου και χώρους ως αφετηρίες για εναρκτήριες σκέψεις για το ζήτημα του αστικού τραύματος. Από την μελέτη και δοκιμακή περιγραφή που ακολούθησε την ανάγνωση του συγγράμματος του Γιασημακόπουλου²³⁷ και σε συνδυασμό με την συστηματική μελέτη της προαναφερθείσας βιβλιογραφίας και των διαδικασιών των συνεντεύξεων και των καλλιτεχνικών δράσεων φαίνεται να παρουσιάζεται μια ταύτιση των δεδομένων με τη θεωρία πως απόρροια όλων των παραπάνω πως το πολιτισμικό τραύμα υπάρχει και τοποθετείται σε λανθάνουσα κατάσταση.

Ωστόσο, ο πυρήνας του κοινωνικού μετασχηματισμού, σύμφωνα με τα εμπειρικά δεδομένα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις και την καλλιτεχνική εργασία συγκροτείται από τη συμμετοχή των πολιτών σε δημιουργικές κοινότητες και συλλογικότητες, την ενεργητική ακρόαση, την εισαγωγή στην ιστορική εκπαίδευση ως δημοκρατικό δικαίωμα και την εκπαίδευση στην εν-συναίσθηση και την αντι-ναζιστική ιδεολογική στάση. Αξίζει να αναφερθεί πως η προαναφερθείσα διαδικασία θα ήταν αδύνατη χωρίς τις συλλογικότητες, καθώς, οι συλλογικότητες είναι οι “γενεσιουργοί τόποι” των δυνάμεων εκείνων που ωθούν τα άτομα να συνυπάρξουν, να συμπορευτούν μαζί με άλλους και να προσπαθούν ουσιαστικά για την κοινωνική αλλαγή. Από την ανάλυση του εμπειρικού υλικού και σε συνδυασμό με την μελέτη της έρευνας και της προαναφερθείσας βιβλιογραφίας, φαίνεται πως τα άτομα στην σύγχρονη εποχή τείνουν να αντισταθμίζουν τις επιπτώσεις του σύγχρονου αστικού τραύματος που βιώνουν από τις πρακτικές των σύγχρονων πολιτικό-οικονομικών συνθηκών, περιβαλλοντικών και χαμηλού συνολικού κοινωνικού κεφαλαίου μέσα από τη συμμετοχή τους σε ομάδες, συλλογικότητες και άλλα άτυπα κοινωνικά δίκτυα.

Συνοψίζοντας, χρειάζεται να επανασχεδιάζεται συνεχώς η δράση και η θεωρία και ο πυρήνας του κοινωνικού μετασχηματισμού των φορέων, των οργάνων και των κοινοτήτων που ακολουθούν συναποτελούν οι ίδιοι οι άνθρωποι που συν διαμορφώνουν την παρούσα κοινοτική κοινωνική πραγματικότητα και στη συγκεκριμένη περίπτωση επιτακτική ανάγκη κρίνεται η ανάδειξή του, η συζήτησή του και η διαχείρισή του με το παράλληλο πολιτικό μήνυμα της αντί ναζιστικής ιδεολογίας με απώτερο σκοπό τη ριζική αλλαγή του κοινοτικού περιβάλλοντος και τη προσθήκη άνθρωπο-φιλικών καλλιτεχνικών,

²³⁷ Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής

θεραπευτικών, εκπαιδευτικών, κοινωνικών προσεγγίσεων που θα μεταλαμπαδεύουν την ανάγκη και το δικαίωμα για αξιοπρεπή και ψυχαγωγική ζωή στους ανθρώπους ως προτεραιότητα και όχι την ανυπαρξία τους μέσω της ύπαρξής τους σε τέτοιου είδους συμβολικές καταστάσεις, καθώς το μεγαλύτερο τραύμα των εκτελεσμένων είναι πως τους αφήσαμε άταφους και θαμμένους μέσα μας.

1.46 Ανα-στοχαστικό σημείωμα

Η κοινοτική εργασία ευρύτερα αποτελεί μία συγκεκριμένη μορφή επιστημονικής και καλλιτεχνικής παρέμβασης στην κοινωνική και πολιτική σφαίρα και συνιστά μία συστηματική προσπάθεια που στοχεύει στο να βοηθήσει την κοινότητα να κατανοήσει κοινωνικές θέσεις, να αναγνωρίσει ανάγκες και ζητήματα, ευκαιρίες και να προσδιορίσει αιτήματα και στόχους μέσω επιλεγμένων στρατηγικών και πρακτικών. Αξίζει να σημειωθεί πως βασικότερος στόχος όλων είναι η κοινωνική ενεργοποίηση και συμμετοχή σε συλλογικές δράσεις προκειμένου να επιτευχθεί και ύστερα να αξιολογηθεί το αποτέλεσμα της κοινοτικής παρέμβασης.

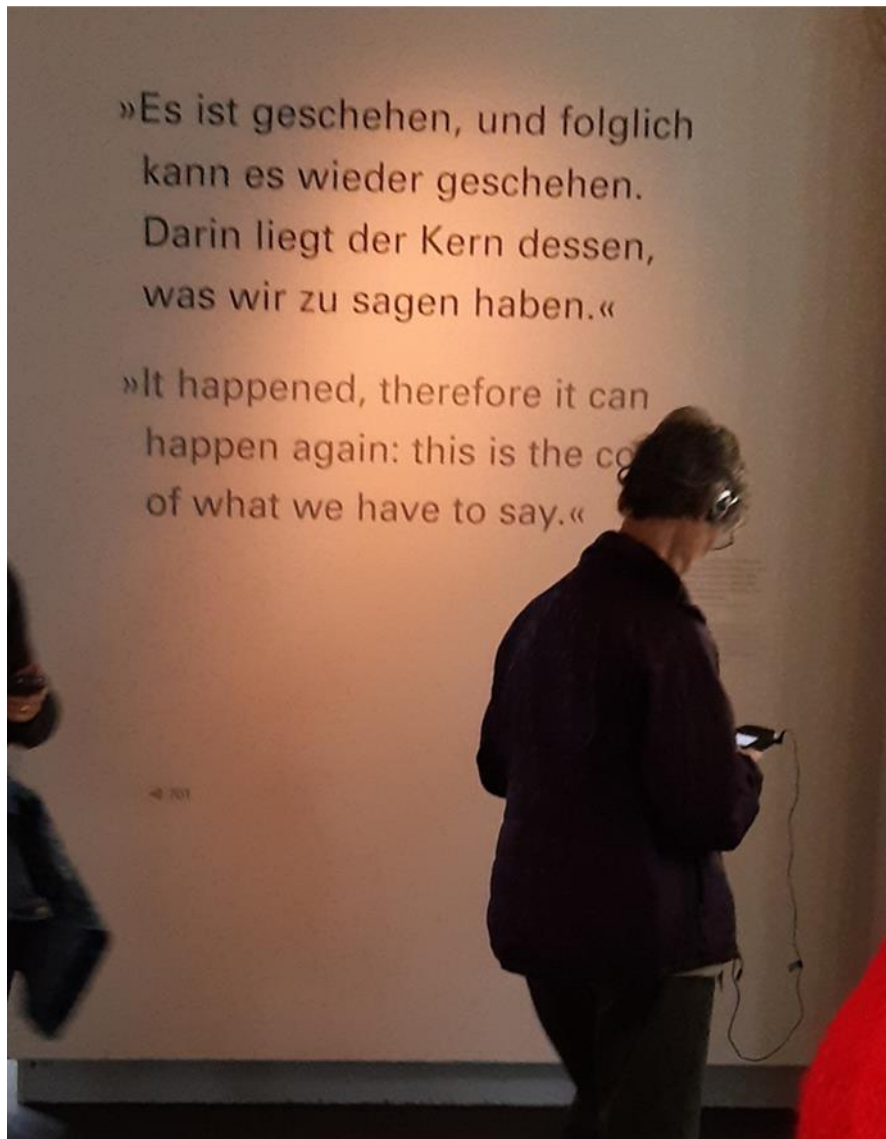
Η παρούσα έρευνα οδήγησε στην σύνδεση του παρελθοντικού υπαρκτού και μη αστικού πολιτισμικού τραύματος που επιφέρει η προβολή του συμβόλου του πρώην στρατοπέδου συγκέντρωσης Παύλου Μελά ως πολεμικό τραύμα στις σκέψεις της κοινότητας σε κάποιους συμμετέχοντες με ανεπτυγμένη την ικανότητα εν συναίσθησης, με την προβολή του συμβόλου των camp ως πολεμικό τραύμα στις σκέψεις του λόγω της προσφυγικής κρίσης. Ταυτόχρονα, η εμπειρία της υποστήριξης της ερευνήτριας από το πρόγραμμα στήριξης θυμάτων βασανιστηρίων οδήγησε στην καταγραφή του ανα-στοχαστικού σημειώματος στην ανάγκη αποτύπωσης της ιστορικής συνείδησης μέσω της ιστορίας στη συμβολή τόσο της λύτρωσης των εθνικών προγόνων αλλά και όσων σε παγκόσμιο επίπεδο βίωσαν τις συνέπειες του Β΄Π.Π. αλλά και για παροντικές ανάγκες λόγω προσφυγικού ζητήματος ανάπτυξης της ευαισθητοποίησης και της αντιφασιστικής ιδεολογίας. Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα στόχευε στην αναγνώριση, την μνημονικότητα, το τραύμα ως θραύσμα, τη διαχείριση, την δράση και την αντίδραση.

Η συμμετοχή των ερευνώμενων σε διαφορετικά πλαίσια, πεδία και καλλιτεχνικά δρώμενα και στη δημιουργία της ομάδας σύμφωνα με πρωτόλεια εμπειρικά δεδομένα από την παρατήρηση συγκροτείται μία δημιουργική κοινότητα με χαρακτηριστικά όπως τη συλλογικότητα, την κοινωνική συνοχή και ενδυνάμωση και την ανάπτυξη ενός ασφαλές κοινωνικού δικτύου με κοινό βίωμα. Συμπερασματικά, ο ρόλος που διαδραμάτισε η επαφή με την τέχνη για την εξέλιξη της οπτικής και του σκεπτικισμού φάνηκε να είναι καταλυτικός όπως αδιαμφισβήτητη είναι και η αναγκαιότητα και σημαντικότητα της εφαρμοσμένης τέχνης στην πόλη με σκοπό την κοινωνική αλλαγή έξω από γκαλερί και τέχνης δραστηριότητες που απευθύνονται σε ελιτ κοινωνικές ομάδες.

Συνοψίζοντας, η ενδυνάμωση της κοινότητας φαίνεται να γίνεται εφικτή μέσω συλλογικών προσπαθειών που στοχεύουν στις παραπάνω έννοιες αλλά και στην κοινωνική και πολιτισμική ενδυνάμωση της ίδιας της

κοινότητας, με σκοπό τη συν-διαμόρφωση και αναζωπύρωση του αισθήματος ανθρωπιάς από την παράλληλη δράση φορέων, οργανισμών, του δήμου και των κοινωνικών οργανώσεων με ανθρώπους που επιβίωσαν από βασανισμό. Κρίνεται αναγκαίο να επισημανθεί πως παρά τη σοβαρή προσπάθεια ενεργοποίησης διενεργειών από την ερευνήτρια, από την παραπάνω εμπειρία αναδύθηκε αναμφίβολα πως για την πλειονότητα, των κατοίκων η σύνδεση με την κοινότητα και κυρίως με τον τόπο του στρατοπέδου καταλήγει να πραγματώνεται ως αδιαφορία.

1.47 Αντί επιλόγου

Εικόνα 87: Es ist geschehen. Επιγραφή στο μουσείο. Δίπλα στο μνημείο Ολοκαυτώματος. Εκπαίδευση στο summer school για το πολιτισμικό τραύμα. Φωτ. ερευνήτριας, Βερολίνο, 2020

“Είμαι το χρώμα για να θυμάμαι που και που τον θάνατό μου και είμαι και ο αέρας για να νομίζω ξανά πως διαθέτω ιερή φύση.

Από τα γέλια μου παράγονται φωνές, είμαι οι φωνές.

Από τη σιωπή μου και οι κραυγές. Είμαι οι κραυγές.

Είμαι καμιά φορά τόσο πολύ και τόσο λίγο άνθρωπος.

Είμαι ο άνθρωπος²³⁸”

“Άνοιξα τα μάτια μου σήμερα το πρωί αλλά δεν ήξερα τι μέρα είναι, τι ώρα, που έχω βάλει και τα κλειδιά. Δεν τα χρειάζομαι τα κλειδιά αλλά τα θέλω, για να μπορώ να φεύγω όποτε το επιθυμώ! Δεν είναι ψωμί, τα κλειδιά αλλά τώρα που φαίνεται η ζωή τόσο σπουδαία, τώρα που νιώθω ότι μπορεί να σταματήσουν όλα ξαφνικά, θέλω να πάω μία βόλτα!

Άνοιξα τα μάτια μου σήμερα και είδα έξω από το παράθυρο. Βλέπει σε ένα δέντρο. Άνοιξα τα μάτια μου. Και με είδα. Πόσο βαρύ είναι να σαι άνθρωπος και συνάμα πόσο λίγο!

Άνοιξα τα μάτια μου σήμερα. Μόνο αυτό είναι που μετράει! Μετράει;”²³⁹

²³⁸ Ποίημα, Αλεξίου Αντιγόνη 02/2019. Χωμάτινος αέρας.

²³⁹ Ποίημα Αλεξίου Αντιγόνη 04/2020. Καραντίνα και στρατόπεδα συγκέντρωσης)

Για να υπερνικήσουν οι άνθρωποι την κατάσταση καταπίεσης οφείλουν πριν απ' όλα να ανακαλύψουν, με κριτικό πνεύμα, τις αίτιες που τήνπροκαλοῦν, ώστε να μπορέσουν, μέτή μεταμορφωτική δράση τους, να δημιουργήσουν μιά νέα κατάσταση, που θα τούς έπιτρέψεινά φτάσουν σ' έναν πληρέστερο ανθρωπισμό²⁴⁰

Una mattina mi son svegliato
o bella ciao, bella ciao, bella ciao, ciao, ciao,
una mattina mi son svegliato
e ho trovato l'invasor²⁴¹.

²⁴⁰ Freire, P. (2009). Η Αγωγή του καταπιεζόμενου. Αθήνα: Κέδρος

²⁴¹ Το «Bella Cíao» είναι ιταλικό, αντιστασιακό τραγούδι του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αγτζίδης, Β., Κόκκινος, Γ., Λεμονίδου, Ε. (2010). Το τραύμα και οι πολιτικές της μνήμης: ενδεικτικές όψεις των συμβολικών πολέμων για την ιστορία και τη μνήμη. Αθήνα: Ταξιδευτής, 33-37

Αναγνωστάκης, Μ. (1970). Πέντε μικρά Θέματα (Εποχές, 1945). Αθήνα: Κέδρος

Αντωνίου Γ., Δεμερτζής, Ν., Μαραντζίδης, Ν., Παναγιωτόπουλος, Π., Πασχαλούδη, Ε. Σιδέρης, Ν., Τσέκου, Κ., Χιονίδου, Β.. (2013). Εμφύλιος: Πολιτισμικό τραύμα. Αθήνα : Αλεξάνδρεια

Αντωνίου, Γ., Δορδανάς, Σ., Ζάικος, Ν., Μαραντζίδης (επιμ.) (2011). Το Ολοκαύτωμα στα Βαλκάνια. Πρώτη έκδοση. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο

Ασέρ, Α. (2007). Άουσβιτς, το γεγονός και η μνήμη του: Ιστορικές, κοινωνικές, ψυχαναλυτικές και πολιτικές όψεις της γενοκτονίας. Αθήνα: Καστανιώτη

Γούναρης, Β., Παπαπολυβίου, Π. (2001). Ο φόρος του αίματος στην κατοχική Θεσσαλονίκη: Ξένη κυριαρχία-αντίσταση και επιβίωση. Αθήνα: Παρατηρητής

Δεμερτζής, Ν., Ρουδομέτωφ, Β..(2012). Πολιτισμικό τραύμα: μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας αναδημοσίευση απο το περιοδικό: Επιστήμη και κοινωνία: Τεύχος 28

Δημητριάδης, Β. (1983). Τοπογραφία Της Θεσσαλονίκης Κατά Την Εποχή Της Τουρκοκρατίας 1430-1912. Θεσσαλονίκη: Βιβλιοπωλείο Εταιρίας Μακεδονικών Σπουδών

Δορδανάς, Σ. (2007). Το αίμα των αθώων: Αντίποινα των γερμανικών Αρχών Κατοχής στη Μακεδονία, 1941-1944. 1 έκδοση. Αθήνα: Εστία Ι.Δ.: Κολλάρου και ΣΙΑΣ Α.Ε., 564-566

Ζάννα, Α. (2010). 205 Βιωματικές ασκήσεις για εμπύχωση ομάδων: Ψυχοθεραπείας, Κοινωνικής Εργασίας, Εκπαίδευσης. Αθήνα: Καστανιώτη, 69

Ζενσταιν, Σ.Μ. Ζ, Μπαλαζ, Μ. Κουλεσοφ, Λ., Βερτοφ, Τ., Μιτρι, Ζ., Μπαζεν, Α., Μπερτζ, Ν., Βιλεν, Ν., Παζολι, Π., Ραφαηλίδης, Β., Δαυλοπουλος, Τ., Γκουζιωτη, Δ..(2003). Το μοντάζ. Αθήνα: Αιγόκερως, 7-15

- Ζήση, Α. (2018). Εισήγηση: Βασικές έννοιες και βασικά θεωρητικά μοντέλα της κλινικής κοινωνιολογίας και τέχνης.
- Ζήση, Α. (2018). Εισήγηση: Η θεωρία των εστιασμένων ομάδων
- Ζήση, Α. (2018). Εισήγηση: Θεωρία και Μεθοδολογία Κοινωνικής Ερευνάς
- Ζήση, Α. (2019). Εισήγηση: Περί Στίγματος
- Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση: Εισαγωγή στην Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη
- Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 4α,β: Μετασχηματισμός μιας περιοχής σε δημιουργική κοινότητα
- Ζιώγας, Γ. (2019). Έρευνάς Δράσης, Εικαστική Ερμηνεία και Θεατρική Δραματουργία: Τοποφιλία και τοποφοβία
- Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 3β: Το παράδειγμα της Εικαστικής Πορείας: μια διαδικασία δημιουργικής κοινότητας στην περιοχή των Πρεσπών
- Ζιώγας, Γ. (2015). Το field των Πρεσπών ή η originalite του πεδίου. Κείμενο στον κατάλογο της έκθεσης εικαστική πορεία προς τις Πρέσπες, Μια διαδικασία βίωσης του τοπίου 2007-2014 Θεσσαλονίκη
- Ζιώγας, Γ., Συλαίου, Σ. (2015). Τοπίο: Ιστορίες, πολιτικές αναπαραστάσεις. Πρακτικά Συνεδρίου. Τόμος 1. Θεσσαλονίκη
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική
- Ιωσηφίδης Θ. (2001) Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων με Χρήση Η/Υ
- Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Καζαντζάκης, Ν. (2014). Αναφορά στον Γκρέκο. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη
- Καίριδης, Δ. (2015). Θεσσαλονίκη: Μια Πόλη σε Μετάβαση, 1912-2012. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.,223

- Καλλινικάκη, Θ. (2010). Ποιοτικές Μέθοδοι στην Έρευνα της Κοινωνικής Εργασίας. Β. Έκδοση. Αθήνα: Τόπος, 214-218
- Καλλιόπη, Λ., Κούντη, Χ., Τζεδάκη, Μ., Πασσά, Μ., Παπαδημητρίου, Γ. (2015). Η συμβολή της Κοινωνικής Εργασίας στην ψυχιατρική θεραπευτική. Θεσσαλονίκη: Παρισιανού
- Καραθανάσης, Α. (2012). Ιστορία της Θεσσαλονίκης 323 π.Χ.-2012. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., 227
- Κατσαρού, Ε. (2016). Εκπαιδευτική Έρευνα-Δράση Πολυπαραδειγματική διερεύνηση για την αναμόρφωση της εκπαιδευτικής πράξης. Αθήνα: Κριτική
- Καφταντζής, Γ. (2001). Το Ναζιστικό στρατόπεδο Παύλου Μελά Θεσσαλονίκης 1941-1944 II: Όπως το έζησε και το περιγράφει στο ημερολόγιό του ο Λεωνίδας Γιασημακόπουλος (αριθμός μητρώου φυλακής 4436). Αθήνα: Παρατηρητής, 96-284
- Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (1999). Έπεσαν για τη ζωή, Ήρωες μάρτυρες λαϊκών-απελευθερωτικών αγώνων. Αθήνα: Έκδοση ΚΚΕ
- Κεντρική Επιτροπή ΚΚΕ (1994). Έπεσαν για τη ζωή, Ήρωες μάρτυρες λαϊκών-απελευθερωτικών αγώνων τόμος 3Β. Αθήνα: ΚΚΕ
- Κουζινόπουλος, Σ. (2018). Σελίδες Κατοχής: Τα βασανιστήρια, οι ομαδικές εκτελέσεις, οι μεγάλες αποδράσεις, η πείνα, οι μαχητικές διαδηλώσεις, δύο τραγούδια για την αντίσταση. Θεσσαλονίκη: Ιανός
- Λαζαρίδης, Σ. (1997). Από το Βαρδάρη ως το Δερβένι: Ιστορική Καταγραφή μέχρι το 1920-Μελέτη. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος
- Λαζαρίδης, Σ. (1993). Λεμπέτ. Θεσσαλονίκη: Η Άλλη Πλευρά
- Λεοντίδου, Λ. (2011). Αγεωγράφητος Χώρα. Ελληνικά είδωλα στους επιστημολογικούς αναστοχασμούς της ευρωπαϊκής γεωγραφίας. Αθήνα: Προπομπός
- Λοΐζος Π (2001). Οπτική Ανθρωπολογία. Οξφόρδη: Πέργαμος
- Μπούζας, Β., Ζιώγας, Γ. (2019). Εισήγηση 4α,β: Μετασχηματισμός μιας περιοχής σε δημιουργική κοινότητα

Νταλιάνη-Καραμπατζάκη, Μ. (2009). Παιδιά στη δίνη του ελληνικού εμφύλιου πολέμου 1946-1949
Σημερινοί Ενήλικες: Διαχρονική μελέτη για τα παιδιά που έμειναν στη φυλακή με τις κρατούμενες
μητέρες τους.

Αθήνα: Μουσείο Μπενάκη

Παπαδόπουλος, Γ. (2020). Το τραύμα του Άουσβιτς δεν σβήνει». Αθήνα: Καθημερινές Εκδόσεις
Μονοπρόσωπη Α.Ε.

Παπαμχελάκης, Γ. (2019). Η Παρουσία της Απουσίας στην Πόλη: Ερμηνεύοντας το αστικό κενό. Αθήνα:
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

Παπανδρέου, Ζ. (2018). Τραυματική μνήμη και Δημόσια Ιστορία: Δίστομο 1944-2018. Αθήνα:
Ταξιδευτής, 52-77

Περέκ, Ζ. (2000). Χορείες Χώρων. Αθήνα: Ύψιλον

Ρεπούση, Μ.. Οι έννοιες της ιστορίας από την ιστορική γνώση στην ιστορική κατανόηση.

Σατραζάνης, Α. (2012). Η Γαλλική στρατιά στη Θεσσαλονίκη: Το ειρηνικό έργο στη Μακεδονία (1915-
1918). Θεσσαλονίκη: University Studio Press., 84-85

Σιγανός, Μ. (1966). Εθνική Αντίσταση-επίσημα κείμενα: Η απόδραση από το Σανατόριο Πέτρας

Τσέργας, Ν. (2014). Θεραπευτικές Προσεγγίσεις μέσω της Τέχνης. Αθήνα: Τόπος, 108

Τσουκαλίδης, Β. (1981). Αναγκαστική αλλαγή καθοδήγησης

Χτούρης, Σ. (2018). Η δυναμική αμφίδρομη σχέση εμπειρικών δεδομένων και θεωρητικών εννοιών. Ένα
πλαίσιο για την καταγραφή και κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων.

Χτούρης, Σ. (1991). Θετικισμός και Διαλεκτική. Δύο δεκαετίες μετά τη διαμάχη για τον Θετικισμό μεταξύ
Καρλ Πόπερ και Τ. Αντόρνο. Λόγου Χάρτιν, Άνοιξη

Χτούρης, Σ. (2019). Εισήγηση: Δράσεις της κοινωνιολογικής τέχνης

- Χτούρης, Σ., Ζήση, Α. και Ρενταρή, Μ. (2015). Μία πρόταση για τη διαλεκτική μεθοδολογία εμπειρικής έρευνας: Το παράδειγμα των Εστιασμένων Ομάδων για την κοινωνική και εργασιακή ένταξη των νέων. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*
- Χτούρης, Σ. (2017). Οι νέοι στην Ελλάδα σήμερα: Κοινωνική κατάσταση, εργασία και κοινωνικά δίκτυα. *Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο, 204*
- Χτούρης, Σ. (2004). *Ορθολογικά Συμβολικά Δίκτυα: Global States και εθνικά χόμπιτ*. Αθήνα: Νήσος *Ξενόγλωσση*
- Allan J., Briskman L. and Pease B. (eds.) *Critical social work: Theories and practices for a socially just world* (2nd ed.). Crows Nest, NSW Australia: Allen & Unwin (2009).
- Barbalet, J. (1998). *Emotion, Social Theory, and Social Structure. A Macrosociological Approach*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. London: Fontana Press
- Bell, J. (2009). *Καθρέφτης του κόσμου: Μία νέα ιστορία της τέχνης*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Bernsand N, Narvselius E, Törnquist-Plewa B. (2015) *Beyond Transition? Memory and Identity Narratives in Eastern and Central Europe*. Centre of European Studies at Lund University.
- Blalock, M. (1982). *Conceptualization and Measurement in the Social Sciences*. Beverly Hills: Sage
- Bourriaud, N. (2015), *Σχεσιακή Αισθητική* (Δ.Γκινοςάτης, Επιμ., μετάφ). *Σχολή Καλών Τεχνών, λιθογραφείο Δεκάλογος Ε.Π.Ε.*
- Bryman, A. (1988). *Quantity and Quality in Social Research*, London: Unwin Hyman.
- Colin, R. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Θεσσαλονίκη: Gutenberg
- Collotti, E. (1994). *Hitler e il Nazismo*. Italy: Giunti Editore S.p.A.

- Chtouris, S.(2019).Walking and Creative Solidarity in Vulnerable social Spaces Final, Contagious trauma
- Denzin, NK & Lincoln, Y. (2003). The role of the researcher.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (2003). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds), The landscape of qualitative research: Theories and issues (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage
- Ehrenreich, J. (2003). ‘Understanding PTSD: Forgetting “Trauma”’, Journal of Social Issues
- Field, S. (1986). Το σενάριο, η Τέχνη και η Τεχνική: Οι βάσεις της σεναριογραφίας. Αθήνα: Κάλβος
- Freire, P. (2009). Η Αγωγή του καταπιεζόμενου. Αθήνα: Κέδρος
- Giddens, A. (2009). Κοινωνιολογία: Περιέχει το βοήθημα του φοιτητή. Θεσσαλονίκη: Gutenberg
- Goffman, E. (1994). Άσυλα: Δοκίμια για την κοινωνική κατάσταση των ασθενών του ψυχιατρείου και άλλων τροφίμων. Τρίκαλα: Ευρύαλος
- Goldberg, R. (2001). Performance Art: From Futurism to the Present: World of Art. London: Thames and Hudson
- Griffiths, M. R. (2009). Parent and child experiences of childhood cancer: An interpretative phenomenological analysis approach. Phd thesis: Queensland University of Technology.
- Gros, F. (2015). Περπατώντας: Φιλοσοφία. Αθήνα: Ποταμός
- Hamburger, A., Hancheva, C., Ozcurumez, S., Scher, C., Stankovic, B., Tutnjevic, S. (2019). Forced Migration and Social Trauma: Interdisciplinary Perspectives from Psychoanalysis, Psychology, Sociology and Politics. Βρετανία: TJ International Ltd,19
- Hedgcoe, J. Το βιβλίο του φωτογράφου Μωρεσόπουλος. Αθήνα: Μωρεσόπουλος/φωτογραφία,78-79
- Hays, D. G., & Singh, A. A. (2012). Qualitative inquiry in clinical and educational settings. The Guilford Press.

Heidegger, M. (2006). Η Τέχνη και ο Χώρος. Αθήνα: Ίνδικτος

Hering, S. (2003). History of Social Work in Europe (1900-1960) 2003: Female Pioneers and Their Influence on the Development of International Social Organizations. Germany: Springer Fachmedien Wiesbaden

Irwin, Z..(1994). Frames of Remembrance: The Dynamics of Collective Memory. New Jersey: Transaction Publishers

Jeffrey C.A. (2003). The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology, New York: Oxford University Press.

Jeffrey C.A. (2014). Trauma: A Social Theory. Cambridge: Polity Press

Jeffrey C.A. (2004). Toward a Theory of Cultural Trauma :J. Alexander et al., Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press.

Kitchin, R. (2014). Big Data, new epistemologies and paradigm shifts

Lahoud, A., Rice, C., Burke, A. (2010). Post-Traumatic Urbanism. Nicosia: John Wiley

Lefort, C. (1988). Democracy and Political Theory. Minnesota: University of Minnesota Press

Legard, R., Keegan, J. & Ward, K. (2003). In-depth interviews. In J. Ritchie & J. Lewis (Eds.), Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers. London: Sage.

Leys, R., (2000). Trauma: A genealogy. London: The University of Chicago Press

Levy, D. & N. Szneider (2006). The Holocaust and Memori in the Global Age, Philadelphia, PA: Temple University

McLeod, J. (1994). Doing counseling research. London: Sage.

Mendel, J. (2015). Urban violence and militarization. Amsterdam: Elsevier

Misztal, B. (2003). Durkheim on Collective Memory

Nadarajan, G. (1999). Ambulations

Radstone, S. (2000). Memory and methodology. Australia: Monash University

Reader, K. (200). Ιστορία του παγκόσμιου κινηματογράφου. Αθήνα: Αιγόκερως

Scheff, T. (2002). Shame and the Social Bond: A Sociological Theory

Set, A., Silverman, L. Making place-space and embodiment in the city. Milwaukee: University of Wisconsin

Smelser, N. (2004). Psychological Trauma and Cultural Trauma: J. Alexander, I. Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press.

Snape, D. & Spencer, L. (2003). The foundations of qualitative research. In J. Ritchie & J. Lewis (Eds.), Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers. London: Sage

Strauss, A. & Corbin, J. (1998). Basics of Qualitative Research : Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. Thousand Oaks, CA: Sage.

Sztompka, P. (2004). ‘The Trauma of Social Change. A Case of Postcommunist Societies’, στο J. Alexander et al., Cultural Trauma and Collective Identity, Berkeley: University of California Press.

Walter, B. (1978). Δοκίμια για την Τέχνης. Αθήνα: Κάλβος

Weber, M. (1978). Economy and Society, Vol. I, Berkeley: University of California Press.

Zettl, Z. (2004). Παραγωγή βίντεο Βασικές αρχές και τεχνικές. Αθήνα: Έλλην Γ. Παρικός και ΣΙΑ Ε.Ε)

Zimmerman, M., Rappaport, J. (1988). Citizen participation, perceived control, and psychological empowerment

Διαδοκτιακές πηγές

Διαθέσιμο στη πηγή: The Rest Is Art (www.therestis.art). Προσπελάστηκε 20/03/2020 11:30

Βιβλιογραφία για περαιτέρω διερεύνηση

Ελληνόγλωσση

Πλουμπίδης, Δ. (2004). Ψυχικοί τραυματισμοί σε παιδιά του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα και η εξέλιξή τους μέσα στον χρόνο', Εκ των Υστέρων

Ξενογλωσση

Crane, D. (επιμ.) (1994). *The Sociology of Culture: Emerging Theoretical Perspectives*, London: Wiley-Blackwell.

Eyerman, R. (2001). *Cultural Trauma. Slavery and the Formation of African American Identity*, Cambridge: Cambridge University Press.

Eyerman, R. (2004). 'Cultural Trauma. Slavery' and the Formation of African American

Long, E. (επιμ.) (1997). *From Sociology to Cultural Studies: New Perspectives*, London: WileyBlackwell.

Roudometof, V. (2007). 'Collective Memory and Cultural Politics: An Introduction', *Journal of Political and Military Sociology*

Sandler, J. (1967). *Trauma, Strein and Development'*, στο S. Fürst (επιμ.), *Psychic Trauma*, New York: Basic Books.

Smith, P. (1998). *The New American Cultural Sociology*, Cambridge: Cambridge University' Press.

Smith, P. (2006). *Πολιτισμική Θεωρία: Μια εισαγωγή*, Αθήνα: Κριτική.

Sontag, S. (2003). *Παρατηρώντας τον Πόνο των Αλλων*, Αθήνα: εκδ. Scripta.

Spillman, L. (επιμ.) (2001). *Cultural Sociology*, London: Wiley-Blackwell.

Παράρτημα

1.48 Αυτούσια κείμενα ατομικών συνεντεύξεων και εστιασμένης ομάδας

1.48.1 Αυτούσιες ατομικές συνεντεύξεις

1) Συνέντευξη της Μ. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 03/02/2020

ΕΡ: Καλησπέρα.

Μ: Καλησπέρα.

ΕΡ: Θέλω να σε ευχαριστήσω που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή την συνέντευξη.

Μ: Δική μου τιμή. Να σε βοηθήσω.

ΕΡ: Και με τι ασχολείσαι Η.; Έχεις σπουδάσει κάποιο αντικείμενο; Εργάζεσαι;

Μ: Εγώ είμαι γεωπόνος. Εγώ αυτή τη στιγμή είμαι γραμματέας σε ένα ιατρικό κέντρο.

ΕΡ: Και που σπούδασες;

Μ: Εδώ πέρα στη Θεσσαλονίκη, στο Αριστοτέλειο.

ΕΡ: Πόσο χρονών είσαι;

Μ: 24.

ΕΡ: Τι κάνετε στον ελεύθερο σας χρόνο; Έχετε κάποιο χόμπι;

Μ: Ε στον ελεύθερο μου χρόνο, ε...είμαι εκπαιδευτρια ουσιαστικά. Εθελοντικά συμμετέχω σε μια διασωστική ομάδα για ΚΑΡΠΑ²⁴². Και εκπαιδew ανθρώπους που ενδιαφέρονται να μάθουν αυτή τη βασική δεξιότητα που είναι απαραίτητη να έχει ο καθένας από εμάς για να σώσει έναν άνθρωπο σε έκτακτη ανάγκη. Γενικά ενδιαφέρομαι για το συνάνθρωπο. Θέλω να μπορέσω να βοηθήσω όταν κάποιος έχει ανάγκη. Και πιστεύω ότι είναι μια βασική δεξιότητα που θα έπρεπε να την έχουμε όλοι. Ε πρόσφατα στις δημοτικές εκλογές που είχαν γίνει είχα συμμετάσχει ως μέλος μιας...ενός συνδυασμού. Ε που προφανώς πρέσβευε τις δικές μου αξίες και μπορούσα να συνεισφέρω μέσω αυτού σε διάφορες ομάδες και οργανισμούς που μπορούσαμε να βοηθήσουμε. Και μου άρεσε. Μου άρεσε αυτή η αίσθηση της προσφοράς²⁴³ σε ανθρώπους που το χρειάζονταν. Οπότε ναι θα ήθελα να το συνεχίσω και ήδη το συνεχίζω με διάφορους τρόπους. Οργανώνοντας διάφορες, εγώ ως γεωπόνος που σας είπα και πριν, περιβαλλοντικές δράσεις. Και ενημέρωση. Ενημέρωση ή ευαισθητοποίηση των ανθρώπων για το περιβάλλον. Όπως γνωρίζουμε, όσο περνάει ο καιρός το έχουμε περισσότερο ανάγκη. Την ασφάλεια και την γενικά την αειφόρα του περιβάλλοντός μας. Την βιώσιμη ανάπτυξή του. Οπότε ναι. Συμμετέχω με αυτό τον τρόπο. Αυτό που ανέφερα και προηγουμένως. Της προσφοράς. Της προσφοράς και της... όσο μπορούμε να διαδώσουμε αυτά που ήδη ξέρουμε και ως επιστήμονας γεωπόνος. Αυτό που ανέφερα, μέσω των ημερίδων και είτε συνεδρίων οτιδήποτε έχει σχέση αυτό με την ενημέρωση του κοινού. Και μου δίνει χαρά. Μου

²⁴² Κωδικός: ΚΕ

²⁴³ Κωδικός: ΥΕΝ

δίνει χαρά αυτό. Παράλληλα γυμνάζομαι. Κάνω γυμναστική μόνη μου, είτε με το ποδήλατο κάνω βόλτες. Προσπαθώ κυρίως στην παραλία που μ'αρέσει και ηρεμώ. Διαβάζω αρκετά βιβλία. Αυτά. Βγαίνω βόλτες με τους φίλους. Αυτά.

EP: Και μου άρεσε πάρα πολύ και ο περίπατος που είχαμε, οι κουβέντες που κάναμε για το στρατόπεδο Παύλου Μελά.

M: Ναι.

EP: Θέλεις να μου πεις δύο λόγια για εσένα; Από πού είσαι;

M: Ωραία. Εγώ είμαι η Μ. Μεγάλωσα εδώ στην περιοχή. Όλη η οικογένειά μου δηλαδή από τα παιδικά μου χρόνια τη θυμάμαι εδώ²⁴⁴. Στη περιοχή του Παύλου Μελά. Κοντά στο στρατόπεδο. Οπότε, είμαι ιδιαίτερα συγκινημένη από την συζήτηση που είχαμε.

EP: Θα ήθελες να μου μιλήσεις για την συγκίνησή σου; (Σχόλιο-διερευνητική ερώτηση καθώς, δημιουργήθηκε υποψία, ανάπτυξης περαιτέρω απόκρισης από την ερευνώμενη)

Μου θύμισες καταστάσεις που άκουγα και από τους γονείς μου²⁴⁵. Που συζητούσανε. Από τα παιδικά μου χρόνια που, με τις ιστορίες που μας λέγανε. Όλα αυτά. Τα βίωσα και εγώ. Πιο έντονα. Οπότε είναι ένα θέμα που με αγγίζει. Και για αυτό και είμαι πρόθυμη να σου πω ότι χρειάζεσαι.

EP: Τι σου προκαλεί η εικόνα του;

M: Το βλέπω καθημερινά ναι, γιατί χρησιμοποιώ την αστική συγκοινωνία της Θεσσαλονίκης. Οπότε περνώντας κάθε μέρα για την δουλειά μου το βλέπω. Οπότε οι μνήμες ξυπνάνε. Όταν το παρατηρώ και είμαι σε αυτή την ε, σε αυτή τη διάθεση τέλος πάντων. Στο mood, πως να το πω. Παρόλο αυτά, προσπαθώ να μην το σκέφτομαι γιατί είναι ένα γεγονός το οποίο με θλίβει. Και να προσπαθήσουμε να το αξιοποιήσουμε, τουλάχιστον το στρατόπεδο, για να μην μένει ανενεργό. Με κάποιο άλλο τρόπο. Όπως ήδη γίνονται κάποιες εκδηλώσεις. Και να πάρει μια άλλη διάσταση σαν στρατόπεδο. Σίγουρα δεν ξεχνάμε αυτά που έγιναν στο παρελθόν. Αλλά μπορούμε να το δώσουμε μια άλλη διάσταση. Να αξιοποιηθεί. Ως χώρος. Να... έχω παραβρεθεί και πρόσφατα μάλιστα. Στα Χριστούγεννα που είχε κάποια. Μια εβδομάδα που είχε διάφορες διοργανώσεις. Σίγουρα οι μνήμες γυρνάνε στο παρελθόν. Και αυτό. Με στεναχωρεί. Δηλαδή λίγο μου δημιουργεί μια ένταση. Για ποιο λόγο να έγιναν όλα αυτά τα κακουργήματα. Να χάθηκαν τόσες ζωές χωρίς λόγο. Που η ανθρώπινη ζωή για μένα είναι η μεγαλύτερη αξία και το πιο βασικό. Γι' αυτό και ως εκπαιδευτρια αυτό που κάνω τώρα. Ότι θέλω να κρατήσω εν ζωή τον συνάνθρωπο μου. Πόσο μάλλον για τους άλλους που χάθηκαν άδικα τόσες ζωές. Χωρίς λόγο. Δηλαδή αυτή η βαρβαρότητα που κυριαρχεί και η απόκτηση γενικά, η κατάκτηση μιας περιοχής και της εξουσίας που μας εξανθρωπίζει ουσιαστικά. Ελπίζω να σταματήσει. Να υπάρχει γενικά ειρήνη στο κόσμο. Και να έρθει στο προσκήνιο η αξία. Η ανθρώπινη αξία.

²⁴⁴ Κωδικός: Κ, ΣΤ

²⁴⁵ Κωδικός: Κ, ΥΤ

EP: Ποιες είναι οι σκέψεις σου σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

M: Αναφορικά με την ε, αξία του ανθρώπου; Και την εν καιρό πολέμου που επικρατεί τώρα σε διάφορες χώρες του κόσμου; Ε ναι, ότι θεωρώ θα έπρεπε να σταματήσουν, να σταματήσουν επιτέλους όλοι αυτοί οι πόλεμοι²⁴⁶ που γίνονται λόγω των συμφερόντων κάποιων. Να χάνονται άδικα τόσες ζωές ανά τον κόσμο. Γιατί έχουμε φτάσει στο 2020. Νομίζω ότι έχουμε εξελιχθεί γενικά σαν άνθρωποι. Η αντίληψη μας. Γενικά αυτοί που κυριαρχούν τον κόσμο δυστυχώς θέλουνε συνεχώς να καταλαμβάνουνε περισσότερα εδάφη και είναι άπληστοι γενικά. Όσον αφορά την ενέργεια. Ότι θέλουν περισσότερα χρήματα. Φτάνει πια αυτό. Δηλαδή όσα έχουνε είναι αρκετά θεωρώ. Δεν χρειάζεται να αποκτήσουνε και άλλα. Ας ζήσουμε ειρηνικά²⁴⁷ και να πάρει ο καθένας αυτό που του αναλογεί εκεί που βρίσκεται. Στον τόπο που βρίσκεται. Αυτό. Θεωρώ ότι δεν υπάρχει λόγος επιβίωσης πλέον όπως γινότανε παλαιότερα. Γίνεται απλά απ' την απληστία του ανθρώπου να έχει όλο και περισσότερα αγαθά. Υλικά αγαθά. Αυτό.

EP: Υπάρχει κομμάτι/α της ιστορίας του που σου προκαλεί εντονότερα συναισθήματα;

M: Ε κυρίως ...Ναι. Τα συναισθήματα που μου προκαλούνται σκεπτόμενη όλα αυτά που βίωσαν πολλοί άνθρωποι. Όχι μόνο Έλληνες. Αλλά και διάφοροι άλλοι από διάφορες άλλες εθνικότητες. Παρόλο αυτά όλοι παραμένουν να είναι άνθρωποι, οπότε δεν υπάρχει διάκριση για μένα σε αυτό. Κυρίως αυτό το αίσθημα της αδικίας. Το αίσθημα του θανάτου χωρίς λόγο. Και λυπάμαι γι' αυτό. Λυπάμαι που οι άνθρωποι συμπεριφέρονται έτσι στο είδος τους. Αυτό. Λυπάμαι.

EP: Η αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου πως επηρεάζει την άποψή σου και τα συναισθήματά σου για το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

M: Ναι, ναι.

EP.: Ποιες είναι οι σκέψεις σου σχετικά με την αξιοποίηση χώρων όπως τα στρατόπεδα μέσα σε ένα αστικό περιβάλλον;

M: Ότι κάποιες μη κυβερνητικές οργανώσεις παρέχουνε τη φροντίδα και την στήριξη που χρειάζονται αυτοί οι άνθρωποι(ενν. πρόσφυγες). Μέσω των υποδομών που έχουνε ήδη δημιουργηθεί. Με χρηματοδοτούμενα προγράμματα. Γενικά από τα σχόλια των κατοίκων όλοι είναι πολύ αρνητικοί γιατί φοβούνται για τα, για την εγκληματικότητα. Που κυρίως αυτή είναι ένα θέμα που συζητείται ως αυτό το μεγαλύτερο πρόβλημα που έχουν οι κάτοικοι. Και η ενσωμάτωση τους γενικά στην τοπική κοινωνία. Δηλαδή αρκετοί είναι δυσαρεστημένοι και θέλουν να απομακρυνθούν αυτοί οι άνθρωποι. Ε θεωρώ ότι είναι αξιόλογη σαν σκέψη και σαν πράξη αυτό που έχει γίνει. Είμαι υπέρ δηλαδή αυτού. Δεν μου προκαλεί κάποιο αρνητικό συναίσθημα. Αφού έχουμε αυτό το χώρο και μπορούμε να στηρίξουμε τους ανθρώπους

²⁴⁶ Κωδικός: AN

²⁴⁷ Κωδικός: AN

που ήρθανε²⁴⁸. Και έχουμε αυτή την υποδομή η οποία δεν αξιοποιείται. Με αυτό τον τρόπο της δίνουμε άλλη διάσταση και το θεωρώ πολύ καλό. Όλο αυτό.

EP: Γιατί πιστεύεις πως σου ήρθε αυτό στο μυαλό; Και με αφορμή τα παραπάνω ποια είναι η άποψή σας για την αξιοποίηση ενός πρώην στρατοπέδου ως τόπος στέγασης;

M: Ε μέσω των ειδήσεων της τηλεόρασης, απ' τα πλάνα δηλαδή εκείνα. Και γενικά που γνωρίζω ως είδηση την κατάσταση που επικρατεί εκεί και την φιλοξενία των ανθρώπων.

EP: Πώς θα ήθελες να είναι το συγκεκριμένο στρατόπεδο του Παύλου Μελά, αν μπορούσες να το αξιοποιήσεις;

M: Ναι θα τα αξιοποιούσα με κάθε τρόπο ανάλογα με τις ανάγκες τις κάθε τοπικής κοινωνίας. Όπου είχε ελλείψεις θα προσπαθούσα να προσφέρω σε αυτές τις ομάδες. Όπως τώρα αντίστοιχα αυτό το παράδειγμα που ανέφερα για το στρατόπεδο Αναγνωστοπούλου που αξιοποιήθηκε κατά αυτό τον τρόπο. Αντίστοιχα κάποιες κοινωνίες, άλλοι δήμοι, ανάλογα με τις ανάγκες που είχανε. Είτε ακόμα για δραστηριότητες παιδιών. Για διάφορες εκδηλώσεις ενημερωτικές. Ευαισθητοποιήσεις του κοινού. Περιβαλλοντικές. Χώρους αναψυχής γενικότερα να διαμορφωθούν σαν πάρκα, γιατί έχουμε και έλλειψη πρασίνου στη Θεσσαλονίκη. Είναι θεωρώ καλές εναλλακτικές. Η αξιοποίηση τους είναι σίγουρα σημαντική. Τώρα αυτό είναι, επειδή είμαι συναισθηματικά δεμένη με αυτό το θέμα. Σίγουρα θα είχε και αυτό φιλανθρωπικό χαρακτήρα. Ίσως σαν δομή για άστεγους. Ωστε να υπάρχει νοσηλεία, περίθαλψη γενικά. Να μπορούν να μένουν εκεί, να τρέφονται. Τέτοιου είδους δομή θα φανταζόμουνα για εκείνο το μέρος. Δηλαδή προσφοράς σε άτομα που έχουν ανάγκη γιατί το στερήθηκαν κάποιοι άλλοι στο παρελθόν και τους αφαιρέθηκε το δικαίωμα να ζήσουνε σαν άνθρωποι.

Δεν αλλάζουνε τα συναισθήματα. Απλά εξελισσόμαστε οπότε δεν μπορούν να μένουνε τέτοιοι χώροι ανεκμετάλλευτοι. Εφόσον υπάρχουνε και δεν αξιοποιούνται. Θεωρώ ότι ναι γνωρίζουμε την ιστορία μας. Τιμούμε αυτούς που έχουνε εκτελεστεί²⁴⁹. Παρόλο αυτά ζούμε στο τώρα και πρέπει να εκμεταλλευτούμε όσον το δυνατόν τους χώρους που έχουμε προς όφελος δικό μας. Σίγουρα δεν ξεχνάμε το παρελθόν αλλά ζούμε και το παρόν. Και το μέλλον.

EP: M. θα ήθελα να σε ευχαριστήσω πραγματικά για όλα όσα είπαμε και πριν την συνέντευξη στο περίπατο που ήταν πολύ ενδιαφέρον.

M: Παρακαλώ. Εύχομαι να πάει και σένα η εργασία σου καλά. Επιτυχής. Να είναι επιτυχής.

EP: Ευχαριστώ πάρα πολύ. Και εσύ ότι επιθυμείς.

M: Ευχαριστώ!

²⁴⁸ Κωδικός: YEN

²⁴⁹ Κωδικός: YI

2) Η συνέντευξη της Η. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 04/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Η: Ερευνώμενη

ΕΡ: Καλημέρα σας.

Η: Γεια.

ΕΡ: Θέλω να σε ευχαριστήσω που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτήν την συνέντευξη.

Η: Τίποτα. Χαρά μου. Κάποια στιγμή που δεν είχε λεωφορείο ε και γύρισα σπίτι μου με τα πόδια, πέρασα από εκεί και είδα την αφίσα και επειδή ήτανε και η μόνη γύρω, την κοίταξα, βρήκα το μείλ σου και επικοινωνήσα μαζί σου για να σε βοηθήσω για την εργασία σου.

ΕΡ: Ευχαριστώ πάρα πολύ γι' αυτό, ξανά και ήτανε και αρκετά ενδιαφέρουσα και η βόλτα που είχαμε γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Η: Τίποτα. Είναι πολύ όμορφο κτίριο να το βλέπεις να.

ΕΡ.: Θέλεις να μου πεις δύο λόγια για εσένα; Από πού είστε;

Η: Ναι. Είμαι η Η. είμαι 24 ετών

ΕΡ.: Και με τι ασχολείσαι Η.; Έχεις σπουδάσει κάποιο αντικείμενο; Εργάζεσαι;

Η: Ναι. σπουδάζω νοσηλευτική εδώ στη Θεσσαλονίκη. Στη Σίνδο. Ε τα καλοκαίρια μου δουλεύω σεζόν στη Χαλκιδική²⁵⁰.

ΕΡ.: Είσαι μόνιμος κάτοικος της περιοχής; Μένεις κοντά στο στρατόπεδο;

Νοικιάζω μόνη μου²⁵¹. Στην γειτονιά του στρατοπέδου.

ΕΡ.: Τι κάνετε στον ελεύθερο σας χρόνο; Έχετε κάποιο χόμπι;

Η: Στον ελεύθερο μου χρόνο ασχολούμαι με την κολύμβηση. Ναι πηγαίνω στις Συκιές και κολυμπάω. Χειμώνα καλοκαίρι. Ε γιατί πρέπει να αδυνατίσω. Είμαι λίγο τσουποτούλα. Και μ “αρέσει πολύ. Χαλαρώνω. Ε αυτά. Α, ασχολούμαι και με τον εθελοντισμό. Είμαι εθελόντρια στους γιατρούς χωρίς σύνορα. Σχετίζεται άμεσα με την δουλειά μου και γιατί γενικά μ “αρέσει να προσφέρω τις υπηρεσίες μου σε άτομα που το έχουν ανάγκη. Ε και γιατί είναι κάτι που με γεμίζει. Αισθάνομαι καλά.

ΕΡ: Παρατηρείς συχνά το στρατόπεδο; Τι σου προκαλεί η εικόνα του;

Η: Το βλέπω. Ναι, σχεδόν κάθε μέρα. Όποτε βγαίνω από το σπίτι μου το βλέπω, ναι.

ΕΡ.: Ποιες είναι οι σκέψεις σου σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Η: Η αλήθεια είναι ότι με τους συμφοιτητές μου, που όταν νοίκιασα το σπίτι και είδα ότι είναι κοντά σε αυτό το στρατόπεδο, τους έκανα μια κουβέντα αν ξέρουν την ιστορία του και λοιπά. Δεν ξέρανε²⁵². Και μου έκανε και εντύπωση ότι και οι περισσότεροι ήτανε από την Θεσσαλονίκη²⁵³. Και γι' αυτό θεωρώ ότι

²⁵⁰ Κωδικός: ΑΚ

²⁵¹ Κωδικός: ΟΚ

²⁵² Κωδικός: ΑΙ

²⁵³ Κωδικός: ΑΚ

είναι, έχει σημασία. Δηλαδή γιατί όλος ο πλανήτης να γνωρίζει για το Άουσβιτς και όχι γι' αυτό²⁵⁴; Γιατί να μην είναι και αυτό ένα μνημείο που να πηγαίνουμε και να το επισκεπτόμαστε. Και να παίρνει και η ίδια η πόλη πόρους από αυτό. Και ίσως να βοηθήσει και την ανθρωπότητα. Γιατί βλέποντας κάτι τόσο αποτρόπαιο μπορεί και ο ίδιος μέσα σου να αποφασίζεις να παίρνεις μια άλλη στάση ζωής.

EP: Γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου;

H: Ε, είναι ένα στρατόπεδο το οποίο δεν είναι τόσο φημισμένο όσο π.χ. το Άουσβιτς, στο οποίο επίσης έχουν συμβεί αποτρόπαια εγκλήματα. Ε γιατί από όσο ξέρω, το είχανε, μαζευόντουσαν εκεί άνθρωποι. Έτους αιχμαλωτίζανε και πολλές φορές του εκτελούσανε κιόλας. Ε, γενικότερα είναι άμεσα συνδεδεμένο με τους Ναζί και όλες τις ενέργειες που τους συνοδεύει. Οπότε κοιτάζοντας το κτίριο, από την μια λυπάμαι. Λυπάμαι για δυο λόγους βασικά. Και που έχει παραιτηθεί²⁵⁵ έτσι γιατί είναι ένα πανέμορφο κτίριο που θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί και να γίνει είτε μουσείο, είτε οτιδήποτε. Και από την άλλη λυπάμαι γιατί είναι σαν να ακούω, σαν να ακούω ακόμα τους πυροβολισμούς. Ξέρω ότι εκεί μέσα περπάτησαν άνθρωποι οι οποίοι πίστεψαν ότι θα πάνε κάπου αλλού να δουλέψουν και τελικά εκτελέστηκαν²⁵⁶. Ξέρω ότι εκεί περπάτησαν παιδιά τα οποία μπορεί η Νάζι να τα χτυπούσαν ή οτιδήποτε²⁵⁷. Και όσο να ναι βλέπεις ένα χώρο στον οποίο πεθάναν άνθρωποι. Έχει χυθεί αίμα. Αλλά δεν παύει να είναι ένα πολύ πολύ όμορφο κτίριο. Γενικά έμενα υπάρχει μια αγάπη για τα παλιά κτίρια. Μ'αρέσουν πάρα πολύ. Παρόλο που μπορεί να φαίνονται τρομακτικά. Αλλά οι σκέψεις μου, αυτές είναι συνήθως. Και μερικές φορές ανάλογα και με την διάθεση μου, επειδή συνήθως περπατάω με τα ακουστικά μου. Αν δεν φοράω τα ακουστικά μου μπορεί να ακούω κραυγές ανθρώπων. Πυροβολισμούς. Γενικά άσχημα συναισθήματα. Άσχημα. Θα προτιμούσα να μην το βλέπω. Ειδικά αν είναι κάτι που το βλέπεις κάθε μέρα. Αλλά εξαρτάται και από τον άνθρωπο. Υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι δεν τους αγγίζει. Δεν τους αγγίζει αυτό που βλέπουν. Είτε λόγω αντιλήψεων είτε επειδή απλά δεν θέλουν να ασχοληθούν. Αλλά...αν είσαι άνθρωπος που σε αρέσει να βοηθάς τους ανθρώπους και αγαπάς την ανθρωπότητα. Γιατί και όντας νοσηλεύτρια, προφανώς μ'αρέσει να βοηθάω τον κόσμο. Ε το σκέφτεσαι λίγο παραπέρα. Δηλαδή εμένα μου μπαίνουνε και ιδέες στο μυαλό πως θα ήταν αν δούλευα σε εκείνη την εποχή στον πόλεμο. Πως θα ήταν να βοηθάω αυτά τα παιδιά. Να τα κουράρω, τα παιδιά των οποίων οι γονείς μπορεί μόλις να εκτελέστηκαν. Τις αρρώστιες, τις πληγές. Είναι ανάλογα στον άνθρωπο αλλά δεν νομίζω ότι πολύς κόσμος ευαισθητοποιείται σε αυτό το θέμα.

EP: Υπάρχει κομμάτι/α της ιστορίας του που σου προκαλεί εντονότερα συναισθήματα;

H: Ε νομίζω μίσος²⁵⁸. Για τους ανθρώπους τους οποίους έκαναν αυτά τα εγκλήματα. Σκότωναν κόσμο. Μίσος για την ανθρωπότητα εκείνη. Και πολύ, πολύ, πολύ, λύπη για τους ανθρώπους και αυτούς που

²⁵⁴ Κωδικός: ΠΤ

²⁵⁵ Κωδικός: ΣΠΤ

²⁵⁶ Κωδικός: ΥΙ

²⁵⁷ Κωδικός: ΥΙ

²⁵⁸ Κωδικός: ΥΤ

σκοτώθηκαν αλλά και τις οικογένειες τους. Που μπορεί να γλίτωσαν, να ζήσανε και να κουβαλούσανε για πολλά χρόνια αυτό το βάρος. Μπορεί να είδανε κιόλας τον άνθρωπό τους να σκοτώνεται. Δεν μου προκαλεί όμορφα συναισθήματα. Δηλαδή ναι. Όχι. Εξαρτάται την ψυχολογική κατάσταση του καθενός. Ένα άνθρωπο ο οποίος είναι ευτυχισμένος, μακριά από αυτό. Μπορεί να μην ξέρει και ιστορία. Να μην του αρέσει να βλέπει πολεμικές ταινίες. Να μην έχει ασχοληθεί γενικότερα με αυτά τα γεγονότα, να μην προκαλεί κάτι. Αλλά όταν είσαι λίγο πιο διαβασμένος. Σου αρέσει να ψάχνεις να βλέπεις τι έγινε. Να βλέπεις πολεμικές ταινίες. Μπορεί να σου προκαλέσει. Δηλαδή πρόσφατα είδα μια ταινία που έχει τέτοιο χαρακτήρα. Και πολλές φορές έπιασα τον εαυτό μου να βλέπει τις σκηνές στις ταινίες και να σκέφτομαι αυτές να αποτυπώνονται σε αυτό το στρατόπεδο. Και να σκέφτομαι ότι “α αυτό μπορεί να έγινε και εκεί κάπως έτσι”. Ε αυτό είναι κάτι το οποίο το χρωστάμε. Το χρωστάμε στις ταινίες γιατί μας βοηθάνε πάρα πολύ να καταλάβουμε τι συνέβη σε αυτούς τους χώρους. Τώρα για τραύμα είναι πολύ τραβηγμένο θεωρώ, αλλά το να σε δημιουργήσει αρνητικό συναίσθημα σαν άνθρωπος και να ντραπείς πολλές φορές που ανήκεις στο ίδιο είδος με αυτούς τους ανθρώπους. Ναι το κάνει. Το κάνει σίγουρα.

ΕΡ: Η αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου πως επηρεάζει την άποψή σου και τα συναισθήματά σου για το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Η: Εμ... Αν σκεφτώ ότι μπορεί να θέλω να φύγω από το σπίτι μου να πάω στο σουπερμάρκετ και είμαι αναγκασμένη να αντικρίσω ένα τέτοιο κτίριο. Παλιό, να φαίνεται καμένο, εγκαταλελειμμένο²⁵⁹ και όλα αυτά, και με ότι, αυτό που συνέβη εκεί, το συνοδεύει. Ε φυσικά. Χαίρομαι. Χαίρομαι όταν βλέπω ότι υπάρχει ζωή. Μέσα σε ένα χώρο στον οποίο υπήρχε μόνο θάνατος²⁶⁰. Ε χαίρομαι να ακούγονται μουσικές. Να μαζεύεται ο κόσμος. Είναι όμορφο. Είναι όμορφο να βλέπεις ότι το αξιοποιούν πλέον σαν ένα χώρο τον οποίο μπορούν να μαζευτούν και να περάσουν καλά. Και όχι να κάνουνε κάτι παρόμοιο με αυτό που γινότανε παλιά εκεί. Μου δημιουργεί πολύ όμορφα συναισθήματα. Χαίρομαι. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και σαν συναυλιακός χώρος. Και σαν πάρκο για να πηγαίνουν να κάνουν βόλτα οι μαμάδες με τα παιδιά. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σε πολλά πράγματα.

ΕΡ.: Πώς θα χαρακτηρίζες την παρουσία του στρατοπέδου στον χώρο της περιοχής/κοινότητάς σου;

Είναι σαν να βλέπεις κάτι που σου θυμίζει κάτι πολύ πολύ κακό. Οπότε, εννοείται ότι το σκέφτεσαι. Μπορεί να μην το σκέφτεσαι κάθε φορά που το βλέπεις. Αλλά υπάρχει στο μυαλό σου. Εννοείται. Και ειδικά αν δεν είσαι και σε καλή ψυχολογική κατάσταση, μπορεί να μην ξύπνησες καλά ή οτιδήποτε. Μπορεί και να σου χαλάσει τη μέρα²⁶¹. Βέβαια νομίζω σας είπα και πιο πριν ότι υπάρχουν άνθρωποι που μένουν Θεσσαλονίκη και δεν ξέρουν τι έγινε στο στρατοπέδο του Παύλου Μελά. Οπότε, ε... Οπότε δεν νομίζω

²⁵⁹ Κωδικός: ΔΑ

²⁶⁰ Κωδικός: ΥΤ

²⁶¹ Κωδικός: ΥΤ

ότι μπορούν να το συνδέσουν με κακά συναισθήματα. Παρόλο, όχι παρόλο. Εκτός αν μάθουν για την ιστορία του. Και πολύ πιθανό να μην την ξέρουν.

EP.: Μία διαφορετική αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου, θα άλλαζε την άποψή σου και το συναίσθημά σου για αυτό για τον τόπο που ζεις και την κοινότητά σου; Πώς θα ήθελες να είναι το συγκεκριμένο στρατόπεδο;

H: Μμμ... Μ "αρέσει η ερώτησή σου. Αν είχα την εξουσία και τους πόρους κυρίως. Νομίζω θα μπορούσα να το κάνω ένα πάρα, πάρα πολύ ωραίο πάρκο²⁶². Να φυτέψω δέντρα. Ως και μια δράση, για την κοινωνία ίσως. Να έχει πλακόστρωτα δρομάκια. Και να ναι έτσι το ερείπιο, το κτίριο. Να φαίνεται κάτι παλιό σε κάτι καινούριο, που θα ναι το πάρκο. Με παιδική χαρά ίσως. Παγκάκια να κάθεται ο κόσμος. Θα είναι μια πολύ μεγάλη ανάσα για την, για την πόλη μας. Γιατί εντάξει, βρίσκεται και σε πολύ κεντρικό σημείο, που δεν είναι εύκολο να βρεις ένα τόπο να "ανασάνεις λίγο"²⁶³ να κάνεις μια βόλτα. Ε θα ήταν πάρα πολύ όμορφο και να μετατραπεί σε κάτι ωραίο. Α επίσης θα μπορούσε να γίνει και ένα πολύ ωραίο μουσείο ίσως. Ε, ίσως με φωτογραφίες από τον πόλεμο. Τι άλλο. Δεν ξέρω, σαν ένα μουσείο έτσι ώστε να το επισκέπτονται τα σχολεία και με την ευκαιρία να μαθαίνουν και τα παιδιά την ιστορία του. Να μαθαίνουν για τους Ναζί. Να μαθαίνουνε για τις δολοφονίες. Για τα εγκλήματα. Για το σαμποτάζ που κάνανε μερικοί. Ε, θα ήταν πολύ μεγάλη ευκαιρία. Θα ήταν πολύ ωραίο, ναι. Για να, και οι ίδιοι για να μπουνε σε μια διαδικασία να το ψάξουν από μόνοι τους και να μάθουν την ιστορία²⁶⁴ αυτού του στρατοπέδου και ίσως να γίνουν και καλύτεροι άνθρωποι. Γιατί βλέποντας το πόσο κακός μπορεί να γίνει κάποιος, ίσως και εσύ να μπαίνεις στην διαδικασία να αλλάξεις λίγο τη, τη βίο-θεωρία σου σαν άνθρωπος²⁶⁵. Ε αυτά. Νομίζω αυτό θα έκανα. Γιατί είναι κρίμα να κάθεται εκεί έτσι. Γιατί είναι ένα πανέμορφο... Είπα έχω και μια αγάπη για τα παλιά κτίρια. Το είπα και πριν. Ε γιατί είναι ένα, έτσι πολύ όμορφο κτίριο και πρέπει να αξιοποιηθεί. Δεν είναι ωραίο που κάθεται και μαραζώνει. Αυτά θα έκανα, νομίζω.

EP.: Ποιες είναι οι σκέψεις σου σχετικά με την αξιοποίηση χώρων όπως τα στρατόπεδα μέσα σε ένα αστικό περιβάλλον;

H: Το στρατόπεδο των Διαβατών γνωρίζω, απλά δεν γνωρίζω αν η ιστορία του είναι παρόμοια με αυτή του Παύλου Μελά.

EP: Γιατί πιστεύεις πως σου ήρθε αυτό στο μυαλό; Και με αφορμή τα παραπάνω ποια είναι η άποψή σας για την αξιοποίηση ενός πρώην στρατοπέδου ως τόπος στέγασης;

Φαντάζομαι ότι αυτοί οι άνθρωποι (πρόσφυγες) δεν νομίζω ότι τους νοιάζει και πάρα πολύ που θα τους βάλεις να κοιμηθούν. Αρκεί να είναι κάπου ζεστά. Να είναι κάπου με κάποια ασφάλεια. Αλλά φαντάζομαι

²⁶² Κωδικός: ΣΠΤ

²⁶³ Κωδικός: ΣΠΤ

²⁶⁴ Κωδικός: ΑΙ

²⁶⁵ Κωδικός: ΑΝ

ότι αν εγώ ήμουν στην θέση τους προφανώς και δεν θα ήθελα να μένω σε ένα τέτοιο μέρος. Το στρατόπεδο των Διαβατών που μένουν πρόσφυγες, από όσο ξέρω.

Γιατί και αυτό ουσιαστικά μια καταναγκαστική πορεία είναι. Πολύ λίγα πράγματα ξέρω. Δεν συνδέεται με τέτοια εγκλήματα. Οπότε είναι πολύ ok. Δηλαδή είναι μια καλή αξιοποίηση του χώρου για να βάλεις μέσα τον κόσμο που έχει ανάγκη. Η μόνη έτσι, πιο κοντινή ιστορία που έχω από ξήλωμα οικογένειας να πάει από κάπου προς την Θεσσαλονίκη ήτανε μιας γνωστής μου. Που οι παππούδες της ξεριζώθηκαν από τον Πόντο και... Μάλιστα θυμάμαι ότι είχαν πολύ λίγο χρόνο για να μαζέψουν τα υπάρχοντά τους και πήραν δυο βαρέλια. Το ένα με λίρες το άλλο με ελιές. Μπερδεύτηκαν πήραν τις ελιές μαζί τους. Οι λίρες παρέμειναν εκεί. Πήγαν να κάνουν εκταφή γιατί προφανώς είχαν θαφτεί στο χώμα. Δεν τους αφήσανε. Και πολλές φορές μπαίνω στην διαδικασία να σκεφτώ τι θα έκανα εγώ αν μου λέγανε ότι έχεις ε...ότι έχεις 10 λεπτά να πάρεις το υπάρχοντά σου από το σπίτι. Τι θα έπαιρνα. Θα έπαιρνα το κινητό μου; Θα έπαιρνα τον υπολογιστή μου; Τα ρούχα μου, δεν ξέρω. Με, με πονάει. Δεν ξέρω. Δηλαδή καμιά φορά εμείς σκεφτόμαστε να φύγουμε για ένα ταξίδι το οποίο το προγραμματίζουμε και μπορεί να φτιάχνουμε βαλίτσα δυο ώρες. Είναι πολύ δύσκολο. Να σου λένε ότι πρέπει να πας κάπου αναγκαστικά. Νομίζω δεν συμβαίνει πια με αυτόν το τρόπο. Δεν συμβαίνει τόσο άμεσα. Συμβαίνει είτε επειδή οικονομικά δεν μπορείς να σηκώσεις ένα σπίτι . Ή έναν τρόπο ζωής και πρέπει να φύγεις ας πούμε για το χωριό. Ότι δεν μπορείς να ζήσεις πια στην πόλη. Για τους συνταξιούχους κυρίως. Ότι δεν μπορούν να τα βγάλουν πέρα και γυρίζουν πίσω στο χωριό τους. Αλλά δεν γίνεται φυσικά με αυτόν τον τρόπο. Δεν σε απειλεί κάποιος με πιστόλι που σου λέει ότι έχεις 10 λεπτά να φύγεις. Θεωρώ πια ότι...ότι πλέον οι εκτελέσεις δεν γίνονται έτσι, με αυτόν τον τρόπο. Δηλαδή να στήνεις τους ανθρώπους στην σειρά και να τους πυροβολείς έναν έναν. Απλά γίνεται με άλλο τρόπο. Είτε με την πολιτική, είτε με την οικονομία. Αλλά συμβαίνει κάτι παρόμοιο. Δηλαδή θα μπορούσες να ...να το... να το παρομοιάσεις. Απλά, επειδή μάλλον δεν είναι τόσο προφανές όσο το να βλέπεις έναν άνθρωπο να τον πυροβολεί κάποιος άλλος και να πεθαίνει.. Ίσως να μην το καταλαβαίνουμε. Αλλά συμβαίνει. Συμβαίνει και σήμερα. Ε, ο οικονομικός πόλεμος που συμβαίνει , ο πολιτικός πόλεμος που συμβαίνει. Που είναι κάτι...Τα media. Γενικά όλα αυτά που συμβαίνουν. Γιατί θεωρώ ότι είμαστε σε πόλεμο. Παρόλο που ο πόλεμος δεν είναι ο ίδιος όπως ήταν τότε με τα όπλα και τους αντάρτες και τους Ναζί. Συμβαίνει κάτι παρόμοιο. Απλά όχι με αυτόν τον τρόπο. Γι' αυτό ίσως δεν είναι αισθητό.

ΕΡ.: Σε ευχαριστώ πάρα πολύ για όσα είπαμε. Πραγματικά ήτανε όλα πολύ ενδιαφέροντα. Και που μου παραχώρησες την συνέντευξη. Και σου εύχομαι καλή τύχη ότι και αν κάνεις.

Η: Τίποτα. Εγώ. Ευχαριστώ. Και εσύ στην εργασία σου.

3)Η συνέντευξη του Μ. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 05/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Μ:Ερευνώμενος

ΕΡ: Καλησπέρα σας.

Μ: Καλησπέρα.

ΕΡ: Θέλω να σας ευχαριστήσω που δεχτήκατε να μου παραχωρήσετε αυτή την συνέντευξη.

Μ: Να είστε καλά!

ΕΡ.: Θέλετε να μου πείτε δύο λόγια για εσάς; Από πού είστε;

Μ: Είμαι ο Μ., 55 ετών, έχω γεννηθεί σε ένα χωριό της Χαλκιδικής, στο νέο Μαρμαρά αλλά ζω και εργάζομαι χρόνια στην Θεσσαλονίκη καθώς, είναι η γυναίκα μου από εδώ και μένουμε στο πατρικό της από το 90”.

ΕΡ.: Και με τι ασχολείστε κύριε Μ.; Έχετε σπουδάσει κάποιο αντικείμενο; Και που εργάζεστε;

Μ: Ναι. Ε Σπούδασα δασοπονία στην Λάρισα και ασχολούμαι με έργα πράσινου με έδρα την Θεσσαλονίκη.

ΕΡ.: Τι κάνετε στον ελεύθερο σας χρόνο; Έχετε κάποιο χόμπι;

Μ: Μ “αρέσει η μοτοσικλέτα, τα ταξίδια, η πεζοπορία, οι παρέες και κυρίως το άγνωστο. Σε γενικές γραμμές αυτά.

ΕΡ.: Είστε μόνιμος κάτοικος της περιοχής; Μένετε κοντά στο στρατόπεδο;

Μ: Μένω στον Εύοσμο²⁶⁶ αλλά λόγω των δραστηριοτήτων μου και συνεχή ενασχόληση με τον δήμο του Παύλου Μελά είμαι...έχω την έδρα απέναντι από το στρατόπεδο και καθημερινή ενασχόληση περιμετρικά του στρατοπέδου. Συμπτωματικά είχα δει μια αφίσα ενημέρωσης για όποιον κάτοικο του, περιμετρικά του στρατοπέδου, θα ήθελε να γνωστοποιήσει τις απόψεις σχετικά με αυτό και προθυμοποιήθηκα να βοηθήσω κι ως μην είμαι από εδώ²⁶⁷

ΕΡ.: Α είναι η επιχείρησή²⁶⁸ σας δηλαδή...

Μ: Έχει έδρα επί της Λαγκαδά.

ΕΡ: Παρατηρείτε συχνά το στρατόπεδο; Τι σας προκαλεί η εικόνα του;

Μ: Αυτό το διάστημα. Για αρκετό μάλιστα διάστημα θα έλεγα, βλέποντας τα παλιά κτίρια παρατημένα, έχω αναρωτηθεί πολλές φορές γιατί δεν έχουν γίνει κάποιες σοβαρές επεμβάσεις από την πολιτεία. Για την αναβάθμιση του χώρου, την αξιοποίηση προς όφελος των πολιτών και ταυτόχρονα την ανάδειξη της ιστορικότητας του²⁶⁹.

ΕΡ.: Ποιες είναι οι σκέψεις σας σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

²⁶⁶ Κωδικός: ΑΚ

²⁶⁷ Κωδικός: ΚΕ

²⁶⁸ Κωδικός: ΟΚ

²⁶⁹ Κωδικός: ΥΙ

Μ: Ε θα έλεγα ότι είναι ο καθρέφτης της ελληνικής κοινωνίας και της διαδρομής στο χρόνο. Από τον πρώτο παγκόσμιο , στον δεύτερο²⁷⁰, στον εμφύλιο. Στην Χούντα νομίζω ότι δεν, δεν είμαι και βέβαιος, νομίζω ότι δεν λειτούργησε. Και εκείνο που μένει τώρα είναι η αίσθηση της παρακμής και η έλλειψη σοβαρής προσπάθειας από το κράτος²⁷¹ για την ανάδειξη ενός τόσο σημαντικού μνημείου για την ιστορία της Θεσσαλονίκης.

ΕΡ: Γνωρίζετε για την ιστορία του στρατοπέδου και υπάρχει κομμάτι/α της ιστορίας του που σας προκαλεί εντονότερα συναισθήματα;

Μ: Μπορώ να πω, χωρίς να είμαι και απόλυτα βέβαιος γι αυτό, ότι τα σημερινά αυτά κτίρια είχαν κατασκευαστεί από τους συμμάχους του πρώτου παγκοσμίου πολέμου για την στρατοπέδευση του στρατού που ήτανε αναγκαία για τις επιχειρήσεις στον ελλαδικό χώρο. Από ότι γνωρίζω μετά στην διάρκεια του δευτέρου παγκοσμίου, οι Γερμανοί τα χρησιμοποίησαν και για τον εγκλεισμό φυλακισμένων. Για φυλακίσεις, εκτελέσεις αντιστασιακών. Και από ότι γνωρίζω μετά και κατά την διάρκεια του εμφυλίου από το ελληνικό κράτος, ήτανε τόπος βασανιστηρίων για τους αντιστασιακούς του τότε εμφυλίου. Ε από ότι ξέρω, αυτή η περίοδος μου δημιουργεί ακόμα περισσότερο θλίψη και πόνο²⁷² γιατί είναι μια ακόμη απόδειξη πως είμαστε ανιστόρητοι²⁷³.

ΕΡ: Η αξιολογήσή του χώρου του στρατοπέδου πως επηρεάζει την άποψή σας και τα συναισθήματά για το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Μ: Δεν μαθαίνουμε από τα λάθη μας ως κοινωνία. Γιατί έπρεπε αυτό να είναι το μνημείο²⁷⁴ να ναι σε εντελώς διαφορετική εικόνα για να μπορούν οι επόμενες γενιές να μην ξεχνούνε τι κάνανε οι προηγούμενες γι' αυτούς²⁷⁵. Εκεί έχουν υποστεί βασανιστήρια πολλοί δικοί μας άνθρωποι, που είχανε ²⁷⁶ε, το μόνο πραγματικά ιδανικό τους να παλέψουν για την ελευθερία, Χαθήκανε ζωές²⁷⁷. Βασανίστηκαν πάρα πολλοί συμπολίτες μας²⁷⁸ και είμαι βέβαιος ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νέων, ίσως και παλαιότερων, δεν γνωρίζει την ιστορία. Και ένας λαός που δεν έχει ρίζες δεν έχει μέλλον²⁷⁹.

ΕΡ.: Πώς θα χαρακτήριζες την παρουσία του στρατοπέδου στον χώρο της περιοχής/κοινότητάς σου;

Μ: Δεν θα έλεγα από μόνο του ότι είναι η μεγαλύτερη πληγή της περιοχής. Αλλά δημιουργεί. Αυτονόητα στην διαδρομή²⁸⁰.

²⁷⁰ Κωδικός: ΥΙ

²⁷¹ Κωδικός: ΔΑ

²⁷² Κωδικός: ΠΤ

²⁷³ Κωδικός: ΑΙ

²⁷⁴ Κωδικός: ΚΚ

²⁷⁵ Κωδικός: ΣΤ

²⁷⁶ Κωδικός: ΥΤ

²⁷⁷ Κωδικός: ΥΤ

²⁷⁸ Κωδικός: ΣΤ

²⁷⁹ Κωδικός: ΑΝ

²⁸⁰ Κωδικός: ΠΤ

Ναι. Καταρχάς και λόγω του αντικείμενου μου θα έλεγα ότι είναι ένας ιδανικός, απ' τους τελευταίους²⁸¹ χώρους που υπάρχουν στην Θεσσαλονίκη, για να αναδειχθεί από άποψη περιβάλλοντος.

ΕΡ.: Μία διαφορετική αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου, θα άλλαζε την άποψή σου και το συναίσθημά σου για αυτό για τον τόπο που ζεις και την κοινότητά σου; Πώς θα ήθελες να είναι το συγκεκριμένο στρατόπεδο;

Μ: Με γνώμονα κυρίως την συντήρηση και ανάδειξη των υπαρχόντων κτιρίων που είναι της περιόδου του 1920, έτσι ώστε επίκεντρο του πάρκου να είναι η ιστορική του ανάδειξη²⁸², με σεβασμό στον περιβάλλοντα χώρο. Ταυτόχρονα θα μπορούσαν να δημιουργηθούν και άλλα θέματα ανάδειξης των κοινωνιών, των τοπικών κοινωνιών και της ίδιας της πόλης γενικότερα. Με κύριο χαρακτηριστικό την ιστορία και πάλι.

ΕΡ: Ποιες είναι οι σκέψεις σας σχετικά με την αξιοποίηση χώρων όπως τα στρατόπεδα μέσα σε ένα αστικό περιβάλλον;

Μ: Ναι. Θα μιλήσω για τους πρόσφυγες καθώς αυτό μου έρχεται τώρα. Ε θεωρώ ενδεδειγμένη επιλογή την ε, την ύπαρξη των κατασκηνώσεων μέσα σε παλιά πλέον στρατόπεδα. Γιατί το κράτος έπρεπε σε σύντομο χρονικό διάστημα να μπορεί να βρει άμεσα στέγαση για τους πρόσφυγες. Είναι και ενδεδειγμένη και αναγκαστική επιλογή. Όμως η εικόνα που μου δείχνει εμένα ως πολίτη όταν περνάω από εκεί είναι διχασμένη. Γιατί στοιβάζονται σε να μην πω άθλιες, άλλα πάρα πολύ κακές συνθήκες οι άνθρωποι αυτοί²⁸³. Ταυτόχρονα, επειδή μπορώ να καταλάβω ότι το κράτος αυτό εν μέσω κρίσης, ήταν η χειρότερη χρονική στιγμή που θα μπορούσε να υποστηρίξει την προσπάθεια αυτή. Θα μπορούσε να γίνουν πολύ καλύτερα τα πράγματα αλλά δεν είμαι βέβαιος αν μπορεί να το υποστηρίξει το ίδιο το κράτος αυτό.

ΕΡ: Γιατί πιστεύετε πως σας ήρθε αυτό στο μυαλό;

Μ: Κρίνοντας δυο ιστορικά γεγονότα σε διαφορετικούς χρόνους, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται. Όχι ακριβώς βέβαια με τα ίδια δεδομένα. Αλλά κάποια κοινά σημεία μπορούν να ειπωθούν. Όπως το ότι και οι άνθρωποι που βασανίστηκαν στην περίοδο της Γερμανικής κατοχής αναγκάστηκαν να διαβιούν, για όσο χρονικό διάστημα ήταν εκεί, χωρίς τη θέληση τους. Βέβαια οι σημερινές συνθήκες είναι εντελώς διαφορετικές αλλά κάποια χαρακτηριστικά μπορούμε να τα, να τα δούμε σε επανάληψη.

Όπως το ότι και οι άνθρωποι οι τωρινοί, οι πρόσφυγες, αναγκάστηκαν για γεωπολιτικούς λόγους να ε, να αφήσουν τις εστίες τους. Να εγκλωβιστούν σε ένα χώρο από τον οποίο χρονικά δεν ξέρουν πότε μπορούν να αλλάξουν τόπο επιλογής τους. Αλλά βέβαια και το ελληνικό κράτος με τα δεδομένα που έχει, κάνοντας ότι μπορεί, είναι και αυτό σε δύσκολη θέση. Ε...μια άλλη ομοιότητα που θα μπορούσα να

²⁸¹ Κωδικός: ΣΠΤ

²⁸² Κωδικός: ΥΙ

²⁸³ Κωδικός: ΥΕΝ

διακρίνω είναι ότι αυτές οι εξελίξεις αλλάζουνε και συμπεριφορά της κοινωνίας η οποία επηρεάζεται από αυτό. Όπως το ότι θα πρέπει να μάθουμε να συμβιώνουμε με τους πρόσφυγες γιατί και αυτοί έφυγαν χωρίς την θέλησή τους από τις εστίες τους. Αλλά ταυτόχρονα θα πρέπει να σεβαστούμε και να σέβονται την ίδια την κοινωνία, για να μπορούμε να είμαστε σε καλύτερο επίπεδο στο μέλλον.

ΕΡ: Με αφορμή τα παραπάνω ποια είναι η άποψή σας για την αξιοποίηση ενός πρώην στρατοπέδου ως τόπος στέγασης;

Μ: Υπάρχουνε και θετικές και αρνητικές εξελίξεις κατ' εμέ. Ε, πρώτον όταν σε έναν χώρο, που προηγουμένως ήταν ακατοίκητος, συμβιώνει ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων, σαφέστατα αλλάζει τα δεδομένα. Θα πρέπει να συνυπολογίσουμε ότι στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, που είναι ασφυκτικά γεμάτο, μπορεί να δημιουργεί κάποιες συνθήκες φοβίας στους περίοικους κατοίκους. Ε...γιατί υπάρχουνε λαοί που έχουνε διαφορετικά θρησκευτικά, κοινωνικά χαρακτηριστικά. Που είναι εξαναγκασμένοι να ζούνε σε έναν πάρα πολύ κλειστό χώρο. Αυτό δημιουργεί προβλήματα καθημερινότητας στους ίδιους και ταυτόχρονα και στους περίοικους. Οι Έλληνες ήτανε πάντα φιλόξενος λαός, σύμφωνα με τα δικά μου δεδομένα. Όμως η κρίση δημιουργεί σιγά σιγά κάποια δεδομένα, τα οποία δεν μπορούμε να τα αποκλείσουμε. Όπως ο φόβος για εργασία, ο φόβος για πιθανές συγκρούσεις. Και ταυτόχρονα θα πρέπει να κατανοήσουμε και τους ίδιους πρόσφυγες που νιώθουν ότι είναι εγκλωβισμένοι σε έναν χώρο στον οποίο δεν ήτανε επιλογή δική τους. Από οικονομικής άποψης έχω την εκτίμηση ότι λειτουργεί θετικά, γιατί οι διαμένοντες στο καμπ σίγουρα αφήνουνε ένα οικονομικό έσοδο στις επιχειρήσεις των Διαβατών για παράδειγμα που είναι κι αυτό στα δυτικά. Από υγειονομικής άποψης όμως, μπορώ να πω ότι υποβαθμίζεται ο χώρος γιατί η καθαριότητα δεν είναι και από, από τις εικόνες που θα έλεγε ότι υπάρχουν. Το στρατόπεδο βέβαια τώρα, ε θεωρώ αυτονόητο μετά από την μελλοντική αλλαγή χρήσης, θα ήταν ένας ιδανικός χώρος για χώρο αναψυχής.

ΕΡ.: Θέλω σε αυτό το σημείο να σας ευχαριστήσω πάρα πολύ για το χρόνο που αφιερώσατε και για όσα μοιραστήκατε μαζί μου.

Μ: Να είστε καλά.

ΕΡ.: Και να σας ευχηθώ καλή συνέχεια και καλή τύχη ότι και αν κάνετε.

Μ: Σας ευχαριστώ, να είστε καλά. Γεια σας.

4)Η συνέντευξη του Δ. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 10/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Δ:Ερευνώμενος

ΕΡ: Καλησπέρα Δ.

Δ: Καλησπέρα.

ΕΡ: Θέλω να σε ευχαριστήσω για αυτή τη βόλτα που κάναμε στο στρατόπεδο και γενικά που δέχτηκες και μιλήσαμε έτσι για να μου παραχωρήσεις τη συνέντευξη.

ΕΡ.: Θες να μου πεις δύο λόγια για εσένα; Από πού είσαι; Με τι ασχολείσαι, αν έχεις σπουδάσει κάποιο αντικείμενο; Αν και που εργάζεσαι;

Δ: Ναι φυσικά. Είμαι 28 χρονών. Αυτό το καιρό δυστυχώς είμαι άνεργος²⁸⁴. Γενικά κάνω, ας πούμε εποχιακές δουλειές, πχ σερβιτόρος. Καμιά φορά φεύγω σεζόν²⁸⁵ σε κάποιο νησί και το χειμώνα συνήθως μένω άνεργος γιατί δεν υπάρχει ζήτηση για αυτές τις δουλειές. Λίγο πολύ αυτά. Είμαι στη Θεσσαλονίκη από τα παιδικά μου χρόνια²⁸⁶. Μένω Θεσσαλονίκη με την οικογένειά μου²⁸⁷.

ΕΡ: Είσαι κάτοικος της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο;

Δ: Ναι το σπίτι μου είναι λίγο πιο πέρα.

ΕΡ: Και είπες ότι έχεις εργαστεί ως σερβιτόρος εποχιακά;

Δ: Ναι και όχι μόνο, γενικά.

ΕΡ: Έχεις σπουδάσει κάτι; Ή έχεις εργαστεί ως σερβιτόρος μόνο;

Δ: Όχι έχω σπουδάσει κιόλας. Σπούδασα στην Καστοριά μάρκετινγκ²⁸⁸. Ψηφιακό κυρίως αλλά πάνω στον τομέα μου δεν έχω καταφέρει να βρω κάτι. Από το...να είμαι σερβιτόρος βγάζω καλύτερα λεφτά.

ΕΡ: Έχεις ελεύθερο χρόνο;

Δ: Είμαι άνεργος οπότε θα μπορούσα να πω πως ναι έχω ελεύθερο χρόνο.

ΕΡ: Ωραία. Πως τον αξιοποιείς; Κάνεις κάποιο άθλημα, κάποια τέχνη; Ασχολείσαι με κάτι;

Δ: Ε όχι ιδιαίτερα. Κατά καιρούς θα ήθελα αλλά... Ντάξει είναι και το οικονομικό ζήτημα που με σταματάει²⁸⁹. Ε με το ποδόσφαιρο λίγο ερασιτεχνικά είμαι στις τοπικές, σε μια τοπική ομάδα εδώ της περιοχής αλλά τελευταία δεν πηγαίνω πολύ. Ε... Κάποιο άλλο όχι, ιδιαίτερο χόμπι δεν έχω.

ΕΡ: Α σου αρέσει το ποδόσφαιρο.

Δ: Ε ναι από μικρός έπαιζα.

ΕΡ: Εδώ είπες μένεις με την οικογένειά σου;

²⁸⁴ Κωδικοί: OK

²⁸⁵ Κωδικοί: AK

²⁸⁶ Κωδικοί: K

²⁸⁷ Κωδικοί: OK

²⁸⁸ Κωδικοί: KK

²⁸⁹ Κωδικοί: OK

Δ: Ναι. Με την μητέρα μου και τον πατέρα μου.

ΕΡ: Όσον αφορά το στρατόπεδο το παρατηρείς συχνά;

Δ: Όχι δεν το βλέπω κάθε μέρα. Πιο πολύ κινούμε προς την άλλη κατεύθυνση, δηλαδή δεν είναι στο δρόμο μου προς το κέντρο. Και δεν είχα ιδιαίτερη επαφή μαζί του ας πούμε.

ΕΡ: Τι σου προκαλεί η εικόνα του;

Δ: Ε τα πρώτα συναισθήματα. Καταρχήν όταν μπήκα ο χώρος ήταν, και είναι δηλαδή ως σήμερα από ότι βλέπω, εγκαταλελειμμένος²⁹⁰. Σε μια άθλια κατάσταση²⁹¹. Βέβαια εντάξει, μέσα σε αυτή την αθλιότητα υπήρχαν κάποια γκράφιτι πολύ εμπνευσμένα. Πάρα πολύ ωραία και αυτό με έκανε να σκεφτώ ότι μπορεί να έχει πάρα πολλές εφαρμογές γιατί υπάρχουνε κτίρια, υπάρχει ο χώρος να γίνουν πολλά πράγματα, δηλαδή πιο πρωτότυπα πράγματα από μια απλή συναυλία²⁹². Δηλαδή και τις εκδηλώσεις όπως του αντιρατσιστικού φεστιβάλ²⁹³, το φεστιβάλ ΚΝΕ που φιλοξενείται πολύ συχνά εκεί πέρα και τα λοιπά. Από την άλλη, μετά όσο βοηθούσα εκεί στις εργασίες για το αντιρατσιστικό φεστιβάλ²⁹⁴, ήταν ένας κύριος με ένα τρίκυκλο που ερχόταν και έκανε δουλειές και ρώτησα τι γίνεται²⁹⁵ με τον κύριο και τα λοιπά. Είχαμε πιάσει και συζήτηση. Ο οποίος έρχεται εθελοντικά στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά στον ελεύθερο του χρόνο και βοηθάει και κάνει εργασίες. Κόβει χόρτα και τέτοια. Και τότε ήταν που πληροφορήθηκα κιόλας ότι ο δήμος αφήνει το χώρο να ρημάζει²⁹⁶. Ε και τώρα αυτό ήταν λίγο περίεργο όταν τα άκουγα όλα αυτά γιατί μιλάμε για ένα τεράστιο χώρο μέσα σε μια πυκνοκατοικημένη περιοχή και προφανώς σκέφτηκα ότι θα μπορούσε να αξιοποιηθεί με πάρα πολλούς διαφορετικούς τρόπους απτό να είναι απλά κτίρια με λαμαρίνα που ρημάζουν και χόρτα που μεγαλώνουν και ξεραίνονται. Επίσης, εκείνη την περίοδο περίπου είχα πάει και σε μια θεατρική παράσταση στην μονή Λαζαριστών όπου βρίσκεται πολύ κοντά στο στρατόπεδο Μελά. Που είναι και εκείνο ένα δημόσιο κτίριο. Το οποίο είναι καλοδιατηρημένο, φρεσκοβαμμένο, στην τρίχα. Κάνει φοβερές εκδηλώσεις και τέτοια. Και είναι κρίμα να μην δίνεται και ιδιαίτερη ίδια, ιδιαίτερη προσοχή και στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Ιδίως άμα σκεφτεί ο καθένας με πόσους τρόπους θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ένας τέτοιος χώρος μέσα σε μια πυκνοκατοικημένη πόλη της Θεσσαλονίκης που έχει τα προβλήματά που όλοι ξέρουμε.

ΕΡ.: Ποιες είναι οι σκέψεις σου σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Δεν το πρόσεχα ως που τα τελευταία χρόνια οργανωνόταν εκεί πέρα το αντιρατσιστικό φεστιβάλ και είχα πάει πρώτη φορά τότε και όσο βοηθούσα στις εργασίες είχα γνωρίσει το χώρο καλύτερα και από τότε άρχισα να το προσέχω και συνειδητοποίησα την ύπαρξή του εδώ στην πόλη. Δεν με λες ούτε εθελοντής

²⁹⁰ Κωδικοί: ΔΑ

²⁹¹ Κωδικοί: ΔΑ

²⁹² Κωδικοί: ΚΥ

²⁹³ Κωδικοί: ΚΕ

²⁹⁴ Κωδικοί: ΚΕ

²⁹⁵ Κωδικοί: ΤΣ

²⁹⁶ Κωδικοί: ΔΑ

ούτε ακτιβιστής. Πως θα ήταν η σωστή λέξη άραγε. Αλληλεγγύη²⁹⁷ θα το έλεγα. Αλληλεγγύη. Αλληλέγγυος ήμουνα.

EP: Θα μπορούσες να μιλήσεις περισσότερο για το αντιρατσιστικό φεστιβάλ;

Δ: Το αντιρατσιστικό φεστιβάλ είναι το μεγαλύτερο φεστιβάλ της πόλης. Γίνεται κάθε καλοκαίρι. Έχει καθιερωθεί σαν θεσμός πλέον. Τώρα είναι, έχουνε γίνει περίπου 22 , 23 άμα θυμάμαι καλά ήταν το τελευταίο που έγινε, 23ο. Για πολλά χρόνια φιλοξενούτανε στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά. Κυρίως γίνεται επειδή είναι κοντά στην πόλη. Κοντά στην πόλη. Όχι τόσο κοντά αλλά ήταν και πολύ ωραίος ο χώρος. Είχε πολλούς χώρους, μπορούσαν να στηθούν πολλές μουσικές σκηνές. Και όχι μόνο μουσικές σκηνές, όλες οι δραστηριότητες του φεστιβάλ οπότε βόλευε σαν χώρος. Και ήταν εύκολα προσβάσιμος. Ντάξει ήταν, από το κέντρο είναι λίγο μακριά αλλά είναι εύκολα προσβάσιμος.

EP: Γνωρίζεις για την ιστορία του στρατοπέδου και ανέφερε αν υπάρχει κομμάτι/α της ιστορίας του που σου προκαλεί εντονότερα συναισθήματα;

Δ: Ε γνώριζα την τοποθεσία του αλλά δεν το είχα δει από μέσα. Δεν ήμουνα καν σίγουρος αν είναι στρατόπεδο. Ενώ μετά από το φεστιβάλ που είδα και το χώρο από μέσα κατάλαβα πιο πολλά πράγματα. Κατάλαβα ότι είναι στρατόπεδο. Ε δεν έμαθα κάτι ιδιαίτερο για την ιστορία του. Αλλά εντάξει, πλέον όταν έχεις γνωρίσει ένα χώρο από μέσα τον προσέχεις διαφορετικά και από έξω.

EP: Η αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου πως επηρεάζει την άποψή σας και τα συναισθήματά σας για το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Δ: Θα σας πω τι σκέφτομαι και τώρα μάλλον θα το αποφασίσετε εσείς. Για παράδειγμα τώρα όταν άνθρωποι θέλουν ένα χώρο να παίξουν τα παιδιά τους το καλοκαίρι. Την άνοιξη. Και από ανάγκη καταλήγουν ίσως σε αυτό το στρατόπεδο το οποίο έχει συρματοπλέγματα, χώμα, χαλίκι, αγριόχορτα και είναι αναγκασμένα τα παιδιά να παίζουν εκεί ας πούμε και όχι σε κάποια παιδική χαρά ε ... ναι, για μένα κάτι τέτοιο αποτελεί τραύμα. Επίσης τώρα το πιο σημαντικό. Δεν το ανέφερα και πριν, ίσως θα έπρεπε. Μιλάμε για ένα στρατόπεδο που το στρατόπεδο μπορεί να είναι εγκαταλειμμένο αλλά συμβολίζει όλη τη μιλιταριστική πολιτική. Ο κόσμος ανέκαθεν δεν ήθελε να βλέπει στρατιώτες, δεν ήθελε να βλέπει πόλεμο. Και δε, δεν ξέρω τώρα.

Είναι λίγο περίεργο το θέμα, είναι και λίγο πολιτικό η αλήθεια είναι. Αλλά...το να έχεις ένα στρατόπεδο, το οποίο έχουν ξοδευτεί τόσα λεφτά να φτιαχτεί μέσα σε μια πόλη που φαίνεται αχρειαστο κατά κάποιο τρόπο. Σε μια πόλη που έχει περάσει πυρκαγιές, έχει περάσει μετανάστευση. Έχει περάσει τρομοκρατία περισσότερο από την υπόλοιπη Ελλάδα ας πούμε. Και να βλέπεις ένα στρατόπεδο και να φέρνει τέτοιες αναμνήσεις. Την έλλειψη αναγκαιότητας για ένα στρατόπεδο, γιατί δεν είναι το μόνο που υπάρχει στην πόλη. Υπάρχουν και άλλα, είτε εγκαταλελειμμένα, είτε εξοπλισμένα. Δεν το θεωρώ το καλύτερο θέαμα.

²⁹⁷ Κωδικοί: KE, YEN, KK, ΔB

Και ιδίως όταν γύρω, σε αυτή την περιοχή μας, γιατί εντάξει ίσως είναι απ τις καλές περιοχές αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχει η φτώχεια, η εγκατάλειψη. Τώρα για παράδειγμα όπως σας είπα στην αρχή είμαι 28 χρονών, είμαι άνεργος. Εντάξει όχι όλο το διάστημα αλλά μένω σε ανεργία και αυτό με αναγκάζει να μένω και με τους γονείς μου. Ε δεν το λες και από τις καλύτερες συνθήκες²⁹⁸. Και αν έχεις υπόψιν ότι δίνονται τόσα λεφτά σε στρατόπεδα και όχι για την βελτίωση του βιοτικού μας επιπέδου. Και σαν εικόνα άμα το δείτε είναι σαν πληγή μες στην πόλη. Δηλαδή γύρω γύρω πολυκατοικίες πολλών ορόφων και στην μέση ...αγριόχορτα.

ΕΡ.: Πώς θα χαρακτηρίζες την παρουσία του στρατοπέδου στον χώρο της περιοχής/κοινότητάς σου; Μία διαφορετική αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου, θα άλλαζε την άποψή σου και το συναίσθημά σου για αυτό για τον τόπο που ζεις και την κοινότητά σου; Πώς θα ήθελες να είναι το συγκεκριμένο στρατόπεδο;

Δ: Ε δεν καταλαβαίνω ακριβώς την ερώτηση, μου φαίνεται ίδια με την προηγούμενη. Νομίζω ότι απάντησα σε όλα αυτά.

ΕΡ: Τότε... Ποιες είναι οι σκέψεις σου σχετικά με την αξιοποίηση χώρων όπως τα στρατόπεδα μέσα σε ένα αστικό περιβάλλον;

Δ: Δύσκολη ερώτηση. Δύσκολη γιατί οι επιλογές είναι πάρα πολλές. Τώρα οπότε, ας πούμε ότι υπάρχει εκεί το στρατόπεδο. Κοιτάζετε τώρα εγώ σας είπα. Μ “αρέσει το ποδόσφαιρο. Θα μπορούσα να πω θέλω να γίνει γήπεδο ποδοσφαίρου. Ωραία ούτε αυτό είναι καλή λύση. Δεν ξέρω ακριβώς τις ανάγκες που θα έχουν, που έχουν οι γύρω κάτοικοι εδώ πέρα. Δηλαδή πιστεύω ότι οι κάτοικοι θα έπρεπε να διαλέξουν τι πρέπει να γίνει αυτός ο χώρος και να γίνει. Οπότε θα έκανα ότι είχε περισσότερο ανάγκη η περιοχή, σύμφωνα με τους κατοίκους. Αν και τώρα που το σκέφτομαι για παράδειγμα χωράει ένα γήπεδο ποδοσφαίρου. Χωράει και μια παιδική χαρά. Χωράει ένα στέκι νεολαίας²⁹⁹. Γιατί είναι τόσο τεράστια αυτή η έκταση. Και να γίνει ένας ζωντανός χώρος μέσα σε ένα αστικό τοπίο. Ίσως μια λίμνη, ένα σιντριβάνι.

Ένα σιντριβάνι το οποίο θα λειτουργεί και δεν θα είναι από τά χιλιάδες σιντριβάνια που ανοίγουνε μια φορά τον δεκαπενταύγουστο ας πούμε. Πραγματικά είναι άπειρες οι χρήσεις που μπορεί να έχει ο χώρος, αλλά νομίζω ότι οι ανάγκες των κατοίκων θα πρέπει να καθορίσουν σε τι θα μεταμορφωθεί εκ νέου και πάλι αυτό το στρατόπεδο.

Αλλά με θλίβει να γίνεται camp όπως στα Διαβατά ας πούμε

ΕΡ: Γιατί πιστεύετε πως σας ήρθε αυτό στο μυαλό;

Ε τώρα σε αυτό τι να σου πω. Αλλά άμα σκεφτεί κάποιος ότι κάνανε μάρμπεκιου έξω από στρατόπεδο, έξω απτους πρόσφυγες. Δεν νομίζω να έχουν και την καλύτερη άποψη για το camp των Διαβατών. Και άσχετα από αν συμμετείχαν ή όχι οι κάτοικοι των Διαβατών, δεν υπήρχαν και αντιδράσεις, όπως θα όφειλε ο κάθε άνθρωπος να έχει αντιδράσεις σε κάτι τέτοιο. Η πρώτη φορά που είδα ας πούμε εικόνες ήτανε τώρα

²⁹⁸ Κωδικός: OK

²⁹⁹ Κωδικός: AI, AT

πρόσφατα το καλοκαίρι, νομίζω βασικά. Όχι και τόσο πρόσφατα. Που έγινε ένα μπάριμπεκιου από μια φασιστική ομάδα έξω από το χώρο στα Διαβατά. Καταρχήν από αυτά που ξέρω δεν θα το έλεγα τόπο κατοικίας. Θα το έλεγα τόπος στοίβαξης. Έχοντας υπόψη τα νούμερα που φιλοξενεί και ότι μένουν σε κάτι κοντέινερ οι άνθρωποι. Έχω μια καλή εικόνα παρόλο που δεν το έχω δει, γιατί έχω κάποιους γνωστούς που δουλεύουν σε ΜΚΟ που ασχολούνται μες στο χώρο. Το γεγονός το ότι ήτανε στρατόπεδο και μεταμορφώθηκε σε κάτι τέτοιο είναι. Είναι ένα απτά θετικά. Είναι ένα απτά θετικά που...ένα στρατόπεδο να χρησιμοποιείται για κάτι που πλέον έχει νόημα. Τώρα άμα σκεφτεί κανένας όμως το, σε τι μεταμορφώθηκε. Πώς μεταμορφώθηκε. Όλες τις συνθήκες που διαβιώνουν οι πρόσφυγες. Την αντίστοιχη κατάσταση στη Μόρια, νομίζω λέγεται, στην Μυτιλήνη. Νομίζω ότι αυτό είναι ένα μεγαλύτερο πρόβλημα από το στρατόπεδο Παύλου Μελά που συζητούσαμε πριν.

ΕΡ: Πολύ ενδιαφέροντα όλα αυτά που είπες. Θέλω να σε ευχαριστήσω πραγματικά για τη συνέντευξη που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις.

Δ: Παρακαλώ!

ΕΡ: Και για το χρόνο σου. Και σου εύχομαι καλή συνέχεια ότι και να κάνεις!

Δ: Ευχαριστώ! Και σε σένα καλή επιτυχία με την εργασία σου!

ΕΡ: Ευχαριστώ πολύ!

5)Η συνέντευξη της Α. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 12/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Α:Ερευνώμενη

ΕΡ: Καλησπέρα.

Α: Καλησπέρα.

ΕΡ: Θέλω να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ που θα μου παραχωρήσεις αυτή την συνέντευξη αρχικά.

Α: Κανένα πρόβλημα. Έτσι και αλλιώς το ενδιαφέρον ήταν από πλευράς μου.

ΕΡ: Πολύ ωραία. Και ήταν πολύ ενδιαφέρουσα και η βόλτα που είχαμε προηγουμένως έτσι γύρω από το στρατόπεδο.

Α: Ναι και εμένα μου θύμισε³⁰⁰ πράγματα.

ΕΡ: Είσαι κάτοικος της περιοχής;

Α: Ε όχι ακριβώς³⁰¹ αλλά εγώ επειδή δουλεύω στο Ωραιόκαστρο χρησιμοποιώ αρκετά συχνά τα αστικά στην καθημερινότητά μου. Οπότε περιμένω στην στάση Παύλου Μελά μια συνάδελφό μου, που έρχονταν να με πάρει, και έτσι είδα την αφίσα και επικοινωνήσα μαζί σου.

ΕΡ: Είμαι πολύ χαρούμενη για αυτό. Που ενδιαφέρθηκες. Θες να μου πεις δύο λόγια για εσένα; Από πού είσαι; Με τι ασχολείσαι, αν έχεις σπουδάσει κάποιο αντικείμενο; Αν και που εργάζεσαι;

Α: Ναι εννοείται. Είμαι κοινωνική λειτουργός. Δουλεύω σε ένα ξενώνα, με ασυνόδευτους εφήβους από διάφορες χώρες. Είναι πολύ πολιτισμικός. Ηλικίες 12 με 18. Αυτό βασικά.

ΕΡ: Που έχεις σπουδάσει το αντικείμενο;

Α: Ναι σπούδασα ε... στην Κομοτηνή έχω σπουδάσει. Στο τμήμα κοινωνικής διοίκησης. Αποφοίτησα το 2017 και έκτοτε δουλεύω ως επί το πλείστον στο προσφυγικό. Η αλήθεια είναι ...από επιλογή. Έτσι ξεκίνησε. Στην πορεία είναι κυρίως από ανάγκη γιατί δεν έχω βρει κάτι άλλο. Δεν έχω κάνει και κάποιο μεταπτυχιακό .

Οπότε είναι κάπως πιο περιορισμένες οι επιλογές μου. Προφανώς συνδέονται και άλλα πράγματα... Αλλά μ' αρέσει πολύ το κομμάτι της προσφοράς³⁰² που στην ουσία μου το δίνει η δουλειά, το επάγγελμα. Πόσο μάλλον σε μια ομάδα ανθρώπων που υπάρχει πολύ μεγάλη ανάγκη. Γενικά γίνεται ένας χαμός, όπως γνωρίζεις.

ΕΡ: Έχεις ελεύθερο χρόνο; Κι αν ναι πως τον αξιοποιείς;

Α: Δυστυχώς από τότε που ξεκίνησα την δουλειά δεν ασχολούμαι με κάτι άλλο. Καθώς, ειδικά τώρα με τα ασυνόδευτα έχω και απογευματινά ωράρια. Οπότε κάπως λίγο περιορίζονται οι επιλογές μου. Είναι και μακριά που σου είπα το Ωραιόκαστρο γιατί εγώ μένω στο κέντρο. Είναι το θέμα της μετακίνησης, το θέμα

³⁰⁰ Κωδικοί: ΥΙ, ΥΤ

³⁰¹ Κωδικοί: ΑΚ

³⁰² Κωδικοί: ΥΕΝ, ΚΚ, ΚΕ

ότι αργώ να φτάσω στον προορισμό μου. Οπότε ενώ θα ήθελα να έχω κάποιο χόμπι, δυστυχώς δεν έχω. Μάλλον αυτό θα ήταν ο χορός³⁰³ γιατί ήταν και παλιά μέσα στις επιλογές μου και είναι κάτι, ένα κομμάτι που με κάνει ουσιαστικά να αποφορτίζομαι και να περνάω όντως καλά. Εξαρτάται βέβαια από τον κάθε άνθρωπο. Η τέχνη είναι ένα τεράστιο φάσμα που πιάνει πάρα πολλές προτιμήσεις στους ανθρώπους. Εμένα ας πούμε θα μου άρεσε ο χορός. Κάποιος άλλος μπορεί να εκτονώνεται με την ζωγραφική. Αντίστοιχα κάποιος άλλος με κάτι τελείως άλλο. Οπότε ναι σε εμένα ας πούμε με βοηθάει να αποφορτίζω όλη αυτή την ένταση. Την συναισθηματική ένταση και κούραση της δουλειάς. Της καθημερινότητας. Η αλήθεια είναι ότι από μικρή έκανα σε δημοτικά γυμναστήρια παραδοσιακούς χορούς για πολλά χρόνια, οπότε θα ήθελα να δοκιμάσω κάτι άλλο. Όπως να πληρώσω ναι σε μια σχολή γιατί από ότι ξέρω και από ότι έχω ψάξει λάτιν μαθήματα δεν παραδίδει κάποια, κάποιος δήμος δωρεάν. Οπότε ναι. Θα προτιμούσα να πληρώσω. Για κάτι που μ “αρέσει και θα με κάνει να αισθανθώ καλά ναι θα προτιμούσα να πληρώσω.

EP: Όσον αφορά το στρατόπεδο το παρατηρείς συχνά; Τι σου προκαλεί η εικόνα του;

A: . Είχε τύχει σαν πρακτικά από ότι θυμάμαι. Ενώ το έβλεπα μόνο εξωτερικά και μόνο από τις στάσεις είχε τύχει να μπω μέσα σε ένα φεστιβάλ. Το οποίο αν θυμάμαι καλά εκείνη την μέρα είχε ακυρωθεί και απλά είχα πάει και είχα κάνει ένα τουρ με τις ... με τις άλλες κοπέλες πρακτικής. Είχαμε κάνει ένα τουρ και το είδαμε και βγάξαμε και κάποιες φωτογραφίες. Είναι ένα στρατόπεδο, φαντάζομαι έτσι είναι και τα άλλα, αλλά το συγκεκριμένο επειδή τυχαίνει να το βλέπω γιατί περνάω από εκεί, που αν δεν έχει κάποια εκδήλωση που η εκδήλωση συνήθως του δίνει λίγο χρώμα, λίγο ζωή, είναι κάτι πολύ άγυχο και μουντό στα μάτια μου. Δηλαδή δεν θα το κοιτάζω. Θα προτιμήσω να μην το κοιτάζω. Όλα τα στρατόπεδα οκ, παραπέμπουν, σε εμένα τουλάχιστον, στην βία. Σε κάτι αναγκαστικό, σε κάτι που ο άλλος δεν θέλει να το κάνει. Στον πόλεμο εννοείται, και ότι συνεπάγεται ένας πόλεμος.

EP: Γνωρίζεις για την ιστορία του στρατοπέδου και ανέφερε αν υπάρχει κομμάτι/α της ιστορίας του που σου προκαλεί εντονότερα συναισθήματα;

A: Εννοείται ... το συνδέω με την ιστορία. Γιατί ένα στρατόπεδο, γενικά τίποτα δεν είναι χωρίς την ιστορία του. Σε όλους μας από ιστορίες και από πράγματα που έχουμε ακούσει μας βγαίνουν τα ανάλογα συναισθήματα στο παρόν. Οπότε ναι έχω ακούσει για το στρατόπεδο Παύλου Μελά πολλά άσχημα πράγματα ιστορικά. Και όλα αυτά έρχονται στο τώρα που οι κοινωνίες έχουν ανοίξει. Ο κόσμος έχει άλλες αντιλήψεις και ξέρουμε εκεί ότι συν έβαιναν, στα μάτια μας πια, πολύ άσχημες καταστάσεις, πολύ απάνθρωπες. Αποκρουστικές ιστορίες. Σε όλους προκαλούν άσχημα συναισθήματα.

EP: Η αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου πως επηρεάζει την άποψή σου και τα συναισθήματά σου για το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

³⁰³ Κωδικός: KY

A: Ε νομίζω τότε ήταν το αντί ρατσιστικό, αν θυμάμαι καλά. Μπορεί να κάνω και λάθος. Γιατί δεν έγινε τελικά, το οποίο φεστιβάλ. Αλλά νομίζω ήταν το αντί ρατσιστικό που θα πήγαινα και μου άρεσε σαν ιδέα.

EP: Μία διαφορετική αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου, θα άλλαζε την άποψή σου και το συναίσθημά σου για αυτό για τον τόπο που ζεις και την κοινότητά σου;

A: Να σου πω την αλήθεια είναι λίγο, νομίζω έχω δυο πλευρές. Από την μια πιστεύω ότι ναι είναι καλό για να ξεχαστεί όλη αυτή η ιστορία του συγκεκριμένου³⁰⁴ χώρου και να γίνει κάτι άλλο. Να αλλάξει δηλαδή. Αυτό σημαίνει βεβαία ότι παύει να ισχύει η ιστορία του η παλιά. Θέλουμε δηλαδή να την καταργήσουμε και να την ξεχάσουμε. Και απτή άλλη μ “αρέσει που γίνεται σε αυτούς τους χώρους γιατί όλοι θα θυμηθούν όταν πάνε, την ιστορία που ξέρουν και κάπως θα την ξαναφέρουν μπροστά τους. Θα πάνε με μεγαλύτερο σεβασμό. Θα θυμηθούν κάτι από αυτά που ξέρουν να το πουν στο παιδί τους. Η γιαγιά που θα πάει να δει το εγγόνι θα της πει, θα πει τέλος πάντων στο εγγόνι της ότι εδώ έχει γίνει αυτό. Και σίγουρα θα είναι μια ιστορία που το παιδάκι, έτσι όπως την λέει μια γιαγιά ένας παππούς, θα την κουβαλάει και θα λέει τότε η γιαγιά μου είπε αυτό εκεί. Όπως αντίστοιχα συμβαίνει και με όλους εμάς που θυμόμαστε ιστορίες που μας λέγανε οι παππούδες μας ακόμα μέχρι και σήμερα³⁰⁵. Είναι σαν το παραμύθι που ουσιαστικά διαδραματίζεται ας πούμε στο μυαλό μας με ιστορία της γιαγιάς.

EP: Πώς θα ήθελες να είναι το συγκεκριμένο στρατόπεδο;

Πάντως όχι όπως αυτός στο οποίο εργαζόμουν. Την πρώτη μέρα, θυμάμαι που θα πάγαινα, ήμουν κάπως τρομοκρατημένη θα με χαρακτήριζα. Και γιατί ήταν η πρώτη μου μέρα στην δουλειά γενικά αλλά και γιατί θα πήγαινα σε ένα χώρο που όπως είπες ήξερα και εγώ ότι ήταν στρατόπεδο. Ήξερα ότι αυτό το στρατόπεδο πλέον κατοικείται από πάρα πολύ κόσμο. Οπότε γενικά θα σου πω και το πιο απλό. Δεν ήξερα και τι να βάλω και πώς να με πάω εκεί.

Και συναισθηματικά και εξωτερικά. Ήταν κάτι πάρα πολύ καινούριο για εμένα. Με έκανε σίγουρα να πιστεύω ότι η κατάσταση είναι εκτός ορίων. Εκτός ορίων με την έννοια ότι έχουμε φτάσει στο σημείο να κατοικούνται τέτοιοι χώροι. Τέτοιοι χώροι που σίγουρα δεν είναι ευχάριστοι. Σίγουρα δεν είναι τόσο ζεστοί, τόσο ασφαλείς. Δεν έχουν τόσες παροχές. Απλά κατοικούνται γιατί υπάρχουν κάποια κτίρια εκεί ακατοίκητα. Που πρέπει κάπως να τα αξιοποιήσουμε και να μείνει κόσμος που τα έχει ανάγκη. Με την ίδια, με το ίδιο σκεπτικό έχουν κατοικηθεί και νοσοκομεία και σχολεία εγκαταλελειμμένα και πολλά πράγματα πλέον με το προσφυγικό. Αυτό. Ναι σίγουρα δεν είναι ευχάριστο αυτό. Το βίωσα δηλαδή και από εμένα. Το έβλεπα και απτούς ανθρώπους που έμεναν εκεί. Όπως είπα πριν είναι τελείως ανάγκη. Πολλοί άνθρωποι μένοντας εκεί, εντάξει όσο και να τους παρέχονται ψυχοκοινωνική υποστήριξη και διάφορα, όλοι δεν είναι το σπίτι που φαντάζονται ερχόμενοι στην Ευρώπη. Είναι ένας προσωρινός χώρος και στα δικά τους μάτια μέχρι να βρουν το κάτι καλύτερο. Δηλαδή δεν προσφέρει την ζεστασιά της στέγης.

³⁰⁴ Κωδικός: YI

³⁰⁵ Κωδικός: YT

Φαίνεται και μόνο από το χώρο του. Ενώ θέλουμε να δώσουμε μια προσωρινή στέγη, ο χώρος και μόνο είναι απλά ο τίτλος. Δεν προσφέρεται δηλαδή ουσιαστικά. Είναι πολύ περιορισμένο, κάπως. Υπάρχει η έννοια του καταυλισμού. Ειδικά σε περιόδους κυρίως της άνοιξης. Σε εισαγωγικά που αρχίζει η καλοκαιρία, ε τα κύματα, οι ροές προσφύγων είναι πολύ μεγαλύτερα σε σχέση με το Χειμώνα που έχει κρύο. Οπότε το στρατόπεδο πάλι αναμορφώνεται. Είναι τα βασικά κτίρια που έχει αλλά εκεί που είναι και τα containers των ανθρώπων τοποθετούνται παντού σκηνές. Μεγάλες, μικρές, διάφορα. Οπότε και χωρίς κάποιος να ξέρει τίποτα για το στρατόπεδο και το τι κάνει αυτό στο μυαλό του, έχω ακούσει ανθρώπους που δεν έχουν σχέση, είναι καταυλισμός. Βλέποντας τις σκηνές, βλέποντας όλα αυτά τα απλωμένα ρούχα έξω. Η εικόνα και χωρίς κάποιος να ξέρει κάτι παραπέμπει κατευθείαν σε καταυλισμό. Ναι. Που αυτό σίγουρα φέρνει πολλά αρνητικά συναισθήματα. Η έννοια του καταυλισμού γενικά είναι η ανημποριά. Είναι η βρωμιά, είναι πάρα πολλά. Η έλλειψη υγιεινής. Όλα αυτά είναι πίσω από αυτή την έννοια. Ε σίγουρα είναι κάτι πάρα πολύ δύσκολο. Το βλέπω και τον τελευταίο καιρό πολύ συχνά. Πρόσφατα έχω κάνει μια αγορά για τον εαυτό μου, έχω πάρει αυτοκίνητο.

Άρα πηγαίνω αρκετές φορές στους γονείς μου που είναι προς Καβάλα. Οπότε κάθε φορά στην διαδρομή βλέπω δεκαπέντε, είκοσι άτομα προσφύγων, κυρίως άντρες οι περισσότεροι, που απλά ακολουθούν την γραμμή του δρόμου και όλοι είναι προς Θεσσαλονίκη. Είναι άσχημη εικόνα.

Είναι βράδυ, βάνουση. Δηλαδή εσύ είσαι στο αυτοκίνητο με τα φώτα σου, αυτοί απλά ακολουθούν το δρόμο για να μην χάσουν το στόχο, τον δρόμο. Είναι μια λωρίδα που πιστεύουν ότι τους οδηγεί σε κάτι καλύτερο. Είναι δύσκολο. Είναι πάρα πολύ δύσκολο.

ΕΡ: Είναι πολύ!

Α: Ναι θυμάμαι ιστορίες που μου έλεγε η γιαγιά μου όταν, επειδή είμαι η μισή Πόντια από τον πατέρα μου, θυμάμαι ιστορίες που μου έλεγε η γιαγιά μου, η μητέρα του δηλαδή. Για το πώς ήρθαν από το Πόντο ο παππούς της. Όλες τις δυσκολίες που είχαν αντιμετωπίσει με την πρώτη στέγη. Όλα τα πρώτα. Ότι προϋποθέτει η μετεγκατάσταση, μια μετεγκατάσταση. Όλα τα πρώτα είναι πάρα πολύ δύσκολα για κάποιον. Χάνει την βολή του. Χάνει τα πάντα. Είναι μια καινούρια αρχή.

ΕΡ: Θα ήθελες να μου πεις περισσότερα για την ιστορία της γιαγιάς σου;

Α: Την έμαθα σε αρκετά μικρή ηλικία, περίπου στα οχτώ. Έξι με οχτώ. Κάπου εκεί. Όχι το επηρεάζει γιατί κάθε φορά θυμάμαι ότι έλεγα στην γιαγιά μου πες μου εκείνο το παραμύθι πως ήρθε ο παππούς από τότε. Δηλαδή με έχει, και η ίδια μου το πέρασε έτσι ότι είναι κομμάτι της ζωής της. Δηλαδή κάτι που είμαστε είναι καλό να το μεταφέρουμε και αυτό να διαιωνίζεται. Έτσι και εγώ όποτε ακούω και για πρόσφυγα ή βλέπω ας πούμε αντίστοιχα, αντίστοιχες σειρές στην τηλεόραση ή διαβάζω κάποιο αντίστοιχο βιβλίο, κάθε φορά συγκινούμαι με τον ίδιο τρόπο. Γιατί εμένα ας πούμε μου θυμίζει την γιαγιά μου να μου το λέει με αυτό τον τρόπο τόσο ωραία τόσο προστατευτικά. Ενώ μου περιέγραφε κάτι τελείως

απροστάτευτο, τελείως σκληρό. Είναι δηλαδή αντίθετο πολύ. Μ' αρέσουν πάρα πολύ τα ιστορικά. Όταν ήμουν μικρή πάντα έλεγα θέλω να γίνω αρχαιολόγος.

EP: Αλήθεια;

A: Γιατί θυμάμαι πάλι σε εκείνη την ηλικία που ξέρεις αρχίζει λίγο το σχολείο λίγο ο κύκλος του παιδιού κάπως μεγαλώνει, γινόντουσαν κάτι έργα στο χωριό μου, ένα χωριό της Καβάλας. Ακριβώς δηλαδή πίσω από σπίτι μου υπήρχαν ανασκαφές για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα. Οπότε γενικά είχαμε γνωριστεί με τους εργαζόμενους, οι γονείς μου δηλαδή. Και ερχότανε μια αρχαιολόγος και θυμάμαι ότι ήτανε ντυμένη με όλα αυτά τα, τα ωραία ρούχα με τις τσέπες με το ένα με το άλλο. Και κάπως από τότε είχε μπει λίγο το μικρόβιο της ε...πως να το πω. Της ανακάλυψης. Που η ανακάλυψη προϋποθέτει να έχεις και μια βάση να μάθεις πράγματα ώστε να το θεωρείς αυτό ότι είναι ανακάλυψη, ας πούμε. Κάπως έτσι. Ναι ...για εμένα πραγματικά η ιστορία είναι μια ταυτότητα. Και το να ξέρω την ταυτότητα κάποιου μ' αρέσει.

Μου κινεί το ενδιαφέρον να το κάνω. Αν μη τι άλλο και εμείς τώρα που ζούμε δημιουργούμε μια ιστορία. Μια πιο σύγχρονη, στα δικά μας μάτια, σύγχρονη σε σύγκριση με την παλιά. Αλλά και εμείς δημιουργούμε τη δική μας ιστορία. Αντίστοιχα την δική μας ιστορία θα θέλει να την μάθει κάποιος. Βέβαια θα είναι πιο εύκολο να την μάθει κάποιος οπότε δεν ξέρω αν θα ναι τόσο ενδιαφέρον.

Οπότε για κάτι που είναι πολύ παλιό που δεν υπήρχαν τόσα μέσα, δεν γραφόντουσαν τόσο τα πράγματα, δεν υπήρχαν τόσες φωτογραφίες, τόσο υλικό. Θεωρώ ότι για όλους μας είναι πιο ενδιαφέρον αυτό γιατί μπαίνει και το κομμάτι της ανακάλυψης. Του αγνώστου. Ότι ο άνθρωπος πρέπει όντως να ασχοληθεί μόνος του για να μάθει, για να διαβάσει. Για να ανακαλύψει. Δεν το παίρνει στο πιάτο. Οπότε το παλιό είναι σίγουρα πιο ενδιαφέρον, στα δικά μου μάτια τουλάχιστον.

EP: Οπότε πώς θα φανταζόσουν το στρατόπεδο "Παύλου Μελά";

A: Κοίταξε αυτό, σίγουρα θα προκαλούν ως ένα βαθμό αλλά έχει να κάνει πάρα πολύ και με την ευαισθητοποίηση που έχει ο κάθε άνθρωπος. Πχ θεωρώ ότι στο στρατόπεδο των Διαβατών ναι προκαλεί. Γιατί βλέπουν, ήταν ένα απλό στρατόπεδο ok. Απλά τώρα αυτό το στρατόπεδο όπως είπαμε πριν, από ότι κατάλαβα γνωρίζεις και εσύ, σφύζει από ζωή. Εδώ και κάποια χρόνια κατοικείται από εναλλασσόμενο πληθυσμό και σταθερό. Οπότε σε όλους θυμίζει τι ήταν αυτό το στρατόπεδο. Βλέπει και τι είναι τώρα. Πάντα υπάρχει σύγκριση. Αν όχι το συναισθηματικό κομμάτι, σίγουρα υπάρχει σύγκριση με το πριν και το μετά. Που αυτό και μόνο του προκαλεί κάποια συναισθήματα. Το ίδιο φαντάζομαι θα γίνεται και με του Παύλου Μελά που είπαμε πριν. Με τα φεστιβάλ που γίνονται τώρα αυτά ναι είναι αξιοποίηση. Και οι παλιοί, ίσως κάποιοι παππούδες, θα έχουν να πουν ότι τότε γινόταν αυτό και δεσ τώρα. Σίγουρα με την θετική έννοια εννοείται. Γιατί η μνήμη εννοείται είναι τραύμα. Αναλόγως τι έχω...με τι θα το συνδέσω. Και επίσης όπως είπα πριν, το συναίσθημα. Αν μου έχει μείνει κάποιο συναίσθημα ναι θα είναι τραυματικό. Τα στρατόπεδα... αν είχα αυτή τη δύναμη... Τα στρατόπεδα είναι ένα μέρος του κράτους ok; Είναι μεγάλες εκτάσεις. Θα τις αναμόρφωνα τελείως. Θα κρατούσα την έκταση εφόσον παραχωρείται και δεν μπορεί να

την αλλάζει κανείς. Και πιστεύω θα τα, ίσως κρατούσα κάποιο στοιχείο για να θυμίζει κάτι από παλιά. Να μείνει δηλαδή. Να πιάνομαι από αυτό και να το επαναφέρω. Να ξέρει κάποιος που είναι και που βρίσκεται, αλλά εσωτερικά θα τα άλλαξα τελείως. Να μην το θυμίζουν. Πιο χαρούμενα. Πιο εύθυμα. Αναλόγως και τι θα ήθελα να τα κάνω εννοείται. Αλλά αν θα είχα την δυνατότητα να τα αλλάξω θα τα έκανα ή σχολεία ή νοσοκομεία. Ή κάποιο ...ε κάποιο...δεν θα πω ίδρυμα, δεν μ' αρέσει τόσο η λέξη. Κάποιο χώρο για ηλικιωμένους ανθρώπους. Όχι για να μένουν όμως, γιατί δεν μ' αρέσει αυτή η εγκατάλειψη αν δεν είναι ανάγκη. Χώρο δημιουργικής απασχόλησης για ηλικιωμένους.

EP: Α. σε ευχαριστώ πραγματικά πάρα πολύ για την συνέντευξη που μου παραχώρησες!

A: Και εγώ σε ευχαριστώ πάρα πολύ! Ήταν πολύ ενδιαφέρον και για εμένα . Και που μου δόθηκε η ευκαιρία να μιλήσω.

EP: Ευχαριστώ πάρα πολύ! Και σου εύχομαι καλή τύχη σε ότι και αν επιλέξεις να κάνεις!

A: Και εγώ σε εσένα το ίδιο! Ήταν πολύ ενδιαφέρουσα έρευνα!

6) Η συνέντευξη της Μ. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 13/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Μ: Ερευνώμενη

ΕΡ: Καλησπέρα Μ.

Μ: Καλησπέρα.

ΕΡ: Θέλω να σε ευχαριστήσω που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή την συνέντευξη.

Μ: Εγώ ευχαριστώ. Χαίρομαι πολύ να συνεισφέρω σε όλη την έρευνα αυτή.

ΕΡ: Και ήταν έτσι και πολύ ενδιαφέρουσα η βόλτα που είχαμε γύρω από στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Μ: Και για εμένα ήταν πολύ ενδιαφέρουσα. Το βίωσα εντελώς διαφορετικά από τις προηγούμενες φορές.

ΕΡ: Θα ήθελες να μου πεις δύο λόγια για εσένα;

Μ: Ε είμαι 19 χρονών. Είμαι φοιτήτρια στη ψυχολογία³⁰⁶. Δεν δουλεύω, μένω με τους γονείς μου³⁰⁷. Θα έλεγα, η καθημερινότητά μου θα έλεγα πως είναι κουραστική κάπως. Γιατί μένω μακριά από το κέντρο και χρησιμοποιώ τα αστικά καθημερινά³⁰⁸. Οπότε όλο αυτό με έχει κουράσει, εν μέρει.

ΕΡ: Ασχολείσαι με κάτι άλλο;

Μ: Σαν χόμπι;

ΕΡ: Ναι!

Μ: Ε μ “αρέσει πολύ να ζωγραφίζω³⁰⁹. Η φωτογραφία³¹⁰. Μ “αρέσει να ταξιδεύω³¹¹, όποτε μπορώ.

ΕΡ: Ποιες είναι οι εμπειρίες σου με το στρατόπεδο της περιοχής σου;

Μ: Εν μέρει σκέφτομαι το στρατόπεδο, ακόμα και αν είναι άδειο και δεν χρησιμοποιείται για αυτό το λόγο. Οπότε σκέφτομαι, μου έρχεται μια ιδέα του πολέμου³¹². Αλλά από την άλλη έχω, ε πηγαίνω συχνά το σκύλο βόλτα σε εκείνο το στρατόπεδο³¹³. Έχω πάει σε πολλές εκδηλώσεις που γίνονται σε εκείνο το μέρος. Οπότε έχω πολύπλευρη άποψη για αυτό.

ΕΡ: Γνωρίζεις την ιστορία του Μ.;

Μ: Όχι δεν την γνωρίζω³¹⁴ αν και θα έπρεπε γιατί το βλέπω καθημερινά. Αλλά δεν έχω φτάσει σε αυτό το σημείο να το ψάξω³¹⁵.

ΕΡ: Η αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου πως επηρεάζει την άποψή σου και τα συναισθήματά σου για το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

³⁰⁶ Κωδικός: ΚΚ

³⁰⁷ Κωδικός: ΟΚ

³⁰⁸ Κωδικός: ΟΚ

³⁰⁹ Κωδικός: ΚΥ

³¹⁰ Κωδικός: ΚΥ

³¹¹ Κωδικός: ΟΚ

³¹² Κωδικός: ΥΤ, ΤΑ

³¹³ Κωδικός: ΤΣ

³¹⁴ Κωδικός: ΑΙ

³¹⁵ Κωδικός: ΑΙ

Μ: Πιστεύω πως τα άδεια στρατόπεδα άμα δεν χρησιμοποιούνται για διάφορες εκδηλώσεις δεν είναι χρήσιμα στην πόλη. Αυτά όμως που χρησιμοποιούνται για να είναι, για να υπάρχει ο στρατός εκεί πιστεύω ότι είναι αναγκαία. Γιατί πιστεύω ότι ο στρατός είναι αναγκαίος.

ΕΡ: Πώς θα ήθελες να είναι το συγκεκριμένο στρατόπεδο;

Μ: Ε θα μπορούσα να το σκεφτώ σαν ένα πάρκο. Ένα μεγάλο πάρκο, γιατί ειδικά στην περιοχή πιστεύω δεν υπάρχει αρκετό πράσινο³¹⁶, δεν υπάρχουν χώροι για να παίξουν τα παιδιά, για να διαβάσεις ένα βιβλίο να κάτσεις να ηρεμήσεις. Οπότε πιστεύω ότι ένα πάρκο θα ήταν αναγκαίο για εκείνο το χώρο. Αλλά φυσικά εγώ θα έκανα ένα μέρος, ένα σημαντικό μέρος από εκείνο το χώρο, ένα μουσείο³¹⁷ για να υπενθυμίζει την ιστορία, για να μην ξεχαστούν όλα αυτά που συνέβησαν³¹⁸. Γιατί πιστεύω ότι έτσι όπως είναι τώρα σαν στρατόπεδο δεν μπορεί να μάθει κανένας την ιστορία. Και δεν κινητοποιείται κανένας κιόλας. Εγώ ειδικά που είμαι κάτοικος στην περιοχή και περνάω καθημερινά μπροστά από αυτό τον χώρο, δεν γνωρίζω την ιστορία. Και πιστεύω ότι ένα μουσείο θα βοηθούσε στο να ευαισθητοποιήσει τους πολίτες για να μάθουν την ιστορία αυτού του στρατοπέδου. Να μάθουν τι περάσαν αυτοί οι άνθρωποι.

ΕΡ.: Μία διαφορετική αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου, λοιπόν θα άλλαζε την άποψή σου και το συναίσθημά σου για αυτό για τον τόπο που ζεις και την κοινότητά σου;

Μ: Πιστεύω ότι έτσι ίσως χάνουν το χαρακτήρα που είχαν στην αρχή. Αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητα κακό γιατί ίσως να θέλουν να ξεχάσουν όλα αυτά που συν έβαιναν τότε. Και ίσως μπορούν να τα υπενθυμίσουν με τον δικό τους τρόπο. Ίσως για να φύγει αυτό το στίγμα που υπάρχει, το αρνητικό. Έχω δει και φωτογραφίες με στρατόπεδα- camp. Υπήρχε ένα, μια ομάδα στο πανεπιστήμιό μου που ασχοληθήκαμε με αυτό το θέμα. Που ψάξαμε να βρούμε φωτογραφίες για την ευαισθητοποίηση των υπόλοιπων φοιτητών για τους πρόσφυγες. Και γενικά έχω δει μόνο έναν καταυλισμό στα Διαβατά στη Θεσσαλονίκη και όχι πχ τα Λαγκαδίκια. Ε προφανώς η ιδέα δεν μου αρέσει. Αλλά άμα το πάρουμε, άμα το σκεφτούμε με την λογική, αφού είναι ένας χώρος ελεύθερος που δεν χρησιμοποιείται πια και γνωρίζω ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε κρίση οπότε δεν ξέρω αν μπορεί να προσφέρει χρήματα για να ζήσουν αυτοί οι άνθρωποι κάπου αλλού. Οπότε με τη λογική το σκέφτομαι ότι είναι κάτι θετικό, από το τίποτα. Αλλά βέβαια μιλάμε για ανθρώπους. Που δεν είναι μόνο να ζήσουνε. Δεν είναι το θέμα μόνο να ζήσουνε. Το θέμα είναι και να ζήσουν αξιοπρεπώς, όπως ορίζουν και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Και επίσης σκέφτομαι ότι, επειδή το στρατόπεδο άμεσα ή έμμεσα θεωρείται ως κάτι που είναι συνδεδεμένο με τον πόλεμο, και αυτοί οι άνθρωποι έχουν ξεφύγει από όλο αυτό και θέλουν να ξεφύγουν και το προσπαθούν πάρα πολύ και πάλι έρχονται αντιμέτωποι με αυτή την ιδέα. Πιστεύω από αυτή την άποψη ότι είναι, ότι δεν βοηθάει γενικά καθόλου τους ανθρώπους που μένουν εκεί πέρα. Γενικά έχω βιώσει

³¹⁶ Κωδικός: ΣΠΤ

³¹⁷ Κωδικός: ΚΚ

³¹⁸ Κωδικός: ΑΝ

κάποιες καταστάσεις ακραίες όταν χρησιμοποιούσα το αστικό. Γενικά τους μεταχειρίζονταν σαν να ήτανε κάτι διαφορετικό από αυτούς. Οι υπόλοιποι άνθρωποι αυτοί πήγαιναν στο πίσω μέρος του αστικού. Ο ελεγκτής ρωτούσε μόνο αυτούς άμα έχουν εισιτήρια και όχι τους υπόλοιπους. Και άμα μιλούσε κάποιος από τους Έλληνες ή από εμάς τέλος πάντων για να υποστηρίξουμε τον άνθρωπο που έχει έρθει από μια άλλη χώρα ως πρόσφυγας, τότε μόνο μας έδινε σημασία και μας ρωτούσε και εμάς για τα εισιτήρια. Οπότε προφανώς έχω καταλάβει ότι οι περισσότεροι, αυτοί που έχω αντιμετωπίσει δηλαδή σαν άνθρωποι εκεί πέρα γιατί δεν ξέρω την άποψη ολονών, αλλά αυτοί που έχω δει αντιδράνε γενικά άσχημα και ρατσιστικά. Εγώ πιστεύω ότι γενικά το να βλέπεις αυτούς τους ανθρώπους, που είναι ίδιοι με εσένα ουσιαστικά, να έχουν περάσει όλα αυτά που έχουν περάσει και έχουν φτάσει εδώ οι μισοί ζωντανοί οι άλλοι μισοί όχι. Έχουν χάσει οικογένειες, έχουν χάσει τα πάντα και έρχονται εδώ πέρα. Και ζούνε σε αυτές τις άθλιες συνθήκες. Για εμένα αποτελεί τραύμα γιατί στενοχωριέμαι για την κατάσταση τους και θα ήθελα προφανώς να ζουν σε πολύ καλύτερες συνθήκες. Από την άλλη όμως γενικά βλέπω ότι έχει αυξηθεί ο ρατσισμός. Και γενικά έχω δει ότι, ότι γενικά γίνονται πορείες στα νησιά που έρχονται πρόσφυγες για να τους διώξουν. Και από τις ειδήσεις έχω δει πολλά, πολλά γεγονότα παραδείγματος χάριν για το μπάμπεκκιου στα Διαβατά. Έχω δει γενικά ανθρώπους να μετακινούνται προς την πόλη μου και γενικά επειδή έχω γνωρίσει και έναν άνθρωπο που έχει μεταναστεύσει από την Συρία στην Θεσσαλονίκη. Πρώτα βέβαια ήρθε στην Σάμο και μετά στην Θεσσαλονίκη. Μου έχει πει πολλές φορές ότι αναγκάστηκαν να έρθουν εδώ και ότι δεν το επιθυμούσαν. Δεν ήταν επιλογή τους. Και αυτή είναι μία ιστορία όπως και το χωριό μου που είναι στην Χαλκιδική και έχω ακούσει πολλές ιστορίες από παππούδες, από προ-παππούδες. Οπότε έχω μια σχέση με αυτό μέσω της ιστορίας.

EP: Θα ήθελες να μου πεις περισσότερα για αυτές τις ιστορίες που έχεις ακούσει;

M: Στο χωριό μου γνωρίζω ότι έχουν μεταναστεύσει πολλοί άνθρωποι τότε από τον πόλεμο απτή Μικρά Ασία. Και γενικά έχω ακούσει ιστορίες για το πως ήρθαν και είχαν αυτή τη θέληση, το να ξαναζήσουν και να ξανά αποκτήσουν αυτά που είχαν. Και γενικά αυτό μου θυμίζει την κατάσταση με το τώρα, που έρχονται άνθρωποι χωρίς να το θέλουν εδώ πέρα και έχουνε και πάλι αυτή τη θέληση για τη ζωή. Και έχω δει και φωτογραφίες που θυμίζουν πάρα πολύ, ακόμα και σε διαφορετικές εποχές και διαφορετικούς ανθρώπους, θυμίζουν πολύ οι καταστάσεις. Είναι σχεδόν ίδιες δηλαδή. Οπότε είμαι πολύ ευαισθητοποιημένη σε αυτό το θέμα, ήδη. Ακόμα και αν οι άνθρωποι και οι πληθυσμοί δεν είναι το ίδιο.

EP: Πιστεύεις πως χρειάζεται να θυμόμαστε ή να ξεχνάμε την ιστορία;

M: Πιστεύω ότι καλό είναι να γνωρίζουμε τι συμβαίνει. Να γνωρίζουμε την ιστορία για να μην επαναληφθεί. Οπότε πιστεύω ότι μπορούμε να γνωρίζουμε τι συνέβη αλλά προφανώς να μην αφήνουμε να ξανασυμβαίνει αυτό που είχε συμβεί και να κάνουμε βήματα προς κάτι καλύτερο³¹⁹. Πιστεύω εν μέρει ότι

³¹⁹ Κωδικοί: AN

θα βοηθήσει στο να γνωρίζουμε την ιστορία μας και να μην ξαναγίνουν αυτά τα λάθη που έγιναν τότε. Αλλά από την άλλη πιστεύω ότι, αφού θα γνωρίζουν οι περισσότεροι άνθρωποι για το γεγονός ότι θα έχει αρνητικές συνέπειες εν μέρη.

Το έχω σκεφτεί όλο αυτό με το μουσείο με αφορμή μια εκδήλωση, σε μια εκδήλωση που είχα πάει. Ένα φεστιβάλ. Και εκεί είχα ε...είχα δει κάποιες φωτογραφίες που τις είχανε βάλει σε, τις είχανε βάλει μπροστά στην είσοδο για να περνάει αναγκαστικά ο άλλος και να βλέπει μέσα από φωτογραφίες την ιστορία αυτού του στρατοπέδου. Οπότε πάνω κάτω γνωρίζω τι συνέβη³²⁰. Πόσο μάλλον ένας τουρίστας ας πούμε θα μπορούσε να μάθει με ένα μουσείο. Ένιωσα ένα είδος απογοήτευσης όταν είδα αυτές τις φωτογραφίες και τις εικόνες και τα κείμενα που έλεγαν ακριβώς τι έγινε στην ιστορία³²¹. Και θέλω να καταλήξω στο ότι μια απλή εκδήλωση που αρχικά πήγα για να περάσω καλά για να διασκεδάσω με τους φίλους μου, με έκανε να φύγω από εκεί με ένα άλλο σκεπτικό για αυτό το χώρο που έβλεπα κάθε μέρα όταν έβγαινα απ'το σπίτι μου³²². Με έκανε να σκεφτώ πολλά πράγματα³²³. Να ψαχτώ και εν τέλει να έρθω εδώ και να βοηθήσω σε όλη αυτή την έρευνα³²⁴. Γνωρίζω ότι η συνέντευξη είχαμε συνεννοηθεί ότι θα κρατήσει 40 λεπτά, αλλά δυστυχώς μου έτυχε κάτι πολύ...κάτι έκτακτο με την οικογένειά μου και δυστυχώς πρέπει να σταματήσουμε την συνέντευξη. Χαίρομαι πολύ που πήρα μέρος σε όλο αυτό και ελπίζω να βοήθησα στην έρευνά σας.

EP: Μ. πραγματικά ελπίζω να μην είναι κάτι άσχημο. Όπως και να χει σε ευχαριστώ για όσα είπες και που παραχώρησες αυτή τη συνέντευξη. Και σου εύχομαι πραγματικά καλή τύχη σε ότι και να κάνεις!

M: Ευχαριστώ πολύ! Το ίδιο εύχομαι και για σένα! Γειά σας!

³²⁰ Κωδικοί: YI, YEN, YT, ΠΤ, AN

³²¹ Κωδικοί: YI, YEN, YT, ΠΤ, AN

³²² Κωδικοί: YI, YEN, YT, ΠΤ, AN

³²³ Κωδικοί: YI, YEN, YT, ΠΤ, AN

³²⁴ Κωδικοί: YI, YEN, YT, ΠΤ, AN, ΚΚ, ΚΕ

07) Η συνέντευξη της Α. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 14/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Α.: Ερευνώμενη

Ερ: Καλησπέρα Α.

Α: Καλησπέρα.

Ερ: Θέλω να σε ευχαριστήσω που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή τη συνέντευξη. Και μου άρεσε έτσι και η βόλτα που κάναμε γύρω από το στρατόπεδο. Θες να μου πεις δύο λόγια για εσένα;

Α: Βεβαίως. Εγώ είμαι ζαχαροπλάστισσα. Αυτό το καιρό δεν δουλεύω³²⁵. Είμαι άνεργη. Αυτά γενικά.

Ερ: Που μένεις;

Μένω στην περιοχή της Πολίχνης. Εδώ γεννήθηκα, εδώ μεγάλωσα και εδώ συνεχίζω και μένω³²⁶.

Μένω μόνη μου τώρα.

Ερ: Νοικιάζεις;

Α: Ναι νοικιάζω. Νοικιάζω με το φίλο μου. Πρόσφατα βέβαια. Πριν δυο μήνες έμενα με τους γονείς μου.

Τώρα έχει δυο μήνες έχει που μένω μόνη μου³²⁷.

Ερ: Και είπες είσαι ζαχαροπλάστισσα ...που σπούδασες;

Α: Σε ένα ιδιωτικό ΙΕΚ.

Ερ: Σε ποια περιοχή σπούδασες;

Α: Στην Θεσσαλονίκη. Στη Θεσσαλονίκη ναι. Έκανα τις πρακτικές μου. Πήρα τη βεβαίωση σπουδών μου και από εκεί και πέρα βγήκα στην εργασία.

Ερ: Που έχεις εργαστεί Α.;

Α: Έχω εργαστεί και εκτός αντικειμένου. Ως πωλήτρια αλλά πάντα ζαχαροπλαστείου γιατί ήθελα να είμαι λίγο μέσα στο αντικείμενο, να έρχομαι σε επαφή. Και μετά σε ξενοδοχεία έφευγα σε νησιά σεζόν³²⁸. Σαν ζαχαροπλάστισσα. Αυτά.

Ερ: Α σε ποιες περιοχές δούλευες;

Α: Έφυγα στην Κω και είχα κάνει και την πρακτική μου στην Κέρκυρα και στη Χαλκιδική.

Ερ: Έχεις ελεύθερο χρόνο και αν έχεις πώς τον περνάς;

Α: Ναι έχω αρκετό ελεύθερο χρόνο. Βεβαία ότι μου, μπορώ να κάνω με το ταμείο ανεργίας που παίρνω. Ότι δραστηριότητες μπορώ να κάνω. Βγαίνω κάποιες βόλτες, βγαίνω για καφέ, λίγο για περπάτημα³²⁹.

Βρίσκομαι με φίλους μου. Αυτά συνήθως κάνω.

Ερ: Είπες μένεις στην Πολίχνη...μένεις κοντά στο στρατόπεδο;

³²⁵ Κωδικοί: OK

³²⁶ Κωδικοί: K

³²⁷ Κωδικοί: OK

³²⁸ Κωδικοί: AK

³²⁹ Κωδικοί: KK

A: Ναι αρκετά κοντά θα έλεγα.

Ερ: Το παρατηρείς συχνά;

A: Σχεδόν κάθε μέρα περνάω από εκεί πέρα. Δηλαδή οι δουλειές μου που έχω να κάνω συνήθως που είναι στο κέντρο, σε περιοχές προς το κέντρο. Οπότε κάθε μέρα περνάω γιατί διασχίζω την οδό Λαγκαδά. Τον δρόμο της Λαγκαδά.

Ερ: Τι σου προκαλεί η εικόνα του; Τι παρατηρείς;

A: Ε η εικόνα του εξωτερικά, είναι ένα εγκαταλειμμένο στρατόπεδο γενικά. Πέρα από κάτι λίγα που κάνουνε ανά διαστήματα κάποιες εκδηλώσεις. Όπως τα Χριστούγεννα που βάζουν μέσα σαν το χωριό του Άι Βασίλη, κάτι τέτοιο. Κάποιο φεστιβάλ. Τα καλοκαίρια που κάνουν κάποια πανηγύρια, κάποιες συναυλίες. Και μετά έχει και την εκκλησία μέσα. Έχει ένα εκκλησάκι μικρό. Κάτι άλλο δεν έχω παρατηρήσει να έχει. Να το έχουν κάνει κάτι.

Ερ: Έχεις πάει σε αυτές τις δράσεις;

A: Ναι εγώ το έχω επισκεφτεί σε τέτοιες δράσεις³³⁰ και καμιά φορά αν έχει τύχει να πάω να περπατήσω μόνο μέσα, αλλά πολύ σπάνια. Ήταν ένα όμορφο μέρος που μπορούσες λίγο να ξεχαστείς απ' την καθημερινότητά σου. Ξεφευγες λίγο από την εικόνα της πόλης.³³¹ Ξεφεύγεις είναι η αλήθεια. Γιατί περπατάς μέσα σε δέντρα, σε φύση. Δεν καταλαβαίνεις ότι είσαι μέσα στην πόλη. Ότι υπάρχει αυτό το πράμα. Και ξεφεύγει λίγο το μυαλό σου. Είναι όμορφα. Και υπάρχουν πάρα πολλοί που το κάνουν αυτό. Πηγαίνουν και περπατάνε μέσα εκεί.

Ερ: Γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου;

A: Όχι, πέρα το ότι ήτανε στρατόπεδο δεν γνωρίζω κάτι άλλο³³². Και ότι σταμάτησε μετά να λειτουργεί σαν στρατόπεδο.

Ερ: Γνωρίζεις μήπως τι προβλέπεται για την αξιοποίηση του στρατοπέδου;

A: Αν δεν κάνω λάθος είχε ακουστεί κάποια στιγμή ότι θέλαν να κάνουνε κάποια πάρκα, κάποιες τέτοιες εγκαταστάσεις αναψυκτήριου. Αλλά δεν είδα να υλοποιείται κάτι. Όλα παρέμειναν νομίζω στα λόγια. Αυτό.

Τ' άλλα δεν.... Τι θα ήθελα εγώ;

Ερ: Σου αρέσει όπως είναι σήμερα; Θα ήθελες να παραμείνει όπως έχει;

A: Η αλήθεια είναι ότι δεν θα θελα. Θα ήθελα λίγο να αξιοποιηθεί καλύτερα. Να φτιαχτούνε ναι κάποια πάρκα ίσως. Δεν θα θελα να πέσει πολύ τσιμέντο σε εισαγωγικά γιατί θα χαλάσει όλο αυτό που έχει. Απλά θα ήθελα ναι λίγο να καθαρίζεται ίσως. Γιατί υπάρχουνε και το καλοκαίρι φόβος μην τυχόν και πιάσει φωτιά, δηλαδή τα ξερόκλαδα και αυτά. Να είναι και πιο ασφαλή για τα παιδιά γιατί μπορεί να κυκλοφορούν

³³⁰ Κωδικοί: ΚΕ, ΚΥ

³³¹ Κωδικοί: ΣΠΤ

³³² Κωδικοί: ΑΙ

και φίδια και τέτοια πράγματα. Γιατί πηγαίνουν και οικογένειες μέσα. Ίσως να γίνει κάποιο πάρκο. Ίσως θα μπορούσε να γίνει κάποιο γηπεδάκι. Κάποιο γήπεδο μπάσκετ. Να έχει. Κάτι τέτοιο.

Ερ: Πιστεύεις πως οι επιθυμίες σου είναι και ανάγκες της περιοχής σου;

Α: Νομίζω μες στην πόλη ότι αυτό έχει ανάγκη η πόλη. Τα πάρκα έχει ανάγκη³³³. Να πηγαίνει ο κόσμος για να ξεσκάσει λίγο απ' την καθημερινότητά του. Να του φύγει απ' το μυαλό όλο. Η εργασία, τα παιδιά από το σχολείο που έχουνε και να πάνε εκεί και να ξεχαστούνε.

Ερ: Γνωρίζεις εάν υπάρχουν άνθρωποι ή ομάδες που ασχολούνται με την αξιοποίηση του στρατοπέδου;

Α: Σίγουρα υπάρχουνε. Υπάρχουνε ναι. Άνθρωποι που ασχολούνται και με το στρατόπεδο Παύλου Μελά και ασχολούνται και με το στρατόπεδο Καρατάσου³³⁴ που έχει η περιοχή. Προσπαθούνε, κάνουνε δεντροφυτεύεις. Άλλο ένα πράγμα που θα μπορούσε να γίνει στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά θα ήτανε να κάνουνε θερμοκήπιο. Όπως έχουνε κάνει στο στρατόπεδο Καρατάσου. Το οποίο έχουνε κάνει θερμοκήπια άνθρωποι του Δήμου. Δηλαδή απλοί άνθρωποι σαν εμάς. Τους έχουν παραχωρήσει ένα χώρο, συνήθως μεγάλης ηλικίας που δεν ξέρουν τι να κάνουν. Έχουνε βγει στη σύνταξη. Και τους έχουν παραχωρήσει ένα μικρό κομμάτι γης και πάνε το καλλιεργούνε όχι τόσο για να, δεν βγάζουν λεφτά από αυτό, απλά να ασχολούνται να περνάν την μέρα τους δημιουργικά. Θα μπορούσε να γίνει και κάτι τέτοιο. Και υπάρχουν άνθρωποι που ασχολούνται με το στρατόπεδο και του Παύλου Μελά και νοιάζονται για αυτό. Απλά είναι λίγο, το βρίσκουνε λίγο δύσκολα με το κράτος, το τι μπορούνε να κάνουνε. Δηλαδή για όλα πρέπει να πάρουνε μια έγκριση, οπότε δυσκολεύουν εκεί τα πράγματα.

Ερ: Εσύ συμμετέχεις σε κάποια από αυτές τις ομάδες που ανέφερες;

Α: Όχι. Εγώ όσο θυμάμαι μετά τα 18 μου δεν ήμουνα. Όσο ήμουνα στο σχολείο ήμουν μέρος περιβαλλοντικής ομάδας που ανά τακτά διαστήματα πηγαίναμε σε κάποια μέρη. Κάναμε δεντροφυτεύεις. Νοιαζόμασταν για, κάναμε σεμινάρια σε άλλους. Κάναμε εργασίες και τις δείχναμε σε κάποιους για ρύπανση του περιβάλλοντος. Διάφορα τέτοια πράγματα. Κάποιες εκδρομές για να δούμε κάποια πάρκα, πως λέγονται, περιβαλλοντικά πάρκα. Ναι. Μόνο τότε.

Ερ: Πλέον υπάρχει κάποιος λόγος ή λόγοι που δεν συμμετέχεις;

Α: Νομίζω ότι ήταν και η ηλικία, το ότι είχες χρόνο., αλλά και το σχολείο. Το ότι ασχολούταν ο διευθυντής μας και υπήρχαν κάποιοι καθηγητές και δασκάλες οι οποίοι ασχολιόντουσαν με αυτό και μας κάναν να θέλουμε να ασχοληθούμε και εμείς. Μετά από εκεί και πέρα δεν είχα κάποιο κίνητρο.³³⁵ Δεν είχα κάποιο,

³³³ Κωδικοί: ΣΠΤ, ΤΣ

³³⁵ Κωδικοί: ΚΕ, 2ΚΓ6

ίσως σαν άνθρωπος χρειάζομαι κάποιον να με σπρώξει. Δεν το είχα αυτό. Είχα και κάποιες παραπάνω ευθύνες προφανώς σαν ενήλικας και δεν μπόρεσα.

Ερ: Αν υπήρχε κάποια ομάδα που θα σε ενδιέφερε και κάποιος σε παρακινούσε θα ήθελες να είσαι μέρος της;

Α: Ναι δεν θα είχα κανένα πρόβλημα. Αν μου το επέτρεπαν οι συνθήκες, ναι θα το ήθελα. Πάρα πολύ.

Ερ: Αλίκη ευχαριστώ πάρα πολύ για το χρόνο σου.

Α: Και εγώ ευχαριστώ.

Ερ: Καλή σου συνέχεια.

Α: Να σαι καλά.

08) Η συνέντευξη της Κ. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 17/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Κ.: Ερευνώμενη

Ερ: Καλησπέρα Κ.

Κ: Καλησπέρα Αντιγόνη.

Ερ: Θέλω να σε ευχαριστήσω που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή τη συνέντευξη και που κάναμε αυτό το περίπατο.

Κ: Να σαι καλά. Ελπίζω να βοηθήσω.

Ερ: Θα ήθελες να μου πεις δύο λόγια για σένα;

Κ: Εγώ ονομάζομαι Κατερίνα. Ζω στη Σταυρούπολη. Είμαι 47 χρονών. Έχω τελειώσει νοσηλευτική αλλά δεν ασχολούμαι. Οικιακά στο σπίτι³³⁶.

Ερ: Είσαι μόνιμος κάτοικος;

Κ: Ναι ναι ναι. Μόνιμος κάτοικος Σταυρούπολης.

Ερ: Και που σπούδασες νοσηλευτική;

Κ: Σε ιδιωτική σχολή. Από επιλογή. Επιλογή. Ήθελα να ακολουθήσω αυτό το επάγγελμα.

Ερ: Εργάστηκες στο αντικείμενο;

Κ: Δεν ασχολήθηκα γιατί προέκυψε η οικογένεια μετά³³⁷. Τα παιδιά. Και οπότε το άφησα, δεν μπορούσα και να δουλέω γιατί είναι δύσκολα τα ωράρια της νοσοκόμας και αφοσιώθηκα στην οικογένεια. Στα παιδιά. Δύο παιδιά έχω!

Ερ: Νοικιάζετε Κ. ή μένετε σε δικό σας σπίτι;

Κ: Ναι, ναι.

Ερ: Σε δικό σας;

Κ: Σε δικό μας³³⁸.

Ερ: Έχεις ελεύθερο χρόνο;

Κ: Τώρα που έχουν μεγαλώσει τα παιδιά, ναι έχω χρόνο. Όταν ήταν μικρά δεν είχα όσο θα ήθελα. Τώρα όμως έχω χρόνο αρκετό μπορώ να πω.

Ερ: Και τι κάνεις;

Κ: Εκτός από τις δουλειές του σπιτιού, τα ψώνια του σπιτιού. Καφέ με τις φίλες μου, με την οικογένεια καφέ. Περιπάτους. Έχω και ένα κατοικίδιο στο σπίτι. Βόλτες με το κατοικίδιο στα πάρκα. Κάπως έτσι περνάει ο χρόνος μου.

Ερ: Τι κατοικίδιο;

³³⁶ Κωδικοί: ΚΚ, ΟΚ

³³⁷ Κωδικοί: ΚΚ, ΟΚ

³³⁸ Κωδικοί: ΟΚ

Κ: Ένα σκυλάκι. Εγώ επειδή είμαι πολύ κοντά στο στρατόπεδο Παύλου Μελά, συνήθως εκεί πηγαίνω. Με το σκύλο έτσι, με την οικογένεια πάμε και αλλού βόλτες στη Θεσσαλονίκη.

Ερ: Και κάνετε βόλτες με τον σκύλο σου εκεί;

Κ: Ναι ναι μας αφήνουνε, μπορούμε να κάνουμε βόλτα. Βέβαια δεν υπάρχει τίποτα. Σε πιάνει μια μελαγχολία³³⁹ έτσι όπως το βλέπεις. Απλά έχει λίγο περισσότερο χώρο σε πράσινο και βολεύει για να πηγαίνουμε βόλτες.

Ερ: Γιατί σου προκαλεί μελαγχολία;

Κ: Γιατί είναι αφημένα³⁴⁰ τα κτίρια. Δεν είναι τόσο πολύ καλά προσεγμένος ο χώρος. Έχει πράσινο αλλά δεν είναι περιποιημένο το πράσινο. Δεν σου βγάζει δηλαδή ότι είναι ούτε πάρκο. Είναι λίγο κάπως μπερδεμένη η κατάσταση. Εκείνα τα κτίρια επειδή είναι αφημένα από το χρόνο, δεν έχουν γίνει καθόλου διορθώσεις, δεν έχουν γίνει καθόλου επεμβάσεις στα κτίρια και τα βλέπεις έτσι όπως είναι μοναχικά τα κτίρια, και ταλαιπωρημένα από το χρόνο και σου βγάζει λίγο μια παραίτηση. Ναι... αρκετές φορές στο περίπατο που κάνω το σκέφτομαι και φαντάζομαι πως θα μπορεί να ήταν τόσοι άνθρωποι μέσα σε αυτά τα κτίρια και πως τους είχαν τους ανθρώπους³⁴¹. Πιο πολύ από ταινίες και από βιβλία έτσι που έχω διαβάσει και μπορώ έτσι λίγο να φανταστώ. Αλλά δεν γνωρίζω και πάρα πάρα πολλά πράγματα. Και όσους έχω ρωτήσει και πιο μεγάλους ηλικίας στην περιοχή αποφεύγουν ή δεν ξέρουν να το συζητήσουν κιόλας. Δεν ξέρω. Τους ενοχλεί έτσι όπως είναι τους ενοχλεί η χρήση που είχαν αυτά τα κτίρια τότε; Δεν ξέρω και πολλά.

Ερ: Τι γνωρίζεις για την ιστορία του;

Κ: Ε λίγα πράγματα δεν ξέρω και πολλά πράγματα, αλλά από ότι έχω ακούσει λειτουργούσε και σαν στρατόπεδο συγκέντρωσης³⁴². Κάτι τέτοια έχω ακούσει. Βέβαια αυτό που θα ήθελα εγώ να γίνει αν με ρωτάς, θα ήθελα να αξιοποιηθούν τα κτίρια ή να τα φτιάξουνε και να υπάρχουν έτσι όπως είναι. Απλά να τα συντηρήσουν λίγο και να γνωρίζουμε.

Εγώ θα ήθελα ας πούμε να είχε και πινακίδες απέξω που να έλεγε το κάθε κτίριο τι είναι και γιατί χρησιμοποιήθηκε³⁴³ και να φτιάχνανε περισσότερο για χώρο αναψυχής στο πάρκο. Κάτι ακούγεται εδώ και πολλά χρόνια ότι κάτι τέτοιο θα γίνει, αλλά μέχρι στιγμής δεν το έχουμε δει ακόμα. Οι κάτοικοι τουλάχιστον στις γύρω περιοχές.

Ερ: Για την αξιοποίησή του και τι προτείνεται γνωρίζεις Κ.;

³³⁹ Κωδικός: ΥΤ

³⁴⁰ Κωδικός: ΔΑ

³⁴¹ Κωδικός: ΥΤ

³⁴² Κωδικός: ΥΙ

³⁴³ Κωδικός: ΚΚ

K: Ε είχα ακούσει... αλλά είχα ακούσει ότι δεν τα βρίσκουν με το στρατό οι Δήμοι; Θέλει και ο στρατός να κρατήσει κάποιο κομμάτι από αυτό το στρατόπεδο, να το χρησιμοποιήσει για δικούς τους λόγους; Οι δήμοι θέλουν να το κάνουν πάρκο. Κάτι τέτοιο ακούγεται πάντως. Ότι δεν τα βρίσκει ο στρατός με τους δήμους που είναι περιμετρικά του στρατοπέδου.

Ερ: Γνωρίζεις αν υπάρχουν ομάδες που πιέζουν για την αξιοποίηση του στρατοπέδου;

K: Δεν έχω ακούσει αν πιέζουνε. Δεν έχω ακούσει. Αλλά ξέρω ότι γίνονται ας πούμε κάποιες εκδηλώσεις. Τα Χριστούγεννα ας πούμε το ανοίγουνε και κάνουν και καλά Χριστουγεννιάτικο χωριό. Νομίζω κάποια Φεστιβάλ το Σεπτέμβριο που γίνονται απτή ΚΝΕ. Δηλαδή χρησιμοποιούν αυτό το χώρο. Αυτά νομίζω.

Ερ: Θα ήθελες να μου πεις για τις δράσεις αυτές;

K: Ε από ότι έχω ακούσει και έχω δει κιόλας, γιατί έχω επισκεφτεί, συναυλίες από κάποιους τραγουδιστές. Ομιλίες. Αυτά.

Ερ: Α έχεις πάει;!

K: Ναι ναι ναι. Έχω παρευρεθεί!

Ερ: Σε τι; Στις συναυλίες;

K: Ναι ναι. Έχω πάει σε συναυλία. Ναι. Έτυχε να πάω μια μέρα από αυτό το Φεστιβάλ και έχω πάει στη συναυλία. Και στο Χριστουγεννιάτικο χωριό έχω πάει όταν ήταν πιο μικρά τα παιδιά. Ωραία ήταν διαμορφώνουν ένα μέρος όμως του στρατοπέδου. Αυτό που είναι πιο πολύ ανοιχτό. Αυτό. Τα υπόλοιπα παραμένουν έτσι όπως είναι.

Ερ: Σου αρέσει το στρατόπεδο όταν υπάρχουν τέτοιες δράσεις;

K: Ναι ναι γιατί όταν πηγαίνω μόνη μου, φαίνεται πως είναι παρατημένο το στρατόπεδο και τα κτίρια. Αλλά όταν είναι οι συναυλίες και το Χριστουγεννιάτικο χωριό, ίσως επειδή έχει, πάρα πολύ είναι φωταγωγημένος ο χώρος, έχει πολύ κόσμος, έχει μουσική, έχει μικρά παιδιά και αλλάζει τελείως ο χώρος. Τελείως. Δηλαδή δεν σου προκαλεί αυτή τη στεναχώρια και αυτό το, που είναι αφημένο στο χρόνο. Σου βγάζει πιο καλά συναισθήματα. Πιο καλά. Χαρά σου βγάζει, δηλαδή θες να πας να το επισκεφτείς. Για αυτό λέω ότι αν τα βρουνε ο στρατός με τους Δήμους, ότι πιστεύω ότι θα γίνει καλή δουλειά. Για εμάς, στη δυτική Θεσσαλονίκη, να έχουμε ένα χώρο να μπορούμε να επισκεφτούμε και για όλη τη Θεσσαλονίκη.

Ερ: Πιστεύεις πως οι επιθυμίες σου είναι και ανάγκες της περιοχής σου;

K: Ναι ναι ναι. Έχει ανάγκη. Έχει ανάγκη γιατί έχουμε πολύ λίγα πάρκα³⁴⁴. Πάρα πολύ κόσμος, πάρα πολλά παιδιά. Θα βοηθούσε πάρα πολύ μέσα στην πόλη να έχουμε ένα χώρο που να μπορούμε να περπατήσουμε. Να έχει παγκάκια, να έχει αναψυκτήριο, να έχει παιδική χαρά³⁴⁵. Να γίνονται και άλλες εκδηλώσεις εκεί. Θα μπορούσαν από το Μάιο που φτιάχνει ο καιρός μέχρι τον Οκτώβριο σε εξωτερικό χώρο, θα μπορούσαν

³⁴⁴ Κωδικοί: 2ΚΓ11

³⁴⁵ Κωδικοί: 2ΚΓ10

πάρα πολύ. Και να μας εξηγούσαν με ταμπέλες, με πινακίδες τα κτίρια. Τι είναι το κάθε ένα, να μαθαίναμε και την ιστορία του στρατοπέδου και εμείς και οι πιο μικροί.

Εγώ θα ήθελα να γίνει και τα δυο, ταυτόχρονα. Να συντηρήσουν τα κτίρια, να μην πέσουν από τον χρόνο. Να μάθουμε την ιστορία των κτιρίων, να υπάρχουν τα κτίρια εκεί και να χρησιμοποιήσουν τον ωφέλιμο τον άλλο τον χώρο, εκτός των κτιρίων, για πάρκα και αυτά. Να μπορούμε να το επισκεφτούμε να χαλαρώσουμε, αλλά ταυτόχρονα να θυμόμαστε και την ιστορία από το στρατόπεδο μας.

Ερ: Ασχολείσαι με τα κοινά της περιοχής σου για το στρατόπεδο για παράδειγμα;

Κ: Όχι. Όχι, δεν το έκανα. Όχι. Αλλά από κάποιες φίλες μου έτσι γνωστές που είναι μέσα στο Δήμο δημοτικοί σύμβουλοι, μου λένε ότι προσπαθούνε πάρα πολύ για αυτό το χώρο. Να το αξιοποιήσουν για το κοινό, για τους δημότες και για τον υπόλοιπο τον κόσμο αλλά να μην χαθεί και η ιστορία του όμως. Είναι καλό να μη χάνεται η ιστορία.

Ε δεν το έκανα απ' την αρχή είχα τα παιδιά, τώρα που μεγάλωσαν τα παιδιά δεν... Δεν είμαι και πολύ έτσι με τα κοινά. Μαθαίνω, ακούω αλλά δεν συμμετέχω έτσι πάρα πολύ εγώ ενεργά.

Βασικά θα ήθελα, τώρα έχω χρόνο θα μπορούσα, αλλά θα ήθελα πρώτα να μάθω καλά, να διαβάσω καλά, να γνωρίζω καλά και μετά να μπορέσω να μπω σε αυτές τις ομάδες. Για να ξέρω και τι θα πω και τι θα μπορέσω να προσφέρω. Τώρα που μου το λες μου έβαλες τη σκέψη έτσι μήπως και μπορώ στα επόμενα χρόνια, να γίνω πιο ενεργή.

Ερ: Αν υπήρχε μία ομάδα να ασχοληθεί με το στρατόπεδο θα ήθελες να συμμετάσχεις;

Κ: Ναι ναι. Βέβαια, βέβαια θα ήθελα. Γιατί η καθημερινότητα και η ρουτίνα, το βλέπουμε τόσα χρόνια ξέρουμε τι είναι, αλλά το προσπερνάμε και αφήνουμε τους άλλους να κάνουν οτιδήποτε. Εμείς μόνο λέμε. Ναι θα ήθελα, θα ήθελα να πάρω μέρος.

Ερ: Θα ήθελα Κ. να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ για την ευκαιρία που με έδωσες να κάνουμε αυτή τη συνέντευξη.

Κ: Και εγώ, να είσαι καλά. Ελπίζω να βοήθησα. Δεν ξέρω πολλά πράγματα. Ελπίζω να βοήθησα. Μήπως είναι ευκαιρία και για εμένα να διαβάσω και να ρωτήσω λίγο παραπάνω³⁴⁶. Να μάθω και εγώ παραπάνω να πω και στα παιδιά μου, να πω και σε κάποιον άλλο την ιστορία από στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Ερ: Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Κ: Να είσαι καλά, ευχαριστώ και εγώ.

³⁴⁶ Κωδικός: 3.ΚΦ.6.

09) Η συνέντευξη του Φ. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 20/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Φ.: Ερευνώμενος

Ερ: Καλησπέρα Φ.

Φ: Καλησπέρα.

Ερ: Θέλω να σε ευχαριστήσω που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή τη συνέντευξη. Και ήταν και πολύ ενδιαφέρον ο περίπατος που είχαμε στο στρατόπεδο. Θες να ξεκινήσουμε λίγο να μου πεις δυο λόγια για εσένα; Με τι ασχολείσαι;

Φ: Ναι. Είμαι ιδιωτικός υπάλληλος. Μάγειρας. Ε αυτά.

Ερ: Που εργάζεσαι;

Φ: Εργάζομαι ναι. Σε ένα εστιατόριο. Στην ευρύτερη περιοχή, προς το Ρετζίκι. Ναι... σχετικά κοντά από εδώ.

Ερ: Και που έχεις σπουδάσει;

Φ: Ναι έχω τελειώσει σχολή τουριστικών επαγγελμάτων. Τμήμα μαγειρικής.

Ερ: Που;

Φ: Στην Περαιά. Θεσσαλονίκη.

Ερ: Έχεις ελεύθερο χρόνο;

Φ: Έχω ναι. Εκτός ωραρίου δουλειάς.

Ερ: Και πως τον αξιοποιείς;

Φ: Συνήθως επειδή ο χρόνος είναι περιορισμένος προσπαθώ να το αξιοποιήσω στη διασκέδαση. Να ξεφύγω λίγο από την ρουτίνα της δουλειάς. Και να κάνω φυσικά και κάποιες εργασίες που χρειάζομαι ας πούμε. Ε συνήθως θα βγω για ένα καφέ. Να βρεθώ με κάποιους φίλους, συνάδελφους που κάνουμε μαζί ρεπό γιατί δεν έχουμε πάντα, δεν έχουμε τα Σαββατοκύριακα ρεπό, έχουμε καθημερινές. Αυτά.

Ερ: Μένεις στην περιοχή;

Φ: Ναι εδώ μεγάλωσα, στην Πολίχνη. Είναι το πατρικό μου. Και εδώ συνεχίζω και μένω τώρα.

Ερ: Μένεις μόνος σου; Έχεις οικογένεια;

Φ: Ναι είμαι παντρεμένος, έχω δυο παιδιά.

Ερ: Μένεις κοντά στο στρατόπεδο;

Φ: Δεν είναι τόσο κοντά. Με το λεωφορείο ας πούμε είναι δυο τρία λεπτά. Τρεις τέσσερις στάσεις. Αλλά εκεί πήγαινα σχολείο. Έχω τελειώσει το λύκειο, τεχνικό λύκειο, που ήταν ακριβώς απέναντι από το στρατόπεδο.

Ερ: Το παρατηρείς;

Φ: Σε καθημερινή βάση και από όταν ήμουνα στο σχολείο σε καθημερινή βάση είχαμε επαφή. Αφού απέναντι ήταν το στρατόπεδο είχαμε άμεση επαφή.

Ερ: Τι σου προκαλεί η εικόνα του;

Φ: Πάντα μου θύμιζε εποχές ας πούμε του μεσοπολέμου³⁴⁷. Τα κτίρια επειδή έχουνα ένα κλασσικό ρυθμό και πάντα το μυαλό μου πήγαινε εκεί. Όχι κάτι ιδιαίτερο. Δηλαδή οι μνήμες, μου έφερνε αυτά στο μυαλό. Δηλαδή οι γνωστές εικόνες και από ντοκιμαντέρ που βλέπεις για το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Επειδή τα κτίρια είναι τόσο παλιά μέσα, αυτές τις μνήμες σου ξυπνάνε.

Ερ: Γνωρίζεις την ιστορία του;

Φ: Γνωρίζω κάποια πράγματα. Ντάξει όχι, δεν ασχολήθηκα ιδιαίτερα η αλήθεια είναι για να μάθω κάποια, αλλά επειδή έτυχε να διαβάσω και άρθρα και διάφορα ντοκιμαντέρ ξέρω κάποια πράγματα ας πούμε.

Ερ: Τι γνωρίζεις;

Φ: Ξέρω ότι σαν χώρος στρατοπέδευσης υπήρχε απτούς συμμάχους στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και φυσικά και από τότε σιγά σιγά γίναν και πιο μόνιμες δομές μέσα ας πούμε. Οι στρατώνες, αποθήκες πυρομαχικών. Δηλαδή από τότε ξεκίνησε. Αυτό το ξέρω ας πούμε. Και σιγά σιγά εξελίχθηκε και έγινε ένα μόνιμο στρατόπεδο στην περιοχή. Κοίταξε η αλήθεια είναι ότι επειδή το τελευταίο διάστημα το χρησιμοποιούσαν σαν φυλακές στρατιωτικές αυτό βγάζει έναν αρνητισμό. Δηλαδή ξες ότι είναι φυλακές. Όλοι συναισθηματικά με τις φυλακές δεν νομίζω ότι είμαστε πια και στο καλύτερο. Και είναι κάτι αρνητικό. Δηλαδή επειδή ξέρω ότι τελευταία χρησιμοποιούνταν μόνο για, σαν στρατιωτικές φυλακές και είχαν και κάποιες αποθήκες οχήματα που βάζανε. Αυτό ναι ήταν ένα αρνητικό στοιχείο. Όταν περνούσα απέξω, και ήταν το διάστημα που ήμουνα και στο λύκειο, που κάθε μέρα περνούσα απέξω και έβλεπα τον φύλακα εκεί απέξω ας πούμε. Να σου πω κάτι σίγουρα δεν μου έβγαζε κάτι ευχάριστο. Δηλαδή δεν θα ήθελα να υπάρχουν φυλακές μέσα στον ιστό της πόλης.

Το ότι χρησιμοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια γι' αυτό το πράγμα ας πούμε δεν ήταν κάτι θετικό. Γιατί γύρω γύρω υπήρχε ο ιστός της πόλης. Ας πούμε ζούσαν οι άνθρωποι, η καθημερινότητα τους. Και περνούσαν από μπροστά και βλέπανε τον φύλακα. Υπήρχε και ταμπέλα απέξω, στρατιωτικές φυλακές.

...Ναι δεν νομίζω να είναι κάτι(θετικό), είναι θλίψη.

Ερ: Από ποιες πηγές έμαθες για το στρατόπεδο; Από τοπικά λευκώματα ιστορικά;

Φ: Όχι όχι. Μέσα από ντοκιμαντέρ, μέσα από άρθρα ας πούμε που έχουν γραφτεί σχετικά. Και βασικά και μέσα από ντοκιμαντέρ ιστορικά που κάνουν αναφορές στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά³⁴⁸.

Ερ: Ατομικά δηλαδή;

Φ: Ναι ατομικά.

Ερ: Από το σχολείο;

³⁴⁷ Κωδικοί: 3ΚΓ19

³⁴⁸ Κωδικοί: 3ΚΓ10

Φ: Κοίτα δεν ξέρω τώρα ... τώρα μπορεί να κάνουνε κάποιοι. Για τα παιδιά που πηγαίνουν τώρα σχολείο ίσως κάνουν ας πούμε κάποια ενημέρωση. Τότε που πήγα να εγώ εκείνα τα χρόνια δεν κάναν. Δεν κάναν. Ήταν κάτι που το ζούσαμε το στρατόπεδο, ότι υπήρχε από πάντα εκεί. Και η εικόνα τη βλέπαμε πάντα. Αλλά δεν μας ανέφερε κάποιος, και στο σχολείο ακόμα, ότι εδώ απέναντι που βλέπετε το στρατόπεδο, που πηγαίναμε καθημερινά ας πούμε, ότι αυτό το στρατόπεδο έχει αυτή την ιστορία. Κανένας³⁴⁹.

Ερ: Γνωρίζεις για την αξιοποίηση του στρατοπέδου και την πρόταση ανάπλασής του;

Φ: Ναι ξέρω ότι τα τελευταία χρόνια κάναν προσπάθειες να αποδοθούν, να αποδοθεί ο χώρος στους δήμους και να αξιοποιηθεί. Γιατί τα στρατόπεδα είναι τα μόνα μέρη που έχουνε μείνει με πράσινο και δεν έχουν χτιστεί. Έτσι υπάρχει το πράσινο μέσα, πεύκα, πευκόδασος στην ουσία. Είναι μια τεράστια έκταση χωρίς πολλά κτίρια που μπορεί να αξιοποιηθεί από το, από τους δήμους.

Ερ: Πιστεύεις πως οι επιθυμίες σου για το στρατόπεδο αντιπροσωπεύουν και τις ανάγκες της περιοχής σου;

Φ: Σαφώς υπάρχει, σαφώς υπάρχει. Δεν είναι ότι, με την αντιπαροχή που δόθηκε γενικότερα και σε όλη τη Θεσσαλονίκη, χτίστηκαν άναρχα όλα τα κτίρια. Χωρίς να υπάρχει χώρος πρασίνου, χωρίς να υπάρχει χώρος για να παρκάρουν τα αυτοκίνητα. Και ο κόσμος είναι μέσα στο τσιμέντο. Οπότε υπάρχει ανάγκη σίγουρα για πράσινο. Είναι διέξοδος για την περιοχή. Ναι!

Νομίζω, από αυτά που διάβασα, ότι τελευταία κάτι δόθηκε στους δήμους και ξεκίνησαν ήδη ας πούμε διαδικασίες για να αξιοποιηθούν. Θα είναι χώρος πρασίνου. Δραστηριοτήτων ας πούμε γενικότερα.

Ερ: Εσύ αν είχες τη δυνατότητα πως θα διαμόρφωνες το στρατόπεδο;

Φ: Κοίταξε δεν νομίζω ότι θα έκανα και κάτι πολύ διαφορετικό. Απλώς επειδή υπάρχουν κτίρια και είναι ιστορικά κτίρια και πρέπει να διατηρηθούν και να χρησιμοποιηθούν να αξιοποιηθούν. Δηλαδή έχουμε, αυτή τη στιγμή έχουμε τις δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες στεγάζονται σε διάφορα κτίρια. Μπορούν να αξιοποιήσουν μεγάλα κτίρια που μπορούν να γίνουν αίθουσες εκδηλώσεων και να παραχωρούνται και στους πολίτες για διάφορες εκδηλώσεις έτσι του δήμου. Σύλλογοι μπορούν να στεγαστούν μέσα αντί να νοικιάζουν σε διάφορες περιοχές. Δηλαδή να παραχωρηθούν αίθουσες γιατί έχει πάρα πολλά κτίρια μέσα. Και όσα μπορούν βεβαίως, όσα είναι στατικός έτσι, μπορούν να διατηρηθούν ας πούμε. Κάποια επέμβαση με την ιστορία του;! Κοίταξε αν διατηρηθούν τα κτίρια είναι ένα κομμάτι της ιστορίας του. Εντάξει δεν θέλει να κάνεις και κάτι ιδιαίτερο. Αν και από ότι θυμάμαι θα κάνουν και κάποιο μουσείο μέσα. Είναι καλό, θετικό. Αλλά και από μόνα τους τα κτίρια δίνουν αυτό που θέλει να δει ο πολίτης.

Ερ: Γνωρίζεις εάν υπάρχουν ομάδες που δρουν για το στρατόπεδο;

Φ: Ξέρω ότι υπάρχουν, υπάρχουνε. Όπως και για το στρατόπεδο Καρατάσου που είναι πιο κοντά ας πούμε και για του Παύλου Μελά. Υπάρχουνε εθελοντές, σωματεία που έχουνε ενδιαφερθεί και έχουν κάνει

³⁴⁹ Κωδικοί: ΑΤ

δράσεις για να αποδοθεί το στρατόπεδο στους Δήμους. Το ξέρω. Εγώ δεν συμμετείχα ας πούμε, γιατί λόγω δουλειάς δεν συμμετείχα. Δεν είχα το χρόνο. Αλλά ξέρω ότι υπάρχουνε και μάλιστα ενεργές ομάδες.

Ερ: Αν είχες τον χρόνο θα ήθελες; Είναι μέσα στα ενδιαφέροντά σου η ενασχόληση με τα κοινά;

Φ: Ναι γιατί όχι, φυσικά. Απλώς λόγω δουλειάς δεν έχω τα Σαββατοκύριακα, δεν είναι ελεύθερα. Γιατί συνήθως τότε έχει, ο περισσότερος κόσμος τότε έχει χρόνο για να δραστηριοποιηθεί σε τέτοια θέματα. Εγώ τα Σαββατοκύριακα δουλεύω. Τις καθημερινές είναι εργάσιμες μέρες για άλλους. Δεν γίνεται και κάποια δράση θετική.

Ερ: Ευχαριστώ πάρα πολύ για τη συνέντευξη!

Φ: Ευχαριστώ και εγώ!

Ερ: Εύχομαι καλή συνέχεια!

Φ: Να σαι καλά!

10) Η συνέντευξη της Ι. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 21/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Ι.: Ερευνώμενη

Ερ: Καλησπέρα Ι.

Ι: Καλησπέρα.

Ερ: Θέλω να σε ευχαριστήσω που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή τη συνέντευξη.

Ι: Η χαρά είναι δική μου.

Ερ: Και ήτανε και πολύ ενδιαφέρον και ο περίπατος που είχαμε στο στρατόπεδο.

Ι: Όπως τα λες είναι.

Ερ: Οπότε θες να ξεκινήσουμε με το να μου πεις λίγα λόγια για εσένα; Με τι ασχολείσαι.

Ι: Είμαι 44 χρονών. Δουλεύω στον ιδιωτικό τομέα, στην εστίαση. Τον ελεύθερο μου χρόνο μ' αρέσει να περπατάω, να βλέπω ταινίες, μουσική. Αυτά.

Ερ: Έχεις σπουδάσει σχετικά με το συγκεκριμένο χώρο;

Ι: Όχι, τα έφερε έτσι τύχη που λόγω του συζύγου και εγώ μπήκα σε αυτόν τον χώρο.

Ερ: Και ποιο είναι το πόστο σου στον χώρο της εστίασης;

Ι: Ε είμαι μέσα στην κουζίνα. Βοηθός μάγειρα στη κρύα κουζίνα.

Ερ: Είσαι κάτοικος του δήμου Παύλου Μελά

Ι: Ναι.

Ερ: Νοικιάζεις ή..

Ι: Όχι, έχουμε δικό μας σπίτι.

Ερ: Και το στρατόπεδο είναι κοντά στο σπίτι σας;

Ι: Είναι γύρω στα δύο χιλιόμετρα.

Ερ: Το παρατηρείς συχνά;

Ι: Ε ναι για να κατέβω να κάνω τις δουλειές μου, ταχυδρομείο-κέντρο, περνάω με το αστικό και πολλές φορές και με τα πόδια μπροστά από στρατόπεδο.

Ερ: Τι σου προκαλεί η εικόνα του;

Ι: Είναι ένα, μεγάλος χώρος, δεν είναι αξιοποιημένος. Παραμελημένος θα έλεγα³⁵⁰.

Ερ: Τι είναι παραμελημένος; Τα κτήρια;

Ι: Και όχι μόνο τα κτήρια. Δεν μιλάω για τις υποδομές. Μιλάω και μέσα ο χώρος, όλη η διαρρύθμιση όπως είναι και τα δέντρα του, τα πάντα είναι παραμελημένα.

Ερ: Εσύ το έχεις επισκεφτεί μέσα;

Ι: Ναι.

³⁵⁰ Κωδικός: 3ΚΓ5

Ερ: Και τι έκανες;

Ι: Σε διάφορες εκδηλώσεις που γίνονται Χριστούγεννα, είτε για βόλτα είτε στην εκκλησία, έχω πάει. Έχω πάει να. Το έχω επισκεφτεί. Το έχω περπατήσει μέσα. Έτσι όπως είναι μόνο να περπατήσει. Και αυτό πρωινές ώρες γιατί το βράδυ έχουμε δει να παίζουν μέχρι και κρίκετ οι, αυτοί που έρχονται από άλλες χώρες.³⁵¹

Ερ: Πώς θα ήθελες να είναι αυτός ο χώρος;

Ι: Τι θα μπορούσε να γίνει;

Ερ: Ναι ναι ακριβώς!

Ι: Έχουν κάνει ένα πάρκο. Πάρκο... Ένα πάρκινγκ απ' την πάνω πλευρά. Θα μπορούσε να δοθεί ένα τμήμα του για πάρκινγκ³⁵². Θα μπορούσαν να γίνουν όπως είπαμε τα κτίρια. Για να έχει ο κόσμος να πηγαίνει. Ένα τεράστιο πάρκο με ποδηλατοδρόμο. Γιατί είναι πολύ μεγάλο. Είναι πολλά στρέμματα για να το περπατήσεις. Ποδηλατοδρόμος, σιντριβάνια. Τα πάντα φαντάζομαι ότι μπορείς να κάνεις αν έχεις καλή διάθεση από όλους τους φορείς. Είναι ένας ανεκμετάλλετος χώρος. Τεράστιος χώρος πράσινου που έτσι θα έπρεπε να παραμείνει. Αλλά και χώρος ο οποίος θα μπορούσαν να γίνουν πολλά πράγματα μέσα. Θα μπορούσαν να γίνουν κολυμβητήρια, θα μπορούσαν να γίνουμε γηπεδάκια, να αθλούνται τα παιδιά. Τώρα δεν μπορώ να σκεφτώ αλλά πάρα πολλά πάντως. Πολλά πράγματα. Να αξιοποιηθεί η περιοχή. Το βράδυ δεν μπορείς να περπατήσεις. Για να γυρίσεις βράδυ και να είσαι από τη μεριά του στρατοπέδου νύχτα δεν μπορείς. Ούτε φυλάσσεται. Οπότε είναι πολύ δύσκολο.

Ερ: Πιστεύεις πως οι επιθυμίες σου για το στρατόπεδο ανταποκρίνονται και στις ανάγκες της κοινότητάς σου; Έχει αρκετούς τέτοιους χώρους;

Ι: Όχι φυσικά και δεν είναι επιπλέον σε μια μεγαλούπολη. Και ειδικά εδώ πάνω έχουμε και το άλλο το στρατόπεδο αλλά και πάλι. Ο χώρος πράσινος, ο χώρος πράσινος για κάθε άτομο αντιστοιχεί σε πόσα τετραγωνικά μέτρα. Οπότε το χρειαζόμαστε και το έχουμε ανάγκη όλοι μας.

Ερ: Γνωρίζεις αν έχουν γίνει δράσεις πίεσης προς την πολιτεία για την αξιοποίηση του στρατοπέδου;

Ι: Δράσεις, όταν εννοείς δράσεις εννοείς γενικά πως θα το εκμεταλλευτεί.

Ερ: Ναι. Αν γνωρίζεις.

Ι: Δεν γνωρίζω πολλά. Γνωρίζω μόνο ότι υπάρχουν διαμάχες στον ποιο ανήκει ακριβώς το στρατόπεδο³⁵³. Μόνο αυτό.

Ερ: Σε σχέση με τους Δήμους;

³⁵¹ Κωδικός: ΑΕΝ

³⁵² Κωδικός: 2ΚΓ14

³⁵³ Κωδικός: 3ΚΓ8

I: Σε σχέση με τους Δήμους. Ναι με την εκκλησία. Με το στρατό που είναι μέσα και οι φυλακές. Αυτά ξέρω, ότι δεν το έχουν ξεκαθαρίσει ακόμη.

Ερ: Γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου;

I: Όχι.

Ερ: Ασχολείσαι με τα κοινά της περιοχής σου;

I: Ναι.

Ερ: Συμμετέχεις γενικά σε συλλόγους ή σε ομάδες για παράδειγμα;

I: Ναι.

Ερ: Θα ήθελες να μου πεις περισσότερα για αυτό;

I: Ναι. Είμαστε ένας σύλλογος το οποίο, δραστηριοποιούμαστε στο Καρατάσου στο στρατόπεδο³⁵⁴. Είχε μοιράσει ο Δήμος κάποια μέτρα που αντιστοιχούν στον καθένα. Και έχουν βάλει κήπους και έτσι περνάμε τις ώρες μας με παρέα και φυτεύουμε. Το ίδιο θα έπρεπε να κάνει και εδώ πιστεύω. Να αξιοποιηθεί λίγο, ώστε να φυλάσσετε και ο χώρος από τους ήδη κατοίκους.

Ερ: Τι σε κινητοποιεί και συμμετέχεις στον συγκεκριμένο σύλλογο;

I: Νομίζω ότι είναι καλό να ξεφεύγουμε. Να υπάρχουνε παρέες και όχι μόνο σε καφέ έξω. Το να είμαστε, να βρισκόμαστε με τη φύση. Το να καλλιεργούμε τα δικά μας πράγματα. Και είναι το θεωρώ πάρα πολύ καλό.

Ερ: Ωραία Ιφιγένεια, θέλω να σε ευχαριστήσω πάρα πολύ που μου παραχώρησες αυτή τη συνέντευξη.

I: Και εγώ σε ευχαριστώ.

³⁵⁴ Κωδικός: ΚΕ

11) Η συνέντευξη του Π. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 25/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Π:Ερευνώμενος

Ερ: Καλησπέρα Πέτρο.

Π: Καλησπέρα.

Ερ: Θέλω να σε ευχαριστήσω πολύ που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή τη συνέντευξη.

Π: Και εγώ σε ευχαριστώ.

Ερ: Και ήταν έτσι και ενδιαφέρον ο περίπατος που είχαμε γύρω από το στρατόπεδο.

Π: Ναι, η αλήθεια είναι ότι και εμένα μου άρεσε πολύ γιατί είναι και ένα μέρος που περνάω καθημερινά διότι μένω κοντά.

Ερ: Μένεις κοντά στο στρατόπεδο;

Π: Ναι, ναι μένω αρκετά κοντά. Οπότε είναι ένας δρόμος που περνάω σχεδόν κάθε μέρα.

Ερ: Θέλεις να μου πεις δύο λόγια για σένα;

Π: Ναι. Όπως σου είπα ξανά με λένε Πέτρο. Είμαι μελισσοκόμος. Τα τελευταία χρόνια, τα τελευταία έξι χρόνια ζω στη Θεσσαλονίκη. Ωστόσο αρκετά συχνά λόγω του επαγγέλματός μου κατεβαίνω στο χωριό μου για να είμαι κοντά στη δουλειά όσο περισσότερο μπορώ. Αλλά η βάση μου εδώ και έξι χρόνια είναι στη Θεσσαλονίκη.

Ερ: Έχεις σπουδάσει;

Π: Δεν έχω σπουδάσει. Είναι οικογενειακή επιχείρηση η μελισσοκομία. Αποφάσισα να ασχοληθώ με αυτήν. Ωστόσο αποφάσισα να μην ζήσω στο χωριό και να μείνω σε μια πόλη.

Ερ: Πόσο καιρό ζεις στη Θεσσαλονίκη;

Π: Ζω τα τελευταία έξι χρόνια.

Ερ: Μένεις μόνος σου;

Π: Ναι μένω μόνος μου.

Ερ: Νοικιάζεις ή μένεις σε ιδιόκτητη κατοικία;

Π: Ναι νοικιάζω όλα αυτά τα χρόνια, μόνος μου. Ε ναι και...

Ερ: Έχεις ελεύθερο χρόνο;

Π: Όχι πάρα πολύ ωστόσο πάντα υπάρχει ελεύθερος χρόνος, έστω και λίγο.

Ερ: Πώς τον αξιοποιείς;

Π: Αν και είναι ελάχιστος, αυτό που κάνω στον ελεύθερο μου χρόνο είναι να βλέπω την κοπέλα μου. Όσο περισσότερο μπορώ. Και τους φίλους μου, γιατί μένουν σε άλλες πόλεις, είναι λίγο μακριά. Οπότε ή με το τηλέφωνο ή με το skype. Για να έχω κάποια επικοινωνία μαζί τους.

Ερ: Τι κάνετε συγκεκριμένα ;

Π: Επιλέγουμε περισσότερο να βλέπουμε ταινίες αλλά όταν η μέρα είναι ωραία, έχει ήλιο, μας αρέσουν πολύ οι βόλτες, έστω και με τα πόδια. Στη γειτονιά, στη παραλία της Θεσσαλονίκης. Γενικότερα νομίζω ότι η βόλτα είναι κάτι που και μου αρέσει πολύ και προσπαθώ όσο περισσότερο μπορώ να το κάνω.

Ερ: Κάνεις βόλτα και στο στρατόπεδο;

Π: Ναι. Ναι η αλήθεια είναι ότι πολλές φορές περνάω και επειδή μου αρέσει η περιοχή κάνω και βόλτα εκεί.

Ερ: Τι σου αρέσει σε αυτόν τον χώρο;

Π: Ε μου αρέσει πολύ στο χώρο που βρίσκεται που γύρω γύρω υπάρχει πράσινο τοπίο που με παραπέμπει και στο, και στο χωριό. Είναι κάτι που αγαπώ να υπάρχει, παρόλο που είναι σε πόλη. Το συναίσθημα όμως που με προκαλεί βλέποντας το κτίριο είναι έτσι λίγο περίεργο. Μου δείχνει μια εγκατάλειψη, μια απομόνωση. Κάτι που ίσως είναι πολύ κρυφό.

Ερ: Τι σου βγάζει εγκατάλειψη;

Π: Νομίζω ότι το κτίριο σαν κτίριο. Ότι είναι στην άκρη, δεν υπάρχουν φωνές. Δεν ακούγεται κάτι. Οπότε αυτό είναι νομίζω που με προκαλεί εγκατάλειψη.

Ερ: Γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου;

Π: Δεν έχω διαβάσει την ιστορία³⁵⁵. Δεν θα ήθελα να την διαβάσω. Ωστόσο έχω μια εικόνα στο τι συνέβαινε και ίσως αυτό είναι που μου δημιουργεί την εγκατάλειψη και αυτό το αίσθημα του να μάθω εκεί τι έγινε, τι συνέβη εκεί.

Ερ: Ποια είναι η εικόνα που έχεις;

Π: Ναι. Αυτό που διάβασα λίγο χωρίς να ξέρω πολλές πληροφορίες είναι ότι σε αυτό το συγκεκριμένο κτίριο ανάγκαζαν κάποιους ανθρώπους να δουλεύουν και στην συνέχεια γίνονταν κάποιες εκτελέσεις. Και αυτό που μου δημιουργεί και αυτό που σκέφτομαι είναι πώς άραγε να περνούσαν οι άνθρωποι εκεί. Πολλές φορές για παράδειγμα που βλέπω τα παράθυρα, καταλαβαίνω ή έρχεται εικόνα στο μυαλό μου να βρίσκονται άνθρωποι στα παράθυρα και να ζητάνε βοήθεια. Χωρίς να μπορεί κάποιος να τους ακούσει. Αυτή είναι η εικόνα, έτσι από τα λίγα που έχω διαβάσει και από τα λίγα που έχω πληροφορηθεί. Αυτή είναι η εικόνα που μου δημιουργείται όταν βλέπω το κτίριο.

Ερ: Τι αισθάνεσαι όταν βλέπεις το στρατόπεδο ακριβώς;

Π: Ε σίγουρα δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο συναίσθημα. Ωστόσο αυτό που θα ήθελα είναι να μπορώ να καταλάβω τι περνούσαν οι άνθρωποι. Γιατί στην σκέψη σίγουρα είναι εύκολο να σκεφτείς. Αλλά το να καταλάβεις και να νιώσεις ακριβώς αυτό που περνούσαν, νομίζω ότι αυτό είναι το πιο δύσκολο. Σαν άνθρωπος γενικά είμαι αρκετά συναισθηματικός. Οπότε αν κάποιος άνθρωπος δικός μου ή ακόμα και κάποιος που δεν γνωρίζω καλά μου πει ότι περνάει κάτι, προσπαθώ να μπω στη θέση του και να καταλάβω

³⁵⁵ Κωδικός: ΑΙ

τι είναι αυτό που τον βαραίνει. Ωστόσο σε καμιά περίπτωση δεν μπορώ να νιώσω πως πιθανόν περνούσαν οι άνθρωποι εκεί. Ίσως όμως το συναίσθημα, το ότι μένω και τόσο κοντά, είναι έτσι ένα ρίγος, ένα ... Μια εικόνα το ότι δεν ξέρω και φαντάζομαι τι μπορεί να συνέβαινε. Ίσως μια αδικία. Ναι θα μπορούσα να το πω και αδικία.

Ερ: Πιστεύεις πως τα νιώθεις αυτά επειδή γνωρίζεις την ιστορία του στρατοπέδου;

Π: Νομίζω πως ναι. Νομίζω πως ναι, γιατί γνωρίζω λίγα πράγματα. Έχω λίγες πληροφορίες. Ωστόσο η σκέψη μου είναι κυρίως σε αυτά που μπορεί να συν έβαιναν. Σε αυτά που έχει δημιουργήσει η δικιά μου εικόνα. Αλλά σίγουρα ένα μικρό, ένα πολύ μικρό κομμάτι μπορεί να ευθύνεται και στο ότι έχω διαβάσει κάποια πράγματα. Έστω και λίγα.

Ερ: Πιστεύεις πως χρειάζεται να γνωρίζουμε την ιστορία όταν είναι αρνητικά φορτισμένη ή να την παραγράφουμε ;

Π: Ε όπως και να χει, είτε υπάρχει τραυματικό σοκ η οτιδήποτε, νομίζω πως πρέπει να υπάρχει πληροφόρηση. Και όσο πιο αναλυτική γίνεται. Γιατί είναι κάτι που συνέβη σε ανθρώπους που ζούσαν εκεί και όχι μόνο εκεί. Ωστόσο νομίζω ότι ναι η σωστή πληροφόρηση και το να ξέρεις με πληροφορίες τι ακριβώς έγινε, νομίζω ότι θα βοηθήσει. Και στο να μην κάνει κάποιος άνθρωπος το ίδιο. Σε μελλοντικό χρόνο.

Ερ: Γνωρίζεις πραγματοποιούνται δράσεις, εκδηλώσεις σχετικά με το στρατόπεδο;

Π: Η αλήθεια είναι ότι επειδή λείπω, λείπω αρκετά, δεν γνωρίζω αν γίνεται κάποια και ούτε έχω παρευρεθεί σε κάποια. Ναι λόγω του επαγγέλματος μου που αναγκάζομαι να φεύγω αν τακτά χρονικά διαστήματα η αλήθεια είναι ότι δεν έχω κάποια συγκεκριμένη εικόνα για το αν γίνεται κάτι.

Ερ: Αν μπορούσες να αποφασίσεις για την αξιοποίηση του στρατοπέδου, πώς θα επέλεγες να το διαμορφώσεις;

Π: Ωραία ερώτηση. Όχι, η αλήθεια είναι ότι δεν το έχω σκεφτεί. Ωστόσο αν το σκεφτώ, επειδή βρίσκεται σε ωραίο μέρος. Δηλαδή εγώ όταν περνάω από εκεί αισθάνομαι καλά. Και είναι και στο κέντρο σχετικά. Θα μου άρεσε να υπάρχει έτσι, να αξιοποιηθεί ως ένα πάρκο. Και όχι μόνο πάρκο, απλά λέω πάρκο διότι, επειδή μου αρέσει να βγαίνω και να περπατάω στη γειτονιά μου, έτσι έχω μάθει και από το χωριό μου, νομίζω ότι κάτι τέτοιο θα μου άρεζε. Συναθροίσεις για παράδειγμα ατόμων, φίλων, ερωτικές σχέσεις. Που θα μπορούσαν να περάσουν εκεί χρόνο. Έστω για ένα καφέ, έστω για να πούνε τα νέα τους. Νομίζω ότι θα ήταν μια, ένα ωραίο, ένα ιδανικό πλαίσιο, ένα ιδανικό περιβάλλον για κάτι τέτοιο. Που θα, πιστεύω ότι θα έφερνε και περισσότερο κόσμο εκεί. Και ίσως έτσι θα αναγκαστούν κατά κάποιον τρόπο να μάθουν και την ιστορία. Θα παρακινήσει αρκετό κόσμο. Επειδή μου άρεσε πολύ η ερώτηση που έκανες για το τι διαφορετικό και πως θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ένας τέτοιος χώρος, σκέφτηκα ότι εκτός από κάποιο πάρκο αναψυχής που θα βοηθήσει τους ανθρώπους και να έρθουν πιο κοντά και να μοιραστούν κάποιες εμπειρίες μεταξύ τους αλλά και να μάθουν την ιστορία του στρατοπέδου που συνέβη πριν χρόνια, νομίζω

ότι θα ήταν έτσι και αρκετά ωραίο και ενδιαφέρον αν γινόταν ένα νοσοκομείο. Αν όχι εκεί, διότι το στρατόπεδο είναι εκεί χρόνια οπότε μπορεί να μην υπάρχει σωστή υποδομή και βάση, αλλά θα μπορούσε να υπάρχει ένας χώρος του στρατοπέδου που να μείνει το ίδιο. Ακριβώς όπως είναι χωρίς να χαλάσει ή να αλλάξει κάτι. Νομίζω και αυτό θα ήταν αρκετά ενδιαφέρον.

Ερ: Πιστεύεις πως οι επιθυμίες σου για το στρατόπεδο αναδεικνύουν και τις ανάγκες της περιοχής σου;

Π: Στην χώρα μας και γενικά στην Θεσσαλονίκη υπάρχουν αρκετά νοσοκομεία. Ωστόσο νοσηλευτικό προσωπικό και νοσοκομείο πιστεύω ότι χρειάζεται στους ανθρώπους καθημερινά όλο και περισσότερο. Οπότε πιστεύω ότι θα ήταν κάτι που θα βοηθούσε και θα υπήρχαν εκεί πολλοί άνθρωποι. Και άνθρωποι που δουλεύουν αλλά και περιθαλπόμενοι. Όχι απαραίτητα για, για κάτι κακό στην υγεία τους αλλά για να είναι καλά στην υγεία τους.

Ερ: Πιστεύεις πως χρειάζεται να είναι ενημερωμένοι οι κάτοικοι σε σχέση με την αξιοποίηση του στρατοπέδου;

Π: Πιστεύω πως ναι. Όπως είπα και πριν νομίζω πάλι θα παρακινούσε τους ανθρώπους. Να δείξουν το ενδιαφέρον τους, να πληροφορηθούν καλύτερα. Να μάθουν περισσότερα πράγματα. Και για το τι θα συμβεί και για το τι έχει ήδη συμβεί σε αυτό το μέρος. Εγώ για παράδειγμα, σίγουρα μετά από την συνέντευξη, πιστεύω ότι θα διαβάσω περισσότερα πράγματα έτσι ώστε να ξέρω και να γνωρίζω ακριβώς ή όσο περισσότερο μπορώ τι ακριβώς έγινε. Γιατί έγινε. Ποιος ήταν ο λόγος που έγιναν όλα αυτά. Νομίζω ότι σε όλους τους ανθρώπους και ιδιαίτερα και σε αυτούς που μένουν εκεί σε ένα τέτοιο μέρος, είναι σημαντικό να το γνωρίζουν γιατί είναι η ιστορία. Από σχολείο μαθαίνουμε γεγονότα της ιστορίας. Γεγονότα που έχουν συμβεί πολλά χρόνια πριν. Είναι, ανήκει όμως και αυτό στην ιστορία μας. Για κάποιους ανθρώπους που, εντός εισαγωγικών, δεν πέρασαν καλά. Βίωσαν κάτι άσχημο, κάτι απάνθρωπο. Οπότε έτσι ίσως ευαισθητοποιήσει τους ανθρώπους. Ίσως έρθει ο κόσμος για λίγο στην θέση των ανθρώπων που χάθηκαν εκεί. Νομίζω. Νομίζω κάπως έτσι.

Ερ: Πιστεύεις πως δράσεις που μπορεί να συμμετάσχουν κάτοικοι σε σχέση με το στρατόπεδο έχουν νόημα;

Π: Ναι. Θεωρώ ότι θα ήταν καλή ιδέα γιατί πάλι θα παρακινήσει τους ανθρώπους στο να ασχοληθούν με κάτι και συγκεκριμένα να ασχοληθούν με αυτόν τον τρόπο που για εμένα είναι σημαντικός. Να καταλάβουν δηλαδή και όλοι και όλοι μας ακόμα και εγώ περισσότερο αλλά και όλοι ότι ήταν ένα σημαντικό μέρος. Κάτι κακό συνέβη εκεί. Οπότε ναι και η δράση, κάποια δράση στο στρατόπεδο νομίζω ότι θα ήταν μια πολύ καλή ιδέα.

Ερ: Και η;

Π: Η δράση, κάποια δράση που θα μπορούσε να γίνει στο στρατόπεδο θα ήταν μια καλή ιδέα.

Τώρα που το σκέφτηκα καλύτερα όντως είχα παρακολουθήσει μια δράση που είχε γίνει. Δεν είχα πληροφορηθεί από κάπου ωστόσο ήταν Χριστούγεννα νομίζω πριν κατέβω στο χωριό για τις δουλειές. Είδα πάρα πολύ κόσμο μαζεμένο στο στρατόπεδο και ενώ περνούσα από εκεί εφόσον είδα πολύ κόσμο μπήκα

και εγώ μέσα να δω τι γίνεται. Η αλήθεια είναι ότι δεν, ακριβώς τι δράση ήταν δεν θυμάμαι. Ωστόσο επειδή είδα πάρα πολύ κόσμο το θεώρησα μια ωραία ευκαιρία να πάω και εγώ να γίνω μέλος με τους υπόλοιπους που βρισκότουσαν εκεί. Και ήταν, και ήταν έτσι όμορφο συναίσθημα.

Ερ: Και τι ακριβώς γινόταν στην εκδήλωση;

Π: Νομίζω πως από ότι θυμάμαι καλά ήταν ένας σύλλογος που είχε κάνει κάποια δώρα, κάτι σαν γούρια τα οποία και τα μοίραζαν, υπήρχαν και δώρα που μοίραζαν αλλά και δώρα που ο κόσμος μπορούσε να αγοράσει. Σαν ε, σαν παζάρι. Και αυτό ώθησε και περισσότερους ανθρώπους να έρθουνε στην ομάδα. Στην παρέα.

Ερ: Παρατήρησες διαφορά σε σχέση με τις σκέψεις σου για το στρατόπεδο όταν το επισκεπτόσουν μόνος και σε σχέση με την εκδήλωση;

Π: Ναι. Ναι ήταν η τελευταία που είδα τόσο πολύ κόσμο. Η τελευταία φορά νομίζω ήταν πριν από λίγες μέρες που, που πέρασα. Ωστόσο ήμουν βιαστικός και δεν πέρασα αρκετό χρόνο. Αλλά αυτό που θυμάμαι με την δράση ήταν κάτι που, είδα πάρα πολύ κόσμο. Πρώτη φορά είδα να υπάρχουν στο στρατόπεδο αρκετός κόσμος. Κόσμος που σε άλλες περιπτώσεις δεν είχα ξαναδεί. Γιατί υπήρχαν και μέλη του συλλόγου αλλά και άνθρωποι που ήρθαν να αγοράσουν. Να πάρουν κάποιο δώρο, ένα γούρι.

Ερ: Συμμετέχεις σε κάποια τοπική ομάδα δράσης, εθελοντισμού, συλλόγου;

Π: Ε δεν είμαι. Δεν είμαι μέλος κάποιου συλλόγου διότι φεύγω αρκετά συχνά. Ωστόσο αν ο χρόνος μου με βοηθήσει θα ήθελα. Θα ήθελα να συμμετέχω σε ένα σύλλογο, σε κάποια δράση. Διότι σαν άνθρωπος μ' αρέσει να προσφέρω στους ανθρώπους. Όποιος και να είναι ο άνθρωπος που έχω απέναντί μου. Νομίζω το, το συλλογικό καλό και όταν κάνεις κάτι καλό, δεν το κάνεις για την επιβράβευση ή για κάτι άλλο, το κάνεις επειδή το θέλεις.

Είμαι όμως της άποψης ότι όταν κάνεις κάτι καλό, συμβαίνει και κάτι καλό. Και σε εμένα και στους ανθρώπους που έχεις δίπλα σου.

Ερ: Πολύ ωραίο αυτό σαν σκέψη.

Π: Ναι γιατί και εγώ τώρα το σκέφτομαι λίγο καλύτερα. Και εφόσον μου δοθεί ο χρόνος θα ήθελα να το κάνω. Νομίζω θα ήταν μια ωραία ιδέα. Θα προσελκύσει παραπάνω κόσμο να παρευρεθεί.

Ερ: Πιστεύεις πως οι δράσεις από πολίτες θα ήταν θετικό παράδειγμα για το στρατόπεδο;

Π: Ναι. Ναι θα ήθελα πολύ. Για παράδειγμα αν γίνει κάποια δράση έτσι ώστε να δοθούν τρόφιμα ή ρούχα σε ανθρώπους που το έχουν ανάγκη. Νομίζω θα τους, θα τους φέρει και κοντά στο στρατόπεδο, θα γίνει και κάτι καλό. Και βλέποντας ένα χώρο, ένα μέρος, ένα κτίριο θα σκεφτούν. Τι έγινε εδώ, τι κτίριο είναι αυτό; Τι μπορεί να γίνει; Είναι ανοιχτό τώρα; Παλιά τι ήταν; Οπότε ίσως αυτό τους δώσει την ευκαιρία να το ψάξουνε λίγο παραπάνω.

Ερ: Θέλω να σε ευχαριστήσω πραγματικά που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή τη συνέντευξη.

Π: Και για εμένα ήταν μια ωραία ευκαιρία διότι δεν έχω συζητήσει ξανά όλα αυτά που σκέφτομαι σχετικά με το στρατόπεδο με άλλους ανθρώπους, οπότε μόλις είδα την αφίσα κατευθείαν σκέφτηκα ότι θα ήταν μια πολύ ωραία ιδέα να μιλήσω για ένα μέρος που περνάω σχεδόν κάθε μέρα. Και για ένα μέρος που ξέρω λίγα πράγματα. Ωστόσο είναι κάτι που επειδή βλέπω συχνά και καθημερινά, ήταν έτσι και για εμένα πολύ όμορφο το ότι μοιράστηκα τις σκέψεις μου.

Ερ: Πολύ χαίρομαι γι αυτό και αν και εφόσον το επιθυμείς θα σε έχω στο νου μου για κάποια επόμενη ίσως ομαδική συζήτηση ή για κάποια δράση. Οπότε αν θέλεις μπορούμε να το δούμε σε δεύτερο χρόνο.

Π: Εννοείται και θα ήμουν και πολύ χαρούμενος αν ξαναγίνει κάτι τέτοιο. Και με περισσότερους ανθρώπους. Νομίζω το ότι αν συζητήσουμε πολλοί άνθρωποι για πράγματα που ξέρουμε ή για πράγματα που βλέπουμε ή που σκεφτόμαστε σχετικά με το στρατόπεδο, νομίζω ότι θα ήταν μια πολύ ωραία ιδέα. Θα μου άρεσε.

Ερ: Πολύ χαίρομαι.

Π: Και εγώ. Και εγώ. Ήταν ωραία ευκαιρία.

Ερ: Οπότε να σου ευχηθώ καλή συνέχεια.

Π: Και σε εσένα. Σε ευχαριστώ και εγώ πολύ.

Ερ: Ωραία. Και καλή τύχη ότι και αν κάνεις.

Π: Σε ευχαριστώ. Σε ευχαριστώ πολύ.

Ερ: Και θα είμαστε σε επικοινωνία.

Π: Εννοείται εννοείται. Καλή συνέχεια.

12)Η συνέντευξη του Λ. Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 28/02/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

Λ:Ερευνώμενος

Ερ: Καλησπέρα Λ.

Λ: Καλησπέρα.

Ερ: Θέλω να σε ευχαριστήσω αρχικά που αποφάσισες να μου παραχωρήσεις αυτή τη συνέντευξη. Και ήταν και πολύ ενδιαφέρον και ο περίπατος που είχαμε γύρω από στρατόπεδο. Θα ήθελες να μου πεις έτσι λίγο δύο λόγια για εσένα; Ας πούμε, με τι ασχολείσαι;

Λ: Είμαι φοιτητής. Σπουδάζω στη Θεσσαλονίκη στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Ερ: Τι σπουδάζεις;

Λ: Λογιστική και χρηματοοικονομική.

Ερ: Σε ποιο έτος είσαι;

Λ: Στο δεύτερο.

Ερ: Στο δεύτερο.

Λ: Είμαι μόνιμος κάτοικος της Θεσσαλονίκης. Μένω με την οικογένεια μου, συγκεκριμένα στη Πολίχνη.

Ερ: Νοικιάζετε;

Λ: Όχι είναι ιδιόκτητο το σπίτι. Δήμος Παύλου Μελά είναι πλέον η Πολίχνη. Ε αυτό.

Ερ: Πόσο χρονών είσαι;

Λ: 20. Σχεδόν 20.

Ερ: Σχεδόν 20. Και τώρα ως φοιτητής έχεις ελεύθερο χρόνο;

Λ: Αρκετό ναι.

Ερ: Και πως τον αξιοποιείς;

Λ: Συνήθως με, είτε με εξόδους με τους φίλους μου είτε με κάποιο περίπατο. Αυτά...

Ερ: Ασχολείσαι με κάποιο άθλημα;

Λ: Α ναι. Παίζω, είμαι αθλητής badminton.

Ερ: Α πολύ ενδιαφέρον. Και πηγαίνεις σε αγώνες; Είσαι ερασιτέχνης;

Λ: Όχι ερασιτεχνικά. Πλέον κάνω διαιτησία. Διαιτησία και προπονήσεις για την άθληση απλά. Δύο φορές την εβδομάδα.

Ερ: Πόσα χρόνια ασχολείσαι με αυτό;

Λ: 9 χρόνια.

Ερ: 9 χρόνια. Τι σου αρέσει ακριβώς σε αυτό το άθλημα; Πως το επέλεξες;

Λ: Είναι ατομικό άθλημα. Το οποίο το θεωρώ σημαντικό γιατί βασίζεσαι στις δικές σου δυνάμεις και δεν ξέρω. Ίσως το κλίμα στην προπόνηση, τις πρώτες προπονήσεις που έκανα, αυτό με έκανε να...

Ερ: Είσαι σε κάποια ομάδα στην περιοχή σου;

Λ: Ναι ναι. Υπάρχει ομάδα που προπονείται στην Πολίχνη. Ανήκει στο Ωραιόκαστρο, αλλά προπονείται στην Πολίχνη.

Ερ: Η οποία είναι ιδιωτική, δημοτική;

Λ: Ήταν παλαιότερα δημοτική της Πολίχνης. Επειδή διαλύθηκε όμως το σωματείο τώρα είναι ιδιωτική.

Ερ: Και είπες ότι είσαι μόνιμος κάτοικος στην Πολίχνη. Μένεις κοντά στο στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Λ: Ναι αρκετά κοντά. Γύρω στα 2 χιλιόμετρα.

Ερ: Οπότε το παρατηρείς συχνά γενικά;

Λ: Ναι καθημερινά. Καθημερινά σχεδόν περνάω απ έξω.

Ερ: Θα ήθελες λίγο να μου περιγράψεις τι σου προκαλεί η εικόνα του;

Λ: Είναι παρατημένο, αν και τα τελευταία χρόνια γίνονται κάποιες δράσεις και Χριστούγεννα και αν δεν κάνω λάθος και το Πάσχα. Αλλά είναι, έχει μια εικόνα παραμέλησης.

Ερ: Τι δράσεις γίνονται;

Λ: Αν θυμάμαι καλά έχει, εκτός από το Φεστιβάλ της ΚΝΕ το οποίο γίνεται εδώ και πολλά χρόνια, τα τελευταία χρόνια γίνεται κατά την διάρκεια των Χριστουγέννων ένα Χριστουγεννιάτικο χωριό από το δήμο.

Αν και μπορεί να έχει ένα τέτοιο και σε ιδιωτική εταιρεία, δεν είμαι σίγουρος. Γίνονται ακριτικοί χοροί.

Γίνεται Φεστιβάλ ακριτικών χορών και ποντιακών. Αυτά.

Ερ: Οπότε εκεί κανείς τι ακριβώς μπορεί να κάνει, πέρα από τους χορούς που μπορεί κανείς να καταλάβει εύκολα τι ακριβώς γίνεται. Όσον αφορά το χριστουγεννιάτικο χωριό και τη δράση της ΚΝΕ τι ακριβώς μπορεί να κάνει ένας πολίτης της περιοχής σου αν το επισκεφτεί;

Λ: Όταν γίνεται το Φεστιβάλ της ΚΝΕ έχει συναυλίες όπου μπορεί να παρακολουθήσει. Αν δεν κάνω λάθος έχει και κάποια σεμινάρια, βιωματικά σεμινάρια. Και τώρα στο Χριστουγεννιάτικο χωριό έχει παιδική χαρά για τα παιδιά. Έχει το σπίτι του Αϊ Βασίλη. Δράσεις που υπάρχουν σε κάθε Χριστουγεννιάτικο χωριό.

Ερ: Δεν, υπάρχει κάτι μόνιμο σε σταθερή βάση σαν δράσεις;

Λ: Όχι δεν υπάρχει κάτι μόνιμο.

Ερ: Εσύ έχεις συμμετέχει σε κάποια από αυτά; Έχεις επισκεφτεί το στρατόπεδο γι' αυτό το λόγο;

Λ: Τους ακριτικούς χορούς.

Ερ: Όπου εκεί τι ακριβώς έκανες;

Λ: Έχει ε... παρακολουθήσα μια μέρα τις εκδηλώσεις. Μια μέρα. Όπου δεν χόρεψα η αλήθεια είναι. Αλλά είχε καντίνα από κάποιο σύλλογο για να ενισχυθεί κάποιος σύλλογος ακριτικών χορών. Αυτό και καθίσαμε δυο ώρες. Παρακολουθήσαμε το πρόγραμμα. Αυτό.

Ερ: Έχεις επισκεφτεί και το στρατόπεδο μόνος σου;

Λ: Ναι. Ναι.

Ερ: Για ποιους λόγους;

Λ: Για περίπατο. Για ποδόσφαιρο αν και δεν έχει κάποιο γήπεδο. Σε ελεύθερη μορφή ποδόσφαιρο. Ναι για αυτό.

Ερ: Όταν πήγες μόνος σου, γενικά ο χώρος τι σου έβγαζε στο εσωτερικό του στρατοπέδου;

Λ: Ότι έχει μεγάλες δυνατότητες. Λόγω του μεγέθους του και του σημείου στο οποίο βρίσκεται. Γιατί βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις δήμους στην ουσία. Είναι στο δήμο Παύλου Μελά, από τη μια πλευρά, και την Πολίχνη συγκεκριμένα. Δήμο Νεάπολης Συκεών από την άλλη πλευρά.

Την Ηλιούπολη, η οποία νομίζω επάγεται στη Σταυρούπολη άρα είναι στου Παύλου Μελά αλλά δεν είμαι και σίγουρος. Και μπορούμε να πούμε και το δήμο Αμπελόκηπων Μενεμένης. Πάντως είναι τρεις, τέσσερις δήμους.

Ερ: Οπότε εκεί λες ότι ενώ έχει αρκετές δυνατότητες...

Λ: ...δεν έχει αξιοποιηθεί σωστά.

Ερ: Δεν έχει αξιοποιηθεί σωστά. Όταν πήγες στους Ακριτικούς χορούς ήταν ίδια τα συναισθήματά σου; Σε σχέση με το όταν πήγες μόνος στο στρατόπεδο; Δηλαδή όταν αξιοποιήθηκε έστω και προσωρινά. Πως ένιωθες στο στρατόπεδο;

Λ: Βλέπεις ότι υπάρχει δυνατότητα, υπάρχουν δυνατότητες. Υπάρχουν και άνθρωποι οι οποίοι έχουν όρεξη να το αξιοποιήσουν. Και ανταποκρίνεται και ο κόσμος σε ένα τέτοιο κάλεσμα αξιοποίησης. Με όποια μορφή είναι τώρα. Σαφώς όταν είναι ακριτικοί ή ποντιακοί χοροί θα ενδιαφέρει και τους Πόντιους της περιοχής. Αλλά φαίνεται αυτό, ότι η περιοχή θέλει να αξιοποιηθεί και σαφώς νιώθεις ότι έχει, υπάρχουν προοπτικές. Αυτό. Οπότε νιώθεις και ωραία από να βλέπεις απλά εγκαταλελειμμένα κτίρια. Ναι ναι... Ειδικά όταν έχει τους Ακριτικούς χορούς έρχονται σωματεία που χορεύουν από όλη την Ελλάδα, όχι απλά από περιοχές της Θεσσαλονίκης. Οπότε έρχονται και επισκέπτες από όλη την Ελλάδα για να παρακολουθήσουν, γιατί είναι μια από τις μεγαλύτερες δράσεις ακριτικών χορών σε όλη την Μακεδονία. Σε όλη την περιοχή.

Ερ: Γνωρίζεις καθόλου γενικά τις κινήσεις που έχει προτείνει ή αναλάβει η πολιτεία ή οι δήμοι σε σχέση με το στρατόπεδο και την αξιοποίηση του;

Λ: Ναι. Έχει αποδοθεί μετά από χρόνια διεκδικήσεων, νομίζω αν δεν κάνω λάθος ή το 2016 ή το 2017. Πάντως ήταν υπό την ίδια διεύθυνση των δήμων γιατί στις εκλογές βγήκε η ίδια διοίκηση. Ναι παραχωρήθηκε το στρατόπεδο για 99 χρόνια, βέβαια με αντάλλαγμα στο στρατό κάποια διαμερίσματα στην περιοχή της Νικόπολης. Πάντως παραχωρήθηκε στο εκατό τα εκατό. Και τώρα βρίσκεται σε στάδιο δημοπράτησης του έργου για να μπορέσει να ξεκινήσει η ανάπλαση του στρατοπέδου.

Αυτά τα διαμερίσματα νομίζω θα στεγάσουν, θα είναι σπίτια για μόνιμους στρατιωτικούς.

Ερ: Και γνωρίζεις ποια είναι η ανάπλαση η οποία προτείνεται;

Λ: Είναι ρευστό το θέμα αυτό γιατί είχε ψηφισθεί αρχικά, πήγε να ψηφισθεί μια πρόταση η οποία θα δημιουργούνταν και κάποια διαμερίσματα μέσα στο στρατόπεδο. Τελικώς δεν ψηφίσθηκε. Νομίζω αυτή τη στιγμή υπάρχει κάποιο πλάνο για να γίνει μητροπολιτικό πάρκο. Αλλά και αυτό είναι πολύ, αν δεν κάνω λάθος, είναι πολύ ρευστό. Δηλαδή δεν έχουν πει ακριβώς τι θα γίνει. Γιατί ακόμη και τα χρήματα τα οποία είναι να εξασφαλιστούνε δεν είναι και δεδομένα. Παίζεται και αυτό. Το ποσό δηλαδή.

Ερ: Εσένα αρχικά αυτό το πλάνο πως σου ακούγεται; Ας πούμε το μητροπολιτικό πάρκο. Εσένα ως πολίτη, ας πούμε ως κάτοικο της περιοχής αυτής πως σου ακούγεται;

Λ: Η αλήθεια είναι ότι πράσινο χρειάζεται η περιοχή, οπότε πάρκο χρειάζεται. Δεν ξέρω κατά πόσο θα είναι εύκολο να συντηρηθεί. Εφόσον δεν θα υπάρχει κάποιου είδους χρηματοδότηση μετά. Δηλαδή αυτό που νομίζω είναι το πιο σημαντικό είναι να υπάρχει μια συνεχή ροή χρημάτων. Γιατί και το πάρκο χρειάζεται μεγάλη συντήρηση. Αλλά χρειάζεται πάρκο η περιοχή. Πράσινο. Όσο για τσιμέντο και άσφαλτο έχουμε αρκετό. Οπότε ένα πάρκο χρειάζεται.

Ερ: Είναι και μια ανάγκη της περιοχής σου αυτή τη στιγμή;

Λ: Ναι γιατί θα αναβαθμίσει και την περιοχή, η οποία μετά και την κρίση έχει υποβαθμιστεί αρκετά. Θα αναβαθμίσει τη περιοχή. Θα δημιουργήσει ίσως και θέσεις εργασίας γιατί από τον κόσμο όλος ο δρόμος απέναντι μπορεί να γεμίσει μαγαζιά. Και σαφώς και τα ενοίκια θα αλλάξουν. Όλη η περιοχή. Όλη η εικόνα της περιοχής.

Ερ: Εσύ αν είχες την συγκεκριμένη πολιτειακή θέση και μπορούσες να αποφασίσεις για την διαμόρφωσή του, τι θα ήθελες να διαμορφώσεις στο στρατόπεδο;

Λ: Νομίζω θα ήταν το ίδιο, δηλαδή μητροπολιτικό πάρκο, αλλά με κάποιες λίγες ιδιωτικές παρεμβάσεις. Με ποια έννοια. Δεν είναι ανάγκη, γιατί τα έχουν μεπρδέψει, δεν είναι ανάγκη η ιδιωτική παρέμβαση να έχει τσιμέντο. Δηλαδή το να κάνεις ένα κινηματογράφο και να μην το κάνεις δημοτικό. Να τον δημοπρατήσεις και να το πάρει ένας ιδιώτης ο οποίος θα έχει της υποχρέωση να φροντίσει το χώρο, να υπάρχει φως σε αυτό το χώρο και κίνηση. Βοηθάς το χώρο. Και δεν είναι απαραίτητο ότι υπάρχει τσιμέντο σε όλη αυτή την υπόθεση. Βοηθάς απλά το χώρο. Ή ένα πάρκο σκύλων, ιδιωτικό πάλι. Δεν ξέρω κατά πόσο είναι βιώσιμο για τον ιδιώτη αλλά δίνεις ζωή, με το ζόρι αω το πούμε έτσι, στην περιοχή και συντηρείς και αυτό το πράσινο, αυτό το πάρκο. Οπότε κάτι τέτοιο νομίζω θα έκανα.

Ερ: Όσον αφορά την ιστορία του στρατοπέδου, τη γνωρίζεις;

Λ: Γνωρίζω ότι υπήρξε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Αυτό. Μετά δεν έχει πάρα πολλά χρόνια που αποχώρησε ο στρατός. Έγινε κάποια σαν διαμορφώσεις στα κτίρια που βρίσκονται επί της Λαγκαδά. Αν δεν κάνω λάθος δυο κτίρια, δεν κατεδαφίστηκαν αλλά μετακινήθηκαν. Αυτό. Και μετά υπήρξε η Λαγκαδά και βρίσκεται στην μορφή που είναι σήμερα.

Ερ: Για εσένα γνωρίζοντας την ιστορία του, υπάρχει κάποιο κομμάτι το οποίο είναι συναισθηματικά φορτισμένο;

Λ: Ναι αυτή, η περίοδος αυτή που υπήρξε στρατόπεδο συγκέντρωσης. Και ίσως θα έπρεπε να τονιστεί κιόλας.

Ερ: Θα ήθελες λίγο να μου πεις αρχικά τι είναι αυτά, ποιες είναι οι σκέψεις σου σε σχέση με το ότι ένας τέτοιος χώρος υπάρχει, υπήρχε στην περιοχή σου; Ποιες είναι οι σκέψεις σου αρχικά; Ποια είναι τα συναισθήματα σου;

Λ: Ναι. Σαν...δεν γνωρίζω κάτι παραπάνω, κάποια λεπτομέρεια πάνω σε αυτό, οπότε δεν μπορώ να εκφέρω κάποια άποψη. Εντάξει σίγουρα είναι ένα θλιβερό γεγονός. Ίσως θα έπρεπε να αναδειχθεί γιατί άκουσα ότι ένα κτίριο θα γίνει μουσείο Μακεδονικού αγώνα;! Θα ήταν καλό να υπάρξει και ένα μουσείο το οποίο να αναδεικνύει και αυτή την περίοδο του στρατοπέδου για να γνωρίζει και ο κόσμος της περιοχής τη χρήση του στρατοπέδου και κατά την διάρκεια του δεύτερου παγκοσμίου πόλεμου.

Μπορούμε να τα συνδυάσουμε και τα δυο. Σίγουρα το πάρκο χρειάζεται, αλλά ένα μουσείο το οποίο θα έδειχνε την πορεία του στρατοπέδου στο χρόνο μας δίνει και μια εικόνα του που ήμασταν, που βρισκόμαστε και που θέλουμε να πάμε. Και δεν είναι καλό να ξεχνάμε γιατί μην και, μήπως γυρίσουμε εκεί που ήμασταν.

Ερ: Θες λίγο να με περιγράψεις, να αναλύσεις μάλλον λίγο περισσότερο αυτό που λες, να μην ξαναγυρίσουμε εκεί που ήμασταν;

Λ: Είναι πολύ εύκολο ο άνθρωπος να ξεχάσει τι έχει κάνει και ο ίδιος και να επαναλάβει τα ίδια λάθη. Τώρα σχετικά με την επικαιρότητα είναι καλό να θυμόμαστε και μια ανθρώπινη πλευρά του εαυτού μας. Αυτό. Ότι είναι καλό να συνυπάρχει και το παρελθόν και το μέλλον. Το μέλλον είναι το πάρκο, το παρελθόν είναι ένα μουσείο. Και σίγουρα έχει και διδακτικό σκοπό. Και για τα σχολεία της περιοχής θα ήταν μια καλή προσθήκη.

Ερ: Εσύ από που γνωρίζεις για την ιστορία του; Από ποιες πηγές; Από το σχολείο; Από κάποια εκδρομή; Από την ιστορία του Λυκείου;

Λ: Όχι από προσωπικό ενδιαφέρον. Εγώ έψαξα ο ίδιος την ιστορία του στρατοπέδου και μπόρεσα και βρήκα κάποιες πληροφορίες. Είναι κρίμα το ότι δεν υπάρχει στην ιστορία των βιβλίων, της περιοχής τουλάχιστον. Δηλαδή δεν υπάρχει κάποια μέριμνα ώστε στην ιστορία των σχολείων να μαθαίνουν τα παιδιά και την ιστορία της περιοχής τους ειδικότερα. Όχι... δεν υπήρξε ποτέ. Για το στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Ερ: Γνωρίζεις ή συμμετέχεις και ο ίδιος σε συλλόγους ή κοινωνικές ομάδες ή αν ασχολείσαι με την πολιτική, τον εθελοντισμό για την περιοχή σου ή γενικά.

Λ: Ήμουν μέλος στην περιβαλλοντική ομάδα του σχολείου μου.

Ερ: Η οποία ποιον ρόλο είχε ακριβώς; Τι κάνατε;

Λ: Εμείς ασχολούμασταν κυρίως με το στρατόπεδο Καρατάσου³⁵⁶, το οποίο και αυτό βρίσκεται αυτή τη στιγμή σε διαδικασία ώστε να αξιοποιηθεί. Δεν έχει ακόμα παραχωρηθεί στο Δήμο. Αλλά συμμετείχαμε αρκετές φορές σε δημοτικά συμβούλια τα οποία με παρεμβάσεις για το στρατόπεδο Παύλου Μελά, γιατί βρισκόταν σε διαδικασία να παραχωρηθεί τότε στο δήμο. Και το ζήσαμε λίγο και από μέσα. Τη χαρά του όταν παραχωρήθηκε τελικά. Αυτό. Ναι και στόχος μας ήταν αυτός τελικά, να γίνει ένα μητροπολιτικό πάρκο. Βέβαια από την θεωρία στην πράξη απέχει αρκετά. Θα δούμε τελικώς το αποτέλεσμα, πως θα γίνει. Πως θα διαμορφωθεί το πάρκο.

Ερ: Ποιοι ήταν οι λόγοι που σε κινητοποίησαν να ασχοληθείς έτσι με τα κοινά της περιοχής σου; Τι σε κινητοποίησε εσένα προσωπικά;

Λ: Ε διότι νομίζω ότι όσοι περισσότεροι ασχολούνται ίσως βγει και κάτι. Και τελικά δεν ξέρω αν φταίει αυτό, ότι ασχολήθηκαν αρκετοί, αλλά έχει πολλούς ανθρώπους η περιοχή. Οι οποίοι ασχολούνται και θέλουν να κάνουν κάτι για την περιοχή τους. Βέβαια δυστυχώς υπάρχουν και πάρα πολλοί που δεν τους ενδιαφέρει, αλλά νομίζω βοήθησε το ότι αρκετοί σύλλογοι. Και μερικές φορές δεν είχαν σχέση άμεση, είτε με το περιβάλλον είτε με το στρατόπεδο, και σύλλογοι πολιτιστικοί. Οι οποίοι ασχολήθηκαν και ήθελαν την παραχώρηση του στρατοπέδου του Παύλου Μελά γιατί έβλεπαν προοπτική σε αυτό και τελικά το πέτυχαν.

Ερ: Ευχαριστώ πάρα πολύ!

Λ: Και εγώ ευχαριστώ!

Ερ: Σου εύχομαι καλή συνέχεια!

³⁵⁶ Κωδικός: Κ

1.48.2 Αυτούσιο κείμενο της εστιασμένης ομάδας

Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη,

Ημερομηνία: 06/03/2020

ΕΡ: Ερευνήτρια

ΕΡ: Καλημέρα σας.

(Όλοι μαζί): Καλημέρα.

ΕΡ: Θέλω να σας ευχαριστήσω που δεχτήκατε να μου συναντηθούμε και να συζητήσουμε όλοι μαζί. Και ήταν ενδιαφέρον, ο περίπατος που είχαμε πιο πριν, γύρω από το στρατόπεδο Παύλου Μελά. Οπότε έτσι, για να ξεκινήσουμε θέλετε λίγο με την σειρά να συστηθείτε; Αν θέλετε να μου πείτε δύο λόγια για εσάς;

Δ: Παρακαλούμε.

Α: Τίποτα. Βεβαίως. Να ξεκινήσω εγώ;

ΕΡ: Ναι.

Α: Ωραία, με λένε Αλίκη, είμαι ζαχαροπλάστισσα. Αυτή την στιγμή είμαι άνεργη και είμαι πολίτης του Δήμου Παύλου Μελά. Ε...αυτά.

ΕΡ: Που έχεις σπουδάσει, το επάγγελμά σου;

Α: Σε ΙΕΚ, ιδιωτικό.

ΕΡ: Στη Θεσσαλονίκη;

Α: Στη Θεσσαλονίκη ναι.

ΕΡ: Και τώρα που δεν εργάζεσαι, πως περνάς τον χρόνο σου Αλίκη;

Α: Εκτός από το να ψάχνω δουλειά ε...μου αρέσει να βλέπω ταινίες, να πηγαίνω σινεμά, να βγαίνω βόλτες. Αυτά, κάτι άλλο....

ΕΡ: Και έχεις μεγαλώσει στο Δήμο Παύλου Μελά από μικρή; Έχεις μετακομίσει πρόσφατα;

Α: Όχι από μικρή μένω στην Πολίχνη, που είναι μες στον Δήμο του Παύλου Μελά.

ΕΡ: Πόσο χρονών είσαι;

Α: 24.

ΕΡ: Στη Θεσσαλονίκη μένεις μόνη σου;

Α: Μένω με τους γονείς μου.

Ε: Εγώ ονομάζομαι Ελένη. Είμαι φοιτήτρια της αγγλικής φιλολογίας του Α.Π.Θ και είμαι κάτοικος του Δήμου Παύλου Μελά.

ΕΡ: Μένεις μόνη σου;

Ε: Ε, όχι με τους γονείς μου. Και περνάω τον ελεύθερο χρόνο μου... πάω γυμναστήριο, ζω σαν φοιτήτρια γενικότερα. Εμ...αυτά πάνω κάτω.

ΕΡ: Ωραία ευχαριστώ Ελένη.

Δ: Ε...για σας και από εμένα. Εγώ είμαι ο Δημήτρης. Μένω εδώ στην περιοχή. Εδώ παρακάτω που γίνεται η λαϊκή απέναντι από το στρατόπεδο βασικά. Ε είμαι 42 ετών. Το επάγγελμά μου είναι, παράγω προϊόντα για τις λαϊκές. Ζαρζαβατικά, λαχανικά τέτοια καταλαβαίνετε. Μένω μόνος δυστυχώς. Ε...τι άλλο; Αυτά.

ΕΡ: Με τι ασχολείσαι στον ελεύθερο σου χρόνο;

Δ: Α! Ε... Κατεβαίνω στην λαϊκή, λέω ένα γεια στους φίλους μου. Στο καφενείο εδώ παρακάτω πηγαίνω. Ε...τάβλι. Καμιά φορά πάω και βλέπω τα παιδιά μου αλλά μένουνε στη Σουρωτή, έξω από την Θεσσαλονίκη. Ε αυτά.

ΕΡ: Ευχαριστώ πολύ.

Δ: Παρακαλώ.

Γ: Εμένα με λένε Γιάννη. Δουλεύω ντελίβερι σε ένα κατάστημα εστίασης. Ε...

ΕΡ: Πόσο χρονών είσαι;

Γ: Είμαι 26 χρονών. Μένω και εγώ με τους γονείς μου. Στο Δήμο Παύλου Μελά και συγκεκριμένα στην Πολίχνη. Και τον ελεύθερο μου χρόνο, συνήθως με την παρέα παίζουμε ποδόσφαιρο. Μαζευόμαστε για ποδόσφαιρο. Αυτά.

ΕΡ: Και εσύ εδώ έχεις μεγαλώσει;

Γ: Ναι. Γεννήθηκα και μεγάλωσα Πολίχνη.

ΕΡ: Θα ήθελε κάποιος να προσθέσει κάτι άλλο για τον εαυτό του;

Α: Όχι. Δεν νομίζω.

Δ: Ούτε εγώ.

Α: Ευχαριστούμε.

ΕΡ: Εγώ σας ευχαριστώ! Μαζευτήκαμε έτσι σήμερα για να μιλήσουμε λίγο για το στρατόπεδο Παύλου Μελά. Θα ήθελα να μου πείτε λίγο έτσι, όποιος θέλει θα παίρνει το λόγο, να μου πείτε αν παρατηρείται αυτό το στρατόπεδο στην καθημερινότητά σας. Αν είναι από το δρόμο που πηγαίνετε στις ασχολίες σας ή αν είναι κοντά στην περιοχή σας αρχικά. Αν το παρατηρείται σαν τοποθεσία στην περιοχή σας. Τι σας προκαλεί η εικόνα του;

Α: Εμάς είναι αρκετά κοντά στο σπίτι. Οπότε κάθε φορά που πρέπει να πάω προς το κέντρο συνήθως περνάω από έξω. Ε κάνουνε κάποιες εκδηλώσεις μέσα συνήθως τα Χριστούγεννα ή το καλοκαίρι που ανοίγει ο καιρός. Ε κάποια συγκροτήματα έρχονται. Για τα παιδάκια κάποιες κούνιες, ένα μίνι Λούνα Παρκ. Το παρατηρώ. Γενικά.

Ε: Ναι και εγώ γενικώς, επειδή μένω εκεί κοντά το βλέπω καθημερινά και είναι και σημείο που περνάω καθημερινά για την σχολή μου. Και γενικώς είναι από τα σημεία της περιοχής, και από τα στρατόπεδα, που δεν είναι ιδιαίτερα παρατημένα. Κάνουνε, οργανώνουνε διάφορα φεστιβάλ. Οπότε ναι, είναι γνωστό κέντρο της περιοχής.

Δ: Εγώ μένω τα τελευταία 5 χρόνια στην περιοχή και όταν ήρθα το έβλεπα. Και να σας πω εδώ την αλήθεια, αυτό που σκεφτόμουνα είναι γιατί γίνεται η λαϊκή εδώ στο δρόμο και δεν γίνεται εκεί. Τέλεια θα ήταν. Αλλά, μετά ρώτησα και έμαθα. Και έμαθα κάποια πράγματα για την ιστορία του και αυτά. Και εντάξει από τότε είναι λίγο διαφορετικό κάθε φορά που το παρατηρώ. Ε είναι λίγο περίεργο, γιατί μου είπανε στην αρχή για τις εκτελέσεις που γίνανε επί γερμανικής κατοχής. Σκότωναν ανθρώπους και τέτοια. Εντάξει τώρα με το θάνατο, εκτελέσεις όταν ακούς, το ακούς απλά σαν ιστορικό γεγονός, δεν σου λέει κάτι. Αλλά πριν, πότε ήτανε; Τρία χρόνια βγήκε αυτή μία ταινία του Βούλγαρη, πολύ ωραία να πάτε να την δείτε. Λέγεται το τελευταίο σημείωμα. Που είχε μία αντίστοιχη εκτέλεση σαν αυτές που γινόταν εδώ στο στρατόπεδο. Και όταν συνειδητοποίησα τι σημαίνει η εκτέλεση τον ατόμων. Δηλαδή στο συγκεκριμένο στρατόπεδο, δεν ξέρω αν το γνωρίζατε, είχαν εκτελεστεί γύρω στα 100 άτομα ως αντίποινα. Ε και όταν το βλέπεις και σε απεικόνιση του Βούλγαρη σε ταινία. Εντάξει είναι πολύ ψυχοπλακωτικό. Καταλαβαίνεις πολλά για την φύση του ανθρώπου. Εντάξει βλέπω από τότε γίνονται και κάτι φεστιβάλ, κάτι αριστεροί έρχονται κάνουν εδώ πέρα τέτοια, αλλά μπροστά σε όλα αυτά τα πράγματα τώρα με την ιστορία δεν μου λέει κάτι.

ΕΡ: Γνωρίζετε για την ιστορία του στρατοπέδου;

Α: Εγώ να πω την αλήθεια, όλα αυτά δεν τα ήξερα. Τόσο καιρό που περνάω δεν το είχα στο μυαλό μου κάπως έτσι. Το ήξερα σαν στρατόπεδο.

Δεν είχα μπει στην διαδικασία να μάθω ποτέ την ιστορία του. Οπότε όλα αυτά δεν μου ερχόντουσαν στο μυαλό. Αλλά τώρα που το ακούω λίγο, είναι διαφορετικά τα πράγματα.

ΕΡ: Ποιες είναι οι σκέψεις σας πλέον σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Α: Εγώ το άκουσα τώρα πρώτη φορά από τον Δημήτρη. Δεν το ήξερα. Απλά, τώρα λέει για πράγματα τα οποία όταν ακούς ότι κάνουν εκδηλώσεις και τέτοια πράγματα δεν φέρνεις αυτά στο μυαλό σου. Τώρα βέβαια θα τα φέρνω στο μυαλό μου. Είναι τελείως διαφορετικά, όταν ξέρεις ότι έγιναν εκτελέσεις εκεί μέσα. Επίσης να διαφωνήσω ε, με την Ελένη, ότι το στρατόπεδο δεν το έχουν και τόσο οργανωμένο. Παρόλα αυτά, που κάνουν κάποιες εκδηλώσεις μέσα, το έχουνε λίγο παρατημένο. Υπάρχει μεγάλη έκταση και δεν κάνουν κάτι μέσα για να το εκμεταλλευτούνε.

Γ: Συμφωνώ και εγώ με την Αλίκη, ότι η έκτασή του είναι τεράστια και μόνο ένα μικρό ποσοστό το εκμεταλλεύονται και τα Χριστούγεννα ε, για τον άγιο Βασίλη, το σπίτι του αγίου Βασίλη που στήνουν και καλά και κάπως έτσι. Ενώ όλο το άλλο είναι ένας άδειος χώρος. Όσο για αυτά που μας είπε ο Δημήτρης και εγώ σήμερα τα άκουσα πρώτη φορά. Δεν έχω ακούσει ξανά ούτε στο σχολείο κάτι, ούτε ξανά έχει αναφερθεί κάτι τέτοιο.

ΕΡ: Πως σας επηρεάζουν αυτά που ακούσατε; Τι αισθάνεστε δηλαδή; Μπορεί κάποιος να μου το περιγράψει; Δηλαδή τώρα άμα ξανακάνουμε αυτόν τον περίπατο στο στρατόπεδο.

A: Με συναισθήματα; Με συναισθήματα, εντάξει αλλάζουμε λίγα πράγματα όταν σκέφτεσαι ότι έχουνε γίνει εκτελέσεις εκεί μέσα. Αλλάζουμε λίγο, τα βλέπεις λίγο διαφορετικά τα πράγματα. Απλά εμένα μου φαίνεται περίεργο το ότι τόσο καιρό δεν είχα ακούσει από κανέναν άλλο, ούτε καν από τους γονείς μου για αυτήν την ιστορία.

Δ: Και εμένα μου φαίνεται περίεργο που δεν ακούσατε.

A: Μου φαίνεται πάρα πολύ περίεργο. Ίσως είναι το, επειδή είμαι μικρή σε ηλικία. Αλλά νομίζω δεν το δικαιολογεί αυτό. Από το σχολείο να μην το έχω... να μην το έχω μάθει.

Δ: Όλη μέρα στα ίντερνετ είστε, τίποτα...

A: Ε εντάξει.

EP: Υπάρχει διαφορά στις σκέψεις σας σε σχέση με όσα ακούσατε από τον Δ. για στρατόπεδό σας με τις προηγούμενες σκέψεις σας;

A: Ντάξει πιστεύω ότι, πάνω κάτω αυτά που πιστεύαμε, δεν ξέραμε εντάξει. Δεν ξέραμε την ιστορία του. Αλλά αυτά που θεωρούσαμε ότι θέλουμε, αυτά που θέλουμε να γίνουν, ε πάνω κάτω όλοι είμαστε στα ίδια. Την ίδια αξιοποίηση θέλουμε. Δεν βλέπω κάτι διαφορετικό.

Δ: Ναι. Και εγώ έτσι νομίζω.

A: Τώρα όσο για την ιστορία και που το μάθαμε θεωρώ ότι, ok έχουμε μια άλλη γνώμη για το στρατόπεδο όταν θα το βλέπουμε. Αλλά με τον καιρό πιστεύω πάλι θα ξεχαστεί και όσο δεν υπάρχει ενημέρωση και στους νέους, ακόμα μικρότερους, ε δεν θα ... όλοι την ίδια γνώμη πως είχαμε και εμείς όταν ήρθαμε θα έχουν.

E: Και εγώ συμφωνώ. Θεωρώ ότι ξεκινάει δηλαδή από, ως ευθύνη του Δήμου να ενημερώνει κατάλληλα τους πολίτες για να τους κινητοποιεί και να θέλουν και αυτοί να αξιοποιηθεί καλύτερα το μέρος και να μην το θεωρούν απλά ένα παρατημένο.

Δ: Εμένα δεν αλλάξει ιδιαίτερα. Αφού τα παιδιά εδώ δεν ξέρουν και τίποτα. Φοβάμαι λίγο μην γίνει γήπεδο του ΠΑΟΚ βέβαια και μαζευτούν αυτά τα, αυτοί οι χουλιγκάνοι. Αλλά εντάξει.

EP: Θα λέγατε πως η γνώση της ιστορίας ή η μνήμη της ιστορίας σας επηρεάζει;

Γ: Ναι σίγουρα ότι τώρα το βλέπεις, τώρα δηλαδή πιστεύω για εμάς που δεν ξέραμε κάτι θα το βλέπουμε με άλλο μάτι το στρατόπεδο.

E: Ναι παύει να είναι απλά ένα μέρος με κτίρια και τις ε, την ετήσια ας πούμε, το ετήσιο φεστιβάλ. Κάποια στιγμή αποκτάει και λίγο ε, μια άλλη προσωπικότητα σαν μέρος. Δημιουργείται λίγο η αίσθηση του δέους και του φόβου κατά μια έννοια γιατί νιώθεις πόσα αποτρόπαια πράγματα ίσως συν έβαιναν και πόσος πόνος ανθρώπων ε, υπάρχει και το, το νιώθεις αλλιώς.³⁵⁷

A: Συμφωνώ.

³⁵⁷ Κωδικοί: YT

EP: Η αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου πως επηρεάζει την άποψή σας και τα συναισθήματά σας για το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

A: Πέρα από αυτά που είπαμε δεν κάνουνε κάτι άλλο μέσα στο στρατόπεδο. Πέρα από τις εκδηλώσεις, αυτά που αναφέραμε. Ε όλο το υπόλοιπο στρατόπεδο είναι απλά, α μόνο νομίζω ότι κάτι έχει μια λέσχη. Αστυνο... όχι αστυνομίας, αξιωματικών λέσχη; Κάτι τέτοιο. Μια λέσχη ότι έχει μέσα. Κατά τα άλλα δεν έχει κάτι άλλο. Όλο το άλλο είναι ένα, απλά, στρατόπεδο. Δεν το εκμεταλλεύονται σε καμιά περίπτωση.

Δ: Παρατημένο είναι κοπέλα μου. Κάτι χόρτα έχει, χώματα. Τίποτα.

Γ: Βέβαια, κάτι που δεν είπαμε είναι ότι υπάρχει μια εκκλησία μέσα που λειτουργεί κανονικά και κάνουν και γάμους και βαπτίσεις και είναι ένας πολύ ωραίος χώρος.

Δ: Εκεί μέσα; Κάνουν γάμο μέσα στο στρατόπεδο;

A: Ναι, ναι.

EP.: Πώς θα χαρακτηρίζες την παρουσία του στρατοπέδου στον χώρο της περιοχής/κοινότητάς σου;

A: Εγώ δεν έχω συζητήσει με κανέναν για κάτι. Άπλα θεωρώ ότι οι παππούδες λογικά, οι πιο παλιοί, θα γνωρίζουν την ιστορία. Ε, τώρα για τους γονείς δεν ξέρω. Δεν πιστεύω πως θα ξέρουν και αυτοί κάτι.

Δ: Εμένα μου κάνει εντύπωση πως εδώ τα παιδιά δεν γνωρίζουν τίποτα για το στρατόπεδο. Εγώ 5 χρόνια εδώ, σας είπα, και έμαθα. Εντάξει άνθρωποι από την λαϊκή μου είπαν την ιστορία. Τι να πω.

A: Εντάξει είσαι και απέναντι όμως. Είναι απέναντι.

Δ: Ίσως. Ίσως για αυτό. Τι να πω. Πάντως εγώ, όπως είπα, να εδώ πέρα οι γείτονες δηλαδή οι φίλοι μου στο καφενείο μου έχουνε πει πράγματα για το στρατόπεδο. Τα ξέρουν. Τώρα από που τα ξέρουν δεν το ξέρω η αλήθεια είναι. Δ: Κοίταξε ο ένας για παράδειγμα, άμα θυμάμαι καλά είχε έναν γνωστό που τον παππού του τον σκοτώσανε ανάμεσα σε αυτούς που εκτελέστηκαν. Εντάξει γι' αυτόν θα είναι κάτι πολύ συγκινητικό. Ε, οι υπόλοιποι απλά ξέρουν τις ιστορίες για να τις λένε στο καφενείο. Δεν σημαίνει τόσο κάτι ιδιαίτερο για αυτούς. Απλά όλοι, εντάξει η αλήθεια είναι ότι όλοι ενοχλούνται με αυτόν τον αναξιοποίητο, τον χώρο που δεν χρησιμοποιείται τέλος πάντων εδώ πέρα στην γειτονιά μας και μένει έτσι ανεκμετάλλευτος.

EP: Σας πρότειναν ποτέ να πάτε σε κάποια εκπαιδευτική εκδρομή από το σχολείο σας στο στρατόπεδο για την ιστορία του;

A: Ε εμάς, εμένα όχι. Και συγκεκριμένα επειδή έχουμε κοντά, εγώ είμαι και στο στρατόπεδο το άλλο του Καρατάσου, συνήθως εκδηλώσεις και στιδήποτε χρειαζόταν κάναμε εκεί πέρα. Στου Παύλου Μελά σπάνια. Δεν μας το αναφέρανε συνήθως.

EP: Οπότε δεν έχετε διδαχθεί την ιστορία του από το σχολείο σας.

(Όλοι μαζί): Όχι.

ΕΡ.: Μία διαφορετική αξιοποίησή του χώρου του στρατοπέδου, θα άλλαζε την άποψή σου και το συναίσθημά σου για αυτό για τον τόπο που ζεις και την κοινότητά σου; Πώς θα ήθελες να είναι το συγκεκριμένο στρατόπεδο;

Α: Ε θα ήταν πάρα πολύ όμορφο να γίνει κάποιο αναψυκτήριο. Χωρίς βέβαια να γίνουμε κτίρια πολλά με τσιμέντα. Να κρατηθεί λίγο και ε, τα δέντρα. Όλα αυτά.

Ίσως θα ήταν ωραίο κάποια γήπεδα. Κανένα κολυμβητήριο, που δεν υπάρχουν κοντά στην περιοχή πάρα πολλά. Πέρα του Μακεδονικού που είναι λίγο πιο πέρα. Ε, αυτό. Θα μπορούσε να αξιοποιηθεί κάπως έτσι.

Ε: Επίσης τώρα, με βάση αυτά που ακούσαμε τον Δημήτρη να λέει, θεωρώ κιόλας ότι θα ήταν σωστό να υπάρχει μια ενημέρωση κάθε χρόνο, ιδίως σε παιδιά στα σχολεία. Και θα μπορούσαν έτσι να κάνουν μικρές εκδρομές όπου θα βλέπουν το μέρος και θα ενημερώνονται ιστορικά.

Γ: Εγώ πιστεύω πως απλά ακόμα και αν αφαιρούσαν την περιφράξη και ήταν ένα μεγάλο ανοιχτό πάρκο θα ήταν πολύ καλύτερο στο να μπει μέσα κόσμος να κάνει περίπατο ή οτιδήποτε. Χωρίς να χτιστεί κάτι μέσα. Μόνο και μόνο με αυτό το τέτοιο, θα έφευγε το στρατόπεδο και θα ήταν ένα τεράστιο πάρκο.

Δ: Και εγώ συμφωνώ με τον Γιάννη. Φέρνω τα παιδιά μου από τη Σουρωτή και δεν έχω που να τα πάω να πάμε μια βόλτα. Να ισοπεδωθούν όλα εκεί. Να φύγουν οι λαμαρίνες, να φύγουν όλα. Να μπει ο δήμος να φτιάξει ένα πάρκο, να βάλει ένα σιντριβάνι ωραίο να λειτουργεί με φώτα και να είναι ένας ωραίος χώρος εδώ για την γειτονιά, που είμαστε όλο μέσα στις πολυκατοικίες χωμένοι.

ΕΡ: Ποιες είναι οι σκέψεις σας σχετικά με την αξιοποίηση χώρων όπως τα στρατόπεδα μέσα σε ένα αστικό περιβάλλον;

Α: Το ίδιο ότι, όπως και για του Παύλου Μελά που είπαμε. Θα ήταν ωραίο είτε να γίνει αυτό που είπε ο Γιάννης. Κάποιο πάρκο να φύγουν οι περιφράξεις για να μπορείς να περπατάς. Ή αλλιώς θα μπορούσε να, να γίνει κάποιο αναψυκτήριο, κάποιο πάρκο. Ένας όμορφος χώρος για να περνάς τη ώρα σου περπατώντας μέσα στην φύση.

Γ: Όπως πολύ καλή ιδέα θα ήτανε το στρατόπεδο Καρατάσου, που επίσης είμαστε κοντά και είναι στο δήμο του Παύλου Μελά, να μεταφερθεί το γήπεδο του ΠΑΟΚ.

Δ: Δεν θα μου άρεζε αυτό εμένα. Καθόλου.

Δ: Γιατί στην Τούμπα σε ενοχλεί δηλαδή του ΠΑΟΚ³⁵⁸.

Α: Όχι είχε γίνει μία νομίζω συζήτηση. Κάτι είπαν ότι θέλουν να μεταφέρουνε αλλά θεωρώ ότι θα γινόταν ένας πολύ χαμός. Δεν θα βρίσκαμε ούτε πάρκινγκ για τα αυτοκίνητα μας ούτε τίποτα.

Γ: Κάτι παρόμοιο.

Α: Ε δεν.... Εμένα δεν θα μου άρεζε η ιδέα αυτή.

³⁵⁸ Κωδικοί: AEN

Δ: Θες να βλέπεις τον αγώνα από το μπαλκόνι σου μήπως; Ε τώρα το τι θα γίνουν τα στρατόπεδα άμα είχα την εξουσία θα το αποφάσιζα ανάλογα την περιοχή. Τι χρειάζεται κάπου η περιοχή. Στην δικιά μου, μου λείπει εδώ δηλαδή που μένουμε, μου λείπει ένα πάρκο. Θα το έκανα πάρκο. Τώρα μπορεί αλλού να χρειάζεται ένα σχολείο. Αλλού ένα γήπεδο. Όχι του ΠΑΟΚ, κάτι μικρότερο.

Ας πούμε να πάει να παίζει με την παρέα του ο Γιάννης από εδώ. Αλλά δεν μπορώ να σου πω για όλα τα στρατόπεδα. Για παράδειγμα έχουμε την ΔΕΘ να πούμε μες στο κέντρο της πόλης.

Δεν μπορεί να κυκλοφορήσει ψυχή όταν έχουμε έκθεση. Να πάμε σε ένα στρατόπεδο έξω από την πόλη και να παν τη ΔΕΘ. Να πάει να μιλάει εκεί ο Τσίπρας και ο κάθε άλλος. Ή εκεί που έχουν τους πρόσφυγες και τους μετανάστες λες. Έξω από τα Διαβατά που είναι. Αυτό λες; Στρατόπεδο ήταν και αυτό;

ΕΡ: Ήτανε στρατόπεδο.

Α: Στρατόπεδο ήτανε;

Ε: Αυτό δεν είναι που πήγανε πρόσφατα και φάγανε και ψήγανε κάποιοι κάτοικοι απ' έξω;

Α: Απ' έξω ναι.

Δ: Ο βλάκας ο Γλέτσος. Πω τι μου θύμισες.

Ε: Καλά εντάξει, απάνθρωπο.

ΕΡ: Οπότε το γνωρίζετε όλοι;

Α: Ναι αλλά. Ναι ακουστά

Όλοι: "Ναι"

Γ: Εγώ το γνωρίζω σαν στρατόπεδο, αλλά τίποτα παραπάνω.

Δ: Έχεις πάει κανένα delivery;

Γ: Όχι, όχι.

Α: Μέχρι εκεί;

Γ: Εξυπηρετούμε μόνο Πολίχνη.

ΕΡ: Γιατί πιστεύετε πως σας ήρθε αυτό στο μυαλό;

Α: Στις ειδήσεις μόνο. Που δείχνουν.

Δ: Εντάξει το είδαμε στις ειδήσεις. Με την φάτσα του Γλέτσου από μπροστά. Το έδειξε το στρατόπεδο.

Ε: Ποια είναι η άποψή σας για την αξιοποίηση ενός πρώην στρατοπέδου ως τόπος στέγασης. Των Διαβατών συγκεκριμένα;

Α: Εντάξει. Ίσως επειδή δεν μας επηρεάζει εμάς να λέγαμε ότι καλά έγινε. Αλλά σε περίπτωση, δεν ξέρω, που γινότανε ας πούμε στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά, που είναι η συζήτησή μας, δεν ξέρω κατά πόσο θα...θα μας επηρέαζε και τι γνώμη θα είχαμε. Δεν έχω κάτσει να το σκεφτώ ποτέ. Ακούγοντας σίγουρα είναι καλό να υπάρχει ε, που έγινε όλο αυτό. Γιατί βοηθάνε ανθρώπους είναι φυσικό. Σίγουρα όμως έχεις πολλές αντιδράσεις. Θεωρώ αν γινότανε και στο... όπως και νομίζω και στα Διαβατά είχανε αντιδράσεις.

Αυτό που έγινε, που είπε η Ελένη. Θεωρώ τις ίδιες αντιδράσεις θα είχε και στο στρατόπεδο του Παύλου Μελά και ακόμα χειρότερα γιατί θα ήταν από γύρω γύρω περιοχές πολλοί που θα αντιδρούσαν. Άσχημα.

Δ: Εντάξει. Καλά έκανε και έγινε κάτι. Τι σαν το δικό μας εδώ δεν γίνεται τίποτα. Εκεί πέρα τουλάχιστον στέγασαν τους ανθρώπους. Βγαίνουνε ο Γλέτσος και οι άλλοι τρώγανε σουβλάκια και χαϊρόντουσαν. Όλη μέρα ίντερνετ και δεν ξέρουν την ιστορία. Εδώ τα παιδιά δεν ξέρουν για παράδειγμα την ιστορία του Παύλου Μελά. Αμα ξέραν την ιστορία θα βλέπανε. Από την Μικρά Ασία ήρθαν και οι Έλληνες. Ψάχνανε σπίτι. Δεν έπρεπε κάπου να μείνουν αυτοί οι άνθρωποι; Καλά κάναν και τους βάλανε στο στρατόπεδο. Εγώ συμφωνώ απόλυτα καλά κάναν και τους στεγάσαν

Α: Αν έρθουν δηλαδή απέναντι από το στρατόπεδο του Παύλου Μελά και σας πούνε ότι θα γίνει μέρος στέγασης για ...

Δ: Όταν έρθει ο Γλέζος θα βάλω τον Γλέζο στην σούβλα.

ΕΡ: Ασχολείστε με τα κοινά της περιοχής σας;

Α: Μμμ. Δεν θα το έλεγα. Εγώ μόνο όσο ήμασταν στο σχολείο, με το στρατόπεδο Καρατάσου και πάλι όμως γιατί ήταν πιο κοντά το σχολείο μου. Που έκαναν περιβαλλοντικές ομάδες, δένδροφύτευσα μες στο στρατόπεδο. Τέτοια πράγματα. Μετά, απ' το σχολείο και μετά όχι. Δεν έχω ασχοληθεί.

Α: Θεωρώ ότι οι υπόλοιπες ευθύνες που έχεις μεγαλώνοντας δεν με επέτρεψαν. Δεν είχα το χρόνο. Και ίσως δεν κάθισα να ασχοληθώ κιόλας επειδή δεν με ενδιέφεραν.

Γ: Να πω εγώ ότι και εγώ νομίζω ότι δεν υπάρχει χρόνος για κάτι τέτοιο. Ίσως παλιότερα να υπήρχε, στα μαθητικά χρόνια, που εκεί μονάχα ασχοληθήκαμε γενικά σαν τμήμα.

Γ: Ε, πιστεύω πως θα ήθελα να αξιοποιήσω το χρόνο μου σε κάτι άλλο και όχι σε αυτό.

Ε: Και εγώ γενικώς δεν διαθέτω πολύ χρόνο. Βέβαια δεν είναι ότι έχω και την κατάλληλη ενημέρωση σχετικά με το πως θα μπορούσα να... με ομάδες που ίσως να υπάρχουνε στο δήμο για να συμμετάσχω. Οπότε θεωρώ ότι, αν ίσως υπήρχε μια καλύτερη καθοδήγηση και ενημέρωση από το δήμο γενικότερα, ίσως να είχαμε και μεγαλύτερη κινητοποίηση, γιατί εντάξει σαν φοιτήτρια έχω χρόνο.

Α: Ναι ίσως είναι και αυτό όντως. Γιατί δεν υπάρχει κάποια ενημέρωση πώς μπορείς. Δεν ξέρεις. Θες κάποιον να σε καθοδηγήσει το πως να το κάνεις και ίσως να σε παροτρύνει. Και έτσι...αυτό δεν υπάρχει όμως.

ΕΡ: Ποια είναι η γνώμη σου για τις ομάδες ανθρώπων με κοινωνική δράση;

Α: Ίσως να δημιουργούν κάποιες ομάδες, οι οποίες να έκαναν κάτι. Αν τον κάθε άνθρωπο τον ενδιαφέρει αυτό, πιστεύω θα ακολουθούσε. Δηλαδή όπως και εγώ στα μαθητικά μου χρόνια. Ήταν παιδιά που τους ενδιέφερε να είναι στην περιβαλλοντική ομάδα και κάποια όχι. Δεν ήταν όλα. Εγώ ήμουν. Δηλαδή αν υπήρχε κάτι τέτοιο και μια ενημέρωση, ίσως να ενδιαφερόμουν. Αυτοί που δεν ενδιαφέρονται καθόλου, εντάξει δεν θα ασχολιόντουσαν έτσι και αλλιώς.

Γ: Ναι γενικά δεν υπάρχει ενημέρωση. Νομίζω και ότι ο Δήμος μας είναι λίγο στάσιμος σε όλα αυτά τα θέματα. Αυτό.

Δ: Α να πω και εγώ; Τι να σου πω. Εγώ πάω ψηφίζω. Καθόμαστε και στο καφενείο, διαβάζουμε την εφημερίδα. Βλέπουμε τι έκανε ο ένας ,τι έκανε ο άλλος . Ασχολιόμαστε δεν μπορώ να πω. Και μετά ψηφίζουμε ανάλογα από αυτά που έχουμε διαβάσει. Εμείς άλλη πηγή ενημέρωσης δεν έχουμε. Τα άλλα είναι για τους νέους παιδί μου. Τι να κάνω εγώ. Γεμίζω τους πάγκους στις λαϊκές αγορές. Μπορείς να το πεις αρκετά κοινό. Δεν ξέρω τι μου λες.

ΕΡ: Θέλω να σας ευχαριστήσω που ήρθατε σήμερα εδώ και σας εύχομαι καλή συνέχεια! Ελπίζω να ήταν και για εσάς μία καλή εμπειρία!

Δ: Εντάξει άξιζε που ήρθα εδώ πέρα. Είδα και τις απόψεις τις νεολαίας για το στρατόπεδο.

Α: Εγώ είχα την περιέργεια να δω τι είναι αυτό. Θα ήθελα να μάθω και για περισσότερα, για το Παύλου Μελά. Δεν ήξερα είναι η αλήθεια. Αλλά μου άρεσε παρόλα αυτά.

Γ: Είδα και εγώ την αφίσα και είχα και εγώ μια περιέργεια να δω. Ήταν και μια μέρα καινή για μένα σήμερα γιατί τα παιδιά δεν μπορούσαν να πάμε για μπάλα τώρα το πρωί, κάθε Κυριακή που πηγαίνουμε. Οπότε είπα γιατί να μην εκμεταλλευτώ τον ελεύθερό μου χρόνο.

Ε: Και εγώ πρόσφατα ήμουν μπροστά σε μια συζήτηση σχετικά με το στρατόπεδο και το θεώρησα ενδιαφέρον γιατί είδα μετά από λίγο την αφίσα. Ήταν να έρθω με μια φίλη μου συμφοιτήτρια, αλλά τελικά δεν μπόρεσε και γιαυτό ήρθα μόνο εγώ.

(Όλοι μαζί): Ευχαριστούμε. Καλή συνέχεια.

1.48.3 Αυτούσιες Ατομικές συνεντεύξεις επισήμων

1) Παρασκευή Κούρτη-Διευθύντρια σχεδιασμού και αστικής ανάπτυξης-Παύλου Μελά

Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 03/04/2020

Ερ: Καλησπέρα σας κυρία Κούρτη. Θέλω να σας ευχαριστήσω πραγματικά που αποφασίσατε να μου παραχωρήσετε αυτή την συνέντευξη! Θέλετε να μου πείτε δύο λόγια για εσάς; Για τις σπουδές σας; Για το αντικείμενο εργασίας σας;

Π: Εγώ είμαι αρχιτέκτονας. Αποφοίτησα από τήν αρχιτεκτονική. Δούλεψα για λίγα χρόνια με τα ιστορικά μνημεία στην εφορία αρχαιοτήτων. Βυζαντινών αρχαιοτήτων. Και στην συνέχεια διορίστηκα εδώ στον δήμο Παύλου Μελά το 2001. Δούλεψα εδώ για περίπου 10 χρόνια στα δημόσια έργα, δηλαδή πλατείες πάρκα σχολεία και τα λοιπά και από κάποια στιγμή και μετά, το 2010 και μετά, κάπως άλλαξαν τα ενδιαφέροντά μου. Έκανα το διδακτορικό μου το οποίο έχει μια πολιτική οπτική. Δηλαδή κοιτάει θέματα περισσότερο πολιτικά και διαχειριστικά που σχετίζονται με την πόλη. Και λόγω αυτής της γενικής μετατόπισης των ενδιαφερόντων μου σε πιο πολιτικά αντικείμενα τώρα είμαι διευθύντρια σχεδιασμού και αστικής ανάπτυξης. Δηλαδή επιδίωξα να αναλάβω ένα άλλο κομμάτι δουλειάς στο δήμο που έχει να κάνει με τις πολιτικές που υιοθετούνται για την περιοχή μας ας πούμε. Με τις χρηματοδοτήσεις τους, με το στρατηγικό σχεδιασμό. Αυτά τα κομμάτια.

Εμένα είναι η καριέρα μου όλη ουσιαστικά. Δηλαδή άμα σας λέω τώρα ότι ασχολούμαι από το 2001, τι πω δηλαδή. Έχω ζήσει όλη την αγωνία, την επιμονή, το θάρρος που χρειάστηκε να μαζεύουμε το κουράγιο μας κάθε τόσο μετά από μια απογοήτευσή που νομίζαμε ότι θα μας το παραχωρήσουν και τελικά δεν μας το δίνανε. Τον τελικό αγώνα. Τον αγώνα που κάνουμε τα 3 τελευταία χρόνια να βγάλουμε τα χρήματα, να κάνουμε τις μελέτες. Τους ανθρώπους που νοιάζονται. Αυτά τα project τώρα, δηλαδή αυτή η ιστορία του στρατοπέδου δεν μπορείτε να φανταστείτε πόσοι άνθρωποι έχουν εμπλακεί, πόσοι έχουν ασχοληθεί, πόσοι έχουν δείξει αγάπη και άλλοι που έχουν δείξει λιγότερη αγάπη. Είναι ολόκληρο αντικείμενο ζωής ας πούμε. Απ' τήν άλλη όμως με τρομάζει κιόλας ξέρετε σαν, προσωπικά εννοώ, σαν βίωμα γιατί ξέρετε... Είναι του δημοσίου δεν είναι δηλαδή... Δηλαδή αισθάνομαι συνεχώς ότι δεν πρέπει να επιβάλλω την ε, την σκοπιά μου ας πούμε. Δηλαδή σας λέω κριτικάρω τον εαυτό μου και λέω εντάξει δεν θα γίνεται μέσα το τι εσύ θεωρείς σωστό. Ή σου αρέσει εσένα ή έχει το καλλιτεχνικό στάνταρ που εσύ νομίζεις. Έτσι δεν είναι;

Δηλαδή όταν πάει και κάνει ο άλλος και οργανώνει (δράση)εμένα μου σηκώνεται η τρίχα μου. Δηλαδή είναι για εμένα σαν ένας εμπαιγμός. Καταλάβατε τι θέλω να πω; Σαν μια δηλαδή γκροτέσκα γελοιότητα. Τώρα σε αυτόν τον τόπο.... Και ξέρετε που το κάνουν; Δηλαδή δεν έχετε δει φωτογραφίες, πιθανώς να μην τις έχετε δει. Οι Γερμανοί όταν, ή και να τις έχετε δει, οι Γερμανοί όταν κατείχαν το στρατόπεδο το είχαν χωρίσει στη μέση. Και το μισό το είχαν συγκέντρωσης και το άλλο μισό

είχαν τις δυνάμεις τους. Το είχαν κανονικό δικό τους στρατόπεδο. Και φτιάζανε μια πισίνα. Καταλαβαίνετε τώρα την ειρωνεία; Δηλαδή φτιάξαν μια πισίνα. Δίπλα σκότωναν κόσμο. Τώρα καταλαβαίνετε;

Δηλαδή και έχουμε φωτογραφίες από αυτή τη φάση που την κατασκευάζανε την πισίνα. Και κάνανε να δροσιζονται το καλοκαίρι οι άνθρωποι. Τώρα όταν εσύ πας και μου κάνεις ας πούμε(τη δράση) στο σημείο που ήταν η πισίνα δεν μπορώ παρά να σε χαρακτηρίσω σαν τους Γερμανούς ας πούμε. Ότι δεν καταλαβαίνεις τι γίνεται δίπλα. Καταλαβαίνετε τι θέλω να πω; Αλλά αυτά πάντα βάλτε τα σε ένα πλαίσιο ας πούμε της ευαισθησίας που έχω λόγω της εμπλοκής μου, που καμιά φορά μπορεί να φαίνεται λίγο υπερβολική ας πούμε.

Ερ: Σε εμένα προσωπικά όχι. Και σε πολλούς πιστεύω που είναι έτσι ευσυνείδητοι και ευσυνείδητες!

Π: Τίποτα εγώ μπήκα μέσα στο στρατόπεδο όντως πολύ νέα υπάλληλος εδώ, αλλά αφού εγώ είχα υπηρετήσει όπως σας είπα στη Βυζαντινών και άρα το μάτι μου έκοβε λίγο και μπήκα στο στρατόπεδο όταν ακόμα το είχε ο στρατός. Δηλαδή που δεν έμπαινε κόσμος μέσα καθόλου. Και ούτε καν εδώ οι δήμαρχοι και οι άλλοι οι μηχανικοί δεν είχαν μπει. Εγώ ζήτησα ειδική άδεια το 2006 και μπήκα μέσα και βλέπω τα κτίρια παθαίνω την πλάκα μου. Λέω αμάν αυτά είναι ιστορικά. Δηλαδή τότε δεν το ξέραμε καταλαβαίνετε; Τότε ήταν άγνωστα, δηλαδή ήξερε κανείς τι είχε μέσα.

Και τότε γινότανε η διάνοιξη της οδού Λαγκαδά δεν ξέρω αν, εσύ πρέπει να είσαι πολύ νέα ε; Δεν έχετε μνήμες της παλαιάς Λαγκαδά.

Ερ: Είμαι 24 στα 25.

Π: Ο δρόμος ήταν στενός όπως είναι στο κάτω μέρος και κάποια στιγμή με αφορμή τους Ολυμπιακούς και μετά από τους Ολυμπιακούς κάνανε αυτά τα έργα δια πλάτυνσης. Και εγώ μπήκα μέσα λοιπόν γιατί γινόταν μια κουβέντα, έτυχε να δω κάποια σχέδια της δια πλάτυνσης της οδού και είδα ότι περνούσε πάνω από ένα κτίριο που θα το κατεδάφιζαν. Και υπέθεσα ότι ήταν ένα κτίριο που έβλεπα απέξω. Τότε υπήρχε περίπολος αλλά απέξω εγώ έβλεπα τη στέγη και κατάλαβα ότι είναι κτίριο. Μετά πήρα άδεια, μπήκα μέσα, λέω αμάν τι γίνεται εδώ. Κατάλαβα ότι αυτό το κτίριο μάλλον είναι τέμενος και μετά έβαλα το Δήμαρχο και κάναμε ολόκληρη φασαρία αλλιώς θα το είχαν κατεδαφίσει το τέμενος. Αλλά τέλος πάντων όταν μπήκα μέσα αντιλήφθηκα ότι εδώ τώρα, ότι είναι ένα σημείο το οποίο δεν είναι ένα στρατόπεδο καταλάβατε; Σαν όλα, σαν του (δεν μαγνητοφωνήθηκε επαρκώς ο ήχος της φωνής) ξέρω εγώ που δεν έχει τίποτα μέσα. Ότι εδώ κάτι γίνεται δηλαδή ότι έχει κτίρια φοβερά. Έτσι ξεκίνησε ας πούμε και η εμπλοκή μου με όλη αυτή την ιστορία. Η οποία για πάρα πολλά χρόνια ήταν άγνοια. Δηλαδή ήταν πολλές οι απογοητεύσεις που είχα ζήσει. Και πραγματικά ακόμα και την ημέρα που γινόταν η υπογραφή της σύμβασης δεν το πίστευα. Δηλαδή λέω δεν μπορεί θα ξυπνήσω αύριο και κάτι θα έχει αλλάξει. Θα μας το πάρουν πίσω.

Ερ: Ποια είναι τα κίνητρά των επαγγελματικών σας ενδιαφερόντων;

Π: Τώρα αυτό είναι λίγο πιο βιωματικό και δεν μπορώ να σας το πω, είναι κάπως πιο προσωπικό δηλαδή δεν μπορώ να σας το περιγράψω με ένα τεχνοκρατικό τρόπο.

Ερ: Δεν θα με ενδιέφερε να μου το περιγράψετε μόνο με ένα τεχνοκρατικό τρόπο. Δηλαδή αν εσείς είστε εντάξει με αυτό θα μου άρεσέ και ένα προσωπικό βίωμα πάνω στο αντικείμενο.

Π: Έπαιξε πολύ ρόλο το ότι όταν αμέσως μόλις αποφοίτησα από τη σχολή το 1997, αμέσως ένα μήνα μετά βρήκα δουλειά στην εφορία Βυζαντινών αρχαιοτήτων. Εκεί συσχετίστηκα με ανθρώπους που κάνουν μια πολύ λεπτεπίλεπτη δουλειά δηλαδή που είχανε για πολλά χρόνια υπηρετήσει μνημεία. Και μου διδάξανε έναν άλλο τρόπο αγάπης του αντικειμένου. Που στην αρχή μου φαινόταν λίγο στείο. Δηλαδή τώρα πρέπει να καθαρίσουμε αυτή την πετρούλα ας πούμε 7 αιώνες αλλά σιγά σιγά αγάπησα το αντικείμενο. Μετά όταν, μετά όταν ήρθα εδώ και κάπως ωριμάζα περισσότερο ενδιαφέρθηκα ιδιαίτερα για την ιστορία και διάβαζα πάρα πολύ ιστορία για τις περιοχές εδώ τις δικές μας της Δυτικής Θεσσαλονίκης γιατί σχετίζονται πάρα πολύ με το θέμα της ταυτότητας και με τον τρόπο με τον οποίο συγκροτούνται συλλογικά. Δηλαδή πολλά πράγματα μου κάνουν πολύ εντύπωση ας πούμε για την ελληνική κοινωνία και ειδικά για την περιοχή που δουλεύω την δυτική Θεσσαλονίκη. Ας πούμε αναρωτιόμουν τι είναι αυτή ξέρω εγώ. Είχα μιλήσει μια φορά με μια κυρία η οποία μου είπε, μια καλή κυρία στην Πολίχνη ας πούμε η οποία μου λέει τυχαία για ένα έργο που δούλευα τότε, μου λέει “αναρωτιέμαι” ξέρω γω “κάναμε καλά που φύγαμε από την πατρίδα;”. Μιλάμε για μια κυρία η οποία είχε γεννηθεί στην Πολίχνη. Δεν είχε ζήσει ποτέ στον Πόντο αλλά δάκρυζε μπροστά μου ονομάζοντας πατρίδα τον Πόντο. Δηλαδή άμα της έλεγες βάλε μια φωτιά στην Πολίχνη και καπνη, θα της έβαζε φωτιά να την κάψει ας πούμε. Και αυτό αν το φανταστούμε συλλογικά, δείχνει τελικά, έλεγα γιατί οι άνθρωποι αυτοί δεν αγαπάνε αυτό τον τόπο ας πούμε; Γιατί δεν αισθάνονται ότι εδώ έχουμε φτιάξει, ας πούμε, ότι προσπαθούμε να φτιάξουμε ένα δήμο. Γιατί δεν ενδιαφέρονται για τα κοινά; Γιατί δεν αγαπάνε, έτσι ώστε όλοι μαζί κάτι να κάνουμε; Και διάβαζα διάβαζα ιστορία και κατάλαβα ότι έχει πάρα πολύ μεγάλη σχέση με το θέμα ταυτότητα η ιστορία. Και επίσης είναι όμως δύσκολο πάλι γιατί εκτός απ’ την ιστορία, γιατί υπάρχει αυτή η επίσημη ιστορία που γράφετε και ξανά γράφετε και ξανά γράφετε αλλά υπάρχει και η βιωματική ιστορία. Δηλαδή ξέρω εγώ την ιστορία του 1821 ο καθένας την αισθάνεται διαφορετικά έτσι δεν είναι; Υπάρχει δηλαδή και ένα βιωματικό μέρος στα πάντα. Τώρα δεν ξέρω αν σας μπέρδεψα περισσότερο.

Ερ: Όχι όχι. Όχι απλά αγγίζει πολύ και δικές μου σκέψεις οπότε τα επεξεργάζομαι ταυτόχρονα.

Π: Ναι. Δεν ξέρω νομίζω τελικά ότι μάλλον είναι πολύ προσωπικό το θέμα με την ιστορία. Πολύ προσωπικό.

Ερ: Συγχαρητήρια πραγματικά και γι’ αυτό αλλά ακούγεται σαν να έχει να κάνει με το δικό σας προσωπικό ενδιαφέρον και ζήλο. Οι κάτοικοι....

Π: Α όχι όχι. Έπαιξαν πολλοί άνθρωποι ρόλο. Και κυρίως ήταν καταλυτικό, καταλυτικότατο το ότι κάποια χρονική στιγμή είχαμε μια κυβέρνηση που... Δηλαδή γι' αυτό σας ανέφερα αυτό το περιστατικό πριν, γιατί κάποιος μου το είπε ως την κορύφωση.

Δηλαδή το ότι συμμετείχε ένας άνθρωπος ο οποίος δεν είναι εκλεγμένος εδώ στο δήμο αλλά είναι παλιός αγοραπωλητής και κομματικά οργανωμένος και φωνάζει στον πρωθυπουργό, γιατί ήτανε μπροστά και ο υπουργός άμυνας ο οποίος πάλι έλεγε τα δικά του “όχι θέλουμε να χτίσουμε μεζονέτες” και φωνάζει αυτός ο άνθρωπος τον πρωθυπουργό και του λέει “Δεν καταλαβαίνετε; το στρατόπεδο Παύλου Μελά είναι ότι είναι η Καισαριανή για την Αθήνα”. Και κάποιος μου είπε, δηλαδή όταν μου μετέφεραν αυτή την κουβέντα, κατάλαβα ότι ειπώθηκε μια κουβέντα εκείνη τη στιγμή πολύ random δηλαδή, καταλαβαίνετε; Σου λέει ο πρωθυπουργός αμάν. Δηλαδή τι μου λένε εδώ τα κομματικά μου άτομα ας πούμε. Τι μου λένε εδώ οι σύντροφοί μου ας πούμε. Ότι αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό, άρα μήπως πρέπει να το... Και πραγματικά έπεσαν από δίπλα πολλοί άνθρωποι τότε που έτυχε να βρίσκονται στη χρονική συγκυρία. Γιατί εγώ υπήρχα και πριν. Τα έλεγα παντού αλλά κανείς δεν με άκουγε ας πούμε. Καταλάβατε; Έγινε δηλαδή κάτι πολύ παραπάνω από εμένα. Συν το ότι ήρθε κάποια στιγμή, αυτό μην το ξεχνούμε, ότι για όλες τις κοινωνίες υπάρχει και ένα σημείο γνωστικής ωρίμανσης. Το λέω εγώ σε εισαγωγικά το βάζω. Δηλαδή πριν 10 χρόνια δεν κόβαμε τις φλέβες μας για το πράσινο όπως τώρα. Τώρα το έχουμε καταλάβει όλοι ότι θα πεθάνουμε ας πούμε άμα δεν κάνουμε κάτι.

Ερ: Η κοινότητα;

Π: Κοινότητα δεν υπάρχει.

Π: Θα σας πω θα σας πω. Θέλω, αν θέλετε ένα άλλο κεφάλαιο στην διδακτορική μου διατριβή ασχολείται με την σύγκριση των τριών περιπτώσεων του στρατοπέδου. Την παραχώρηση του στρατοπέδου, πως λέγεται στο δήμο Νεάπολης Συκεών που παραχωρήθηκε στο τέλος της δεκαετίας του 80, του Στρεμπενιώτη. Μετά συγκρίνω το στρατόπεδο του Παύλου Μελά και μετά συγκρίνω το στρατόπεδο Καρατάσου. Εκεί αν θέλετε το βλέπετε λίγο και ξαναμιλούμε στο τηλέφωνο (τηλεφωνική συνέντευξη λόγω της πανδημίας coronavirus). Εκεί εγώ διαπίστωσα ότι το στρατόπεδο Παύλου Μελά όπως και του Στρεμπενιώτη ήταν, το αίτημα για τη διεκδίκησή τους ξεκίνησε απ' την αυτοδιοίκηση και από τις ανάγκες που είχαν οι Δήμοι να βρουν γη. Ελεύθερη. Ενώ το στρατόπεδο του Καρατάσου που είναι και μια μεταγενέστερη διεκδίκηση χρονικά, εκείνο σχετίζεται πραγματικά με δυνάμεις των πολιτών. Αν θέλετε δείτε το και νομίζω ότι εκεί κάπως, κάπως κατάφερα να τα παρουσιάσω λίγο όπως το αντιλαμβάνομαι ότι έγιναν. Δηλαδή έχει σημασία τώρα και ποιοι άνθρωποι σε ποια περιοχή και για ποιους λόγους. Όχι, εδώ του Παύλου Μελά δεν έχει σχέση. Εκτός από έτσι κάποια, κάποιες ομάδες πολιτών, δεν υπήρχε κανένα μαζικό αίτημα από παλιά. Αλλά δείτε το και ξαναμιλούμε γι' αυτό. Η κεντρώα, οι κεντρώες τα ανάδειξαν. Στην δεκαετία του, στην δεκαετία του, όχι του 80" λέω ψέματα. Στη δεκαετία του 90" έγινε. Πάλι τα λέω στο διδακτορικό μου αυτό, ίσως δεν χρειάζεται να τα ξέρετε αλλά εκεί τα γράφω αναλυτικά ότι η δυτική

Θεσσαλονίκη τότε, στην αρχή μάλλον μετά την μεταπολίτευση, στη Δυτική Θεσσαλονίκη σε όλους τους δήμους βγαίνουν αριστεροί δήμαρχοι. Μιλάμε το ΚΚΕ τώρα έτσι;! Όχι soft αριστερά. Μετά όμως από ένα διάστημα οι αριστεροί δήμαρχοι γίνανε κεντρώοι δήμαρχοι. Έτσι; Και στη δυτική Θεσσαλονίκη αυτή η κάθε εκπροσώπηση εκφράζονταν με μια συνέπεια. Δηλαδή σε όλους του δήμους βγαίνουν ξέρω εγώ ΠΑΣΟΚ. Σε όλους τους δήμους βγαίνουν στην αρχή κομμουνιστές. Ακόμα και με διαφορά μιας τετραετίας. Και αυτό σήμαινε ότι μπορούσαν να συνεργαστούν είτε μέσω των κομματικών τους δικτύων, κυρίως μάλλον μέσω αυτών, πολύ πιο εύκολα. Και έτσι λοιπόν στο τέλος του 80” σχηματίζεται μια πρωτοβουλία που περιλαμβάνει και τα στρατόπεδα αλλά περιλαμβάνει και άλλα πράγματα. Σχετίζεται με το ρέμα του Δενδροποτάμου. Με την ιδέα του δυτικού τόξου. Έτσι τη λέγανε τότε. Με μια ιδέα ότι υπάρχει ένας άξονας, πράσινο άξονας που ξεκινάει από τις Συκιές. Περνάει από Σερμπενιώτη, περνάει από Παύλου Μελά. Συνεχίζει κάτω στα δυο στρατόπεδα Παπακυριαζή και Μ. Αλεξάνδρου. Που το ένα είναι στον Εύοσμο και το άλλο στους Αμπελόκηπους. Καταλήγει στην Μενεμένη. Δηλαδή συγκρότησαν μια ιδέα και πάνω σε αυτή την ιδέα γίνονταν πάρα πολλά πράγματα σε συνεργασία. Τα οποία σχετίζονταν ας πούμε, άλλοτε παίρναν την μορφή εντονότερης διεκδίκησης των στρατοπέδων, άλλοτε παίρναν την μορφή του να διεκδικήσουμε χρήματα για να κάνουμε κάποια έργα. Και έτσι λοιπόν τότε σχηματίζεται, διαμορφώνεται ας πούμε, αυτό το και αρχίζει και γιγαντώνεται το αίτημα. Όχι όμως από τα κάτω προς τα πάνω. Σίγουρα όχι απτά κάτω προς τα πάνω. Αλλά από την τοπική αυτοδιοίκηση προς τα πιο πάνω. Αυτά τα, ναι θα τα δείτε. Τουλάχιστον η άποψή μου είναι αυτή, αλλά νομίζω ότι έχω καταλήξει σε αυτό.

Ερ: Όσον αφορά το στρατόπεδο Παύλου Μελά;

Π: Κοιτάζτε τώρα, κοιτάζτε ποιο είναι το τρελό πράγμα. Εμείς στο στρατόπεδο έχουμε το αντίθετο πρόβλημα. Δηλαδή είχαμε κάνει πριν 6 μήνες, είχαν έρθει κάτι Γερμανοί που μας τους είχε φέρει ο Γερμανός πρόξενος ξέρετε έτσι που επισκέπτονται τόπους ας πούμε που ήτανε στρατόπεδα συγκέντρωσης για...

Ερ: Ναι το έχω δει και αυτό!

Π: Λοιπόν και κάναμε μια κουβέντα. Και το θέμα που συζητούσαμε και που με προβληματίζει ιδιαίτερα είναι το εξής. Ότι στο στρατόπεδο έχουμε μια κακή ιστορία, μια ιστορία που πονάει έτσι; Ειδικά από ένα σημείο και μετά αλλά οργανώνουμε τώρα μια παρέμβαση που ουσιαστικά τον τόπο θα τον κάνει παράδεισο! Και αυτό που συζητούσα εκεί με τους επιστήμονες αλλά δεν με διαφώτισαν ιδιαίτερα, αυτό που τους έλεγα είναι ότι έχουμε συνηθίσει σε μνημονικούς τόπους που σχετίζονται, ας πούμε σε ότι ήταν στρατόπεδο συγκέντρωσης, ο μόνος τρόπος αποκατάστασης είναι να σου θυμίζει τη φρίκη. Δηλαδή ότι εικόνες βλέπουμε από αυτά τα μέρη είναι έρημα μέρη πολύ αδρά με πεταμένα ξέρω γω δυο παπούτσια ενός έρημου ανθρώπου ξέρω γω που πέθανε εκεί μέσα. Καταλάβατε δηλαδή εγκαλούν σίγουρα τη θλίψη και τον πόνο έτσι ώστε να πει κανείς αυτόματα ποτέ ξανά ας πούμε, ναι;

Ερ: Ναι ναι ακριβώς!

Π: Οπότε το ερώτημα που έθετα εγώ και προσπαθούσα να συζητήσω μαζί τους αλλά δεν με διαφώτισαν ιδιαίτερα ήταν ότι εμείς τώρα, ακολουθώντας την πρώτη εντολή των πολιτών μας, θα κάνουμε ένα παράδεισο και μετά θέλουμε σε δεύτερη παρέμβαση να έρθουμε να αποκαταστήσουμε και την έννοια του μνημονικού τόπου. Και πως θα το κάνουμε αυτό σε έναν Παράδεισο; Δηλαδή τους έλεγα ότι δεν θέλουμε να συνδεθεί απαραίτητα με την θλίψη, τον πόνο, το αίμα αλλά θα θέλαμε πιθανά να παραπέμπει και σε θετικά πράγματα που μπορεί.

Δηλαδή ας πούμε, γιατί τώρα ετοιμάζουμε ένα μουσείο με έκθεση εθνικής αντίστασης για το στρατόπεδο, η έννοια της εθνικής αντίστασης μπορείς ας πούμε να το προσεγγίσεις με όλη αυτή την απίστευτη άσχημη πονεμένη ιστορία αλλά μπορείς ας πούμε από την άλλη να πεις ότι η έννοια αντίσταση απ' την άλλη περιλαμβάνει ξέρω γω κάποια πάρα πολύ θετικά πράγματα. Έτσι δεν είναι;! Δηλαδή αντιστέκομαι δεν σημαίνει ότι αντιστάθηκα μόνο τότε και χύθηκε το αίμα, αλλά αντιστέκομαι σημαίνει ότι αναλογίζομαι πόσο σθένος χρειάζεται. Τι θα σήμαινε αντίσταση σήμερα. Ότι μήπως η αντίσταση σε ποιο βαθμό είναι γόνιμη για τον άνθρωπο. Αλλά η αλήθεια είναι ότι αυτή η κουβέντα τότε δεν είχε πάει πολύ καλά. Και ακόμα δεν έχω και... Δεν είναι εύκολες σκέψεις αυτές. Πάντως σίγουρα εμείς έχουμε το αντίθετο πρόβλημα. Δηλαδή εμείς θα κάνουμε ένα παράδεισο και μετά δεν ξέρω τι θα κάνουμε με τα θέματα της μνήμης. Σκέφτομαι δηλαδή ότι πρέπει να προσπαθήσουμε να μην αποφύγουμε τον γκροτέσκο. Καταλάβετε;! Δηλαδή θέλει μια ολόκληρη συλλογιστική τώρα, μια ολόκληρη σύνθεση του πως, του πως σε κάτι που θα είναι τόσο όμορφο και φιλόξενο θες να πεις το ότι ξέρεις εδώ χύθηκε αίμα ας πούμε. Ή μπορείς να μην πεις χύθηκε αίμα, μπορείς να πεις κάτι άλλο δεν ξέρω ποιο είναι αυτό. Καταλάβετε τι σας λέω ε;

Ερ: Ναι ναι. Ναι καταλαβαίνω και εμένα προσωπικά είναι κάτι το οποίο μου κινεί γενικά το ενδιαφέρον και με προβληματίζει.

Π: Αν έχετε κάποιο παράδειγμα να μου παραπέμψετε για μνημονικούς τόπους που δεν είναι έτσι που σας λέω, έτσι θλιβεροί και στενάχωροι ας πούμε.

Ερ: Δεν έχω κάποιο παράδειγμα συγκεκριμένο που να μην είναι θλιβερό. Βασικά εντάξει αυτό πιστεύω ότι έχει να κάνει λίγο και με το προσωπικό βίωμα όντως. Ίσως δηλαδή και εγώ έχω μάθει να βλέπω το κάθε μνημείο ίσως από την πιο θλιβερή οπτική. Δηλαδή ας πούμε για κάποιους και το μνημείο ολοκαυτώματος, τα μνημεία μάλλον ολοκαυτώματος στο Βερολίνο, των Ρομά και των ομοφυλόφιλων και το Εβραϊκό φυσικά σαν αρχιτεκτονική μνημείου δεν είναι φτιαγμένα ας πούμε... Θέλω να πω υπάρχει και το ρομαντικό στοιχείο υπάρχει και το μιμημαλιστικό στοιχείο αλλά μπορεί να δει κανείς και παιδιά να παίζουν... να τρέχουν έφηβους και μπορεί κάποιος άλλος να μελαγχολήσει ανάμεσα τους. Οπότε θα συμφωνήσω ότι είναι και το προσωπικό βίωμα αλλά ναι νομίζω ότι διαμορφώνονται και κατασκευάζονται έτσι ώστε να προκαλούν ίσως και δευτερογενές τραύμα εντός εισαγωγικών με μια έτσι απόλυτη και τιμωρητική έννοια

του να μην επαναληφθεί κάτι τέτοιο. Βέβαια δεν ξέρω αν αυτό είναι και κοινωνικός μηχανισμός άμυνας του ότι πόσο επικίνδυνο μπορεί να είναι άρα να μην ξανά γίνει κάτι τέτοιο.

Π: Ναι έχετε δίκιο. Ότι υπάρχει και κάτι άλλο που δεν το σκέφτηκα!

Θα θέλατε να μου πείτε για την ιστορία του στρατοπέδου και για την πρόταση ανάπλασής του;

Π: Το στρατόπεδο είναι.. το ότι αυτό ήταν πάντα ένα κομμάτι της πόλης περιχαρακωμένο. Και τώρα της αποδίδεται κατά κάποιο τρόπο, δηλαδή υπάρχει μια σχετική προσδοκία. Θετική και αρνητική. Με την κριτική της μαζί δηλαδή για το ότι θα γίνει πάρκο και θα αποδοθεί στον κόσμο επειδή έλειπε αυτό το κομμάτι. Αλλά την ιστορία όχι δεν την ξέρουμε (η κοινότητα). Εδώ δεν την ξέρουμε εμείς, τώρα ερευνάται. Δηλαδή το τι συνέβη στο στρατόπεδο ειδικά την περίοδο της κατοχής. Το τι συνέβη στην Οθωμανική περίοδο το ξέρουμε λίγο καλύτερα. Το τι συνέβαινε την περίοδο της κατοχής δεν το ξέρουμε καλά. Και ούτε βέβαια τη μεταγενέστερη περίοδο γιατί εκτός από την κατοχή ήταν και φυλακή στα χρόνια του εμφυλίου. Ούτε εγώ δηλαδή που έχω διαβάσει ένα σορό πράγματα και τα λοιπά δεν ξέρω τι γινότανε. Υπάρχει μόνο μια προσπάθεια, και αυτή αποσπασματική από το πανεπιστήμιο, σιγά σιγά να βρεθούνε στοιχεία.

Ερ: Θέλετε να μου περιγράψετε αυτήν την προσπάθεια;

Π: Έκαναν μια προσπάθεια, ήταν ένα πρόγραμμα που το χρηματοδοτούσε το Γερμανικό προξενείο και είχαν κάνει μια συνεργασία το πανεπιστήμιο Μακεδονίας και το πανεπιστήμιο το ΑΠΘ. Το τμήμα αρχαιολογίας στη μια περίπτωση και το τμήμα σλαβικών σπουδών στην άλλη. Ο κύριος Δορδάνας και ο κύριος Γιώργος Αντωνίου. Κάνανε ένα πρόγραμμα. Βρήκανε κάποια πράγματα. Δηλαδή κατάφεραν να ταυτοποιήσουν ξέρω εγώ κάποιους ανθρώπους που ήταν φυλακισμένοι. Κάπου 1300 άτομα νομίζω ταυτοποιήσαν. Και κάποια πράγματα για την ιστορία και την τοπογραφία αλλά ακόμα υπάρχει πάρα πολύ δουλειά να γίνει ας πούμε για το θέμα. Κατάλαβαν επίσης πως περίπου χειριζόταν ο γερμανικός στρατός το χώρο αλλά λείπουν ακόμα πάρα πολλές πληροφορίες. Οπότε πράγματι είναι κάτι το οποίο δεν είναι, δεν είναι γνωστό καθόλου. Και δεν είναι γνωστό ούτε από τις κληρονομημένες μνήμες. Γιατί ουσιαστικά δεν υπάρχουν κληρονομημένες μνήμες. Δεν ξέρω αν καταλαβαίνετε τι λέω. Δηλαδή ο κόσμος, το στρατόπεδο την περίοδο της κατοχής τριγύρω δεν είχε τίποτα. Είχε κάτι μικρά απομακρυσμένα χωριά. Δηλαδή η Πολίχνη ήταν χωριό. Δηλαδή την δεκαετία του 60' ας πούμε, του 50' και του 60', ο Εύοσμος, η Σταυρούπολη και η Πολίχνη ήταν κάτι χωριά. Κάτι μικρά χωριά. Καταλαβαίνετε τι θέλω να πω. Δεν ήταν αυτό που βλέπουμε σήμερα. Και μάλιστα ήταν όλα προσφυγικά χωριά. Δηλαδή οι άνθρωποι που κατοικούσαν εδώ είχαν την αίσθηση ότι πατρίδα τους ήταν από εκεί που ήρθαν, απτά μέρη που ήρθαν πρόσφυγες. Ακόμα και τώρα ισχύει αυτό. Δηλαδή οι σύλλογοι που έχουν δεν έχουν καμία σχέση με το σημερινό τόπο κατοικίας τους. Καταλάβατε;

Ερ: Ναι ναι.

Π: Δεν υπήρχαν δηλαδή άμεσοι δεσμοί των κατοίκων με τον χώρο εδώ έτσι ώστε κάποιοι από αυτούς να είναι ξέρω εγώ συνδεδεμένοι με το στρατόπεδο. Καταλάβατε; Στο στρατόπεδο φέρναν, ήτανε άλλου είδους ξέρετε. Ήτανε οι Εβραίοι, ήτανε ξέρω εγώ οι έγκλειστοι που από ότι έμαθα και εγώ από την έρευνα να του πανεπιστημίου ήταν από όλη την Μακεδονία ας πούμε. Ακόμα και από την Κρήτη, την Πελοπόννησο φέρναν κόσμο. Εκτοπισμένο. Και έτσι πολύ γρήγορα έσβησε η ιστορία. Ειδικά επειδή συνέχισε να χρησιμοποιείται από το στρατό. Επίσης δηλαδή δεν είναι ότι, έχει layers η ιστορία ας πούμε. Και επειδή ακριβώς αυτή η ιστορία δεν γράφτηκε. Δηλαδή ακόμα ερευνάτε και δεν γράφτηκε καθολικά έτσι ώστε έστω μέσω των διαβασμάτων ή της προβολής εκ των υστερών να αποκτηθεί η αίσθηση ότι είναι ιστορικό το μέρος, δεν υπάρχει αυτό. Συμφωνώ μαζί σας. Δηλαδή σωστά το έχετε βρει.

Ερ: Ναι και εγώ από τα ευρήματα, δηλαδή αυτές ήταν οι διαπιστώσεις μου ότι... Βέβαια κάνω ποιοτική έρευνα και όχι ποσοτική.

Π: Με συνεντεύξεις δηλαδή;

Ερ: Ναι με συνεντεύξεις. Έχω δώσει βέβαια και μια ηλεκτρονική διάθεση ενός ερωτηματολογίου αλλά στις περισσότερες συνεντεύξεις φαίνεται αυτό. Ότι δεν υπάρχει μια ενιαία συλλογική ταυτότητα, κοινωνική. Και λόγω της άγνοιας της ιστορίας δεν υπάρχει και εν συναίσθηση...

Π: Ναι απλά έχω μια ένσταση για αυτό που λέτε άγνοια της ιστορίας.

Ερ: Εγώ δεν έχω βρει ακόμη όλους τους παράγοντες που υπάρχει αυτή η άγνοια. Δηλαδή δεν το λέω ότι...

Π: Ναι όχι εγώ δεν σας το λέω για κακό. Σας το λέω προκειμένου να δώσετε πάλι σημασία σε αυτό που σας έλεγα πριν. Δηλαδή το πως συγκροτείται η εικόνα της ιστορίας, αν δεν την έχει ζήσει κανείς, ο ο ίδιος, έχει σημασία. Δηλαδή είχα πει ότι οι κάτοικοι δεν έχουνε βιώματα για να ανακαλέσουν.

Και δεν έχουνε διαβάσει, δεν την έχει κατασκευάσει την ιστορία κάποιος άλλος δηλαδή για να τους την δώσει να την διαβάσουνε. Τότε δεν υπάρχει η ιστορία. Πως να υπάρχει γνώση της ιστορίας, δεν υπάρχει ιστορία. Γιατί εγώ αμφισβητώ και την έννοια γνώση της ιστορίας. Δηλαδή ότι υπάρχει γνώση της ιστορίας. Δηλαδή καλλιεργείται η γνώση της ιστορίας αν δεν είναι βιοματική με βάση κάποιες τάσεις και κάποιες συνθήκες πολιτισμικό-κοινωνικές και γνωσιακές. Δηλαδή θέλω να πω ότι αν δεν είχαν γραφτεί ένα σωρό βιβλία για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης θα είχαμε σήμερα αυτή τη συνείδηση, ας πούμε;

Ερ: Σίγουρα όχι.

Π: Αν δεν υπάρχει ενδιαφέρον πολιτειακό; Όχι. Άρα τι έγινε; Γράφτηκαν πάρα πολλά πράγματα για να βγει στο φως αυτό έτσι δεν είναι;

Ερ: Ναι ναι. Έχετε απόλυτο δίκιο σε αυτό.

Π: Δεν έχει κανείς μνήμη από αυτό το πράγμα. Άρα η ιστορία κατασκευάστηκε. Θετικά το λέω όχι αρνητικά πάντα. Και γι' αυτό λίγο με προβληματίζει το ότι, δηλαδή όταν κάνει κανείς βιοματική μέθοδο όπως κάνετε. Όχι βιοματική, πως την είπατε ποιοτική ναι... Θα σας βγάλει αυτό, ότι δεν την ξέραν την ιστορία ε; Εκτός αυτού τώρα θυμήθηκα ότι υπήρχε μια οργάνωση, πολιτική οργάνωση, κομματική οργάνωση που

δεν θυμάμαι ποια ήταν ακριβώς αλλά σίγουρα ήταν αριστερή οι οποίοι φτιάχνανε, οι οποίοι μια φορά το χρόνο που δεν μπορώ επίσης να θυμηθώ πότε ήτανε μπορώ να το βρω όμως ίσως, πηγαίναν και καταθέτανε στεφάνια στο σημείο που είναι το κτίριο Α2. Το κτίριο Α2 είναι δίπλα στο τέμενος. Ανάμεσα στο τέμενος και τις φυλακές δηλαδή. Το ανακαλείται;!

Ερ: Θέλετε να μου πείτε για το κτήριο Α2 ;

Π: Γιατί αυτοί ξέρανε και θυμότανε, επειδή ακριβώς ήταν μια κομματική, πολιτική κομματική οργάνωση, ότι οι φυλακές ήταν μέχρι πολύ πρόσφατα φυλακές. Δηλαδή φυλακές εννοώ στον εμφύλιο.

Και έχουμε φωτογραφίες από τότε που ήταν φυλακές στον εμφύλιο και που ήξερε ο κόσμος δηλαδή ότι εκεί μέσα έχει πολιτικούς κρατούμενους. Αυτό όμως καταλαβαίνετε ήταν λίγο περιχαρακωμένο στην γνώση που είχαν αυτά τα κομματικά στελέχη ας πούμε, καταλάβατε;

Ερ: Ναι!

Π: Τώρα δεν μπορώ να θυμηθώ περισσότερες λεπτομέρειες, θα πρέπει να τις ψάξω κάπως.

Ερ: Ευχαριστώ πάντως για το ενδιαφέρον μέχρι τώρα.

Π: Να είστε καλά, με ενδιαφέρουν τα αποτελέσματα της έρευνάς σας. Θα χαιρόμουν πολύ αν μας τα στέλνατε.

Ερ: Ναι φυσικά. Ναι φυσικά μπορώ να το κάνω!

Π: Όμως κάτι άλλο θέλατε να μου ζητήσετε. Θέλατε κάτι;

Ερ: Για την ανάπλασή του!

Π: Κοιτάζτε τώρα τι γίνεται στην ανάπλαση. Καταρχήν θα σας συμβούλευα αν δεν το έχετε βρει ήδη, να πάτε στο site του δήμου και να διαβάσετε το στρατηγικό σχέδιο. Το έχετε δει αυτό το τεύχος;

Ερ: Ναι ναι το έχω δει!

Π: Επίσης στο site αν και δεν υπάρχει λόγος να τα δείτε με λεπτομέρεια είναι ανεβασμένη πια και όλη η μελέτη της ανάπλασης, επειδή την δημοπρατήσαμε για να έρθει ο εργολάβος. Δηλαδή στο ένα έχουμε και όλα τα σχέδια αλλά αυτό δεν σας είναι απαραίτητο. Στο στρατηγικό είναι πιο σαφές αλλά θα μπορούσα να σας στείλω και μια σύνοψη που έχω έτοιμη που συνήθως τη ζητούσαν οι δημοσιογράφοι για το τι θα γίνει με την ανάπλαση. Τώρα υπάρχει από πολύ, και τότε που γινότανε διαβούλευση του στρατηγικού είχαμε δεχτεί μια απαλή κριτική κυρίως απ' το πανεπιστήμιο και τη σχολή αρχιτεκτόνων ότι δίνουμε πάρα πολύ μεγάλο βάρος στο πράσινο και δεν δίνουμε στα κτίσματα και στην μνημονικότητα και την ιστορικότητα του τόπου. Σε αυτό υπάρχει ένα μικρό δίκιο. Δηλαδή στη πρώτη φάση ανάπλασης που κάνουμε τώρα, το αναπλάθουμε πραγματικά σαν να είναι ένα πάρκο. Καταλαβαίνετε; Είναι λίγα τα πράγματα. Όμως επειδή κατάλαβα αυτή την κριτική, ωστόσο θέλω να κάνω μια διακοπή εδώ τώρα να σας πω το εξής ότι όταν όπως σας λέω δεν είναι γνωστή η ιστορία, δεν είναι εύκολο να προχωρήσεις και σε παρεμβάσεις διαχείρισής της σε ένα χώρο. Δηλαδή έτσι είναι. Το αναπλάθουμε σε πράσινο πρώτα από όλα γιατί ήτανε προτεραιότητα αλλά και γιατί η ιστορία του στρατοπέδου ήτανε ουσιαστικά άγνωστη. Και συνεχίζει να είναι σε μεγάλο

βαθμό άγνωστη. Οπότε και έχει κανείς μια αμηχανία. Δηλαδή και επειδή έχει αυτά όλα αυτά τα layers. Δηλαδή ξέρω εγώ ήταν Οθωμανικό. Εγώ αντιλήφθηκα κάποια στιγμή ότι πρέπει να έχει, αλλά δεν έχω τεκμήριο αντίρρησης, μια ιδιαίτερη ιστορία και στο μεσοπόλεμο. Μετά στο όταν ήταν στρατόπεδο κατοχής. Μετά ξανά στον εμφύλιο. Έχει όλα αυτά τα επίπεδα και αν δεν είναι καλά σωστά γραμμένη η ιστορία ... να έχεις πληθώρα στοιχείων και τα λοιπά ντοκουμέντων, δεν μπορείς να διαχειριστείς και τα layers της ιστορίας.

Καταλάβετε τι θέλω να πω; Δηλαδή θα το ανακαλούσαμε, θα το συμβολίζαμε ως μνημονικό τόπο της Οθωμανικής περιόδου; Της κατοχής, του εμφυλίου; Τι θα πήγαινε μπροστά και τι πίσω. Ποια μνήμη κρατάς και ποια δεν κρατάς. Ή τις βάζεις την μια δίπλα στην άλλη; Υπήρχε ένα θέμα δηλαδή όταν δεν ξέρεις ακριβώς τι έγινε.

Άρα η κριτική ήταν εύστοχη από την πλευρά που μας κατατέθηκε. Δηλαδή ότι εδώ εσείς δεν περιλαμβάνετε κάτι. Το κάνετε σαν να κάνατε ένα πάρκο οπουδήποτε αλλού. Καταλάβετε τι λέω.

Ερ: Ναι ναι κατάλαβα.!

Π: Αντι αυτής λοιπόν της κριτικής και παρά το γεγονός ότι συνεχίζουμε να μην έχουμε έτσι πλήρη εικόνα, αν και έχουμε προσπαθήσει πάρα πολύ να βρούμε χρήματα, εγώ τουλάχιστον που ενδιαφέρομαι πάρα πολύ για την συνέχιση της έρευνας από το πανεπιστήμιο αλλά δεν τα καταφέραμε ακόμα, πρόκειται να προχωρήσουμε σε ένα δεύτερο στάδιο. Δηλαδή να κάνουμε έναν αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την περαιτέρω ανάπτυξη. Δηλαδή σε πρώτη φάση κάνουμε κάποια πολύ βασικά πράγματα με αυτά τα 20 εκατομμύρια που έχουμε για το στρατόπεδο. Αφήνουμε και κάποιες περιοχές πιο αδρές όπως η πλατεία που είναι ανάμεσα στα κτίρια Α3, κάποιους άλλους χώρους. Και εκεί θα προκηρύξουμε ένα αρχιτεκτονικό διαγωνισμό που στοχεύει κυρίως στη μνήμη. Δηλαδή σκοπός είναι να το δούμε λίγο καλύτερα στη μια επόμενη φάση παρέμβασης. Τώρα όμως αυτά που σας λέω εγώ είναι μες στο δικό μου το μυαλό. Δηλαδή νομίζω ότι αν ρωτούσαμε ένα πολίτη έξω και του λέγαμε ξέρεις μα αφού φαίνεται ότι είναι πολύ προσανατολισμένοι στην ανάπτυξη και δεν φαίνεται το μνημονικό τόπο; Θα μας κοίταγε περίεργα. Δεν θα καταλάβαινε τι λέγαμε!

Ερ: Το καταλαβαίνω αυτό που λέτε. Εγώ είχα μια τέτοια ερώτηση στο θεματικό οδηγό των συνεντεύξεων ως προς την αξιοποίηση. Αρκετοί δεν γνωρίζουν ότι υπάρχει στο site του δήμου κανονικά το πρόγραμμα της ανάπτυξης, το πλάνο και λοιπά. Οι περισσότεροι απαντήσανε πως θα θέλανε να γίνει ένα πάρκο όντως, άσχετα με το αν γνωρίζουν τι θα γίνει στο δήμο και με το ότι όπως σας είπα γνωρίζουν ή όχι αποσπασματικά τα κομμάτια της ιστορίας για τους λόγους που αναφέρατε εσείς. Και ελάχιστοι, όσοι δηλαδή γνωρίζουν κάποια κομμάτια της ιστορίας του, αναφέρουν πως θα ήτανε ενδιαφέρον ένα μουσείο. Οπότε αυτό μου κάνει και λίγο εντύπωση πως θέλω να πω και ο κόσμος έχει ανάγκη σίγουρα έναν τέτοιο χώρο ως αστικό πράσινο περιβάλλον.

Π: Ω αυτό το ξέρουμε. Ήταν το πρώτο πράγμα που μας είπαν, γιατί κάναμε διαβούλευση όσο μπορούσαμε θεωρώ εκτεταμένη στους 6 μήνες όταν κάναμε το στρατηγικό, ήτανε το πρώτο και το τελευταίο πράγμα που έλεγαν οι πολίτες. Και όχι μόνο αυτό, ακούσαμε και πράγματα που δεν τα περιμέναμε. Δηλαδή εγώ περίμενα ότι ο κόσμος θα ζητήσει να αντιστραφεί, να μην υπάρχει δηλαδή περιφραξη, να είναι ελεύθερο και τα λοιπά και ο κόσμος έλεγε όχι περιφράζετε το και διασφαλίστε το μην τυχόν και το χάσουμε ποτέ από πράσινο. Ήτανε πολύ ξεκάθαρη η εντολή που πήραμε για το τι πρέπει να φτιάξουμε επιτέλους το πάρκο ας πούμε. Χωρίς δεύτερη κουβέντα. Και μάλιστα με ένταση. Δεν υπήρχε αμφιβολία επί του... Δηλαδή αν διαβάσετε το στρατηγικό που έχει το τελευταίο κεφάλαιο την διαβούλευση, το λέει κιόλας ότι δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αυτή ήταν η επιθυμία των πολιτών. Πέρα από κάθε άλλη άποψη ας πούμε και σκεπτικό. Και είχανε γίνει παλαιότερα και μεγάλες φασαρίες. Τώρα δεν έχει λόγο, εσείς δεν έχετε λόγο να τα ψάξετε. Αλλά κάποια χρονική στιγμή πριν μας το παραχωρήσει ο στρατός είχε υποβληθεί μια πρόταση. Γιατί ο στρατός δεν το έδινε στο δήμο γιατί ήθελε να κρατήσει μια έκταση για να κτίσει σπίτια.

Ερ: Έχει σημασία ωστόσο να μου μιλήσετε για τη σχέση του στρατού στην πρόταση...

Π: Θα φτιάχνανε σπίτια για τους αξιωματικούς. Ζητούσαν δηλαδή, το στρατόπεδο είναι αυτό που μας παραχωρήθηκε 332 στρέμματα. Ήθελαν από αυτό να κρατήσουν στην ιδιοκτησία τους 50 στρέμματα. Και θέλανε να συμφωνήσει σε αυτό ο δήμος αλλά να συμφωνήσει ο δήμος και να τους βοηθήσει έτσι ώστε να τους επιτραπεί να χτίσουν εκεί πέρα 100 μεζονέτες.

Ερ: Απίστευτο. Συγγνώμη για το σχόλιο.

Π: Και όμως αυτή την πρόταση ο δήμος έχει 20 χρόνια που παλεύει να το πάρει. Τα 15 τελευταία ασχολούμαι εγώ ας πούμε και δεν θα πιστεύατε τα έγγραφα που έχω στα χέρια μου ας πούμε για το τι θα πει ελληνικός στρατός. Και δεν έχει καταλάβει και ο κόσμος τι έχει γίνει. Δηλαδή ζηταγαν αυτά τα σπίτια. Ο δήμαρχος είπε κάποια στιγμή ωραία θα το πας στο δημοτικό συμβούλιο να δούμε ποια είναι η άποψη του δημοτικού συμβουλίου. Και έγινε μεγάλη φασαρία γιατί εμφανίστηκαν πολίτες πολλοί κιόλας, δηλαδή μια ομάδα πολιτών πολύ μεγάλη και τα έσπασαν όλα. Δηλαδή πως να σας πω έντονες αντιδράσεις. Όχι, όχι αστεία. Και δεν ξέρω αν το παρατηρήσατε κιόλας, δηλαδή το στρατόπεδο δεν μας παραχωρήθηκε ουσιαστικά. Ο δήμος έδωσε 83 διαμερίσματα για να το πάρει. Απ' την περιουσία του στο στρατό. Και αυτό δεν το έχουν καταλάβει ούτε οι πολίτες μας ακόμα. Δηλαδή η συμφωνία περιλαμβάνει, άμα διαβάσετε την σύμβαση που είναι αναρτημένη στον ιστότοπο, λέει πάνω παραχώρηση αλλά η παραχώρηση είναι μισή λέξη. Είναι παραχώρηση έναντι ανταλλάγματος. 83 διαμερίσματα 6 χιλιάδων τετραγωνικών μέτρων δώσαμε. Δεν είναι λίγα. Καταλάβατε τι θέλω να πω; Ναι δεν το προσέχει κανείς αυτό, ούτε οι πολίτες μας. Δηλαδή νομίζουν ότι κάποιος μας έκανε κάτι δώρο ας πούμε. Αλλά είχε ο δήμος, είχε περιουσία ο δήμος, δηλαδή είχε διαμερίσματα. Ευτυχώς γιατί αλλιώς δεν ξέρω τι θα... Α! Πριν τα διαμερίσματα διαπραγματευόμασταν κάπου το 2012, για να μην κρατήσουν αυτή την έκταση των 50 στρεμμάτων μέσα τους δίναμε μια έκταση που έχει ο δήμος πάνω απ' την Πολίχνη, δηλαδή πάνω από τον περιφερειακό,

δίπλα στο 424. Τους δίνουμε εκεί πέρα 32 στρέμματα και δεν τα θέλανε. Γιατί τους φαινόταν, αυτοί θέλανε μέσα στο στρατόπεδο που είναι στο κέντρο της πόλης. Εκεί λέει τι θα πάμε να κάνουμε. Δηλαδή τώρα, αλλά με αυτή την πρόταση είχαμε φάει 2 χρόνια ας πούμε πήγαινε έλα στην Αθήνα.

Ερ: Θα θέλατε να μου πείτε το χρονικό που γίναν τα παραπάνω;

Π: Τις χρονιές ποιου πράγματος θέλετε να σας πω γιατί η ιστορία είναι τεράστια.

Ερ: Της ολοκλήρωσης της παραχώρησης!

Π: Στο τέλος τους 2017 έγινε η ολοκλήρωση και φυσικά δεν μπορώ να κρύψω ότι η ολοκλήρωση έγινε, παρά το ότι πολλοί πρωθυπουργοί είχαν προσπαθήσει να το λύσουνε, ουσιαστικά λύθηκε επί της κυβέρνησης του Τσίπρα. Ο οποίος ο ίδιος ο πρωθυπουργός ασχολήθηκε με αυτό.

Δηλαδή μετά τη φασαρία αυτή ανάμεσα που σας λέω που έγινε στο δημοτικό συμβούλιο χαμός, μετά επιδίωξε εδώ ο δήμος, ο δήμαρχος και πήρε και κάποια στελέχη του κόμματος του Σύριζα ας πούμε γιατί ο Δήμαρχος δεν είναι δεν ανήκει αμιγώς σε αυτή την παράταξη, ανήκει σε άλλη, οπότε επιδίωξε μια συνάντηση με τον πρωθυπουργό και τον υπουργό άμυνας. Και εκεί κάποιοι άνθρωποι που ξέρανε την ιστορία του στρατοπέδου, αυτοί που σας λέω, και ήταν κομματικά στελέχη, έτσι μου μεταφέρθηκε δεν ήμουν μπροστά, είπανε στον πρωθυπουργό, πως το στρατόπεδο Παύλου Μελά είναι όπως η Καισαριανή! ... (Προσωπικό σχόλιο το οποίο δεν αποτυπώθηκε γραπτώς καθώς “Τώρα αυτό δεν ξέρω αν μπορείτε να το γράψετε όμως. Τώρα σας το λέω μόνο για...”)

Ερ: Το φεστιβάλ της ΚΝΕ σχετίζεται με την ιστορία του στρατοπέδου;

Π: Το φεστιβάλ δεν σχετίζεται σε κανένα, σε καμιά περίπτωση με τον ιστορικό τόπο. Δεν έχει καμιά σχέση.

Ερ: Δηλαδή δεν το...

Π: Όχι όχι δεν οφείλεται εκεί το ότι γίνεται εδώ. Το φεστιβάλ της ΚΝΕ, ένα τέτοιο φεστιβάλ μεγάλο σαν αυτό που οργανώνει η ΚΝΕ, χρειάζεται πολύ μεγάλο και αδρό χώρο. Δηλαδή πιστεύω ότι όταν αναπλάσουμε το στρατόπεδο δεν θα μπορεί και δεν θα θέλει να το κάνει στο στρατόπεδο.

Μέρες πριν βάζουμε μπουλντόζες. Μέρες πριν όταν ετοιμάζουμε το φεστιβάλ έρχονται μπουλντόζες κανονικά. Δηλαδή θέλουμε, θέλουμε να έχουν την δυνατότητα διαμόρφωσης του χώρου όπου το κάνουμε το φεστιβάλ τους. Θέλουμε μια αδρότητα. Οπότε δεν ξέρω αν θα μπορούν να το κάνουνε μετά. Όχι δεν είναι καθόλου γιατί είναι άγνωστη η ιστορία σας το ξαναλέω. Ελάχιστοι άνθρωποι την γνωρίζουν και μάλιστα αυτοί που έχουνε ας το πω σε εισαγωγικά κομματική παιδεία. Δηλαδή που από την πολιτικοποίησή τους έχουνε μάθει ότι εκεί υπήρχε φυλακή γιατί ξέρετε τα μαθαίνουν αυτά μέσα στην, ειδικά στις αριστερές οργανώσεις. Δεν υπάρχει περίπτωση. Κόβω το χέρι μου ότι δεν έχει καμιά σχέση. Η μόνη σχέση είναι ότι έχουμε έναν ελεύθερο χώρο αδιαμόρφωτο που μπορούμε να μαζέψουμε πάρα πολύ κόσμο, να βάλουμε όσο δυνατά την μουσική θέλουμε και τα λοιπά. Δεν έχει καμιά ιδεολογικοποίηση όχι. Ίσα ίσα. Θέλει σκληρό αγώνα για να επαναφέρουμε την ιστορική μνήμη στον τόπο. Είναι σβησμένη και απωθημένη.

Ερ: Στην τοπική ιστορία του δήμου υπάρχουν αρχεία για το στρατόπεδο;

Π: Υπάρχουν αυτοί οι τοπικοί ιστορικοί που σε κάθε δήμο υπάρχει και ένας. Δεν ξέρω αν το ξέρετε. Σε κάθε δήμο εδώ έτσι περιμετρικά υπάρχει και ένας μερακλής άνθρωπος ο οποίος ας πούμε μελέτησε, προσπάθησε ας πούμε από το 80' και μετά να μαζέψει ότι στοιχεία έβρισκε. Οι περισσότεροι από αυτούς, υπάρχει ένας στον Εύοσμο ένας στην Νεάπολη, ένας και τα λοιπά, οι περισσότεροι από αυτούς είναι όχι επαγγελματίες ιστορικοί. Δηλαδή έχουνε κάποια άλλη δουλειά και κάνουνε ως χόμπι αυτό το πράγμα. Και συνήθως οι δήμοι τους χρηματοδοτούσαν για να εκδίδουν αυτά τα βιβλία και να συγκροτούν μέσω αυτών των λευκωμάτων μια αίσθηση τοπικότητας και μια αναφορά τοπικότητας. Ωστόσο οι περισσότεροι από αυτούς τους ιστορικούς είναι προσανατολισμένοι πάρα πολύ.

Δηλαδή για εμένα υιοθετούν ένα πρίσμα πάρα πολύ λάθος. Δηλαδή δεν υπήρχε τοπικότητα σε αυτά τα μέρη ούτε διαμορφώθηκε ποτέ έτσι ώστε να υπάρχει τοπική ιστορία. Και σε αντίθεση αυτοί οι ιστορικοί κάνανε αυτό τον αγώνα, τον αγώνα της καθημερινότητας ξέρετε. Οι φωτογραφίες των παππούδων των γιαγιάδων. Να οι Πόντιοι με τις στολές, να το ένα να το άλλο. Υπάρχει βέβαια και, ειδικά ο ντόπιος μας εδώ ιστορικός έχει γράψει και κάποια πράγματα για το στρατόπεδο. Ότι μπορεί το μάζεψε ας πούμε. Βέβαια! Ο Σπύρος Λαζαρίδης, είναι πολύ γνωστός! Ο οποίος δεν συμφωνεί καθόλου με αυτά που κάνουμε αυτή τη στιγμή! (Σχόλιο)

Ερ: Ναι μου έχουν δώσει το όνομά του στην βιβλιοθήκη, έχετε δίκιο. Αλλά δεν έχω προλάβει να επικοινωνήσω.

Π: Ναι θα τα δείτε τα στοιχεία του. Εγώ σας είπα όμως την άποψή μου διαφωνώ κάθετα με την προοπτική αυτή της ιστορίας. Ή μάλλον της ιστορικό-κατασκευής. Δεν υπήρχε, δηλαδή αν κανείς μελετήσει καλά, θα σας πω και τον τίτλο της διδακτορικής μου διατριβής που έχω ένα κεφάλαιο που αφιερώνεται στην ιστορία των δυτικών περιοχών και την συγκρότησή τους και πραγματικά δείτε και τον δικό μου αλλά και τον τρόπο με τον οποίο γράφουνε ο Χ. στην περιοχή (τάδε), ξέρετε αυτοί οι ντόπιοι οι ιστορικοί, πρόκειται για μια πολύ λάθος, λάθος, πλασμένη ψεύτικη προσέγγιση. Δηλαδή παίρνουν ένα τόπο που έγινε τόπος κατοικίας για ανθρώπους από τις αρχές του 20ου αιώνα και γράφουνε την ιστορία των τόπων απ' τα κλασσικά χρόνια. Δηλαδή δεν ξέρω αν καταλάβατε τι λέω.

Ερ: Ναι ναι κατάλαβα...

Π: Δηλαδή τα κλασσικά χρόνια δεν υπήρχε τίποτα στη Σταυρούπολη ούτε ήταν Σταυρούπολη. Ούτε υπήρχε περίπτωση να είναι Σταυρούπολη. Ήταν ένα, κάτι χωράφια έξω απ' την πόλη. Δεν υπάρχει ιστορικότητα αν δεν υπάρχει άνθρωπος. Καταλάβατε τι θέλω να πω;

Ερ: Ναι ναι.

Π: Τα ξέρετε καλύτερα από εμένα εσείς αυτά. Ναι μην τα λέω εγώ. Δηλαδή βιβλίο που λέγεται η Βυζαντινή Σταυρούπολη ας πούμε. Ποια Βυζαντινή Σταυρούπολη; Επειδή περνούσε ένας αγωγός που είχαν

κατασκευάσει οι Βυζαντινοί για να πάει νερό στη Θεσσαλονίκη κάναν κεφάλαιο που λέγεται Βυζαντινή Σταυρούπολη; Καταλαβαίνετε τι θέλω να πω;

Ερ: Ναι ναι καταλαβαίνω απόλυτα. Θα θέλατε να μου δώσετε τον τίτλο της έρευνάς σας;

Π: Εννοείται. Μα είναι δημόσια θα σας πω. Αν γράψετε τον τίτλο στο google θα σας το βγάλει γιατί είναι αναρτημένη στη βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου. Λέγεται “Αστικές πολιτικές και δημόσιος χώρος. Συνέχεια και αλλαγή στην διαχείριση του δημόσιου χώρου στη Δυτική Θεσσαλονίκη” Είναι λίγο μεγάλος τίτλος. Αλλά και μόνο το πρώτο να γράψετε “Αστικές πολιτικές και δημόσιος χώρος” θα σας το βγάλει. Είναι το κεφάλαιο 2!

Ερ: Η Εβραϊκή κοινότητα, το μουσείο..;

Π: Θα σας πω. Το θέμα με τα Εβραϊκά ο κατάλληλος άνθρωπος που το ξέρει είναι ο κύριος Γιώργος Αντωνίου από το αρχαιολογικό τμήμα. Είναι Εβραϊολόγος ας πούμε και είναι και καταπληκτικός άνθρωπος. Στο τμήμα αρχαιολογίας του ΑΠΘ. Ο οποίος εμπλέκεται σε αυτή την έρευνα και γενικά συνεργαζόμαστε με κάθε ευκαιρία και ταυτόχρονα ήτανε μπλεγμένος λόγω της ειδικότητας του στην υπόθεση Εβραϊκό μουσείο. Και κάποια στιγμή το κουβεντιάσαμε και είπαμε μήπως πρέπει να συνεργαστούμε με το μουσείο.

Ερ: Πολύ ωραία σας ευχαριστώ! Ποιο είναι το χρονικό πλάνο για την έναρξη της ανάπλασης;

Π: Το πάρκο. Λοιπόν το πάρκο τώρα η εργολαβία διενεργείται, ο διαγωνισμός διενεργείται στις 6 του Απριλίου. Θέλουμε τουλάχιστον 3 μήνες μέχρι να καταλήξουμε με τον εργολάβο γιατί υπάρχουν γραφειοκρατικά. Μάιος, Ιούνιος, Ιούλιος. Ας πούμε στη μέση του καλοκαιριού θα έχουμε τον εργολάβο, ο οποίος μετά θα έχει δυο χρόνια προθεσμία.

Ερ: Δυο χρόνια.

Π: Ναι. Ακούγονται πολλά αλλά δεν είναι.

Ερ: Όχι εμένα λίγα...

Π: Χαχα. Ναι!

Ερ: Πολύ ενδιαφέροντα όλα αυτά.

Π: Χαίρομαι που σας είναι εύχρηστα.

Ερ: Είναι πραγματικά! Θα θέλατε να μου πείτε και για τις δράσεις που γίνονται στο στρατόπεδο;

Π: Θα σας δώσω αν θέλετε δύο τηλέφωνα. Θα σας δώσω τον προϊστάμενο της κοινωνικής υπηρεσίας που κάνουνε μια δράση που λέγεται μαγεμένο στρατόπεδο και τον προϊστάμενο του πολιτισμού και αθλητισμού. Δεν θα ήθελα να τοποθετηθώ. Άλλα μου αρέσει το γεγονός ότι διάφοροι κάνουν διάφορες δράσεις μέσα. Δηλαδή ότι είναι πολύ οικείο για πολλούς ας πούμε. Και εύκολο.

Ερ: Θα θέλατε να μου πείτε περισσότερα λόγια για τις δράσεις αυτές;

Π: Παλαιότερα γινόταν ξέρετε ακόμα περισσότερες. Τώρα δεν γίνονται αρκετές. Δηλαδή παλαιότερα θυμάμαι ότι γινότανε το Φεστιβάλ των ε, πως λέγεται αυτό το κόμμα. Εκτός δηλαδή απ’ της ΚΝΕ γινόταν το Φεστιβάλ το πράσινο το περιβαλλοντικό Φεστιβάλ. Γινότανε ένα άλλο Φεστιβάλ που δεν ξέρω ποιος το

οργάνωνε που λεγότανε “ανάκατα” που ήταν καλλιτεχνικό Φεστιβάλ. Γινότανε η Ανταρσία συγνώμη να το θυμήθηκα. Το κόμμα Ανταρσία έχει οργανώσει Φεστιβάλ. Επίσης είχε γίνει δυο φορές ένα Φεστιβάλ, το αντιρατσιστικό. Σταθερά κάνουν κάθε χρόνο οι Πόντιοι. Τον χορό τους μέσα. Επίσης μου αρέσουν τα πιο, μου αρέσουν αυτά που οργανώνονται λίγο πιο έτσι άμεσα. Δηλαδή κάθε Κυριακή παίζουν το πρωί δεν ξέρω αν τους έχετε δει. Όταν έχει καλό καιρό κάτω κοντά στην εκκλησία παίζουν κρίκετ όχι Ινδοί, Πακιστανοί. Κρίκετ.

Ερ: Το ανέφερε και κάτοικος σε συνέντευξη αυτό!

Π: Δεν ξέρω Πακιστανοί μαζεύονται και παίζουν. Δηλαδή δεν είναι κάτι οργανωμένο. Εμένα μ’ αρέσουν και αυτά, δηλαδή που δεν είναι οργανωμένα. Επίσης και πέρα από αυτά που είναι ας πούμε που δεν φοβούνται το φως της μέρας σε στρατόπεδο έχω διαπιστώσει τα έχω καταγράψει τα ξέρω πολύ καλά, όχι τώρα τελευταία λίγο παλαιότερα, γιατί τώρα τελευταία ο δήμος έχει βάλει πόδι και δεν γίνονται εύκολα πράγματα.

Παλαιότερα ας πούμε συν έβαιναν πολλά πράγματα και από τη σκοτεινή πλευρά. Σε εισαγωγικά το βάζω σκοτεινή πλευρά γιατί για εμένα μέσα σε μια πόλη όλα πρέπει να γίνουν. Δηλαδή είχε και μια κυρία η οποία εκδίδονταν σε κάτι κτίσματα. Κάθε τόσο εμφανίζονταν κάτι πρόσφυγες-μετανάστες που καταλάμβαναν κτίσματα και μένανε μέσα. Ή και είχαν μια φορά ξέρω εγώ, είχαν πιάσει κάτι δοσοληψίες για κλοπιμαία. Τα ζευγαράκια απτά σχολεία, τα άστεγα πήγαιναν εκεί πέρα στο στρατόπεδο και συνεχίζουν να πηγαίνουν. Βρίσκανε στέγη. Δηλαδή εμένα όλα αυτά μου ασκούν πολύ γοητεία, μου αρέσουν πάρα πολύ.

Ερ: Τι σας γοητεύει;

Π: Γιατί αισθάνομαι ότι το ζω και εγώ ως υποκείμενο δηλαδή στην πόλη ότι όλοι οι χώροι σε μια πόλη είναι κατά κάποιο τρόπο πως να το πούμε, επιλήψιοι. Δηλαδή ξέρω εγώ συναντούσα κάτι ταξιδιώτες που έρχονταν ξέρω εγώ για να ουρήσουν και να φάνε, να πιούνε τον καφέ τους ας πούμε χωρίς να τους βλέπει κανείς για παράδειγμα. Αυτό ας πούμε δηλαδή το ότι υπάρχει αυτή η ανάγκη, στην πόλη υπάρχουν όλες οι ανάγκες, το ότι έβρισκαν διέξοδο εδώ, εμένα αυτό κάπως με συνέπαιρνε, μου άρεσε δηλαδή. Και να σας πω την αλήθεια κρύβω μια φοβία για την ανάπλαση. Ότι η ανάπλαση θα τα παραμερίσει όλα αυτά. Θα γίνει και αυτό ένα επίσημο πάρκο. Χαχα... Ε να, εμένα με έχουσε πάρει εδώ χαμπάρι στο δήμο που θέλω να μείνει για πάντα έτσι όπως είναι τώρα. Είναι ενδόμυχο αυτό που σας λέω καταλαβαίνετε τι εννοώ.

Ερ: Μάλιστα.

Π: Κάπως έτσι ας πούμε. Δηλαδή ότι δεν υπήρχε καμιά κακή πρόθεση, απλά ήταν άλλη η στάση αυτή τους για το συγκεκριμένο θέμα. Και επίσης δεν ξέρω περισσότερες λεπτομέρειες για τους Εβραίους στα στρατόπεδα. Δηλαδή πάλι, πάλι δεν ξέρουμε πολλά. Και αν ξέρει κάτι μπορεί να σας το πει μόνο ο κύριος Αντωνίου ας πούμε. Περισσότερα πράγματα για το θέμα το συγκεκριμένο. Το μόνο που ξέρουμε είναι ότι τους είχαν φυλακισμένους και ότι κάθε τόσο τους μετέφεραν ας πούμε με τα τρένα. Αυτό το ξέρουμε.

Ερ: Σας ευχαριστώ πολύ!

Π: Καλή συνέχεια!

02) Σπύρος Λαζαρίδης Ερευνητής, τοπικός ιστορικός και συγγραφέας

Τοποθεσία: Θεσσαλονίκη, Ημερομηνία: 10/04/2020

Ερ: Ποια είναι η ιστορία;

Σ: Δηλαδή θα ήταν πιο ενδιαφέρον να ψάξουμε όταν λειτουργούσε δηλαδή την περίοδο της κατοχής που λειτουργούσε ως στρατόπεδο συγκέντρωσης, εκεί να δείτε κατά πόσο έμπαινε είτε στους άμεσα φυλακισμένους, πως αντιμετώπιζαν τα συστήματα τέχνης και αν τα αντιμετώπιζαν καθόλου ή πως η ίδια η τέχνη αργότερα αντιμετώπισε αυτούς. Αυτό κατάλαβα εγώ ότι θα σας ενδιαφέρει. Το γενικό, έτσι και αλλιώς δεν υπάρχει ιστορία και μάλιστα εγώ για αυτό σας είχα πει ότι έχω πολύ δουλειά αυτό τον καιρό. Αυτό κάνω. Τώρα ουσιαστικά γράφω την ιστορία του στρατοπέδου και της περιοχής γενικότερα. Είναι σε εξέλιξη, υπο εξέλιξη δηλαδή. Δεν είναι ακόμα τίποτα ανακοινώσιμο. Οπότε πρέπει να πάτε λίγο πιο στοχευμένα. Να καταλάβω και εγώ τι ακριβώς θέλετε. Αν είναι αυτό που σας περιέγραψα. Αν σας ενδιαφέρει το πως στους φυλακισμένους, πως ??? Τρία πράγματα είναι. Ένα είναι πως οι φυλακισμένοι περνούσαν την ώρα τους αντιμετωπίζοντας ζητήματα τέχνης. Γιατί το κάναν αυτό. Τα βράδια που καθόντουσαν διαβάζανε ποιήματα, διαβάζανε λογοτεχνία, διαβάζανε Αγία Γραφή.

Η ελεύθερη ώρα τους λοιπόν είχε σχέση με την τέχνη. Ένα. Δεύτερον πώς οι ίδιοι ή και άλλοι γράψανε για αυτούς. Οι ίδιοι, κάποιος από αυτούς γράψανε απομνημονεύματα και μερικοί από αυτούς τα απομνημονεύματά τους έχουνε και έναν λογοτεχνικό χαρακτήρα. Αυτό είναι το δεύτερο. Και το τρίτο είναι ξένοι άνθρωποι, άλλοι, οι οποίοι ασχολήθηκαν με αυτό το ζήτημα και το μετουσίωσαν σε τέχνη. Δηλαδή γράφτηκαν ποιήματα για το στρατόπεδο. Εμείς πρόσφατα κάναμε μια ολόκληρη θεατρική παράσταση με βάση απομνημονεύματα και το στρατόπεδο της κατοχής. Υπάρχει λοιπόν μια κινητικότητα για ανθρώπων της τέχνης γύρω από ζητήματα που αφορούν το στρατόπεδο και κυρίως το χαρακτήρα του ως στρατόπεδο συγκέντρωσης. Είναι τρεις λοιπόν αυτοί οι πυλώνες. Ο τέταρτος πυλώνας είναι αυτός που λέτε. Να υπάρχει μια γενική αναφορά στην ιστορία του που δεν υπάρχει κάτι καταγεγραμμένο και ολοκληρωμένο. Σαν πεδίο έρευνας εγώ ξέρω δύο φορείς. Ένας είμαι εγώ που το έχω σαν αντικείμενο έρευνας μου και το άλλο είναι η ομάδα του κυρίου Δορδανά στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Η οποία ασχολούνται και πιο επιστάμενα με αυτό το πράγμα και ίσως μπορούν να σας βοηθήσουν και λίγο περισσότερο από εμένα γιατί ασχολούνται μόνο με την κατοχή. Εγώ το ψάχνω πολύ γενικότερα, από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι και τα μέσα του 20ου. Ενώ αυτοί εστιάζουν στα τέσσερα χρόνια της κατοχής και κάνουνε πιο σε βάθος δουλειά. Περιγράφοντας ακόμα και τους φυλακισμένους. Αριθμό, χαρακτήρες, κοινωνικές τάξεις και τα λοιπά και τα λοιπά.

Ερ: Έχω επικοινωνήσει αλλά δυστυχώς λόγω χρόνου δεν μπόρεσαν.

Σ: Δεν μπόρεσαν ε;

Ερ: Ναι ναι. Είναι και η περίοδος έτσι. (Lockdown)

Σ: Ναι. Έχω την εντύπωση ότι αυτά δεν μπορούν να ειπωθούν σε μια τηλεφωνική κουβέντα μας. Είναι αρκετά τα πράγματα. Αν θέλετε όταν το προχωρήσετε λίγο ή θέλετε πολύ πιο συγκεκριμένα πράγματα. Εγώ μπορώ να σας υποδείξω ως πούμε δυο τρία βιβλία που υπάρχουν, που αναφέρονται σε αυτό το πράγμα. Μπορείτε από εκεί να πάρετε μια εικόνα για τους φυλακισμένους. Και τι άλλο... Υπάρχει το αρχείο βέβαια των εφημερίδων της κατοχής στο κέντρο ιστορίας της Θεσσαλονίκης αλλά εκεί θέλει πολύ ψαχτήρι. Αυτό είναι για έναν ιστορικό ως πούμε. Εσείς δεν θέλετε ακριβώς να κάνετε την ιστορία του στρατοπέδου, σας ενδιαφέρουν πολύ πιο απλά πράγματα. Πρέπει να συγκεκριμενοποιήσετε το θέμα σας λέω εγώ.

Ερ: Γιατί απουσιάζει η ιστορία;

Σ: Ναι αυτό είναι αίτημα. Ναι αυτό είναι σοβαρό ερώτημα. Η απάντηση δεν μπορεί να δοθεί από κανέναν. Κανείς δεν ξέρει. Το βασικότερο είναι ότι λείπουν οι αρχειακές πηγές. Μια πρώτη ερμηνεία είναι ότι δεν υπάρχουν αρχειακές πηγές. Και από το στρατό ήταν πολύ δύσκολα τα πράγματα και απτή κατοχή. Τώρα αρχίζουν και βγαίνουν κάποιες φωτογραφίες στην φόρα. Πολύ δύσκολα είναι. Το οποίο να φανταστείτε ότι μόλις βγήκε κάτι που έχει σχέση με αρχείο, δηλαδή το ημερολόγιο του ενός κρατουμένου του Ασημακόπουλου έχει γίνει στα χρόνια που κυκλοφορεί αντικείμενο προσοχής από άπειρο κόσμο. Από ιδιώτες ερευνητές όπως εγώ. Από πανεπιστημιακές ομάδες σαν του Δορδανά. Είναι το μοναδικό που υπάρχει. Ένα είναι αυτό. Το δεύτερο είναι ότι πολιτικά τώρα ήρθε η ώρα. Μέχρι τώρα καμία κυβέρνηση δεν είχε σκοπό. Ακόμα και τώρα με πολύ μεγάλη δυσκολία αποδίδεται όπως αποδίδεται. Οι στρατοκράτες πιστεύουν ότι έχουν κάτι στα χέρια τους, ένα φιλέτο, και προσπαθούν να το αξιοποιήσουν με κάθε τρόπο. Απτήν άλλη οι τοπικές κοινωνίες δεν ήταν έτοιμες μέχρι τώρα να το αποδεχθούν αυτό και να το διεκδικήσουν σοβαρά. Τώρα με την περασμένη κυβέρνηση και με την νυν διοίκηση του Δήμου κάτι έγινε έστω και στρεβλά. Γιατί όλοι δεν είναι και πολύ καλοί. Παρόλο αυτά όμως αποδίδεται έστω και για 99 χρόνια και ήδη ανακοινώθηκαν δημοπρασίες για την μορφοποίηση του σε πρώτη φάση. Να πέσουν κάποια χρήματα, να γίνουν κάποια δέντρα, κάποιες περιφράξεις, και να σωθούν κάποια κτίρια. Τώρα ήρθε η ώρα. Τώρα ήρθε η ώρα και από εκεί και πέρα ακόμα και το τι ακριβώς θα γίνει κανείς δεν ξέρει. Τα χαρτιά δεν λένε πάντα την αλήθεια γιατί υπάρχουνε, υπάρχουν παραθυράκια τα οποία δεν ξέρεις τι θα σου βγάλουν. Ας πούμε υπάρχει το παραθυράκι των ιδιωτών μέσα. Δηλαδή αν ήταν τρία αναψυκτήρια είχε ένα είδος ανταποδοτικότητας. Θα λειτουργήσουν οι εμπορικές επιχειρήσεις δεν θα λειτουργήσουν; Τώρα αποκλείονται αυτά. Αλλά κανείς δεν ξέρει η οικονομική κατάσταση πως θα εξελιχθεί και αν θα επιδιώξει είτε ο στρατός είτε ο δήμος μια αλλαγή της συνθήκης παραχώρησης. Μια μικρή αλλαγή να γίνει, αμέσως μπαίνουν καινούρια πράγματα στο παιχνίδι. Για την ώρα αυτό αποτρέπεται. Είναι δημόσιος ο χαρακτήρας του, μητροπολιτικό πάρκο. Κυριαρχεί το πράσινο. Καμία μεγάλη κατασκευή και αυτό είναι επικίνδυνο σημείο. Τι θα πει μεγάλη; Μικρή; Επιτρέπεται, θα επιτραπεί; Μένει να τα δούμε αυτά όλα. Υπάρχουν πολλά ερωτήματα.

Ερ: Πείτε μου για τα ενδιαφέροντά σας

Σ: Ε ναι εγώ γράφω. Βασικά είμαι γραφιάς. Και είμαι καθηγητής σε δημόσιο σχολείο, φυσικός. Και η ενασχόλησή μου με την συγγραφή ξεκίνησε απτή λογοτεχνία φυσικά και συνεχίζεται και στη λογοτεχνία. Λογοτέχνης είμαι κατά βάση αλλά ένας πολύ καλός τρόπος για να διατηρήσεις μια επαφή με το γράψιμο είναι η έρευνα. Είτε αφορά θέματα τέχνης είτε θέματα ιστορίας. Είχαμε το μικρόβιο λίγο της ιστορίας, οπότε έβαλα στο παιχνίδι δυο μεγάλα ερευνητικά πεδία μπροστά μου για να έχω να ασχολούμαι.

Το ένα αφορούσε ένα φιλολογικό θέμα, την παρουσία της μοτοσικλέτας στην ελληνική λογοτεχνία, και μου απέδωσε τρία βιβλία μέχρι τώρα και το άλλο θέμα ήταν η τοπική ιστορία. Και τα δυο ήταν πολύ ενδιαφέρονται και τα δυο ήταν παρθένο έδαφος. Δεν υπήρχε καμιά βιβλιογραφική αναφορά. Και έτσι λοιπόν το ένα φέρνει το άλλο. Κάθε βιβλίο γεννούσε ένα επόμενο και πάει λέγοντας. Ούτε λίγο ούτε πολύ μέχρι τώρα καμιά εικοσαριά βιβλία έχουνε βγει. Τα περισσότερα είναι σε αυτή την κατηγορία. Τα καθαρά λογοτεχνικά μου είναι μόλις τρία. Το δεύτερο ερευνητικό πεδίο που δεν σας το είπα είναι η εκτός των τοίχων, η ιστορία της εκτός των τοίχων της Θεσσαλονίκης. Και μάλιστα της δυτικής Θεσσαλονίκης. Άρα λοιπόν το στρατόπεδο είναι κομβικό σημείο σε αυτό χώρο. Από τήν άλλη εγώ κατοικώ τώρα πια ακριβώς απέναντί του, στη Σταυρούπολη. Σαν μαθητής ήμουνα στο 6ο γυμνάσιο ακριβώς απέναντί του επίσης. Και στο χώρο που ήταν η στρατιωτική τούμπα των εκτελέσεων. Άρα κάποια στιγμή το στρατόπεδο θα απομονωνόταν, θα ήταν ιδιαίτερος ερευνητικός τόπος και όχι μονάχα στο πλαίσιο της γενικότερης αναφοράς. Και τώρα ήρθε η ώρα. Τώρα με πυρήνα το στρατόπεδο επιχειρώ μια πιο, σε πιο μεγάλο εύρος χρονικό, έρευνα για την περιοχή που είναι γύρω του. Άρα το στρατόπεδο για την άμεση γειτονιά του για περίπου 100 χρόνια είναι το αντικείμενο του νέου βιβλίου που δουλεύεται αυτό το καιρό.

Ερ: Σας συνδέει κάποιο προσωπικό βίωμα ή κάποια σύνδεση με το στρατόπεδο;

Σ: Όχι όχι ιδιαίτερα. Καμιά, δεν τα συνδέει. Το γεγονός ότι εντρυφώ σε αυτά. Δηλαδή το ότι σπούδασα στο 6ο γυμνάσιο το οποίο συνδέεται με πάρα πολλά σημεία της τοπικής ιστορίας και ??? όπως είναι η τούμπα των εκτελέσεων στο στρατόπεδο κάτι που το αγνοούσαμε ως μαθητές είναι ε, σε εντριγκάρει. Είναι ένα στοιχείο αυτό. Ότι σαν μαθητής περπάτησα σε χώρους που τώρα ανακαλύπτω ότι έπρεπε να τους ήξερα από άλλους δρόμους. Δηλαδή η τοπική ιστορία έπρεπε με κάποιο τρόπο να είχε αποτυπωθεί ήδη. Δεν είχε γίνει αυτό το πράγμα οπότε ο κλήρος πέφτει σε αυτόν που το ανακαλύπτει πρώτος. Έτυχε να είμαι εγώ.

Ερ: Η σημασία της τοπικής ιστορίας για την κοινότητα

Σ: Τώρα πια η τοπική ιστορία, κάποτε ήταν αντικείμενο πολύ λίγων ανθρώπων. Τώρα πια νομίζω ότι έχουν καταλάβει όλοι ότι έχει πολύ μεγάλη σημασία. Ακόμα και αν οι άνθρωποι που κατοικούσαν σε μια περιοχή δεν κατοικούσαν από πάντα είτε αυτοί είτε οι πρόγονοί τους εκεί, αλλά είτε είναι μέτοικοι ή εσωτερικοί μετανάστες ή οτιδήποτε. Παρόλο αυτά έχει κάτι το μαγικό το να ακούς ιστορίες για το τόπο που κατοικείς. Το διαπιστώνω πρόσφατα. Εμείς πρόσφατα κάναμε μια μεγάλη προσπάθεια για να βάλουμε

κόσμο μέσα στου Παύλου Μελά. Και έτσι έκανα εγώ τον Οκτώβριο τρεις μεγάλες ξεναγήσεις. Μεγάλες σε διάρκεια τριών και τεσσάρων ωρών η καθεμιά με πολύ κόσμο. Και με πολύ μεγάλη μου χαρά έβλεπα ότι και αντέχανε το περπάτημα και τον χρόνο και θέλαν να ακούσουνε όλο και περισσότερα πράγματα. Άνθρωποι οι οποίοι όντως δεν έμεναν, δεν κατάγονται όλοι απτή Δυτική Θεσσαλονίκη.

Η τοπική ιστορία πια έχει μπει, έχει μπει για τα καλά στο διάλογο. Ήδη αν προσέξετε πάρα πολλές θεματικές ξεναγήσεις γίνονται σε όλες σχεδόν τις πόλεις. Κάποτε δεν υπήρχε αυτό. Δηλαδή πηγαίναμε και βλέπαμε πέντε μνημεία. Τώρα όμως υπάρχουν ξεναγήσεις που λένε που κατοικούσε ο τάδε λογοτέχνης, τι κείμενο γράφτηκε για αυτή τη περιοχή. Έχει ανοίξει πολύ το πεδίο, πάρα πολύ και θα ανοίξει και άλλο. Θα ανοίξει και άλλο γιατί θεματικές καινούριες όλο και βγαίνουνε. Και βέβαια σε αυτό όλο είναι το, πως να το πω τώρα, ο μικρόκοσμος κάθε γειτονιάς ή κάθε κτιρίου πια είναι αυτός που μπαίνει στο μικροσκόπιο. Αυτό είναι που ιντριγκάρει και εμένα. Εγώ, ο τρόπος που γράφω τα βιβλία μου είναι αυτός. Το να ανιχνεύσω τον μικρόκοσμο κάθε περιοχής. Δεν με ενδιαφέρει αν ήρθε ο πρωθυπουργός σε κάθε πέντε εγκαίνια, με ενδιαφέρει να βρω στοιχεία για τους κατοίκους. Για το πόσες οικογένειες και η κάθε μια τι αρχείο έχει. Τι σεντούκια μπορώ να ανοίξω και πόσες φωτογραφίες από εκεί μπορώ να βγάλω. Κάπως έτσι λοιπόν. Το πάντρεμα του μικρόκοσμου με το μακρόκοσμο είναι αυτό που βγαίνει από τα δικά μου τα βιβλία τουλάχιστον. Και έτσι είναι και του Παύλου Μελά.

Ερ: Ποια η σχέση του έργου σας με την τέχνη;

Σ: Ναι ναι. Όχι μόνο. Όχι. Των κτιρίων όχι τόσο όσο των γεγονότων της περιοχής. Δεν με ενδιαφέρει αν κάναν δηλαδή μια ξενάγηση ταυτοποίησης ότι σε αυτό το κτίριο ήταν τόσοι φυλακισμένοι. Σε εκείνη την πτέρυγα οι γυναίκες, από εκεί οι άντρες, εκεί οι Εβραίοι, εκεί οι Κουμμουνιστές, εκεί οι ομοφυλόφιλοι. Αυτό δεν με ενδιαφέρει και τόσο. Περισσότερο έβγαιναν άλλα πράγματα. Με αφορμή ένα σημείο μπορούσα να κάνω εγώ ταξίδια στο χρόνο και να μιλήσω από τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι και τους πρόσφυγες του 14 ή ξέρω εγώ τους μετανάστες του 40' και του 50' και του 60'. Από την άλλη μεριά, εμείς σας είπα ότι είχαμε κάνει πέρυσι και προπέρσινή θεατρική παράσταση στηριγμένη στο στρατόπεδο. Στην κατοχική του ιστορία τουλάχιστον. Οπότε η ξενάγηση έχει διπλό χαρακτήρα. Ο ένας χαρακτήρας ήταν να παρουσιάσουμε κομμάτια της ιστορίας στον κόσμο. Το κυρίως μέρος. Το δεύτερο ήταν σε κάποια σημεία επιλεγμένα του στρατοπέδου παίξαμε, αναπαραστήσαμε σκηνές από το θεατρικό μας, δηλαδή σκηνές του βίου του στρατοπέδου. Το δεύτερο σκηνικό. Και το τρίτο σκηνικό ήταν να παρουσιάσουμε επίσης κομμάτια, λογοτεχνικά κομμάτια, τραγούδια ή ό,τι άλλο γράφτηκε από γνωστούς λογοτέχνες για την περιοχή και το στρατόπεδο. Άρα από το τρίο ήταν ένα πάντρεμα ιστορίας και τέχνης γιατί και ήταν συναρπαστικό. Κράτησε το ενδιαφέρον του κόσμου συν το γεγονός το φυσιολατρικό γιατί περπατήσαμε, για να καλυφθούμε απτό κρύο, περπατήσαμε σε όλο το στρατόπεδο και έτσι λοιπόν είδαμε ακόμα και περιοχές που δεν είχε κτίρια, είχε μόνο πράσινο και διάφορα φυτά και μια εκπληκτική θέα της Θεσσαλονίκης από ένα διαφορετικό σημείο που δεν το είχα ξαναδεί ποτέ. Ένα ύψωμα μέσα στο

στρατόπεδο. Άρα λοιπόν φυσιολατρία, τοπική ιστορία, λίγο αρχιτεκτονική και, μάλιστα τοπική ιστορία συνδεδεμένη με την ιστορία της πόλης και την γενικότερη όχι ξεκάρφωτη, συν τέχνη. Ε, κράτησε το ενδιαφέρον του.

Ερ: Ποια η ανταπόκριση του κόσμου;

Σ: Ο κόσμος δεν έφευγε. Μπαίνανε μετά κάπου εκεί πάνω έχει ένα πολύ ωραίο δασάκι. Τους κεράσαμε στο τέλος ένα ωραίο αναψυκτικό για να δροσιστούν και να τα πούμε λιγάκι. Και όντως έγινε αυτό. Είναι ενθουσιασμένοι. Όλοι περιμένανε την συνέχεια τώρα την άνοιξη. Μας πρόλαβε ο covid. Όλοι περιμένανε μια δεύτερη, ένα δεύτερο κύκλο γιατί πραγματικά ήταν κάτι πολύ ενδιαφέρον. Βέβαια ο δεύτερος κύκλος τώρα και να μην είχαμε τον covid, επειδή σιγά θα μπούνε τώρα όπου να ναι οι μπουλντόζες μέσα, πολύ πιθανόν να μην μπορεί να ξαναγίνει άλλη ξενάγηση ώσπου να ‘κάτσει’ η κριτική του μορφή η καινούρια. Ε το πείραμα ήταν πολύ θετικό. Πάρα πολύ θετικό. Αν μπειτε μέσα στο δικό μου το Facebook και δείτε τον Οκτώβριο εκεί τις αναρτήσεις και τις φωτογραφίες που στείλανε πολλοί από τους περιπατητές, θα εκπλαγείτε με την συμμετοχή του κόσμου. Πόσα άτομα και το τι γέμισε, τι διαφορετικές θεματικές(?) έχει ο καθένας. Δηλαδή τι απομόνωνε για να στείλει ο άλλος φωτογραφία. Άλλος απομόνωνε να δει τα στιγμιότυπα και τις εκφράσεις των ανθρώπων που συμμετείχαν. Άλλος απομόνωνε φωτογραφίες των κτιρίων ή των σημείων. Υπάρχουν και σημεία με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον μέσα, όχι μόνο τα κτίρια. Πάρα πολλά πράγματα βγήκανε. Ήταν μια πολύ ενδιαφέρουσα περίοδος το Φθινόπωρο. Έτσι και αλλιώς με αυτά ασχολούμαι. Εμείς, δηλαδή εγώ έχω μια θεατρική ομάδα που δραστηριοποιείται εδώ και είκοσι χρονιά σχεδόν. Έχω γράψει γύρω στα έξι με επτά θεατρικά έργα. Έτσι και αλλιώς γράφουμε. Ε ήρθε ο καιρός να γραφτεί και κάτι που να συνδυάζει αφενός την λογοτεχνία και αφετέρου την ιστορική έρευνα. Έτσι και αλλιώς ένα λογοτεχνικό βιβλίο, το πεζό, αυτό ακριβώς κάνει. Μετουσιώνει σε λογοτεχνία την έρευνα που έχω κάνει κατά καιρούς για τις Δυτικές συνοικίες. Ήτανε λοιπόν μια προσπάθεια εκεί. Μια άλλη μορφή ήρθε ο καιρός ώστε να βγει ένα θεατρικό. Βγήκε και αυτό. Δεν ξέρω τι άλλο θα έβγαίνε. Αυτά έρχονται μόνα τους δεν προσπαθείς να τα κάνεις με κάποιο πρόγραμμα. Το τι θα βγει όταν θα πας και θα κάνεις ένα έργο τέχνης έχει μια δικιά του λογική και μια δικιά του, αναπτύσσει ένα δικό του τρόπο. Το κοινό σε αυτά τα πράγματα είναι ότι είναι συνέχεια στο στόχαστρο μου. Η έρευνα, η ιστορική έρευνα, η φιλολογική έρευνα και η λογοτεχνική γραφή. Τα τρία αυτά κατά καιρούς με απασχολούν. Άλλοτε βγαίνουν με κυρίαρχο τη μοτοσυκλέτα, άλλοτε βγαίνουν με κυρίαρχο την τοπική ιστορία, άλλοτε βγαίνουν με κάτι άλλο. Όλα τα θεατρικά με αυτό έχουν σχέση. Σχέση με την περιοχή σε κάποια περίοδο της ιστορίας της. Έτσι έχουν τα πράγματα.

Ερ: Όσον αφορά το ερευνητικό σας έργο σε σχέση με την ιστορία του στρατοπέδου;

Σ: Ναι δεν είναι ακόμη. Σας λέω ότι, τώρα πλησιάζω πολύ σε αυτό το κεφάλαιο ακριβώς. Βρίσκομαι στα τέλη του μεσοπολέμου και το επόμενο κεφάλαιό μου είναι η κατοχή για την περιοχή. Υπάρχουν κάποια στοιχεία που δεν έχουν ανακοινωθεί μέχρι στιγμής και δεν θα το κάνω βέβαια τώρα. Λίγα όμως γιατί όντως

δεν υπάρχει πολύ βιβλιογραφικό υλικό. Κάποιες παραμέτρους του στρατοπέδου που κατάφερα να συγκεντρώσω θα ειπωθούν και όταν με το καλό βγει αυτό το βιβλίο θα έχει κάποιος μια συνοπτική εικόνα όλων των περιόδων και όλων των τμημάτων που έχουν σχέση με το στρατόπεδο. Δηλαδή η απέναντι γειτονιά που ήταν η τούμπα, η οποία τώρα είναι γνωστή ως τούμπα των εκτελέσεων αλλά πριν τις εκτελέσεις υπήρχε και μετά τις εκτελέσεις πάλι για λίγο καιρό υπήρχε. Τι γινότανε γύρω της; Αυτά τα πράγματα λοιπόν θα υπάρχουν στο βιβλίο. Όποιος θέλει από βιβλίο να απομονώσει μόνο την περίοδο της κατοχής θα δει. Θα δει ό,τι έχω βρει εγώ κατά καιρούς μέχρι τώρα, θα καταγράφει εκεί. Είτε αφορά την αποδελτίωση που κάνω εγώ από όσους έχουν γράψει για το στρατόπεδο, είτε αφορά πρωτότυπο υλικό που κατάφερα να βρω, είτε αφορά εφημερίδες της εποχής που κατέγραψαν κάποια πράγματα.

Ερ: Έχετε αρχειακό υλικό προφορικών μνημών;

Σ: Ευτυχώς έχω. Πρόλαβα στην δεκαετία του 90'. Έχω και κάτι τέτοιο. Δηλαδή υπάρχει μια μαγνητοφωνημένη συνέντευξη ενός από αυτούς που έστησαν μια ποδοσφαιρική ομάδα μες στο στρατόπεδο που έπαιζαν οι κρατούμενοι και παίζανε σημαντικό ρόλο όσον αφορά την προσπάθεια για απόδραση κάποιων κρατουμένων. Υπάρχουνε μαρτυρίες γραπτές από κάποιους άλλους. Και υπάρχει φωτογραφικό υλικό από, οι γείτονες οι οποίοι κάναν κάποιο Πάσχα εκεί μέσα. Έχει, μαζεύεται. Υπάρχει αρκετό πράγμα. Μπορεί να είναι λίγα και να μαζεύονται με πολύ κόπο και σε μεγάλη διάρκεια χρόνου άλλα όταν τα δει κάποιος συγκεντρωμένα σε ένα βιβλίο θα καταλάβει ότι είναι αρκετά.

Ερ: Η κοινότητα, ωστόσο έχει πλήρη ιστορική άγνοια

Σ: Δεν γνωρίζουν ό,τι. Δεν γνωρίζουν. Ακόμα και αυτοί που ζούσανε, ενώ ακόμα και αυτοί που περάσαν, τώρα πια είναι δύσκολο να βρεις άτομα, αλλά παρόλο αυτά υπάρχουν άτομα που ήταν μικροί στην κατοχή. Θα μπορούσαν να θυμούνται κάποια πράγματα. Όχι, όχι. Κοίταξε, το στρατόπεδο ήταν κάτι ξεκομμένο από την περιοχή. Όσο και να θέλει ο Χριστιανόπουλος ή κάποιοι λογοτέχνες να συνδέουν το στρατόπεδο με την περιοχή, κυρίως με την βόλτα(?) και την δεκαετία του 50' και του 60', τα προηγούμενα χρόνια ήταν αποκομμένα τελείως. Η μόνη εμπειρία τους που ήταν τραυματική πραγματικά ήταν η εμπειρία των εκτελέσεων. Δηλαδή ακούγανε τις ε, να βροντάει η τούμπα και βλέπανε τους τάφους να στήνονται πάνω στην τούμπα αλλά μέχρι εκεί. Δεν υπήρχε μια ώσμωση μεγάλη μεταξύ στρατοπέδου και τοπικής κοινωνίας. Αυτό θα γίνει τώρα. Τώρα μπαίνει ο κόσμος μέσα. Και όταν γίνει μητροπολιτικό πάρκο θα μπει ακόμα περισσότερος για αυτό και ένα από τα βασικά αιτήματα και δικό μου, και για αυτό έγιναν και οι ξεναγήσεις, ήτανε να γνωρίσει ο κόσμος που θα μπει την ιστορία του στρατοπέδου. Γιατί όταν θα μπει αργότερα και θα δει μόνο δέντρα πράσινα και δυο τρία αναψυκτήρια, μπορεί να παίζουν και μουσική σύγχρονη. Άντε ας δει και ένα κτίριο που είναι μουσείο που δεν ξέρω κατά πόσο θα περάσει την πόρτα του κάποια στιγμή και θα το επισκεφτεί ο επισκέπτης ο άγνωστος. Εμείς λοιπόν θέλουμε να αποδείξουμε ότι πρώτον το στρατόπεδο δεν μπορεί να φυλακιστεί μέσα στην τετραετία της κατοχής μόνο. Η ιστορία του ξεπερνάει κατά πολύ αυτά τα τρία χρονιά όσο και αν αυτά τα τρία χρονιά του έδωσαν ένα στίγμα, ένα φορτίο πολύ

μεγάλο. Παρόλο αυτά όμως δεν είναι μόνο αυτά τα τρία χρόνια. Άρα λοιπόν εμείς με τις ξεναγήσεις αυτό κάναμε. Βάλαμε κόσμο μέσα, του δείξαμε ότι υπάρχει μεγάλο πεδίο για συζήτηση. Ότι τα σημεία ενδιαφέρον του στρατοπέδου δεν είναι μόνο αυτά τα δυο μακρόστενα κτίρια που είχαν φυλακισμένους μέσα, αλλά πολύ περισσότερα. Και όλο το στρατόπεδο είναι ένας τόπος μνήμης και συνδέεται με πολλές περιόδους της ιστορίας της Θεσσαλονίκης. Άρα λοιπόν όλο είναι συλλογική μνήμη για περισσότερο από τρία χρόνια. Αυτό θέλαμε να δείξουμε, ότι δεν είναι μόνο το κατοχικό Παύλου Μελά που πρέπει να ενδιαφέρει τον κόσμο. Και αυτός θα είναι και ο λόγος ύπαρξης του βιβλίου που ετοιμάζω. Να αναδείξει δηλαδή ότι υπάρχει ενδιαφέρον όντως για μεγαλύτερη χρονική περίοδο και θα διαβάσετε είναι ενδιαφέρον. Είναι το πως γεννήθηκαν οι γειτονιές γύρω από το στρατόπεδο.

Ερ: Πραγματικά χάρηκα πάρα πολύ που ...

Σ: Δεν ξέρω πόσο σας βοήθησα αλλά...

Ερ: Πάρα πολύ. Πάρα πολύ. Οπότε χάρηκα πάρα πολύ έτσι που αποφασίσατε να μου παραχωρήσετε τη συνέντευξη.

Σ: Γιατί όχι.

Ερ: Και θέλω να σας πω έτσι και προσωπικά ότι πραγματικά θεωρώ πολύ ενδιαφέρον το έργο σας και είναι αισιόδοξο και ενδιαφέρον το ότι ασχολείστε με το στρατόπεδο.

Σ: Να είστε καλά! Εγώ ευχαριστώ!

1.49 Ενδεικτικό Λεξικό Κωδικών-Επιγραμματική Ανάλυση Κειμένου

Για τους **Κωδικούς** χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω συντομογραφίες

ΣΤ: Συλλογική Ταυτότητα

ΑΙ: Απουσία Ιστορίας

ΑΕΝ: Απουσία εν συναίσθησης

Κ: Κοινότητα

ΑΚ: Απουσία Κοινότητας

ΥΤ: Ύπαρξη Τραύματος

ΑΤ: Απουσία Τραύματος

ΑΜ: Απουσία Μνήμης

ΥΙ: Ύπαρξη ιστορίας

ΥΕΝ: Ύπαρξη εν συναίσθησης

ΠΤ: Πολιτισμικό τραύμα

ΔΤ: Διοικητικό τραύμα

ΚΚ: Κοινωνικό κεφάλαιο

ΟΚ: Οικονομικό κεφάλαιο

ΚΕ: Κοινοτική εμπλοκή

ΚΥ: Καλλιτεχνική υπόσταση

ΑΝ: Αντι-ναζιστικό στοιχείο

ΣΠΤ: Στοιχείο Περιβαλλοντικού Τραύματος

ΔΒ: Δημόσιο Βίωμα

ΤΑ: Τόπος Αποστροφής

ΤΣ: Τόπος ως Συνάντηση

ΔΑ: Δημόσια Απαξίωση

ΚΕ: Κοινοτική Εμπλοκή

ΠΖ: Προσφυγικό ζήτημα-τραύμα

Για τους **Κωδικούς** -Δεδομένα

Δ1-ΣΤ: Συλλογική Ταυτότητα

Δ2-ΑΙ: Απουσία Ιστορίας

Δ3-ΑΕΝ: Απουσία εν συναίσθησης

Δ4-Κ: Κοινότητα

Δ5-ΑΚ: Απουσία Κοινότητας

Δ6-ΥΤ: Ύπαρξη Τραύματος

Δ7-ΑΤ: Απουσία Τραύματος

- Δ8-AM: Απουσία Μνήμης
- Δ9-ΥΙ: Ύπαρξη ιστορίας
- Δ10-ΥΕΝ: Ύπαρξη εν συναίσθησης
- Δ11-ΠΤ: Πολιτισμικό τραύμα
- Δ12-ΔΤ: Διοικητικό τραύμα
- Δ13-ΚΚ: Κοινωνικό κεφάλαιο
- Δ14-ΟΚ: Οικονομικό κεφάλαιο
- Δ15-ΚΕ: Κοινοτική εμπλοκή
- Δ16-ΚΥ: Καλλιτεχνική υπόσταση
- Δ17-ΑΝ: Αντι-ναζιστικό στοιχείο
- Δ18-ΣΠΤ: Στοιχείο Περιβαλλοντικού Τραύματος
- Δ19-ΔΒ: Δημόσιο Βίωμα
- Δ20-ΤΑ: Τόπος Αποστροφής
- Δ21-ΤΣ: Τόπος ως Συνάντηση
- Δ22-ΔΑ: Δημόσια Απαξίωση
- Δ23-ΠΖ: Προσφυγικό ζήτημα-τραύμα

Επιγραμματικά τα εμπειρικά δεδομένα και κοινωνικά γεγονότα της έρευνας

Κωδικός 1.-Οι Άνθρωποι. Ποιες είναι οι στάσεις και οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων που αποτελούν την κοινωνική, οικονομική, ακτιβιστική και πολιτιστική λειτουργία και ταυτότητα της κοινότητας του δήμου Παύλου Μελά; Ποιος είναι ο κοινοτικός κοινωνικός εαυτός και ποιο το κοινωνικό Κεφάλαιο. Πώς σχετίζονται τα παραπάνω με το βίωμα του τραύματος;

Κωδικός1 και αφορά κοινωνικά γεγονότα σχετικά με: Άνθρωποι, ταυτότητα κοινότητας, κοινωνικό κεφάλαιο, κοινωνικός εαυτός και τραύμα

1ΚΓ1 Προσφυγική κοινότητα- Απουσία ενιαίας ιστορικής συνείδησης

1ΚΓ2 Έλλειψη ενιαίας συλλογικής ταυτότητας λόγω της μη ενιαίας συλλογικής κοινότητας

1ΚΓ3 Ταξική διαφοροποίηση της κοινότητας εντός της πόλης-Δυτικές συνοικίες

1ΚΓ4 Αποστασιοποιημένη στάση κοινότητας απέναντι σε κοινωνικά ζητήματα – λόγω ταξικής διαφοράς-οικονομική επισφάλεια

1ΚΓ5 Πολιτιστικοί σύλλογοι ως κοινωνικός εαυτός κοινότητας-Πόντιοι

1ΚΓ6 Πλήθος ταυτοτήτων και κοινοτήτων εντός κοινότητας

1ΚΓ7 Τάση αποκοπής από την κουλτούρα του κέντρου της πόλης – απομόνωση

1ΚΓ8 Οι νέοι αποφεύγουν να εμπλακούν ενεργά – ανάγκη ενεργοποίησής τους-βιοποριστικός παράγοντας

1ΚΓ9 Απουσία συμμετοχικού διαλόγου για την κατεύθυνση αξιοποίησης του στρατοπέδου-άγνοια δημόσιας διαβούλευσης

1ΚΓ10 Αδυναμία διεκδίκησης της αξιοποίησής του-έλλειψη γνώσης του χρονικού δημόσιας διεκδίκησης δημοτικών και στρατιωτικών αρχών

1ΚΓ11 Διαδικασία διεκδίκησης του στρατοπέδου και χρονικό ένταξής του ουσιαστικά στη δημόσια σφαίρα

1ΚΓ12 Έλλειψη ατομικών πρωτοβουλιών δημιουργίας συλλογικοτήτων και συμμετοχικότητας

1ΚΓ13 Έλλειψη εμπιστοσύνης στη θεσμική πολιτική, στρατιωτική και πολιτειακή διοίκηση

1ΚΓ14 Αδυναμία διεκδίκησης και ανάπτυξης κοινωνικού, πολιτισμικού και οικονομικού κεφαλαίου

1ΚΓ15 Απουσία ύπαρξης κοινωνικών τύπων ενεργούς κοινοτικής συμμετοχής-εμπλοκή με τα κοινά

1ΚΓ16 Απουσία ύπαρξης κοινωνικών τύπων καλλιτεχνικής υπόστασης-εκπαίδευση-συμμετοχή-δημιουργία τέχνης

1ΚΓ17 Ενσυναίσθηση-σύνδεση τραυματικών στοιχείων-προσφυγικό ζήτημα-ασυνείδητη παρομοίωση εγκλείστων

1ΚΓ18 Συμμετοχή στην τέχνη μέσω πολιτιστικών συλλόγων-συντηρητική στάση και μέσω graffiti νεανική-παρεμβατική στάση

1ΚΓ19 Ανάπτυξη ενδιαφέροντος συμμετεχόντων για διεκδίκηση, αξιοποίηση, στάση μέσω ενημέρωσης, ομάδων και τέχνης

1ΚΓ20 Το στρατόπεδο ως αστική φιλοδοξία-ανάπτυξη κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου

Κωδικός 2. Τόπος- Τόπος. Ποια είναι η προβεβλημένη και συμβολοποιημένη οπτική προσωπικότητα, η πολιτιστική διάσταση και η ιστορική επιρροή του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά στην κοινότητα;

2ΚΓ1 Το στρατόπεδο ως δημόσιο βίωμα

2ΚΓ2 Η κοινοτική νεολαία ως δράστες βανδαλισμού και αστικοί καλλιτέχνες (graffiti)

- 2ΚΓ3 Τόπος αποστροφής - το στοιχειωμένο στρατόπεδο
- 2ΚΓ4 Τόπος ως δημόσια συνάντηση και ελευθερία αστικής κίνησης
- 2ΚΓ5 Τα ψηφιακά περιβάλλοντα ως εργαλεία κοινωνικότητας και παραγωγής τέχνης
- 2ΚΓ6 Η αμέτοχη κοινοτική διαδικασία-απουσία εμπλοκής των κατοίκων στα κοινά και ειδικά στη διεκδίκηση αξιοποίησης του στρατοπέδου ως δημόσιο ιστορικό τόπο
- 2ΚΓ7 Χρήση και αξιοποίηση του χώρου του στρατοπέδου από κοινωνικό-πολιτικούς παράγοντες-πολιτικά κόμματα, δημοτικές εκδηλώσεις και πολιτιστικούς συλλόγους
- 2ΚΓ8 Σύνδεση του χώρου με την αστική ανάγκη για εξερεύνηση και παράνομες δραστηριότητες
- 2ΚΓ9 Δυναμική χώρου, αρχιτεκτονική προσωπικότητα και συναισθηματισμοί από την οπτική εμπειρία
- 2ΚΓ10 Αξιοποίηση ως μητροπολιτικό πάρκο-χώρος ψυχαγωγίας-δωρεάν δράσεις
- 2ΚΓ11 Πράσινη αξιοποίηση-οικότοπος-πάρκο
- 2ΚΓ12 Αξιοποίηση ιστορικής ταυτότητας ως μουσείο συνδεδεμένο με την εθνική ιστορία
- 2ΚΓ13 Αντιφασιστικό σύμβολο-παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς
- 2ΚΓ14 Αξιοποίηση ως κάλυψη βασικών αστικών αναγκών κοινότητας-parking
- 2ΚΓ15 Αξιοποίηση του στρατοπέδου ως τόπος δημόσιας αστικής πολυτέλειας-κολυμβητήρια, γήπεδα golf, πισίνες και προβολή αστικού ονείρου και μετατόπιση αντικειμένου του χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου
- 2ΚΓ16 Το στρατόπεδο ως χώρος δωρεάν αναψυχής και παιχνιδιού
- 2ΚΓ17 Το στρατόπεδο ως εστία τέχνης και κοινωνικών δρώμενων-φεστιβάλ, αιμοδοσία
- 2ΚΓ18 Το στρατόπεδο ως βόλτα και κοινοτική συνάντηση
- 2ΚΓ19 Το στρατόπεδο ως πολιτικό στίγμα-αριστερών φρονημάτων
- 2ΚΓ20 Το στρατόπεδο ως μουσικό άκουσμα και χορός
- 2ΚΓ21 Το στρατόπεδο ως νέα πληροφορία και εναλλακτικά δρώμενα

Κωδικός 3.- Το τραύμα. Τραύμα. Με ποιόν τρόπο το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί κοινοτικό και δημόσιο τόπο, ιστορικό μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και τόπος πρόκλησης συλλογικού τραύματος;

3ΚΓ1 Τόπος και μνήμη

3ΚΓ2 Τόπος ως τραύμα

3ΚΓ3 Αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης

3ΚΓ4 Αναξιοποίηση στρατοπέδου και διαίωνιση χαμηλού τοπικού οικονομικού κεφαλαίου

3ΚΓ5 Διοικητική και θεσμική εμπλοκή-πρόκληση ερειπίου και εγκαταλελειμμένου στοιχείου

3ΚΓ6 Αγωνία για την ιδιωτικοποίηση και την μέλλουσα δημοπρασία του μητροπολιτικού πάρκου-ελαχιστοποίηση των δημόσιων δωρεάν αστικών τόπων

3ΚΓ7 Άγνοια τοπικής κοινότητας για το ιστορικό περιεχόμενο και το τραυματικό φορτίο του στρατοπέδου Παύλου Μελά

3ΚΓ8 Έλλειψη διάθεσης διεκδίκησης ιστορικής εκπαίδευσης του στρατοπέδου από την κοινότητα-χαμηλό οικονομικό κεφάλαιο-βιοποριστικός παράγοντας

3ΚΓ9 Τήρηση σιωπής (ενοχής) για ότι έγινε στο στρατόπεδο Παύλου Μελά– σύνδεση με την πρώτη σιωπή του συλλογικού τραύματος

3ΚΓ10 Σημασία κοινοτικής ενημέρωσης για την ιστορία του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως σύμβολο της ναζιστικής κτηνωδίας

3ΚΓ11 Τραύμα η απουσία τραύματος

3ΚΓ12 Αδυναμίας σύνδεσης του στρατοπέδου με το πολεμικό τραύμα σε σχέση με την απουσία μνήμης

3ΚΓ13 Το στρατόπεδο ως αρχιτεκτονική σύγκρουση

3ΚΓ14 Το στρατόπεδο ως αστική απειλή και αστικό κενό

3ΚΓ15 Το στρατόπεδο ως ιστορική τραυματική μνήμη-φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις

3ΚΓ16 Το στρατόπεδο ως υπενθύμιση κρατικής αναξιοσύνης

3ΚΓ17 Το στρατόπεδο ως υπενθύμιση απουσίας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας

3ΚΓ18 Το στρατόπεδο ως τόπος ματαιωμένης κοινωνικής διεκδίκησης

3ΚΓ19 Το στρατόπεδο ως συμβολικό πολεμικό στοιχείο

3ΚΓ20 Το στρατόπεδο συμβολικά ως σύγχρονοι τόποι στέγασης-προσφυγικό ζήτημα

3ΚΓ21 Το στρατόπεδο συμβολικά ως παρελθοντικοί τόποι εγκλεισμού και εξόντωσης-στρατόπεδα συγκέντρωσης

3ΚΓ22 Το στρατόπεδο ως αστική φιλοδοξία-ανάπτυξη κοινωνικού, οικονομικού και πολιτιστικού κεφαλαίου

Τα κοινωνικά φαινόμενα από τα κοινωνικά γεγονότα-άνθρωποι-τόπος-τραύμα

Κωδικός 1. Οι άνθρωποι σχέσεις – στάσεις συμμετεχόντων για την κοινότητα, ταυτότητα, κοινωνικό κεφάλαιο και κοινωνικός εαυτός

1.ΚΦ.1 (1ΚΓ1 + 1ΚΓ2+ 1ΚΓ6+3ΚΓ3+3ΚΓ9+3ΚΓ10) Η Απουσία ενιαίας συλλογικής ταυτότητας, ιστορική άγνοια, μνήμη και πολιτισμικό τραύμα λόγω της απουσίας κοινότητας και χαμηλού οικονομικού κεφαλαίου

1.ΚΦ.2 (1ΚΓ1 + 1ΚΓ4 + 1ΚΓ7 + 1ΚΓ10 + 1ΚΓ11 + 1ΚΓ143ΚΓ3+3ΚΓ9+3ΚΓ10) Ο κοινωνικός εαυτός και το χαμηλό κοινωνικό κεφάλαιο τόσο το ατομικό όσο και το συνολικό της κοινότητας λόγω της ταξικής και οικονομικής διαφοροποίησης εντός πόλης ανέδειξε την έμφαση ως στάση στον βιοπορισμό των ανθρώπων με αποτέλεσμα να μην υπάρχει συνολική κοινοτική διεκδίκηση έρευνας για την ιστορία του στρατοπέδου και κατ' επέκταση γέννηση αστικού τραύματος.

1.ΚΦ.3 (1ΚΓ8+ 1ΚΓ9 + 1ΚΓ12 + 1ΚΓ13)-Έλλειψη εμπιστοσύνης σε θεσμικές αρχές με συνέπεια έλλειψης διάθεσης εθελοντισμού, πολιτικού ακτιβισμού ή της έννοιας της συμμετοχικότητας.

1.ΚΦ.4. (1ΚΓ17+2ΚΓ13+3ΚΓ2+3ΚΓ10+3ΚΓ15+3ΚΓ20) Ανθρωπιστικά επαγγέλματα και ανάπτυξη εν συναίσθησης και γόνιμου εδάφους ανάπτυξης συλλογικού τραύματος ανεξάρτητα της απουσίας μετά-μνήμης

1.ΚΦ.5. (1ΚΓ5+1ΚΓ6+1ΚΓ18+1ΚΓ19+1ΚΓ20+2ΚΓ1+2ΚΓ2+2ΚΓ4+2ΚΓ17+2ΚΓ18+2ΚΓ20+2ΚΓ21+3ΚΓ22) Η τέχνη ως εργαλείο και μέσο συνομιλίας, εν συναίσθησης και ομαδοποιητικό στοιχείο

1.ΚΦ.6. (1ΚΓ2 +1ΚΓ4+1ΚΓ7+1ΚΓ8+1ΚΓ9+1ΚΓ10+1ΚΓ12+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ12) Ο τρίτος ως αναγκαία ύπαρξη ενεργοποίησης της κοινότητας για την εξέλιξη και φροντίδα της

Κωδικός 2.-Τόπος. Ποια είναι η προβεβλημένη και συμβολοποιημένη οπτική προσωπικότητα, η πολιτιστική διάσταση και η ιστορική επιρροή του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου Παύλου Μελά στην κοινότητα;

2.ΚΦ.1.(1ΚΓ9+1ΚΓ10+1ΚΓ11+1ΚΓ12+1ΚΓ13+1ΚΓ14+1ΚΓ20+2ΚΓ1+2ΚΓ2+2ΚΓ3+2ΚΓ4+2ΚΓ6+2ΚΓ7+2ΚΓ8+2ΚΓ10+2ΚΓ11+2ΚΓ12+2ΚΓ13+2ΚΓ14+2ΚΓ15+2ΚΓ16+2ΚΓ17+2ΚΓ18+2ΚΓ19+2ΚΓ20+3ΚΓ3+3ΚΓ4+3ΚΓ5+3ΚΓ6+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16+3ΚΓ20+3ΚΓ22) Το Στρατόπεδο ως ενεργό στοιχείο της δημόσιας σφαίρας της κοινότητας και πράσινος τόπος

2.ΚΦ.2. (3ΚΓ4+3ΚΓ8+3ΚΓ10+3ΚΓ22) Στρατόπεδο ως τόπος-αντιστάθμισμα του οικονομικού κεφαλαίου και δωρεάν δημοτικός χώρος κοινοτικής συνάντησης

2.ΚΦ.3. (3ΚΓ1+3ΚΓ7+3ΚΓ9+3ΚΓ12+3ΚΓ19+3ΚΓ2) Τόπος μνήμης και τραύματος

2.ΚΦ.4. (3ΚΓ2+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ10+3ΚΓ11+3ΚΓ14+3ΚΓ17)Τόπος ως κοινοτικός μετασηματισμός και επεξεργασίας ιστορίας

2.ΚΦ.5. (1ΚΓ+1ΚΓ2+1ΚΓ3+1ΚΓ4+1ΚΓ5+1ΚΓ6+1ΚΓ7+1ΚΓ15+1ΚΓ19+3ΚΓ17+3ΚΓ18) Τόπος ως ευκαιρία ανά σύστασης κοινότητας

2.ΚΦ.6.(1ΚΓ5+1ΚΓ16+1ΚΓ18+2ΚΓ2+2ΚΓ5+2ΚΓ9+2ΚΓ17+2ΚΓ20+2ΚΓ21+3ΚΓ13+3ΚΓ22) Τόπος ως συμμετοχή, ανάπτυξη και παραγωγή τέχνης

Κωδικός 3-Το Τραύμα. Με ποιόν τρόπο το στρατόπεδο Παύλου Μελά αποτελεί κοινοτικό και δημόσιο τόπο, ιστορικό μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς και τόπος πρόκλησης συλλογικού τραύματος;

3.ΚΦ.1 (3ΚΓ1+3ΚΓ2+3ΚΓ5+3ΚΓ12)-Ο τόπος βιώνεται ως τραύμα όταν υπάρχει βίωμα, μνήμη ή γνώση ιστορίας και συγκεκριμένα φυλακές, βασανισμοί, εκτελέσεις

3ΚΦ2 (3ΚΓ4+3ΚΓ6+3ΚΓ7+3ΚΓ8+3ΚΓ11+3ΚΓ13+3ΚΓ14+3ΚΓ15+3ΚΓ16)-Περιβαλλοντικό Ζήτημα

3ΚΦ3 (2ΚΓ9+2ΚΓ13)-Η δημιουργία μουσείου ως τόπος ιστορικής μνήμης παγκόσμιας κληρονομιάς και σύμβολο αντί-ναζισμού με σκοπό την αναγνώριση της ιστορίας, του τραύματος και σκοπό την επούλωση των συνεπειών του τραύματος και τη διαχείριση της κοινοτικής απώλειας και του κοινοτικού πένθους

3ΚΦ.4. (1ΚΓ1+1ΚΓ5+1ΚΓ17+2ΚΓ12+2ΚΓ13+2ΚΓ19+3ΚΓ2+3ΚΓ3+3ΚΓ7+3ΚΓ11+3ΚΓ20)Σύνδεση εθνικών πολεμικών τραυμάτων και προσφυγικού ζητήματος-συλλογικό τραύμα

3.ΚΦ.5 (1ΚΓ18+2ΚΓ13+2ΚΓ21+3ΚΓ3+3ΚΓ7+3ΚΓ9+3ΚΓ10+3ΚΓ17+3ΚΓ19) Η τέχνη ως φωνή, κραυγή και ανακούφιση τραύματος

3.ΚΦ.6. (3ΚΓ3+3ΚΓ7+3ΚΓ9+3ΚΓ10+3ΚΓ17+3ΚΓ19) Η ανάγκη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τον μετασηματισμό της απουσίας συλλογικού τραύματος

1.50 Επίσημα έντυπα που χρησιμοποιήθηκαν

1.50.1.1 Αφίσα καλέσματος ατομικών συνεντεύξεων

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

***Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη***

Πρόσκληση

Καλούνται κάτοικοι της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”, αν το επιθυμούν να μιλήσουν για το στρατόπεδο τους και πως αυτό τους επηρεάζει, με παραχώρηση ηχογραφημένης συνέντευξης στο πλαίσιο έρευνας της μεταπτυχιακής φοιτήτριας Αντιγόνη Αλεξίου.

Όποια/όποιος το επιθυμεί μπορεί να επικοινωνήσει στο email: antigonialexiou@outlook.com.gr και θα δοθούν στη συνέχεια περεταίρω οδηγίες.

Παρακαλείται οι ενδιαφερόμενες/οι να είναι άνω των 18 ετών και να μιλούν την ελληνική γλώσσα.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

***Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη***

Έντυπο ενημέρωσης

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη του Πανεπιστημίου Αιγαίου & του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, οργανώνεται η παρούσα ατομική συνέντευξη με θέμα: *“Στρατόπεδα συγκέντρωσης και αστικό τραύμα. Το παράδειγμα του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως συμβολικός τόπος τραυματικής μνήμης και η κοινοτική εικαστική δράση ως θετική πρόταση ιστορικής και κοινωνικής συν-διαμόρφωσης.”* με σκοπό τη συγγραφή της διπλωματικής εργασίας.

Περιγραφή

Η ατομική αυτή συνέντευξη οργανώνεται με σκοπό να μελετήσει τα βιώματα των κατοίκων της περιοχής της Θεσσαλονίκης και συγκεκριμένα της γύρω περιοχής από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” και την γνώμη που κατέχουν για το πρόσφατο παρελθόν και το σύγχρονο παρόν του στρατοπέδου συγκέντρωσης “Παύλου Μελά” σχετικά με το θέμα: “με ποιους τρόπους σας επηρεάζει το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” και σε ποιους τομείς της ζωής σας;

Δεοντολογική εγγύηση

Η συμμετοχή στην ατομική αυτή συνέντευξη βασίζεται στην αρχή της συνειδητής συναίνεσης και την εθελοντική συμμετοχή. Εάν κάποιο μέλος της ομάδας θελήσει να αποχωρήσει, είναι ελεύθερο οποιαδήποτε στιγμή να διακόψει την συμμετοχή του. Επιπλέον, διαφυλάσσεται η εχεμύθεια των λεγομένων των συμμετεχόντων/ουσών και εξασφαλίζεται η ανωνυμία τους. Η συνάντηση θα γίνει με την χρήση μαγνητοφώνου ή και κάμερας ώστε να μελετηθεί και να αναλυθεί χωρίς διαστρεβλώσεις ή παρερμηνείες ο λόγος των συμμετεχόντων/ουσών. Οι συμμετέχοντες/ουσες με την ολοκλήρωση της ατομικής συνέντευξης και έπειτα από την καταγραφή και μελέτη του υλικού δύνανται να έχουν πρόσβαση στο εμπειρικό υλικό και σε κάθε δημοσιοποίηση του.

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Αλεξίου Α.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

***Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη***

Έντυπο συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για την συμμετοχή μου στην διπλωματική ερευνητική εργασία του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών: *ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ* του Πανεπιστημίου Αιγαίου & του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας Τμήμα Εικαστικών και εφαρμοσμένων Τεχνών, με θέμα: *“Στρατόπεδα συγκέντρωσης και αστικό τραύμα. Το παράδειγμα του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως συμβολικός τόπος τραυματικής μνήμης και η κοινοτική εικαστική δράση ως θετική πρόταση ιστορικής και κοινωνικής συν-διαμόρφωσης.”* με επιστημονικά υπεύθυνη την μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Αλεξίου Αντιγόνη.

Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης στο οποίο περιγράφεται ο σκοπός της υλοποίησης της συνέντευξης για την έρευνα, και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η μεταπτυχιακή φοιτήτρια προς τους/ις συμμετέχοντες/ουσες. Έχω κατανοήσει τον λόγο που θα ηχογραφηθεί η συγκεκριμένη συνέντευξη. Κατανοώ ότι η φοιτήτρια έχει υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια όσων θα πω κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και η ανωνυμία μου. Γνωρίζω, επίσης, ότι μπορώ να αποχωρήσω από την συνέντευξη οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να έχω

πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ότι κείμενο χρησιμοποιηθεί ή δημοσιευτεί μετά την ανάλυση από τα λεγόμενά μου.

Με βάση τα παραπάνω συναινώ να παραχωρήσω στην Αντιγόνη Αλεξίου, φοιτήτρια του μεταπτυχιακού προγράμματος τη συνέντευξή μου.

Ο συμμετέχων/ Η συμμετέχουσα

Όνοματεπώνυμο ή αρχικά

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

*Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη*

Πρόσκληση

Καλούνται κάτοικοι της περιοχής γύρω από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”, αν το επιθυμούν να μιλήσουν για το στρατόπεδο τους και πως αυτό τους επηρεάζει, με παραχώρηση ηχογραφημένης συμμετοχής σε μία ομαδική συζήτηση στο πλαίσιο έρευνας της μεταπτυχιακής φοιτήτριας Αντιγόνη Αλεξίου.

Όποια/όποιος το επιθυμεί μπορεί να επικοινωνήσει στο email: antigonialexiou@outlook.com.gr και θα δοθούν στη συνέχεια περεταίρω οδηγίες.

Παρακαλείται οι ενδιαφερόμενες/οι να είναι άνω των 18 ετών και να μιλούν την ελληνική γλώσσα.

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

***Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη***

Έντυπο ενημέρωσης

Στο πλαίσιο του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη του Πανεπιστημίου Αιγαίου & του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, οργανώνεται η παρούσα εστιασμένη ομάδα με θέμα: *“Στρατόπεδα συγκέντρωσης και αστικό τραύμα. Το παράδειγμα του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως συμβολικός τόπος τραυματικής μνήμης και η κοινοτική εικαστική δράση ως θετική πρόταση ιστορικής και κοινωνικής συν-διαμόρφωσης.”* με σκοπό τη συγγραφή της διπλωματικής εργασίας.

Περιγραφή

Η εστιασμένη αυτή ομάδα οργανώνεται με σκοπό να μελετήσει τα βιώματα των κατοίκων της περιοχής της Θεσσαλονίκης και συγκεκριμένα της γύρω περιοχής από το στρατόπεδο “Παύλου Μελά” και την γνώμη που κατέχουν για το πρόσφατο παρελθόν και το σύγχρονο παρόν του στρατοπέδου συγκέντρωσης “Παύλου Μελά” σχετικά με το θέμα: “με ποιους τρόπους σας επηρεάζει το στρατόπεδο “Παύλου Μελά”

και σε ποιους τομείς της ζωής σας; Αλλάζει η γνώμη σας για το στρατόπεδο σε σχέση με την διά δράση σας με τους συνομιλητές και τις συνομιλήτριές σας;

Δεοντολογική εγγύηση

Η συμμετοχή στην εστιασμένη συζήτηση βασίζεται στην αρχή της συνειδητής συναίνεσης και την εθελοντική συμμετοχή. Εάν κάποιο μέλος της ομάδας θελήσει να αποχωρήσει, είναι ελεύθερο οποιαδήποτε στιγμή να διακόψει την συμμετοχή του. Επιπλέον, διαφυλάσσεται η εχεμύθεια των λεγομένων των συμμετεχόντων/ουσών και εξασφαλίζεται η ανωνυμία τους. Η συνάντηση θα γίνει με την χρήση μαγνητοφώνου ή και κάμερας ώστε να μελετηθεί και να αναλυθεί χωρίς διαστρεβλώσεις ή παρερμηνείες ο λόγος των συμμετεχόντων/ουσών. Οι συμμετέχοντες/ουσες με την ολοκλήρωση της ομάδας εστιασμένης συζήτησης και έπειτα από την καταγραφή και μελέτη του υλικού δύνανται να έχουν πρόσβαση στο εμπειρικό υλικό και σε κάθε δημοσιοποίηση του.

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Αλεξίου Α.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

***Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη***

Έντυπο συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για την συμμετοχή μου στην διπλωματική ερευνητική εργασία του Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών: *ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ-ΚΛΙΝΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ* του Πανεπιστημίου Αιγαίου & του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας Τμήμα Εικαστικών και εφαρμοσμένων Τεχνών, με θέμα: *“Στρατόπεδα συγκέντρωσης και αστικό τραύμα. Το παράδειγμα του στρατοπέδου Παύλου Μελά ως συμβολικός τόπος τραυματικής μνήμης και η κοινοτική εικαστική δράση ως θετική πρόταση ιστορικής και κοινωνικής συν-διαμόρφωσης.”* με επιστημονικά υπεύθυνη την μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Αλεξίου Αντιγόνη.

Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης στο οποίο περιγράφεται ο σκοπός της υλοποίησης της συνέντευξης για την έρευνα, και οι δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η μεταπτυχιακή φοιτήτρια προς τους/ις συμμετέχοντες/ουσες. Έχω κατανοήσει τον λόγο που θα ηχογραφηθεί η συγκεκριμένη εστιασμένη ομάδα. Κατανοώ ότι η φοιτήτρια έχει υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια όσων θα πω κατά τη διάρκεια της συνέντευξης και η ανωνυμία μου. Γνωρίζω, επίσης, ότι μπορώ να αποχωρήσω από την εστιασμένη ομάδα οποιαδήποτε στιγμή, να αποσύρω τη συμμετοχή μου, και να

έχω πρόσβαση στο κείμενο της αφήγησής μου και σε ότι κείμενο χρησιμοποιηθεί ή δημοσιευτεί μετά την ανάλυση από τα λεγόμενά μου.

Με βάση τα παραπάνω συναινώ να παραχωρήσω στην Αντιγόνη Αλεξίου, φοιτήτρια του μεταπτυχιακού προγράμματος τη συνέντευξή μου, ως συμμετοχή στην εστιασμένη ομάδα.

Ο συμμετέχων/ Η συμμετέχουσα

Όνοματεπώνυμο ή αρχικά

Υπογραφή

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

*Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη*

Έντυπο ενημέρωσης

Στο πλαίσιο του Δι-ιδρυματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη του Πανεπιστημίου Αιγαίου & του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, οργανώνεται η παρούσα ομάδα με σκοπό την οργάνωση μιας δημιουργικής κοινότητας με πρωτόλεια στοιχεία τέχνης, στο πλαίσιο της έρευνας σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Περιγραφή

Η ομάδα αυτή οργανώνεται με σκοπό να δημιουργηθεί ένας προστατευμένος χώρος και χρόνος (όχι θεραπευτικός) ενεργητικής ακρόασης των ανθρώπων που θα την απαρτίζουν και θα την συναποτελούν, ανθρώπων που κατοικούν στην περιοχή Παύλου Μελά.

Δεοντολογική εγγύηση

Η συμμετοχή στην ομάδα βασίζεται στην αρχή της συνειδητής συναίνεσης και την εθελοντική συμμετοχή. Τα μέλη καλό είναι να σκεφτούν αν θα μπορούν να δεσμευτούν στο να παρευρίσκονται στις προκαθορισμένες ώρες και μέρες, για το βέλτιστο μέλλον της ομάδας. Αν ωστόσο, για κάποιον σημαντικό λόγο, κάποιο μέλος της ομάδας θελήσει να αποχωρήσει, είναι ελεύθερο οποιαδήποτε στιγμή να διακόψει την συμμετοχή του.

Επιπλέον, διαφυλάσσεται η εχεμύθεια των λεγομένων των συμμετεχόντων/ουσών και εξασφαλίζεται η ανωνυμία τους, ταυτόχρονα το ίδιο ισχύει και για τους συνομιλητές του (κανόνας περί απορρήτου και προστασίας δεδομένων). Η συμμετοχή είναι δωρεάν και αντιστοίχως δεν δίνεται κανένα είδος οικονομικής ή υλικής αμοιβής στους συμμετέχοντες.

Οι συμμετέχοντες/ουσες με την ολοκλήρωση της ομάδας δύναται αν το επιθυμούν να συνεχίσουν την ομάδα, τις καλλιτεχνικές διαδικασίες μόνοι ή με άλλους κατοίκους.

Η μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Αλεξίου Α.

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνιολογίας

Σχολή Καλών Τεχνών
Τμήμα Εικαστικών & Εφαρμοσμένων Τεχνών

***Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Εφαρμοσμένη – Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη***

Έντυπο συγκατάθεσης

Δηλώνω τη συγκατάθεσή μου για την συμμετοχή μου στην ομάδα με σκοπό την οργάνωση μιας δημιουργικής κοινότητας με πρωτόλεια στοιχεία τέχνης, στο πλαίσιο της έρευνας σχετικά με το στρατόπεδο Παύλου Μελά.

Στα πλαίσια του μεταπτυχιακού Δι-ιδρυματικού Προγράμματος Σπουδών Εφαρμοσμένη Κλινική Κοινωνιολογία και Τέχνη του Πανεπιστημίου Αιγαίου & του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, με επιστημονικά υπεύθυνα την μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Αλεξίου Αντιγόνη.

Έχω λάβει το έντυπο ενημέρωσης στο οποίο περιγράφεται ο σκοπός της υλοποίησης της ομάδας και τις δεοντολογικές εγγυήσεις που δίνει η μεταπτυχιακή φοιτήτρια προς τους/ις συμμετέχοντες/ουσες. Κατανοώ ότι η φοιτήτρια έχει υποχρέωση να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να διασφαλιστεί η εχεμύθεια όσων θα πω κατά τη διάρκεια της ομάδας και την ανωνυμία μου. Γνωρίζω, επίσης, ότι μπορώ να αποχωρήσω από την ομάδα οποιαδήποτε στιγμή ή να αποσύρω τη συμμετοχή μου, ωστόσο δεσμεύομαι εθελούσια να συμμετέχω στην ομάδα το χρονικό διάστημα υλοποίησης της έρευνας, σε χρόνο που θα συν αποφασιστεί.

Με βάση τα παραπάνω συναινώ να παραχωρήσω στην Αντιγόνη Αλεξίου, φοιτήτρια του μεταπτυχιακού προγράμματος τη συγκατάθεσή μου

Ο συμμετέχων/ Η συμμετέχουσα

Όνοματεπώνυμο ή αρχικά

Υπογραφή

Εικόνα 82: Τα Τραύματα Του Πολέμου. Φωτογραφία της ερευνήτριας από την επίσκεψή της στο Μουσείο Α' Παγκοσμίου Πολέμου Μάχης Σκρα. Σκρα, 2020

“The last but not least I would like to mention that my first phrase to the introduction group to Camelia was that “I am here to explore why social trauma still exists and why thru all this information by internet humanity still accept and create social trauma. My answer came from the phrase misters Hamburger’s grandfather who was a Jew and a Nazis victim

“Its about economy”.³⁵⁹

³⁵⁹ I.P.U. (2019). Social Trauma. Summer school Berlin 2019

Εικόνα 83: Το Μη Τέλος Α. (Οι δύο φορές εκτελεσμένοι). Φωτογραφία της ερευνώμενης. Στρατόπεδο Παύλου Μελά. Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 84: Το Μη Τέλος Β. Φωτογραφία της ερευνώμενης. Στρατόπεδο Παύλου Μελά. Θεσσαλονίκη, 2020

Εικόνα 90: Το Μη Τέλος Ω. (Εκταφή για την οριστική Ταφή). Φωτογραφία της ερευνώμενης. Στρατόπεδο Παύλου Μελά. Θεσσαλονίκη, 2020